N.V. VAN DE GARDE & CO'S DRUKKERIJ, ZALTBOMMEL

De
West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. J. BOEKE, Mr. B. DE GAAY FORTMAN
W. R. MENKMAN EN Dr. P. WAGENAAR HUMMELINCK

ACHT EN TWINTIGSTE JAARGANG 1947

NEGEN EN TWINTIGSTE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1947

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DE ACHT EN TWINTIGSTE JAARGANG

BESPROKEN BOEKEN ENZ.

(De laatste cijfers verwijzen naar D.W.I.G.).

DE GODSDIENSTEN IN CURAÇAO

DOOR

DR. JOH. HARTOG

De eerste en tot nu toe enige volkstelling in het gebiedsdeel Curaçao werd gehouden op 31 December 1930. De tweede, die tien jaar later, dus ultimo 1940, zou plaats vinden, ging in verband met de oorlog niet door.

De bevolking onderging evenwel in de vijftien jaren, die sedert de eerste volkstelling verlopen zijn, grote verandering. Zo wonen er thans op Aruba meer dan het dubbele aantal mensen van 1930. Het Bevolkingsregister stelde elk jaar het inwonertal vast door het aantal door vestiging en geboorte bijgekomen personen bij het laatste bevolkingscijfer op te tellen en het aantal door vertrek en overlijden afgegane personen van deze som af te trekken. Zodoende kwam men toch elk jaar tot een bepaald bevolkingscijfer op 31 December.

Wat hierbij verloren ging, of althans niet naar voren kwam, dat waren de gegevens omtrent geslachten, leeftijdsgroepen, godsdienstgroepen en nationaliteiten. Deze zijn uiteraard ook volkomen veranderd en het zijn veelal *die* cijfers, welke in velerlei opzicht voor de bestudering van een bevolking van groot belang zijn. In het midden van de oorlog, in 1943, heeft de leider van het Bevolkingsregister, de heer Matthias Bartels Bartels Daal, de taak ondernomen om kaartje voor kaartje na te gaan, teneinde wat de godsdienstige schakering betreft tot een overzicht te komen.

Hij deed hierbij nog een ontdekking, nl. dat het gebiedsdeel meer inwoners had dan men wist. Het bevolkingscijfer, zoals dat door optelling en aftrekking verkregen was, bedroeg voor ultimo 1942 113.956 inwoners. De kaartjestelling vond plaats op 1 Juli 1943 en daarbij kwam men op 119.585 inwoners, dus zes duizend meer. Vanzelfsprekend kan de bevolking in de zes tussen liggende maanden niet zo zijn toegenomen.

Ten einde de verandering op godsdienstig-kerkelijk terrein na te gaan is het zaak om ook de gegevens van 1930 — van de volkstelling dus — te bezien. Deze waren als volgt (voor de zes Curaçaose eilanden gezamenlijk):

Vereenigde Protestantsche Gemeente . . .	5.512	Evangelisch Luthersch	206
Nederl. Herv. Kerkgenootschap	987	Andere godsdiensten .	955
Gereformeerde kerk .	135	Geen godsdienst . . .	1.369
R.K. Kerk	62.489	Waalsche gemeente . .	7
Israelieten	636	Christelijk Gereformeerd	14
Anglicaansche kerk .	941	Leger des Heils . . .	10
Methodisten kerk . .	3.108	Theosophische kerk .	2

Bij vergelijking met de cijfers van Juli 1943 — nadien zijn geen cijfers beschikbaar — blijkt, dat bij de controle in 1943 de in bovenstaand overzichtje na „Geen godsdienst" genoemde groepen niet zijn opgenomen. Wij hebben ze daarom afzonderlijk geclassificeerd. Of er van deze kleine groepjes nog aanhangers zijn en of die mogelijk onder de rubriek „Andere godsdiensten" zijn opgenomen kan niet worden nagegaan.

Teneinde tot dit overzicht te geraken heb ik de cijfers van de burgerlijke stand, waar dus elk individu zelf zijn eigen godsdienst verplicht opgeeft, gecontroleerd, met de cijfers, die door de onderscheidene kerken en kerkgenootschappen mij werden verstrekt. Het blijkt, dat er vaak grote verschillen tussen beide opgaven bestaan. Zulks zal in het volgende steeds worden aangegeven.

De gegevens nu, zoals die bij telling van de bevolkingskaarten naar voren komen, kunnen in de volgende tabel worden gerangschikt. Men krijgt hierdoor een overzicht zowel van de verdeling der verschillende godsdiensten over de eilanden. Onder *M* staan de mannen, onder *V* de vrouwen aangegeven.

Bij de cijfers dient nog het volgende ter verduidelijking te worden aangetekend.

De Protestantsche Gemeenten op De Curaçaose eilanden zijn anders georganiseerd dan die in Nederland, zodat de in de eerste twee rubrieken gegeven aantallen niet geheel en al corresponderen met de werkelijkheid. Een Nederlands (of Nederduits) Hervormde Kerk bestaat in Curaçao niet. Er bestaat van zulk een kerkgenootschap dus ook geen administratie. Men heeft op Curaçao de *Vereenigde Protestantsche Gemeente* (de zg. Fortkerk; predi-

	Ver. Prot. G.		Ned. Herv.		Ger. Kerk		Doopsg.		Zev. Adv.		R. Kath	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Curaçao	1938	1430	1360	827	159	105	32	16	30	25	29796	31816
Aruba	1987	1284	258	147	31	12	4	6	6	9	14480	12899
Bonaire	49	41	10	3	—	—	—	—	2	—	2325	3241
St. Maarten N.G.	4		—		—		—		—		700	
St. Eustatius. . .	—		—		—		—		120		358	
Saba	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	306	474
Totaal	6733		2605		307		58		192		96395	

	Joden		Anglic.		Method.		Pilgr. Hol. Ch.		Ev. Luth.		Andere godsd.		Geen of onbek. G	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Curaçao	356	379	721	303	757	595	—	—	—	—	833	395	1071	399
Aruba	115	74	1132	446	1306	978	—	—	—	—	295	174	245	45
Bonaire	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11	3	30	6
St. Maarten N.G. .	—		—		1631		1		1		—		—	
St. Eustatius . .	—		—		540		—	—	—		—		—	
Saba	—	—	161	267	3	1	5	12	—	—	—	—	—	—
Totaal.	928		3030		5811		18		1		1711		1796	

kanten Ds. H. W. Eldermans en Ds. Joh. Mietes), die ontstond in 1825 door een fusie van de Luthersen en de Hervormden. In theoretisch verband staan hiermede de Protestantse kerken van Aruba en Bonaire, die evenwel practisch los staan. Min of meer zelfstandig maar nominaal tot de Verenigde Protestantse Gemeente behorende zijn de kerkgroepen „God is Liefde" van den Heer Bakhuis (Oranjestraat) en de huiskerk van den evangelist Obek Anthony. Het enige verband van deze kleine groepen met de Vereenigde Protestantse Gemeente vormen Doop en Avondmaal, waartoe men naar de Fortkerk gaat.

In feite behoren tot de Vereenigde Protestantsche Gemeente lieden van Hervormde, Remonstrantse, Anglicaanse, Doopsgezinde, Lutherse en Methodisten origine. Eerst de laatste tijd heeft het Methodisten kerkgenootschap de grondslag voor organisatie van een eigen kerk op Curaçao en Aruba gelegd. Voordien kerkte men in de Fortkerk.

Gevolg van deze omstandigheden is een grote verwarring bij de telling. Sommigen, vooral de Europese Nederlanders, die maar tijdelijk op Curaçao zijn, blijven zich aan het Bevolkingsregister opgeven naar hun oorspronkelijke kerkelijke denominatie. An-

deren geven op: Verenigde Protestantse Gemeente. De cijfers lopen dus volkomen dooreen. Uit bijgaande staat kan men het aantal leden van de Verenigde Protestantse Gemeente op Curaçao (de Fortkerk) op 3368 berekenen. De eigen administratie van de Fortkerk geeft evenwel als aantal op 1029, dus nog niet een derde daarvan! Bovendien moet men in aanmerking nemen, dat lang niet zo regelmatig als in Europees Nederland de jongelui op een bepaalde leeftijd hun belijdenis des geloofs doen of „aangenomen worden". Het aantal doopleden van de Fortkerk, waarvan geen enkele administratie bestaat, maar waarvan er wel velen zich als Verenigde Protestantse Gemeente laten inschrijven op de burgerlijke stand, kan men wel op een vijf tot zes duizend schatten.

Op *Aruba* telt de Verenigde Protestantse Gemeente (Ds. G. E. Alers, kerk te Oranjestad en afdeling te Piedra Plat) naar eigen administratie 580 leden.

Op *Bonaire* (Ds. van Essen, kerk te Kralendijk en diensten te Rincón) telt de Verenigde Protestantse Gemeente 93 leden, waarvan 54 eigenlijke lidmaten. Van de 93 zijn 50 mannen en 43 vrouwen.

Zowel op Aruba als op Bonaire worden bedoelde kerken gewoon Protestantse kerken genoemd, daar de band met de Verenigde Protestantse Gemeente van Curaçao maar theoretisch is.

Op Curaçao heeft men naast de Fortkerk nog de *Protestantse Gemeente Emmastad*, die ontstond door het grote aantal Protestanten van verschillende richtingen, die bij de olie kwamen werken en voor wie er een eigen kerk moest komen. Het lag voor de hand, dat men toen, om zoveel mogelijk mensen te kunnen bereiken, een Hervormden predikant van orthodoxe opvattingen liet uitkomen, laatstelijk Ds. C. Th. Steenstra. Vermoedelijk laten velen uit deze kring zich als Nederlands Hervormd inschrijven, omdat hun verblijf op Curaçao van zeer tijdelijke aard is. Op Aruba heeft men op het terrein van de raffinaderij eveneens een van alle banden los staande eigen niet-confessionele kerk, de *Lago-Kerk*, die op Noordamerikaanse leest is geschoeid, en voor ons Curaçaose overzicht van geen verder belang is.

De Gereformeerde kerk op het eiland Curaçao vormt een unicum, daar zij in 1934 gesticht werd als een „wijk" van de Gereformeerde kerk van 's-Gravenhage-West. Zij is dus volkomen Nederlands gericht. Haar leden zijn Nederlanders uit Europa. Nauw verbonden in één kerkverband, straf georganiseerd als in Europees Nederland, blijft de Gereformeerde groep steeds homogeen te zamen. Men kan aannemen, dat een Gereformeerde zich op het

Bevolkingsregister niet onbepaald als „Protestant" zal opgeven. Toch bestaat er nog een onderscheid tussen de gegevens van kerkelijke en burgerlijke administratie; de totalen zijn 412 (kerkelijke opgave van op 31 December 1942) en 307 (bij de telling der bevolkigskaarten op 1 Juli 1943). Dit verschil lijkt groter dan het in werkelijkheid is, daar er 1) ongeveer 48 afgaan, die feitelijk in Venezuela, Colombia, Suriname en Ecuador wonen als „verstrooide leden" in plaatsen, waar geen gereformeerde kerk gevestigd is, 2) verschillende lidmaten op Curaçao hun kerkelijk domicilie hebben maar burgerlijk niet, zodat ook hun, niet te bepalen, aantal er afgetrokken moet worden, 3) ongeveer 15 „inwonende" leden er bij geteld moeten worden, d.w.z. lidmaten van andere belijdeniskerken (bijv. Ned. Herv.), die zich beter thuis gevoelen in het gereformeerde milieu dan in de Curaçaose protestantse kerken, welke geen van alle belijdeniskerken zijn en dus voor rechtzinnigen moeilijk aanvaardbaar (in de Gereformeerde kerk kunnen zij Doop en Avondmaal ontvangen, hebben zij actief stemrecht, maar blijven niettemin lid van hun oorspronkelijke kerk).

Op deze wijze kan men de cijfers der burgerlijke administratie (307) en die der kerkelijke administratie (364, nl. 412, minus 48, minus de verstrooide lidmaten) wel met elkander in overeenstemming brengen.

Predikant der Gereformeerde kerk van Curaçao op Mundo Nobo is Ds. J. H. W. Kroeze.

De Zevende Dagsadventisten zijn hun werk op Curaçao in 1925 begonnen. Deze kerk valt wat het gebiedsdeel betreft in twee verschillende rechtsgebieden, nl. de Benedenwinden onder Cuba, en de Bovenwinden onder Barbados. De leden der Zevende Dagsadventisten worden onderscheiden in volle en aspirant-leden. Volgens de kerkelijke administratie zijn de aantallen naar de eilanden:

	volle leden	aspirant-leden
Aruba	40	60
Bonaire	30	50
Curaçao	84	100
St. Maarten	30	?
St. Eustatius	84	?
Saba	geen	geen

Dit komt tezamen dus op een vijfhonderd (268 volle en plm. 250 aspirant-leden), een getal, dat nogal verschilt van het cijfer

met het Bevolkingsregister, waar slechts 192 zichzelf als Zevende Dagsadventist opgeven. Voorganger is Leon H. Gardiner, een Noordamerikaan.

De Rooms-katholieke Kerk omvat van oudsher de grote massa van het volk. Van de 119.585 inwoners op ultimo 1942 behoorden 96.395 tot de R.K. Kerk. Volgens de kerkelijke administratie van het Apostolisch Vicariaat bedroeg het aantal op diezelfde datum 84.089, dus 12.000 minder.

Geeft men de cijfers tabellarisch weer, dan komt men tot het volgende resultaat, dat een indruk geeft van de verschillende eilanden, hetgeen van belang geacht kan worden door de plaats die de R.K. Kerk in Curaçao inneemt.

	Inw.	R.K. (burgerl.)	Percentage	R.K. (kerkel. opgave)
Aruba	35.933	27.379	76.1%	21.712
Bonaire	5.725	5.566	97.2%	5.475
Curaçao	73.343	61.612	84 %	55.302
St. Maarten. . .	2.337	700	29.9%	518
St. Eustatius . .	1.018	358	35.1%	309
Saba.	1.229	780	63.5%	773
Totaal	119.585	96.395	80.6%	84.089

Hierbij zij aangetekend, dat in de eerste en tweede kolom de cijfers van de telling der bevolkingskaarten op 1 Juli 1943 staan, terwijl de vierde het cijfer van de kerkelijke administratie geeft per 31 December 1942. Hoofd der Missie is Mgr. P. I. Verriet O.P., hij wordt bijgestaan door 51 priesters, en een groot aantal fraters, broeders en zusters.

De Joden hebben op Curaçao twee gemeenten: Mikvé Israel van de Portugees-Israelietische Gemeente en Emanu-El van de Nederlands Hervormde Israelietische Gemeente. Op het Bevolkingsregister telt men beide samen en komt dan voor het gehele gebiedsdeel op 928 Joden of 0.7%. Op het eiland Curaçao heeft men 735 Joden of 1% der bevolking.

Aan het Curaçaos Verslag kan men voorts nog ontlenen, dat volgens de eigen synagogale inlichtingen ultimo 1942 Mikve Israel 379 en Emanu-El 325 leden telde. Voorganger van Mikve Israel is Rabbijn Izak Jessurun Cardozo. Deze bedient ook de andere Joden.

De Anglicaanse kerk heeft alleen een kerkgebouw op Saba,

maar is blijkens de gegevens van het Bevolkingsregister ook op de Benedenwinden door haar leden vertegenwoordigd. Vermoedelijk zijn dit Bovenwinders, die op de raffinaderijen van Aruba en Curaçao arbeiden. In het gebiedsdeel Curaçao telt men meer Anglicanen (3030) dan Hervormen (2605).

De verdere cijfers spreken voor zichzelf. Slechts zij nog aangetekend, dat op Saba, het enige eiland, waar een kerkelijke administratie bestaat, 430 Anglicaanse leden staan ingeschreven tegen slechts 161 bij de burgerlijke stand.

Het aantal Anglicanen breidt zich langzaam uit.

De Methodisten vormen een krachtige groep met eigen gebouwen op de Bovenwinden, op Aruba en met een gebouw in voorbereiding op Curaçao, waar reeds een eigen predikant Ds. William J. Barrett, is aangesteld. Er bestaat een opvallend verschil tussen de cijfers van het bevolkingsregister en van de kerkelijke administratie. Wij plaatsen ze vergelijkenderwijs naast elkander.

	Bevolkingsregister	Kerkelijke adm.
Aruba	2.284	193
Bonaire	geen	geen
Curaçao	1.352	?
St. Maarten	1.631	299
St. Eustatius	540	415
Saba	4	?

In totaal geeft dat dus een verschil van 5,811 personen, die zich als Methodist bij de burgerlijke overheid laten inschrijven, terwijl er slechts 907 bij de kerkelijke administratie bekend zijn!

De Pilgrim's Holiness Church telt in totaal 18 leden, en heeft op Saba een alleraardigst kerkgebouw met plaats voor een paar honderd! Uit de gegevens in vorenstaande staat kan men concluderen, dat op Saba 3 gezinnen met tezamen 6 kinderen de kerk vormen. De Pilgrom's Holiness Church, die over de gehele wereld, practisch echter de Verenigde Staten, slechts een 20.000 leden telt, is in 1896 door afscheiding uit de Free Methodist Church in Californië ontstaan.

Het Evangelisch Luthers Kerkgenootschap, dat in 1930 nog 206 leden telde, telde in 1943 nog slechts 1 lid op St. Maarten. Het is ons niet gelukt hierin klaarheid te brengen.

Het Leger des Heils beoogt geen leden te werven, maar doet vooral sociaal werk (Zeemanshuis, Jongenskamp e.d.). Volgens de eigen opgave bedroeg het aantal leden in 1943 52 en 4 officieren.

Het Leger des Heils komt alleen op het eiland Curaçao voor, al schijnt het, dat op St. Maarten van het Britse eiland St. Kitts uit wel gewerkt wordt. Een onderzoek, door ons ter plaatse ingesteld leverde echter geen enkel spoor hieromtrent op.

De Pinkstergemeente of *Apostolic Faith Church*, die alleen op het eiland Aruba gevonden wordt en daar aan de Bernard van der Veen Zeppenfeldtstraat een kerkje heeft, telt een vijftig leden.

Naast deze kerkgenootschappen werken op Curaçao nog twee missiediensten: de *Scandinavian Alliance Mission of North America* met een huiskerk op een bovenverdieping aan de Bredestraat 153, Otrabanda. Zendeling George C. Barville, een Engelsman, werkt hier voor een Zweeds Missie-Genootschap in de Verenigde Staten, dat evenwel geheel op zichzelf staat en met Zweden of Noorwegen dus niet meer te maken heeft.

Deze missie heeft geen uitgesproken richting, is evangelisch en interconfessioneel. Zij werkt niet op bekeringen, doch beperkt zich alleen tot wie bij haar binnenlopen. Er worden vele en vaste diensten gehouden (in het Engels en Papiament). Een ledenlijst bezit men niet.

Daarnaast stond de *Norwegian Seamen's Mission*, in 1939 op de berg Altena door Ds. V.B. Neumann gesticht en na de tweede oorlog opgeheven. Dit werk ging uit van de Lutherse Staatskerk in Noorwegen. Er werd tweemaal per week een dienst gehouden voor Noorse zeelui. De dienst vond plaats in het Noors.

Groei of daling

Rest ons tenslotte na een overzichtelijke bespreking nog te constateren hoe de onderscheidene genootschappen of groepen zich in de loop van ongeveer vijftien jaren procentsgewijze hebben uitgebreid of zijn afgenomen, daar dit een beeld van het innerlijke leven geeft. Het eerste percentage is berekend naar de bewoners van het gehele gebiedsdeel op 31 December 1930, Het tweede geeft hetzelfde naar de telling van de bevolkingskaarten op 1 Juli 1943.

Ver. Prot. Gem.	7.2%	5.6%	Joden	0.8%	0.7%
Ned. Herv. Kerk	1,2%	2.1%	Anglicanen	1.2%	2.5%
Geref. Kerk	0.17%	0.2%	Methodisten	4%	4.8%
Doopsgezinde Gem.	0.04%	0.04%	Evangelisch Luth.	0.26%	?
R.K. Kerk	81.8%	80.6%	Andere godsdiensten	1.25%	1.4%
			Geen godsdienst	1.79%	1.5%

DE BEVOLKING VAN SURINAME

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Sinds de tweede wereldoorlog een aanvang nam en alle verbindingen van het moederland met het gebiedsdeel Suriname werden verbroken, is de bevolking aldaar sterk toegenomen. De laatste cijfers welke ons bekend waren, zijn die van 1937, welke vermeld staan in het Surinaamsch Verslag 1938, dat in 1939 is verschenen. Tijdens den oorlog werden geen verslagen gepubliceerd.

Uit een overzicht, onlangs door den gouvernements-secretaris welwillend te onzer beschikking gesteld, blijkt de bevolking op 1 Januari 1945 te hebben bedragen 191.628 zielen (171.396) [1]) of 20.233 meer dan zeven jaar tevoren.

Daarvan waren Europeanen, in Nederland geboren, 733 (1005), Europeanen, elders geboren, 627 (995), tezamen 1.360 (2000). Het aantal inboorlingen was toen 74.823 (67.749), dat der Nederlandsch-Indiërs 34.516 (31.930), Britsch-Indiërs 54.353 (43.844), Chineezen 2.336 (2.159). Dan staan er nog geboekt als anderen: Portugeezen, Syriërs, Barbadianen, Demerariers enz. 2.592 (3214), tezamen 169.980 (150.896). Het aantal Boschnegers bedraagt 19.032 (schatting 17.000) en dat der Indianen 2.616 (schatting 3.500). Met de beide laatste groepen, tezamen groot 21.648 (20.500), bedraagt de bevolking dan 191.628 zielen.

Het aantal Aziaten, Nederlandsch- en Britsch-Indiërs, tezamen groot 88.869 (75.774), overtreft dat der inboorlingen reeds met 14.046 (8.025). Boschnegers en Indianen niet medegerekend, vormen zij reeds de helft der bevolking. Uit het vorenstaande blijkt, dat de inboorlingen met ruim 10,4% toenamen in 7 jaar, de Nederlandsch-Indiërs met ruim 8%, Britsch-Indiërs met ruim 24%, Het geschatte aantal Boschnegers en Indianen laten wij

[1]) De cijfers van 1937 staan tusschen haakjes.

buiten beschouwing. Het aantal Europeanen liep met ruim 32% achteruit, het aantal Chineezen nam slechts met 8% toe, en de bevolkingsgroep, aangeduid als „anderen", liep met 24% achteruit.

De hoofdplaats Paramaribo telt 67.381 inwoners (52.368). Zij steeg derhalve met ruim 28,6%. Van deze 67.381 waren 893 Europeanen (1.581), het grootste deel van de in het land wonenden, verder 52.158 inboorlingen (41.591), 1.874 Nederlandsch-Indiërs (844), 9.370 Britsch-Indiërs (4.782), 1656 Chineezen (1.502) en 1.430 anderen (2.068). Alleen het aantal Europeanen en anderen nam af. Het aantal vrouwen overtreft dat der mannen in Paramaribo bij de inboorlingen en de Nederlandsch-Indiërs.

Wat de districten aangaat, zijn de cijfers (zonder Boschnegers en Indianen) als volgt: Commewyne 23.649 (25.824), Coronie 4.086 (4.002), Marowyne 3.681 (3.423), Nickerie 14.591 (14.834), Saramacca 9.648 (8.308) en Suriname 46.944 (42, 187). Het laatsgenoemde district is derhalve het dichts bevolkt.

Van de Boschnegers waren 11.000 in het district Suriname (11.00), 6.225 in Marowyne (4.500), 1.645 in Saramacca (1.500) en 162 in Commewyne (geen). Indianen wonen verspreid over vijf districten t.w. 78 in Commewyne (200,) 750 in Marowyne (750), 173 in Nickerie (250), 863 in Saramacca (1.200) en 752 in Suriname (1.100).

De meeste Chineezen wonen in Paramaribo, nl. 1.656 van de 2.336 (1.502 van de 2.159). De helft van de Britsch-Indiërs, nl. 27.680 van de 54.353, in het district Suriname (22.798 van de 43.844). Van de 34.516 Nederlandsch-Indiërs wonen er 15.091 in het district Commewyne (17.294 van de 31.930) en 10.116 in het district Suriname(8.197 van de 31.930), de beide groote landbouwdistricten.

Er heeft in de oorlogsjaren geen aanvoer van Aziaten plaats gehad. De aanwas dezer bevolkingsgroep is, evenals bij die der inboorlingen, een natuurlijke aanwas.

BOEKBESPREKING

Suriname 1900–1940 door mr. A. van Traa, Hoofd-Directeur van De Surinaamsche Bank N.V., Oud-Lid van den Raad van Bestuur van Suriname. — Band en omslagteekening van A. G. C. Dingemans Wierts. — 218 bladz., 71 foto's. — Uitgeverij W. van Hoeve Deventer, 1946. Prijs *f* 6.50.

Een kleine twintig jaar geleden verscheen Staal's *Nederlandsch Guyana*, Ir. O.M. de Munnick's *Het rijke ertsland Suriname* van 1942 kwam in 1946 van de pers en iets vroeger in dit jaar werd het boek gepubliceerd dat thans besproken wordt. Drie uitgaven welke in één adem genoemd zouden kunnen worden, wanneer er gevraagd wordt naar werken welke algemeene voorlichting geven omtrent het land dat, nu honderddertig jaar geleden, opnieuw Nederlandsch werd en waar ook tijdens den laatsten oorlog de Nederlandsche vlag is blijven waaien

Mr. Van Traa's „schets" is niet alleen de meest recente bijdrage tot de Suriname-litteratuur van algemeene strekking, maar geeft tevens het volledigste overzicht van hetgeen er wetenswaardig is met betrekking tot Nederlandsch Guyana, zoolang het tot ons vrije Koninkrijk behoord heeft. Dat de periode 1900–1940 een tijd geweest is van voortdurende tegenspoed en opeenvolgende teleurstellingen, verleent aan de beschrijving der geschiedenis van dit tijdperk wellicht een bijzondere waarde, nu aan de omstandigheden der onder Europeesche en Noordamerikaansche voogdij levende tropische volksgemeenschappen allerwegen zooveel belangstelling geschonken wordt.

Een werk als het hier besprokene verdient, in een tijdschrift als *De West–Indische Gids*, meer dan een simpele aankondiging; niet alleen vanwege de belangrijkheid van het behandelde onderwerp, maar ook omdat de lezing hier en daar aanleiding geeft tot een vraag of een opmerking, welke men bij voorkeur ter sprake brengt in een kring van bij uitstek belangstellenden.

Zoo noemt de schrijver in zijn voorwoord Suriname een eertijds welvarend land. Moeten wij hierbij niet bedenken, dat de welvaart welke in een zekere historische periode in Suriname geschapen werd, juist toen het minst ten goede kwam aan de massa der eigen inwoners van het land? En is inderdaad de politieke status van Suriname een andere geworden (bl. 9), alleen omdat de woorden „koloniën en bezittingen in andere werelddeelen" uit art. 1 der grondwet gelicht zijn, om vervangen te worden door een geografische omschrijving van het Rijks-grondgebied?

Behalve aangaande de financieele, monetaire, commercieele en algemeen econonomische, bevat Mr. Van Traa's werk ook ten aanzien van cultureele en sociale Surinaamsche aangelegenheden een schat van nauwkeurige en uitvoerige gegevens, van groot nut voor ieder die zich van land en volk zoo volledig mogelijk op de hoogte wenscht te stellen. In alle onderdeelen „up to date" kon het overzicht natuurlijk niet zijn — en dat werd, blijkens titel en voorwoord, ook niet beoogd. Officieele gegevens kwamen tijdens den oorlog niet naar hier en het hiaat is pas in dit jaar ten deele aangevuld. Wanneer wij dus, om een voorbeeld te noemen, op bl. 26 lezen dat de laatste regeling op het aantal onderwijskrachten in verhouding tot het aantal leerlingen, bij verordering van 14 September 1932 tot stand kwam, dan moeten wij bedenken dat dit als laatste regeling gold in 1940.

Uitteraard wordt door den schrijver veel aandacht gewijd aan de Surinaamsche cultures. Terecht wordt op bl. 81 de bacovecultuur met gouvernements-steun van indertijd aangemerkt als een op onvoldoende gegevens gebaseerde onderneming. Blijkbaar heeft destijds niemand zich afgevraagd of zij, evenals alle andere cultures, ook door plantenziekten bedreigd kon worden. Volgens een Engelsche publicatie van Januari 1931 (*Empire marketing board*) vertoonde de "Panama disease", waaraan de Surinaamsche cultuur ten gronde gaan zou, zich reeds in 1903 in Centraal Amerika, volgens W. Fawcett echter (*The Banana*, London 1913) voor het eerst in 1906 in aanplantingen in de Republiek Panama, dus in hetzelfde jaar waarin het contract tusschen het Surinaamsche gouvernement en de United Fruit Company tot stand kwam; intusschen had men, op advies van deze laatste, in 1905 plantmateriaal aangevoerd uit Jamaica. Toen weldra de ziekte zich ook in de Surinaamsche aanplantingen vertoonde, herkende de vertegenwoordiger der U.F.C. haar direct. Roept men zich dit alles in het geheugen terug, dan is men geneigd de fout niet in de eerste plaats te zoeken in de overijling (bl. 86) waarmede men direct in het groot begonnen is — noodig immers om zich van afzet en vervoergelegenheid te verzekeren — dan wel in het onvoldoende zijn van het vóóronderzoek. De *Musa sapientum* was inderdaad (bl. 75) in Suriname goed bekend; reeds in 1886 waren bacoven van de *Non Pareil*-variëteit als proef verscheept, maar men had nu te doen met een geheel andere soort, waarvan de plantsoenen van elders geïmporteerd moesten worden. Een kort bezoek van een cacaoplanter aan Jamaica was zeker niet voldoende om zich volledig op de hoogte te stellen van een inderdaad voor Suriname geheel nieuwe cultuur — om zich verder geheel te laten leiden door de adviezen der deskundigen van de U.F.C., welke zelf feitelijk geen risico liep.

De optie waarvan de U.F.C. tegenover de stoomvaart maatschappij gebruikt gemaakt heeft (bl. 78) was die om de overeenkomst te verbreken, wanneer de bacovecultuur in Suriname zou mislukken, in welk geval eerstgenoemde verplicht zou zijn de door laatsgenoemde in de vaart gebrachte vruchtenschepen over te nemen, een logische bepaling.

Aan het op bl. 101 uitgesproken oordeel over de creoolsche kleine landbouwers van vóór de emancipatie zou het pleidooi kunnen tegenover gesteld worden, geleverd in het *Sur. Weekblad* van 23 September

1860, ten gunste van den misdeelden „vrijman"; wat den toestand betreft na de opheffing van het staatstoezicht (bl. 103), zie Mr. A. Heemskerk, *Reisindrukken uit West-Indië* 1878 en A. J. Riko, *Ons rijk Suriname* 1883. Er werd voor de creolen minder gedaan dan voor de immigranten.

Betreffende de overneming van de activa der Maatschappij Suriname (bl. 138) zou nog aan de gegevens uit het werk van Polak kunnen toegevoegd worden, dat die activa, waarvoor bijna vijf en een halve ton betaald werd, voor het gouvernement slechts een waarde hadden van iets meer dan *f* 100.000.— Een transactie waarbij de aandeelhouders der maatschappij er vrijwel zonder kleerscheuren afkwamen, doch welke, uit een oogpunt van overheidsbeleid, wel verschillend beoordeeld kan worden.

De politiek tegenover de Amerikaansche bauxiet-onderneming (bl. 146–156) wordt door Mr. Van Traa minder critisch behandeld dan door den Heer O. de Munnick (Rorac-concessie, transacties betreffende de draadlooze stations, heffingen voor de openbare kas).

De beteekenis der Surinaamsche handelsstatistiek (bl. 165–169) wordt door den schrijver duidelijk in het licht gesteld. Het spreekt van zelf, dat wat als import uit Nederland geboekt wordt, wel door tusschenkomst van den moederlandschen handel aangevoerd is, maar ten deele uit andere Europeesche landen afkomstig kan zijn. De toeneming van den invoer uit landen n.a.g. (niet afzonderlijk genoemd) is inderdaad een merkwaardig verschijnsel, doch kan verband houden met de scheepvaartverbindingen. Canada, Argentinië en Brazilië hebben tijdens den oorlog eigen rubrieken in de invoerstatistiek gekregen; Japan daarentegen is er uit verdwenen.

Het was zeker goed gezien, den lezer een juist inzicht te geven (bl. 169) in de eigenaardigheid der Surinaamsche handels-en betalingsbalansen; een simpele vergelijking immers der invoer-en uitvoercijfers zou, voor dit land, waar de exportartikelen grootendeels voor uitheemsche rekening geproduceerd worden en een deficit door het moederland gedekt wordt, een geheel verkeerd beeld geven.

Wat de scheepvaart betreft kan opgemerkt worden, dat de vruchtenschepen van indertijd niet uitsluitend op vrachtvervoer ingericht waren (bl. 173); zij hadden accommodatie voor een veertigtal passagiers. De allereerste Javaansche immigranten werden via Amsterdam vervoerd (bl. 175); grootere transporten wilde men liever rechtstreeks via de Kaap de Goede Hoop laten reizen, doch na de débacle van de „Voorwaarts" werd in 1897 begonnen met geregelden aanvoer, gedurende de zomermaanden, in Nederland, ter inscheping naar Suriname, wat zeer ten goede gekomen is aan den toestand waarin de landverhuizers op hun bestemming kwamen.

In het hoofdstuk Overheidsfinanciën (bl. 176) wordt den lezer duidelijk gemaakt, dat in Suriname, met zijn weinig draagkrachtige bevolking, de openbare inkomsten voor een aanzienlijk deel uit invoerrechten verkregen moeten worden, wat hooge prijzen van eerste levensbehoeften tot gevolg heeft en dus relatief hooge loonen. Welken invloed deze, fiscaal bedoelde, maar in de practijk protectief werkende rechten hebben, ten opzicht van het artikel suiker, blijkt uit het

verslag over 1936–1937 van het departement van Landbouw-Economische Zaken (bl. 22).

Terecht vestigt de schrijver de aandacht op de uitgaven voor pensioenen, als een der hoogste posten op de Surinaamsche begrooting. Er had wellicht tevens op gewezen kunnen worden, dat een niet onbelangrijk deel der Surinaamsche pensioenen in Nederland uitbetaald en dus in den regel ook in Nederland verteerd wordt, per 31 December 1937 ruim 34% (Bijlagen Staten 1937–1938).

Of inderdaad na de slavenemancipatie de trek van het land naar de stad (bl. 181) van aanzienlijke afmetingen geweest is? Het zou uiterst moeilijk zijn, gegeven de talrijke onzekere factoren, een ook maar eenigszins betrouwbare berekening te maken. Bekend is, dat ook vóór de emancipatie de stadsbevolking naar verhouding te talrijk was; het verslag over 1862 geeft een totale bevolking (zonder boschnegers en Indianen) van nog geen 53.000, waarvan in Paramaribo en de buitenwijken gevestigd 20.208, met inbegrip van militairen en schepelingen ter reede.

Mr. Van Traa besluit zijn financieel overzicht met de aanbeveling schoonschip te maken, door onverhaalbare vorderingen van het moederland eenvoudig af te schrijven, waardoor inderdaad de verhouding, door elimineering van het onwezenlijke, zuiverder zou worden.

Op één na het laatste hoofdstuk geeft een samenvattende beschouwing van den toestand in 1940, vergeleken bij dien van 1900. Wanneer de schrijver spreekt over de weinig geslaagde pogingen om een deel der stadsbevolking naar het land „terug" te brengen (bl. 191), dan valt daarbij te bedenken dat die stadsbevolking voor een niet onaanzienlijk deel bestaat uit Aziaten, die zelf, of wier onmiddellijke voorouders, als arbeidskrachten voor de plantages aangevoerd zijn, terwijl voor de zoogen. „inboorlingen" onder de stadsbewoners de herinnering aan den landbouw in den regel veel en veel langer teruggaat.

Economisch en financieel is Suriname er in de eerste veerig jaren dezer eeuw zeker niet op vooruitgegaan, is de goed gedocumenteerde conclusie van den schrijver, maar op ander gebied (verkeer, onderwijs en hygiëne) zijn niet onbelangrijke vorderingen gemaakt.

Ten slotte het vraagstuk van den economischen opbouw van het land (bl. 196–205). De schrijver verwacht alleen succes van een beleid dat op een vast en goed gefundeerd plan berust, uitgevoerd onder bekwame en bezielde leiding. De kolonisatie worde op den voorgrond gesteld, doch losgemaakt van de vraag naar plantage-arbeiders. Toch zou moeten uitgegaan worden van de stelling dat Suriname in de eerste plaats een agrarisch land is. Welke de geschikste landbouw-kolonisten zijn zouden zij een onderwerp van voorafgaande en zeer nauwgezette studie. Thans, in 1946, denkt de lezer natuurlijk aan de recente moeilijkheden in Nederlandsch Indië, aan den grooten nood in vele Europeesche landen en aan de economische en sociale problemen in sommige Britsche Westindische koloniën (b.v. Barbados), als in verband met een herkolonisatie van Suriname in overweging te nemen factoren, van wel zeer uiteenloopenden aard.

Dat de landbouw- en mijnbouwdiensten, alsmede het boschwezen,

deugdelijk geregeld dienen te worden, zal een ieder met den schrijver eens kunnen zijn.

Mr. Van Traa's verdienstelijk werk besluit met een aantal statistische tabellen, nuttig voor hen die niet over de officieele gegevens beschikken. De vele illustraties geven een beeld van Suriname in het tijdperk dat in het boek behandeld wordt; de onderschriften lijken niet alle juist.

September 1946. M.

Verzameling van wettelijke regelingen betreffende het Militair straf- en tuchtrecht bij de landmacht in Suriname. Verzameld en bewerkt door mr. M. de Niet, procureur-generaal bij het Hof van Justitie, auditeur-militair bij den Krijgsraad te Paramaribo. Paramaribo, 31 Aug. 1944. Gouvernement van Suriname (IX + 265 bladz.).

Bij een uitgave als deze moet worden volstaan met een aankondiging. Het onderwerp is te specifiek en de stof te technisch om algemeene belangstelling te wekken. Maar zij, die met de hier gegeven wettelijke regelingen hebben te werken, zullen de verschijning van deze verzameling met vreugde begroeten. Het geheel omvat een tijdvak van bijna 25 jaar; wat in die jaren in de verschillende Gouvernements bladen verspreid is werd hier bijeen gebracht. Een verwijzing naar de overeenkomstige Nederlandsche en Nederlandsch-Indische wetgeving maakt de raadpleging van de daarover verschenen werken en rechtspraak gemakkelijk. F.

Journalistiek leven in Curaçao door Joh. Hartog, voorzitter van de Curaçaose pers-vereniging, hoofdredacteur van *Dagblad Amigoe di Curaçao.* Dekker & van de Vegt te Nijmegen-Utrecht-Willemstad, 1944 (355 bladz.), *f* 7.50.

Naar ik meen is dit boekwerk, uitgegeven in opdracht van de „Curaçaose Pers-Vereniging" bij gelegenheid van het zestigjarig jubileum van de „Nederlandse Journalisten Kring" en het veertigjarig jubileum van de „Nederlands Rooms Katholieke Journalisten Vereniging" zooals wordt meegedeeld, eerst in 1946 van de pers gekomen.

Wie eenigermate met de ontwikkeling van de Curaçaosche pers op de hoogte is zal niet aarzelen dit boek een standaardwerk te noemen. Het bevat alles, wat er van de Curaçaosche pers kan gezegd worden. Het is volledig. De schrijver heeft gezocht en gevonden. Verschillende, misschien alle, gegevens, die hier bijeengebracht en verwerkt zijn in hun onderling verband, hebben in de oorlogsjaren in de *Amigoe* gestaan en zijn daardoor aan het critisch oog van het Curaçosche publiek voorbij gegaan, wat hun waarde doet toenemen. Zelf heb ik uit mijn- bescheiden- verzameling nog eenige verbeteringen aan den schrijver kunnen meedeelen, hoofdzakelijk wat jaartallen betreft, die later misschien dienst kunnen doen.

Niet minder dan 256 bladen op de 6 eilanden worden vermeld, en 32 foto's brengen bijna alle die in beeld. Dit overtreft alles ,wat tevo-

ren door Euwens en Hoyer is bijeengebracht. Toch zag ik nog 1 blaadje niet genoemd: *Magazine Comercial*, misschien een ééndagsvlinder (maar de schrijver noemt er meer van dat soort), uit November 1930. Van al die kranten en krantjes, tot zelfs van de, niet weinige, gestencilde toe, wordt een korte biografie gegeven. Veel hiervan is klein gedoe, dat in grooter geheel vermelding niet waard zou zijn geweest, maar hier op zijn plaats is.

Er zijn op Curaçao altijd veel kranten geweest, maar er waren tijden, waarin alles bij elkaar nòg niet veel was. Een eenigzins behoorlijke ontwikkeling van de Curaçaosche pers, als geheel genomen, begint niet zoo heel lang vóór 1940. De heer Hartog maakt het niet mooier dan het is, en vertelt met smaak van allerlei blaadjes, van de pers van Meijer, van Jonckheer, van Palm, van Grünings [1]) en van anderen, die velen zich nog herinneren. Hij staat stil bij tal van gebeurteuit het krantenleven, en soms zeer uitvoerig. Zoo bij de geschiedenis van „Pappa Sassen", met het eerste persdelict dat de strafrechter te beslissen kreeg, de komst van de dagbladen, de gouvernementspersdienst, de censuur in den oorlog enz.

Te weinig aandacht schenkt de schrijver m.i. aan *Voz di Pueblo*, het eerste politieke partijblad van eenige beteekenis, als hoedanig de schrijver ten onrechte naar mijn meening *De Democraat* van 1945 doet doorgaan. Hij volstaat met ervan te zeggen: „Berucht anti-katholiek blad. Werd veroordeeld door mgr. Vuylsteke, waarna het ophield te bestaan". Het heeft in de 7 jaren van zijn bestaan (en dat is in Curaçao niet weinig) heusch ook wel goede artikelen bevat op politiek gebied.

Al met al hebben wij hier te maken met een boek, dat van groote beteekenis is. Er moesten er van dit soort, over andere onderwerpen, meer gemaakt worden in Curaçao. Het blijkt nu, dat het kan. Er is reden om den schrijver, ook voor dit voorbeeld, dankbaar te zijn.

F.

A new approach to Maya hieroglyphs by W. Jos. de Gruyter, 1946. Uitgeverij H. J. Paris, Amsterdam; 71 blz. en plaat.

Boekbespreking, zal ze meer geven dan een verkorte inhoudsopgaaf, vordert dat de bespreker het onderwerp de knie heeft. Doch wie

---

[1]) Op bladz. 265 betwijfelt de schrijver, of de moeder van den „krantenkoning" Grünings, Van der Veen geheeten, Curaçaosche is geweest. In 1764 kwam op Curaçao met „De juffrouw Sara" Bernardus van der Veen, ingenieur en kapitein-luitenant van de artillerie. Hij overleed reeds het volgend jaar, maar met hem waren gekomen zijn zoons Cornelis Hendrik, die cadet canonier was in 1764, en Reynoldus, die als „cadet onder d'infantery" mee ging. Dit geslacht bleef op Curaçao. De weduwe van Bernardus huwde nog met Geert Spanjaard en met Elias Luydens. Zij heette Maria Jacoba Levina de Beaufort, en dit verklaart het voorkomen van den naam De Boufort van der Veen in de 19de eeuw. Maar hoe kwam Grünings aan zijn naam? Hij is namelijk, naar dr. Hartog meedeelt, uit een niet bekenden vader geboren.

durft zulks in dit geval verklaren? Want bij de Maya-hieroglyphen is men nog pas aan gissingen toe, zij het schrandere gissingen.

De Maya's van Midden-Amerika waren, evenals andere pre-columbische cultuurvolken, echte Indianen, doch van genialen aanleg. De cultuur, die zij tussen ± 200 v.Chr. en 1400 n.Chr. hebben ontwikkeld, wordt nog hooger aangeslagen dan die van het oude Mexico en lag welhaast op eenzelfde peil als die van oud-Egypte, Babylon en China.

De Spaanse veroveraars hebben, gelijk overal, ook hier aan de inboorlingen hun godsdienst opgedrongen, en zelfs de handschriften der Maya's verbrand, waardoor maar weinig tot ons gekomen is. Wel heeft men enige aantekeningen gemaakt, en voorts zijn er bouwwerken en inscripties bewaard, waarvan een der beroemdste, op een plaat van jadeiet, zich in het Rijksmuseum van Volkenkunde te Leiden bevindt.

De jaartallen van die inscripties kunnen wij wel ontcijferen, behoudens dat er nog onzekerheid is omtrent het overbrengen dier jaartallen in onze tijdrekening; maar er is nog geen sprake van, dat men het Maya-schrift kan lezen. Het veld ligt open voor gissingen. Daar is het zaak zich goed in te werken in de mentaliteit van dit "meest religieuse volk der wereld" (zoals een onderzoeker de Maya's noemt) en in de emotionele, magische natuur der primitieve mensen, voor wie symbool werkelijkheid en werkelijkheid symbool is, en de naam haast nog reëeler dan de zichtbare en tastbare zaak, en wie de kunstzinnigheid in het bloed zit.

Hier heeft de schrijver, kunstcriticus, een voorsprong; hij heeft het reeds getoond in het onder zijn redactie in 1942 (bij De Driehoek, 's Graveland) uitgegevenen werk „Primitief denken en beelden". Ook daar komen oude schrifttekens ter sprake, n.l. in het opstel van W. Hussem „Het Paascheiland", waarin de raadselachtige schriftplankjes der inboorlingen zijn afgebeeld. Eerst onlangs is A. Métraux (Easter Island, Smithonian Report for 1944, Washington 1945) gekomen tot een aannemelijk verklaring, n.l. dat zij het visueel of magisch hulpmiddel waren voor de barden van dat volk.

Ziehier hoe de Gruyter zich op blz. 1 en 2 van zijn Maya-werk uitdrukt (vertaling van mij, d.G.):

„Hoewel uit verstandelijk en kunstzinnig oogpunt bewonderenswaard, stond het Maya schrift ver af van een alphabetisch en zelfs van een waar, dat is eèn eenduidig en betrouwbaar, phonetisch stelsel. Bij het benaderen zij men indachtig, dat primitief denken eerder neigt tot vloeibaar zijn en associatief dan tot het statische en exacte. Zeker, primitief denken is nauwkeurig en het klopt alles, doch niet in modernen zin. Taal en schrift hadden iets van datgene wat vaag aangeduid wordt met het woord „magisch", en dientengevolge werden beide verzorgd op een wijze die wij nauwelijks meer kunnen begrijpen. Voor ons drukken woorden een verklaring of een feit uit, hun strekking is „lyrisch", „decoratief", „werkend op de verbeelding"; d.w.z. wij gebruiken klanken en letters om op de geschikste en aangenaamste wijze mededelingen, gedachten, gevoelens over te brengen. Maar de oude lettertekens van voorbije beschavingen, hetzij Arabisch, Chineesch of Maya, waren veeleer formules met tovermacht, werkelijke energie-centra, symbolen die leven uitstraalden.

De priester-schrijver beschikte er niet slechts over, doch was ook door hen bezeten. Hieroglyphen werden met religieusen ijver bestudeerd door geoefende specialisten, uitgelegd en toegelicht in een geest van verwondering en speculatie, uitgewerkt en herinterpreteerd door vele opvolgende geslachten en een samengestelde mythe of ceremonie kan zijn opgekomen rondom iets dat aanvankelijk een eenvoudig teken met eenvoudige letters was".

Wat den laatsten zin betreft, staat men voor de vraag wat er eerst was, de kip of het ei? Een soortgelijke vraag is, of de philosophie van een Indianenstam uit den trance-droom voortkomt, dus uit openbaring, dan wel of de Indiaan droomt wat hem onderwezen was. Persoonlijk ben ik, vooral in verband met de ontdekkingen van den psychiater C. G. Jung, geneigd aan te nemen dat de grondslag van alle mythen en godsdiensten openbaring is geweest, en niet uitdenksel, al mag het dan ook waar zijn, dat men dikwijls droomde wat de meester onderwezen had.

Wat de hieroglyphen betreft, is duidelijk te zien, dat zij afbeeldingen zijn, en de schrijver wijst erop, dat de figuur betrekking kan hebben op het aanvankelijk bedoelde, doch ook op andere zaken wier gesproken naam iets gemeen heeft met den naam van het aanvankelijk bedoelde. In enkele mij bekende Amerikaanse talen zou dat niet zo waarschijnlijk wezen, wijl daar de verschijnselen wijzen op een nog levendig gevoelde samenhang tussen de zaak en haar klankbeeld (n.l. de „gebaren" der spraakorganen), maar wat schr. zegt, is geenszins onmogelijk bij een volk dat allicht reeds verstandelijk speculeerde, gelijk trouwens ook onze Arowakken, Kariten enz. doen.

Hier ligt nu de plek waar de beoordelaar niet verder kan gaan zonder zich minstens even diep als de reeds zeer kundige schrijver in te werken in de Maya-taal en philosophie. Maar om een indruk te geven: de hoofdstukken dragen de opschriften: I Generaal consideration of the ancient Maya phonetic system; II Sound and symbol of the stairs glyph; III Glyphs connected with the ceremonial drink; IV Akbal, Lamat, Ahau and Hix. Voorzichtig uitgedrukt, durf ik slechts zeggen dat dit werk ernstige aandacht verdient.

Het boek is keurig uitgegeven en gebonden, een kunststukje op zichzelf, en bevat een uitslaande plaat van de behandelde tekens, alsmede een lijst van aangehaalde werken. Wie daarbij nog iets meer van de Maya's wil weten, kan het vinden in deel I van de Wereldgeschiedenis in vijf delen, verschenen bij W. de Haan N.V., Utrecht, 1939, opstel van Dr. C. D. J. Brandt.

C. H. de Goeje

Verborgen Paradijzen. Het Leven en de Werken van Maria Sibylla Merian 1647-1717 door J. Stuldreher-Nienhuis. 2e herziene druk; Arnhem, Van Loghum Slaterus Uitg. Mij N.V., 1945, 186 blz. [1]), 12 zwart-witte en 24 gekleurde platen en een geneal. tabel. (Prijs geb. *f.* 14.75).

Het was een goede gedachte van de schrijfster om de lezers der 20ste eeuw in kennis te brengen met een 17de-eeuwsche vrouwenfi-

[1]). De 1e druk, welke in 1944 verscheen, telt slechts 182 blz.

guur: Maria Sibylla Merian; geboren in Frankfurt a/d Main, als dochter van Matthäus Merian, de bekende uitgever en etser, zoon uit een Zwitsersch geslacht.

Zooals meer vrouwen van haar tijd wist Maria Sibylla door lijn en kleur bloemen en insecten op linnen en perkament te tooveren. Maar zij deed meer; zij maakte tevens een studie van het leven van de uitgebeelde vlinders, kevers en planten. Zij deed dit zoo grondig, dat haar werken nu nog worden geraadpleegd. Geen kleinigheid voor een vrouw — en dan nog wel in een tijd, toen bloem en dier veelal slechts als versierend motief gebruikt werden en de natuur daardoor niet nader tot den mensch kwam. Wat zij ons nagelaten heeft is, niettegenstaande de eeuwen daarover heen gingen, nog boeiend om te bezien en zoo levend alsof het eerst gisteren door de schilderes was neergezet.

Gering is het feitenmateriaal, waarmede men het leven van Merian kan reconstrueeren, maar al hetgeen van haar, haar familieleden, leermeesters en tijdgenooten bekend is en wat noodig was om haar figuur te doen uitkomen, is getrouwelijk òf in het verhaal zelf òf in de verschillende rubrieken welke daarop volgen, vermeld. Voor hen die een studie van Maria Sibylla willen maken, is hier dus reeds alle stof verzameld.

Het boek heeft een romantisch-populair-wetenschappelijken vorm. De romantiek komt naar voren in de niet overduidelijke inleiding en het weergeven der gesprekken en gevoelens van Merian, die natuurlijk geheel uit het rijk der fantasie opgeroepen zijn. In deze geheel persoonlijke visie kan een gevaar schuilen. Niet ieder, die de figuur van Maria Sibylla bestudeert, zal steeds de persoon terugvinden, welke de schrijfster ons uitbeeldt. Dit is echter een vrijheid, die men zich in de literatuur mag veroorloven.— Populair is de vorm van het boek, doordat de schrijfster haar heldin dicht bij een ieder wilde brengen, of de lezer over eevoudige dan wel over ontwikkelde geestesgaven beschikt. Het is echter jammer dat de verteltrant dikwijls sterk naar sentimentaliteit zweemt; vooral omdat een figuur als Merian die, hoewel uitgesproken gevoelig, toch ook sterk den indruk van nuchterheid en voortvarendheid geeft, zich hier in het geheel niet voor leent.— Achter ieder hoofdstuk vindt men wetenschappelijk uitgewerkte aanteekeningen naar gegevens van deskundige medewerkers wier inlichtingen, soms ook in den tekst, trouw werden overgenomen. Het „wetenschappelijke" werd ook te ver doorgevoerd door het opnemen in den tekst van een menigte verwijzingen-met-nummers, die bij het lezen zeer hinderlijk zijn. Het streven van de schrijfster den lezer in staat te stellen de beschreven bloem, vlinder of kever direct uit een der vele conterfeitsels van Merian te kunnen vinden, is zeer lofwaardig, maar had in een boek als dit, dat geen catalogus voor de teekeningen en schilderingen van Merian wil zijn, beter achterwege kunnen blijven of zich op een minder hinderlijke wijze manifesteeren. Het werk is nu als leesboek stroef geworden en dit is jammer van al den arbeid die Mevrouw Stuldreher kennelijk aan haar pennevrucht heeft besteed.

De jeugd, de ingeboren en zich ontwikkelende drang om de natuur weer te geven en te bestudeeren, haar huwelijk, de geboorte van haar

twee dochters, het gaan naar Wieuwerd, het verbreken van haar echtverbintenis, haar ontmoetingen en wedervaren in Holland, haar gaan naar Suriname en het leven aldaar, de terugkomst in Amsterdam en haar overlijden in deze stad — dit alles heeft de schrijfster getrouwelijk verwerkt en op eigen wijze verteld. Met kennis van zaken weet zij de beschrijvingen, welke Maria Sibylla bij haar conterfeitsels maakte, weer te geven met de daarin opgesloten ernst en humor. Wanneer Mevrouw Stuldreher het Surinaamsche landschap beschrijft is dit meer bezien door de oogen van Merian, toen deze een bepaalde bloem of kleurige kever nabootste, dan getoetst aan de werkelijkheid. Maar ook dit mag een schrijfster doen, die den lezer kleur en lijn wil toonen, welke door een schilderes werden gezien en weergegeven.

Een overzicht van Merian's arbeid, alsook vele andere wetenswaardigheden besluiten het boek. Het register van namen beteekent een groote aanwinst, bij den eersten druk vergeleken.

Behalve de portretten en foto's zijn er een groot aantal goede gekleurde platen in het werk te vinden; een vermeldenswaardig feit, gezien de moeilijkheden welke hiervoor in de oorlogsjaren moesten worden overwonnen. Bekijkt men deze platen echter naast de origineelen, dan.... ontbreekt er iets: Dat „iets" is het „levende van het origineel, waardoor men den indruk krijgt alsof de afgebeelde vlinder zoo dadelijk zal wegfladderen, of de kleine bruine kever straks zijn wandeling langs den bloemtak zal voortzetten. Dit is géén critiek, maar slechts een opmerking, die de lezers misschien zal aansporen de oorspronkelijke werken te gaan zien. Wellicht is de achtergrond, die bij de reproductie geler is dan in werkelijkheid, niet zoo gelukkig uitgevallen.

Den ontwerper van den lossen omslag is de verfijnde kleurgevoeligheid van een figuur als Merian geheel ontgaan. Het helle groen-wit der bloemblaadjes- op hard blauw!- doet aan de kleuren van een of andere sportclub denken, welke indruk wordt versterkt door de marschformatie der oprukkende kevertjes. Uit Merian's eigen werk had een meer aantrekkelijke voorstelling stellig gemakkelijk kunnen worden gekozen.

M. J. BARONESSE VAN HEEMSTRA

De eerbiedwaardige dienaar Gods Pater Petrus Norbertus Donders C.ss.R. 1809–1887 door M. F. Abbenhuis. Suriname Serie 6. Grote mannen 1, 2e druk. Drukkerij J. H. Oliviera, Paramaribo 1944.

Van hoe groote beteekenis de figuur van Pater Donders geacht wordt, voor de Missie en voor Suriname, bewijzen wel het twintigtal levensbeschrijvingen, de nog veel talrijker afbeeldingen en de vele patroonstitels, door fr. Abbenhuis opgesomd, om niet te spreken natuurlijk van het proces der heiligverklaring van den geestelijke, wiens biografie thans in populairen vorm opnieuw in het licht wordt gegeven.

De schrijver vertelt ons van Peerke Donders' moeilijke jeugd, als arme Brabantsche weverszoon, van zijn sterke roeping, welke hem eindelijk toch in staat stelde, na vele hindernissen overwonnen te heb-

ben, op een en dertigjarigen leeftijd zijn doel te bereiken, t.w. in den priesterstaat te worden opgenomen — en van zijn vreugde toen hij, in 1842, als missionaris naar Suriname kon vertrekken, waar destijds het prefectoraat bekleed werd door Mgr. Grooff.

Wij volgen Vader Donders in zijn levenswerk, eerst in Paramaribo, dan op de plantages en eindelijk onder de melaatschen te Batavia aan de Coppename.

Met de afschaffing der slavernij kwam er ook een verandering in de bezetting der Surinaamsche Missie, welke in 1866 door de Redemptoristen van de seculaire priesters werd overgenomen, wat weder tot gevolg had dat Donders op acht en vijftigjarigen leeftijd als novice in de orde van den Allerheiligsten Verlosser werd opgenomen. Wij zien in 1867 Pater Donders naar Batavia terugkeeren, waar hij verdere zestien jaar bleef werken, onderwijl ook zijn zorgen uitstrekkend tot de Indianen en de boschnegers in wijden omtrek.

In 1883 werd de nu reeds bejaarde Pater, de apostel der melaatschen, die bereids in den reuk van heiligheid stond, naar Paramaribo geroepen en later naar Coronie; hij overleed desniettemin toch nog op Batavia.

Het boekje van fr. Abbenhuis bevat, behalve portretten van zijn held, ook eenige afbeeldingen van historische waarde, als de Petrus en Pauluskerk te Paramaribo in de vorige eeuw en Donders te midden der melaatschen, hun wonden verbindend.

Strijdvragen rondom de Eerbiedwaardige Petrus Donders. Een antwoord op protestantsche bezwaren door M. F. Abbenhuis. St. Rafael-Boekhandel, Suriname. Serie 9. Grote Mannen 2. Paramaribo 1945.

Dit werkje is verschenen naar aanleiding van een artikel dat Ir. J. J. van Wouw in het Zendingsblad der Evangelische Broedergemeente in Suriname, Suriname-Zending, Augustus 1944, no. 2, gewijd heeft aan de hierboven besproken levensbeschrijving van Pater Donders.

Afgezien van de domatische argumenten welke fr. Abbenhuis in het vuur brengt en van hetgeen er te berde gebracht wordt met betrekking tot het verschil tusschen katholiek en protestantsch, missie- en zendingsstandpunt, moge hier gewezen worden op de moeite welke de schrijver zich geeft om de opvatting te bestrijden als zou hij de historie geweld aangedaan hebben, door het werk der Herrnhutters in de schaduw te plaatsen en dezen laatsten ten onrechte voor te stellen als in een bevoorrechte positie te hebben verkeerd, tegenover hun medestrijders en medearbeiders, tegen de slavernij en vóór de kerstening.

Fr. Abbenhuis zegt in zijn voorwoord, met het verlangen bezield te zijn dat men elkander verstaan zal en eindigt zijn boekje met de betuiging van zijn goeden trouw, waarvan hij verwacht dat zij mogelijke onprettige indrukken zal vermogen weg te nemen.

Amsterdam, Juni 1946. M.

Schetsen en typen uit Suriname door Jacq. Samuels, St. Rafael Boekhandel, Paramaribo, 1944. Suriname Serie 7. Lectuur 1.

De redactie der Suriname Serie introduceert dit bundeltje bij den lezer met de mededeeling dat het samengesteld is uit handschriften door wijlen den Heer Samuels nagelaten en uit het voorwoord van den Heer Ph. Samson vernemen wij dat het grootste deel der schetsen, op toestanden in het laatste kwart der vorige eeuw betrekking hebbend, voor het eerst in 1904 en wel in *De Surinamer* verschenen zijn.

Het is inderdaad een goede gedachte geweest dit oeuvre van den Heer Samuels in boekvorm uit te geven. Zooals indertijd een zoon van het andere Nederlandsche gebied in tropisch Amerika *Curaçao que se va* in het geheugen van het lezend publiek terugriep, zoo heeft deze schrijver ons verteld van een Suriname dat eveneens bezig was te verdwijnen, of thans verdwenen is. Alleen bediende de Heer Le Poole zich van de Spaansche taal en schreef zijn Surinaamsche evenknie in het Nederlandsch — en in een Nederlandsch dat er zijn mag.

De Heer Samuels, geboren Surinamer en in leven gouvernements ambtenaar, heeft zijn waarnemingen onder woorden gebracht, onder de lagere volksklasse in de stad en in het district — en onder de boschnegers in het binnenland. Hij deed dit met veel humor, zonder ooit de eischen van den goeden smaak uit het oog te verliezen.

Eigen Surinaamsche litteratuur is niet in overvloed aanwezig en deze *Typen en Schetsen* mogen als een welkome aanwinst beschouwd worden, om de beteekenis welke er aan moet worden toegekend, uit folkloristisch, ethnografisch en filologisch oogpunt. Het Negerengelsch is overal verklaard en vertaald.

Amsterdam, Juni 1946. M.

Systematische beschrijving van den inhoud van de publicatiebladen van het gouvernement Curaçao over de jaren 1900–1940 bewerkt door P. Noordenbos. N.V. N. Samson, Alphen aan den Rijn, 1940. (XIV en 149 bladz.).

Van deze uitgave vernam ik voor het eerst uit het in Nov. 1946 in dit tijdschrift verschenen opstel van mr. De Niet over het Gouvernementsblad van Suriname. De redactie ontving haar niet ter bespreking. De inhoud blijkt uit den titel.

Het lijdt geen twijfel, of, vooral op de gouvernementskantoren gebruikt men dit werk dagelijks, en daar zal het een onmisbaar stuk gereedschap geworden zijn, dat telkens weer met een dankbaar hart voor den samensteller gehanteerd wordt.

Men had het *Alphabetisch Register* 1816–1904 van Van Romondt en de niet zeer bruikbare aanvulling daarop van Kesler (1904–1931), maar deze „systematische beschrijving" is voor Curaçao de eerste wetenschappelijke bewerking van het laatste gedeelte van dezelfde stof, aangevuld tot 1939.

Dit register is opgebouwd op het stelsel, dat sinds 1938 is ingevoerd voor de klapper, die jaarlijks op het *Publicatieblad* verschijnt. Ik

heb in mijn ondeskundigheid die klapper toen „een onpractisch ding" genoemd (D.W.I.G. 21ste jg. bladz. 190), wat ons tijdschrift een wetenschappelijke uiteenzetting van den directeur van het Registratuurbureau van de Vereeniging van Nederlandsche gemeenten, den bewerker van deze *Systematische beschrijving* bezorgd heeft, waarin die ook al als te verschijnen wordt aangekondigd. Het is dan ook met schroom, dat ik weer eenige praktische opmerkingen, nu in vragenden vorm, maak.

Er is een rubriek (I 10) Burgerlijk Wetboek. Waarom vindt men daar niet *alle* wijzigingen vermeld, maar een drietal in een afzonderlijke rubriek (12) Verordeningen *verband houdende met* bepalingen van het B.W., terwijl in die verordeningen, juist zoo als in bijv. Pb. 1904 no. 4, 1910 no. 12 en 1933 no. 62 bepalingen zelf van het B.W. gewijzigd worden? Pb. 1924 no. 51, ook een wijziging van het B.W., moet men zoeken onder II 4 *Hypotheken en kadaster*. Ik kan mij voorstellen, dat de vermelding daar noodig is, maar is zij minder noodig onder Burgerlijk Wetboek?

Waarom wordt op blz. 9 regel 5–3 van onderen wel vermeld, dat Pb. 1929 no. 47 is vervallen bij Pb. 1933 no. 32, en niet op blz. 7 regel 7–9 van boven, dat Pb. 1916 no. 33 is vervallen bij 1924 no. 6?

Een paar aanvullingen: Blz. 9 regel 12 van onderen Pb. 1924 no. 51 is niet minder dan Pb. 1927 no. 82 en 1938 no. 88 een wijziging van Pb. 1868 no. 17.

De Registratieverordening (blz. 23) is nog gewijzigd bij Pb. 1931 no. 89; misschien staat dat op een andere plaats.

De auteursverordening 1913 (blz. 98) is gewijzigd bij Pb. 1918 no. 6.

De schrijver moge in deze vragen en opmerkingen zien een bewijs van de belangstelling, waarmee ik zijn veelomvattenden arbeid terhand genomen en dankbaar geraadpleegd heb. Ik bepaalde mij tot een paar opmerkingen over regelingen, waarmee ik in aanraking kwam.

B. DE GAAY FORTMAN.

Arawakken in Suriname door Fr. M. F. Abbenhuis. Enquête-materiaal voor een volkenkundige studie. Paramaribo 1940 (107 blz.).

Na lezing van Roth's werk over animime en folk-lore, voornamelijk in Britsch-Guyana, heeft fr. Abbenhuis nagegaan hoe het ten deze staat bij de Arawakken in Suriname. Hoe Christen-Arawakken antwoordden op de hun gestelde vragen, vindt men in dit boekje.

Moge de schrijver voortgaan met volkenkundig onderzoek, of anderen ertoe opwekken!

C. H. DE GOEJE.

A selective guide to the English literature on the Netherlands West Indies by Philip Hanson Hiss. With a supplement on British Guiana. Bookl. Netherl. Inf. Bureau, no. 9, New York, 1943, xiv en 129 bladz.

Een zeer aantrekkelijk uitgegeven bibliografie, welke helaas nog vele foutjes bevat en in geen enkel opzicht representatief kan worden geacht voor hetgeen over onze Amerikaansche gebiedsdeelen in de Engelsche taal is verschenen. P.W.H.

ONDERNEMERSRAAD VOOR SURINAME

Het eenentwintigste jaarverslag van deze organisatie, uitgebracht in de jaarvergadering van 2 Mei 1946, betrekking hebbend op het jaar 1945, bevat, als voornaamste punten, de voorbereiding der Rijksconferentie, ter zake waarvan ook de Raad een advies heeft uitgebracht, alsmede oprichting van den natuurwetenschappelijken studiekring voor Suriname en Curaçao, waarmede in de toekomst samenwerking verwacht wordt.

De notulen der vergadering geven verder, als gewoonlijk, besprekingen weer van actueele Surinaamsche aangelegenheden, terwijl even de mogelijkheid onder de oogen gezien werd om te geraken tot een ondernemingsraad voor de beide Westindische gewesten te zamen.

Het Surinaamsche arbeidersvraagstuk was ook thans weder een onderwerp van discussie. Men meende dat het gouvernement te optimistisch is met betrekking tot het te verwachten resultaat eener immigratie van werknemers uit andere, overbevolkte, Westindische gewesten, terwijl er anderzijds niet voldoende naar gestreefd zou worden de reeds aanwezige werkkrachten voor het plantagebedrijf te behouden. Dit laatste in verband met de politiek ten aanzien van de Javaansche kleine landbouwers. Wat de z.g. inwendige kolonisatie betreft werd het een en ander medegedeeld aangaande de coöperatieve landbouwonderneming op de gouvernements-plantage Slootwerk, ter hand genomen door gedemobiliseerde schutterplichtigen, een zaak welke in de Surinaamsche pers al tot twistgeschrijf aanleiding gegeven heeft. Het kan natuurlijk niet anders dan sympathiek aandoen, dat een aantal inheemsche jongemannen hetgeen zij, als „bonus" bij de beëindiging van hun militairen dienst, uitbetaald kregen, hebben willen aanwenden tot een poging om in eigen land iets nuttigs tot stand te brengen. Het beminnelijk optimisme echter van den Surinaamschen „creool" zou wel eens kunnen blijken ook aan de deelnemers van „Emergo" parten gespeeld te hebben.

Ten opzichte van vreemde Westindische werkkrachten moge er hier op gewezen worden, dat reeds direct na de slavenemancipatie van 1863 een aanvang gemaakt is met den aanvoer van zoodanige arbeiders voor de Surinaamsche plantages, nog voordat de eerste Britsch Indiërs gecontracteerd werden; veel succes echter heeft eerstgenoemde immigratie blijkbaar niet gehad. Thans is wellicht de toestand anders; de nood op het overbevolkte Barbados, waar de landarbeider niet meer dan gemiddeld acht shillings per week verdient, heeft de aandacht getrokken ,ook van de Britsche regeering.

Van den toestand der koffiecultuur werd een somber tafereel opgehangen; van het invoeren eener nieuwe cacao-variëteit echter meende men goede verwachtingen te mogen koesteren; wat de citruscultuur betreft werd de aandacht gevestigd op de pogingen tot het grondvesten eener verwerkingsindustrie ter plaatse, welke wellicht betere kansen zal blijken te bieden dan uitvoer der vruchten zelf.

Ook het z.g. welvaartsplan kwam ter sprake; de Ondernemersraad is bij de samenstelling niet geraadpleegd. Intusschen is bekend geworden, dat gedacht is aan het beschikbaar stellen uit de Rijkskas van een bedrag dat in Nederlandsch courant op veertig millioen

gulden zal komen. De twee grootste posten zijn zeven millioen vooor deelneming in een op te richten bananenbedrijf en drie en een half millioen voor immigratie en transmigratie. Hoe het plan in onze Staten Generaal ontvangen zal worden moet afgewacht worden; in de Surinaamsche pers was het oordeel niet unaniem gunstig. Door dezen steun te aanvaarden zou men, mede in verband met den eisch dat de huishoudelijke begrootingen in het vervolg geen te kort meer zullen aanwijzen, misschien zelf de deur sluiten voor de zelfstandigheid, waarop thans alle verlangens gericht zijn! Inderdaad, veel overheidsbemoeiingen zouden uit het fonds bekostigd worden, terwijl de Surinaamsche Staten slechts in zoover medezeggenschap zouden hebben, dat drie van de vier leden van den raad van bijstand, welke den gouverneur bij de uitvoering van het plan ter zijde zou moeten staan, op voordracht van het vertegenwoordigend lichaam benoemd zouden worden.

Van de bananencultuur moeten regeering en gouverneur wel groote verwachtingen hebben. Het is mogelijk, dat er onder de nieuwe omstandigheden een middel gevonden kan worden om het uiterst moeilijke vervoervraagstuk op te lossen. Blijft dan echter nog over het marktprobleem. Hoewel de Westindische banaan ook in continentaal Europa sterk in populariteit toegenomen was, mag toch niet vergeten worden hoezeer de Europeesche landen door den laatsten oorlog verarmd zijn. Zal, bij een voorloopig wellicht belangrijk verminderde consumptie, het Surinaamsche product zich een plaats kunnen veroveren,naast dat van de andere landen, welke tot dusver de markt voorzien hebben?.

Augustus 1946 M.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

Ned. Studieblad. Juli 1946 no 1. Het landbouwonderwijs in Oost- en West-Indië, door dr. ir. D. S. Huizinga.

Je Maintiendrai. 14 Juni 1946, no. 48. Regionale Samenwerking in West-Indië. door J. van de Walle.
Idem. 19 Juli 1946, no. 3. Curaçao. dictatuur in zakformaat, door W. de R.

Nederlandsch Juristenblad. 13 Juli 1946. Curaçaosche Curiosa, door Mr. O. Burghardt.

Arbeid. Tijdschrift voor de praktijk van arbeidsrecht, enz. 15 Aug. 1946. Arbeidsregistratie [op Curaçao.]

Annals Entomological Society of America 34. Notes on Odonata of Surinam, II, door D. C. Geijskes, 1941.
Idem. 36 Notes on Odonata of Surinam, IV, door D. C. Geijskes, 1943.

Ecology 23. Observations on temperature in a tropical river, door D. C. Geijskes, 1942.

Journal of the New York Botanical Garden 45. The jungle tree of dangling seeds. Notes on Arawak Indian names of plants in Surinam, door Gerold Stahel, 1944.

Entomological News 54. Notes on Odonata of Surinam, III, door D. C. Geijskes, 1943.

Revista de Entomologia 11. Notes on Odonata of Surinam, I, door D. C. Geijskes, 1940.
Idem. Observations about temperature and moisture in Atta-nests, door Gerold Stahel & D. C. Geijskes, 1940.
Idem. 12. Weitere Untersuchungen über Nestbau und Gartenpilz von Atta cephalotes L. und Atta sexdens L., door Gerold Stahel & D. C. Geijskes, 1941.

De Surinamer, 20 Dec. 1940. De zand- en schelpritsen, door G. Stahel & D. C. Geijskes.

Op Wacht, 29 Aug. 1946. De twee gezichten van Curaçao.

Haagsche Post, 24 Augustus 1946. Bijzondere correspondentie uit Curaçao.
Idem. 26 October 1946. Uit Curaçao. Eigen correspondentie.

Libertas, 31 Augustus 1946. Sociale structuur van Suriname (slot). Koerswijziging voor Suriname gewenscht, door J. van de Walle.
Idem. Sept. en October 1946. Rumoer rondom Curaçaosche commissies, door E. A. Winters.

Naar Ruimer Horizon, Sept/Oct. 1946. Over huizen op Curaçao, door J. van de Walle.

De Stem van Nederland, 14 Sept. 1946. Onjuiste handelwijze. De opheffing van de regeeringspersdienst te Paramaribo.

De Baanbreker, 22 en 29 Juni 1946. Sociale en politieke problemen in West-Indië, door H. W. Suriname. Wingewest? Kolonie? Gebiedsdeel, door W. F. H. Laret.

Idem. 6 Juli 1946. Strijd en Curaçao, door H. W.

Idem. 13 Juli 1946. Curaçao raadseltjes, door L. Cornils.

Idem, 24 Augustus 1946. Londen en Curaçao, door H. de Wit.

Cultureel Indië, 7. Bevolkingsgroepen van Curaçao, door Cola Debrot (zie: *Nieuwe Eeuw, 13 Juli 1946*).

Idem, 8. De kolibri, het schoonste juweel van Suriname en Curaçao, door L. C. van Panhuys.

Het Schouwvenster, 7 Sept. 1946. Geld moet rollen.... ook op Curaçao, door Han Kamerling.

Idem, 21 Sept. 1946. Wat is Papiament?, door Han Kamerling.

Echo's uit de Missies, 25 Aug. 1946. Naar het feest te Coronie 1945.

Idem. 25 October 1946. Onze jubileerende Missie-zusters in 1946. Uit het Gedenkboek „Honderd jaar 1842–1942 van de Missie van Curaçao" door Sr M. Bathilde.

Idem. 25 Nov. 1946. Curaçao tijdens de oorlogsjaren II. 1943, door Sr M. Walburga.

Nieuw Suriname, 14 Sept. 1946. Joodsche Kolonisatie in Suriname? Bij en zonder U, door F. Blijd; Op Slootwijk ligt een Graf. Het plan Ruimveld in volle gang, door F. L. de Rooy; Wat biedt een Surinaamsche plantage? door H. Seijee; Een Vijftigste Verjaardag, door Namie; Surinamers in de Vreemde, door Bekka; Filaria, door A. E. Wolff.

Idem, 28 Sept. 1946. Cornelis Winst Blijd. Van Slaaf tot Predikant, door Fred. Oudschans Dentz; Sranam Kondre (Suriname), door Albert Helman.

Idem. 12 Oct. 1946. Zoo wonen Surinamers!; Er leeft hoop in Suriname, door F. L. de Rooy; Surinaamsche notitie. door F. Blijd; Bakkeljauw en kabeljauw, door R. D. Simons; Anansi gaat uit eten.

Idem, 26 Oct. 1946. Staking op Parnam; Een dode mus?; door W. Laret; Joodsche kolonisatie in Suriname?, door dr. B. Rapschinsky; Van Aerssen van Sommelsdyck, pionier-gouverneur van Suriname, door Fred. Oudschans Dentz; Bananen en Bacoven, door R. D. Simons; Anansi geneest zich zelf.

Idem, 9 Nov. 1946. Surinaamsche problemen, door F. Blijd; Volkshuisvesting in Paramaribo; Partijvorming in Suriname, door W. F. H. Laret; Suriname Vruchtenplan; Nogmaals hout; Boeken uit Curaçao, door H. W; Anansi en de ratten.

Idem, 23 November 1946. Industrie in Suriname; Surinamers, brengt Uw klok op gang! door F. Blijd; Curaçao wacht op regeeringsdaden, door F. L. de Rooy; Het Surinaamsche wapen, door Fred. Oudschans Dentz; Indonesiërs in Suriname, door Bekka; R. D. Simons over: Suriname, vroeger en nu; Anansi en de gouverneur.

Idem, 7 December 1946. 7 December, door W. F. F. H. Laret; Wat ons scheidt, door dr. L. Lashley; Industrie in Suriname (II); Albina

de honderdjarige, door Fred. Oudschans Dentz; Op eigen bodem, door Bekka; Anansi en de gouverneur.

Oost en West, 13 Sept. 1946. Curaçaosche herinneringen.

Idem, 11 Oct. 1946. Men zit niet stil op Curaçao, door El.

Idem, 25 October 1946. Nieuwe straatnamen op Curaçao; Begrijpt men dit in Nederland?, door El. [toestanden op Curaçao en in Suriname].

Idem, 8 Nov. 1946. Antwoord op de Curaçaosche en Surinaamsche petities; Met nieuwe hoop, door R. D. Simons.

Het Indisch Nieuws, 24 Augustus 1946. Het probleem der voorlichting. (brief uit de West) Curaçao.

Idem, 5 Oct. 1946. Paramararibo: een geschiedenis en een vliegtuig.

Idem, 12 Oct. 1946. Politiek leven in Suriname; Resultaten der autonomie-Commissie; Wetenswaardigheden van Curaçao. Goudzoekers op Aruba.

Idem. 19 Oct. 1946. Welvaartsplan voor Suriname.

Nieuwe Stem 1. Kentering op Curaçao (uit „Een doodgewoone held"), door Albert Helman.

Op den Uitkijk, Sept. 1946. De blamage van Curaçao, door Han Kamerling.

De Stem van Nederland, 7 Sept. 1946. Suriname huldigt de teruggekeerde delegatie.

Future, the economy of the Caribbean, ed. bij F. Frazier and E. Williams. Washington, Howard University Press. 1944.

Vizier I, no 4. Vijftienhonderd heete etmalen op Curaçao, door mr. E. Elias.

De Werkgever, 5 Sept. 1946. Economische stichting West-Indië-Nederland. (lezing van F. J. J. Corver, gouv. secretaris van Curaçao „Curaçao in oorlogstijd").

Christofoor, 17 Aug. 1946. Brief uit de West.

Ons Suriname, September 1946, Laatste nieuws uit de Stadszending te Paramaribo, door Zr B. Streefland; Afvaardiging van Ds B. J. C. Rijnders naar Suriname.

Idem, October 1946. Zendingsfeest der Broedergemeente, door I. V; Suriname na zestien jaren, door P. N. Legêne.

Nederlandsch Studieblad, Sept. 1946. Een pionier-gouverneur van Suriname. [Van Aerssen van Sommelsdyck], door Fred. Oudschans Dentz.

Idem, November 1946. Het eiland der genezing. Kan op Curaçao een sanatorium voor lijders aan been- en gewrichtstuberculose worden opgericht?, door jhr. L. C. van Panhuys.

Nieuw Nederland, 23 Augustus 1945. Politieke problemen in onze West, door W. R. Menkman.

De Gids, September 1946. De administratieve afscheiding tusschen Suriname en Curaçao voor 100 jaar, door Fred. Oudschans Dentz.

Economische Voorlichting, 13 en 20 Augustus 1946. Belangrijke Overheidsmaatregelen in Suriname na 1940.

Het Nederlandsche Roode Kruis, October 1946. Het Curaçaosche Roode Kruis helpt Santo-Domingo.

De Trom, Sept/Oct. 1946. Albert Helman en Lou Lichtveld, door mr F. G. A. Huber.

Nederlandsch Juristenblad, 12 Oct. 1946. De Curaçaosche balie, door L. O. Lampe.

Suriname en Curaçao no 1, September 1946. Jhr. Cornelis Ascanius van Sypestein 1823–1892, door J. J. de Vries; Suriname in vogelvlucht, door J. J. de Vries; Curaçao, de boven- en benedenwindsche eilanden in de Caraïbische Zee, door W. W. de Regt.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

The Fisheries of Jamaica, door E. T. Thompson, Barbados 1945. Development and Welfare in the West Indies. Bulletin no. 8.

Het rijke ertsland Suriname en zijn problemen, door ir. O. M. de Munnick. Hengelo, H. L. Smit & Zn. 1946, *f* 9,50.

West India Summer. A retrospect, door J. Pope-Hennesey. B. T. Batsford Ltd, Londen, 1943.

Report of the Anglo- American Caribbean Commission to the Governements of the S. and Great Britain for the Year 1942–1943, Washington 1943.

Notulen van de Alg. Ledenvergadering van den Ondernemersraad voor Suriname (2 Mei 1946) en *verslag over het een en twintigste Vereenigingsjaar* (*1945*).

Imitacion di Cristo. Traduci fo i texto orginal pa Rev. Pader R. Bührs O. P. Imprenta di Vicariato.

Mi Biblioteca Papiamento. 2 Promer Balia. Novela skirbi pa Louis Coloma. Imprenta di la Cruz. 3. Tom Richardson. Un hecho di desesperacion. No vela traduci pa Chobil. Imprenta di la Cruz.

Branding. Orgaan van de R. K. Vereniging St Thomaskring. 1ste Jaargang, No. 1. Juni 1946.

Journalistiek leven in Curaçao, door dr. Johan Hartog. Uitgave van Paulus Drukkerij Willemstad. 1944. *f* 7,50.

Plants and Plant-Science in Latin America, door Frans Verdoorn, Uitgegeven door The Chronica Botanica Company, 1945. Waltham Mass. V.S.A.A. New Series of plant science books. Vol. XVI. no. XXXVII.

Orthodoxie en Modernisme bij de Aucaner-Boschnegers, door W. F. van Lier met medewerking van ds. Mulder. Overdruk uit het Protestantenblad van 26 Augustus en 2 September 1944.

De Indianen in Suriname. Karaïben, Wajana's, Wajarikoele's,

Wama's. I. De wet der gelijkenissen, door W. Ahlbrinck. Geïll. door A. de Groot.

Paramaribo. Over den oorsprong en de beteekenis van den naam, door R. D. Simons, 2de, aangevulde druk. Drukkerij E. H. Paramaribo, 1943.

Een en ander over het wisi-begrip bij de Boschnegers, door W. F. van Lier, Drukkerij J. H. Oliviera. Paramaribo. 1944.

Suriname 1900–1940, door mr. A. van Traa. Uitgeverij W. van Hoeve, Deventer, 1946. *f* 6.50.

Yearbook The West Indies, including also the Bermudas, the Bahamas, British Guiana and British Honduras. London, 1945.

Almanaque de Curaçao. Para el ano de 1946. Compilacion de W. M. Hoyer.

Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao over het jaar 1941.

De Politiek van Nederland t.a.v. de overzeesche staatsdeelen in verband met de nieuwe opvattingen over koloniale politiek. Rede voor Oost en West 20 April 1945, door dr. M. F. da Costa Gomez.

Vier redevoeringen door dr. M. F. da Costa Gomez, t.w.: Curaçao in het Groot Nederlands staatsverband, 1938; Hulde aan Abraham Mendes Chumaceiro, 1938; Het recht op vrije verkiezingen, 1939; Welke is de invloed van het noodlottig wegvallen van het Nederlandsche parlement op de vaststelling van de begrooting 1942.

Suriname. Verhalen en Schetsen uit de Surinaamsche Geschiedenis. Drukkerij Eben Haëzer. Paramaribo.

No. 1. Arowakken in Suriname, door fr. M. F. Abbenhuis. 1940.
No. 2. Historisch Overzicht, door fr. M. F. Abbenhuis. 1941.
No. 3. Geografisch Overzicht, door fr. Van Tilburg. 1941.
No. 4. Geschiedenis van Suriname. Volksplanting, door fr. M. F. Abbenhuis. 1943. *f* 3.—.
No. 5. De geschiedenis van het Apostolisch Vicariaat, door fr. M. F. Abbenhuis. 1942. *f* 1.—.
No. 6. De Eerbiedwaardige Dienaar Gods, Pater Petrus Norbertus Donders, door M. F. Abbenhuis, 2de druk. 1944. *f* 1.—.
No. 7. Schetsen en Typen uit Suriname, door Jacques Samuels. *f* 1.50.
No. 9. Strijdvragen rondom de Eerbiedwaardige Petrus Donders. Een antwoord op protestantsche bezwaren, door fr. M. F. Abbenhuis. 1945. *f* 0.75.
No. 10. Verhalen en Schetsen uit de Surinaamsche geschiedenis, door fr. M. F. Abbenhuis. Deel I. Afl. 1. (1613–1683). 1943. *f* 1.—.
No. 11. Idem. Deel I, Afl. 2. (1683–1712). 1943, *f* 1.—.
No. 12. Idem. Deel II. Afl. 3. (1712–1751), 1944. *f* 2.40.
[Deze werken zijn verkrijgbaar bij de drukkerij van het R.K. Jongensweeshuis, Fraterstraat 3a, Tilburg.]

Rapport van de commissie bij gouvernementsbeschikking van 10 Oct. 1945 no 8974 ingesteld, tot onderzoek en bestudeering van de in het

Staatsdeel Curaçao levende politieke opvattingen en wenschen, ter voorbereiding van de Rijksconferentie.

Behold the West Indies, door Amy Oakly. New York. Appleton-Century Company. 1941.

United States Department of Commerce, Bureau of the Census. The Caribbean area, Washington. 1941.

The South American Handbook, 1942. Nineteenth Annual Edition. London, Trade and Travel Publications. Ltd.

The Caribbean danger zone, door Fred. J. Ripy. New York. G. P. Putnam Sons, 1940.

Het Nederlandsch Courant in Curaçao en zijne gevaren voor de welvaart van dit gebiedsdeel, door G. S. Gorsira J.P.Ez. Curaçao 1941.

The History of Aruba. Published by the Pan-Aruban Oil Company (a subsidary of the Standard Oil Company). Printed in Aruba.

Leiding en troost. Predikatien onder redactie van ds. H. W. Kroeze· Uitgave van de Gereformeerde kerk van Curaçao. 1946.

Pax. Gebedenboek voor zeelieden en militairen. Curaçao.

Gloria in Excelsis Deo. 50 Cantica pa tempo di Advent i pa tempo di Pascu cu algun oracion adecuado i adeptado di preparacion. Edicion Segunda Revisá i aumentápa pader Ph. H. Offermans, O.P. Curacao, 1943.

E sincodiadi Holanda pa Jonkheer F Beelaerts van Blokland. Traduccion Redaccion Voz di Aruba. Gedrukt bij de Aruba Post.

Verslag over de verrichtingen van het wit Gele Kruis over 1945. Drukkerij Scherpenheuvel (Curaçao).

Societeit „de Gezelligheid" opgericht 1871. Uitgegeven als een blijvende herinnering aan de viering van het 70-jarig bestaan dezer societeit op 12 April 1941. Curaçao, 1941.

Suriname, Het vergeten land, door T. J. Arkieman. W. L. Salm en Co, Amsterdam 1945, f 4,90 [verschenen in 1946].

De staatsrechtelijke verhouding tusschen Nederland en de Overzeesche Gebiedsdeelen, een historisch-juridische beschouwing omtrent de staatsrechtelijke verhouding tusschen Nederland en de Overzeesche Gebiedsdeelen meer in het bijzonder in verband met artikel 1 der Grondwet, door mr. dr. J. H. M. Dassen. Leiter Nijpels, Maastricht 1946.

Ondernemersraad voor Suriname. Twintigste verslag [over 1944].

Kerkgeschiedenis Aruba. door Pater Brada, Curaçao, 1946.

Bijdrage tot de bodemkundige kennis van (Nederlandsch) West-Indië, door Robert Hamilton. Proefschrift. Utrecht 22 November 1945. Uitgeverij Kemink en Zoon, Utrecht.

Voorraadsinsecten van rijst in Suriname met aanwijzingen ter bestrijding, door dr. D. C. Geijskes. Departement Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin no. 55. Januari 1940.

De Parasolmieren en hunne bestrijding, door Gerold Stahel en D. C. Geijskes. Departement Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin no. 56. October 1940.

Verslag van drie Reizen naar de Bovenlandsche Indianen, door Lodewijk Schmidt, bewerkt door Gerold Stahel. Departement Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin no. 58. November 1942.

De nuttige planten van Suriname, door Gerold Stahel. Departement Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin no. 59, Augustus 1944.

Het Boschnegervraagstuk en het Coronie-plan, door Gerold Stahel. Departement Landbouwproefstation Suriname. Mededeeling no. 9, October 1944.

Surinam Timbers, door Gerold Stahel. 1944.

Met de Oajana's op stap. Verslag van een reis naar de Litani (Boven-Marowijne) in Suriname, door dr. D. C. Geijskes. Uitgegeven door het Departement Landbouwproefstation in Suriname. Maart 1942.

Kandoe-Kina-Moela, door W. F. van Lier. Drie Boschnegerbegrippen. Juli 1943.

The Complete History of the Island Tobago, door C. R. Ottley, Port of Spain Trinidad, 1945. 8/8.

The West Indies and the Mountain Uplift Problem, door Dr. C. T. Trechmann, 1945.

Antillean terrapins by T. Barbou' & A. F. Carr Jr. 1940. 35 pp. illustr.

Check-list of birds of the West Indies bij J. Bond, 1940. 184 pp., illustr.

Rapport van de Gouvernements Aloë-Commissie 1942–1943 door G. J. F. Breedveld & J. P. Groenhof, (z. j. 1945). Curaçao 86 pp., illustr. (niet in den handel, uitg. Dep. Landbouw).

Some data on the physical anthropology of Oajana Indians by A. B. Droogleever Fortuyn, 1946. Meded. Ind. Inst. Afd. Volkenk. 22, 24 pp.

Resultaten van een onderzoek naar wilde Hevea-boomen in het stroomgebied van de Boven-Coppename door D. C. Geijskes, 1946. Bull. Landbouwpr. Suriname 60, 63 pp. met 7 kaartjes als losse bijlagen in map.

Primitieve volkjes gespiegeld aan den modernen mens (*en omgekeerd*) door C. H. de Goeje, 1946. Orat. inaug. Leiden, 93 p.

Heden en toekomst van Suriname door J. A. Grutterink, 1946. Rede, Vereen. Indië-Nederland, 31 pp., illustr.

Catalogue of birds of the Americas and the adjacent islands in Field Museum of Natural History by C. E. Hellmayr & C. B. Cory, 1918–42. 11 Dln., illustr.

O.D.

HET DAGELIJKSCHE LEVEN OP DE SURINAAMSCHE KOFFIE-PLANTAGE „KOKSWOUD" [1]) IN 1828

EEN BRIEF VAN H. VAN BORCHAREN [2]) GEPUBLICEERD

DOOR

P. WAGENAAR HUMMELINCK [3])

Hartelijk Geliefde Zuster Antje. [4])

Biezonder aangenaam waren mij uwe letteren van d[d] 10. Februarij ll: waarbij ik, zo gelukkig uwer aller welstand te mogen vernemen was — en teevens een zo mooi beursje van uwe eigene hand te mogen ontfangen, ik betuig UEd: mijnen hartelijken dank daarvoor, en vlei mij om spoedig inde gelegendheid te zullen komen om wederkerig u dit te vergelden. —

Uit u schrijvens merkende gij gaarne mijnen dagelijksen doen eens wenschte te weeten, welnu dan lieve zuster, dat strekt mij tot genoegen deezen uwen wil te kunnen voldoen.

Zie hier dan eene kleine schets van de manier van leeven zoals ik dezelve thans op de koffij Plt: Kokswoud houde: Desmorgens om 5. uuren sta ik gewoonlijk op, en vind alsdan mijn wasch-

[1]) De concessie *Kokswoud* (*Kockswoud*, negereng. *Kokkoe*, zie *W.I.G. 26*, 1944, p. 172, 178) was 468 akkers groot (Surin.akker= 4294 m²), waarvan er, in 1828 slechts 163 in cultuur waren. Zij was genoemd naar den eersten eigenaar *P. Hendr. Kok*. (Surinaamsche Almanak 1798)

[2]) *Hendrik van Borcharen*, zoon van *Simon v. B.*, gepensioneerd colonel te Vught, en van *Henrica Petronella Hagoort*.

[3]) Mijn dank aan de Heeren *W. R. Menkman, Fred. Oudschans Dentz, J. W. D. Berkelbach van der Sprenkel* en *F. H. M. de Bekker* voor het geven van enkele inlichtingen, welke in de voetnoten werden verwerkt.

[4]) *H. v. B.* had twee zusters: 1e *Anna Maria*, geb. te Gorinchem 10 Nov. 1790, huwde te Vught, 15 Aug. 1822, *Gerret van de Pol* (zie voetnoot op p. 41); 2e *Cornelia Johanna Petronella*, geb. te Gorinchem 29 Nov. 1796, huwde te Vught, 7 Maart 1821, *Jan Willem Berkelbach van der Sprenkel*, bet-overgrootvader was van den Heer *J.W.D. Berkelbach van der Sprenkel*, te Utrecht, in wiens bezit deze brief zich thans bevindt.

water gereed om mij te reinigen, Vervolgens ga ik in eene andere kamer, waar 't ontbijt reeds op mij wacht, bestaande uit koffij, boter, brood, kaas, ham, pannekoeken en zo 't een en ander meer; dan moet gij weten is 't geheele huis, reeds schoon geveegd en geboend, door 't huisvolk, 't welk bestaad uit 3. knappe meiden, en een jongen van omtrent 18. jaren, zo veel als mijn bediende, Buitendien heb ik nog een kokkin, en een zeer bekwame waschmeid, die niets anders te doen heeft, dan mijn goed te wasschen, want bl:officier [1]) heb ik momentueel geene. —

intusschen komen na 't ontbijt de zieke slaven voor de deur: die ik na zie, en dan aan de docter van plt: [2]) ordonneer, om hun na dat de ziekte is, 't zij een purgatief, vomatief of iets anders toe te dienen; waarna dezelve weder in 't ziekenhuis worden opgesloten; Midderwijl zijn de veldslaven reeds lang inde grond aan 't werk, heb ik nu lust dan ga ik hun werk na zien, zo niet maak ik eene promenade door de grond, en kom alsdan ordinair om 9. uuren daaruit terug, dan vrij warm te huis komende, drink ik gewoonlijk na mij weder gewasschen, en verschoond te hebben een glas melk, met wat brandewijn, suiker, en notemuscaat om mij te vervrisschen, Somwijlen vind ik ook wel eens 1. of 2. vrienden of buuren bij mij, wanneer ik uit de grond kom, die mij dan onder een glaasje jenever of brand: [3]) en een sigaar rookende zitten te wachten; Vervolgens gaan zij of om 12. uuren weder na huis, of blijven ook wel brikvasten [4]), Zo dit laatste gebeurt, weet 't huisvolk als daartoe behoorlijk order ontfangen hebbende; Zij altijd iets meer dan gewoonlijk moeten maken, Somwijlen manqueert mij bij dergelijke gevallen wel eens Zuster Mietje, of Keetje, die mij nog zeer goed doen herinneren, Zij zo lekker eeten konden klaar maken. enfin. —

Waar was ik ook gebleven, a ja; bij dat sigaartje!

Wanneer 't dan 1. uur is, de tijd om te brikvesten, roep ik,

---

[1]) *Blank officier* = blanke opzichter, in tegenstelling tot *neger officier* = zwarte opzichter. De namen blank officier en neger officier waren reeds in de achttiende eeuw (en wellicht nog vroeger) in zwang; alles wat boven de gewone manschap stond of met eenig gezag was bekleed, heette officier (aan boord der walvischvaarders b.v. de harpoeniers, bootsman en speksnijder, dus niet alleen de gezagvoerder en de stuurlieden).

[2]) Plantage. De plantage-dokter behoeft niet noodzakelijk een negerdokter geweest te zijn. Men noemde een negerdokter *Dresneger* (Encycl. N.W.I.).

[3]) Brandewijn.

[4]) Nu nog noemt men het middagmaal omstreeks 12 uur *breakfast*; het is dus niet ons ontbijt.

Boy, pottie janjan [1]). *na tafla;* dat wil zeggen/:Jongen breng 't eeten op de tafel:/ zo als dan ook op 't eerste commando gebeurt, dan word er weder water gepresenteerd om de handen te wasschen, en vervolgens gaat men aan de wel voorziene tafel zitten; verbeelt u eens nu voor een oogenblik mij aan 't hoofd dier tafel te zien zitten; waar ik 't genoegen heb, mijne naaste buuren, een aardappelblufje [2]), een stuk gezouten vleesch of spek, of wat groenten etc: etc: te presenteeren, en dat wel onder een glaasje bier of roode wijn; Wijders loopt dit af onder 't eeten van een stuk brood, en kaas, dan gaat gewoonlijk een ieder na huis, onder 't zeggen van Morgenochtend Mijnheer Van Borcharen, wacht ik UEd. bij mij te brikvesten, 't welk dadelijk beantwoord word met je ne manquerai pas; dan een ieder na huis gegaan zijnde ga ik stilletjes een klein tukje doen./: eene leelijke gewoonte van 't land.: maar men zegt immers 's lands wijs 's lands eer.: enfin. gij vraagt er mij om lieve Antje dus meld ik U ook de riëele waarheid. —

Nu heb ik intusschen genoegzaam geslapen ten minsten 't is 4. uuren. nog vrij gromerig of half dronken van 't slaap, zoals men ten minste voorgeeft; wasch ik 't gezicht, en zet mij dan na dit bedrijf; eens regt gemakkelijk, in een stoel een kop thee te drinken onder 't rooken van een sigaar, en 't leezen van 't een of ander mooi boek deel [3]); 't Zitten mij weder verveelende, ga ik in den tuin wandelen, welke superber wel voorzien is, van groenten, als kool, snijboonen, doberwten, sla, enfin in een woord de zelfde lekkere groenten, welke wij in Europa hebben, vrugten heb ik ook genoegzaam; Uit de Tuin komende, bezie ik met eens de timmerwerken van dien dag, want gij moet weeten dat elke plt: van 3. a 4. timmernegers voorzien is, om de gebouwen te onderhouden; gij. zult zeker wel denken dat gaat daar raar toe, Ja Antje lief, men moet als men directeur [4]) is, van alles zo wat

---

[1]) *Jam-jam, Njanjan* = voedsel; *njan* of *jam* = eten.

[2]) Waarschijnlijk *braf*, negerengelsch *brafoe* = soep. (Encycl. N.W.I.).

[3]) De algemeene indruk welke men uit *VanBorcharen*'s brief verkrijgt is dat een Surinaamsche koffieplanter, in zijn tijd, nu niet bepaald vermoeiend werk verrichtte. Hetzelfde bleek trouwens al uit *Anthony Blom* 's „Verhandeling van den Landbouw in de Colonie Suriname", 1787.

[4]) Er is, onder de namen der eigenaren, directeuren en administrateuren van de plantage *Kokswoud* (in 1828 en 1829 geschreven *Kocqswoud*) geen *Van Borcharen* te vinden. Wel staat één maal, in 1828!, een *H. van Borcharen* vermeld als directeur van de plantage *Coresburg* (575 akkers; koffie en cacao; aan de „Hoer-Helena-kreek, regterhand

kennen: timmerman moet men weezen, want indien zij 't een of ander verknoeijen, moet men hen kunnen zeggen, zo en zo had 't moeten zijn, en hun dan voormerken, waarna zij natuurlijk gekastijd worden, men moet 't docteren ook kennen, ten minsten de krachten der medecijnen voornamelijk; Boer moet men in den volsten zin weezen; Schrijver ook anders kan men op zijne demissie staat maken; Kok moet men tevens ook wezen, en ja zelfs huishoudster moet men weezen, niet om te zeggen 't zelfs te moeten doen, O. Neen! maar te ordonneeren, en eindelijk moet men somwijlen half duivel en half mensch met die lieve zwarte heeren weezen om ze te kunnen regeeren.

't Zo eeven genoemde werk dan verrigt zijnde, zit ik mij op een stoel op de stoep, drink dan nog een of 2 bittertjes omden eetlust op te wekken; terwijl ik daar dan zit, komt mijn Bastiaan [2]) of 1e veldnegerofficier, bij mij ten einde zijn rapport, wegens de werkzaamhedens van den dag afteleggen, alsmeede hoeveel slaven hij in 't generaal aan 't werk heeft gehad, en hoe veel tot dat en dat werk verbruikt, dat afgelopen zijnde, laat ik hem alle de overige mannegers roepen, komen vervolgens in een lange rei voor 't huis staan, en doe hun dan alle ten getalle

in het opvaren", Commewijne). Een merkwaardig geval, dat voor een deel zou kunnen worden verklaard indien mag worden aangenomen dat *Van Borcharen* op *Kokswoud* geen directeur, maar opzichter is geweest.

[1]) De huiselijke, of liever de bedrijfs-jurisdictie over de slaven en slavinnen werd in *Van Borcharen*'s tijd blijkbaar nog met even weinig consideratie uitgeoefend als te voren. Trouwens, de humaniteit was ook in die dagen nog niet zoo heel ver gevorderd, zie b.v. art. 3 van *Van den Bosch*'s regeeringsreglement van 1828, waarin gesproken werd van (crimineele) straffen aan slaven te voltrekken van meer dan 100 slagen! De comm. generaal verordende dat de slaven in het vervolg beschouwd zouden moeten worden als levende onder curateele der meesters, die het recht van vaderlijke tucht bezaten. In rechten evenwel zouden slaven niet meer als zaken, doch als personen te beschouwen zijn, wat met het karakter der slavernij in flagranten strijd was. — In hetzelfde jaar 1828 verscheen in Suriname een verordening waarin vastgesteld werd het tarief voor het toepassen van de beruchte Spaansche bok in het fort Zeelandia. De eigenaars mochten derhalve toen nog steeds deze onmenschelijke tuchtiging op een slaaf doen voltrekken en de onderofficieren van het garnizoen die zich met de uitvoering belastten genoten daarvoor een door de overheid vastgestelde remuneratie!

[2]) *Bastiaan*, negerengelsch *basiă*, schijnt een verbastering te zijn van *Baas Jan*. In de Fransche koloniën was de titel van den slaaf die als neger officier over zijn lotgenooten was gesteld *commandeur;* op de Nederlandsche Antillen *bomba*. (Encycl. N.W.I.)

van 30 ieder een borrel geven, dit is zo plt: manier, waarvoor de plt: dan ook alle maand zo veel drank voor de slaven geeft, onder die 30. zijn 3. off: die gedurende die tijd dat de slaven hun Soopie [1]. drinken alle 3. met hunne losse zweepen daarbij staan, en wanneer er een onder hun is die een woord durft kikken, krijgt hij dadelijk op zijn ribben, anders was er met dat volkje ook geen huis te houden; allen gedronken hebbende, roepen als uit eenen mond; *Grand tangie masra* [2]; 't welk zeggen wil, bedank je meester, waarna zij na hunne huizen gaan, en aldaar kooken en stoven nadat zij hebben en verkiezen, de Bastiaan zijn echter nog bij mij voor de deur, en geef hun 't werk voor morgen op, dit gedaan zijnde gaan zij na de negereijen [2]), en roepen aldaar de werkzaamhedens welke zij van mij ontvangen hebben. aan de slaven op; dit gebeurd zo om 6. uuren of 6½. Vervolgens gaan de slaven nog schielijk hunne gereedschappen scherpen, en eindelijk commandeert de Bastiaan de wacht, voor dien nagt; bestaande uit een off: en 3. negers, 't welk om 8. uuren eenen aanvang neemd, de off: van de wacht heeft dan een hoorn, waarop hij blaast, en dit word met 't geroep door de overige 3. met *alles wel.* beantwoord, en dit moet prompt den geheelen nagt door alle uuren gerepeteerd worden, ongelukkig den geenen die hierin verzaakt, gij begrijpt wel dat hier een ieder zijne beurt krijgt; nu val ik weder aande beurt, na dan met de slaven afgedaan te hebben worden een 3.- kaarsen aangestoken. 1. in de gallerij daar ik op de stoep zit, en 2 in 't voorhuis, waarin zij dan dadelijk de tafel dekken, dit gereed zijnde, is 't 8. uuren, roep ik weder, *Boy pottie janjan.* terstond is de soep op de tafel, na die gegeten te hebben komt er ordinair visch,/ want ik heb hier 1. neger die niets anders voor mij doet dan visschen en jagen/ na de visch, een stuk vleesch of wilt of 't een of ander, zeer dilicieus en kost evenzeer weinig, dan na 't eeten zit ik nog wat op stoep, onder 't drinken van een sterke kop koffij, en een sigaar, dit alles geschied met de bediening zo straks gemeld en gaat goed, Nu is 't 10. uuren, is dus gewoonlijk dat men zonder geselschap zijnde, 't uur dat men zich ter ruste begeeft. dus ga ik na mijne kamer, waar ik of in een hangmat of ook wel in een bed slaap, hier alzo liggende geef ik mij nog wel eens aan de lieflijke gedachten over, aan mijne dierbare betrekkingen te denken. — Viermaal in de week hebben wij de naaste buuren

[1]) Nederl.-Maleisch *sopi* = borrel.
[2]) Groote dank mijnheer.
[3]) Slavenwoningen.

een kransje, waar wij dan een ombre of kadrillepartijtje maken, dan word ik s avonds om 8½. uuren met de tentboot, met 6. of 8. riemen te huis gebracht, te huis komende, staat er een negerin uit 't huis met een handlantaarn in de hand mij af te wagten, en zo kuijer ik dan na huis, van mijne landing af tot in huis, waar 2. kaarsen opgestoken staan, dus ordinair 12. uuren zijnde, ga ik dadelijk ter ruste, en zo gaat 't den eenen dag voor en den anderen na, jaar in jaar uit. — Nu zal ik U nog een klein denkbeeld der ligging van de Plt: geeven, Verbeeld u nu op de rivier te vaaren, dan ziet gij *Kokswoud* in 't opvaren, aan de linkerhand liggen [1]), aan de landingsplaats uitstappende, ziet gij 't eerst een roijaal bootenhuis, voorzien van 2. net geschilderde booten, teegen over 't botenhuis. een fraai geverwt wachthuisje van 12 v[t] 4/.kant [2]). 't welk wel een koepel gelijkt, vervolgens gaat gij over eene brug die over de gracht ligt, wel 15. v[t] breed en van hekwerk etc: na behooren voorzien, over deeze brug zijnde, komt gij in eene allée, van vrugtbomen, en bloemgewassen, die u na 't woonhuis brengt, dit woonhuis, lang 60. en breed 36. v[t] met zijne gallerij staat op een hooge steene v[t] [3]), van 4½. v[t]. dit huis is dan verdeelt in 1. voorhuis, 2. zijkamers, en een slaapkamer, boven zijn ook nog 2. slaapkamers verders is er in de voor gallerij een klein lief kantoortje, een bottelarij [4]) dat is daar een vliegekast hangt, borden, schotels, en pannen staan, ook op dier voege als een kamertje, dan hebt ge van achteren. een allerliefst uitstekend balkon, en 't gezicht op eene weide, waar 22. stuks koebeesten graasen, allen van plt: 't ameublement schikt ook vrij wel, 2. kanepee's, 24 stoelen. 2. spiegels, tafels, glaswerk, zilver en zo porselein is er genoegzaam [5]),

---

[1]) *Kokswoud* „Ligt aande Perica ter linkerhand", volgens de Surinaamsche Almanak voor het jaar 1798; naar dien voor 1827 aan de „Perica-kreek, regterhand". In de almanakken van 1828 en 1829 is pas de twijfel uitgesloten: „Perica-kreek, linkerhand in het opvaren", terwijl een deel van het terrein ook is gelegen aan de „Wayamoe-kreek, regterhand in het opvaren" (Cottica).

[2]) Rijnlandsche voet = 0,314 m.

[3]) De houten Surinaamsche huizen staan nog steeds op steenen fundeeringen, neuten genaamd; hier: voet(stuk).

[4]) *Bottelarie*, nu nog de bergplaats van servies en keukengerei in Surinaamsche huizen. (Encycl. N.W.I.)

[5]) *Kokswoud* was een koffieplantage van, wat de opstallen betreft, heel wat welvarender voorkomen dan dergelijke Surinaamsche ondernemingen in later tijd. Zij was, in dit opzicht, beter te vergelijken met de 18de eeuwsche koffielanden, zooals beschreven door *Gülcher* (*W.I.G.* *26*, 1943, p. 41).

Uit 't huis van voren heb ik 't gezicht op eenen in den engelschen smaak aangelegde bloemtuin, heel aardig en mooi, nu staat aan de eene zijde in 't gezicht, een net geschilderd duivenhuis, waarin ik meer dan 50. duiven heb, aan de andere zijde staat op eene steene pilaar, een mooije ronde kopere zonnewijzer, op eenen kleinen afstand ligt eenen fraijen aangelegde moestuin, waarin ik kortsom alle groenten heb. is van eene limmetjes [1]) heg omringt. tegen over 't woonhuis ter distantie van 40. passen staat een ander gebouw lang 40. en breed 25. v[t] en is in 3.[en] verdeeld, zijnde, een keuken, een provisiemagazijn, en een materialen magazijn, daar weder eene kleine distantie van daan, staat een zeer net gemakhuisje; nog op zij van 't woonhuis is de vogel menagerie, waarin een zeer schoon na den smaak gemaakt huisje, staat, echter pluimvee heb ik er nog maar zeer weinig in, 't zelve is netjes omheind met geschilderd latwerk, in de weide staat een koebeeste stal, Vervolgens komen wij aan de groote *koffij loos* [2]), lang 100. en breed 45 v[t] hierin zijn 2. roijale zolders, om de koffij te droogen, 1. koffij kist, om de koffij te bewaren, kunnende inhouden 50000. p[d] [3]) dan is er nog een andere loos, die men noemd *morsloos*. waarin een breekmolen staat, om de koffij die uit de grond komt te breeken, of zich van dat roode vlies te ontdoen, daarna word dezelve gewassen, en in de lugt op eene droogerei gebracht om dezelve winddroog te maken, droogereijen buiten zijn gemaakt van blauwe en roode plavuisen, zo een drogerij is ordinair 100. v[t] 4./kant; de koffij nu zolderdroog genoeg zijnde en aanschrijving van den administrateur ontfangende, omde koffij in gereedheid te brengen; word dezelve weder na beneden gebracht, en buiten op de droogerij gelegd, daar 3. dagen in de heete zon liggende zodat dezelve knapt en niet tai meer is, word zij weder in eene 3[e] of andere loos gebracht, */Stamploos, genaamd/*, in deeze loos dan ligt een mat, bij ons genaamd hoe zal ik 't u beduiden lieve. Antje, herinnerd u eeven die groten eikenboom, die te Vugt staat in den tuin waarvan welken 't huis door ons bewoond is geweest, aan de Steenweg, eigenaar Van Liempt, ach, naast Piet Kluitmans, en Heere den timmerbaas, ned zo een i[d] [4]) boom ligt dan inde loos, is echter netjes bewerkt, en van 30. a 40. gaten voorzien, die gaten zijn allen afzonderlijk en omtrent zoo groot en diep als eenen grooten

---

[1]) Lemmetjes of limoentjes, een soort kleine citroen.
[2]) Koffie-loods, droogloods, schuur.
[3]) Amsterdamsche pond = 0,494 kg.
[4]) Idem = zelfde.

mortier of vijzel van een apotheker, deeze gaten worden dan tot boven toe gevuld met koffij.; en elke neger heeft nu zijn gat waar hij met zijnen houten stamper in stampt, Dit is alles avond werk en duurt somtijds tot 1. of 2. uuren des nagts, wanneer zij 5. a 6000 P^d kunnen afstampen. na wel begrepen te hebben dat zij nu 't witte drooge 2^e vlies er afstampen. enfin afgestampt zijnde, word de koffij in de groote loos overgebracht. waar de zelve door eenen waaimolen gezuiverd word van 't vuil, na 't waijen word de koffij in zeeften gedaan, waardoor gestampte van ongestampte koffij seperaad komt, als. vallende de gestampte er onderdoor en de ongest: blijft inde zeef, 't welk weder een stamppartijtje voor den volgenden avond opleeverd.

Nu is de koffij wel is waar gezuiverd van 't grofste vuil, echter is zij nog niet goed om afgeschept [1]) te kunnen worden, want nu is alles nog gemelleerd, als heele, gebrooke gruis, zwarte en rooije koffij,

Thans, zijn er 25. meiden of negerinnen inde loos, elk van hun krijgt een tobbe, die 200 P^d houd, en moeten mij dezelve schoon en wel leeveren, gij begrijpt ligt, wat een zwaar werk dit is, want ik krijg nimmer meer terug dan 150. P^d. heele blauwe boon. 't resteerende is al gebroken, of zwarte of rooije koffij, die weinig waarde heeft, nu moeten zij die een voor een na zien, want vind men een gebroken in de heelen geeft 't slaag, vind men weder een heele in de gebroken I^d I^d, dus dat 't gemeenlijk slaag geeft kunt gij wel na gaan, want zij zijn of nooit er meede gereed wanneer de tijd daar is om de koffij aan te neemen, Zondag hebben deezen ook nimmer, om reeden zij niet klaar kunnen komen, anders heeft een neeger altijd prompt. zijn Zondag, Nadat ik dan de 25. negermeiden hunne koffij goed nagezien en aangenomen heb, word dezelve in de straks genoemden kist gedaan waar de zelve niet weder uit komt dan bij de afleevering wanneer de zelve in balen met de plt: pont [2]) na de stad word gezonden. na de balen behoorlijk met plant: merk en div: 1. nommer [3]) gemaakt te hebben.

Wel Zuster wat dunkt u heeft Hagoort [4]) nu niet een heerlijk leeven. Ja dat is waar dat heb ik ook echter, ben ik daarvoor ook in de West indiën: en zo ver verwijderd van mijne dierbare

[1]) Afgescheept.

[2]) De plantages hadden en hebben ponten, d.w.z. schuiten voor het vervoer van producten naar de stad.

[3]) Plantage-merk en volgnummers der partijen.

[4]) Misschien een neef van moederskant?

bloedverwanten, ik wenschte liever honderd malen slegter te leeven en wat dichter bij ulieden, wanneer ik daarom denk lieve Antje, dan kan mij 't gemoet vol worden.

Gij zult mij nu toch niet meer beschuldigen ik u in uwe verwachtingen te leur stel. mij dunkens kunt gij nu wegens mijn schrijvens wel te vreeden zijn, UEd: weet althans nu mijnen dagelijksen doen, Uitspanningen hebben wij hier weinig dat zijn of een jachtpartei, een visch i[d] een keegelspel. of anders 's avonds een parteitje kaarten. en daarmeede bast.

Broeder V,, d,, Pol [1]). schrijft mij gij een reisje deezen zomer na Zutphen denkt te doen, Wanneer deeze brief nu in uwe absentie ariveerd, dan kan Mietje dezelve toch openen. niet waar? intusschen lieve zuster zal ik deezen nu eindigen en blijf van u wederkeerig een grooten brief inwachten, ik beveel mij in Uwe zusterlijke vriendschap aan en omhels u in gedachten waarna mij zo opregt als wel meenend noeme uwen hartelijk liefhebbende broeder

Plt: Kokswoud den 28.[e] Mei. 1828. H.. VAN BORCHAREN.

---

[1]) Waarschijnlijk *Gerret van de Pol*, geb. te Heusden 27 Jan. 1760, magazijnmeester der artillerie, echtgenoot van „*Antje*".

DE VOORGENOMEN UITBREIDING VAN WILLEMSTAD OP CURAÇAO, ORANJESTAD EN SINT NICOLAAS OP ARUBA

DOOR

DR. JOH. HARTOG

Reeds geruimen tijd hunkert de benarde Willemstad naar uitbreiding. Van Walbeeck legde zelf den grondslag voor deze stad, toen hij aan de Punt (Punda) een fort bouwde, dat in 1635, een jaar na dat, waarin de Hollanders voet aan wal zetten, werd in gebruik genomen. In 1637 kwam er een voorlooper van het tegenwoordige gouvernementshuis. Na den vrede van Munster werd de ommuurde stad naar stadhouder Willem II genoemd. In 1675, als de haven van Curaçao voor het wereldverkeer wordt opengesteld, is uitbreiding noodig. Dan gaat in 1707 directeur Jacob Beck aan de Overzijde bouwen. Dat is de eerste uitbreiding.

De tweede uitbreiding is het tegenwoordige Julianaplein bij Altena.

In 1756 neemt de West-Indische compagnie zelf een uitbreidingsplan ter hand, dat eerst een eeuw later zijn beslag kreeg.

Na den vrede van Parijs in 1763, waardoor vele scheepvaartbelemmeringen uit den weg werden geruimd, kwam Curaçao meer in het centrum. De groei van Otrabanda dagteekent uit dien tijd. Twee kerken getuigen hiervan: de Luthersche kerk, die niet meer bestaat, en de St. Annakerk van 1769, die onder het Engelsche bewind haar toren kreeg.

Het keurslijf der stad bleef klemmen, tot in 1861 werd begonnen met het sloopen der wallen. Willemstad werd toen wat het eerst 16 Februari 1918 (Pb. 1918 no. 39 officieel genoemd werd: het geheele stadsdistrict. Historisch is de Willemstad alleen het oude Pundagedeelte.

De vrijheid om de stad uit te breiden werd ongebreideld benut. Wat er leelijk is, is bijna alles terug te brengen tot den tijd

na 1861. In Punda en Otrabanda zijn nu nog een 60 voorbeelden van achttiende-eeuwsche architectuur te vinden. Enkele fraaie stadsuitbreidingen van na de openlegging in 1861, als de Palmenlaan van De Rouville aan het Molenplein, zijn alweer verdwenen.

Zoo heeft Willemstad zich ontwikkeld tot wat het nu is, nl. enkele groote hoofdwegen, die door een gekrioel van steegjes en straatjes met elkaar verbonden zijn, een wanorde, die vergroot werd, toen als gevolg van de komst van „de olie" de uitbreiding van de bevolking, het verkeer enz. zoo toenamen, dat er geen maat meer te houden was. Allereerst ontstond de wel geordende, zij het architectonisch niet overal even fraaie Emmastad (het tweede district, voor zoover begrepen in Negropont, Asiento en Valentijn; Proclamatie van 10 Jan. 1929, Pb. no. 3).

In onze dagen kwam het weder tot een uitbreidingsplan, stelselmatig opgezet en bewerkt door den bouwkundigen ingenieur C. M. Bakker. Aruba werd erin betrokken. De hoofdstad Oranjestad (zoo genoemd in 1825) zag zich door de enorme opleving van dat eiland eveneens gesteld voor merkwaardige problemen, en daarnaast had men die van de „boom-town" Sint Nicolaas (officieele naam van wat de volksmond San Nicolas noemt), dat heelemaal zonder orde uit den grond verrezen was.

Een en ander leidde tot het boek, dat de directeur van Openbare werken, ir. J. Groote, in Maart 1945 gereed had en den gouverneur aanbood. Sedert is het in het licht gegeven. Anders dan met ambtelijke rapporten gewoonlijk het geval is, is dit boek vlot leesbaar, goed gesteld, wel gedocumenteerd en behoorlijk aangekleed.

De kern, voor zoover hier behoorlijk weer te geven, komt hierop neer:

Willemstad. Ontworpen zijn parallelwegen van de ceintuurbaan om het Schottegat. De ceintuurbaan zelf wordt voltooid door een 45 meter hooge brug over de St. Annabaai, die de schakel Parera-Plantersrust vormt. Aan de Pundakant geeft de brug rechtstreeks aansluiting op Scharloo en Pietermaai en via een anderen afgang op den Schottegatweg/Parera. Over het Waaigat komt een andere brug.

Aan de Otrabanda is eveneens een dubbele afgang: de eene via Arubastraat, Klipstraat naar het Brionplein en via een nieuwen weg over het Rif naar Cas Chiquito, terwijl via den Witteweg een afgang naar den Roodeweg beschikbaar komt; de tweede afgang loopt rechtstreeks door naar Welgelegen en geeft daar aansluiting op het nieuwe wegennet, dat men begonnen is aan te leggen.

Buiten de stadskern komt er uitbreiding van wegen om de Caracasbaai, Mahaai en de streek tot Santa Maria toe.

Oranjestad. Er komt een ceintuurbaan van het Strandhotel om de stad heen over Seroe Blancoe en Socotora door de Rancho naar den zeeweg.

Sint Nicolaas. Twee flinke wegen zijn ontworpen: een dicht bij de bestaande bebouwing en een andere aan de Noordzijde van de geprojecteerde nieuwe wijk. Daartusschen komen nieuwe woonwijken.

Er is niet gestreefd naar het strakke, vaak dorre rythme van den Amerikaanschen stedenbouw (waartegen al een reactie merkbaar is), maar bovendien is vermeden van de steden doolhoven te maken.

Al deze nieuwe straten brengen vanzelf vermeerdering van de woningen mee. Daar het jaarlijksche geboorteoverschot ongeveer 1200 is in het gebiedsdeel Curaçao, zijn er per jaar ongeveer 200 tot 250 nieuwe woningen noodig en 10 tot 20 schoollokalen. Over 10 jaar ongeveer zijn er voldoende menschen in Curaçao om de industrieën van arbeidskrachten te voorzien. De bevolkingsaanwas is jaarlijks $14^1/_2$ kind op 100 vrouwen tusschen 15 en 45 jaar; in Amsterdam maar 6. Met het oog hierop acht ir. Groote het noodig op den duur een deel der bevolking in dorpsgemeenschappen onder te brengen, een plan, dat al meer dan een eeuw geleden door den emancipator van Curaçao monseigneur Niewindt is voorgesteld.

De nieuwe straten zullen verlichting in het overladen verkeer brengen; uit ir. Groote 's rapport leert men, met cijfers toegelicht, dat het autoverkeer op den berg Altena bijvoorbeeld grooter is dan op het Koningsplein of het Rokin te Amsterdam, dat de drukke Overtoom een rustige verkeersweg is, vergeleken bij den Rooden weg op Otrabanda, de smalle weg naar Santa Rosa meer auto's verzet dan de Willemsparkweg en Scharloo, de wegen naar Caracasbaai en zelfs die in het derde district drukker zijn dan de dubbele Admiraal De Ruyter-weg in 's Rijks hoofdstad; over de rustige gedeelten van den Schottegatweg rijden meer auto's dan op de uitvalwegen van Amsterdam naar het Gooi of Haarlem.

De uitvoering van het uitbreidingsplan zal voor Curaçao tien en voor Aruba, waar meer gebeuren moet, ongeveer 20 jaar vergen.

Bij Parera komt 600 meter kaderuimte, waaromheen een speciale verkeersweg komt. Oranjestad krijgt een verdubbeling van haar kaderuimte.

In de kantoorruimte in Oranjestad is voorzien kunnen worden door de ontruiming der militaire gebouwen. Dit wordt een nieuwe wijk langs de zee, waarin schouwburg, ontvangers- en douanekantoor, passangrahan, postkantoor en magazijnen. Hoe hetzelfde vraagstuk te Willemstad moet worden opgelost is niet duidelijk. De vorige Staten hebben het desbetreffende voortreffelijke plan, in dit rapport voorkomende, reeds afgestemd. Misschien toonen de tegenwoordige Staten op dit punt meer inzicht.

Langs het Waaigat komt een nieuwe weg, toegang gevende tot de brug. De bocht in de De Ruyter-kade langs het Waaigat en bij de palmen voorbij de Theaterstraat wordt aangeplempt. Het Waaigat zelf wil het uitbreidingsplan behouden met het oog op het stadsschoon, en dat terecht. Vóór de De Ruyter-kade komt nu een vlakte, begrensd door den zoo juist genoemden nieuwen weg. Op die vlakte komen zoowel de markthal als het groote Bestuurskantoor en het Post- en Telegraafkantoor. Zooals men weet, zijn nu de verschillende bestuursdiensten verspreid, wat tot veel tijdverlies leidt. Het postkantoor, nu benard gehuisvest (en toch nog het ruimst) binnen 800 m^2., krijgt 50% meer ruimte; dit zou nù al te weinig zijn. Alles bij elkaar beschikken de gouvernementskantoren nu zonder het postkantoor over ongeveer 3000 m^2. en het ligt in de bedoeling, dat dit 5000 m^2 zal worden.

Het tegenwoordige postkantoor en de gouvernementssecretarie worden verbouwd voor den Eilandraad en de Staten, zoodat het fort Amsterdam een soort Binnenhof wordt, waardig tevens voor officieele ontvangsten. De tegenwoordige Statenzaal wordt ter beschikking gesteld van de voor de rechtspraak noodige ruimten.

Het afbreken van de heele Punda om daar een gebouw op te richten met de noodige parkeerruimte zou te duur zijn en niet voldoende parkeergelegenheid bieden. Reeds in 1944 waren er 3657 auto's op Curaçao. Op Aruba is dat getal 2058, maar per 1000 inwoners levert dat een hooger cijfer op dan op Curaçao.

Ir. Groote acht voor de verbinding Punda-Otrabanda een tunnel de meest afdoende oplossing, doch ook de meest kostbare. De bouwkosten worden geschat op 10.000.000 gulden, en de terugkeerende kosten van ventilatie, bewaking, brandweer, moeten ook in rekening gebracht worden. Deze laatste kosten zijn hooger dan die van het verlies aan benzine bij omrijden in geval er een brug komt. Van deze laatste worden de kosten op 4 millioen geschat, die in 30 jaar zouden kunnen worden afgeschreven.

De minimumschade van het wachten voor de geopende schipbrug schat de heer Groote voor particulieren op 3 ton 's jaars.

Hiermee zijn de hoofdlijnen van het 100 bladzijden tellende rapport weergegeven. Niet met alles behoeft men het eens te zijn om de woorden van den steller te kunnen onderschrijven: „Voor de toekomst bouwen wij, voor haar welzijn trachten wij stad en land van de toekomst een betere gedaante te geven, een gedaante, welke haar geestelijke zoowel als haar economische gesteldheid dient".

NEDERLAND TEZAMEN MET GROOT-BRITTANNIË, DE VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA EN FRANKRIJK IN WEST-INDIË [1])

DOOR

MR. D. HUURMAN

Sedert December 1945 maakt Nederland, en ook Frankrijk, deel uit van de „Commissie voor de Caraïbische Landen", welke in het begin van 1942 in het leven werd geroepen door Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten en bij hare oprichting den naam Anglo-Amerikaansche Commissie voor de Caraïbische Landen gekregen had.

Deze vier landen, bezitters van- of belanghebbenden bij de eilanden van West-Indië, hebben zich aaneengesloten om gemeenschappelijk alle belangen, *met uitzondering van politieke belangen*, dier eilanden te behartigen.

Om te geraken tot een goed inzicht in de doelstelling van deze Commissie, en aldus te verkrijgen een beeld van een veranderde of te veranderen instelling van Nederland met betrekking tot zijne economische verhouding tot de Nederlandsche West-Indische Gebiedsdeelen, is een historisch overzicht van hetgeen tot 1946 in het West-Indisch Gebied geschied is, niet van belang ontbloot.

Tot het geven van zulk een inzicht wil de navolgende schets een poging wagen.

Omstreeks 1935 heeft Groot-Britannië ter zijde gesteld hare, tot dien tijd gegolden hebbende, houding van zich niet te zeer bemoeien met het wel en wee harer koloniën. Zij had gewaakt voor de politieke ontwikkeling harer koloniën, doch de ontwikkeling van den economischen voorspoed en de zorgen voor diensten van algemeen nut vrijwel geheel aan die koloniën zelf overgelaten. Gezien nu het feit, dat vele dezer koloniën financieël weinig draagkracht hadden, was het met hun economischen voorspoed slecht gesteld en waren de diensten van algemeen nut zeer weinig ontwikkeld.

Dit gold voor nagenoeg alle Britsche koloniën, protectoraten en mandaatsgebieden, en in hooge mate voor het gebied, waarmede dit opstel zich bezig houdt, voor de Britsche bezittingen in West-Indië.

[1]) De inhoud van dit artikel is in hoofdzaak ontleend aan een publicatie in de „Notes Documentaires et Études" no. 318 dd. 3 Juni 1946, uitgave van het „Sécrétariat d'État à la Présidence du Conseil et à l'Information.

Bij Koninklijk Besluit van 5 Augustus 1938, gecontrasigneerd voor den Britschen Minister van Koloniën Malcolm Macdonald, werd benoemd een Commissie, welke tot opdracht kreeg het instellen van een onderzoek naar de sociale en economische toestanden in Barbados, Britsch Guyana, Britsch Honduras, Jamaica, de Britsche Boven- en Benedenwindsche Eilanden en Trinidad en Tobago. Voorzitter dier Commissie was Lord Moyne, de latere Minister van Koloniën in het begin van de regeering-Churchill.

De Commissie Moyne heeft, na een uitvoerig onderzoek ter plaatse — alwaar zij, in West-Indië, dus afgezien van de heen- en terugreis, 9.000 mijlen heeft afgelegd, 26 plaatsen heeft bezocht, 370 getuigen of groepen van getuigen heeft gehoord, 789 memoranda heeft bestudeerd! — op 21 December 1939 rapport uitgebracht. De conclusies, waartoe deze Koninklijke West-Indische Commissie gekomen is, en de aanbevelingen, welke zij verstrekt heeft, hebben mede gestrekt tot -en zijn voor het grootste deel opgenomen in de Britsche Wet van Juli 1940, de Colonial Development and Welfare Act 1940.

Het Witboek van 20 Februari 1940, dat de toelichting tot deze Wet vormt, begint te verklaren, dat Zijner Majesteits Regeering verantwoordelijk is voor het welzijn der volkeren van het Koloniale Rijk. Aangezien de meeste koloniën, aldus het Witboek verder, bij gebreke van financieele hulpmiddelen uithoofde van gemis aan natuurlijke rijkdommen, niet in staat zijn zich op te werken tot een niveau, waarop heden ten dage administratieve, technische en sociale diensten behooren te staan, is hulp van buiten dringend noodig.

De bestaande hulpverleening werd niet toereikend geacht. Sedert 1929 bestond weliswaar een Fonds tot Ontwikkeling der Koloniën, waaruit jaarlijks £ 1.000.000 geput mocht worden en waaruit van 1930 tot 1940 in totaal £ 5.000.000 uitgegeven was, doch deze bedragen waren te gering en droegen het karakter van subsidie en leeningen.

In plaats van dit Fonds werd bij de Colonial Development and Welfare Act 1940 opgericht een fonds, waaruit gedurende tien jaren jaarlijks ten hoogste £ 5.000.000 voor *alle* Britsche koloniën besteed mocht worden. Geldvoorzieningen, uit dit fonds aan de koloniën te verleenen, behoefden niet slechts te strekken voor werken, welke in direct verband stonden met de ontwikkeling van de koloniën in algemeenen zin, maar konden evenzeer worden aangewend voor telkens weerkeerende uitgaven, zooals steun aan den landbouw, aan onderwijs, aan den dienst van de volksgezondheid enz. Het rapport Moyne had juist op deze achterlijkheden den grootsten nadruk gelegd.

Teneinde een juiste besteding dezer bedragen te waarborgen assumeerde de Britsche Regeering zich den bijstand van een Consultatieve Commissie, bestaande deels uit leden, gerecruteerd uit het ambtenarencorps, en deels uit leden uit de niet-ambtelijke wereld welke met groote bevoegdheden bekleed en van ruime financiën voorzien is.

Boven en behalve deze £ 5.000.000 per jaar stelde de Regeering beschikbaar £ 500.000 per jaar voor onderzoekingswerk, te weten onderzoekingen naar ontwikkelingsmogelijkheden in de koloniën.

Het was geenszins de bedoeling, dat de Regeering, als verschafster van de geldmiddelen, nu ook zelf aan het werk zou gaan en zelf zou bedisselen aan wie, en tot welk doel, telkens bijdragen verstrekt zouden

worden. Integendeel: de bedoeling was, dat de koloniale Regeeringen zelven ontwikkelingsprogramma's zouden ontwerpen. Deze programma's behoorden te worden onderworpen aan een onderzoek door evengenoemde Consultatieve Commissie, mede om te bereiken een algemeene lijn, waarnaar alle koloniën hun te ontvangen bijdragen zouden besteden.

Zeer nadrukkelijk is bepaald, dat het volstrekt niet de bedoeling is om met deze hulpverleening te komen op het terrein der autonome bestuursrechten der koloniën, voor zoover deze bestaan: de bestaande rechten en voorrechten der locale Regeering en volksvertegenwoordiging blijven geheel onverlet.

Gelijk reeds hierboven werd gezegd, is de Colonial Development and Welfare Act aangenomen in de sombere dagen van Juli 1940; niettegenstaande den teutoonschen aanval op Engeland heeft het Britsche Parlement in stoïcijnsche kalmte zijn arbeid in het belang van de „aan Brittannië's verantwoordelijkheid toevertrouwde volkeren" voortgezet.

De oorlogsomstandigheden hebben het op gang komen van de ontwikkeling der Britsche overzeesche gebiedsdeelen sterk belemmerd. De in Juni 1945 afgelegde rekening en verantwoording van de Britsche Regeering aan haar Parlement voor wat aangaat de ontwikkeling van zaken in West-Indië levert daarvan het bewijs.

Gedurende de eerste drie jaren van de werking van de Colonial Development and Welfare Act werd ternauwernood £ 2.500.000 uitgegeven. In het vierde jaar, 1 April 1943–1944, bedroegen de bijdragen, besteed voor de ontwikkeling der koloniën, £ 2.350.000, waarmede de bijdragen over de eerste vier jaren van de werking der Wet gebracht zijn op £ 4.113.927.

Voor de gebieden, waarnaar onze belangstelling uitgaat, heeft in 1943/'44 de moederlandsche bijdrage beloopen:

Jamaïca:	ontwikkeling van den landbouw	£ 525.000
	stichting van een landbouwcredietkas	£ 240.000
	algemeen welzijn	£ 150.000
Barbados:	ontwikkeling van den landbouw	£ 212.000
	algemeen welzijn	£ 30.000
Br. Guyana:	draineeringswerkzaamheden en betere irrigatie t.b.v. den rijstbouw	£ 212.000

Den 7.den Februari 1945 diende de Minister van Koloniën Stanley een ontwerp tot wijziging van de Colonial Development and Welfare Act 1940 in.

Deze Wet tot wijziging der bestaande Wet is tot stand gekomen na de inmenging van de Vereenigde Staten in Caraïbische zaken, zooals hierna zal worden medegedeeld, en het is niet onmogelijk, dat de daarbij uitgeoefende invloed zijn stempel heeft gedrukt op het algemeene Britsche beleid in koloniale zaken, gelijk dit blijkt uit de Colonial Development and Welfare Act 1945.

De Wet van 1940 had twee hoofdgebreken, aldus de Minister. In de eerste plaats was het bij die Wet gevoteerde bedrag van £ 5.000.000

per jaar, dus over den geldigheidsduur der Wet in totaal £ 50.000.000, niet voldoende. Dit bedrag behoorde op in totaal £ 120.000.000 gebracht te worden, te besteden in een tijdsverloop van 10 jaren.

Het tweede bezwaar was, dat volgens de Wet 1940 die bedragen, welke over eenig jaar minder dan de geldende £ 5.000.000 beliepen, niet naderhand voor het beoogde doel mochten worden ingehaald. Deze bepaling had vooral gedurende den oorlog, waarin — wij toonden het hierboven reeds met cijfers aan — door gebrek aan transport, aan arbeidskracht en aan materialen op geen stukken na de beschikbare £ 5.000.000 per jaar is uitgegeven kunnen worden, haar feilen gedemonstreerd. Dit bezwaar diende te worden ondervangen door de bepaling, dat in totaal per jaar £ 17.500.000 zou mogen worden besteed, waarmede dus achterstanden kunnen worden ingehaald en voorschotten op de beschikbaarstellingen van komende jaren worden verleend.

Tevens is de geest der Wet op een belangrijk punt gewijzigd. Groot Brittannië kan niet alléén aansprakelijk zijn voor de economische en sociale ontwikkeling hare koloniale gebieden: de koloniën moeten zelf medewerken, moeten zelf ook een bijdrage leveren. „Het wetsontwerp", aldus Minister Stanley, „heeft ten doel aan de gebiedsdeelen van het imperium die hulp te verschaffen, welke zij noodig hebben om zelf hun eigen hulpbronnen te ontwikkelen".

Naast de hulp, welke het Moederland biedt, en behalve de medewerking, welke de koloniën zelf zullen moeten verleenen, is het noodig, dat particulieren zich inzetten voor de ontwikkeling van speciale nevenbedrijven en bedrijven van minder belang en omvang. De bewoners van de overzeesche gebieden, die over eenig kapitaal beschikken, moeten dit kapitaal ter beschikking van den economischen opbouw van hun gewest stellen. „Een interessante mogelijkheid, welke onder oogen gezien moet worden," aldus de Minister verder, „is die van de stichting van Maatschappijen tot ontwikkeling der kolonie, welke maatschappijen bestuurd zouden kunnen worden door het desbetreffend koloniale gouvernement. Deze Maatschappijen zouden ten doel hebben te verschaffen zoowel het beginkapitaal als een ervaren leiding en vooral om de houders van plaatselijke kapitalen te helpen. Hierbij zit dan niet de bedoeling voor om de industrieën blijvend door deze Maatschappijen te laten exploiteeren, maar om ondernemingen op gang te helpen en om daarna geleidelijk aan die koloniale kapitaalbezitters over te laten de zorg voor de verdere financiering en de verantwoordelijkheid van het beleid".

De strekking der Wet mag geenszins zijn een economisch en sociaal beheer der koloniën vanuit het centrale punt van het Empire, vanuit Londen. De Britsche Wetgever heeft gewild een zoo groot mogelijke inschakeling van de koloniale bevolkingen bij de uitvoering der plannen. Deze bevolkingen zullen in de gelegenheid gesteld worden plannen te ontvouwen. Dit is overigens niets nieuws in vergelijking met de Wet van 1940. Wel zal er zijn een Algemeene Raadgever voor de Ontwikkelingsplannen. Deze Raadgever zal waken voor een evenredige verdeeling van de toegestane gelden, moet het oog houden op de evenredigheid tusschen de verleende kapitalen en de nagestreefde doelstellingen, te weten: de algemeene ontwikkeling der kolonie, gezondheidszorg en onderwijs, de belangen van landbouw en industrie. Tenslotte

is deze Raadgever de aangewezen autoriteit om te dienen als tusschenpersoon om de resultaten van de eene kolonie voor te houden aan de bevolkingen van andere koloniën.

Deze Wet, de Colonial Development and Welfare Act 1945, is aangenomen tijdens de coalitie-regeering Churchill, en overgenomen door de Labour-regeering van thans. De huidige Minister van Koloniën, George H. Hall, heeft een verdeeling der gevoteerde gelden ontworpen en aan de koloniale Gouvernementen doen toekomen.

De £ 120.000.000 worden verdeeld als volgt:

I. Centrale projecten, waaronder begrepen onderzoekingswerk	£ 23.500.000
II. Toewijzingen aan de diverse koloniën	£ 85.500.000
III. Onvoorzien, bestemd voor suppletoire toewijzingen	£ 11.000.000

De in ons onderzoek betrokken Caraïbische gebieden ontvangen van de totale som ad £ 85.500.000 gezamenlijk £ 15.500.000 = 18,25%, te verdeelen — in een tijdsverloop van 10 jaren — over:

Barbados	£ 800.000
Britsch Guyana	£ 2.500.000
Britsch Honduras	£ 600.000
Jamaica	£ 6.500.000
Benedenwindsche Eilanden	£ 1.200.000
Bovenwindsche Eilanden	£ 1.850.000
Trinidad en Tobago	£ 1.200.000
Al deze gebieden gezamenlijk	£ 850.000

Een soortgelijke post „al deze gebieden gezamenlijk" wordt ook aangetroffen voor de gebieden Britsch Oost-Afrika (Kenya, Oeganda, etc.) en Britsch Centraal-Afrika (Nyassaland en Nw. Rhodesia) omdat, naar de meening van Minister Hall, daardoor aangemoedigd, kan worden een ontwikkeling op regionale basis. Als voorbeelden welke de minister wilde stellen voor een ontwikkeling op regionale basis van in elkanders nabijheid liggende gebiedsdeelen, noemde Mr Hall researchwerk, onderlinge verkeersmiddelen, hooger onderwijs voor de gezamenlijke gebiedsdeelen.

Op deze wijze heeft Groot-Brittannië, tijdens haar strijd op leven of dood, zorggedragen voor het welzijn van, onder meer, de Britsch West-Indische gebieden.

Doch gedurende dien strijd is er in West-Indië meer geschied: in ruil voor 50 torpedojagers heeft Groot-Brittannië aan de Vereenigde Staten voor Noord-Amerika een reeks steunpunten in haren Caraïbi-

---

[1]) Uit deze cijfers blijkt overigens, dat Jamaica en Barbados, die in 1943/'44 resp. £ 915.000 en £ 242.000 ontvangen hebben, in dat boekjaar aanmerkelijk meer ontvangen hebben dan de voor deze gebieden thans beschikbaar gestelde bedragen. De Britsche zorg voor deze gebieden is dus gedurende den oorlog aanzienlijk beter geweest dan die voor de andere koloniën.

Misschien heeft de aanwezigheid van de Vereenigde Staten hier haar invloed doen gelden!!

schen Archipel voor den tijd van 99 jaren in erfpacht moeten afstaan!

Na, of tengevolge van, deze penetratie van de Vereenigde Staten in de Caraïbische Wereld is, naast nauwe militaire samenwerking, tusschen beide Naties een verbondenheid met betrekking tot de economisch-sociale belangstelling voor dit gebied gegroeid. Deze verbondenheid heeft hare eerste openbare uiting gevonden in de oprichting van de Anglo-Amerikaansche Commissie voor de Caraïbische Landen.

Bij publicatie van 9 Maart 1942 heeft het Britsche Departement van Buitenlandsche Zaken de oprichting van deze Commissie aldus bekend gemaakt:

,,Met het doel om aan te moedigen en te verstevigen de sociale en ,,economische samenwerking tusschen eenerzijds de Vereenigde Staten, ,,hunne bezittingen en b a s e s (spatieering v. d. S.) in het gebied, dat geographisch en politiek bekend staat onder den naam van ,,de Caraïbische Landen, en anderzijds het Vereenigd Koninkrijk en ,,de Britsche Koloniën in hetzelfde gebied, en ten einde te vermijden ,,eene onnutte doublure van werkzaamheden op het terrein van onder- ,,zoekingswerkzaamheden in deze gebieden, hebben de beide Regee- ,,ringen zoojuist opgericht eene Commissie, die den naam zal dragen ,,van Anglo-Amerikaansche Commissie voor de Caraïbische Landen".

Naar verder luid van deze publicatie zal deze Commissie, waarin de Vereenigde Staten en Groot-Brittannië elk drie leden benoemen, zich in hoofdzaken bezig houden met vragen nopens arbeidskrachten, landbouw, stedenbouw, gezondheid, onderwijs, sociaal welzijn, financiën en soortgelijke onderwerpen. Zij zal deze onderwerpen telkens ter sprake brengen bij de desbetreffende Regeering.

Deze publicatie besluit met de mededeeling, dat bij hare onderzoekingen en bij het samenvatten van aanbevelingen de Commissie steeds voor oogen zal houden de noodzaak van een nauwe samenwerking op sociaal en economisch terrein van a l l e (spatieering v. d. S.) naburige streken in het Caraïbische gebied.

Het is geenszins de bedoeling om te geraken tot een gemengde regeeringsvorm. Tegen in deze richting wijzende insinuaties heeft op 22 Januari 1944 de Britsche Minister voor de Dominions, Lord Cranborne, in het Hoogerhuis een verklaring afgelegd, welke wegens hare belangrijkheid in haar geheel wordt overgenomen:

,,De Commissie vormt niet, gelijk zekere kranten willen doen ge- ,,looven, een experiment van een gemengde regeering. Zij is een experi- ,,ment van gemengde contrôle. Zij heeft geenerlei uitvoerende bevoegd- ,,heid, en maakt in het minst niet inbreuk op de souvereiniteit. Zij is ,,slechts een experiment van practische samenwerking en, naar het ,,oordeel van Zijner Majesteit's Regeering, rechtvaardigt haar succes ,,het voorstel tot oprichting van een soortgelijk organisme in daar- ,,toe geschikte streken van de wereld".

Uit de werkwijze van deze Commissie en van de hierna te noemen Conferentie der Caraïbische Landen alsmede uit hunne operaties blijkt, dat de Commissie zich gebaseerd heeft op de principes van de Colonial Development and Welfare Act. De Vereenigde Staten hebben derhalve een wel-toebereid — en door de financieele bijdragen van Groot-Brittanië goede vruchten belovend — terrein van werkzaamheden gevonden.

Deze werkzaamheden strekken zich in hoofdzaak uit over het caraïbisch gebied; van de gebieden op het vasteland van Centraal- en Zuid-Amerika zijn Britsch Guyana en Britsch Honduras inbegrepen; evenwel zijn Suriname en Fransch Guyana niet bij deze actie betrokken, toen zij naderhand door de opname van Nederland en Frankrijk werd uitgebreid.

De Anglo-Amerikaansche Commissie heeft hare eerste zitting gehouden in Port of Spain, den 26. sten Maart 1942. De beginselen, waardoor zij zich bij hare werkzaamheden heeft laten leiden, zijn, blijkens het in begin 1944 over de jaren 1942–1943 gegeven verslag, als volgt:

1. De economische vraagstukken van de Caraïbische Landen moeten veeleer van regionaal dan van locaal standpunt benaderd worden.
2. Men moet, in het algemeen, de economische huishouding niet grondvesten op één enkelen oogst of één enkele cultuur. Integendeel: aangemoedigd moeten worden gemengde cultures alsmede de veefokkerij, zoowel op groote schaal als door den kleinen producent.
3. Aangemoedigd moet worden de inter-insulaire handel.
4. Men moet onder oogen zien de industrieele ontwikkeling.
5. Vooral moeten op de Antillen georganiseerd en aangemoedigd worden industrieën, welke verband houden met de visscherij.
6. Bij het onderwijs moet, zonder te kort te doen aan den algemeenen beschavenden invloed, welke van het onderwijs uitgaat, een breedere plaats worden ingeruimd aan vakopleiding.
7. Woning- en gezondheidstoestanden moeten worden verbeterd.
8. Het verkeer tusschen de Antillen en de rest van de wereld moet verbeterd worden.
9. Het tourisme naar deze gebieden behoort te worden aangemoedigd vooral in deze moderne „industrie" ziet de Commissie een aanzienlijke bron van inkomsten.
10. Onverwijld behoort te worden overgegaan tot het verstrekken van een middagmaaltijd aan schoolkinderen, zulks teneinde een begin te maken met de verbetering van het voedingsprobleem.

Indien men deze richtlijnen, welke de Anglo-Amerikaansche Commissie getrokken heeft, vergelijkt met die der Colonial Development Act 1940 en 1945, ontwaart men vrijwel geen nieuws. De Vereenigde Staten hebben aanvaard de resultaten van de Britsche studies en van de Commissie Moyne!

Men is van oordeel dat niets onbeproefd mag worden gelaten om den landbouw te ontwikkelen en deze, ten bate van het geheele gebied, zooveel mogelijk te laten opbrengen. Hierbij heeft ongetwijfeld medegesproken de door den oorlog veroorzaakte omstandigheid, dat het transport in het algemeen, en het voedseltransport naar West-Indië in het bijzonder, de grootste moeilijkheden opleverde.

Bij dit rapport wordt tevens melding gemaakt van de oprichting van een Raad van Onderzoekingen in de Caraïbische Landen, welke Raad commissies van deskundigen zal kennen. De eerste commissie, die voor den landbouw, waaronder tevens ressorteert de voedselvoor-

ziening, visscherij en boschwezen, heeft een Nederlandschen vertegenwoordiger. [1])

De Anglo-Amerikaansche Commissie bestaat uit zes leden, gelijk reeds werd opgemerkt, die niet bij den voortduur in het Caraïbische gebied verblijf houden, die bovendien niet elk gebiedsdeel kennen of kunnen kennen. Daarom is, op het voetspoor van wat reeds bij de Colonial Development and Welfare Act was voorzien, een Adviseerend Lichaam in het leven geroepen, hetgeen geschied is in 1944. In dat jaar is namelijk opgericht de West-Indische Conferentie, als een permanent orgaan, bestemd als adviseerend college van de Anglo-Am. Comm. Elk der Britsche en Amerikaansche Antillen vaardigt naar dit orgaan, hetwelk een vast secretariaat heeft, twee gedelegeerden af. Op deze wijze staat dus de Anglo-Am. Comm. in blijvend contact met plaatselijke vertegenwoordigers, adviseurs over desiderata nopens sociale en economische verbeteringen.

Deze West-Indische Conferentie heeft hare eerste samenkomst gehouden op Barbados van 21 tot 30 Maart 1944. Behalve Amerikaansche en Britsche afgevaardigden en enkele leden der Anglo-Amerikaansche Commissie waren aanwezig een Nederlandsche en een Canadeesche waarnemer.

Het programma van deze eerste West-Indische Conferentie stond in het teeken van de oorlogsomstandigheden. Men heeft zich beperkt tot onderwerpen, welke zich leenden tot een snelle actie. Deze onderwerpen waren:

1. Middelen tot verhooging van het voedingspeil:
   a. verhooging van de plaatselijke levensmiddelenproductie;
   b. ontwikkeling van de visscherij.
2. Wederopneming in het maatschappelijk leven van de elders in de oorlogsindustrie te werk gestelde burgerpersonen.
3. Plannen voor publieke werken ter verbetering van den landbouw, het onderwijs, den woningtoestand en de publieke gezondheid.
4. Vraagstukken nopens gezondheidsbescherming en quarantaine;
5. Industrieele ontwikkeling.
6. Werkwijze en uitbreiding van den Raad van Onderzoek der Caraïbische Landen en zijne ontwikkelingsmogelijkheden.

Het zou te ver voeren hier een uitvoerig verslag te geven van de adviezen, welke de afgevaardigden der Britsche en Amerikaansche gebieden hebben gegeven. Van elk der onderwerpen, hierboven genoemd, volgen hierna in telegramstijl de meest saillante punten der, blijkens de slotzitting van 30 Maart 1944 met algemeene stemmen aanvaarde, aanbevelingen.

[1]) Thans maken meer Nederlandsche vertegenwoordigers deel uit van den Raad: de oud-gouveneur Wouters en ir. J. E. Heesterman, welke laatste voorzitter is van de sub-commissie industrieele technologie, dr. D. S. Fernandes uit Suriname, die in de eerste commissie zit. dr. A. E. Wolff uit Suriname en J. R. Arends van Aruba in de commissie voor openbare gezondheid, en ir. J. J. van Wouw uit Suriname in de commissie woningbouw en openbare werken. In de commissie voor sociale voorzieningen zal nog een Nederlandsch lid worden benoemd.

1*a*. Loonsverhoogingen teneinde het evenwicht tusschen inkomsten en kosten van levensonderhoud te herstellen. Betere en daardoor loonende pachtvoorwaarden. Gouvernementeele garantieprijzen voor landbouwproducten. Landbouwcredieten; verstrekking van Gouvernementswege van zaaigoed en fokvee. Inschakeling van het Gouvernement bij aankoop in het groot en verkoop van primaire voedingsmiddelen. Publieke voorlichting bij voedingsleer en voedselbereiding. ,

b. Verstrekking van materiaal, bestemd voor de vischvangst. Credieten voor bouw van visschersschepen (waarmede Puerto Rico en Barbados reeds een aanvang gemaakt hadden!). Bevordering van de vangst van haaien, met het oog op de traan en de eetbare vinnen. Uitbreiding van kreeft- en schildpadvangst. Uitbreiding van het centraal adviesbureau voor de visscherij, thans gevestigd in Mayagüez (Puerto-Rico).

2. Aanbevelingen voor geleidelijke demobilisatie en herscholing van gedemobiliseerden. Bij tewerkstelling voorrang te verleenen aan gedemobiliseerden. Elk gebied zal moeten instellen een commissie van burgerlijke en militaire autoriteiten, benevens van werkgevers en werknemers, teneinde onder meer aanbevelingen te doen aangaande het tempo der demobilisatie, en nopens emigratie en immigratie.

3. Reeds tijdens den oorlog moeten plannen gemaakt worden om na de aanstaande staking van den bouw van militaire werken onverwijld te kunnen overgaan tot den aanleg van publieke werken van vreedzamen aard, waarbij zooveel mogelijk gebruik moet worden gemaakt van materialen, welke ter plaatse aanwezig zijn. Onder deze publieke werken zijn te verstaan wegenaanleg, drooglegingen, kanalisatie, aanleg van rioleeringen, verbeteringen van havenwerken, aanleg van vliegvelden enz., en voorts het bouwen van huizen, scholen, hospitalen, ook van gevangenissen en verbeterhuizen, markten enz.

   Bij dit alles worde voortdurend in het oog gehouden de onderlinge verbondenheid van stad en platteland, en wordt aanbevolen kleine „regionale eenheden" te scheppen, waarbij grootere eilanden meerdere van zulke regionale eenheden zullen moeten instellen. Deze regionale eenheden zullen een bureau tot regionale ontwikkeling moeten hebben; en deze bureaux geven hun meeningen en de resultaten, in hun gebied bereikt, door aan een centraal bureau, dat coördineerend werken zal.

   De regeeringen van de deelnemende Mogendheden zullen worden uitgenoodigd om technische specialisten te zenden, aan wien gebrek is.

4. Aansluiting van de Britsche koloniën, die tot dusver daarin nalatig geweest zijn, bij de bestaande internationale quarantaine-verdragen. Aanvaarding van een uniforme quarantaine-wetgeving voor alle Britsche Caraïbische gebieden. Oprichting van een Centraal Quarantaine-bureau voor de Antillen. Ter bestrijding van tuberculose, welke nog steeds een, zij het dan ook regressief, hoog sterftecijfer heeft, verbetering van woningtoestanden, oprichting van sanatoria.

Krachtige onverwijlde bestrijding van geslachtsziekten.

5. De op dit punt voorgestelde maatregelen komen in hoofdzaak neer op door middel van douanefaciliteiten verleenen van, althans tijdelijk, protectionistische bescherming.
6. Aangeraden wordt om naast de inmiddels functionneerende commissies voor den landbouw, de voedselcommissie, visscherij en boschwezen, gelijksoortige commissies in te stellen voor openbare gezondheid, industrie, technische onderzoekingen en voor sociale verhoudingen.

De Anglo-Amerikaansche Commissie voor de Caraïbische Landen heeft deze suggesties doorgegeven aan hare Regeeringen. Op 15 Januari 1946 hebben de Regeeringen van Groot-Brittannië en van de Vereenigde Staten een gemeenschappelijke verklaring nopens deze aanbevelingen van de Conferentie van Barbados gepubliceerd.

Daarbij worden de aanbevelingen aangaande de gezondheidszorg en aangaande den Raad van Onderzoek volkomen buiten beschouwing gelaten. Verder wordt in dit rapport vooropgesteld, dat het hier gaat om de inzichten van de Britsche en Amerikaansche Regeeringen en niet noodzakelijkerwijs om die der regionale Gouvernementen. Desniettegenstaande wordt uitdrukking gegeven aan de hoop, dat de naar voren gebrachte ideeën aan deze Regeeringen een uitgangspunt voor hun handelen kunnen geven.

De Moederlandsche Regeeringen leggen wel sterk den nadruk op het adviseerend karakter van de West-Indische Conferentie. Niettegenstaande dezen weinig vriendelijken aanhef, welke in strijd lijkt met de verklaring van Minister Stanley van een jaar tevoren, hebben de genoemde Regeeringen op vele punten de aanbevelingen van de Barbadaansche Conferentie aanvaard, speciaal bij vragen aangaande het aanbrengen van wisselbouw en van afwisseling in de industrie, aangaande den onderlingen handel van het gebied, interinsulair verkeer en levensstandaard.

De beide Regeeringen waarschuwen er voor niet dadelijk groote verwachtingen van de economische ontwikkelingsplannen te koesteren. Men bedenke wel, dat waarlijk ingrijpende verbeteringen slechts langzaam aan bereikt kunnen worden.

Aangaande de suikercultuur wordt geconstateerd, dat deze in nauw verband staat met de wereldsuikerpositie, weshalve de beide Regeeringen, in het belang van de West-Indische suikerindustrie, zich verbinden om een blijvende contrôle te houden op de geheele suikerpolitiek.

In overweging dient te worden genomen, luidens het besluit dezer gemeenschappelijke Regeeringsverklaring, het sluiten van verdragen tusschen beide Staten op voet van meest-begunstiging voor wat aangaat den buitenlandschen handel van hun Caraïbische bezittingen. Niet mogelijk wordt geacht een tolunie voor geheel het Caraïbische gebied, doch wel moet overwogen worden de mogelijkheid van een tolunie, welke de Britsche bezittingen aldaar omvat.

Van deze aldus gegroeide Britsch-Amerikaansche economische-sociale gemeenschap zijn Frankrijk, als Mogendheid, welke Martinique en Guadeloupe bezit, en Nederland voor zijn gebiedsdeelen in de Caraïbische Zee, in December 1945 lid geworden. Door de toetreding van

deze twee Mogendheden heeft de Commissie haar naam gewijzigd in Commissie voor de Caraïbische Landen, met weglating dus van het adjectief ,,Anglo-Amerikaansche".

Ter adviseering van deze Commissie is in Februari en Maart 1946 de, met vertegenwoordigers van Nederlandsche en Fransche gebiedsdeelen uitgebreide, West-Indische Conferentie bijeen geweest op St. Thomas. Tot dusver zijn nog geen volledige gegevens omtrent het verhandelde op deze conferentie beschikbaar. Mogelijkerwijs zullen wij in een volgend artikel op deze samenkomst van Nederland met Gr.-Brittannië, de Vereenigde Staten en Frankrijk nader terugkomen [1])

[1]) Na het schrijven van dit artikel is inmiddels in Dec. 1946, te Curaçao de derde West-Indische Conferentie gehouden.

SURINAAMSCHE OCTROOIEN IN DE 17DE EN 18DE EEUW

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Onder het hoofd *octroy* worden in de *Encyclopaedie van Ned. West-Indië* [1]) alleen behandeld de staatkundige regelingen van 3 Juni 1621 [2]) en van 23 September 1682 [3]). Industrieele octrooien worden niet vermeld.

Ter aanvulling daarvan geven wij eenige bijzonderheden over een zestal industrieele octrooien, welke in de 17de en 18de eeuw in Suriname verleend zijn.

1. De gecommitteerde Raden van Zeeland te Middelburg verleenden 19 October 1677 octrooi aan *Jan Jacobsen* [4]) *a.* „tot het alleen oprichten en stellen van een Zaaghmolen in de provintie en colonie van Zuriname tot het zagen van allerhande Hout en diergelijke materialen op soodanige plaatse als met overlegh van den Gouverneur off Commandeur aldaer oordeelen sal alderbequaemst te wesen, ten eijnde de ingesetenen daar van behoorlijk connen en mogen werden bedient, alles voor den tijd van negen achtereenvolgende jaren, considereerende sulxc te strecken tot dienst en gerief van de voorn. Colonie en goede ingesetenen van dien", *b.* „tot het alleen oprichten en stellen van een steen ofte Potterbackerie in de Provintie en Colonie van Zuriname op soodanige plaatse als hij met overlegh van den Gouverneur off

---

[1]) Blz. 516.

[2]) Onder *Compagnie*, blz. 213 en 222.

[3]) Onder *Bestuursregeling*, blz. 118.

Het octrooi aan de W.I. Comp. werd 3 Juni 1621 verleend voor 24 jaar, tot 1645. In 1647 werd het voor 25 jaar verlengd, tot 1672. De W.I. Comp. werd 1 Januari 1675 opgeheven. De 2de W.I. Comp. van 1674 verkreeg het 1ste octrooi in 1675 voor 25 jaar; het werd driemalen verlengd met 30 jaar, tot 1790, waarna deze compagnie in 1791 werd ontbonden.

[4]) Onder gouverneur a.i. Abel Thisso (30 Maart tot 22 December 1677).

Commandeur aldaar oordeelen sal alderbequaemst te wesen, alles voor den tijd van negen achtereenvolgende jaren".

2. De gecommitteerde Raden van de Ed. M.O. Heeren Staten van Zeeland te Middelburg verleenden 11 November 1677 [1]) octrooi aan *Abraham Christiaens* tot „het alleen maken en stellen van wint en watermolens mitsgaders handmolens in de Colonie van Zuriname om met deselve te konnen malen het riet waarinne het suycker wast. En also wy oordeelen sulxc te strecken tot voordeel en gemack van de inwoonders aldaar die daardoor seer veel paarden en koeybeesten niet van nooden hebben, Versoekende derhalve en ordoneren de Gouverneur off Commandeur en alle andere officieren en inwoonders van Zuriname dat sy den voorn. Christiaens alleen rustelyk en vredelyk doenenden laten genieten tot het offer van desen onsen octrooi". Het octrooi werd voor negen jaren verleend.

3. Op 7 Mei 1693 verleende gouverneur Van Scharphuysen (1689–1696) aan *Jean Pierhattief* een octrooi tot het maken van watermolens voor suikerriet. De volledige tekst daarvan luidt als volgt: [2])

„Alsoo ons door Jean Pierhattief mr Timmerman alhier verthoont is, dat hij supplt. nu eenige jaeren herwaerts verscheijde watermolens hadde gemaakt ende nu een middel uijtgevonden, waar door deselvige water molens, op een seer gemackelijcke, en minder costelijcke manier als oijt voor desen cunnen werden gemaakt, gelijck het werck dat hij jegenswoordigh voor den Wel Edele Gestr. heer Gouverneur op Waterlandt [3]) onder handen heeft wesen sal, dat hij daer en boven nogh hadde geleert en uijtgevonden, een middel om op eene bijsondere manier de water moolens met een ent selfde rat door de Ebb en Vloet te doen malen voor die geene die aen de revier cant en ter plaatse daar ebb en vloed gaet werden geset, Soo keerde hij Supplt. sig des aengaende aen ons, om onderdanig versoekende dat wij den Supplt. geliefe te verleenen octrooij ofte privilegie omme in de Colonie alleen te mogen maeken soodanige waterwercken als hij onder handen heeft, gelijck mede die wercken die met ebb en vloet cunnen maelen.

Soo ist, dat wij de saecke en versoek voors. overgemerckt hebbende ende genegen wesende ten bede van den Supplt. alsmede

[1]) Alsvoren.

[2]) Register van placaten, publicatiën, notificatiën (Placaetboek) no. 217; 1683–1713.

[3]) Plantage „Waterland" was eigendom van den Gouverneur.

van andere te encourageeren, tot het uijtvinden van soodanige en gelijcke dienstige wercken voor dese Colonie uijt onse rechte wetenschap, macht ende authoriteijt, den Supplt. geconsenteert, geaccordt ende geoctroijeert hebben, consenteeren, accorderen en de octroijeeren mits deesen, dat hij gedurende den tijd van twintigh eerstcomende jaaren hier alleen sal vermogen te maecken ofte doen maken soodanige watermoolens als hij jegenswoordigh op Waterland onderhanden heeft, mitsgaders die wercken welke met Eb en Vloet sullen cunnen malen, sonder dat jemand in dese Colonie gedurende de voors. tijd deselve wercken sal mogen naer te maken, of doen naer macken ten zij dat deselvige eerst, ende alvoorens aen den Supplt. betalen ende goet doen voor jeder van soodanige wercken Een hondert en vijftigh guldens. En voor jeder werck dat met eb en vloet can malen: de somma van drie hondert Carolij guldens, verbiedende daarom allen ende een jegelijck, deselve water wercken naer te maken ofte doen naer maecken, sonder aen hem Suppl. de daar toe gestelde somma betaelt te hebben. Aldus gedaan en geoctroijeert tot Paramaribo, Desen 7 Meij 1693".

4. Op 5 September 1742 verleende de directie van de Societeit van Suriname [1]) aan den Duitscher *Wilhelm Hack* een octrooi voor 12 jaren ,,tot het zoeken van Mijnstoffen en voordeelige Bergwerken". Artikel 1 daarvan luidde: ,,Zullen de ondernemers alomme door de ganse Colonie onderzoek doen mogen na Mineralen, Gout, Silver, Koper, Tin, Lood, Edelgesteenten en andere profijt gevende stoffen hoe deselve voorkomen ofte ook genaamt mogen zijn, soo op als onder d'aarde".

Hack richtte een vennootschap op onder den naam ,,Geoctroijeerde Surinaamsche Mineraal Compagnie" met zetel te Amsterdam. Zij werd in 1745 ontbonden, na gedurende ruim twee jaren een som van ƒ 80.000 te hebben uitgegeven [2]).

5. Het vijfde octrooi werd verleend aan *Paulus Cailler* ,,tot het maken van bijsondere beeste moolens meede voor suiker riet".

In den inhoudstafel en lexicographische index op het ,,Placaetboek" over 1683–1743 (Archief van den Raad van Politie en Crimineele Justitie in het Alg. Rijksarchief no. 222) wordt het octrooi vermeld, en verwezen naar No. 13, fol. 204. Aangezien

---

[1]) Onder gouverneur G. van de Schepper (11 Sept. 1737–15 Oct. 1742).

[2]) Hartsinck, deel II, blz. 744/55. *Encyclopaedie van Ned. W.I.*, blz. 311.

het niet voorkomt in register 217 (1683–1713), waarin het octrooi aan Pierhattief van 1693 is opgenomen onder verwijzing naar no. 9, fol. 69 en het „Placaetboek" 1713–1743 niet in het archief aanwezig is (het is vermoedelijk verloren gegaan), kan verondersteld worden, dat Caillers octrooi tusschen de jaren 1693 en 1743 moet zijn verleend. Den juisten datum hebben wij er van derhalve niet kunnen opsporen.

6. Het zesde octrooi dagteekent van 1767 [1]). In de notulen van den raad van politie en crimineele justitie van Dinsdag 17 Mei 1768 staat vermeld, dat de timmerbaas J. Matth. Angerstein bij resolutie van 5 Augustus 1767 van de Edel Groot Achtbaren een octrooi gekregen heeft voor den tijd van zes jaren „tot het alleen met uijtsluiting van alle andere binnen de tijd te mogen maken van sodanige moolens als waar van hij de teekeningen hadde overgegeeven en sulx op een boete van *f* 6000 tegen de contreventeurs, te appliceeren 1/3 voor den Heer Raad fiscaal, 1/3 voort Societeits hospitaal en 1/3 voor de cassa der modique Lasten".

Dit octrooi had betrekking op het vervaardigen van molens, welke de koffiebes, nadat zij geplukt was, van de roode bast kon ontdoen.

---

[1]) Wolbers vermeldt ten onrechte op blz. 319, dat het octrooi in 1768 werd verleend en noemt den timmerbaas Augerstein. De oorspronkelijke notulen noemen hem Angerstein.

GESCHIEDKUNDIGE SPROKKELINGEN

VIII

EEN OCTROOI OP CURAÇAO VERLEEND IN 1814

Op het einde der 18de of in het begin der 19de eeuw is op Curaçao gekomen uit Stockholm Julius Pontilius. Als weduwnaar van Charlotta Dorothea Scharle huwde hij in 1808 Elisabeth Helena Neumann, geboren op Curaçao.

Euwens vertelt van hem, dat hij als kapitein der eerste compagnie artillerie der in 1803 opgerichte nationale garde door de commissarissen Berch en De Veer werd teruggesteld tot gewoon soldaat, maar schijnt er aan te twijfelen, of dit met recht geschied is. In ieder geval kreeg hij geen gehoor, toen hij onder Changuion om herstelling in zijn ouden rang vroeg.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze dezelfde persoon is, die zich in 1814 tot den Engelschen luitenant-gouverneur John Lecouteur wendde als schrijnwerker en kabinetmaker met verzoek om octrooi op een door hem uitgevonden ,,bedstede tot gemak en gerijf van zieke lieden''.

Hij kreeg het voor 7 jaren bij de beschikking, die hier volgt:

By His Honor Major General John Le Couteur Lieutenant Governor & Commander in Chief in and over the Island of Curaçao and its Dependencies Bonaire and Aruba Vice Admiral and Presidents of the Courts &ca. &ca. &ca. And the Honorable the Council of Policy of the said Island &ca. &ca.

Whereas, Julius Pontilius of this Island Ioiner and Cabinet-Maker, has addressed himself by Petition to His Honor the Lieutenant Governor and Commander in Chief, praying that the Right and Priviledge might be granted unto him exclusively for making a certain kind of Bedstead, contrived and invented solely by him for the Convenience and Accomodation of sick Persons, a Specimen or Model whereof was produced by him.

And Whereas His Honor the Lieutenant-Governor and Commander in Chief was pleased to lay the aforesaid Petition before the Honorable Conncil of Policy for its opinion and decision thereon.

Be it therefore known that His Honor the Lieutenant Governor and

the Honorable Conncil aforesaid, being desirous of encouraging ingenious Artists and of securing to them the benefit of their Invention and Labour, have deemed it fit and proper to grant, and it is hereby granted accordingly unto the said Julius Pontilius the exclusive Right and Priviledge of making the said Bedsteads for the Convenience and Accomodation of sick Persons after his own Invention, and in whatever shape, and with such other Improvements, as he may think proper to make for the space of seven successive Years, from and afther the date of these Presents.

And all Persons in general throughout this Colony and its aforesaid Dependencies are therefore during the aforesaid Period strictly forbidden, prohibited and enjoined not to make, or attempt to imitate or make, in any shape, manner or way, whatsoever, the Bedsteads for the Convenience and Accomodation of sick Persons as invented and contrived by him the said Julius Pontilius without his knowledge, sanction and consent being first had(?) obtained for so doing.

And any Person, whomsoever, acting against the true Intent and meaning of these Presents shall upon Conviction, not only be subject to such Penalty, as it shall and may in such Case, be deemed necessary to award, but shall also forfeit their imitated false Labour and moreover be liable to pay such Damages unto Him the said Julius Pontilius as in Iustice and Equity shall be found to appertain.

— Given, under my Hand and Seal at Arms at the Government House Fort Amsterdam Curaçao aforesaid and this seventh day of October in the Year of our Lord one thousand eight hundred and fourteen and in the fifty fourth Year of His Majesty's Reign. —

His Honor
— By Command of the Lieutenant, Governor
and the Honorable Conncil aforesaid —
W^m^. Prince.
A. D. Sec.^y^ & Reg.^r^
B. D. G. F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

Suriname en Curaçao. October 1946. no 2. Emigratie naar Suriname. Suriname in vogelvlucht — Curaçao een economische pijl in het hart van de Western Hemisphere, door W. W. de Regt — De grootste lucifersfabriek in Suriname door brand verwoest — Korte golfjes van Suriname en Curaçao.

Indisch Missietijdschrift. 15 Sept. 1946. Verslag van het Apostolisch Vicariaat van Suriname vanaf 1939, door P. W. v. d. Drift.

De Nederlandsche Leeuw. November 1945–1946. no 11. Nederlandsche grafzerken in Suriname en Britsch Guyana, II, door Fred. Oudschans Dentz, 1946.

De Pen Gun. 28 November 1946. Mica in plaats van goud, door G. Seppen.

Tijdschrift voor Economische Geographie. 15 Mei 1946. no 5. De vooruitzichten van Britsch Guyana, door Fred. Oudschans Dentz.

Idem. 15 Juni 1946, no 6. Guadeloupe, door dr. H. J. Keuning.

Idem. Juli/Aug. 1946, no. 7/8. Fransch Guyana, door dr. H. J. Keuning.

Idem. 15 Sept. 1946, no. 9. De Bermuda's en de Bahamas eilanden, door H. J. Keuning.

Idem. 15 October 1946. no. 10. Iets over de kolonie Trinidad en Tobago, door J. van de Walle.

De Wereldkroniek. 4 Januari 1946. no. 1. Zes eilanden onder Nederlandsche vlag, door Hendrik de Wit.

De Groene Amsterdammer. 2 November 1947. Curaçao en de olie, door Hendrik de Wit.

Op den Uitkijk. December 1946, no. 3. Zevenduizend K.M. van Nederland [de Bovenwindsche eilanden], door Han Kamerling

Ons Suriname. Nov./Dec. 1946. no 11/12. Suriname na zestien jaren II, door P. M. Legène.

Echo's uit de Missies. 25 Dec. 1946, no 1. Nieuws uit Curaçao, door Sr. Marie Bathilde — Over twee flinke Djoeka-meisjes.

Nieuw Suriname. 21 December 1946, no 32. Onze toekomst — Wat ons bindt, door dr. L. A .G. O. Lashley — Industrie in Suriname. III; Paramaribo in 1823 — Een boek over de West — Anansi als Amerikaan.

Idem. 4 Januari 1947, no. 33. Industrie in Suriname. IV — Politiek ontwaken, door L. — Tabaksverbouw in Suriname, door Fred. Oudschans Dentz — Hoe leven de Surinamers op Curaçao, door F. L. de Rooy — Paramaribo in 1823, door H. — Odo's — Anansi weet raad.

Haagsche Post. 4 Januari 1947. Uit Curaçao (eigen correspondentie).

Critisch Bulletin. XIII. Surinaamse en Curaçaose dichtersin ,,De Stoep'', door H. de Wit.

O. D.

ENKELE MARITIEME GEDACHTEN OVER DE DEFENSIE VAN CURAÇAO

DOOR

GEORGE SEPPEN

Onlangs drong tot ons door het gerucht van de aanstaande opheffing van het Marine-Commando in Curaçao, een Commando waaronder wij ruim drie en een half jaar met genoegen, respect, waardeering en dankbaarheid, hebben gediend. En terstond hebben wij ons afgevraagd, of de Marine, die de defensieve problemen daar te lande in de afgeloopen oorlogsjaren op voortvarende en uiterst tactische wijze in goede banen heeft geleid, de Curaçaosche defensie thans niet meer zou kunnen klaren. Men begrijpe ons goed. Wij stellen ons allerminst partij, maar wel moet het ons van het hart, dat — vooral na een ruim een jaar hernieuwden actieven dienst in *Nederland* — de gedetailleerde klaarheid en de rustige gedegenheid van Marine-regiem en Voorschrift-Koninklijke-Marine ons weldadig aandoen, als wij daaraan terugdenken.

In de verwarring, die in het bijzonder in den aanvang, op vrijwel alle terrein bij de landmacht in Nederland heerschte na de bevrijding en van welke confusie thans nog velen de kennelijke gevolgen met zich mee sleuren, was een terugtasten op de eenheid van denken en handelen in het voorschriftsysteem der Koninklijke Marine een ware verademing! Met erkentelijkheid zijn wij ons in dezen rommeligen tijd meer dan eens de — zij het misschien wat uitgemeten — maar zoo waarachtig objectieve sfeer van de toepassing van het tuchtrecht indachtig geweest en vele malen hebben wij er ons voordeel mee gedaan bij de uitzonderlijke feiten en misdragingen, die ter onzer kennis kwamen.

Immers de in wezen oude voorschriften der Koninklijke Marine, dragen niet alleen de gewisse kenteekenen eener waardevolle traditie, maar zijn bovendien de vrucht eener langdurige ervaring en routine. Zij geven vaste richting aan denken en doen en vormen een minutieuze leiddraad, waarop men — om een Marineterm te gebruiken — veilig kan dichtvaren.

En dat het juist aan deze vastheid in den beginne bij den opbouw van de Landmacht, terstond na de bevrijding, in Nederland volkomen ontbroken heeft, zal misschien wel niemand ontkennen. Improvisatie en een overmatigen drang om een nieuw geluid te willen laten hooren overheerschte te veel den nieuwen soldaat, die zich niet op een militair verleden kon beroepen.

Daarom was het destijds zoo goed,dat men bij den opbouw van de volkomen nieuwe Curaçaosche inheemsche krijgsmacht teruggegrepen heeft naar het gecodificeerde maritieme denken van het V. K. M., dat weliswaar vele vreemde en eigenaardige gebruiken meebracht, maar juist door den eerbiedwaardigen ouderdom en de toepasselijkheid, zoowel onder tropische, sub-tropische als Europeesche, omstandigheden, een waardig richtsnoer vormde.

Jammer echter — en dat is een leemte in de vóór-oorlogsche opleiding — dat totale onbekendheid met traditie en methodiek, met gebruiken en gewoonten, ook bij den beroepsofficier, vaak hoofdoorzaak van een volkomen afwijzende houding werden, tegenover al datgene, dat de Koninklijke Marine aan positieve waarden te bieden heeft, ook aan de *Landmacht!*

Inderdaad is het bij Marine ook niet alles goud, dat er blinkt en o.a. de vocabulaire van den Marineman doet soms wel ietwat gekunsteld aan. Walplaatsing en boordplaatsing zijn maar zonderlinge begrippen voor een gewoon mensch, vooral omdat de eerste lang niet altijd beteekent, dat men aan den wal zit en de tweede niet noodzakelijkerwijze het zich aan boord bevinden impliceert. Inside-information leerde ons, dat walplaatsing aan boord en boordplaatsing aan den wal wel degelijk mogelijk is en dat, wat de marineman theewater noemt, heel weinig met water en gewoonlijk ook niets met thee te maken behoeft te hebben. Wijders zou de stokoude bepaling van het „uit de Marine naar huis jagen van een matroos als een eerlooze schelm", vermoedelijk menig vóór-oorlogsch landmachtdienstplichtige op een ideetje hebben gebracht, maar dit alles neemt niet weg, dat de duistere taal der varende en niet-varende zeelieden tenslotte is te leeren.

De Marine beschikt over iets, dat de Koninklijke Landmacht niet kent. Een product van tweeslachtigheid, een zeeman die soldaat is en een soldaat, die zeebeenen heeft.

Het zijn tweeslachtige wezens, die varen, zwabberen, wachtloopen en gewoon loopen, die kunnen dienen en tafeldekken, kanons afvuren en bovenal vechten, de phenomenen van het amphibie-gevecht, de afgeoefende en onvolprezen M a r i n i e r s !

Zij zijn het geweest, die voor de defensie van Curaçao zulk een verdienstelijk werk hebben gedaan in een historisch tijdsgewricht, waardoor zij een blijvende plaats hebben verdiend in het insulaire gedeelte van de Nederlandsche *West*.

Het laat zich aanzien, dat in de na-oorlogsche militaire dislocatie geen blijvende plaats aan de Mariniers in *Curaçao* kan worden geboden, zoodat dit prachtig onderdeel der Koninklijke Marine binnenkort aldaar niet meer zal worden gezien. Dit is betreurenswaardig zoowel voor Curaçao als voor den Marinier.

De Marinier was min of meer autochthoon geworden op het vooroorlogsche Curaçao, verlevendigde niet alleen het straatbeeld, maar zijn verschijning was bovendien in hooge mate representatief, welke laatste factor vooral niet mag worden onderschat.

Ook de bevolking waardeerde dit frissche, vlotte en uitstekende gedisciplineerde militaire gezagsapparaat.

En toen wij in 1940 een radio-herdenking organiseerden vanwege het 275-jarig bestaan van het Korps Mariniers, in het Waterfort van Willemstad, betuigde iedereen zijn instemming, met uitzondering van één burger, die booze brieven aan het Hoofd van Politie schreef. Doch dit laatste geschiedde uitsluitend op gronden van — laten wij zeggen — een soort jalousie de métier en zeker niet uit gebrek aan waardeering voor het Korps.

De Mariniers kwamen in een roerigen tijd, toen Urbina de zwoele rust aan de Caraïbische Zee voor een wijle had verstoord en zij bevolkten het Waterfort tot aan hun vertrek in de afgeloopen oorlogsjaren, toen hun een taak werd opgelegd, die zij slechts na grondige opleiding in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika konden aanvangen.

Er heerschte een echte Marinesfeer in het Waterfort, al die jaren door, en voor ons was het tijdstip van acht uur des morgens een telkenmale terugkeerend hoogtepunt. De vlaggeparade op de fortmuur, zoo goed te zien van de pontjesbrug af, was een dagelijksch silhouettenspel van bijzondere bekoring.

Na een twaalfjarig verblijf van een Detachement Mariniers op Curaçao opende zich in 1940 plotseling een wijd perspectief. Er moest een brokje Landmacht worden gebouwd, waartoe de inheemsche jongelingschap aangetrokken werd. Weliswaar liet het uit den tijd van Urbina's overval dateerende Vrijwilligers Korps Curaçao zich niet onbetuigd, maar er was dringend behoefte aan instructeurs en dit was in de eerste plaats de nieuwe

taak voor den Marinier en zoo werd de basis van eén gedegen schiet- en exercitie-opleiding en later die voor een eenvoudige gevechtsopleiding door de Mariniers gelegd. En wat de Schutters in het gebiedsdeel Curaçao aan militaire waarde hebben geboden — en onze ervaringen in het na-oorlogsche-Nederland rechtvaardigen de meening, dat dezen niet laag moeten worden aangeslagen — danken zij in de eerste plaats aan den Marinier.

De eenvoud en het tempo der Mariniersinstructie paste wonderwel bij de mentaliteit en het bevattingsvermogen der jeugdige inheemsche bevolking en alhoewel de verhouding — qua personen — tusschen Mariniers en Schutters niet steeds goed kon worden genoemd, de methodiek der opleiding treft geen enkel verwijt. De afwijzende houding, die somtijds door personeel van de Landmacht op dit stuk werd aangenomen, berustte niet zoo zeer op redelijke constructieve critiek, dan wel op klaarblijkelijke gemakzucht en te weinig doorzettingsvermogen om zich in de bepalingen van het Voorschrift Koninklijke Marine in te werken.

De gedetailleerdheid van de Mariniersopleiding kon steeds aan allerlei locale omstandigheden worden aangepast, zoowel als aan factoren van psychologischen aard en het is apert onjuist te beweren, dat er van een zekere mate van onvereenigbaarheid sprake zou zijn geweest tusschen opleider en opgeleide.

Ook het veelvuldig geuite verwijt, als zoude de geringe sterkte van het Korps Mariniers in de voorschriften tot uiting komen door een zeer beperkte tactische gezichtskring met de daaruit voortkomende enge opvattingen der officieren, houdt geen steek, omdat juist in het Gebiedsdeel Curaçao de geringheid der personeelsterkte, de bescheiden quantiteit van het materieel en het hoogst beperkte territoir, niet alleen een smalle basis beteekenen, maar zelfs eischen.

Dat het „plafond" van het Marinierskader belangrijk hooger lag dan tot 1940 noodig was, is overduidelijk bewezen bij de herscholing in de U. S. A., toen de militaire waarde van het Korps op schier ontstellende wijze werd verhoogd, naar het voorbeeld der Amerikaansche „Marines". Daar werden nieuwe taken voorgelegd, waarvan men in de rustige vóór-oorlogsche dagen nauwelijks had durven droomen.

Stelde de periode 1928-1940 speciale vredes-eischen, waaraan door de Mariniers ten volle werd voldaan en toonden zij zich in de prille oorlogsjaren op Curaçao en Aruba in staat te zijn tot het vormen van een kleine — vrij behoorlijke — strijdmacht uit inheemsch personeel gerecruteerd, de Amerikaansche scholing en

de daarop gevolgde practische tropische ervaring maakt hen tot een uitgelezen schare, welke is voorbeschikt om het insulaire gebiedsdeel Curaçao aan een goed krijgsmachtorgaan — zoowel in tijden van oorlog als van vrede — te helpen.

Het is dan ook hierom, dat de terugkeer van de Mariniers naar Curaçao naar onze meening, als het ware voor de hand had moeten liggen.

Het voornemen bestaat echter om, gepaard met naar-huis-zending van de inheemsche troepen, te volstaan met een detachement troepen uit Europeesch Nederland, gerecruteerd uit oorlogsvrijwilligers en dienstplichtigen, wier korte opleiding inmiddels aangevangen is.

Ook het instituut van den Algemeen Militair Commandant, zijnde een Hoofdofficier der Koninklijke Marine, zal weldra tot het verleden behooren, om te worden vervangen door een Territoriaal Commandant van de Landmacht, een hoofd-officier van het Koninklijk Nederlandsch Leger.

En hiermede komen wij tot een gewichtige stap, n.l. de omzwaai van een Marine- naar een Landmacht-Commando in Curaçao!

Curaçao heeft in den loop zijner geschiedenis al heel wat instituten gekend en gemeenlijk keert datgene, dat voor den tijdgenoot gloednieuw lijkt, slechts in een anderen vorm uit het verleden terug. Dit laatste nu geldt zeer zeker ook voor de *Defensie* van Curaçao en eigenlijk is het niet te boud gesproken als men beweert, dat de historie van Curaçao in feite een lange reeks van defensie-ups and downs is geweest, met weinig hoogtepunten en angstig vele diepten.

Langs de kusten liggen talrijke plaatsen, die het tooneel van den strijd zijn geweest door meer dan drie eeuwen heen en de fortruïnes aan de baaien zijn daar de stille getuigen van. Maar al moge de strijd soms vrij hevig en het gevaar tamelijk groot zijn geweest, dit alles was en bleef secundair. Want het gevaar moest ergens vandaan komen, hetzij van verre dan wel van dichtbij, maar het kwam persé en onvermijdelijk van uit zee en elke bedreiging kreeg gestalte in de gedaante van een *schip!*

Want *Maritiem* zijn de gevaren, die Curaçao belagen en slechts maritiem kunnen zij in beginsel worden geweerd. Dat gold voorheen en dat geldt nu!

Of in dit maritieme verband het luchtwapen in feite niet moet praevaleeren boven oppervlakte-zeestrijdkrachten, is een vraag, die wij gaarne aan bevoegden overlaten, maar voor ons staat vast:

In deze minuscule insulaire gebieden, met groote maritieme belangen, blijve de Landmacht een factor op het tweede plan en schakele men voor deze laatste het bestaande landmacht-apparaat der inheemsche bevolking in. Dat het specifiek Amphibie-orgaan der Kon. Marine als secundaire macht boven een Landmacht-apparaat prevaleert, ligt voor de hand. Het buitengaatsche denken is in de defensie problemen van Curaçao hooge eisch en dit laatste ligt de Landmacht nu eenmaal niet.

In een recent artikel van den Lt. Kolonel der Mariniers J. A. J. de Bruyn, over „Het wezen van den Marinier", wordt op krachtige wijze de militaire potentie van dit Instituut bepleit en, sprekende over oorlogs- en vredes-taken van het Korps, belicht deze deskundige het onschatbaar belang van de amphibische specialisatie zijner leden.

„Het heeft van stonde af aan zijn diensten verricht in de marine maar ook steeds een zelfstandige taak daarbuiten gehad als expeditionnair machtsapparaat, maar er is ook nog een politioneele taak. De maritiem-militaire politiediensten behooren tot het arbeidsveld van den marinier en omvatten patrouille- en bewakingsdiensten, de handhaving van orde en discipline en het regelend en controleerend optreden op alle punten, waar marine is of belangen heeft, zoowel aan den wal als aan boord van het oorlogsschip. De verschillende taken van den marinier zijn historisch gegroeid en hebben den toets van enkele eeuwen doorstaan."

Alhoewel wij van meening zijn, dat de destijds om verschillende redenen niet plaats gehad hebbende uitzending van een contingent troepen, afkomstig van de Nederlandsche Antillen, naar Nederlandsch-Oost-Indië, een historisch verzuim is geweest, vooral nu daar te lande de politioneel-militaire taak wel zeer sterk op den voorgrond treedt, het had met de — helaas ongelukkigerwijze *Schutterij* genoemde — inheemsche troepen alsnog kunnen worden geprobeerd. Niet alleen omdat dit min of meer in de lijn ligt van een onafwendbaar aangebroken nieuw tijdperk in onze geschiedenis, maar ook, omdat het tegemoet komen kan aan een opkomend gezond gevoel van eigenwaarde onder de bevolking dezer eilanden.

Zeker, men geve leiding, men late het geheel niet los en men kweeke aanvoerders voor de nabije toekomst, terwijl een ieder op integriteit zal moeten worden getest, maar welk een kern van goede krachten zouden de, na korteren of langeren tijd uit de Oost terugkeerende, inheemsche troepen niet zijn geweest. Vele er-

varingen en misschien ook wel desillusies rijker, maar in ieder geval verruimd van blik, een eigenschap die nu eenmaal den eilandbewoner, die nimmer buitengaats is geweest, niet is aangeboren en die hem tenslotte zoo broodnoodig dient te worden bijgebracht.

Het heeft niet zoo mogen zijn en wij herinneren ons nog levendig, dat op één der bereidverklaringen om naar de Oost te gaan, die informatorisch in het begin van 1943 werden gevraagd, een restrictie voorkwam, luidende: „Ben gaarne bereid, mits het niet tegen de uitgedrukte wil van de geheele inheemsche bevolking in Nederlandsch-Oost-Indië gaat."

Dit schreef een Europeesch Nederlander in 1943. Zijn opmerking werd min of meer genegeerd, omdat men toen nog zoo terdege van het tegendeel overtuigd was en algemeen op een joyeuse rentrée rekende, ook onder de insiders op Curaçao. Thans — nu de ontwikkeling van den toestand zoo volkomen anders blijkt te zijn — vragen wij ons af: Zou achter het opvallend geringe aantal bereidverklaringen van toen, niet iets zijn schuilgegaan van het vòòr-voelen van een komende periode? Wij mogen aannemen dat aan de weinige bereidheid voornamelijk de typisch eilandelijke vrees ten grondslag lag; de angst voor het verlaten van het eigen kleine territoir, iets dat bij den inheemschen soldaat zelfs een rol speelde, wanneer hij van het eene eiland naar het andere moest worden overgeplaatst.

De Antillische hokvastheid is een even merkwaardig als diepgaand verschijnsel, maar toch: Heeft misschien onderbewust en nauwelijks definieerbaar, den inheemschen soldaat dat wonderlijke gevoel van sluimerende solidariteit vervuld, dat leeft onder alle menschen, hetzij blank, dan wel bruin of zwart, dat gevoel van huivering als het om een, wellicht volkomen verkeerd begrepen en zich zeker op gevaarlijke wijze ontwikkelende, maar toch in beginsel hevig verlangde *vrijheid* gaat?

Daarom past binnen het kader van dit artikel oprechte hulde aan de inheemsche soldaten uit het zustergebied *Suriname*, die wel zijn gegaan en die, naar wij van ganscher harte hopen, als zij terugkeeren in hun prachtig land, een waarachtige belooning zullen vinden in het tot nu toe nog steeds veel te stiefmoederlijk bedeelde Nederlandsch Guyana, dat in ons midden in feite een eereplaats verdient!

Keeren wij tenslotte onze maritieme gedachten over Curaçao naar de realiteit, dan liggen de feiten zoo, dat over heruitzending

van *Mariniers* terdege is gepeinsd, echter zonder resultaat.

Er zullen binnenkort zoogenaamde „Rijkstroepen" vertrekken (zonderlinge benaming overigens) naar De West, reeds in spoedopleiding zijnde aan den Westerweg in Alkmaar. Twee compagnieën voor Curaçao en één voor Suriname. Wij willen Suriname in dit artikel buiten beschouwing laten, omdat daar te lande, o. i. wel degelijk de Landmachtgedachte dient te worden vooropgesteld.

Van verre hebben wij de recruteering dezer Rijkstroepen gedeeltelijk gadegeslagen. Een droevig geval. Oproepingen aan den loopenden band, zonder commentaar en zonder toelichting, voor velen een sprong in het duister, om toch maar weg te kunnen gaan en misschien wel om De Oost te kunnen ontloopen.

Van de enkelen, die zich meldden bij ons voormalig onderdeel, was er niet één, die blijk van waarachtige belangstelling gaf, of zelfs maar even over De West wenschte te worden ingelicht.

Lieden met gebruiksaanwijzing, zooals men in militaire kringen zegt, een enkele desperado, of een jongen met problemen thuis. Natuurlijk zullen er puike soldaten onder hen zijn, en wellicht komt de interesse op den duur, maar toch hebben wij ons in gemoede afgevraagd: Waarom niet juist nu eens naar echte belangstelling gespeurd en gepuurd uit het beste van het beste, omdat het om een uitstekend deel van Nederland in Amerika gaat!

Men verwachtte van ons geen voor-oordeel of zelfs maar een wrange reserve ten aanzien van wie dan ook, maar als voormalig bewoner van nagenoeg alle deelen en deeltjes van de West, hebben wij ons ten deze andermaal diep teleurgesteld gevoeld.

Wel schrijft het dagblad *De Tijd* in zijn 22 Novembernummer met zeker enthousiasme over het Kamp „Detachement West-Indië", maar er schuilt iets gekunstelds, iets onechts, in de volgende bewering:

„De jongens, zoo goed als alle vrijwilligers, verbinden zich voor twee jaar. Zij zijn afkomstig van de Gezagstroepen en andere legeronderdeelen en bestemd voor dat deel des Rijks, dat in het Moederland betrekkelijk nog het minst bekend is; hun opdracht is niet zoozeer een militaire, maar in hoofdzaak gericht op *moreele hulpverleening*. Twee compagnieën zijn bestemd voor Curaçao, terwijl de derde naar Suriname gaat."

Wat overigens met die „moreele hulpverleening" wordt bedoeld is ons vooralsnog een raadsel.

Een opleiding in een luttele spanne tijds van jonge soldaten,

wier zuiver militaire eigenschappen zeker nog niet excellent mogen worden genoemd, zonder gedegen voorbereiding op een speciale taak, waarin van hun optreden, zoowel individueel, als en masse, enorm veel moet worden verwacht, komt ons — eerlijk gezegd — als een gewaagd experiment voor.

Bijna zouden wij geneigd zijn te zeggen, dat men wederom in het oude schuitje vaart met die aloude gedachte van „het valt even mee", waaraan wij in het verleden telkenmale hebben gelaboreerd, tot onze schade en, somtijds ook, schande.

Hoeveel rationeeler zoude het zijn geweest, wanneer De West nu eindelijk eens bedacht werd met een volwaardig en representatief Marine-apparaat en daarnaast, voorzoover het Curaçao betreft, met de inheemsche troepen in de tweede ban. Voor Suriname bepleiten wij daarentegen voornamelijk een uitstekend Landmacht-instituut, waarbij de Koninklijke Marine haar prachtige aanvullende en meer in het bijzonder representatieve taak zou kunnen opnemen.

Dat daarbij ons prestige en niet de knibbelarij den doorslag geven moet, is duidelijk

Men vergete nimmer, dat het in onze groote tijden steeds de Marine was, de ijzeren mannen op de houten schepen, die Nederland zijn plaats in het wereldbestel deden innemen en al verlangen wij allerminst terug naar imperiale-, koloniale- of andere vergane perioden, voor ons geldt toch nog altijd het „noblesse oblige", dat in onze dagen weliswaar in gansch andere beteekenis dan die van macht en kracht alleen moet worden gezien, maar dat nochthans, ook in de moderne, waarlijk toe te juichen, komende vernieuwing, groote offers en verplichtingen inhoudt.

Dat De West op den duur een door personeel en materiaal uitblinkend krijgsmacht-apparaat moge deelachtig worden, waarin de inheemsche bevolking een belangrijk aandeel heeft, is onze hartewensch.

Maastricht, December 1946.

Mr. Dr. VAN HAAREN †

De regelen, in de Dec. 1946-aflevering gewijd aan mr. dr. F. L. J. van Haaren, waren van de hand van jhr. L. C. van Panhuys.

DE REIS NEDERLAND-PARAMARIBO IN 1861 EN SEDERT 1884

DOOR

G. A. N. SCHELTEMA DE HEERE

De aanloop van den mededeeler

Ongetwijfeld ligt er waarheid in het spreekwoord „Iedere verandering is geen verbetering" maar onwaarheid kan niet beweerd worden te zijn gelegen in het andere spreekwoord „Hierna beter, zegt de almanak". Zal het volgend verhaal dit kunnen aantoonen?

Ambteloos sedert een achttal jaren en sedert vijf jaren weduwnaar, had de heer Grootoom, gewezen zakenman, op zich genomen te Paramaribo eenige belangen voor een vriend te gaan behartigen. Een aantal brieven, op de reis gericht aan ieder zijner toen nog betrekkelijk jonge kinderen, bevindt zich onder hun nagelaten papieren: uit die brieven is het verhaal getrokken.

Het eerste reisdeel

Te Rotterdam ging de heer Grootoom, na aankomst en overnachting, op Maandag 23 September 1861 in den voormiddag passage nemen aan boord van de stoomboot „Batavier", kapitein W. Smith. Hij vlaste op een hut alleen maar zoodanig gemak bood het mooie schip niet aan. Daarna drie afscheidsbezoeken gemaakt hebbende, verscheen hij tegen koffietijd, volgens afspraak, ten huize eener familie bij welke hij een recht aangenaam uur doorbracht; langer blijven kon hij niet, daar hem een beter verblijf aan boord beloofd was voor 't geval het aantal passagiers niet te groot werd. De hoop bleek ijdel, het aantal was meer dan vol: 108 in al.

De zeevaart begon des namiddags van den 24sten met het vertrek der boot van de Boompjes; te 5 uren was deze reeds het Brielsche gat uit. Onder de medereizenden waren 32 landverhui-

zers, die rusten moesten tusschen de kisten en kasten [1]). Nederlandsch en Engelsch, ook Hoogduitsch en Fransch waren de talen die aan boord gesproken werden door menschen van verscheiden landaard, en daartusschen klonk het gehinnik van paarden, 't geblaat van schapen en geiten zoo ook de filomeele stem van een aantal kalven. Er waren, volgens den kapitein, niet veel beesten aan boord; de heer Grootoom vond echter zoo vele in het ruim, in het tusschendek en bovenop het dek, dat er weinig plaats overbleef voor de menschen.

Woensdagmorgen 25 September lag de boot in den mond van de Teems. Al spoedig kwamen de kommiezen aan boord, die onder de zonnetent — of liever regentent, want het regende aldoor hard — alles nakeken wat de passagiers bij zich hadden. Om half 12 nam de boot ligplaats aan de kade. Zoo spoedig hij kon reed de heer Grootoom naar het logement, hôtel-garni, van den scheepskapitein: 29 Montague Place, Russell Square, waar hij zijn reisgenoot aantrof, den heer Hellmund [2]). Het was er zindelijk en fatsoenlijk, en de tafel goed. „De straten" — deelde de heer Grootoom mede in den brief, dien hij hier schreef — „zijn overdekt met een moddersaus en karren rijden door de stad waarin die modder wordt opgeschept. Van de landingsplaats naar het logement reed ik drie kwartier, dan in galop, dan in draf, tusschen wel duizend rijtuigen van allerlei soort door; somtijds stond mijn vehikel stil omdat de omnibussen, vigilantes, hansom's [3]), safety's, vrachtwagens met 1 tot 4 paarden bespannen, koetsen, bendy's [4]) enz. den weg ten eenenmale versperden; kwam er ruimte, dan ging het weer hard vooruit door de modder". In den avond tusschen 9 en 10 uur wandelden de heeren een weinig; zij liepen om niet te verdwalen blok voor blok om, aldus telkens op hetzelfde punt uitkomende.

---

[1]) Een zeer gebruikelijke verbinding: zie *Woordenboek der Nederlandsche taal*, deel VII, kolom 3147.

[2]) Een vooraanstaand persoon in handelskringen op Curaçao, eigenaar van zoutpannen op Bonaire en Aruba: zie *De West-Indische Gids* 1943, blz. 321, noot 2.

[3]) Afkorting van „hansom-cab", gelijk „cab" van „cabriolet". Tweewielig rijtuig voor 1 paard met 2 zitplaatsen onder een kap voor de gebruikers en een hoogen kattebak voor den koetsier, die het paard ment over den kap heen, waarin een opening is tot spreekgelegenheid van dan wel met hem. Genoemd naar den uitvinder Joseph A. Hansom (1843).

[4]) Tweewielig rijtuig zonder kap voor 1 paard met 4 zitplaatsen, 2 voor, 2 achter, ruggelings tegen elkander aan.

Den dag daarna gingen zij na het ontbijt de straat op die, ruim en fraai bebouwd, langs de flinke huizen voorzien was van een breede loopstoep. De modder was nu een weinig droog. Zij koersten de stad in om hun biljetten voor overtocht naar de West te halen, kregen een bewijsticket voor de boot die 2 October van Southampton zou vertrekken, zetten vervolgens de wandeling voort door de grootsch-gebouwde stad en bezochten den „Tower" Een van top tot teen geharnast riddertje, zoo groot als een jongen van nog geen zes jaar, trok hier de bijzondere aandacht.

Van het overig drietal in Londen doorgebrachte dagen werd de Vrijdag besteed aan het Glazen paleis: zeer weinig werd gezien van hetgeen er te zien was, maar o! zoo veel moois; de Zaterdag werd gewijd aan de bezichtiging van het Parlementsgebouw: kostbaar en prachtig van bouw, hoewel — naar heer Grootoom's inzien — zonder dat de leden van het Hooger- en Lagerhuis er ruimte genoeg hebben in de zittingvertrekken; de Zondag zag zich bestemd voor bezoeken aan een familie, die vroeger wel ten huize van den heer Grootoom kwam en nadien in Londen was gaan wonen.

Het tweede reisdeel

Maandag 30 September vertrokken de reisgenooten naar Southampton. De heer Grootoom moest er tijdig zijn om zijn goed aan boord te brengen, zich zeker te stellen van zijn hut, en vooral om te zorgen dat zijn sigaren de reis mede konden doen. „In Londen" — aldus de betreffende brief — was het kistje (een halve kist manilla) verzegeld en moest ik tweemaal zoo veel aan rechten betalen als de sigaren mij bij inkoop hadden gekost. Op vertoon van ongeschonden zegel zou ik de rechten te Southampton terugontvangen — wat ook geschied is. Maar òm het geld terug te krijgen heb ik zooveel moeite gehad, dat ik bijkans besloot om de sigaren maar in handen van de Albioneezen — haast gelijk met Chineezen — te laten. Het reizen is duur, vooral aan werfongelden en dokrechten: men kan niet aan of van boord gaan, of onder die twee hoofden van betaling wordt veel geld geëischt; als eenig voorbeeld vertel ik, dat ik voor het aan boord brengen van mijn goed, toen 't schip aan de werf lag, aan genoemde rechten 5 shillings en aan den kruier 6 pence kwijt was, zegge f 3.30, en mij nog mocht gelukwenschen."

De reizigers stapten af in Radley's hotel waar zij het uitstekend hadden en zeer tevreden waren over alles, dus ook over de rekening. Den 1sten October versleet de heer Grootoom met de zorg voor

zijn goed, met het terugbekomen van de betaalde rechten en met, in gezelschap van den heer Hellmund, loopend en rijdend Southampton te bezien, welke stad een schoone zeeplaats werd bevonden met fraaie werven en dokken zoomede van alles wat de inkomende en uitgaande reizigers behoeven ruim voorziene winkels.

Na Woensdag, den 2den, van 10 tot 12 bezig te zijn geweest om zijn sigaren te bemachtigen, waarin de heer Grootoom eindelijk slaagde, bracht een kleine stoomboot hem, den heer Hellmund en het meerendeel hunner medepassagiers als ansjovis in een potje naar de „Seine", kapitein Revett, het voor de West bestemde schip, dat bereids in den mond der rivier lag. In afwachting van het op 2 uur bepaalde vertek namen de reismakkers bezit van de hun toegewezen hut die, zonder een vrije poort naar buiten te hebben, duister was, verder klein, zoodat men er zich kwalijk kon roeren, en twee kooien boven elkaar had; kortom het was een verblijf dat den heer Grootoom — wien het bovendien niet aangenaam was, een slaapvertrek te moeten deelen — lang niet beviel. Maar ... men was nu eenmaal in het schuitje, de kost was goed, de bediening ook, gelijk zou blijken.

Het derde reisdeel

Ten klokke 6 van Donderdag 3 October bracht William Cole, de hofmeester van de zoo juist beschreven kamer der „Seine", den heer Grootoom een heerlijk kop koffie. Toen zijn oogen open waren, nam hij een koud bad dat hem recht verkwikte. Gelijkerwijs was ook verder de dagaanvang. Daarop begon hij een voor zijn oudsten zoon bestemden brief waaraan hij, na het verhaal zijner belevenissen te Southampton, dagelijks een eind verder schreef tot den dag vóór zijn aankomst te Georgetown, de hoofdstad van Demerara (Britsch-Guyana); daar bracht hij den brief zelf op de post.

De „Seine" was — aldus de heer Grootoom — 't grootste stoomschip waar hij nog aan boord was, een waar drijvend logement, enkel voorzien van hutten met twee slaapplaatsen. Het hield 2167 tonnenmaat, had een licht barkstuig en een scheepsmachine van 800, zegge achthonderd, paardekracht. Zooveel mogelijk werd gebruik gemaakt van de zeilen. Het schip was zeer makkelijk in zijn bewegingen; het liep als een kievit: de heer Grootoom was nimmer aan boord van een vaartuig dat in snelheid dit schip nabij kwam — zelfs als het recht in den wind ging,

liep het 10 a 11 mijlen, dat voor veel vaartuigen een haast niet te bereiken maximum was. Alle schepen, die men in 't zicht kreeg, werden spoedig achter uit het gezicht verloren. Bij een lengte van 140 passen binnenstevens, had het een breedte van ruim 18 passen binnenboords. Het was den heer Grootoom een genoegen te zien, hoeveel toepassing de werktuigkunde er ondervond. Op het opperdek stond, behalve wat tot het scheepstuig behoorde, een mangel die door stoom bewogen werd: deze wrong eerst het overtollige water uit het waschgoed en mangelde het als 't droog was. Onder de gemakken waren 4 bad- en 12 bestekamers, alle in het tusschendek, de helft aan bak- de wederhelft aan stuurboord. In de davids hingen 9 booten. De bewapening bestond uit 2 kanonnen, 30 geweren, 30 pistolen en 20 pieken. Op dek hadden de paarden, de koeien en het pluimvee van allerhande soort plaats gevonden, terwijl een varkenshok in een raderkast was aangebracht. Alles kwam den heer Grootoom voor op een goede schaal te zijn ingericht. Meer en meer begon „Die Sien" — zooals de Engelschen den scheepsnaam uitspraken — hem te bevallen, ook wat de zindelijkheid betrof en de orde: alles ging geregeld en zelden hoorde men een bevel geven. Muziek was er niet aan boord; alle maaltijden werden aangekondigd door een schel.

Met de scheepsbemanning waren er wel 450 koppen en kopjes aan boord: groot was het getal der kinderen, de kindermeiden hadden het zwaar. Een overzicht te geven van de ruim 300 passagiers vond de heer Grootoom ondoenlijk. „Ik ben, geloof ik" — zoo schreef hij — „ de eenigste eerste soort Nederlander en de heer Hellmund de eenige gelijkstandige." De andere passagiers waren Engelschen, Franschen, Duitschers en hun Amerikaansche afstammelingen; ook waren er een Genuees en drie heeren, die veel op gekleede negers leken. Een dezer drie heeren kwam nooit boven als het regende maar, als de zonnetenten uitgehaald waren — wat sedert den 10den gebeurde —, zat hij den heelen dag en avond met een paraplu op dek te praten. Onder de schepelingen was een man uit Bombay. Bij regenachtig weer vond men in het tusschendek een ruime plaats om te wandelen en te rooken, hetgeen trouwens op 't gansche dek achter en voor dag en nacht niet verboden was. Ook tot de eetzalen nam men zijn toevlucht wanneer het regende; de machinekamer bood dan den rookers voornamelijk een verblijf aan.

Den eersten dag zat men met 200 personen tegelijk aan tafel. Daarna werden er twee ontbijturen bepaald om de botsingen tusschen de Engelschen, Franschen en Spanjaarden te doen ophou-

den. Later was er zelfs van wrijvingen geen sprake; den 11den verklaarde de heer Grootoom: „het geheel is wel en verdraagzaam". De kost was, als gezegd, wel goed maar, hoezeer voortreffelijk om te blijven leven, was hij voor een Nederlandsche maag al een rare kost; hij schreef: „Sedert Maandag 23 September heb ik geen goeden aardappel gezien, veel min geproefd. De Engelschen schillen den aardappel bij voorkeur niet, deze komt dus in de schil op tafel en zonder zout. Het brood is goed maar dat ik thuis eet beter, het vleesch thuis is nu eenmaal niet te overtreffen, de groenten zijn zonder zout en in water gestoofd. Alle dagen komt er gebak van ik weet niet hoeveel soorten op tafel maar er is geen stuk bij dat op een afstand zoo lekker is als de rijstpodding die juffrouw Jacobs zoo smakelijk weet te bereiden, of de pannekoeken die Betje bakt". Op een anderen dag pende hij: „Thuis at ik bijna nooit rijst, hier aan boord daarentegen eet ik voor ontbijt rijst met kerrie en 's middags eerst een stukje van het een of ander doode beest" — gelijk men schertsend in de Oost zegt — „en aardappelen met zout, besproeid door een glas bier, daarna wat rijst met kerrie plus een glas water, waaruit niet besloten moet worden dat ik gebrek lijd: ik heb het zoo goed als 't kan aan boord van een schip onder Engelschen vlag, doch het is altijd minder, veel minder dan thuis, en hier komt het spreekwoord te pas: die genieten wil, moet eerst ontberen."

Voor de Engelschen en anderen, tot de Engelsche kerk behoorende, was er dienst op de beide Zondagen, 6 en 13 October. Den eersten keer wegens het ongunstig weder beneden, onder eerbiedige toeluistering door een deel der Franschen, Duitschers en Spanjaarden, ook van den Genuees. Den anderen keer preekte de Engelsche bisschop, voornamelijk Janmaat onderhoudende over zijn plichten in de wijde wereld ten aanzien der kerk. Den 10den schreef de heer Grootoom over de spelen waarmeê de jeugdige Engelsche officieren zich vermaakten, „leapfrog" (haasje-over) en „cockfight" (woordelijk: hanengevecht), en dat er dien dag hardlooperijen zouden plaats hebben. Deze laatsten waren eerst onder de heeren, toen onder de matrozen, en eindigden met een wedren in zakken. Alles liep af zonder been-, zelfs zonder neusbeenbreuken; mochten er al eenige blauwe plekken op kuiten en schenen opgeloopen zijn, zulks werd aan de middagtafel afgespoeld met een paar flesschen champagne. „Bullplay" (woordelijk: stierspel), dat minder gevaarlijk is, vond dagelijks liefhebbers. Schepen werden zelden gezien: na den 4den geen enkel; den 6den een schip dat tegen lag en, zonder vlag te hijschen,

weldra uit het oog was; den 10den een schip aan stuurboord en later een aan bakboord, maar te ver om iets meer dan de tuiging en 't hol [1]) te kunnen onderscheiden. Van andere schepen is geen gewag in den brief.

Acht dagen lang hield de heer Grootoom aanteekening van het weer; te beginnen met 6 October dagelijks met ééne uitzondering tot en met Maandag den 14den. Genoemden 6den was het weer ruw, regenachtig, winderig en onvroolijk. Den 7den werd Terceira met het vallen van den avond aan stuurboord gezien: door zwaar betrokken lucht echter weinig helder. Den 8sten was het stil in den wind met een stijve koelte. Den 9den was de lucht vol regenbuien en met dit bedekte weer werd het broeiend. Den 10den was het weder den ganschen dag bedekt doch helderde tegen den avond op en een klare kwartiermaan vervroolijkte de menigte op dek. Den 11den was het aangenaam weder; het begon warm te worden. Des avonds van den 13den weerlichtte het zwaar in het oosten; de nacht gaf veel wind en regen zoodat de meeste passagiers hem onrustig doorbrachten. Maandag 14 was het heel den dag buiig weder doch tegen den avond beterde het. Met helderen maneschijn zongen de Engelsche dames op dek bij geleide eener gitaar, die door een Spanjaard bespeeld werd. Den volgenden avond herhaalde zich het vocaal concert en, evenals den vorige, werd daarbij niet verzuimd het lieve gezang „Home, sweet home, There is no place like home" [2]). „God save the Queen" was de zwanezang. Overdag was het aan boord minder zachtzinnig toegegaan met het brengen van een gedeelte der lading in 't tusschendek ten einde het evenwichtspunt, dat door het verbruik van levensmiddelen, water en brandstoffen reeds merkelijk verplaatst was, nog meer naar boven te brengen. Het was treurig zooals met de kisten gegooid werd en droevig was de gedachte van den heer Grootoom daarbij, dat voor al die ingeladen goederen zeer ruim driemaal zooveel vracht betaald werd als met gewone scheepsgelegenheid.

Heel wat spul had hij om zijn tot Demerara betaalde plaatskaart van den „purser" terug te krijgen: de kapitein moest er aan

---

[1]) De scheepsromp: Zie *Woordenboek der Nederlandsche taal*, deel VI, kolom 870, II), 2), *b*).

[2]) Het uit drie koepletten bestaande gedicht dat aanvangt „'Mid pleasures and palaces tho' we may roam" en waarvan de in den tekst aangehaalde woorden het referein zijn. Het maakt deel uit van John Howard Payne's tooneelspel „Clari, the maid of Milan". De zangwijze is van Sir Henry R. Bishop.

te pas komen. Deze wist den man, door wat ter zake duidelijk er op stond, te overtuigen dat hij het stuk moest teruggeven, waar dan den volgenden dag — doch niet dan na een zeer gerekt gesprek — aan werd voldaan. Woensdag 16 October werd Sombrero aan bakboord voorbijgegaan. Al spoedig kwamen de oostelijk van Portorico gelegen Maagdeneilanden in het gezicht en te ruim 2 uren kwam de „Seine" ten anker op de reede van het tot die groep behoorende eiland Sint-Thomas. De heer Grootoom, zeeman alvorens in zaken te zijn gegaan, had getrouw de gegevens van het middagbestek opgenomen: hier belangstelling voor hebbende lezers vinden ze, samengevat, ondervolgend.

		N.B.	W.L.		Verheid	Afstand
Van Southampton tot Terceira	3 October 1861	49°32′	5°57′	185	1110
	4 „ „	46°50′	11° 1′	245	860
	5 „ „	44°36′	16°28′	264	598
	6 „ „	42° 4′	21°21′	260	334
	7 „ „	39°34′	25°31′	248	88
Van Terceira tot Sombrero]	8 October 1861	36°57′	30° 6′	267	2075
	9 „ „	34°38′	34°41′	262	1812
	10 „ „	32°14′	39°76′	270	1542
	11 „ „	29°50′	43°41′	264	1281
	12 „ „	27°38′	48°20′	282	995
	13 „ „	25°17′	52°38′	272	722
	14 „ „	22°56′	56°52′	270	452
	15 „ „	20°32′	60°37′	253	199

Het vierde reisdeel

De ligplaats der „Seine" was dicht voor de stad, wier voorkomen — vertelt de heer Grootoom — veel had van een Chineesche stad, op een prent wel te verstaan, want nog nimmer bracht hij 't, naar zijn zeggen, zoover in de wereld dat hij een Chineesche stad zag in werkelijkheid. Hij moest aan wal om de heeren Grüner & Co te ontmoeten. Uit vrees dat zijn bagage in het ongereede zou raken luisterde hij evenwel naar de immer ongetrouwe Engelschen [1]) die hem verklaarden, dat binnen 't uur de passagiers en hun bagage over zouden gaan aan boord van het stoomschip „Thames", hetwelk langs stuurboordzijde naast de „Seine" zou komen te

[1]) Gebruikelijk was in dien tijd op het vasteland van Europa de zegswijze „la perfide Albion".

liggen. Maar jawel! Eindelijk, kwartier voor 5, begaf hij zich aan wal, sprak de aangewezen kooplieden en was al spoedig aan boord waarbij hij zich ten zeerste bemoeide om zijn reisgoed zelf over te brengen. Na aan de twee grootste koffers een weinig geholpen te zijn, was het dan zoover. Alles Engelsch, naar het bevind van den heer Grootoom: leven, overhaasting en verwarring; 2½ uur zat hij op een koffer aan te zien hoe, na de lading, het passagiersgoed geledebraakt en mishandeld werd, eerst door blanke matrozen, toen door zwarte. Ten leste was alles over en te 10 uren was het vaartuig onder stoom, de reede van Sint-Thomas, waar de Deensche vlag woei, verlatende.

De heeren Grootoom en Hellmund hadden aan boord van de „Thames" weer hun verblijf gemeen. Hoewel dit schip kleiner was dan de „Seine", was de hut er ruimer; het was echter een oud schip en liep slecht, daarbij hadden ze het in den wind. Zoo vuil was het schip van binnen en van buiten, dat het verdrietig was om te zien. De verblijven voor de passagiers maakten er een gelukkige uitzondering op: niettemin zag de heer Grootoom in de hut reeds twee kakkerlakken wandelen en in de eetzaal er een vliegen. Het ondergeschikte deel der bemanning bestond uit negers. Het schip voer een van oorsprong wild varkentje als plaatsvervanger van een hond.

Donderdag 17 October was op dek een brief om de deugden van den kapitein der „Seine" op te hemelen: een Engelsche gewoonte. De heer Grootoom wilde den man wel roemen doch vond het niet juist om zijn naam óók onder den brief te zetten evenmin als onder een ander, zeer langdradig stuk dat strekken moest om de stoombootmaatschappij te doen weten, hoe slecht de voeding en bediening aan boord waren geweest. Tegenover zijn niet-teekenen verklaarde hij over de voeding tevreden te zijn geweest, vergeleken bij hetgeen hij genoten had van andere stoomschepen onder Engelsche vlag in de groote vaart, maar deed een motie om met bepaalde woorden in den brief te zetten dat de „purser" voor zijn vak onbekwaam was.

De „Thames" voer de Nederlandsche eilanden Saba en Sint-Eustatius voorbij en was 's avonds te 7 uur voor het Engelsche eiland Saint Christopher, gemeenlijk genoemd „Saint Kitts". Een gebrek aan de machine verplichtte tot 3½ uur oponthoud alhier. Den dag daarna liep de „Thames" de gevaarlijke en zeer kleine baai van Antigua binnen; hier werd vastgemaakt op een boei. Te 9 uren ging het verder. Het was warm en buiig weer: felle zonneschijn en felle wind wisselden elkander af. Des avonds

werden ter reede van Guadeloupe, op de hoofdplaats Basse-Terre, passagiers en briefmalen gewisseld. Daarna was Dominique, tusschen 11 en 12 uur in den avond, voor hetzelfde aan de beurt. Het weder bleef altijd even buiig met regen en wind. Met het aanbreken van Zaterdag den 19den, bevond de „Thames" zich op de reede van Martinique. De heer Grootoom vond het jammer dat hij, door het snelle aandoen en voortgaan, nergens een kijk aan den wal kon nemen. Sint-Lucia was de plaats waar nu op werd aangestuurd. Aan boord van dit vaartuig kon de heer Grootoom de pen niet dan dansende over het papier bewegen: hij vroeg zich af, of de volgende boot — want er moest weer van vaartuig verwisseld worden — dienaangaande gemak of ongemak zou aanbieden?

Het vijfde reisdeel

Zondag 20 October, om 5 uren in den morgen, werd geankerd ter reede van Barbados, eene — van daar gezien — zeer schoone plaats. Het tweemast-schroefstoomschip „Wye" lag er gereed. Met langzamen spoed werd aan boord gegaan. De heer Grootoom had zijn hut te deelen met den heer Linsay, een geestelijke die gelijktijdig met hem uit Europa gekomen was, zoodat hij zich haastte om van de bovenkooi bezit te nemen. Maar, o! wonder, de de man kreeg order om in Barbados achter te blijven, en zoo mocht de heer Grootoom den eersten keer sedert zijn vertrek uit Nederland zeggen tamelijk goed gelogeerd te zijn, hoewel altijd nog bekrompen genoeg.

De dag ging, voor een Engelschen Zondag, nogal wel voorbij. Den daaropvolgenden dag kon de heer Grootoom het tegen 8 uur 's avonds niet meer uithouden van vermoeidheid; hij meende zulks te moeten toeschrijven aan een bad dat hij, om zich te verkwikken, om 3 uur genomen had. De voeding was aan boord der „Wye" goed; de koffie, die aan boord der andere schepen goed was, liet hier veel te wenschen over; de thee was nog minder: water en water-met-suiker, bier en wijn moesten zijn keel vochtig houden.

De boot bereikte Dinsdag 22 October behouden Georgetown aan de rivier Demerary, waar overgescheept werd aan boord van de Nederlandsche stoomboot „Vice-Admiraal Rijk" [1]). In gezelschap

[1]) Genoemd naar den vlagofficier, die van 1839–1842 gouverneur-generaal van Ned. West-Indië was: zie *De West-Indische Gids* 1943, blz. 321, noot 1.

van den heer Hellmund en den Franschen ambtenaar Jules Garnier de la Roche, die door het gouvernement van Guadeloupe gezonden was om de kolonie Cayenne te inspecteeren, begaf de de heer Grootoom zich aan wal. Ieder bezorgde eerst zijn zaken, wat bij hem bestond in de kennismaking met de heeren Rore Duff & Co bij wie hij een aanbeveling had [1]). Vervolgens stak hij een bezoek af bij den heer Thomas Christiani, lid van den gemeenteraad, „Merchant and Storekeeper", die bij zijn vrouw en twee lieve kinderen gelukkig thuis was [2]); daarna ging hij naar hotel Hamilton, waar hij zijn reisgenooten vond. Samen namen zij een voertuig om Demerara te zien, een plaats welke de heer Grootoom reeds veel waard vond voor elkeen die zoo op verscheidene stoombooten gebrek aan lucht, licht en gemak had gedurende een maand, doch in vergelijk met Nederlandsch-Indië er maar armoedig uitzag. Zij aten bij Hamilton vrij goed en maakten een niet ongenoeglijk avondbezoek bij den heer De Jongh in samenzijn met Israëlieten en Israëlitinnen.

Het zesde reisdeel

Op Woensdag, den 23sten October 1861, ging de heer Grootoom naar boord der voornoemde boot en bestelde zijn passage bij den gezagvoerder, kapitein Rustman. Deze stond hem voor de reis zijn kamer af en verzocht hem niet later dan op den middag, d. i. te 12 uren, aan boord te zijn. Bij Hamilton ontbeten en de rekening voldaan hebbende met een souverein (f 12) elk, gingen de drie heeren scheep. Op het bepaalde uur vertrokken zij, zich gelukkig voelende onder de Nederlandsche vlag, hoewel zij van veel gemak verstoken waren. Maar zoo langzamerhand naderde het einde der reis.

Donderdag 24, in den ochtend te 6 uren, lag de „Vice-Admiraal Rijk" in den mond van de rivier Nickerie voor de stad Nieuw-Rotterdam [3]), waar nieuwe ellende den heer Grootoom wachtte. Onder de daar aan boord komende passagiers waren de heer Tyndall de Veer [4]) en echtgenoote met 2 kinderen en 3 bedienden, die zich

[1]) Een handelshuis: zie *De West-Indische Gids* 1943, blz. 321, noot 3.

[2]) Zie *De West-Indische Gids* 1943, blz. 321, noot 4. „Bij iemand thuis" = in diens woning: zie *Woordenboek der Nederlandsche taal*, deel XVI, kolom 1819.

[3]) De plaats Nieuw-Rotterdam werd nadien door de zee verzwolgen: zie *De West-Indische Gids* 1943, blz. 322, noot 1.

[4]) Betreffende Surinaamsche personen van dezen naam, zie noot 2 op blz. 322 van *De West-Indische Gids* 1943.

in de kajuit plantten en zijn nachtgoed en koffer verhuisden uit de kamer van den kapitein, terwijl een hunner koffers daarin geplaatst werd. Toen de heer Grootoom die wisseling bemerkte, verzocht hij zichzelf daarover niet boos te worden en een half uur later vertelde hij den kapitein dat het hem aangenaam zou zijn wanneer een ander rustverblijf voor hem in gereedheid gebracht kon worden. Onmiddellijk gelastte de kapitein den hofmeester zijn kamer weder voor den heer Grootoom beschikbaar te maken. Aldus geschiedde zonder dat zich boe of ba had laten hooren, zeer tot genoegen van den bezwaarde, die den volgenden morgen in den mond der Suriname-rivier ontwaakte.

Van zijn mede-passagiers, ook van den heer en mevrouw Tyndall de Veer, nam hij op de aangenaamste wijze afscheid. Op den Surinaamsche grond aan wal gestapt zijnde, werd hij verwelkomd door den heer Soesman [1]), met wien hij naar diens woning ging. Daar dronk de heer Grootoom een glas tamarindesiroop en begaf zich vervolgens naar Lyons Hotel, waar hij logies nam.

De afloop van de mededeeling

Zoo had in 1861 degeen, die van Nederland uit naar Paramaribo ging, het ongerief van vijfmaal te moeten verwisselen van reisgelegenheid met alle daaraan verbonden bezwaarlijkheden, en over de maand onderweg te wezen voor en aleer hij zijn hebben en houden voorgoed kon uitladen.

Het was op 27 Maart 1884 dat een vaderlandsche onderneming, de *Koninklijke West-Indische Maildienst*, de geregelde rechtstreeksche bevaring van Paramaribo aanving. De „Oranje Nassau", het schip waar de dienst mede werd geopend, was in 1883/84 gebouwd bij J. M. Van der Made te Amsterdam; de machines waren geleverd door de „Koninlijke Fabriek van Stoom- en andere Werktuigen", eveneens te Amsterdam. Bedongen was, dat de machine 750 I. P. K. zou kunnen ontwikkelen en het schip 10½ mijl zou loopen. Op de proefvaart werd evenwel 856 I. P. K. verkregen met een snelheid van 11½ mijl. De Bruto Reg. Tonnage bedroeg 1304 ton. De reis van Amsterdam (De Ruyterkade) naar Paramaribo werd in 18 etmalen volbracht.

De oudste schepen van deze lijn waren kuilschepen, met vol

---

[1]) Bijzonderheden aangaande dezen in velerlei opzicht verdienstelijken Surinamer vermeldt *De West-Indische Gids* 1943, in noot 1 op blz. 323.

schoenertuig, welke laatste in dien tijd gewoonte was. Aldus kon men op de uitreis een handig gebruik maken van den noordoostpassaat, of op verdere gedeelten van de reis, bij voorkomende gunstige winden, de gemiddelde snelheid eenigszins opvoeren. Men zou de „Oranje Nassau", hoewel in den vollen zin des woords een stoomschip, derhalve kunnen noemen een stoomschip met zeilvermogen. Een groote rol hebben de zeilen niet gespeeld. In latere jaren werden zij zelfs grootendeels verwijderd van schepen die oorspronkelijk er van voorzien waren, zonder dat dit eenig noemenswaardig bezwaar opleverde.

De 1ste klasse was — zooals ook op zeilschepen gebruikelijk — ondergebracht in de kampanje. In het midden lag de eetkamer met een paar lange tafels, van boven door een koekoek verlicht. Er omheen lag een tiental hutten, ingericht voor in totaal 26 passagiers. Vooruit, onder den bak, waren dan nog twee hutten 2de klasse met het bijbehoorende eetkamertje. Bovenop de kampanje bevond zich, ten dienste van de 1ste klasse passagiers, een houten deksalon; een daarvan afgescheiden gedeelte werd als rooksalon gebruikt; Aan deze passagiers was mede het dek er omheen als promenadedek voorbehouden. Passagiers 3de klasse konden alleen op de toen algemeen gebruikelijke wijze, d.w.z. in het tusschendek, vervoerd worden. Voor dat doel waren daar aan weerszijden van het voorluik eenige patrijspoorten aangebracht. Deze tusschendek-klasse had aanvankelijk bijna uitsluitend beteekenis voor het vervoer van militairen naar en van Paramaribo en Curaçao; later werden ook Javaansche landverhuizers op deze wijze naar Suriname gebracht.

Het passagetarief bedroeg f 400 in de 1ste klasse en f 200 in de 2de; retourbiljetten werden verstrekt met een geldigheidsduur van 1 jaar voor f 600 in de 1ste en voor f 340 in de 2de klasse.

Ondanks de geringe vervoerscapaciteit werd van meet aan een scheepsdokter gevaren.

Op de monsterrol der, als gezegd, op 27 Maart 1884 aanvaarde reis van de eerste „Oranje Nassau" — die in 1906 bij Curaçao is gestrand — komen o.a. de volgende namen voor: gezagvoerder W. J. C. ten Harmsen; 1ste, 2de en 3de stuurman onderscheidenlijk J. A. Lacrooy, B. G. Stroink, W. R. Menkman; 1ste 2de en 3de machinist onderscheidenlijk P. Th. H. Weber, H. G. Schots, L. Lendorf; geneesheer A. Koch.

De kennis van het vorenstaande is te danken aan de bereidwilligheid der „Koninklijke Nederlandsche Stoomboot-Maatschappij", de vennootschap in welke de bij verkorting dusge-

naamde „Kwim" (K. W.-I. M.) is opgegaan. Zij merkte als besluit harer berichtgeving op dat, ofschoon de overgang van zeilschip naar stoomschip een grooten stap beteekende, de verhouding tusschen het comfort van het eerste stoomschip en dat, wat thans wordt geboden tegen practisch dezelfde tarieven, evenzoo een belangrijke vooruitgang is.

Vrage: welk van de in den aanhef genoemde spreekwoorden ten deze het juiste inzicht had?
Voorzeker dat van den almanak.

POELEPANTJE

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Het kanaal dat de Domineekreek met de Waninakreek en dus de Surinamerivier verbindt, heet het Saramaccakanaal.

Voordat deze verbinding tot stand kwam, was de Saramacca van de hoofdplaats Paramaribo voor vaartuigen niet anders te bereiken van over zee. De moeilijke afvoer van producten uit het district naar Paramaribo, de haven van verscheping, heeft op den landbouw in het Saramaccadistrict een nadeeligen invloed uitgeoefend.

Mauricius had reeds in 1745 een plan voor het graven van een kanaal aan de directeuren van de Societeit gezonden en daarbij gevoegd een inschrijving der planters voor het benoodigde geld. De kosten werden geraamd op een millioen. Dit plan werd, evenals een minder kostbaar dito, naar de opmetingen van Louis Nepveu in 1750, 1751 en 1756, afgewezen.

In het Rijksarchief berust een manuscriptkaart uit het jaar 1795 van „Het kanaal en Pad van Wanica tot in de Wanica-creeq (voor zoover gedolven is)". Het kanaal—, waarvan een deel reeds voor1776 gegraven moet zijn, omdat in Augustus 1776 „Ingelanden van 't Pad van Wanica Instantie doen tot verdere voortdelving van 't Canaal aldaar" — was in 1795 dus nog niet voltooid, maar dat moet dan kort daarna, vermoedelijk in 1800 geschied zijn, want op de kaart van Moseberg van 1801 is de „nieuwe Vaart naar Saramacca" reeds geteekend.

Het kanaal werd tijdens het Engelsche tusschenbestuur verbeterd en voor grootere vaartuigen geschikt gemaakt.

Teenstra schrijft daarover: „Uit de Saramacca komende heeft men aan de rechter zijde van de Wanicakreek de Tawajarikreek, verder varende komt men in het gedolven kanaal van Wanica, ook Poelepantjekreek geheeten"; verder treffen wij in hetzelfde werk aan de post van defensie aan de Poelepantjesbrug. Deze brug zal vermoedelijk aan het einde van de 18de of aan het begin van de 19de eeuw gebouwd zijn. Poelepantje is een samengesteld woord, bestaande uit de woorden poeloe en pantje. Poeloe, het Engelsche to pull, beteekent uittrekken, pantje of paantje is een katoenen heup- of lendedoek, welke de slavinnen droegen (Portugeesch panno is doek). Degenen, die door de Domineekreek moesten waden om den overkant te bereiken, trokken hun pantje uit om dit kleedingstuk niet nat te maken. Hieraan ontleent Poelepantje zijn naam.

In December 1928 is men begonnen een nieuwe brug, een ophaalbrug te bouwen. Gouverneur Rutgers heeft die brug op 7 September 1929 des morgens om zeven uur voor het publiek geopend. Het openen van deze ophaalbrug geschiedt door handkracht.

Het werk kan door één man verricht worden en voor op- en neerhalen is niet meer dan twee minuten noodig. Voor de vele kleine landbouwers die in het achterland van Saramacca wonen van groote beteekenis.

GESCHIEDKUNDIGE SPROKKELINGEN

IX

SLAVERNIJ IN WEST-INDIË

Jhr. mr. D. van Hogendorp, de tweede zoon van Gijsbert Karel, den man van 1813, schreef 12 Juli 1827 uit 's Gravenhage aan zijn vriend en geesterverwant mr. I. da Costa, den bekenden dichter:

„Ik heb u overigens van hier weinig te melden. Eene bijzonderheid is er evenwel in het staatkundige, die in Gods weg met eene vernieuwing der orde van zaken en herstelling en verlevendiigng der kerke, waar wij dagelijksch om bidden, te veel in verband staat, als dat zij niet als wetenswaardig zoude moeten aangemerkt worden.

Onze finantien in West Indien zijn in de war, en Z. M. heeft besloten er een commissaris generaal te zenden, waartoe hij benoemd heeft de u genoegsaam bekende generaal van den Bosch. Treffend vind ik deze gebeurtenis, omdat zij mij voorkomt met het aanstaand verlies van alle onze colonien in verband te staan. Ik houde het toch daarvoor, dat wij onze colonien verliezen zullen, en dat zij dan eerst (als wij ze verloren zullen hebben) voor ons voordeelig zullen zijn. Het schijnt mij voorts toe in verband te staan met de uitbreiding van 't Evangelie, dat wel gepredikt kan worden onder een vrij en nijverig volk, maar niet onder een volk, dat als een kudde vee behandeld wordt, naakt loopt, in armoede leeft en met de zweep wordt gedreven om voor vreemde Heeren te werken.

Ik dacht juist in deze laatste weken veel over deze zaak na. Zoo wij slechts nagaan, hoe het op Java gesteld is, waar wij de menschen zoo uitmergelen, dat zij tevrede zijn met hunne droge rijst voor alle voedsel, met het ellendigste hutje, en voor alle kleeding met een doek om het hoofd en een doekje om de ergste schaamte te bedekken, en niet meer willen arbeiden dan voor dit in de hoogste graad onontbeerlijke, omdat wij haar $^1/_2$, zoo niet $^3/_4$, van de vruchten van hunnen arbeid ontnemen (en zoo hebben wij altijd gedaan), dan vraag ik: hoe durft men onder zulk een volk zendelingen zenden, en verwachten, dat zij onder die uitgedoofde en moedeloos gewordene zielen iets goeds zullen uitrichten.

In de West Indien is het noch erger. Daar is de slavernij in volle werking. Ik wil nu niet zeggen, dat het Evangelie niet aan slaven kan gepreedikt worden, maar dan moeten de meesters toch Christenen zijn, of althands christelijk willen zijn. Maar als deze om hunne wellusten en wellustige gedachten en verbeeldingen te prikkelen zich door

moedernaakte slavinnetjes doen bedienen (en dit geschied niet slechts binnenshuis, of wanneer zij ten minste alleen zijn, maar op de Heeren diners doen de Europeanen zich door zulke naakte vrouwen bedienen. Zuylen uit R. heeft mij verhaald zulk een diner te hebben bijgewoond, dat sommige planters aan hem en de officieren van zijn schip gaven, en waar zij bediend werden door 9 van de schoonste moedernaakte slavinnen), dan vraag ik, of dit land niet dat van de ergste ontucht en diepste verval des menschen is. En in der daad, hoe kan men zich verbeelden in zulk een land met vrucht het evangelie te kunnen prediken? Waarlijk, het vrij worden van zulke colonien is eene hoogst wenschelijke zaak, en de meerdere aisance, waarin de bewooners dan zullen komen, zal hen vatbaarder maken voor het Evangelie, en hunne meerdere behoefte, waaraan zij ten gevolge van meerdere welvaart zullen kunnen voldoen, zal in ons land meerder vertier geven dan onze zweep en stokslagen (om van verdere mishandelingen niet eens te spreken) ooit hebben kunnen doen.

Maar ik moet niet vergeten een derde oogpunt te noemen, waaruit mij de verwarring in onze West Indien van belang schijnt. De finantien in onze colonien staan onder het onmiddelijk beheer van Z. M., en ziedaar dat deze Groote Financier al, wat onder zijn onmiddelijk beheer staat, in de war gestuurd heeft! En hoe zal het hier te lande gaan? Nu heeft hij de finantien even uitsluitend als in Oost en West, doch hij heeft ze slechts door plukharen, en gevolgelijk veel beter dan in Oost en West, gekregen. Mij dunkt, de voorafspiegeling hebben wij voor onze oogen, en de verwarring zal zoo veel te grooter zijn, als de geldmiddelen grooter zijn." [2])

B.d.G.F.

---

[1]) P. J. baron van Zuylen van Nyevelt (1775-1855), zeeofficier.

[2]) De brief, waaraan dit ontleend is, bevindt zich in het *Reveilarchief* ter Universiteitsbibliotheek te Amsterdam.

BOEKBESPREKING

Kort overzicht van de Surinaamse Geschiedenis met vragen ter repetitie voor de hoogste klasse der Lagere School, Mulo- en Normaalscholen door Theod. A. C. Comvalius, Oud-onderwijzer aan de Normaalschool te Paramaribo. Negende verbeterde druk. Gedrukt bij Schefferdrukkerij, Wijnstraat 47, Dordrecht (Holland).

Dit schoolboekje behandelt in een aantal lessen de bestuursperioden der Surinaamsche landvoogden van Crijnsen tot en met Kielstra. Bovendien zijn er lessen gewijd aan de ontdekking van Amerika, de zending der Evangelische Broedergemeente, Johannis van den Bosch, de kolonisatie, de Chineesche immigratie, de Britsch Indiërs, de Javanen, algemeene toestanden voor en gedurende den eersten wereldoorlog en de expedities naar het binnenland. Aan de slavenemancipatie worden slechts een tiental regels gewijd, in de les welke de bestuursperiode Van Lansberge behandelt; ook de geschiedenis der slavernij en die der boschnegers is ondergebracht in de lessen over de gouverneurs.

Voor het tijdperk vóór de emancipatie hebben de schrijvers van dit en van soortgelijke werkjes de geschriften kunnen volgen van auteurs als Hartsinck en Wolbers, Hollanders dus. Wat daarop gevolgd is leeft nog in meerdere of mindere mate voor het tegenwoordige geslacht Surinamers, of kan aan de hand van officieele verslagen beschreven worden.

Deze latere periode objectief te behandelen lijkt voor een schrijver die zelf kind van het land is niet gemakkelijk; er bestaan nu eenmaal typisch inheemsche inzichten en opvattingen, welke een volkomen neutrale geschiedschrijving in den weg kunnen staan. Aan den anderen kant is het interressant te vernemen welke herinneringen men ter plaatse heeft b.v .aan de ongeregeldheden van 12 Mei 1891, aan het Killinger-complot van 1910 (merkwaardigerwijze door Comvalius vermeld in de les betreffende de bestuursperiode Van Asbeck en dan nog wel als het eenige dat er over dat vijfjarig tijdperk te vertellen valt, terwijl het plaats gehad heeft onder het bestuur van Mr. D. Fock), aan het incident-De Kom van 1933 enz. Beschouwingen over zoodanige aangelegenheden in een schoolboekje evenwel kunnen een bedenkelijken kant hebben. Een recenter voorval dat tot beroering aanleiding gegeven heeft, de interneering, tijdens den laatsten oorlog, van een Statenlid, wordt zonder ander commentaar vermeld dan dat deze maatregel ,,op vermoedens" (vermoedens waarvan?) genomen werd.

In ieder geval lijkt het minder juist, gegeven dat het boekje voor scholieren geschreven werd, hier en daar beoordeelingen te geven over het beleid en de persoonlijke eigenschappen van bewindslieden die nog niet lang geleden Suriname bestuurd hebben.

Nov. 1946 M.

KRONIEK

Onze lezers herinneren zich de kroniek, die tot Mei 1940 in *De West-Indische Gids* verscheen. De redactie heeft besloten deze rubriek, door dezelfde redactieleden verzorgd, weer geregeld op te nemen. Deze maand verschijnt alleen de kroniek van „Curaçao."

DE NEDERLANDSCHE ANTILLEN

Het zal niet gemakkelijk zijn deze kroniek altijd actueel te houden. Dat zij ongeveer vier weken vóór haar verschijning moet geschreven worden, leverde vóór den oorlog geen bezwaar op, maar nu komen de meeste kranten uitsluitend met de Hollandsche boot, de oude zeepost, en niet meer over New York, zoodat het nieuws uit de Antillen ten minste vier weken oud is, vóór het hier bekend wordt. Echter is er een wekelijksche luchtpost, waarvoor het posttarief eenige weken geleden belangrijk verlaagd is. Deze zal althans het meest belangrijke wel onder onze oogen brengen.

Nederlandsche Antillen zal deze kroniek in het vervolg heeten. Daarmee wordt voldaan aan een daar uitgesproken wensch, vooral van Arubaansche zijde geuit, om te voorkomen, dat in den naam van het heele gebiedsdeel die van het eiland Curaçao als alleen belangrijk naar voren geschoven wordt. De oude naam is geschiedkundig te verklaren uit den tijd, waarin de officieele benaming was „Curaçao en onderhoorige eilanden Bonaire en Aruba". Reeds is vroeger getracht den naam „Nederlandsche Antillen" in de grondwet vast te leggen, maar om redenen, die hiermee geen verband hielden, is het voorstel, waarin dit opgenomen was, verworpen. Een moeilijkheid is, dat er van „Nederlandsche Antillen" geen bijvoegelijk naamwoord te vormen is, en geen zelfstandig naamwoord, dat den bewoner aanduidt. Of zou „Antiller" gangbaar worden? Onoverkomenlijk mag dit bezwaar niet zijn. Bij „Curaçaoenaar" denkt niemand aan den bewoner van een der andere eilanden dan Curaçao.

De groote belangstelling, die de Nederlandsche pers had voor de Nederlandsche Antillen in den tijd van de afvaardigingen van Staten en Raad van bestuur, is spoedig ingezakt. De correspondenten van de moederlandsche bladen ginds zijn ook heel wat minder actief, dan zij toen waren, en ware het niet, dat in de laatste maanden verschillende journalisten als v. d. Walle, De Wit, Elias, Hartog, hier neergestreken zijn, en hun gaven blijven stellen in dienst van het land, waar zij tot voor kort leefden en werkten, het zou met de voorlichting van het publiek over West-Indische aangelegenheden niet veel beter zijn, dan het vóór den oorlog was.

Er zijn wel andere bewijzen van belangstelling. Dr. Euwe schreef

De Waarheid, „kwam, zag en overwon". Twee vertegenwoordigers van het *Indisch Instituut* kwamen vragen om belangstelling, die, indien zij getoond wordt, zeker niet laten zal wederkeerige belangstelling voor de West-Indische gebiedsdeelen te wekken. Op denzelfden dag als gouverneur Kasteel kwamen op Curaçao aan de hoogleeraren Goudriaan en Dresden met een „Welvaartsplan Nederlandsche Antillen". Volgens een mede-deeling van den voorzitter van de Kamer van koophandel in zijn nieuwjaarsrede hebben deze heeren reeds een rapport uitgebracht, en zijn de onderwerpen, daarin behandeld, „niet geheel nieuw voor ons". De Nederlandsche Antillen als geheel *zijn* welvarend, dank zij het welvaren van Curaçao en Aruba. Voor de toekomst is het *de* vraag: hoe kunnen de Nederlandsche Antillen zich in hun welvaart wapenen tegen den tijd, waarin de tegenwoordige eenzijdige welvaartsbron, de olie-industrie, op de een of andere wijze zal zijn opgedroogd? Op deze vraag is het antwoord niet gemakkelijk te vinden. Een bezoek, dat weinig aandacht trekt, omdat het voornamelijk van internen aard is, is dat van den Haagschen predikant ds. De Bondt, die zal trachten de Gereformeerde kerk op Curaçao heen te helpen over haar moeilijkheden, die voor een deel haar oorzaak schijnen te vinden in die dezer kerken in het moederland.

Verblijdend is het te hooren, dat op de openbare leeszalen groote vraag is naar boeken over Suriname en de Antillen.

De meeste belangstelling genieten hier en ginds de *politieke vraagstukken*, die na de bevrijding met aandrang om oplossing zijn komen vragen. Het is verblijdend, dat het overleg tusschen gouverneur en minister geleid heeft tot terugkeer van den eerstgenoemde naar Willemstad, want het zou de zaak niet gemakkelijker gemaakt hebben, als een nieuweling de oplossing had moeten leiden.

Bij gebreke van officieele mededeelingen heeft het Curaçaosche gerucht hoogtij kunnen vieren, zooals het zoo gaarne doet, en nog weet men het ware niet na de „onwaarschijnlijk"-verklaring op het ministerie van een gerucht, dat een grond van waarheid schijnt te bevatten. Er werd gezegd, dat kort na zijn terugkeer de gouverneur bij zich zou verzocht hebben de heer mr. Da Costa Gomez en den voorzitter der Democratische partij. Een onderhoud met den eerstgenoemde leidde tot het gerucht, dat hij „kabinetsformateur" zou worden en de „vertrouwensmannen" aanwijzen. De heer E. Jonckheer verontschuldigde zich van het onderhoud wegens ziekte. Zeker schijnt te zijn, dat een broeder van dezen heer Jonckheer, August D. Jonckheer, die meer gematigd wordt genoemd, „kabinetsformateur" geworden is, en dat de heer Da Costa Gomez als „gecommitteerde" naar Nederland gaat. Uit de krantenverslagen van de laatste Statenvergadering is af te leiden, dat de Staten tot deze aanwijzingen, desgevraagd, het hunne hebben bijgedragen. Het is moeilijk aan te nemen, dat een ambtsaanduidingen als „kabinetsformateur" en „kabinetschef van den gouverneur" authentiek zijn. Ook de taak dezer autoriteiten is allerminst duidelijk. Wie zal nu de „vertrouwensmannen", wier functie iets schijnt te zullen zijn als die van wethouders of liever nog Gedeputeerde staten, aanwijzen, het Statencollege, de „kabinetsformateur" of de gouverneur. Kan men niet het eenvoudige beeld der provinciale besturen volgen, vertrouwensmannen, voorgezeten door den gouverneur?

,,Gaat hij ons verlaten?" vraagt de *Amigoe di Curaçao* onder het portret van den ,,doctor", zooals zelfs de Statenvoorzitter, de heer Sprockel, mr. Da Costa Gomez placht aan te spreken bij plechtige gelegenheden. Door hem aan te bevelen hebben de Staten wel een der beste leden, aan wien men eerder een groote rol in de ontwikkeling der nieuwe autonomie ter plaatse had toegedacht, uit hun midden en uit de Antillen verwijderd naar een post, die, naar mate de autonomie groeit, in beteekenis schijnt te zullen afnemen.

Wat komt de *parlementaire commissie* doen? Er zijn er in het gebiedsdeel, die niet onduidelijk hebben laten merken, dat zij dit bezoek geheel overbodig achten. Een bezoek, geen onderzoek, heeft de minister het genoemd. Van een ,,tegenbezoek" sprak het nieuwe R.K.partij-orgaan *De Nieuwe Tijd*, maar dat lijkt wel onjuist, want noch de Statenafvaardiging noch de afvaardiging van den Raad van bestuur zijn hier geweest om een bezoek aan de Staten-Generaal te brengen. Een bezoeker, schrijft *Beurs- en Nieuwsberichten*, ziet in den regel, weinig van de werkelijkheid, en daarom vraagt het blad dezen bezoekers niet den schijn maar de werkelijkheid voor te houden, ,,opdat het gebiedsdeel Curaçao zo zuiver en eerlijk mogelijk in de harten der parlementsleden weerspiegeld moge worden".

Amsterdam, 3 Februari 1947 F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Economisch Statistische Berichten. 24 Dec. 1946. Stichting ,,West-Indische Levensverzekeringscentrale'', door J. van der Velden.

Commentaar. 27 Jan. 1947, no. 33. Curaçao wil medewerken aan Nederland's herrijzing, door dr. P. Kasteel [gouverneur van Curaçao].

De Hervormde Kerk. 4 Jan. 1947, no. 3. Gezinsnood in Suriname, door J. W. van Lynden.

Echo's uit de Missies. 25 Jan. 1947. no. 2. De eerste schooldag in Paramaribo, door Sr. M. Ambroisine. — De oorlogsjaren op Curaçao: 1945, door Sr. M. Walburga.

Haagsche Post. 25 Jan. 1947. Gemengd nieuws uit Curaçao.

Kroniek van de Week (De Spiegel). 18 Jan. 1947. ,,Confriere'', het groote feest in Suriname (geïll.).

Naar ruimer Horizon. Nov. 1946, no. 1. Suriname, door W. F. E. Smelik.

Idem. Dec. 1946, no. 2. Over huizen en sluizen in Suriname, door J. van de Walle.

Idem. Jan. 1947, no. 3. Eerlijk Curaçao, door Hendrik de Wit.

Nieuw Suriname. 18 Jan. 1947, no. 34. Een commissie met een moeilijke taak, door F. Blijd. — Aan de Surinamers, door dr. L. A. G. O. Lashley. — Open brief aan Zijne Excellentie Minister Jonkman, Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen, door W. L. Salm. — Gesprek met Lou Lichtveld. — Iets over Indianen. — Poti, granmissie, door Namie. — Het rapport-Van Helsdingen. — Anansie gaat uit roeien. —

Idem. 1 Febr. 1947, no. 35. Het komt op ons af!, door Lou Lichtveld. — Alarm voor Slootwijk. — Welvaartsplan voor Suriname. — Een groot Surinamer ging heen .... Dokter J. F. Nassy †, door Lou Lichtveld. — Surinaamsche tafrelen. — Iets over Indianen, door H. — Anansi als verstekeling.

Ons Suriname. Jan. 1947, no. 1. Dokter de Groot. Zendingsarts bestemd voor Ganzee (Boschland).

Oost en West. 31 Jan. 1947, no. 3. Curaçaosch commentaar, door El.

Op wacht. 16 Jan. 1947. Korte golfjes uit de West.

Tijdschrift Kon. Nederl. Aardrijksk. Genootschap Tweede Reeks, Deel LXIV, no. 1. Jan. 1947. Enkele waarnemingen uit de lucht van de kust van Suriname en Demerara (met 5 fig.), door dr. D. C. Geijskes.

Uitgaven Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao. no. 1 (Jaarboek 1945–1946). Dec. 1947. Wetenschappelijke Mededeelingen: Het natuurwetenschappelijk onderzoek met betrekking tot Suriname en Curaçao: 1939–1945, door P. Wagenaar Hummelinck. — Bird preservation in the territory of Curaçao, door J. H. Westermann.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Caribbean Tourist Trade; a regional approach, met figuren, kaart en tabellen. Anglo-American Caribbean Commission, Washington, 1945.

De eeuwige Cirkel. Leven en strijd van de Indianen en Marrons in Suriname, door Assid. N.V. Uitg. Mij. Van der Laan & Co, 1946 (*f* 9,60).

De zending in Oost en West, deel 2. Uitgave Zendingsstudieraad (Utrechtsche weg 119, Zeist), (*f* 5,35; *f* 6,10 franco per post).

Economisch Bericht, no. 2. Economische Stichting West-Indië-Nederland, Dec. 1946. (Gegevens voor Suriname inzake loonen, gezins-, budget-, winkel- en importprijzen, inclusief indexcijfers voor de jaren 1939 en 1945.)

Etudes linguistiques caribes, tome II, 1946, door C. H. de Goeje. Verhandel. Kon. Nederl. van Akad. Wetensch. (Afd. Letterk.), Nieuwe Reeks, deel II, no. 2. N.V. Noord-Holl. Uitg. Mij., Amsterdam.

Grasses and Grassland Management in the Caribbean, met kaart. Washington, 1946. Crop Inquiry ser. of the Caribbean Comm. no. 2.

Jaarboek 1945–1946. Uitg. Studiekring Suriname Curaçao, no. 1. Utrecht, Dec. 1946.

Livestock in the Caribbean, met uitsl. kaart. Washington, 1946. Crop Inquiry ser. of the Caribbean Comm. no. 1.

Onze Westindische Geschiedenis, door Johan van Hulzen. Uitg. W. van Hoeve, 's-Gravenhage, 1946 (*f* 7,90).

Report of the West Indian Conference, Second Session. St. Thomas, Virgin Islands United States of America. February 21 to March 13, 1946. Dep. of State U.S.A. Washington 1946.

Surinaamsch Verslag over het jaar 1938. I. Tekst van het verslag van Bestuur en Staat. II. Statistisch Jaaroverzicht. Rijksuitg. 's-Gravenhage, 1946.

Verslag van de Commissie (W. H. van Helsdingen) van onderzoek naar de opvattingen in Nederland omtrent de plaats van de overzeesche Gebiedsdeelen in het Koninkrijk; ingesteld bij ministerieel besluit van 30 Augustus 1945. 's-Gravenhage, Rijksuitgeverij, 1946 (*f* 2,50).

O.D.

MIDDELBAAR ONDERWIJS IN SURINAME

DOOR

PROF. DR A. B. DROOGLEEVER FORTUYN

De bevolking van Suriname zou men een staalkaart van de bevolking der aarde kunnen noemen. Hier leven Indianen, Blanken, Negers, Chinezen, Javanen en Hindostanen naast en met elkaar. Hier vindt men mensen, die nog bijna geheel in het stenen tijdperk leven, bijv. op het gebruik van metalen vishaken na; anderen, die kleine landbouwers zijn, zoals er in grote gedeelten der aarde worden gevonden; nog anderen, die hun bestaan vinden in handel en industrie, in de vrije beroepen en in de kunst.

Men vindt in dit land verschillende beschavingen en culturen, aan bovengenoemde bevolkingsgroepen eigen, die er naar streven om zich te handhaven, maar die daarin zeer belemmerd worden door de betrekkelijke armoede van het land en zijn grote isolement.

Dit isolement van een aan de kust van het midden der Atlantische Oceaan gelegen gebied is verbazingwekkend. Het blijkt dan ook volstrekt niet alleen geographische oorzaken te hebben, doch ook psychische. Ieder der genoemde culturen — en sommigen daarvan, zoals die der Blanken en der Hindostanen, zijn nog weer in onderdelen gesplitst — wordt door een betrekkelijk klein aantal personen gedragen en voelt zich enigszins bedreigd door de andere culturen om zich heen. In plaats van zich te verrijken en te verdiepen door met belangstelling kennis te nemen van de andere ontplooiingen van de menselijke geest, sluit iedere cultuur zich in zichzelve op. Tevens wordt uit het buitenland komende belangstelling dikwijls gezien als een poging om een bepaalde cultuur ten koste van andere de overhand te doen krijgen, met als gevolg een zekere vijandigheid tegenover zulke belangstelling.

Nederland is het aangewezen land geweest om zijn eigen geestelijke ontwikkeling stelselmatig in Suriname te verbreiden en door warme belangstelling in de Suriname inheemse culturen tot

bloei te brengen. Toch is dat maar zeer betrekkelijk gelukt, het laatste vooral ook daarom, omdat iemand, die zich interesseert voor de cultuur van Java, China of Indië, het oog op deze landen zal richten en niet op de min of meer toevallig naar Suriname overgebrachte bewoners van deze streken.

Nu is het in alle landen de jeugd, die het meest uit is op avontuur, zoals aanraking met het onbekende met zich meebrengt, die het meest vragen stelt en het meest ondernemingslust toont. De ouderen mogen er ervaring van hebben, hoe zij terecht gewezen werden, toen zij zich met anderen bemoeiden, of afgewezen, toen zij anderen boden van wat zij meenden aan goeds te bezitten; de ouderen mogen bevreesd zijn voor het onder de voet gelopen worden van hun eigen cultuur, of voor het verwateren daarvan door kennisneming van andere levensbeschouwingen en beschavingen; de jeugd is nog niet zo met een bepaalde cultuur samengegroeid, dat zij niet zou openstaan voor wat haar in andere zienswijzen aantrekt. Zij kan ijveren voor wat in Suriname „assimilatie" wordt genoemd, voor de ontwikkeling van een eigen Surinaamse cultuur en beschaving, voortgesproten uit een zekere onderlinge aanpassing van het daar nu op dit gebied bestaande.

Deze belangstelling van de Surinaamse jeugd kan alleen tot grotere algemene ontwikkeling en tot groter geluk leiden, als zij wordt gevoed met degelijke kennis en als haar geleerd wordt zich in constructieve banen te bewegen. Dat kan niet zonder schepping van middelbaar onderwijs.

De middelbare school in Nederland is voor velen gedacht als een slotperiode van de schoolse opvoeding en het schoolse onderwijs. Zij zou dat ook in Suriname kunnen zijn, in het bijzonder voor meisjes. Het zal nog lang duren, eer het in Suriname zover is, maar, als wij denken aan de beste middelbare scholen in Nederland, dan beseffen wij, hoe zij met hun leraarcorps van waarlijk beschaafde mannen en vrouwen, met hun kunstzinnig en juiste inlichtingen verschaffend interieur, met hun gelegenheid tot het beoefenen van sport en spel en onderlinge omgang, met hun laboratoria, verzamelingen en bibliotheken ware cultuurcentra vormen, die den leerlingen veel van waarde voor het gehele leven kunnen meegeven.

Maar niet alleen als doel op zichzelf heeft de middelbare school betekenis. In Suriname zou zij een voorbereidende school kunnen zijn voor het onderwijs aan de Geneeskundige School. Tegenwoordig wordt van de leerlingen daarvan bij hun toelating einddiploma

MULO geëist. Het onderwijs in het eerste leerjaar der Geneeskundige School moet zich daaraan aanpassen en kan niet zo worden gegeven, als dit aan de Nederlandse universiteiten geschiedt. Een betere vooropleiding zou het geneeskundig onderwijs in Suriname ten goede komen.

Ook het landbouwonderwijs, in een land als Suriname van zo groot belang, zou door het bestaan van een middelbare school zeer zijn gediend. Nu trekken zij, die voldoende begaafd zijn om middelbaar onderwijs te kunnen volgen, soms naar het „Imperial College of Tropical Agriculture" op Trinidad.

Verder zouden nog andere beroepen van het bestaan van een middelbare school zeer veel voordeel kunnen hebben. Ik wil slechts noemen de opleidingen tot praktizijn, tot tandarts en tot apotheker en, voor meisjes, tot verpleegster. Ook meen ik, dat de in Paramaribo bestaande Huishoudschool gaarne grotere algemene ontwikkeling bij haar leerlingen zou zien.

Een der opleidingen in Suriname, die dringend verbetering behoeft, is ten slotte die tot onderwijzer. Zoals het nu is, kunnen reeds kinderen van 16 jaar voor de klas staan. Als tot toelating aan een normaalschool eindexamen HBS kon worden geëist, zou dit de onderwijzersopleiding zeer kunnen verheffen.

De vraag is nu, of de verschillende factoren voor het welslagen van middelbaar onderwijs in Suriname aanwezig zijn. Het aantal inwoners is gering; in het geheel niet meer dan 200.000. Daarvan wonen er ongeveer 60.000 in Paramaribo en alleen deze stad zou dan ook voor een middelbare school in aanmerking komen, waarbij misschien op enkele leerlingen uit andere plaatsen, zoals Nieuw-Nickerie of Moengo, gerekend zou kunnen worden. Maar een stad van 60.000 inwoners moet toch wel één middelbare school kunnen hebben, als men ziet, hoeveel van dergelijke inrichtingen zo'n stad in Nederland bezit.

De leerlingen der middelbare school zouden natuurlijk eerst lager onderwijs ontvangen moeten hebben. Dit laat in Suriname nog veel te wensen over. Het zou een afzonderlijk artikel vereisen om de toestanden bij het lager onderwijs en de toekomstige ontwikkeling daarvan te schetsen, maar in verband met de middelbare school zou voornamelijk het lager onderwijs in Paramaribo en niet dat ten platte lande van belang zijn en het lager onderwijs in Paramaribo is nog het beste in het land. Toch zou het moeten en kunnen verbeteren. Ik meen niet, dat een middelbare school door mededinging naar de beschikbare gelden afbreuk aan de verbete-

ring van het lager onderwijs zou doen. Integendeel, van een middelbare school zou een prikkel tot verbetering van het lager onderwijs uitgaan, zoals ook de Geneeskundige School stimulerend werkt op het MULO-onderwijs.

Het aantal leerlingen voor een middelbare school zou zeker voldoende zijn, want, behalve die jongens en meisjes, die een der boven genoemde beroepen zouden kiezen, zouden ook diegenen de school wensen te bezoeken, die na verkregen einddiploma in Nederland verder zouden willen studeren. Natuurlijk zou voor dit laatste het einddiploma der Surinaamse school in Nederland moeten worden erkend — iets, waarnaar om allerlei redenen ten krachtigste moet worden gestreefd.

Een andere vraag is, of het peil der leerlingen verwacht kan worden bevredigend te zijn. Op grond van mijn ervaring met leerlingen van de Geneeskundige School meen ik, dat de intellectuële begaafdheid der leerlingen voldoende zal worden bevonden. Hun intellectuële ontwikkeling zal minder aanleiding tot tevredenheid geven, gezien de matige hoedanigheden van het lager onderwijs en de geringe bijdragen daartoe door de gezinnen, waarin sommige leerlingen opgroeien. Niet alle leerlingen zullen thuis de nodige geestelijke steun voor hun werk vinden, soms zelfs niet eens de nodige materiële, zoals een werktafeltje in goed licht. Maar een goede middelbare school zal de intellectuële ontwikkeling krachtig kunnen bevorderen en niet alleen deze, maar ook die van het karakter en het lichaam. Er is in het algemeen gesproken in Suriname een gebrek aan discipline en aan zelfbeheersing, dat op school aanleiding kan geven tot het verschijnsel van „moeilijke klassen" en er is tevens een gebrek aan gelegenheid tot sport. Een middelbare school zou langs de weg van de sport de ontwikkeling van het lichaam en van het karakter in harmonie met die van het intellect flink kunnen steunen.

Zijn er voor een middelbare school in Suriname leerkrachten te vinden? Voorop sta, dat alle leerkrachten bevoegd zullen moeten zijn voor het onderwijs, dat zij geven. Sommigen zullen evenwel geen beroepsleraren of -leraressen zijn. De ingenieurs en biologen in Suriname zullen aan de school lessen in de wiskunde en de natuurwetenschappen kunnen geven. Moeilijker zal het zijn voor de talen, de geschiedenis, enz., lokale leerkrachten te vinden en het is wel zeker, dat de middelbare school het in geen geval zonder uit Nederland overgekomen docenten zal kunnen stellen.

Een der aan dit laatste verbonden bezwaren is het daarmee gepaard gaan van grote kosten. De financiering van de middelbare

school is trouwens een der grootste moeilijkheden. De aan de school verbonden kosten zullen groot zijn, mede, omdat het nodig zal zijn een schoolgebouw, voldoende ingericht voor alle vakken en met bijbehorende terreinen voor sport te stichten. Aan de oprichting van een schoolvereniging voor dit doel door de ouders van de aspirant-leerlingen valt, dunkt mij, niet te denken. Daarvoor is de financiële draagkracht van de meeste ouders te gering. In hoeverre de Surinaamse en de Nederlandse overheid aan dit doel zullen willen medewerken, kan ik niet beoordelen. Wel kan gezegd worden, dat de school de steun van zeer velen zal behoeven. Van de ouders, die zich belangrijke geldelijke offers zullen moeten getroosten. Van de gehele bevolking van Paramaribo, die, hoezeer ook onderling verdeeld, in haar streven naar cultuur toch een enkele school in het leven zal moeten willen roepen. En vooral van alle Surinaamse en eventueel Nederlandse bij de plannen betrokken autoriteiten, die eendrachtig en doeltreffend tot het grote doel zullen moeten samenwerken.

De boven uiteengezette denkbeelden zijn niet geheel uit de lucht gegrepen. Zij steunen op wat gedurende de oorlog reeds tijdelijk in Suriname werd bereikt. Aangezien ik zelf niet van alle bijzonderheden op de hoogte ben, heb ik Ir J. E. HEESTERMAN, die van 1943 tot 1946 directeur van een cursus voor middelbaar onderwijs te Paramaribo was, verzocht mij ten behoeve van de voltooiing van dit artikel in te lichten. Hij is zo vriendelijk geweest mij het volgende mee te delen.

> In November 1933 vingen te Paramaribo de lessen aan van de „Cursus HBS-B", welke opleidingscursus uitging van de „Vereniging voor Middelbaar Onderwijs in Suriname". Deze vereniging omvatte een beperkte groep van docenten, die in aanmerking konden komen voor het geven van het bedoelde onderwijs en die zich met veel toewijding gegeven hebben aan het doel, dat in de naam der vereniging tot uiting kwam. Het initiatief tot de oprichting ging in de eerste plaats uit van Dr J. EINAAR.
>
> Bij de aanvang van de cursus was het doel allereerst de opleiding voor het zogenaamde „noodexamen" (Staatsblad 1942, No. C 67), een uitsluitend schriftelijk examen, ingesteld door de Nederlandse regering te Londen.
>
> De bedoeling van dit examen was, om aan Nederlandse jongelieden, die buiten bezet Nederland vertoefden, de gelegenheid te geven, de examens af te leggen, overeenkomend

met de examens, die in normale tijden in Nederland toegang geven tot de instellingen voor hoger onderwijs. Het bedoelde Koninklijk Besluit schept dan ook de mogelijkheid Bijzondere Staatsexamens Gymnasium A, Gymnasium B, Hogere Burgerschool A en Hogere Burgerschool B af te leggen. De beoordeling zou gebeuren door een centrale commissie, terwijl het examen het laatst afgenomen zou worden in het jaar, waarin de Nederlandse regering in Nederland zou terugkeren. Zowel de beperkte omvang van de te verwachten leerlingengroep, als het kleine aantal beschikbare docenten, die allen dit onderwijs moesten geven naast een hoofdtaak op ander gebied, maakten, dat een keuze gedaan moest worden uit de in aanmerking komende richtingen van het onderwijs. Dat dan in de eerste plaats de B-richting van de Hogere Burgerschool in aanmerking kwam, is wel zonder meer duidelijk.

Bij de keuze van de leerkrachten was natuurlijk een van de het zwaarst wegende argumenten de volledige bevoegdheid voor het te geven onderwijs volgens in Nederland geldende regelen. Daar het hier ging om een beperkte groep van personen, kon deze wens niet in alle gevallen verwezenlijkt worden. Niettemin kan gezegd worden, dat het gegeven onderwijs de toets der kritiek zeker kon doorstaan, wat wel uit de aan het slot van dit artikel vermelde examenresultaten gebleken is.

Toen in September en October 1943 de inschrijving voor de cursus opengesteld werd, bleek de belangstelling zo groot te zijn, dat niet aan alle aanvragen voldaan kon worden en de inschrijving gesloten moest worden, toen het maximum aantal van 27 leerlingen voor de klasse bereikt was. Aan splitsing van de klasse kon op dat ogenblik zeker niet gedacht worden.

Voor de toelating tot de cursus werd einddiploma MULO-B geëist, waardoor de cursus dus aansluiting gaf aan de reeds te Paramaribo bestaande MULO-scholen. Echter werd de reserve gemaakt, dat een einddiploma MULO alleen toegang tot de cursus gaf, indien bij het eindexamen het gemiddelde der behaalde cijfers ten minste 6½ was. Had een candidaatleerling wel het einddiploma MULO, doch een gemiddeld cijfer lager dan 6½, dan werd hij of zij alleen na het afleggen van een toelatingsexamen tot de cursus toegelaten.

De duur van de cursus werd, na een korte aanvankelijke periode van onzekerheid, vastgesteld op 2¾ jaar, waardoor de cursusduur ongeveer in overeenstemming was met de Oost-Indische Algemene Middelbare School, die eveneens leer-

lingen na het behalen van het einddiploma MULO opleidt voor eindexamen HBS. Ook het lesprogramma van de „Cursus HBS-B" was vrijwel geheel analoog aan dat van de Algemene Middelbare School, afdeling HBS-B.

Toch zijn er wat dit betreft twee perioden te onderscheiden. Bij de oprichting in November 1943 stond namelijk op de voorgrond de opleiding voor het Bijzonder Staatsexamen HBS-B. Het was echter onzeker, of de leerlingen ooit in staat zouden zijn dit examen (na 2¾ jaar) af te leggen, daar dit, volgens het hierop betrekking hebbend Staatsblad, voor het laatst zou worden afgenomen in het jaar, waarin de Nederlandse regering naar Nederland terug zou keren. Om deze reden werd in Januari 1944 aan den Minister van Onderwijs verzocht de regeling van de Bijzondere Staatsexamens, die alleen voor de oorlogstoestand bedoeld was, ook daarna nog enige jaren te laten voortduren.

In de loop van het cursusjaar 1943—1944 kreeg de opleiding wat steviger grond onder de voeten, doordat de cursus van gouvernementswege subsidie ontving, wat de financiële stabiliteit zeer ten goede kwam. Dientengevolge bleek het mogelijk bij de aanvang van de cursus 1944–1945 het lesprogramma te hervormen. Van November 1944 af werden namelijk alle vakken onderwezen, die tot het normale middelbare-schoolprogramma behoren, dus ook die vakken, zoals lichamelijke oefeningen, handtekenen en lijntekenen, die wel tot het normale lesprogramma van de Hogere Burgerschool B of de Algemene Middelbare School, HBS-B behoren, doch niet tot het examenprogramma van het corresponderende Bijzonder Staatsexamen.

In November 1944 werd met de opleiding van een nieuwe eerste klasse begonnen, terwijl de eerste klasse van het vorig jaar nu natuurlijk als tweede klasse doorging. Ook bij deze nieuwe eerste klasse moesten verschillende candidaat-leerlingen worden afgewezen, omdat het maximum leerlingenaantal bereikt was. De vraag, in hoeverre de cursus aan de leerlingen een einddiploma in uitzicht kon stellen, dat dezelfde rechten zou geven, als het Nederlandse einddiploma HBS-B ,werd urgent, omdat het einde van de oorlog en daarmee van de periode, waarin de Bijzondere Staatsexamens zouden worden afgenomen, kennelijk naderbij kwam. In verband met het feit, dat sinds November 1944 het lesprogramma in overeenstemming was met de officiële voorschrif-

ten, werd in aanvulling van het verzoekschrift, verzonden in Januari 1944, nu, in Januari 1945, een tweede verzoekschrift gezonden aan den Minister van Onderwijs, waarin het verzoek gedaan werd, aan het einddiploma van de cursus dezelfde rechten te verbinden als aan het Nederlandse einddiploma HBS-B, uit den aard der zaak in de gedachte, dat de Minister hierbij de noodzakelijke eisen zou stellen betreffende contrôle en toezicht.

Toen nu langzamerhand het tweede cursusjaar, 1944–1945, ten einde liep, werd het noodzakelijk het standpunt van den minister te kennen met betrekking tot beide verzoekschriften. Immers, na afloop van de eindexamens der MULO-scholen was een nieuwe groep van leerlingen te verwachten en zou zeker aan de „Vereniging voor Middelbaar Onderwijs in Suriname" gevraagd worden voor de derde maal met de opleiding van een eerste klasse aan te vangen. Het bestuur van de vereniging was echter van mening, dat verdere voortzetting en uitbouw van de cursus alleen zin had, indien aan de ouders in uitzicht gesteld kon worden, dat het door de leerlingen te behalen diploma dezelfde rechten zou geven, als het Nederlandse einddiploma HBS-B.

Bij informatie betreffende het stadium, waarin de behandeling der twee verzoekschriften zich bevond, kwam het bestuur der „Vereniging voor Middelbaar Onderwijs in Suriname" eind Juli 1945 tot de ontdekking, dat er van behandeling nog geen sprake kon zijn, omdat deze twee verzoekschriften den Minister nooit hadden bereikt. Zij waren namelijk aan den Minister toegezonden door tussenkomst van de desbetreffende Surinaamse bestuursorganen, doch hadden tot op dat ogenblik Paramaribo niet verlaten.

Daar de „Vereniging voor Middelbaar Onderwijs in Suriname" ten opzichte van de ouders der leerlingen een zekere verantwoordelijkheid droeg en o.a. de verwachting opgewekt had, dat er kans bestond op gelijkstelling van het diploma van de cursus met het Nederlandse diploma, op grond van de ingediende verzoekschriften, meende het bestuur van de vereniging, dat het de plicht had, de onbevredigende gang van zaken ter kennis van de ouders te brengen. Dit gebeurde door het zenden van een circulaire.

Waarom deze twee verzoekschriften niet op korte termijn, met eventueel advies, doorgezonden waren aan den Minister van Onderwijs, is een vraag, waarvan de beantwoording bui-

ten het terrein van dit tijdschriftartikel ligt. Een bevredigende verklaring is er niet van gegeven.

Het was echter, nadat bekend was geworden, dat de behandeling dezer verzoekschriften grote vertraging had ondervonden, wel duidelijk, dat de levenskansen van de cursus sterk benadeeld waren. Het is dan ook niet ongegrond samenhang te zoeken tussen de vertraging in de behandeling van de verzoekschriften en de daaruit voortvloeiende onzekerheid betreffende de rechten, die aan een eventueel te behalen einddiploma verbonden zouden kunnen worden enerzijds en anderzijds het feit, dat de in November 1945 nieuw te vormen eerste klasse niet doorging wegens te gering aantal aanmeldingen. Tevens liep het aantal leerlingen in de tweede en derde klasse zo sterk terug, dat het financieel onmogelijk bleek de cursus in stand te houden, zodat deze twee klassen in Mei 1946 gesloten moesten worden.

Hiermee kwam dus voorlopig een einde aan deze Surinaamse instelling voor algemeen vormend middelbaar onderwijs. De korte periode van haar bestaan heeft wel aangetoond, dat er in Suriname aan dergelijk onderwijs behoefte bestaat en dit kan mogelijk een stimulans zijn voor het definitieve stichten van een inrichting voor middelbaar onderwijs in Suriname.

Dit overzicht van de geschiedenis van de „Cursus HBS-B" zou niet volledig zijn zonder iets te vermelden van de examenresultaten. Daar de Nederlandse regering in 1945 in Nederland terugkeerde, was dit het laatste jaar, waarin het „Bijzonder Staatsexamen HBS-B" te Paramaribo afgelegd zou kunnen worden. Daar niets vaststond over eventuele erkenning van het eigen diploma van de cursus, adviseerde de directeur van de cursus de leerlingen van de groep, die in November 1943 met de opleiding waren begonnen, zich aan dit Bijzonder Staatsexamen, dat vermoedelijk in Augustus 1945 afgenomen zou worden, te onderwerpen, ook al stond het vast, dat zij dan nog niet de volledige cursus zouden hebben afgelopen en dus het examen voor hun tijd zouden doen.

In werkelijkheid is dit examen pas in Februari en Maart 1946 afgenomen. Op dat ogenblik was het leerlingenaantal van deze groep reeds tot vier gedaald. Van deze vier verwierven drie het diploma op grond van het te Paramaribo

afgelegde examen. Verder legde een leerling van deze groep, die enkele maanden tevoren Suriname verlaten had, hetzelfde examen terzelfder tijd af op het Consulaat-Generaal der Nederlanden te New-York en slaagde eveneens. Een zesde leerling was vlak voor het begin van de examens te Paramaribo naar Nederland vertrokken en slaagde daar, na enkele maanden als leerling op een Nederlandse HBS te zijn geweest, voor het diploma HBS-B. Tenslotte moet hier nog vermeld worden, dat een van de drie leerlingen, die te Paramaribo slaagden voor het Bijzonder Staatsexamen HBS-B, onmiddellijk na het afleggen van het examen, waarvan het bekend worden van de uitslag pas veel later verwacht kon worden, naar Nederland vertrok, zich daar direct liet inschrijven als leerling van een HBS-B en twee weken na aankomst mocht deelnemen aan het aldaar afgenomen eindexamen, waarvoor hij zonder bezwaar slaagde. Pas nadat hij zijn Nederlands diploma ontvangen had, werd de uitslag van de te Paramaribo afgelegde examens bekend en bleek hij de gelukkige bezitter te zijn van twee einddiploma's HBS-B."

Tot zover de inlichtingen van Ir HEESTERMAN, die alleszins waard zijn aan de vergetelheid te worden onttrokken. Dat middelbaar onderwijs in Suriname mogelijk is, blijkt hieruit zonneklaar en het is nu maar te hopen, dat de samenwerking van velen duurzame gevolgen op dit gebied zal hebben.

DE BENOEMING VAN EEN GROOTOPPERHOOFD DER BOSCHNEGERS

DOOR

L. JUNKER

Nu eens aanzwellend tot het geraas van bulderende watervallen en daarna wegstervend tot het ruischen van het oerwoud wanneer de passaat krachtig door de kroonen der boomreuzen strijkt, golfde het geluid van talrijke trommen tusschen de hutten van het dorp Sidomopo, de woonplaats van den Granman der Saramaccanen op en neer. Er was, zooals bij de dansen, geen rhythme te bespeuren, slechts schrik aanjagende wanklanken doorgalmden de lucht en dit lag ook in de bedoeling; vele het dorp belagende booze geesten moesten door het spektakel op de vlucht worden gedreven. Om aan dezen het binnendringen van het dorp te beletten, waren ook de fetischen die de toegangen bewaakten, de asanpau [1]), versterkt. Voor het nemen van al deze maatregelen waren goede redenen aanwezig. Jankosoe, de reeds sedert weken overleden Granman, zou weldra, zooals dit reeds ontelbare malen had plaats gehad, wederom opgenomen en ondervraagd worden. De doode had wel als oorzaak van zijn overlijden den Koenoe, den op alle Grootopperhoofden van den onderstam der Matjau rustenden vloek genoemd en ook op talrijke vragen aangaande aangelegenheden van den stam geantwoord, echter beslist geweigerd een opvolger aan te wijzen.

Omdat het voor den lezer onmogelijk zal zijn zich zonder eenigen uitleg een goed begrip van de hierna verhaald wordende gebeurtenissen te kunnen vormen, zal een beknopte vermelding

---

[1]) Asanpau wordt de soort eerepoort genoemd die de toegangen van iedere heidensche nederzetting afsluit. Op twee in den grond gestoken stokken rust een met een gespleten blad der Maripapalm versierde derde stok. Ieder die het dorp betreedt moet onder den laatsten door loopen. Bij de verticale stokken zijn fetischen geplaatst en ook in bladeren is geestenmacht gebracht. Deze neutraliseeren alle booze voornemens en jagen de booze geesten weer in het bosch terug.

van de voorstellingen welke de Boschnegers er omtrent den dood op na houden en van de naleving der gebruiken bij sterfgevallen, op haar plaats zijn.

Wanneer een mensch sterft verlaat de Kra of ziel het lichaam, doch wordt van dit oogenblik af door een geest vervangen, Jorka genoemd. Deze laatste blijft aan het lichaam en al zijn onderdeelen gebonden. Eerst op het tijdstip van de begrafenis verlaat hij dit, om, wanneer hij een goed leven heeft geleid, de reis naar de verblijfplaats der dooden aan te vangen; komt een Boschneger in den vreemde te overlijden, dan wordt hem een haarlok, alsmede van rechter duim en grooten teen de nagel afgeknipt. Deze overblijfselen van den doode verlaten de Jorka niet, zij worden naar zijn geboorteplaats, waar zijn mingo of navelstreng werd begraven, overgebracht en aldaar in een miniatuur lijkkist geborgen. Daarna wordt deze opgenomen en wordt de inhoud op dezelfde wijze ondervraagd als dit met een lijk plaats heeft.

Zelfs met het lijkwater, dat van de in ontbinding verkeerende lijken van Boschnegers afdruipt, blijft de Jorka verbonden. Dit blijkt uit de volgende overlevering. De Matjau negers wilden het Grootopperhoofd Akrosi uit den weg ruimen, teneinde hun candidaat voor de waardigheid op den zetel te kunnen brengen. Te Dangogo aan den Pikien Rio lag reeds sedert een week het lijk van een Boschneger onbegraven, waarvan het middel tot den moord, het afdruipende, de lucht verpestende vocht, werd verzameld en daarna onder bezwering en tooverformules in de rivier gestort. Aan de Jorka van het lijkwater werd opgedragen de rivier af te drijven en te Kapoaston, een rots in het water, waarop de Granman gewoon was zijn siësta te houden, den laatste te dooden. Volgens de Boschnegers kwijtte zich de Jorka van haar taak; Akrosi werd tegen een avond dood op de rots gevonden.

Ook de maatregelen die getroffen moeten worden wanneer een Boschneger per ongeluk om het leven komt, of vermoord wordt, illustreeren duidelijk de voorstelling der onafscheidbaarheid van geest en lichaam. Geloofd wordt, dat de Jorka van een mensch die tegen zijn wil plotseling van het leven wordt beroofd, onverzoenlijk en steeds op wraakneming belust, een groot gevaar voor de geheele samenleving oplevert. Wordt het lijk van een verongelukten of vermoorden Boschneger gevonden, dan ontvliedt ieder de plaats des onheils en worden onmiddellijk de adepten der Obia (beschermend toovermiddel), dressie genaamd, gewaarschuwd. Zij alleen zijn uitgerust met de afweermiddelen tegen de aanvallen van de kwaadaardige Jorka. Door bezwering wordt

deze aan het doode lichaam geklonken en dit wordt daarna door de ingewijden van de Obia begraven. Op het graf wordt een haan geslacht, de versche aarde met het bloed daarvan besprenkeld en het doode dier ten slotte op den toegangsweg tot het graf achter gelaten. Met deze handelingen is aan de Jorka alle vrijheid van beweging ontnomen, levert zij voor de menschen geen gevaar meer op. Niettegenstaande al deze voorzorgsmaatregelen, waagt het geen Boschneger ooit de plaats weer te betreden.

Komt een Boschneger op gewone wijze te overlijden, dan is de zaak veel eenvoudiger. Ingewikkelder is deze alleen bij den stam der Aucaners, omdat bij dezen als doodsoorzaak bijna altijd wisi — misdaad door vergif of met behulp van bovenzinnelijke machten — wordt verondersteld. Hierdoor komen de met den dood van een individu verbonden omstandigheden in het bereik der jurisdictie van den oppersten fetisch der Aucaners, de Grantata of Gwanggwella. Vroeger werden de personen die den dood van een medemensch veroorzaakt hadden verbrand, thans blijven dezen gebrandmerkt leven; bij hun dood vervallen al hun eigendommen aan de Grantata en hun lijken worden niet begraven, doch op een daarvoor bestemde plaats in het bosch geworpen.

Het verhaal dat hier gegeven wordt speelt echter bij de Saramaccanen en het bij hen gehuldigde begrip van den Koenoe maakt, zooals gezegd, de zaak eenvoudig. De doode blijft zoolang hij niet begraven is dezelfde persoon die hij in leven is geweest. Was hij een persoon met groote ervaring, dan wil men zoo lang mogelijk van deze profiteeren, door hem of haar telkens te ondervragen. Omdat de doode zich niet meer bewegen kan, wordt hij opgenomen en naar de plaats der ondervraging gedragen. Dit heeft op de volgende wijze plaats: het in witte doeken gewikkelde lijk wordt stevig op een met pimbadotti — de magische witte porceleinaarde — geschilderde plank bevestigd. Deze wordt daarna door twee Boschnegers op de hoofden geplaatst en van de hut, waarin het lijk op een stellage van stokken ligt, naar de plaats der ondervraging gedragen, waar op eenigen afstand van de persoon die het lijk zal ondervragen halt wordt gehouden. Door tallooze vragen te stellen wordt allereerst de oorzaak van het overlijden vastgesteld. De voorste Boschneger, die geacht wordt het medium van den geest des dooden te zijn, antwoordt op de vragen door knikken met het hoofd wanneer het antwoord bevestigend luidt en schudt dit bij wijze van ontkenning. Teneinde vast te stellen of de doode de waarheid heeft gesproken, wordt de volgende proef genomen: voordat de dragers met het

lijk zijn aangekomen wordt door den ondervrager aan twee Boschnegers elk een blad of takje van twee verschillende planten gegeven en worden deze op eenigen afstand rechts en links van hem geplaatst. Nadat een vraag gesteld en beantwoord is, noodigt de meestal oudere neger die de vragen stelt den doode uit omtrent de waarheid van zijn beweren te getuigen. De dragers zetten zich daarop in beweging en loopen naar een van de negers aan wie de bladeren of takjes zijn gegeven. Deze laat de laatste zien en wanneer het blad dat vertoond wordt afkomstig is van de in de Kolonie algemeen bekende sangrafoe, een Zingiberaceae [1]), dan staat onomstootelijk vast dat de doode een juiste verklaring heeft afgelegd. Worden echter de bladeren van een gewonen heester vertoond, dan is dit het bewijs dat onwaarheid is gesproken. In dat geval wordt aangenomen, dat een booze geest het antwoord heeft gegeven. Onder helsch lawaai der trommen wordt de doode naar de hut waar hij opgebaard is teruggebracht en aldaar, met het doel den boozen geest te verdrijven, het geraas tot een voor Europeesche ooren onuitstaanbaar lawaai opgevoerd. Soms wordt het lijk nog eens denzelfden dag ondervraagd, meestal heeft dit echter eerst den volgenden dag plaats.

In het bijzonder wanneer de vragen met de bedoeling gesteld worden door het antwoord een bepaalde persoon of groep te begunstigen en daarmede andere leden van den stam niet accoord gaan, kan de comedie soms gedurende weken voortgang hebben.

Het bestek van dit opstel gedoogt niet dieper op de voorstellingen en de gebruiken der Boschnegers in te gaan en wij zullen den draad van het verhaal weer opvatten.

Jankosoe, de overleden Granman der Saramaccanen, was in 1898 op slinksche wijze Grootopperhoofd geworden en gedurende 34 jaren het zinnebeeld van de onafhankelijkheid van den stam geweest. Slechts als zoodanig genoot hij, uitgezonderd bij zijn clan, aanzien bij den stam; van de uitoefening van gezag is gedurende deze periode in het geheel geen sprake geweest. Schrijver moest hem in 1924 dwingen ten minste eens aan de Zending van Ganzee, het grootste boschnegerdorp der Saramaccanen, aan te leggen. Geen enkel ander dorp, waarin de opperhoofden der overige tien onderstammen wonen, heeft hij ooit bezocht. De dood van Jankosoe werd dan ook, behalve door de leden van zijn eigen onderstam, in het geheel niet betreurd; slechts de vrees,

[1]) De Boschnegers noemen het blad mai embe embe, een Afrikaansch woord, dat vertaald moet luiden: ik spreek de waarheid.

door het niet naleven der gebruiken magisch gevaar voor de samenleving te verwekken, dwong tot uiterlijk rouwbetoon. Door dit laatste werd buitendien aan het economische leven ernstige schade berokkend. Jankosoe stierf gedurende den tijd van het beplanten der kostgronden en dien gedurende welken de houtaankap in vollen gang is. Nu wil het gebruik, dat gedurende de periode dat het lijk van het Grootopperhoofd boven aarde wordt gehouden, de leden van den stam in hun dorpen moeten vertoeven. Zoowel de kostgronden, als ook het bosch waarin het hout wordt bekapt, dat gedurende de hooge waterstanden moet worden afgevoerd, liggen meestal ver van deze dorpen af en daar de goede gang van zaken een verblijf op deze plaatsen voor korter of langer tijd eischt, geraakte in 1932 zoowel de voedselvoorziening als ook het hoofdinkomen van den Boschneger, de houtkap, in ernstig gevaar.

Het lijk van Jankosoe werd nagenoeg twee maanden onbegraven gelaten. Zooals reeds in den aanhef werd gezegd, moet de voornaamste oorzaak voor het gesol met het cadaver van den Granman in de weigering van den doode worden gezocht een opvolger aan te wijzen. De lezer die meer van de kwestie van opvolging der Grootopperhoofden bij de Saramaccanen wil weten wordt naar twee artikelen in dit tijdschrift, getiteld Het einde van een dynastie en Een Staat in den Staat, van 1932 verwezen. Voor anderen zullen wij op beknopte wijze een stuk geschiedenis moeten ophalen.

In het vredesverdrag met den stam werd bepaald, dat bij overlijden van een Grootopperhoofd de elf opperhoofden der onderstammen vergaderen en uit hun midden een nieuwen Granman kiezen. In het jaar 1835 werd een vermoedelijk op deze wijze gekozen en door het bestuur der kolonie benoemde granman van den onderstam der Nassynegers, Koffie Bosman genaamd, door het bestuur wegens een overtreding van het vredesverdrag naar Post Gelderland ter verantwoording geroepen. Door de ambtenaren schuldig bevonden werd Koffie Bosman uit zijn waardigheid ontzet. Een van de vrouwen van dezen Granman behoorde tot den onderstam der Matjau negers; zij droeg den naam van Jaja. Intrigant en heerschzuchtig van karakter had zij slechts één doel voor oogen: aan haar onderstam en meer speciaal aan haar clan, de zoogenaamde Tatainegers, het Granmanschap te verzekeren. Tatai wil zeggen touw; de overlevering wilde n.m. dat haar voorouders door middel van een touw uit den hemel naar de aarde zijn afgeklommen. Met behulp van toovermiddelen

verwarde Jaja het inzicht der blanken die op Gelderland over Koffie Bosman moesten oordeelen. Haar zoon Wittiwojo werd dan ook door de afgezanten van den Gouverneur der Kolonie als opvolger van zijn vader benoemd. Dit was niet slechts in tegenspraak met de bepalingen van het vredesverdrag, doch voornamelijk een aanranding der instelling van het moederrecht. Volgens het matriarchaat, de ongeschreven wet der Boschnegers, kan een zoon niet van zijn vader erven, staat de laatste als geheel vreemde buiten het familieverband.

Een andere opvatting der Boschnegers wil, dat een Granman voor zijn leven is benoemd, niet ontzet kan worden. Door de benoeming van Wittiwojo ontstond dus een voor de Boschnegers onaanvaardbare toestand. Aan deze situatie maakte volgens de overlevering Jaja een einde, door Koffie Bosman, wien de Saramaccanen nog altijd als Granman eerbiedigden, uit den weg te ruimen. Toen hij naar de oorzaak van zijn dood werd ondervraagd, verklaarde hij door de Matjaunegers om het leven te zijn gebracht en zoodoende ontstond voor de Grootopperhoofden van den onderstam der Matjau een Koenoe. Hieronder verstaat men den vloek die, als geheimzinnige macht gepersonifieerd, als wreker optreedt. Hij treft echter den veronderstelden misdadiger niet direct; integendeel om dezen zooveel mogelijk leed te berokkenen, spaart hij dezen en doodt met verfijnde wreedheid een voor een zijn naastbestaanden, de leden van zijn bere, d.i. de familieleden die van een gemeenschappelijke stammoeder afstammen. De Koenoe kiest een levende tot den uitvoerder van zijn wil. De wenschen van dezen moeten onvoorwaardelijk vervuld worden; zoodoende gaat een groot gedeelte van de toelage die het Grootopperhoofd van het Gouvernement geniet in de handen van de persoon over die tijdelijk drager van den Koenoe van Koffie Bosman is. Een treffend staaltje van de macht van den Koenoe levert de volgende geschiedenis. In het jaar 1923 werd Granman Jankosoe door den Gouverneur ontboden. Kort te voren had ik met den Granman een voorloopige overeenkomst betreffende de verbetering van de economische toestanden gesloten en hij was toen verlangend deze te Paramaribo te bekrachtigen. Jankosoe kwam echter niet opdagen en toen een tweede en derde oproeping evenmin effect hadden, besloot de Gouverneur, die verzet veronderstelde, gewapend in te grijpen. Het is echter geen onwil doch onmacht geweest die den Granman verhinderde aan de oproeping van den landvoogd gevolg te geven. De Koenoe van Koffie Bosman had aan Jankosoe verboden naar Paramaribo

te reizen en eerst toen een militaire patrouille een gedeelte van het boschnegergebied had bezet, liet zich de Koenoe vermurwen om de toestemming tot de reis naar Paramaribo te verleenen.

* * *

De ochtendkoelte dreef een ijle rook uit een van de hutten te Granmankondre, den zetel van het Grootopperhoofd der Saramaccanen aan den Pikienrio. De scherpe geur van smeulend hout was doormengd met den reuk die onmiddellijk aan een barbakot deed denken [1]).

Temeer als men weet dat de Boschnegers aan vleesch dat nagenoeg in staat van ontbinding verkeert de voorkeur boven versch vleesch geven en daarom hun barbakotten een geur verspreiden welke slechts als stank omschreven kan worden.

In de hut, uit welke deze stank ons met de ochtendbries tegenwoei, stond inderdaad een barbakot. Daarop lag, vastgebonden op een door den rook zwart geworden plank, lang en spichtig in een door de voortdurende berooking donkerbruin geworden omhulsel, wat eens de herculische gedaante van den Granman Jan Kosoe was geweest. Ofschoon het reeds de tweeenveertigste dag na zijn overlijden was, gunde men hem de rust in de koele aarde nog niet. Onmededoogend egoïsme, misdadige, in het gewaad van primitieve voorstellingen gestoken voornemens en bovenzinnelijke terreur, hielden aan de obscure baar de wacht. Ten koste van wat ook wilden de negers van den Pikienrio in het bezit van het Granmanschap blijven. En hierover moest de doode op den barbakot beslissen.

De sluwe negers wisten dat Jankosoe geen opvolger kon aanwijzen, die aan de eischen welke de instelling van het matriarchaat stelt kon voldoen. De Koenoe had onder de clan der Tatainegers grondige opruiming gehouden. Jankosoe was de laatste tak van den stamboom; hij had zwaar geboet voor de heerschzucht van zijn stammoeder Jaja. De schokken welke deze primitieve gedurende zijn leven had te doorstaan gehad, zouden voor menig Westersch brein veel vroeger noodlottig zijn geworden. Toen hij het vergif ter hand nam deed Jankosoe dit welbewust en met het doel de kinderen, door hem bij vrouwen van andere onderstammen verwekt, te beschermen tegen den Koenoe,

[1]) Een barbakot is een uit stokken samengestelde stellage, waarop boven een smeulend houtvuur de opbrengst van jacht of vischvangst wordt gedroogd, of beter gezegd, wordt geroosterd, teneinde deze tegen bederf te vrijwaren.

die reeds zijn greep tot hen uitstrekte, nu er geen bloedverwanten meer over waren, volgens de opvattingen der Boschnegers als slachtoffers in aanmerking komend.

Terwijl het geraas der trommen de lucht vervulde en de adepten der Obia de fetischen welke de toegangen tot het dorp beschermden, een extra beurt gaven, zaten bij den Grangadopau de hoofden van den stam en de ouden van dagen, teneinde de Gransembe, de geesten van hun voorouders welke als bemiddelaars bij den Grangado optreden, te smeeken heden aan Jankosoe het juiste inzicht te willen verleenen om eindelijk een opvolger aan te wijzen.

Bij de oudere hoofden — buiten hen die, als Jankosoe zelf, tot den onderstam der Matjau behoorden — heerschte de meening, dat, nu het volstrekt vaststond dat voor een aanwijzing volgens de instelling van het moederrecht geen Matjauneger in aanmerking kon komen, Jankosoe tot de overlevering zou terugkeeren. Er waren Grootopperhoofden uit de onderstammen der Loango, der Nassynegers en van de Awana geweest. Van al deze groepen waren rechthebbenden, erfgenamen van den stok der eerste opperhoofden, als pretendenten voor het Granmanschap in leven. Op de vergadering bij den Grangadopau deed zich in het bijzonder het hoofd der Loango gelden. De Obia der Loango, een uit Afrika medegebrachte fetisch, welke te Abeniedatra, een aan den Gran Rio gelegen dorp, in eere wordt gehouden, had zelfs een ultimatum gesteld: heden nog zou een beslissing genomen moeten worden. Alle vergaderden kwamen onder den indruk hiervan en toen zij opstonden en zich met hun zitbankjes onder den arm in plechtigen stoet naar de plaats begaven waar Jankosoe voor het laatst ondervraagd zou worden, was op de gezichten van velen hunner de sombere uitdrukking verdwenen, te voren onder den Grangadopau vertoond.

Langzaam, statig, kwamen de dragers met het lijk op hun hoofden aanstappen, om op ongeveer tien passen afstands van het oude hoofd, die in zijn veelkleurig grankrosi gehuld als een bont stambeeld, op ongeveer evenveel passen voor de menigte stond, halt te houden. De plotseling ingetreden diepe stilte, welke als een nachtmerrie op de aanwezigen neerdaalde, werd eerst na eenige minuten door herhaald kuchen van het oude hoofd verbroken. De stilte werd nog intenser; met ingehouden adem luisterde iedereen naar de eerste vraag die de oude man stelde. Gevraagd werd of de erfgenaam van zijn stammoeder Bossi, een van de twee zusters van den eersten door het Gouvernement in

1761 benoemden Granman, een Awananeger, als Grootopperhoofd in aanmerking kwam. Alles keek naar den voorsten drager en toen deze ontkennend het hoofd schudde, kon hier en daar in de menigte beweging bespeurd worden. Aan deze enkelingen werd echter geen tijd gelaten om zich aan hun emotie over te geven; een tweede vraag volgde en op deze nog vele andere. Telkens werden personen genoemd, die òf vermeenden rechthebbenden op den titel te zijn, òf bij den stam aanzien genoten. Op alle vragen werd door Jankosoe ontkennend geantwoord. Eindelijk kwam het tot de inleiding van den coup d'état, dien de sluwe negers van den Pikien Rio meesterlijk voorbereid hadden. Gevraagd werd of een zekere Atoedentoe, een aanverwant van den vader van Jankosoe, Granman zou moeten worden. Tot groote ontsteltenis van velen in de menigte werd deze vraag, door knikken met het hoofd van den voorsten drager, bevestigend beantwoord. De teerling was geworpen, de terreur bestendigd.

De uitverkorene was de lijfarts en eenigste vertrouweling van Jankosoe geweest. Hij behoorde niet tot de clan der Tatainegers, kon daarom geen rechten geldend maken en was ook geen hoofd bij den onderstam. Atoedentoe was bij den geheelen stam om zijn valschheid en doortrapte geslepenheid veracht, hetgeen hem ook zijn naam bezorgde, die vertaald dubbelhartig of huichelaar beteekent.

Ofschoon de geheele stam het daarmede eens was, dat Atoedentoe de laatste persoon was, die in aanmerking mocht komen, kwam niemand tegen de zoogenaamde uitspraak van het cadaver van Jankosoe in verzet. De magische invloed welke van deze handeling uitging overheerschte alle gevoelens van recht en billijkheid, drong alle aspiraties der overige onderstammen naar den achtergrond en noopte tot uitstel, hetgeen beteekende, dat door de aanwijzing van Atoedentoe tot Grootopperhoofd nieuwe banen voor den Koenoe, alias moord en terreur, geopend werden.

Alvorens wij tot de bespreking der houding, welke het bestuur der Kolonie in deze aangelegenheid heeft aangenomen, overgaan, zullen wij vooraf eenige regels aan dingen van meer ethnologischen aard wijden. Na de aanwijzing van een opvolger bleef het lijk nog twee weken onbegraven. De redenen voor dit uitstel moeten niet in politieke doch in zuiver psychische omstandigheden gezocht worden, waarbij de inachtneming der gebruiken de voornaamste rol speelt. Ieder overleden persoon, met uitzondering van degenen die accidenteel om het leven komen, wordt in een kist begraven. Materiaal tot het vervaardigen der

doodkisten mag echter niet in voorraad worden gehouden. Het voornaamste zijn de planken. Volgens de opvattingen lokken planken die voor het vervaardigen van doodkisten gereed worden gehouden, den dood aan. Zou een neger er toe overgaan hout voor dit doel te bewerken en op te slaan, dan zou men hem ervan betichten de gemeenschap in gevaar te brengen, de bedoeling te hebben, ongewenschte dorpsgenooten uit den weg te ruimen.

De doodkist wordt eerst vervaardigd wanneer de betreffende doode ondervraagd is en in staat wordt geacht de reis naar de verblijfplaats der voorouders te aanvaarden. Dan eerst wordt de boom geveld die de planken moet leveren. Met den bijl worden eerst dikke platen uit den stam gehouwen en deze met het kapmes tot planken bewerkt. Met deze wijze van werken gaat veel tijd verloren, in het bijzonder wanneer aan het uiterlijk der doodkist grootere zorg moet besteed worden. Ik heb doodkisten gezien waarvan de planken van kunstig snijwerk waren voorzien en met koperen platkopspijkers waren versierd. Eigenaardig was dat de ornamentiek geheel en al het kruismotief volgde.

Zijn de overblijfselen van den doode ten slotte in de kist geborgen, dan gaat men over tot het delven van het graf. Voor vrouwen en kinderen en voor negers van gering aanzien, wordt met een gewoon gat volstaan. Voor hoofden echter wordt de bakoe gedolven. Eerst wordt een drie à vier meters groot vierkant gat, dat vier à vijf voeten diep is, uitgegraven. In een der vier zijwanden wordt daarna een ruimte uitgehold, groot genoeg om de doodkist op te nemen. Deze wordt tot op den bodem van het groote gat neergelaten en daarna in het hol van den zijwand geschoven. Met het bloed van een in het gat geslacht en daarin achtergelaten haan, wordt het graf verzegeld. Eventueele booze geesten die nog kans gezien mochten hebben van den doode bezit te nemen, worden door deze handeling ten eeuwigen dage in het graf opgesloten, terwijl de Granjorka van den overledene de reis naar de plaats aanvaardt waar de Gransembe van den stam, de heiligen, vergaderd zijn.

Het bestek van dit opstel gedoogt niet, nader op de talrijke lijkgebruiken der Boschnegers in te gaan, omdat het niet in de bedoeling ligt een ethnologische schets te geven, doch om het bestuursbeleid in zake de benoeming van een Grootopperhoofd te schetsen.

Het Grootopperhoofd Jankosoe was in Februari 1932 overleden en gedurende de laatste dagen van de maand Maart werd op de boven beschreven wijze een nieuwe Granman aangewezen. De

negers uit den Pikien Rio haastten zich echter geenszins hiervan ter Gouvernementssecretarie te Paramaribo kennis te geven. Men vreesde het onderzoek naar de geldigheid van deze aanwijzing. Bij de benoeming van Jankosoe had men niet naar de aanwijzing van dezen door het Grootopperhoofd Wittiwojo gevorscht; men had te Paramaribo echter het vertoon van den stok van een opperhoofd geëischt, wiens nakomelingen aanspraak op het Granmanschap konden maken. Omdat de negers uit den Pikien Rio aan dezen eisch niet konden voldoen namen zij hun toevlucht tot bedrog. Men gaf voor den stok niet mede naar de stad genomen te hebben, doch deze zou met grooten spoed worden gehaald. De benoeming van Jankosoe werd toen uitgesteld en had eerst plaats op vertoon van den eersten stok die in 1761 door het toenmalige bestuur aan een opperhoofd was uitgegeven. Dit opperhoofd der Awananegers, Arabie, werd ook als eerst Grootopperhoofd bij de Saramaccanen benoemd. De boodschappers der sluwe Matjaunegers deelden n.m. aan den houder van den stok, den kapitein Nicodemus te Aurora, mede, dat de Gouverneur den ouden stok gaarne eens wilde zien. Het bedrog is later uitgekomen; de vrees echter voor het magische gevaar aan de aanranding van het Granmanschap verbonden, heeft aan ieder Boschneger het zwijgen opgelegd.

Atoedentoe wist dat hij den geheelen stam tegen zich had en dat hij, zoo het tot een open uitspraak zou komen, weinig kans zou maken om officieel als Granman te worden benoemd. Daar kwam hem het bestuur der Kolonie onverwacht te hulp. Te Paramaribo waren allerlei geruchten over een nieuw aangewezen Granman doorgedrongen en toen deze in het najaar 1932 maar niet opdaagde, werd een ambtenaar naar de Boven Suriname gezonden, teneinde een onderzoek naar de redenen van het interregnum in te stellen. Deze ambtenaar was de taal der Saramaccanen niet machtig en volkomen onbekend met de instellingen, de gebruiken en opvattingen der negers. Atoedentoe had daarom licht spel en de ambtenaar keerde dan ook met de voordracht tot zijn aanstelling naar Paramaribo terug. Conform dit voorstel werd de aanwijzing, door Jankosoe, op den 42sten dag na zijn overlijden gedaan, officieel bevestigd.

Naschrift.

Door den voorganger van den Gouverneur, die Atoedentoe tot Grootopperhoofd heeft doen benoemen, was bij den stam der Saramaccanen, met het doel dezen nauwer bij het economische

leven der Kolonie aan te sluiten, politiek ingegrepen. Hiervan getuigen de Gouvernementsresolutiën van 9 Maart 1923 no. 818 en van 5 April 1924 no. 1101. In het bijzonder achtte deze bewindsman het gewenscht, dat de Grootopperhoofden van den stam hun standplaats aan de Middenrivier zouden kiezen.

Teneinde een goed overzicht der samenleving in het boschland der Surinamerivier te verkrijgen, werd aan een opzichter van het Boschwezen opgedragen den stam der Saramaccanen zoo goed als dit mogelijk was te registreeren. Aan deze opdracht werd voldaan. Het register, waarvan ook afschriften aan andere departementen werden toegezonden, werd ter Gouvernementssecretarie gedeponeerd. Daarin werd ook de opvolging der Grootopperhoofden uitvoerig behandeld. Had men de in het register gegeven wenken in overweging genomen, dan zou bij het overlijden van Jankosoe het primitieve gedoe uitgeschakeld en bij de Saramaccanen een dragelijker toestand in het leven geroepen kunnen zijn. Het doet dan ook eigenaardig aan, dat — thans — met het oog op den toekomstigen politieken status van Suriname — Atoedentoe door een officieele commissie naar zijn meening dienaangaande gevraagd werd.

Paramaribo 20 October 1946.

BOEKBESPREKING

C. H. DE GOEJE, 1946. *Primitieve volkjes gespiegeld aan den modernen mens (en omgekeerd)*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden op 18 October 1946. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff; IV + 19 bladz.

De instelling van een leerstoel in de Amerikanistiek, in het bijzonder in de taal- en volkenkunde van Suriname en Curaçao, aan de Leidsche Universiteit is inderdaad een heugelijk feit. Het bewijst, dat bij ons Nederlanders niet alleen de materieele, maar ook de zuiver wetenschappelijke belangstelling voor de overzeesche gewesten, waarmede de geschiedenis der laatste eeuwen, of liever gezegd, de ondernemingslust onzer voorouders ons zoo nauw verbonden heeft, nog niet is ingedut en ook in moeilijke tijden is wakker gebleven. Vergeleken met de Oost is de West — wij kunnen het niet loochenen — jammer genoeg, langen tijd een stiefkind geweest. Maar de thans opgerichte Leidsche katheder opent ongekende perspectieven voor de toekomst der West-Indische studiën, vestigt de aandacht der jongeren op nieuwe velden van onderzoek, belooft een rijke oogst van ethnografisch en linguistisch materiaal aan alle weetgierigen, die door neiging en noodlot tot een loopbaan in West-Indië worden gedreven. Te meer mogen wij ons over den nieuwen leerstoel verblijden, nu deze aan een zoo kundig en verdienstelijk geleerde als DE GOEJE — waardige zoon van een beroemden vader — wordt toevertrouwd.

Na zich, in een kort historisch overzicht, bij zijn toehoorders te hebben ingeleid, gaat DE GOEJE over tot zijn onderwerp: de tegenstelling van archaïsche en moderne geestesgesteldheid, in den zin van LÉVY-BRUHL en DANZEL, zooals die hem door eigen waarnemingen onder Indianen en Boschnegers is geopenbaard. In het algemeen vervalt hij niet in overdrijvingen. Alleen overschat hij, zooals ook uit veel van zijn vroegere, overigens hoogst leerrijke, publicaties blijkt, stellig de rol, die de klanksymboliek in de geschiedenis van Amerikaansche en andere talen speelt. Dit is te betreuren, maar in de onderhavige rede komt zijn eenzijdig-klanksymbolische taalbeschouwing heel weinig uit, en ik stel mij voor, dat zij ook in zijn onderwijs weinig aan den dag zal komen. DE GOEJE's aandacht is thans immers hoofdzakelijk op andere verschijnselen der archaïsche mentaliteit gericht, en in het interpreteeren hiervan is hij een meester.

Er bestaat geen aanleiding om den inhoud van deze zeer persoonlijke, mooie en gedachtenrijke intreerede in enkele, weinig zeggende regelen, samen te vatten. Wie in den mensch als geestelijk wezen belang stelt neme de rede zelf ter hand Hij kan er veel uit leeren.

C. C. UHLENBECK.

Proefschriften op natuurwetenschappelijk gebied waarin de Nederlandsche West ter sprake komt zijn nog tè zeldzame verschijnselen, dan dat op dergelijke werken — hoewel gewoonlijk van sterk gespecialiseerden inhoud — hier niet de aandacht zou mogen worden gevestigd.

WILLEM AALDERT VAN DEN BOLD, 1946, *Contribution to the study of Ostracoda with special reference to the tertiary and cretaceous microfauna of the caribbean region*. Diss. Utrecht 11. VII. 1946; Amsterdam, J. H. de Bussy, 167 bladz., 18 platen, 8 tekstfig., 2 kaartjes.

In dit kloeke werk staan — te midden van een 250-tal andere vormen van ostracoden (zeer kleine kreeftjes met een tweekleppige schaal) uit Cuba, Guatemala en Britsch Honduras — resten van de volgende soorten van onze Benedenwindsche Eilanden beschreven en afgebeeld: *Bairdia bonairensis* n.sp., *caraibeensis* n.sp., *pijpersi* n.sp., *Cythereis polytrema* (Brady), *reticulospina* n.sp., *thoracophora* n.sp., *vickburgensis* Howe & Law, *winneana* Gooch, *Cytheromorpha minuta* n.sp., *Cytherura sylverinica* Howe & Law, *Favella pijpersi* n.sp., *Hemicythere limbata* (Bosquet), *Krithe* sp., *Loxoconcha dentata* (Lienenklaus), *Monoceratina* sp., *Paracypris rosefieldensis* Howe & Law, *Paracytheridea hispida* n.sp., *tuberosa* Lienenklaus, *Ruttenella ovata* n.sp., *Xestoleberis* sp.

Cytheromorpha minuta werd aangetroffen in gesteentemonsters van de waterboring op Aruba (zie *D. W.I.Gids* 1946 p. 372), alle anderen zijn afkomstig van twee vindplaatsen op Bonaire waar door leden van de Eerste Utrechtsche Antillen-Excursie in 1930 werd verzameld. Voor deze twee vindplaatsen, hier slechts als B 929 en G 12 aangeduid, wordt verwezen naar P. J. PIJPERS' „Geology and paleontology of Bonaire" 1933. B 929 blijkt dan afkomstig te zijn van de zuidwestzijde van de Seroe Montagne (t.O.v. Gotó); G 12 is echter niet te vinden — en blijkt betrekking te hebben op de *lade* waarin de gesteentemonsters B 768—B 867 uit een put van Porta Spanjó (t.O.v. Fontein) in het Geologisch Mineralogisch Instituut in Utrecht zijn opgeborgen.

Te oordeelen naar de ostracoden is het waarschijnlijk, dat de mergel van Porta Spanjó jonger is dan de tertiaire kalksteen van de S. Montagne, waarvoor een vorming in het Onderste Boven-Eoceen mag worden aangenomen.

Uit den titel blijkt niet dat aan de foraminiferen van Guatemala en Britsch Honduras groote aandacht is besteed.

JAN WILLEM BALTUS VAN DER STIGCHEL, 1946. *South American Nematognathi*. Diss. Leiden 16. X. 1946; Leiden, E. J. Brill, VIII + 204 bladz., 2 tekstfig., 3 tabellen buiten den tekst.

Sedert enkele jaren heeft dr. F. P. KOUMANS, conservator aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, met zijn medewerker J. W. B. VAN DER STIGCHEL, zich de bestudeering van de groote, zich in

dit Museum bevindende collectie West-Indische en Zuid-Amerikaansche visschen ten doel gesteld. Dit degelijke proefschrift is de eerste samenvattende publicatie welke uit het initiatief tot dit omvangrijk onderzoek is voortgekomen.

Het behandelde materiaal — afkomstig van verschillende deelen van Zuid-Amerika — omvat 125 meerval-achtige vischsoorten, waarvan er uit Suriname slechts 41 afkomstig zijn. Met uitzondering van *Pygidium gracilior* Eigenm. waren deze allen reeds uit dit land bekend. Dit beteekent dat, sedert den tijd van den grooten ichthyoloog P. Bleeker, die in 1864 een studie over de Surinaamsche meervallen publiceerde, het aantal Surinaamsche soorten in het Rijksmuseum te Leiden slechts met 4 is toegenomen, zoodat er voor ernstige verzamelaars stellig nog een dankbare taak is weggelegd.

In verband hiermede moge er de aandacht op worden gevestigd dat de bewerker van dit, zuiver systematische proefschrift slechts de beschikking had over, bijna uitsluitend, oude Surinaamsche voorwerpen — voor het meerendeel door den apotheker H. H. Dieperink omstreeks 1825 verzameld. Moge het door dr. D. C. Geijskes, in oorlogstijd verzamelde materiaal een belangrijke hoeveelheid nieuwe gegevens opleveren!

P. Wagenaar Hummelinck.

Geschiedenis der missie van Curaçao door enkele Paters Dominicanen. Uitgegeven door het Provinciaal Vicariaat der Paters Dominicanen op Curaçao. Drukkerij Scherpenheuvel; xv + 174 bladz.

Dit boek is in hoofdzaak het werk van den bekenden pater M. D. Latour, die, zooals in de inleiding wordt meegedeeld, bijna uitsluitend gedrukte bronnen gebruikte. Daaronder zijn er, die niet voor allen toegankelijk zijn. De niet gedrukte bronnen zijn de al meermalen gebruikte kroniek van Senior en verschillende parochieele kronieken.

Het werk is keurig uitgevoerd en van vele wèlgeslaagde foto's voorzien.

F.

Johan van Hulzen. *Onze Westindische geschiedenis.* Uitg. W. van Hoeve, 's-Gravenhage, 1946 (332 bladz. (*f* 7.90).

Een te waardeeren poging om de geschiedenis der West-Indische koloniën, van welke slechts twee het tot „gebiedsdeelen" brachten onder de aandacht van de oudere jeugd te brengen. De wijze, waarop dit geschiedt, is zeer aantrekk.lijk. Het voornaamste uit de verschillende streken, waar de Nederlandsche vlag gewapperd heeft: Curaçao, Suriname, Tobago, Brazilië, Nieuw Nederland, Guinea, Berbice, wordt op onderhoudende wijze als een doorloopend verhaal meegedeeld. De schrijver heeft goede litteratuur op degelijke wijze bestudeerd en bewerkt.

B. d. G. F.

DE CURAÇAOSCHE BANK. VERSLAG 1944

Nu de departementale verslagen blijven ontbreken, of althans niet gepubliceerd worden, zijn de economische gegevens, verstrekt door de Curaçaosche Bank in haar in September 1945 vastgestelde (laatste?) jaarverslag dubbel welkom.

Zoo leeren wij er b.v. uit dat op de eilanden Curaçao en Aruba ongeveer 40% der bevolking direct of zijdelings voor haar levensonderhoud van de oliebedrijven afhankelijk is, en ook dat de verscheepte hoeveelheid phosphaat in 1944 nog slechts één tiende bedroeg van die van 1936, nog niet één twaalfde van die van 1937. Van stroohoeden had in 1944 weder een zekere uitvoer plaats, naar de waarde circa 40% van den export van 1937.

Op de Benedenwindsche Eilanden leed de aloëcultuur in 1944 onder den hoogen loonstandaard op Curaçao en Aruba. Op de Bovenwindsche was nog altijd van verhoogde activiteit op agrarisch gebied weinig te bespeuren.

Aan zoutwinning werd, mede in verband met den loonstandaard, alleen op Bonaire veel aandacht besteed.

De vischvangst was, wat de voorziening van Curaçao en Aruba betreft, nog altijd onvoldoende; het bedrijf werd voor een belangrijk deel door Venezolaansche visschers uitgeoefend.

De havenbeweging van Curaçao en Aruba te samen was in dit laatste oorlogsjaar ongeveer even groot als in 1937. Curaçao was in geregelde verbinding, met schepen onder Nederlandsche vlag, met New York, de Golf van Mexico en Brazilië. Voor de zeilvaart, welke van de oorlogsomstandigheden geprofiteerd had, was in 1944 het gunstige getij al aan het verloopen.

Van de luchtvaart wordt medegedeeld dat een 14-daagsche dienst Curaçao—Sint Maarten ingesteld en de Curaçao—Bonairedienst uitgebreid werd (K.L.M.), verder dat de P.A.A. een dagelijkschen dienst onderhield naar en van Miami en tusschenstations.

De handel betrok voornamelijk uit de Ver. Staten, Argentinië, Engeland en Venezuela. Consumptie-artikelen konden blijkbaar in voldoende hoeveelheid aangevoerd worden, technische goederen echter niet.

Werkloosheid kwam niet voor, integendeel, er was gebrek aan arbeidskrachten, mede ten gevolge van het onder de wapenen houden der schutterplichtigen — en er was zelfs in 1943 arbeidsdwang ingevoerd, zonder veel practisch resultaat evenwel. Vreemde werkkrachten werden aangevoerd uit de omliggende Britsche gebieden, de Azoren en Colombia.

De bankbiljettencirculatie bedroeg op 31 December 1944 bijna 29½ millioen gulden (eind 1937 nog geen zeven millioen), gedekt door ruim 11 millioen aan goud en zilver.

Februari 1947. M.

KRONIEK

SURINAME

De laatste vóóroorlogsche kroniek verscheen in het Meinummer van ons tijdschrift en helaas hebben de omstandigheden niet veroorloofd dat de eerste nàoorlogsche opgenomen zou worden in een onmiddellijk na de bevrijding weder van de pers gekomen West-Indische Gids. Thans den draad te hervatten die op twee maanden na zeven jaar geleden afgebroken werd, zou niet mogelijk zijn; toch lijkt het noodig te trachten een zij het ook zeer summier overzicht te geven van hetgeen er in dien tijd in Suriname geschied is.

Al heeft het land niet van het oorlogsgeweld te lijden gehad, Suriname zou Suriname niet zijn, wanneer het, in zijn betrekkelijke veiligheid, onbewogen ware gebleven door den grooten strijd, waarvan de uitslag over het lot van Europa en dus ook over dat van Bakra kondre beslissen zou. Surinamers hebben met de geallieerde krijgsmacht dien strijd, tot in het verre Oosten, mede gestreden en zij die thuisbleven hebben zich gewillig geschikt in een tijdelijk soldatenbestaan, meer nog, op lofwaardige wijze de hun zoo ongewone militaire plichten vervuld.

.Al heeft Suriname geen vreemde overheersching gekend, toch moet men ook daar het een en ander hebben zien gebeuren, waarvan men nooit gedroomd had. Inwoners van Duitsche nationaliteit, w.o. ook leden der Moravische Broedergemeente, die altijd een zoo bijzondere plaats in de Surinaamsche maatschappij ingenomen hadden, werden geïnterneerd, als ook N.S.B.'ers, eigene en uit Nederlandsch Indië aangevoerde. Van deze laatste groep werden er twee in het fort Zeelandia doodgeschoten; van een hunner werd twee jaar na dato de dood gepubliceerd. En ten slotte werd een inheemsch Statenlid krachtens de bijzondere bevoegdheden van den gouverneur, dus zonder vorm van proces, voor geruimen tijd van zijn vrijheid beroofd. Dit zijn slechts enkele, ook hier te lande bekend geworden staaltjes van hetgeen er in den noodtoestand welke een oorlog te voorschijn roept, in een anders rustige kleine maatschappij plaats kan hebben. Wellicht dat op den duur interessante onthullingen gedaan zullen worden aangaande de buitengewone ordemaatregelen, in Suriname tijdens den tweeden wereldoorlog genomen.

Dat men in Suriname, dank zij de Amerikaansche bezetting, de verhoogde productie van bauxiet en het uitvoeren van buitengewone werken, gedurende eenige jaren geld heeft zien rollen — een wel zeer verrassend verschijnsel in dit zoo weinig welvarende land — is voldoende bekend; ook dat hetgeen er van het aloude plantagebedrijf overgebleven was door gebrek aan werkkrachten nagenoeg te gronde gegaan is.

Wanneer de achterstand in de publicatie van het *Surinaamsch Verslag* ingehaald zal zijn (jaren 1939 en volgende), zal aan het licht komen óók welke minder gunstige gevolgen de bijzondere omstandigheden voor het moreel der bevolking gehad mogen hebben. Thans reeds weten wij dat als nasleep der oorlogsperiode wanverhoudingen ontstaan zijn tusschen loonstandaard en kosten van levensonderhoud, met arbeidsconflicten als onvermijdelijk gevolg.

De buitenlandsche invloed is in zoover versterkt, dat ook andere Amerikaansche belanghebbenden dan de machtige Alcoa zich zijn gaan interesseeren voor den Surinaamschen bauxietrijkdom; o.a. heeft de tijdens den oorlog op den voorgrond getreden grootindustrieel Henry J. Kaiser het oog laten vallen op de mogelijkheden welke blijkbaar nog aanwezig zijn ten aanzien der ontginning van het erts, reeds vóór 1940 het voornaamste uitvoerproduct van het zoo bij voorkeur als agrarisch geziene gewest.

De opvatting dat Suriname — waar inderdaad het grootste deel der bevolking nog steeds in den (kleinen) landbouw een bestaan vindt — vooral op agrarische mogelijkheden aangewezen is, vindt ook uitdrukking in het ontworpen welvaartsplan. Nederland zal opnieuw uit de openbare geldmiddelen kapitaal ter beschikking van Suriname stellen, niet meer zooals voorheen mondjesmaat, doch tot een totaalbedrag van dertig millioen Surinaamsche guldens, wat wegens het nog altijd gehandhaafde agio neerkomt op veertig millioen Nederlandsche. Een belangrijk deel hiervan zal besteed worden aan een poging om opnieuw een bananencultuur voor export in het leven te roepen; nu ook Java uitgevallen is en er dus op Aziatische werkkrachten niet meer gerekend zal kunnen worden, zal de behoefte aan arbeiders wel een zeer ernstig probleem vormen — zij het ook niet het eenige — bij den wederopbouw van een groot plantagebedrijf.

De enorme behoefte aan bouwmaterialen in het na-oorlogsche Europa heeft opnieuw de aandacht gevestigd op den Surinaamschen houtrijkdom; ettelijke scheepsladingen werden uitgevoerd, wat in lang niet voorgekomen was. Meer nog, er is een plan ingediend voor een groot exploitatiebedrijf, waarin de overheid financieel zal participeeren. Of dit bedrijf een toekomst heeft, aangenomen dat op den duur de Noordeuropeesche en Noordamerikaansche exportlanden weder als van ouds de markt zullen kunnen voorzien, moet natuurlijk afgewacht worden.

Een zeer bevoegd deskundige zette onlangs in een ernstig betoog uiteen hoezeer het te betreuren is dat in Nederlandsch Indië, dat economisch in een zoo précaire positie geraakt is, de politiek de gemoederen is gaan beheerschen. Tot op zekere hoogte zou dit zelfde ook van Suriname gezegd kunnen worden. Toch was het onvermijdelijk dat de bekende Koninklijke radiorede van December 1942 in Suriname zoogoed als in Curaçao „nationalistische" gevoelens zou opwekken en tot uiting doen komen. Laatstleden zomer pleegde een Surinaamsche delegatie hier te lande overleg met de moederlandsche regeering over den toekomstigen status van Suriname in het rijksverband en een Nederlandsche parlementaire commissie is, na een kort bezoek aan De West, teruggekeerd met een voor haar zelf bevredigend inzicht in wat men daarginds verlangt.

Het is de vraag of de Surinaamsche politici zelf dat weten.

Nuchter bezien is de verhouding tusschen Nederland en Suriname, zooals die wettelijk vastgesteld is — en om deze verhouding is het vooral te doen — niet voor belangrijke wijziging vatbaar. En het was dan ook niet het ,,koloniale stelsel", zelf waartegen men daarginds bezwaar kon hebben, maar de wijze waarop het toegepast werd, welke inderdaad niet altijd voorzichtig, beleidvol of redelijk geweest is.

Er bestaat in Suriname een uiterst beperkt kiesrecht, waarvan dan nog maar een bescheiden gebruik gemaakt werd. Hoe kan men onder deze omstandigheden vaststellen welke de wenschen zijn van ,,de" bevolking? Van een drang naar meer zeggenschap in eigen aangelegenheden bij de groote massa was tot voor kort niet gebleken; dat die drang thans plotseling ontstaan zou zijn lijkt weinig waarschijnlijk, zou in ieder geval moeilijk aan te toonen vallen. Uitbreiding van het kiesrecht is wel ter sprake gekomen, maar bleek lang geen algemeene instemming te vinden, om voor de hand liggende redenen. Overigens is dit een zuiver interne aangelegenheid, niet een welke de verhouding tot Nederland rechtstreeks raakt.

Die verhouding wordt niet in zoo sterke mate als dit met betrekking tot Indië het geval is, beheerscht door moreele verplichtingen en materieele belangen van de zijde van het moederland. Een Suriname echter dat door Nederland gefinancierd wordt, kan (alleen daarom reeds) moeilijk verlangen voor honderd procent baas te zijn in eigen huis.

Intusschen heeft Suriname thans drie politieke vereenigingen en er is een commissie ingesteld ter bestudeering der staatkundige hervormingen welke wenschelijk zijn. Deze laatste heeft ook Boschnegers en Indianen gehoord (te samen tien procent der totale bevolking tellend). De woudbewoners bleken slechts verlangens te hebben van materieelen aard; over de verhouding van hun geboorteland tegenover Europeesch Nederland zullen zij zich ook wel nooit het hoofd gebroken hebben.

Van verwonderlijke eenzijdigheid — en grof vooroordeel tegenover Nederland en de Europeesche Nederlanders, getuigen sommige recente uitingen van Surinaamsche publicisten. Men behoeft daaraan misschien geen groote waarde te hechten, maar de verstandhouding wordt er door geschaad, wat te betreuren is.

Februari 1947 M.

NEDERLANDSCHE ANTILLEN

Het is nog alles politiek wat de Curaçaosche klok slaat. Daarbij tast men nog altijd min of meer in het duister, wanneer men gevolgtrekkingen wil maken. Wat zal het worden met kabinetsdirecteur en kabinetsformateur, met de vertrouwensmannen? Hoewel het nog niet bekend is hoeveel vertrouwensmannen er zullen komen, worden er reeds namen genoemd. Niet minder dan zes hoorden wij noemen. Sommigen deelen die in naar partijen: de Democratische, de Roomsch-Katholieke partij en .... een derde partij, die blijkbaar niet is de Curaçaosche Protestantsche partij, waarvan men na de verkiezingen niet meer gehoord heeft, terwijl anderen de oude verdeeling in Protestanten, Roomsch-Katholieken en Israëlieten gebruiken. Het zijn nog al bezadigde mannen, die

in de geruchten naar voren worden geschoven: de heeren Maal, E. Jonckheer en Da Costa Gomez zijn er niet bij. Men zegt, dat ook de kabinetsformateur, de heer A. Jonckheer, een portefeuille begeert. Uit de Staten hoorden wij nog maar één naam noemen. Wellicht kan men hieruit afleiden, dat het college van vertrouwensmannen niet iets zal zijn als de Gedeputeerde staten in Nederland, een figuur, die sommigen nogal aantrekkelijk leek.

In de pers der Nederlandsche Antillen kan men heel wat lezen over het bezoek der Parlementaire commissie. Hoofdzakelijk zijn het feiten, die worden meegedeeld, aankondigingen en verslagen van bezoeken, besprekingen, maaltijden, ontvangsten en reizen. Al te zeer mist men ook nu eigen beschouwingen.

Eenige Bonairanen, die zich bij het bezoek der commissie voorbijgegaan hebben gevoeld, schreven dit in een openbaren brief aan de commissie, met de mededeeling, dat zij nu ook niet zullen zeggen, waarover zij met de heeren hadden willen spreken. Dat is wel jammer, want men hoort zoo zelden iets, dat van politieke belangstelling blijk geeft, van Bonaire, en ook de commissie zou het zeker gewaardeerd hebben.

Op Aruba was het feestelijk. De heer Eman heeft de A.A.P. (Arubasche Arbeiders Partij) in het geweer gebracht, sierlijk uitgedoscht en aan het hoofd van zijn mannen heeft dit statenlid de commissie toegesproken. Hij vond de komst der commissie na driehonderd jaar een daad, waarmee belangstelling van Nederland getoond werd.

Over het bezoek van de Parlementaire commissie aan Suriname en Curaçao heeft mr. Kropman in de Eerste kamer *iets* verteld — in afwachting van het spoedig te verschijnen rapport der commissie aan de Staten-Generaal — bij de behandeling van de begrooting van het ministerie van Overzeesche gebiedsdeelen (26 Febr. 1947). Hij zei, dat de commissie „op de meest hartelijke en soms zelfs geestdriftige wijze" was ontvangen. Er werd hulde gebracht aan het Huis van Oranje en dank uitgesproken voor de afvaardiging der parlementaire commissie. Deze laatste heeft zich met eigen oogen kunnen overtuigen, dat de tegenover haar geuite klachten „niet steeds overdreven" waren. Veel grieven heeft de commissie weggenomen, althans heeft zij het vertrouwen gewekt, dat het aan de medewerking der Staten-Generaal niet zal ontbreken. Menig misverstand is uit den weg geruimd. Suriname en Curaçao, aldus mr. Kropman, hebben niet dezelfde meening over aard en omvang van de bestuurshervorming. Er bestond wantrouwen, dat die hervorming lang zou kunnen uitblijven, terwijl men op spoedige uitvoering prijs stelt. Dit alles prikkelt ook hier de belangstelling.

Prof. De Zwaan heeft in *De Nederlander* iets verteld van het bezoek.

De voorstellen zullen na de adviezen der gouverneurs nog in de Staten komen, maar of zij daarvoor eerst een terugreis naar Nederland zullen moeten maken, blijkt uit de desbetreffende regeeringsmededeeling niet.

Een duister punt in de politieke verhoudingen ginds is de toestand in de Roomsch-Katholieke partij. De heer Da Costa Gomez heeft daar de macht in handen. Het nieuwe partij-orgaan *De Nieuwe Tijd* trekt te

velde tegen de *Amigoe di Curaçao,* nadat het dagblad zijn perszuster welkom geheeten had.

Amsterdam 2 Maart 1947.

Naschrift 3 Mrt. 1947. Een dag, nadat het bovenstaande geschreven was, vernamen wij, dat de door den heer A. Jonckheer aan den gouverneur voorgedragen ,,vertrouwensmannen" bekend zijn; hun namen komen overeen met die der bij geruchte genoemde personen. Het aantal ,,departementen" is nogal veel: onderwijs, financiën, justitie, gezondheid, openbare werken en handel. Hoe zal de verhouding zijn tusschen ,,justitie" en het hoofd van ,,de rechterlijke en administratieve politie" in Curaçao, de gouverneur-generaal bij het Hof van Justitie? Vertegenwoordigen de benoemden ook partijen: de heeren Arends (gezondheid) en Mensing (handel) de R.K.-partij, de heeren Jonckheer (onderwijs), V. d. Meer (justitie) en Lampe (openbare werken) de Democratische partij? En dan de heer Capriles?

Men leest veel van commissies, die benoemd worden. Er is er o.a. een voor de voorbereiding der opening van de Rechtsschool. Als men daarvoor de noodige krachten krijgen kan, belooft deze school een nuttig ding te worden, maar een duur paardje op stal.

De afvaardiging van mr. Da Costa Gomez naar Den Haag schijnt nu ook wel aangenomen te kunnen worden Zoo kan men dan met autonomie en decentralisatie ,,beginnen", als het tenminste mogelijk is daarmee vooruit te loopen op de wettelijke regelingen.

Het Duitsche kamp op Bonaire is geliquideerd. De *Amigoe* deelt als bijzonderheid mee, dat van de 60 geïnterneerden niet 1 in het kamp omgekomen is, en noemt dit bericht terecht een bewijs van de betere behandeling, die de Duitschers van Nederland hebben ontvangen, dan die Duitschland de Nederlanders deed ondergaan.

F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Commentaar. 24 Februari 1947, no. 37. Onze houtaanvoer uit Suriname.

Haagsche Post, 15 Februari 1947. Over Suriname's toekomstmogelijkheden.

Nieuw Suriname. 15 Februari 1947, no. 36. Emigratie naar Suriname, door F. Blijd. — Gevaarlijke symptomen, door dr. L.A.G.O. Lashley. — ,,Wij krijgen die zwarten wel", door F. Blijd. — Surinaamse tafrelen. — Anansi-tori voor een nieuwe tijd, door Albert Helman. — Anansi bedrogen.

Idem. 1 Maart 1947, no. 73. Wat zegt de Parlementaire Commissie ?, door F. Blijd. — Paramaribo-Nickerie Anno 1947. — Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap, door Jeannine Vreden. — Surinaamsche tafrelen (III). — Watini en Kramadjoe, door Bekka. — Hoe behandelt men slaven. Handleiding uit de 18de eeuw, door H-Anansi's weddenschap.

Oost en West. 28 Februari 1947 no. 5. Curaçaosche Kroniek.

Op Wacht. 27 Februari 1947. Surinaamsch perspectief, door Reman Irus.

Tijdschrift voor Economische geographie. 15 November 1946, no. 11. Jamaica, door dr. H. J. Keuning.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Almanaque de Curaçao para el año de 1947. Compiliacion de W. M. Hoyer.

Berichten van de Afd. Handelsmuseum van de Kon. Ver. Indisch Instituut, 206. Ricinus op de Bovenwindsche Eilanden, door W. Spoon (Sep. *D. W. I. Gids* 1945). *207.* De hout-exploitatie in Suriname tijdens den oorlog, door W. Spoon (Sep. *Econ. Voorl.* 1946). *208.* Surinaamsche honing, door W. Spoon (Sep. *Econ. Stat. Ber.* 1945). *209.* Dwarsliggers uit Suriname, door W. Spoon (Sep. *Ned. Boschb. Tijdschr.* 1946).

Cacao, door prof. dr. G. Stahel. Mededeelingen no. 10 departement Landbouwproefstation.

Jeanne d'Arc pa Tuyuchi. Casa editorial ,,Leon", Willemstad-Curaçao. 1946.

Jaarverslag 1944 van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo.

Maandblad voor den handel van Curaçao. Orgaan van den Curaçaosche Vereeniging voor den handel. 1e Jrg. no. 1, Juli 1946.

Proverbionan Papiamento. Uitgave La Cruz. Paulusdrukkerij (Curaçao) 1946.

Santa Monica. Patrona di tur Mama Christian pa M. D. Latour O.P. Drukkerij St. Vincentiusgesticht Curaçao, z.j. (1947).

South American Nematognathi door J. W. B. van der Stigchel, 1946. Diss. Leiden, 204 pp., illustr. (Over Zuid-Amerikaansche meervallen.)

Verzameling van wettelijke regelingen betreffende het militair strafen tuchtrecht bij de landmacht in Suriname door M. de Niet. Gouv. Suriname. 1944.

Het ziekenfondswezen in Suriname door Ph. J. Redmond, 1945.

O. D.

RONDOM DE NIEUWE CONSTITUTIE VAN JAMAICA

DOOR

J. VAN DE WALLE

Het kan niet ontkend worden, dat Jamaica in politiek opzicht in het door Amerika en de Europeesche mogendheden bestuurde Caribia een overheerschende positie inneemt. Niet alleen, dat op Jamaica het leidende dagblad van Caribia, de Daily Gleaner, wordt uitgegeven, welk blad, dat ongeveer het formaat heeft van een voor-oorlogsche Nederlandsche provinciale courant ook buiten Jamaica gelezen wordt, doch bovendien ontwikkelden zich op Jamaica liberale en positief links georienteerde partijen, die nauwe verbindingen met het buitenland onderhouden. Niet in het minst tengevolge van deze politieke ontwikkeling werd de bevolking van Jamaica een staatkundige autonomie verleend, die, zij het op technisch geheel andere wijze, slechts geëvenaard wordt in de Amerikaansche gebieden.

Daarnaast zijn de toestanden, die op Jamaica heerschen zoowel in sociaal, cultureel als economisch opzicht in alle opzichten karakteristiek voor het Caraïbische areaal. De bevolking, die uit ruim een millioen zielen bestaat, is voor het overgroote deel van Afrikaansche oorsprong. Zooals in de meeste Caraïbische landen vormen Afrikaansche en Europeesche elementen een eigenaardig cultureel mengsel, dat het leven in deze gemeenschappen zoo aantrekkelijk en in sommige gevallen tegelijk zoo onbegrijpelijk doet zijn.

In economisch opzicht is de beteekenis van Jamaica, evenals de rest van Caribia, slechts zeer gering. De bodem is voor twaalf procent in cultuur gebracht en de producten, die deze bodem opbrengt, waaronder suiker en bananen wel de voornaamste plaats innemen, bieden de bevolking niet de mogelijkheid om een levensniveau te bereiken, dat ook maar in de verste verte te vergelijken is bij het bereikbare in landen, die door de natuur beter gezegend zijn. Het gevolg daarvan is, dat de bevolking, hoe gering

de levenseischen dan ook mogen zijn, in voortdurende onzekerheid verkeert, hetgeen in extreme gevallen, zooals gedurende de dertiger jaren, tot geweldadige uitbarstingen aanleiding gaf.

Jamaica vormt dus met andere woorden een onderdeel van het Caraïbische probleem, een probleem, dat niet alleen de gespannen aandacht van de Jamaicaansche politici eischt, maar dat in de afgeloopen jaren, zoowel in Londen als, zij het in mindere mate, in Washington ernstig in studie is genomen. Het kan niet ontkend worden, dat zoowel van den kant der locale politici als van die der betrokken regeeringen veel goede wil en veel opofferingsgezindheid en openhartigheid werd betoond, doch dit neemt niet weg, dat men er tot nog toe niet in slaagde om afzonderlijk of gemeenschappelijk een oplossing te vinden, die waarlijk tot een verbetering der toestanden kan leiden.

Zoowel uiterst links als zij, die een meer gematigde politiek aanhangen, zijn er van overtuigd, dat Jamaica het slachtoffer is van het „koloniale systeem". Nu kan men niet zeggen, dat men er altijd even gelukkig in slaagt om precies te definieeren wat men onder dat koloniale systeem verstaat, doch een van de hoofdbezwaren, die de linksche partijen dikwijls aanvoeren, richt zich tegen het „economisch absenteïsme", waarmede dan een kapitalistische exploitatie bedoeld wordt door buitenlandsche ondernemers, die de weinige in cultuur gebrachte gronden van Jamaica bezitten en die, gelijk dat heet, elders, in Engeland, de veronderstelde winsten, die hun ondernemingen plegen op te brengen, zouden op soupeeren.

In hoeverre dit economisch absenteïsme, welks kapitalistisch karakter natuurlijk niet te ontkennen valt, inderdaad aan de beleggers groote winsten garandeert, is moeilijk te zeggen, doch het is wel zeker, dat deze winsten tot nul gereduceerd zouden worden, indien Engeland den indirecten steun door middel van het imperiale systeem van onderlinge bevoorrechting, zou opheffen. Even zeker is het ook, dat als Engeland de tegen beetwortel- en Indische suiker concurreerende Caraïbische suikerondernemingen in den steek zou laten, onder andere Jamaica zich beroofd zou zien van zijn meest potentieele bron van inkomen en een ontwrichting van zijn economisch leven zou ondergaan, die slechts aanleiding kan geven tot hernieuwde en nog verwoeder uitbarstingen dan die reeds in het verleden plaats hadden.

Daarnaast heeft de linkervleugel andere pijlen op haar boog. Er is meer in dat koloniale systeem, dat verontwaardiging pleegt

te wekken. Men meent dikwijls, dat tengevolge van dit systeem de „kinderen des land" achtergesteld zouden worden bij hen, die uit het moederland komen. En bovendien meent men, dat zij, die tengevolge van hun Europeesche voorvaderen, ook al hebben negermoeders het hare bijgedragen tot hun kleurschakeering, op grond van hun gematigde pigmenteering, den waren zwarten man verdrukken, door als lakeien van dat koloniaal systeem op te treden. Maar daar tegenover staat, dat Engeland nog wel voor langeren tijd gedwongen zal zijn om ambtenaren naar Jamaica te zenden, bij gebrek aan hoog ontwikkelde locale krachten, terwijl het zwarte element natuurlijk wel de eliminatie van mulatten mag vorderen, maar nog lang niet in staat is om alle functies van deze doorgaans eenigermate intellectueel geschoolde menschen, die in het dagelijksche leven allerlei noodzakelijke tusschen-functies vervullen, op groote schaal over te nemen.

En dan is er nog iets, dat volgens sommige politici invloed heeft op den kolonialen status van Jamaica, en dat is zijn geografische ligging. Immers de oorlog heeft wel bewezen, dat geheel het Caraïbisch gebied een uitermate strategische positie inneemt in het westelijk halfrond, doch Jamaica neemt bovendien een extra belangrijke plaats in tengevolge van het feit, dat het met zijn vele en prachtige baaien niet alleen Panama maar tevens den doorgang tusschen Hispaniola en Cuba beheerscht. Het is geen wonder, dat Jamaicanen, die in staat zijn om in internationale termen te denken, met wel zeer weinig vreugde de „deal" van 1940 begroetten, tengevolge waarvan de Amerikanen op het eiland een zeer belangrijke marinebasis aangelegd hebben, die zij, als de afspraak niet gewijzigd wordt, voor den tijd van 99 jaar bezetten zullen. Dit beteekent immers, dat men 99 jaar zal moeten wachten alvorens de laatste gewapende vreemdelingen het eiland verlaten zullen, terwijl men vóór dien dag niet van den „kolonialen status" verlost zal zijn! Vervolgens bleek het optreden van de Amerikanen in Puerto Rico, dat tijdens de Spaansch Amerikaansche oorlog werd „bezet" en — ondanks herhaalde verzoeken van de bevolking — nooit meer werd verlaten, niet in alle opzichten gelukkig, en hoewel men vertrouwen heeft in de eerlijk gemeende democratische bedoelingen van de Vereenigde Staten, heeft men tegelijk een diep ontzag voor de „colossus of the north" en men heeft een nog dieper respect voor het ongebreidelde dollar-imperialisme, dat hetzelfde gehate systeem van economisch absenteïsme toepast, dat door Engeland op Jamaica in practijk gebracht wordt.

Het naar onafhankelijkheid strevende, politiek georienteerde Jamaica kent dan ook niet de keuze: Engeland of Amerika, doch zal het in de toekomst misschien meer zoeken in de keuze: Caraïbische onafhankelijkheid of Engeland, dan in eenig andere richting. Bovendien zorgen de kranten er wel voor, dat iedere lynchpartij in Amerika uitvoerig wordt gepubliceerd, en hoewel men ook ruimte besteedt aan berichten en artikelen, die een waardiger indruk geven, omtrent de verhoudingen tusschen de zwarte en blanke Amerikanen in de Vereenigde Staten, spreekt het vanzelf, dat de gruwelijke details van die Noord Amerikaansche moordpartijen dieper indruk maken dan publicaties waaruit een eerlijk streven naar verbetering der ras-verhoudingen spreekt.

Ook het optreden van de Noord Amerikaansche soldaten tijdens den oorlog was niet altijd even gelukkig. Kolonel John V. Dallin, commandant der Amerikaansche basis, heeft dit ondervonden, toen hij het waagde in de Daily Gleaner per advertentie blanke sollicitanten op te roepen voor het vervullen van zekere functies bij de U.S.O. Deze kolonel werd, hetgeen voor een Amerikaan een raciale vernedering geweest moet zijn, die haar weerga niet kent, gedwongen om na het verschijnen van de advertentie openlijk in de „Gleaner" zijn excuses aan het publiek aan te bieden, hetgeen niet wegnam, dat velen zijn bloed eischten. Toch bleek tegelijk uit de discussies, die vervolgens naar aanleiding van dit incident in de pers werden gevoerd, dat men niet alleen bezwaren had tegen ras-discriminatie van Amerikaansche zijde, doch dat men ook de Britten en lichtkleurige Jamaicanen in het geding bracht.

„Wekt het geen verbazing" zoo schreef Amy Baily, een der meest bekende paedagogen van het eiland, „dat men in sommige gouvernementskantoren alleen employees ziet, die blank of die bijna blank zijn? En ziet men bijvoorbeeld in de plaatselijke bankinstellingen anderen dan blanken of bijna blanken, en ziet men niet, als men sommige winkels bezoekt, vruchteloos uit naar een zwarte winkelbediende, die U achter toonbank bedient?"

Hoe men de zaak ook wil beschouwen, het groote feit blijft echter, ondanks de beweringen van Amy Baily, dat Jamaica op den bezoeker in alle opzichten een „zwarten indruk" maakt. Men mist wellicht het subtiele onderscheidingsvermogen van de Jamaicanen, doch als men nagaat, dat zelfs de meest selecte clubs het gekleurde element niet kunnen weren — en het clubleven is wel de laatste redoute, die de Engelschman kent — dan wil dit zeggen, dat in Jamaica het blanke ras, moge het nog ten aanzien van enkele civiele en commercieele posten een belangrijke

plaats innemen, als zoodanig heeft afgedaan en dat de toekomst van dit eiland, zoowel in staatkundig, cultureel alsmede in economisch opzicht beslist zal worden door hen, wier voorvaderen nog niet eens zoo heel lang geleden, als slaven op ,,'s werelds grootste slavenmarkt" werden verkocht.

Het is dan ook om deze reden, dat Jamaica, met zijn in alle opzichten overwegend Afrikaansche bevolking (een 25 duizend Hindostanen, die als landbouwers een vrij armzalig bestaan leiden, zijn als groep te klein om eenigen invloed uit te oefenen) volkomen karakteristiek mag heeten voor een deel van de wereld, dat nog wel enkele ,,blanke bastions" kent die echter, behalve in het geval van Puerto Rico en Cuba, gedoemd zijn om op den langen duur te verdwijnen.

Nu vraagt men zich in het Caraïbische gebied af: wat de zwarte man er van maken zal, en men vraagt zich dat niet in het minst af ten gevolge van de genereuze staatsregeling, waarmede Groot Brittannië Jamaica in 1944 bedeeld heeft. Deze nieuwe regeling is voor een deel tot stand gekomen, dank zij het onvermoeide streven van Norman Washington Manley, de knapste advocaat van Britsch West-Indië, een mulat, die in Engeland met groot succes studeerde en zich, teruggekeerd op Jamaica, in dienst stelde van het ,,suikerkapitaal" om vervolgens een socialistische partij te stichten, die niet alleen nauwe banden heeft met de Britsche labourpartij, doch tevens in alle opzichten op socialistische beginselen gegrondvest werd.

De nieuwe constitutie van Jamaica waarborgt de bevolking, ongeacht de individueele ontwikkeling harer leden, algemeen kiesrecht. De volksvertegenwoordiging bestaat uit een lager — en een hoogerhuis naar het Britsche voorbeeld, terwijl men een ,,executive committee" kent, eenigszins te vergelijken bij een kabinet. Boven dit geheel staat dan een Gouverneur, wiens bevoegdheden, ondanks deze aan veler wensch tegemoet komende staatsregeling, ten aanzien van het gezonde financieele beleid, dat in het gebiedsdeel toegepast moet worden, zeer uitgebreid zijn. Bevoegdheden, die zoo verstrekkend zijn, dat Amerikaansche waarnemers, die uiteraard de toepassing van deze nieuwe regeling met argusoogen gadesloegen, daar zij in West-Indië gaarne als kampioen der democratie beschouwd willen worden, van oordeel zijn, dat het minder indrukwekkende stelsel, toegepast in Puerto Rico en de Amerikaansche Virgin-eilanden, aan de daar bestaande volksvertegenwoordiging belangrijker bevoegdheden geeft op financieel gebied dan op Jamaica het geval is.

Daar tegenover staat, dat de verantwoordelijkheid, die op de „honourables" dat wil zeggen op de ten deele gekozen en ten deele benoemde leden van de „executive committee" of het (embryonale) kabinet drukt, zoo groot is, dat men zonder twijfel in zekere mate het ideaal van zelfbestuur wel bereikte.

De algemeene verkiezingen nu, die in 1944 werden gehouden, waren van zoo groot politiek belang, dat een ieder, die iets te maken heeft met de Caraïbische politiek in het algemeen, den strijd met aandacht heeft gevolgd. De diverse campagnes kenmerkten zich door vulgaire verdachtmaking en bitterheid, hetgeen des te meer doet bewonderen, dat het de Britsche autoriteiten gelukte, zij het door toepassing van strenge bepalingen, om de verkiezingen zelf zoodanig te leiden, dat men niet alleen bloedige botsingen maar tevens zwendel voorkwam, terwijl 56 percent van het totale kiezerscorps naar de stembus trok, wat bij afwezigheid van stemplicht, niet slecht mag heeten.

Belangrijker echter dan de wijze, waarop de diverse partijen haar propaganda voerden, was het feit, dat de vader van de nieuwe constitutie van Jamaica, Norman Washington Manley totaal verslagen werd, terwijl zijn politieke tegenstander Alexander Clarke, zich noemende en schrijvende Alexander Clarke Bustamente, leider van de Jamaica Labour Party, en de Alexander Bustamente Trade Union, de B.I.T.U., in alle opzichten de overwinning behaalde.

Tengevolge van deze verkiezing verscheen aan het politieke uitspansel van Jamaica een leider, die het idool is van de arbeidersklasse in zijn land, en wiens naam ook ver buiten Jamaica onder de zwarte arbeiders van Caribia een fascineerende klank heeft verkregen, zoodat zijn invloed niet alleen op Jamaica maar ook daarbuiten zonder twijfel van groote beteekenis is.

* * *

Ondanks het feit, dat de Jamaica Labourparty tijdens de verkiezingen in 1944 de overwinning behaalde en niet minder dan 22 van de 32 zetels van het Huis van Afgevaardigden of het Lagerhuis veroverde, werd de uitslag van deze verkiezingen, ook in radicale kringen, niet algemeen met vreugde begroet.

Hoewel de Jamaica Labourparty zonder eenigen twijfel een arbeiderspartij is, mist deze partij, evenals de Bustamente Labour Union het socialistische karakter, dat elders voor arbeiderspartijen of vakvereenigingen in vele opzichten kenmerkend is.

Alexander Bustamente, in alle opzichten een boeiende persoonlijkheid, heeft een merkwaardig verleden. De gegevens, die omtrent het leven van dezen politieken leider, die nu ongeveer vijftig jaar oud is, bekend zijn, zijn in het algemeen tegenstrijdig en klinken op zijn best zeer onwaarschijnlijk.

Volgens zijn eigen beweringen, beweringen, die echter door anderen, die hem in zijn jeugd gekend hebben, worden tegengesproken, zou hij op vijftienjarigen leeftijd door een Spaanschen zeeman geadopteerd zijn. Vervolgens vertrok hij naar Spanje, waar hij dienst nam in het Spaansche leger. Hij werd als militair in Marokko gestationeerd, vertrok daarna naar Cuba, vestigde zich tenslotte in de Vereenigde Staten en keerde kort voor de Wallstreet crash in 1929 als een rijk man naar Jamaica terug. Volgens sommige twijfelachtige biografiën, zou hij, dank zij gelukkige speculaties op de New Yorksche beurs, een kapitaal vergaard hebben, dat hij, teruggekeerd op Jamaica, gebruikt zou hebben in dat aloude beroep van geldschieter, welk beroep hij zelfs nu nog, als de verhalen waar zijn, zou voortzetten.

In politiek opzicht is Bustamente voor alles pro-labour, maar anti-socialist. Hij wenscht dus de arbeidstoestanden in zijn land te verbeteren door het toepassen van allerlei maatregelen, zonder daarbij het kapitalisme aan te tasten. Teneinde dit doel te bereiken, organiseerde hij de Bustamente Industrial Trade Union, waarin geschoolde en vooral ongeschoolde arbeiders een onderdak kunnen vinden.

De statuten van deze ,,Labour Union'' zijn bekend en men kan daarin lezen, dat ,,Mr. Alexander Bustamente permanent als President van den Vakbond zal optreden en gedurende zijn geheele leven zijn taak als zoodanig zal blijven waarnemen, tenzij hij deze vrijwillig zal neerleggen, of wel het eiland voor een periode, langer dan zes maanden, zal verlaten, zonder dat hem hiertoe toestemming werd verleend door het Hoofdbestuur, of indien hij van zijn geestvermogens beroofd zou blijken, of wel indien een meerderheid, bestaande uit tweederde van het totaal der leden, een motie zou aannemen op de algemeene vergadering of op een speciaal te beleggen bijeenkomst, met het doel om hierdoor tot uitdrukking te brengen, dat vorengenoemde Alexander Bustamente zich zoodanig heeft gedragen, dat hij niet langer kan beschouwd worden als in het belang van de arbeidende klasse te werken''.

De buitengewone macht, die Bustamente als President voor het leven in zijn organisatie uitoefent, blijkt tevens uit de bepa-

lingen omtrent de samenstelling van het bestuursapparaat van zijn vakbeweging.

„De algemeene secretaris", zoo luidt deze bepaling, „de tweede secretaris, de penningmeester en de overige locale bestuurders worden allen benoemd door den president. Zij gezamenlijk en ieder afzonderlijk dienen te handelen op grond van instructies, die de President hen geeft, en worden benoemd of ontslagen op grond van de inzichten, die de President koestert".

Een vakbondsman, die in de Nederlandsche democratische-tradities van onze vakorganisaties, van welken kleur dan ook, is groot geworden, zal zeker geen vrede kunnen hebben met een dergelijke opzet (1). Dit nu, gepaard aan het feit, dat het salaris van den president zeer genereus is, terwijl bij huishoudelijk reglement bepaald is, dat hij per jaar twee maanden vacantie moet hebben, met doorbetaling van salaris, werpt een eigenaardig licht op de hoogst persoonlijke opzet van deze Jamaicaansche arbeidersorganisatie. Vervolgens kan men gerust aannemen, dat het onmogelijk is om tweederde van het totaal der leden bij elkaar te roepen en te doen stemmen omtrent een motie, die tot uitdrukking zou moeten brengen, dat Bustamente ongewenscht is, zoodat practisch slechts de mogelijkheid rest, indien andere politieke elementen naar de leiding van de organisatie zouden streven, om Bustamente met geweld te elimineeren.

Naast de Bustamente Industrial Trade Union nu bestaat een vakbeweging, de T.U.C., die grootendeels geschraagd wordt door het personeel in overheidsdienst en onmiddellijk verbonden is aan de People's National Party, de P.N.P, de partij, die onder leiding van Norman Washington Manley, dank zij haar constructief en democratisch optreden, de eer toekomt, aan de nieuwe constitutie van Jamaica, krachtiger dan welke politieke organisatie ook, te hebben medegewerkt. De P.N.P. en het met haar verbonden vakverbond de Trades Union Congress dient men te beschouwen als een sociaal democratische partij, die nauwe relaties onderhoudt met de Labourpartij in Engeland. Volgens de verhalen zou Sir Stafford Cripps aan Manley verzocht hebben zijn krachten aan deze organisatie te wijden, terwijl uit de pers, die deze partij ten dienste staat, duidelijk de nauwe verwantschap met de socialistische beweging in Engeland blijkt. Deze partij verzet zich tegen het dictatoriale optreden van Bustamente en het is volkomen begrijpelijk, dat men reeds geruimen tijd geleden moeilijkheden

[1]) Uit recente artikelen in de Britsche pers, blijkt dat men ook in Engeland ernstige bezwaren heeft tegen deze soort organisatie.

voorzag tusschen de twee concurreerende vakorganisaties, temeer, daar de Bustamente Labour Union steunende op de politieke macht, die de Bustamente beweging of Jamaica Labour Party bij de verkiezingen behaalde, gewoonlijk met succes het „closed shop system" toepast. Na inleidende schermutselingen, die in 1944 en 1945 plaats hadden, is reeds thans de groote uitbarsting gekomen, toen op 16 Februari 1946, de arbeiders van de staatsspoorwegen in Jamaica, leden van de van de T.U.C., het werk neerlegden.

Volgens een telegram van Mr. Richard Hart, president van de Jamaica Railway employees Union, was deze staking het gevolg van het feit, dat de Overheid haar verplichtingen jegens de „vrije vakbonden" niet nakwam. Men wees in een officieele publicatie op het feit, dat de Overheid geheel en al de verantwoordelijkheid draagt voor deze staking, daar „de arbeiders van de vrije vakbeweging weigeren om zich met geweld of via chantage te laten dwingen tot het verleenen van hand- en spandiensten aan een politieke macht, die iederen vorm van democratie in Jamaica dreigt te vernietigen" (bedoeld wordt de Bustamente beweging).

Gelijktijdig barstte in het groote sanatorium voor geesteszieken een wilde staking onder het personeel uit, met als gevolg, dat honderd krankzinnigen ontsnapten, welke staking een weinig sympathiek karakter had en als zoodanig koren op de molen van Bustamente vormde.

Het is geen wonder, dat juist de spoorwegarbeiders in verzet kwamen, omdat Bustamente in het nieuwe Kabinet als minister van verkeer optreedt. En het is evenmin een wonder, dat Bustamente onmiddellijk na het uitbreken van de staking in het hospitaal den Gouverneur seinde om een „ijzeren vuist" te toonen ten opzichte van een staking, die „geen normaal karakter draagt maar die immoreel is en slechts werd aangestookt door politici, die er niet voor terugschrokken om de krankzinnigen op het publiek los te laten" [1]).

[1]) Het ligt niet in de bedoeling om op dit onderwerp, dat op zichzelf slechts zijdelings verband houdt met de constitutioneele veranderingen van Jamaica dieper in te gaan. Het zij genoeg om op te merken, dat Bustamente, aan het hoofd van een bende kaaiwerkers persoonlijk naar het hospitaal trok om een einde te maken aan het posten van stakende arbeiders (aangesloten bij de T.U.C.). Het gevolg hiervan was een schietpartij, waarbij een doode was te betreuren. Bustamente werd beschuldigd van het feit, dat hij deze onregelmatigheden heeft uitgelokt, althans niets deed om een en ander te verhinderen, werd hieromtrent ter verantwoording geroepen en daarna vrijgesproken.

Vervolgens, om terug te keeren tot de bestaande politieke stroomingen, kent Jamaica nog een derde partij, de „Jamaica Democratic Partij," een groepeering, waarin de bezittende klasse een plaats gevonden heeft en die liberale beginselen nastreeft.

De groote pers, voor zoover deze in Jamaica verschijnt, en daaronder neemt de Daily Gleaner de voornaamste de plaats in, steunt in het algemeen de Jamaica Democratic Party, die tijdens de verkiezingen evenals de Jamaica Labour Party, fellen strijd tegen Manley en zijn aanhangers voerde.

In ideologisch opzicht werden de verkiezingen geheel gevoerd: vóór of tegen het socialisme. Tegen het socialisme waren Bustamente en de aanhangers van de Jamaica Democratic Party, de J.D.P., vóór socialisme was Manley en zijn P.N.P.

Nu beschouwden vele concervatieven Bustamente, arbeidersleider par excellence, uiteraard niet als een gelukkige figuur om hun belangen te dienen. Doch uit het geheele verloop van den strijd bleek, dat men een keuze deed tusschen twee kwaden, waarbij men Bustamente als een ongevaarlijke zonderling en Manley als een zeer gevaarllijk revolutionair beschouwde.

De Daily Gleaner poogde een neutraal standpunt te handhaven door de candidaten niet in het geding te brengen, maar reikte Bustamente de neutrale en daardoor beschermende hand, door verwoede aanvallen op de P.N.P. en het streven van deze partij te doen.

Ondertusschen deden de conservatieve elementen een aanval op het socialisme via een advertentie, waarin men het kiezerscorps met reusachtige letters vroeg:

„Hoe zal Uw dagelijks leven zijn als Jamaica een socialistische staat wordt?" Vervolgens beweerde men „Gij zult niet eens een halve acre land Uw eigen bezit mogen noemen. Gij zult misschien opdracht krijgen om een stuk land te bewerken, dat in de nabijheid van Uw huis ligt of dat aan een collectieve boerderij behoort, maar nimmer zult gij dat stuk land het Uwe mogen noemen. Gij zult niet in staat zijn om arbeiders in dienst te nemen, teneinde U in staat te stellen een zaak of een bedrijf tot ontwikkeling te brengen. In een socialistische gemeenschap werkt een ieder voor den staat — de staat is de eenige werkgever. En indien de staat de eenige werkgever is, dan kan hij het zich niet veroorloven om vakbonden vrijelijk toe te staan om op te treden. Gij zult geen vrijheid meer hebben om Uw keuze te doen."

Deze nogal simpele definitie van wat socialisme op Jamaica zou beteekenen sloeg in. Zij had tot gevolg, dat de massa's van

grootendeels ongeschoolde arbeiders, die tegelijk een tuintje bezitten, waarop zij vrijelijk wat groenten verbouwen, op Bustamente hun stem uitbrachten, die hen aan den eenen kant gouden bergen beloofde en aan den anderen kant hun privé-ezeltje en tuintje zou sparen.

Te laat bemerkte Norman Washington Manley, dat het politieke getij was verloopen. Te laat bemerkte hij welk een fout het was, toen hij, in 1938 een betrekkelijk onbekend man, zijn neef Alexander Clarke, tijdens die bewogen revolutionaire dagen uitnoodigde om eens voor het volk te spreken. Op dat moment ontdekte Bustamante zijn waarlijk indrukwekkende oratorische en demagogische gaven, op dat moment was een fascineerende leider geboren, fascineerend voor duizenden en tienduizenden zwarte arbeiders, die hij uit de ellende naar het licht zou voeren.

Bustamente werd vervolgens, in verband met zijn opruiende redevoeringen in de gevangenis geworpen, die hij, gelijk dat in West-Indië zoo dikwijls het geval is, als een martelaar verliet. Zijn politieke positie bleek daarna gegrondvest, zijn partij en zijn vakbond breidde zich uit. Zijn alliance met de bourgeoisie van Jamaica verzekerde hem een indrukwekkende stembusoverwinning, terwijl hij dezelfde bourgeoisie deed opschrikken, door na zijn overwinning te verklaren, dat „als mijn partij, als mijn vakbond en als ik zelf voel, dat dictatuur de beste weg is om de toestanden op sociaal gebied in Jamaica te verbeteren, ik, Bustamente, dezen weg zal kiezen."

En alsof dit niet genoeg was, verklaarde hij nogmaals uitdrukkelijk, het was in een schrijven aan de Daily Gleaner, gedateerd 16 Februari 1945: „ik herhaal, indien dictatuur noodzakelijk is om de versperringen, die den vooruitgang in den weg liggen op te blazen, dan zal ik niet aarzelen om naar dit middel te grijpen."

Bustamente, inmiddels lid geworden van het embryonale kabinet van Jamaica mocht deze taal bezigen, terwijl de leden van de socialistische P.N.P. voor heel wat minder krachtige woorden in de gevangenis geworpen waren.

En wat moet Michael de Cordova gedacht hebben, de Joodsche eigenaar van de Daily Gleaner, toen hij in „Public Opinion" las, dat Bustamente gezegd zou hebben: „Ik ben van plan een rassenstrijd te ontketenen, iets, dat ik nimmer te voren gedaan heb. Indien ik dan een dictator of een Hitler van Jamaica moet zijn, dan zal ik iederen Jood op Jamaica vernietigen of hem dwingen om het eiland te verlaten."

Deze uitspraak werd door Bustamente ten deele ontkend. Hij ontkende echter niet, dat hij zich in dergelijken geest had uitgelaten, doch verontschuldigde zich door te zeggen, dat hij niet alle Joden een kwaad hart toedroeg, maar wel speciaal den Jood Michael de Cordova, die hem overigens als eigenaar van de Daily Gleaner, in een poging het democratische socialisme van Manley den kop in te drukken, zoo hartelijk had geholpen.

Het is geen wonder, dat men in socialistische kringen in West Indië deze overwinning van „labour" niet met vreugde begroette. Het is geen wonder, dat Frank Hill, de intellectueele redacteur van het meest intelligente socialistische blad, dat in West-Indië verschijnt en dat „The Masses" heet, ruimte verleende aan een artikel van W.A. Domingo, de belangrijkste publicist van de socialistische P.N.P. en een der meest overtuigde aanhangers van het idee, dat democratie onder negers evenzeer mogelijk is, als onder ieder ander ras, waarin geschreven werd: „De massa's van Jamaica zijn wanhopig dom en ontzagwekkend bijgeloovig. Bijna alles, wat men hen wijs wil maken wordt geslikt. De meest normale beginselen van logica, van oorzaak en gevolg, en van de menschelijke ontwikkeling in haar meest simpele vormen zijn vreemd aan het denken van de meerderheid Jamaicanen."

Deze bekentenis uit den mond van iemand, die levenslang den strijd der zwarte arbeiders, den strijd voor sociale verbeteringen en den strijd voor grootere staatkundige onafhankelijkheid voerde, stemt bitter. Van zijn standpunt gezien is de eerste algemeene verkiezing, die ooit op Jamaica gehouden werd en die van zoo beslissenden invloed op geheel West-Indië had kunnen zijn, een mislukking geworden.

Toch is dit pessimisme niet geheel gerechtvaardigd. Het wortelt in een gezindheid waaruit de meening ontstond, dat het reeds mogelijk was om in Jamaica volkomen democratische rechten toe te staan, een gezindheid, die uiteraard in het verleden geen vrede kon hebben met de maatregelen waarmede de Britten de autonomie, die de bevolking, dank zij de nieuwe constitutie verkreeg, begrensden. Dit pessimisme is een reactie op al te overspannen verwachtingen!

Terwijl het uit 32 leden bestaande Lagerhuis geheel door de bevolking wordt gekozen, wordt het Hoogerhuis of „legislative Council", dat uit vijftien leden bestaat, benoemd, hetgeen reeds aan de Britsche overheid een mogelijkheid biedt om de handelingen van het Lagerhuis aan een zekere contrôle te onderwerpen.

Daarnaast wordt het eigenlijke kabinet, voor zoover men gezien de embryonalen toestand, waarin een en ander verkeert, van een kabinet mag spreken, samengesteld uit vijf benoemde leden, alsmede vijf leden, die via verkiezingen in het Lagerhuis kwamen, terwijl de Gouverneur de „Executive Council" presideert.

Financieele voorstellen nu worden eerst aan het Lagerhuis ter behandeling gegeven, nadat de Executive Council daarover gehoord is.

Vervolgens wordt een voorstel, na behandeld te zijn door het Lagerhuis, aan het Hoogerhuis voorgelegd. Indien dit lichaam het voorstel zou verwerpen, dan biedt de nieuwe constitutie de gelegenheid om deze oppositie te overwinnen, omdat, als de Gouverneur hiertoe toestemming geeft, het Lagerhuis, of het Huis van Afgevaardigden, een dergelijk door het Hoogerhuis niet geaccepteerd voorstel, ten tweede male kan behandelen, waarna het voorstel tot wet verheven kan worden.

Het gevolg van de beperkende maatregelen der nieuwe constitutie, die slechts voor den tijd van vijf jaar en bij wijze van proef werd ingevoerd, kan zijn, dat het de Engelschen gelukken zal om een eventueel locaal fascisme, hoe progressief het zich moge voordoen, althans op legaal gebied te matigen, hetgeen de democratische elementen, die, tengevolge van de verkiezingen niet in het parlement kwamen, gelegenheid blijft schenken om hun activiteit elders te ontplooien of wel oppositie te voeren tegen het optreden van een gecombineerde radicale en conservatieve fractie, die zich vereenigd heeft op een anti-socialistische basis.

Inderdaad is de socialistische partij onder het leiderschap van Manley, die in het semi-officieële orgaan van het Britsche Imperium, de Round Table, „the most distinguished Jamaican now living" werd genoemd, bereids een nieuwe richting ingeslagen. Een richting, die minder politiek van aard, vermoedelijk veel wezenlijker is dan een eenzijdig streven naar staatkundige voorrechten.

In stijgende mate vraagt men zich in Jamaica, evenals in het overige West-Indië af, op welke wijze de economische moeilijkheden, waarmede de massa van het volk heeft te worstelen, valt te verklaren.

Het zou te ver van zuiver politiek terrein voeren om, meer gedetailleerd, de natuurlijke oorzaken van de West-Indische armoede na te gaan. Bepalen we ons tot de hoofdzaken, dan zien

we, dat het beschikbaar land in bijna alle Britsch West-Indische eilanden ontoereikend is om de bevolking te voeden, tenzij de oppervlakten, die nu nog in gebruik zijn van suiker- en bananen ondernemingen, eveneens voor eigen voedselproductie worden aangewend (en zelfs dan zal men met een ernstig landtekort worstelen). Anderzijds werd in het verleden geen rekening gehouden met het feit, dat de zwarte West-Indiërs, hoewel onder de hoede van de Westersche cultuur, in wezen geen westerlingen zijn en grootendeels nog slechts de eerste schreden op den weg, die naar moderne Westersche ontwikkeling moet voeren, hebben afgelegd. Het is gebleken en het blijkt in steeds sterkere mate, dat deze West-Indiërs, die in de eerste plaats als „arbeidskrachten" en in de tweede plaats als „menschen" werden beschouwd, bepaalde latente eigenschappen hebben, die door het gebrekkig inzicht, dat in leidende kringen heerschte en ten deele nog heerscht, verstikt en vernietigd werden.

West-Indië begrijpen beteekent Afrika begrijpen. De sleutel tot de oplossing van vele moeilijkheden ligt ten deele in het oorspronkelijke stamland der West-Indiërs.

Wenden we dan wederom den blik naar het stamland dezer West-Indische bevolkingsmassa, dan zien we, dat in Amerika de meest elementaire sociale bindingen, die het leven dezer menschen beheerschten, werden vernietigd door de opheffing van het stamverband.

Een welbewuste poging om dit verloren goed te herstellen mag echter grootendeels als uitgesloten worden geacht, doch een herstel op geheel nieuwe basis is daarentegen, wellicht na veel inspanning, mogelijk.

Met het oog hierop begon Norman Washington Manley een experiment, dat in den beginne in heel wat mindere mate de internationale aandacht trok, dan de staatkundige verbeteringen, die op Jamaica werden doorgevoerd. Hij begon, met eerbiediging van dat, gewoonlijk in West-Indië zoo laatdunkend beoordeelde, werk der diverse kerken, de jeugd van Jamaica te organiseeren.

Het werk van Manley, dat thans in geheel West-Indië meer en meer de aandacht begint te trekken, staat bekend als de „Jamaican Welfare Limited" welke organisatie oorspronkelijk gefinancierd werd door op iedere bos bananen een halve penny te heffen, terwijl de Britsche Regeering thans voor den tijd van vijf jaar 30 duizend pond sterling per jaar voor dit werk ter beschikking stelde.

Het is de bedoeling om over het geheele eiland in de eerste plaats de jeugd een nieuw sociaal verband te schenken, een jeugd, die niets anders dan de kroeg of de straat kent, ten einde op deze wijze een nieuwe, hooger ontwikkelde en met democratische idealen bezielde bevolking te verkrijgen, die tegelijk als arbeidende massa een belangrijker potentialiteit kan ontwikkelen, dan een massa, die onevenwichtig, van innerlijke sociale structuur beroofd, voortdurend een probleem blijft vormen.

De nieuwe constitutie van Jamaica is zonder twijfel een stap in de richting naar komend zelfbestuur. Maar hoe belangrijk men deze staatkundige verbetering ook moge achten, ontkend kan niet worden, dat zij gelijktijdig groote tekortkomingen vertoont. Van meer beteekenis moet dan ook het feit genoemd worden, dat, dank zij dit streven naar staatkundige onafhankelijkheid, gelijktijdig het besef ging groeien, dat Jamaica — en hetzelfde geldt voor geheel West-Indië — niet gebaat wordt met incidenteele verbeteringen, maar dat men steeds de samenhang der dingen in het oog moet houden. Of, zooals Prof. Simey, de sociologische adviseur van de officieel door Engeland voor West-Indië ingestelde commissie voor ontwikkeling en welvaart, in de London Times schreef: ,,Onderwijs, gezondheid, arbeid, wetgeving, agrarische herorientatie dienen alle te worden beschouwd als de aanvalswegen, die ons ter beschikking staan om het centrale sociale probleem van West-Indië tot een oplossing te brengen."

Bezield met deze en soortgelijke gedachten, maakt het democratisch socialisme in Jamaica, hoezeer het tengevolge van de verkiezingen dan ook in een hoekje werd gedrukt, zich op voor nieuwen strijd, een strijd langs nieuwe banen. Een strijd, die, als niet alle teekenen bedriegen, beslissender voor West-Indië zal worden, dan een uitsluitend streven naar staatkundige verbeteringen, gelijk in het verleden werd gevoerd en dat in de nieuwe constitutie van Jamaica culmineerde.

Naschrift der redactie.

Nu ook in Suriname en Curaçao de politiek haar intrede gedaan heeft — of luider is gaan spreken dan te voren — kan het nuttig zijn kennis te nemen van de wijze, waarop elders in West-Indië het streven naar grooter zelfstandigheid zich uit.

Hoewel er groote verschillen bestaan tusschen de samenstellende deelen van hetgeen er in tropisch Amerika nog aan ,,koloniaal" gebied overgebleven is, kunnen er hier en daar toch wel vergelijkingen gemaakt worden tusschen de gewesten onder Ne-

derlandsche vlag eenerzijds en de Britsche aan den anderen kant.

1. Is het niet merkwaardig, dat tijdens de mundiale economische crisis van na 1929 het allerminst welvarende Suriname verschoond gebleven is van zoo ernstige onregeldheden, als er in de Britsche West-Indiën allerwege te betreuren geweest zijn?
2. Naast het uitheemsche leeft in de Britsche West-Indiën ook een inheemsch blank bevolkingselement van ,,aristocratische" allure. Met deze klasse zou te vergelijken zijn die der ,,first families" op de Ned. Bovenwindsche Eilanden — of wat er nog van deze groep over is — en die van de ,,Sjons" op de Benedenwindsche. In Suriname, kleurlingenland bij uitnemendheid, is de toestand in dit opzicht anders; hier bestaat het blanke element uit de ,,Hollanders", een kleine joodsche groep en een aantal nakomelingen der landbouw-kolonisten van 1845.
   Wat de beide Nederlandsche gewesten met elkander — en met Jamaica — gemeen hebben, is de tegenstelling landskind — moederlandsche Europeaan, een tegenstelling los van, of naast de kleurkwestie.
3. Ook in de Surinaamsche pers is, heel even nog maar, tot uiting gekomen die andere tegenstelling, tusschen de donkerder en de lichtere kleurlingen. De zwarte man, die óók op school geweest is, vreest, dat bij grooter politieke zelfstandigheid van zijn land, het overwicht van den minder gepigmenteerde, die een betere kans op ontwikkeling gehad heeft, nog zal toenemen. De maatschappelijke differentiatie loopt ook hier nagenoeg parallel met die naar de kleur.
   Om niet te spreken van het specifiek Surinaamsche verschijnsel dat de bevolking voor niet minder dan 45% uit Aziaten bestaat, die nog steeds niet algemeen als ,,Surinamers" erkend worden, al zijn zij in het land geboren. De Britsch-Indische meerderheid onder hen acht zich te kort gedaan wanneer men nog altijd spreekt van ,,koelies", ook met betrekking tot hen die de periode van den contractarbeid op de plantages achter den rug, dan wel nimmer gekend hebben. En de Javaansche minderheid staat niet geheel en al vreemd tegenover de politieke gebeurtenissen in haar stamland.

EEN NEDERLANDSCH ZEEOFFICIER OVER CURAÇAO EN SURINAME

DOOR

JHR. L. C. VAN PANHUYS

Niet lang geleden [1]) verscheen in dit tijdschrift een opstel over een bezoek van een zeeofficier aan Nederlandsch Guiana en Berbice aan het einde van de 18de eeuw. Thans moge het eenvoudige, maar niet onbelangrijke verhaal van een ander zeeofficier, Jhr. H. J. L. T. de Vayness van Brakell, over zijn bezoeken aan West-Indië, Curaçao, Venezuela en Suriname in een tijdperk van ongeveer vijftig jaar in het licht worden gesteld. Het boek van Jhr. de Vayness „Zestien zeereizen", waaraan deze aanteekeningen zijn ontleend, schreef hij op zes-en-zestig jarigen leeftijd, het zag in 1870 bij den uitgever P. N. van Kampen te Amsterdam het licht.

Jhr. de Vayness van Brakell werd op 1 Mei 1804 op een landgoed in de nabijheid van Bemmel geboren. Van 1804 tot 1816 bracht hij door op het instituut *Admiraal van Kinsbergen* te Elburg, waar hij, in die dagen dat de oorlog nog versch in het geheugen lag, dagelijks in het schermen en evenals militairen, in den wapenhandel geoefend werd. Zijn vader was hoofdofficier bij de genie geweest; een oom was eerste officier aan boord van het linieschip *Piet Hein* en een en ander droeg er toe bij, dat de schrijver in 1818 de zeemansloopbaan koos; hij werd toen aangesteld tot buitengewoon adelborst met een tractement van *f* 14.— 's maands en *f* 10.— tafelgeld.

Wij slaan de mededeelingen over de nu volgende elf zeereizen over en vangen aan met het uitzeilen op 20 October 1847 van den schrijver, als commandant van een snelzeilend schoenerbrikje, de *Ternate* met een bemanning van 70 koppen naar West-Indië. Reeds 6 December liep de *Ternate* de schoone haven van Curaçao binnen en de schrijver maakte terstond zijn opwachting bij

[1]) Jg. XXV blz. 81.

gouverneur Rammelman Elsevier, die zeer tevreden scheen nu over een snelvarend oorlogsschip te beschikken dat het hoofd kon bieden aan de geweldig sterke stroomingen van de Caraïbische zee. Het verheugde den schrijver zeer onze driekleur te zien wapperen boven de geduchte batterijen door Krayenhof in 1827 aangelegd, terwijl het binnenloopen der schoone haven bovendien nog door een oud Spaansch fort, op de rots gelegen, onmogelijk gemaakt werd. In het Schottegat zou de geheele Engelsche vloot kunnen geborgen worden. Van de zeezijde gezien doet het eiland zich met zijn talrijke op hoogten liggende plantages, die meest allen wit zijn, allervriendelijkst voor. Onafgebroken waait er de passaat van oost naar west; alleen in de orkaanmaanden — maar de orkanen komen haast nooit zoo zuidelijk — heeft men wel eens een stilte; en ook dan alleen heeft men het gezicht op de bergen der tegenover liggende kust van Venezuela.

Men is zeer gastvrij op Curaçao; behalve de familie van den gouverneur, die den schrijver vele beleefdheden bewees, waren het de Van der Meulens, Royer, Gravenhorst, Schotborgh, de Veer en anderen, die meest allen hun buitenplaatsen hadden.

De Gouverneur zond den commandant terstond naar La Guayra, waar hij bij onzen zaakgelastigde, den heer Van Lansberge, later gouverneur van Curaçao en van Suriname, een goed onthaal vond. Daarna moest hij eenige havens van Nieuw-Grenada bezoeken en door middel van een aantal aanbevelingsbrieven de handelsbetrekkingen van Curaçao met die republiek uitbreiden. Op verzoek van de te La Guayra wonende Nederlandsche kooplieden bracht de schrijver den aanstaanden president met de *Ternate* naar Sante Martha, waarbij de aanstaande president, generaal Olanda, zelf uit dankbaarheid tot loods diende, op een wijze, die den commandant vewonderde.

Betrekkingen werden aangeknoopt met de heeren Meires en Ferguson. Te San Pedro werd een bezoek gebracht aan het graf van den grooten Bolívar.

Van Carthagena werden na een geweldige bries Port Royal en Kingston op Jamaica bereikt, waar de schrijver moest onderzoeken of de schepen van vreemden er toegang verkregen op den voet van vrijen handel.

Na terugkomst te Curaçao bracht de *Ternate* bezoeken aan Porto Cabello, Peurto-Rico en Santo Domingo, doch van daar weder te Curaçao aangekomen, kreeg de geheele equipage de koorts. Toen allen hersteld waren gaf de gouverneur gevolg aan zijn voornemen om met de *Ternate* Aruba te bezoeken, waar te

paard een tocht naar de gouddelverij werd ondernomen. Dit bedrijf bleek echter zoo weinig winst af te werpen, dat de gouverneur de bevolking aanraadde zich liever toe te leggen op het aanplanten van cochenille, waarvan men op de gouvernementsplantages een schoone oogst zag inzamelen. Twee etmalen later bracht de *Ternate* den gouverneur naar klein-Curaçao om den venezolaanschen schoener *Portena*, die daar gestrand was, hulp te verleenen. Het fraaie fregat de *Prins van Oranje* kwam in dezen tijd Curaçao bezoeken; voor de haven sloeg de sloep van het fregat om, waardoor zes man verdronken.

Daarna moest de *Ternate* jacht maken op een slavenhaler. Op het laatst van December verliet het schip Curaçao, en na eerst Sint Maarten en Sint Eustatius te hebben bezocht, werd in 26 etmalen Suriname bereikt. Bij een wending tusschen Saba en Sint Eustatius spleet bij een vervaarlijk hooge zee de fokkemast.

Gewoon geraakt aan de hooge eilanden in de Caraïbische zee, stond de schrijver verbaasd over de lage Surinaamsche kust, waar men zich moest richten naar boomen zooals de cancantree, die zich hoog boven het vlakke land verheft. De schrijver roemt de schoone plantages aan weerszijden van de breede Surinamerivier, waar het frissche groen van de suikervelden, de vruchtbaarheid van het land verraadt. Het gezicht in de Commewijnemonding, bij het fort Amsterdam, noemt hij zeer schoon. Paramaribo maakt door haar witte huizen en sierlijke openbare gebouwen een zeer aangenamen indruk. Het paleis van gouverneur Baron Van Raders, is schilderachtig gelegen tusschen de oude tamarinde boomen. Sedert den brand is de stad zeer luchtig en met rechte breede straten weder opgebouwd. Zij verdient alleszins een bezoek. Na een maand moest de *Ternate* naar Nickerie om te beletten, dat de slaven naar de Engelsche kolonie zouden vluchten. Dagelijks ging de commandant 's middags om 12 uur met de giek op jacht op snippen en eenden op de zandbanken en hij had hiermede veel succes. Helaas ontving de heer de Vayness van Brakell de tijding dat zijn echtgenoote in Nederland was overleden, waarop hij via Snit Thomas en Southampton, naar het vaderland terugkeerde.

* * *

Nog eenmaal kreeg de schrijver gelegenheid tot een bezoek aan West-Indië en Suriname. Hij vertrok den 20sten October 1859 als kapitein-luitenant ter zee, commandant van de brik *Lynx*.

Het eerste bezoek was aan Vela de Coro, in Venezuela, waar strijd werd gevoerd tusschen de aristocraten en de federalisten. Op korten afstand van de plaats waar de *Lynx* ter anker lag, op de smalle strook die het schiereiland Paraguana met het vaste land van Coro vereenigt, sneuvelde ook de zoon van onzen consul-generaal, den heer Van Lansberge, die door partijgangers werd afgemaakt. Met moeite kon de commandant den heer Van Lansberge te Caracas bereiken om overleg te plegen. Over La Guayra werd de terugtocht ondernomen en vandaar vertrok de *Lynx* naar Curaçao.

Order ontvangen hebbende om Sint Eustatius en Sint Maarten met de *Lynx* te bezoeken, ontmoette de commandant op eerstgenoemd eiland den heer Van Idsinga, die later in 1868, tot gouverneur van Suriname werd benoemd, als gezaghebber. Op Sint Maarten vervulde de heer Crol die functie. Saba kon niet worden bezocht, omdat volgens den gouverneur op „die klip" schier geen ankerplaats was. Het moet anders, schrijft de heer De Vayness, een bezoek overwaard zijn. Elk dorp heeft zijn eigen gekozen hoofd, vervolgt hij, maar het geheele eiland erkent het Nederlandsch gezag, hoewel het niets aan Nederland betaalt, evenmin als het iets ervan ontvangt. De mannen, die ik zag, waren blond en hadden blauwe oogen. De vrouwen hebben er den naam zeer schoon te zijn en de Engelsche bewoners van de omliggende eilanden kiezen uit haar vaak hunne echtgenooten.

Op Sint Maarten vond de commandant eenige prachtig gelegen punten en met suikerriet beplante bergen. De rum, die mevrouw de weduwe Van Romondt op haar plantage liet proeven, was de lekkerste, die men zich denken kan.

Terugkeerende van St. Eustatius naar Curaçao brak aan boord de gele koorts uit, die aan 13 manschappen, onder wie den luitenant ter zee, Pompe van Meerdervoort, het leven kostte. Het gelukte den commandant met veel moeite de gele-koortslijders in een luchtige inrichting buiten de stad geplaatst te krijgen, wat zeer gunstige gevolgen had, terwijl in het oude hospitaal de gele koorts voortdurend was blijven woeden.

Half Maart kreeg de commandant den geheimen last van het Ministerie van Koloniën, om op de Aves- en Rocas (Roques)-eilanden onderhandelingen aan te knoopen met de Venezuelanen, die zich op die eilanden gevestigd hadden, teneinde een onderzoek in te stellen naar hun rechten op den grond. Natuurlijk was hem de meeste omzichtigheid aanbevolen om alle verwikkelingen te voorkomen; van de andere zijde moest hij wel met nadruk

het recht van Nederland handhaven, wanneer dit mocht blijken te bestaan.

Hoewel er tal van vogels en eieren werden aangetroffen, bleken twee met verschillende soorten van guano medegenomen zakken, na onderzoek te Leiden, slechts een weinig meststof of niets dan zand te bevatten. Het vinden van den weg in een doolhof van 350 eilandjes en zandplaten was gevaarlijk en moeilijk en de commandant was zeer verheugd, Curaçao heelshuids weer te kunnen binnenloopen en van deze zonderlinge expeditie met eere te zijn afgekomen.

Weinige dagen later vertrok de *Lynx* naar Suriname.

* * *

In April 1855 verliet Jhr. de Vayness Curaçao om het commandement over het station in de Kolonie Suriname te aanvaarden, wat een jaar duren zou.

De *Lynx* had 42 dagen noodig om van Curaçao, tegen wind en stroom in, Suriname te bereiken.

Te Paramaribo werd het commandement over het station voorgenomen van den kapitein-luitenant ter zee Ditlof Tjassens.

De heer de Vayness nam met groot genoegen zijn betrekking waar, eerst onder den gouverneur Jhr. Von Schmidt auf Altenstadt, later onder den generaal Schimpff, onder wiens orders hij de voldoening smaakte eenige maatregelen tot nut van de kolonie tot stand te helpen brengen. De kolonie verkeerde in deerniswaardigen toestand. Zaken van eenig belang toch werden niet meer gedaan, want de emancipatie dreigde. Dit wist ieder; de vraag was slechts —Wanneer? Door den heer Schimpff voorbereid, heeft diens opvolger, de heer Van Lansberge de emancipatie mogen invoeren. In Juni 1856 gaf Jhr. de Vayness, intusschen bevorderd tot kapitein ter zee, het bevel over aan den kapitein-luitenant ter zee G. van Os, en hij keerde met den kleinen koopvaarder *Texel* naar Nederland terug.

Wij zullen Jhr. de Vayness niet verder op zijn loopbaan volgen, doch nog slechts meedeelen, dat hij op 16 October 1858 op zijn verzoek eervol ontslag ontving.

BOEKBESPREKING

Ir. O. M. DE MUNNICK, 1946. *Het rijke ertsland Suriname en zijn problemen.* Het ontstaan en het bedrijf van de Surinaamsche Bauxiet Maatschappij in woord en beeld; de gang van het erts tot metaal. Hengelo, 1946, H. L. Smit & Zn.; 162 bladz. met 1 schema en 2 kaarten, 34 platen buiten de tekst, 6 losse bijlagen. (*f* 9.50).

Dit boek met den eenigszins sensationeelen hoofdtitel en de vele subtitels maakt den indruk dat Schr. weliswaar veel heeft willen geven, doch daarbij òf niet beschikte over voldoende materiaal òf niet bij machte was dit voldoende te kunnen doorwerken.

Schr. is dan ook, zooals zelf reeds wordt toegegeven, in veel opzichten onvolledig gebleven.

Dit lijkt ons echter minder een bezwaar, dan dat de behandeling dikwijls nogal verward is, dat veel van het gegevene weinig ter zake doende is en verschillende gegevens verouderd zijn. Daarbij kan niet aan den indruk worden ontkomen dat aan de behandeling van veel een subjectieve kant zit, waarmede men wellicht beter doet rekening te houden.

Van het eerste deel, waarin meer technische en wetenschappelijke onderwerpen worden besproken, is een groot deel gewijd aan de ontwikkelingsgeschiedenis van de bereiding van aluminium en de technische toepassingen daarvan, waarbij zonder duidelijke redenen magnesium en beryl worden betrokken. Daargelaten dat de beschrijving populair is en de gegevens deels reeds verouderd zijn, is het op zichzelf wellicht geen onaardige gedachte in het verband van het geheel den lezer een indruk te geven van het belang van aluminium, doch wordt door dit alles er de aandacht van afgeleid dat Schr. geenzins aantoont waarom en in hoeverre Suriname een rijk ertsland zou zijn.

Over bauxiet wordt goed beschouwd reeds weinig gezegd, doch schaarscher nog zijn de gegevens over andere delfstoffen.

Iets uitvoeriger (ongeveer 1 pagina) worden de lateritische ijzerertsen genoemd, doch ook hier beperkt Schr. zich tot enkele weinig zeggende gegevens, zoodat de bewering, dat de vooruitzichten van Suriname als grootleverancier van ertsen (naast bauxiet dus óók ijzererts) gunstig zijn, weinig gefundeerd blijft.

Goud wordt in 2 simpele zinnetjes afgehandeld. Enkele andere delfstoffen worden als mogelijkheden genoemd (p. 28), doch ,,In hoeverre hier sprake zou kunnen zijn van winbare hoeveelheden dezer delfstoffen, valt niet te zeggen, evenmin waar de vindplaatsen zich zouden bevinden.''

Het over petroleum opgemerkte draagt slechts een sensationeel karakter.

Het valt te betreuren dat Schr. verschillende storende onjuistheden over het hoofd zag, zooals (p. 31) ,,Ten einde het metaal te verkrijgen moet een scheiding plaats vinden door verbranding van de zuurstof", terwijl men toch waarlijk geen bioloog behoeft te zijn om aan een volmaakt uit de lucht gegrepen en op zichzelf reeds onmogelijke voorstelling, als zou op ,,Het Tafelgebergte .... thans nog *vóórwereldlijke* plantengroei aangetroffen" worden (p. 77), aanstoot te nemen.

Aan het tweede deel van het boek (vanaf p. 67), waarin Schr. zich waarschijnlijk ten doel stelt de overige problemen van Suriname te behandelen, zooals die van de bevolking, de geologie, het klimaat en de land- en boschbouw, is ,,een caleidoscopisch karakter gegeven" (p. 141). Ongeveer één derde deel hiervan wordt in beslag genomen door de geschiedenis van de beginontwikkeling van het bauxietbedrijf der S.B.M., waarbij, afgezien van enkele onjuistheden, rekening mag worden gehouden met een persoonlijke zienswijze van den Schr.

Overigens is de behandeling der vraagstukken dikwijls moeilijk te volgen, het gebodene onvolledig en onnauwkeurig. Wat dit laatste betreft: Volgens een schatting van den Schr. zal Suriname ,,naar alle waarschijnlijkheid enkele honderdduizenden kubieke meters bruikbaar timmerhout kunnen opleveren" (p. 136); indien voor boschverjonging zou zijn gezorgd, ,,zou dit gewest thans zonder veel moeite een paar honderdduizend kubieke meters goed timmerhout jaarlijks hebben kunnen leveren voor export naar Nederland of elders" (id.) — hetgeen o.m. zou wijzen op een wel zéér snellen groei.

Alles bijeengenomen mag gezegd worden dat, hoe goed de bedoelingen van Schr. ook geweest mogen zijn, het door hem gebodene weinig bevredigt.

H. SCHOLS.

De Branding, orgaan van de R.K. vereeniging St. Thomaskring op Curaçao.

Dit blad ,waarvan no. 1 van Juni 1946 voor mij ligt, wil de spreekbuis der Curaçaosche Roomsch-Katholieke jongelingschap zijn. Blijkbaar gaat deze jongelingschap nog tastend en zoekend haar weg (wat in haar te prijzen is), en versmaadt zij daarbij goede leiding niet.

F.

Nos Lucha. De afdeeling Pietermaai van de *Curaçaosche R.K. partij* is in het najaar van 1946 een eigen blad gaan uitgeven. Nummer 3 van 25 November 1946 ligt voor mij. Naar verluidt, zullen andere afdeelingen en ook het hoofdbestuur der partij volgen. *Nos Lucha* heeft een bijblad in het Nederlandsch, waarin het vooral wil rechtzetten onjuiste mededeelingen en voorstellingen in Nederlandsche bladen als *Curaçao* en *Amigoe di Curaçao*.

F.

De Nieuwe Tijd is het nieuwe orgaan van de Curaçaosche R.K. partij. Het eerste nummer verscheen 17 Jan. 1947 Verschillende bestuursleden hebben er in het Papiementsch en in het Nederlandsch artikelen in geschreven. In een ,,Welkom" aan de commissie uit de Staten-Generaal wordt de voorstelling gegeven, dat deze heeren een tegenbezoek komen brengen.

F.

J. C. de Miranda, 1946. *Het bewijs door getuigen in burgerlijke zaken.* Ac. proefschr. Amsterdam, Uitg. H. J. Paris, xv + 378 bladz. en stellingen.

Een bespreking van dit lijvige proefschrift kan hier niet volgen. De redactie waardeert de toezending door dezen zoon van het Surinaamsche land.

Van de 11 stellingen zijn er 10 aan Suriname gewijd. De Boschnegers zijn daar de eenige „volkomen autonome" bevolkingsgroep, zegt mr. De Miranda. Het staatkundig bestel in Suriname kan niet als een democratisch bestel worden gekenschetst, luidt de tweede stelling.

De defendens is geen voorstander van de opheffing van den verplichten rechtsbijstand, die 10 jaar geleden in Suriname uit Curaçao is overgenomen. Men kan moeilijk ontkennen, dat deze regeling in beide gebiedsdeelen wel heel ver gaat. Niet alleen is de lijdelijkheid van den rechter afgeschaft, wat een voordeel kan zijn, zooals weleens blijkt bij de regeling van het rechtsherstel in Nederland, maar de rechter in Suriname en Curaçao wordt ook een taak gegeven, die den praktizijn toekomt. Als mr. De Miranda aanvoert, dat de opheffing van den verplichten rechtsbijstand in strijd is met het concordantiebeginsel, blijkt niet, of hij dit een bezwaar of een voordeel vindt. Waarschijnlijk het eerste, maar hij haalt de desbetreffende bepaling der staatsregeling niet geheel juist aan. Immers daarin wordt niet gesproken van overeenstemming wat de beginselen betreft maar regeling van de plaatselijke wetgeving „zooveel mogelijk" overeenkomstig de Nederlandsche. In het memorandum, aan de Koningin overhandigd door de Curaçaosche delegatie, wordt op afschaffing van het concordantiebeginsel aangedrongen. B. d. G. F.

Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao.

In December 1946 verscheen te Utrecht, als no. 1 van de *Uitgaven* der stichting welker naam aan het hoofd van dit berichtje staat, haar *Jaarboek 1945–1946* (voor de periode 29 Aug. 1945 tot 12 Sept. 1946).

De Studiekring werd enkele maanden na onze bevrijding van de Duitsche overheersching te Utrecht opgericht, nadat reeds circa anderhalf jaar te voren de Heeren Prof. Dr. A. A. Pulle, Dr. J. Lanjouw en J. W. Gonggrijp van gedachten gewisseld hadden over het ter hand nemen, na den oorlog, van het natuurwetenschappelijk onderzoek in Suriname, in het economisch belang van dit gewest — en iets later Dr. P. Wagenaar Hummelinck een plan naar voren gebracht had tot het oprichten eener vereeniging ter bestudeering der natuurlijke gesteldheid van Suriname en Curaçao.

De statuten der stichting geven als haar doel aan „de uitbreiding van de kennis der natuurlijke gesteldheid van Suriname en Curaçao, zoowel met het oog op de belangen der wetenschap als op die van haar toepassing."

Het eerste Jaarboek bevat veel dat wijst op het streven het natuurwetenschappelijk onderzoek, dat de stichting zich voorstelt te bevorderen, dienstbaar te maken aan de belangen van practijk en economie. Het is vooral op hetgeen noodig geacht wordt ter ontwikkeling der

natuurlijke hulpbronnen van Suriname (luchtkaarteering, boschexploratie en bodemonderzoek) dat de aandacht van den Studiekring gericht is en het Jaarboek leert ons dat in het eerste jaar van zijn bestaan reeds veel voorbereidend werk verricht werd.

Zeer gelukkig lijkt de samenwerking welke in Sept. '46 tot stand kwam met de „Economische Stichting West-Indië–Nederland" (Eswin), in het belang vooral van het verkrijgen der noodige geldmiddelen, waarbij een gemeenschappelijke Financieele Commissie in het leven werd geroepen.

Groote belangstelling bij particulieren in Suriname voor de natuurlijke gesteldheid van het land heeft de Studiekring tot dusver niet kunnen constateeren; wat de Nederlandsche Antillen betreft vermeldt het Jaarboek de stichting, in 1946, van „Het Curaçaosch Museum" te Willemstad.

Het Jaarboek bevat aan wetenschappelijke mededeelingen een uitvoerig overzicht van „Het natuurwetenschappelijk onderzoek met betrekking tot Suriname en Curaçao: 1939–1945" (blz. 56–77, met literatuurlijsten), van de hand van P. Wagenaar Hummelinck en een artikel over „Bird preservation in the territory of Curaçao" (blz. 78–85) van J. H. Westermann.

Februari 1947. M.

Economische Stichting West-Indië–Nederland. Economisch Bericht no. 2, December 1946.

De *Eswin* heeft er zeker een goed werk mede verricht, het publiceeren van economische gegevens, De West betreffend, ter hand te nemen.

No. 2 harer berichtenreeks behandelt loonen, gezinsbudget, winkel- en importprijzen in Suriname, inclusief indexcijfers voor 1939 en 1945.

Loonen van personeel in overheidsdienst worden tegenover elkander gesteld voor de jaren 1939 en 1946, een periode waarin die van de „schijnwelvaart" valt gedurende 1942–1944. De kosten van levensonderhoud, alsmede de winkelverkoopprijzen van een honderdtal consumptie-artikelen, van 1939 worden vergeleken met die van 1945.

Er worden twee gezinsbudgets gegeven, voor inkomens van respectievelijk *f* 100.— en *f* 400.— per maand. Berekend wordt dat van het lagere inkomen een grooter deel aan imporgtoederen besteed werd, t.w. in 1939 46.3% en in 1945 50.4%; voor het grootere inkomen bedroeg het percentage in beide jaren 36.3%.

Bevrediging der behoeften van 1939 zou voor het honderdguldensgezin in 1945 een uitgave van *f* 108.60 vereischen. Het gezin met het hoogere inkomen was er beter aan toe; het budget komt voor 1945 op *f* 375.64 per maand.

De cijfers welke in dit laatste opgenomen zijn voor huishuur, bediening enz. zijn voor moederlandsche huisvaders eenvoudig om van te watertanden.

Het is echter maar de vraag welke waarde men aan calculaties als deze kan hechten, anders dan ter vergelijking van het eene jaar met het andere.

Februari 1947. M.

Almanaque de Curaçao para el año de 1947. Compilación de W. M. Hoyer.

Een schat van wetenswaardigheden brengt deze uitgave weer. Bij het doorbladeren trof ons, dat de Protestantsche kerken als gebouwen worden genoemd, zonder aanduiding van de gemeenschap, waartoe zij behooren, zooals bij de Israëlitische wel is geschied. Onder de nationale feestdagen ontbreekt de 5de Mei, maar misschien wordt die in de Nederlandsche Antillen niet gevierd. Belangrijk is, dat verschillende statistische cijfers, die in Nederland niet verder bekend zijn dan uit het Curaçaosch verslag over 1938, hier loopen tot 1940 en sommige zelfs tot 1944.

Deze uitgave kreeg dit jaar een mededinger in de *Israelietische Almanak voor het jaar 5707*, die, samengesteld door den rabbijn Is. Jessurun Cardozo, werd uitgegeven vanwege het Joodsch Hulp Comité voor Aruba en Curaçao.

F.

BLADVULLING

WANNEER PARAMARIBO ZIJN EERSTE KLOK KREEG

In den negenden jaargang van *De West-Indische Gids* (1927/1928, blz. 433 e.v.) schreef ik een bijdrage „Hoe men in Suriname in den loop der eeuwen den tijd heeft aangegeven." Daarin is geen melding gemaakt van de torenklok te Paramaribo.

Dezer dagen las ik daarover een en ander in de notulen van het Hof van politie en crimineele justitie.

Het raadhuis van Paramaribo, waarvan de benedenverdieping in het midden der 18de eeuw als Hervormde kerk werd gebruikt, had wel een toren maar geen klok.

Tijdens het bestuur van gouverneur Wigbold Crommelin (1757–1768) besloot de raad, op 17 Mei 1768, in den toren van de kerk een klok te doen plaatsen. Van een zekeren heer Robert werd voor *f* 1500.– (Holl.) een klok overgenomen, welke deze tegen een belooning van *f* 500.— (Holl.) zou plaatsen. Tevens benoemde men Robert voor den tijd van 10 jaren tot klokkenist op een jaarwedde van *f* 500.—. Dit was het eerste mechanisch loopende uurwerk in Suriname. Wel was er al eerder een bel in den Oranjetuin bij het Hof, in een klokkenhuis gehangen, welke o.a. op de uren der vergaderingen van de onderscheiden colleges of wel bij kerktijd en kerkeraadsvergaderingen werd geluid. Wat er van deze torenklok is geworden is mij niet bekend.

FRED. OUDSCHANS DENTZ

KRONIEK

SURINAME

„An experimental coutry" heeft een vreemdeling Suriname eens genoemd en de juistheid dezer uitspraak kan moeilijk ontkend worden, gegeven het ten opzichte van dit land betoonde beleid, op zuiver economisch- en ook wel op ander gebied.

Na de slavenemancipatie is er gedurende een halve à driekwart eeuw naar gestreefd Suriname te doen blijven, of nog meer dan te voren te doen worden, een typisch Nederlandsche volkplanting, ongeacht de herkomst der verschillende groepen van de bevolking. Wat logisch lijkt, gezien de cultureele allure welke alle landen der nieuwe wereld zoo duidelijk vertoonen, onverschillig hoeveel of hoe weinig er in de tegenwoordige bevolkingen nog aanwezig is van het bloed der Europeesche naties, die sedert Columbus Amerika gekoloniseerd hebben — en ook daar waar het koloniale tijdperk reeds geruimen tijd achter den rug is.

De zoo lang gevolgde en bij gelegenheid wel eens uitdrukkelijk verdedigde algemeene politiek ten aanzien van Suriname heeft in de latere jaren een wijziging ondergaan, zonder dat van de verandering ooit in het openbaar rekenschap afgelegd is. Een reeks van maatregelen zijn vóór den tweeden wereldoorlog genomen, welke er blijkbaar op gericht waren Suriname te maken tot een land waar de inwoners van Aziatische herkomst zooveel mogelijk zouden kunnen leven naar de gebruiken en onder de instellingen van hun oorspronkelijke stamlanden. Niet zoozeer wegens de teleurstellende resultaten van het assimilatieproces, dan wel — naar het scheen — met de voorop gestelde bedoeling een belangrijke uitbreiding te geven aan de Javaansche kolonisatie, welke slechts zou kunnen slagen wanneer de immigranten in hun nieuwe vaderland ongeveer dezelfde toestanden zouden aantreffen waaraan zij in het oude gewend waren.

Naar het zich laat aanzien zal het met dit experiment gaan zooals met zoo menig ander van vroeger datum; wat er ter voorbereiding gedaan is kan niet meer ongedaan gemaakt worden, maar de uitvoering van het project blijft achterwege. Heeft men indertijd gedacht zich in Suriname een tropisch productiegebied te kunnen reserveeren, waarop men in geval van nood terug zou kunnen vallen, dan is men te laat geweest. De Indische politieke kwestie heeft ons overvallen en het lijkt niet waarschijnlijk dat er nog sprake zal kunnen zijn van een belangrijke transmigratie van den Oost naar de West. Tenzij het mogelijk zou blijken zich te verzekeren van het menschenmateriaal waarvoor, volgens een uiting van een der tegenwoordige

Indische machthebbers, onder de ,,Repoeblik" op Java geen plaats meer zal zijn.

Intusschen zou er in Suriname, naar onlangs in een daar verschijnend nieuwsblad te lezen was, onder de reeds in dit blad gevestigde Javanen neiging bestaan om naar het stamland terug te keeren. Het bericht doet vreemd aan, maar wij weten nu eenmaal weinig van wat er onder de tegenwoordige omstandigheden in deze bevolkingsgroep omgaat.

Aan den anderen kant trekt Suriname weder de aandacht als toevluchtsoord, zij het niet voor de millioenen Javanen die men eventueel uit hun eigen land zou willen uitstooten, dan toch voor de honderdduizenden Joden, die naar een nieuw tehuis zouden zoeken, buiten Europa en buiten Palestina.

De gouverneur heeft de meening der Staten gevraagd aangaande een joodsche immigratie op bescheiden schaal en het vertegenwoordigend lichaam heeft in principe medewerking toegezegd, mits de voorwaarden voor Suriname aannemelijk zouden zijn. Een nieuw experiment?

Op politiek gebied (hoe zou het anders kunnen?) ontbreekt het niet aan pogingen om te formuleeren wat men voor de toekomst noodig en wenschelijk acht. Wij hebben reeds kennis kunnen nemen van een ontwerp-constitutie, voorziende in een volksvertegenwoordiging op wier (bindende?) voordracht de gouverneur benoemd zou worden en die rechtstreeks de leden der rechterlijke macht zou aanstellen. Dat er echter ook nog nuchtere lieden in Suriname zijn, die alles wat zij gehoord en gelezen hebben aan zich voorbij laten gaan en nu eens eindelijk zouden willen weten wat er werkelijk bereikbaar is, kan blijken uit de vraag van een inzender in een plaatselijk nieuwsblad, hoe men zich dat ,,baas in eigen huis" wel voorstelt.

Neemt men de moeite door te dringen tot de kern van sommige der vele door de Surinaamsche drukpers verspreide uitingen, dan vindt men wel een antwoord dat zou kunnen dienen. Suriname wil niet meer, zooals vroeger, in interne aangelegenheden beslissingen genomen zien, door machten achter de schermen, die zich van den gouverneur bedienen als agent, natuurlijk een bewindsman die dat agentschap vrijwillig aanvaard heeft, terwijl de opinie der woordvoerders van de bevolking ter zijde gesteld wordt, of niet gevraagd. Onwillekeurig denkt men aan het kort na onze bevrijding verschenen vlugschrift van Dr J. W. Meyer Ranneft ,,De weg voor Indië", die ook de weg voor Suriname zou kunnen zijn. Deze schrijver zocht voor de politieke hervorming het zwaartepunt bij den landvoogd, die niet meer de uitvoerder zijn zou der wenschen van een ministerie van Koloniën, dat er niet meer zijn zou, die niet meer de instructies uit Den Haag in het oog te houden zou hebben, maar die objectief zou kunnen beoordeelen welke de belangen zijn van het land dat hij te besturen heeft, slechts gebonden aan ambtseed, constitutie des rijks en staatsregeling van het gebiedsdeel.

Deze oplossing heeft voor Indië niet tot stand mogen komen; voor Suriname staat de weg nog open. In ieder geval zal men hebben te bedenken dat de positie van gebiedsdeel niet vereenigbaar is met algeheele zelfstandigheid, dat hervormingen van boven af beginnen

moeten en dat inwendige regelingen van secundair belang zijn.

In Curaçao is men niet naar deze regels te werk gegaan, daar heeft men reeds een vertegenwoordiger in Nederland aangewezen en een college ingesteld, van vertrouwensmannen voor de behartiging van de interne belangen. Dat men zich in Suriname van deze experimenten vooralsnog heeft willen onthouden, lijkt van goed inzicht te getuigen.

Maart 1947. M.

NEDERLANDSCHE ANTILLEN

Het is begrijpelijk, dat de leden der Parlementaire commissie bij afspraak zwijgen tot hun verslag verschenen is, al duurt ook dit weer vrij lang.

Prof. De Zwaan alleen heeft zich even laten gaan, toen hij in de Eerste kamer vertelde, dat hij in de West in woord en geschrift had kennisgemaakt met de gedachte, dat de status dezer gewesten geregeld zou kunnen worden door deze als provincies bij Nederland te „incorporeeren". Dit werd gezegd na een waarschuwing van dezen spreker om door overhaaste maatregelen in Oost-Indië de West-Indische goodwill van het Rijk niet te schaden. De minister van Overzeesche gebiedsdeelen heeft hierop geantwoord, dat dit zeer zou aansluiten „op de conceptie, die in de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati is gevolgd".

Deze woorden zijn blijkbaar naar Curaçao geseind en hebben daar verwondering en tegenspraak gewekt. Waar kan dit Eerste kamerlid deze stem beluisterd hebben? vroeg men zich af. *De Nederlander* verwees naar artikelen van mr. Alvares Correa, verleden jaar tijdelijk in zijn geboorteland vertoevende, in het weekblad *Curaçao*. Ook nog onlangs heeft de redactie van dit blad zich uitgelaten ten gunste van de provincie-gedachte, maar verder las ik daarvan toch niet. De *Amigoe* vraagt zich af, of de heer De Zwaan ook in de war gebracht kan zijn door de bespreking van den provincialen en den gemeentelijken bestuursvorm in een rapport, dat de Roomsch-Katholieke partij op Curaçao aan de Parlementaire commissie heeft terhandgesteld. Dit rapport is te vinden in het nieuwe, tegen de *Amigoe di Curaçao* opgerichte weekblad *De Nieuwe Tijd*. De provinciale en gemeentelijke bestuursvormen worden daarin echter voor de Nederlandsche Antillen *verworpen*.

Dit rapport intusschen staat weer dichter bij het ontwerp-Da Costa Gomez dan het Memorandum c.a. der Staten. Het geeft ook een antwoord op de vraag wie de kosten der Curaçaosche autonomie zal moeten verlichten door behalve het buitenlandsch beleid ook de landsverdediging aan de „inwendige aangelegenheden" te onttrekken. De landsverdediging is toch al een moeilijk punt. Men herinnert zich ongetwijfeld wat er vóór het uitbreken van en gedurende den oorlog over de Curaçaosche schutterij is te doen geweest. Het rapport zegt dit: „De Rijkseenheid brengt.... mede, dat voor de Curaçaosche bevolking dezelfde verplichtingen gelden ten aanzien van de lands-

verdediging [als voor alle Nederlanders; het begrip Nederlandsch onderdaan zij afgeschaft in Curaçao]. De volledige doorvoering hiervan zou de belangen van het Koninkrijk echter ernstig schaden door de onttrekking van loyale arbeidskrachten aan de voor de oorlogvoering vitale oliebedrijven. Bij het bestaande tekort aan werkkrachten zouden de dienstplichtigen immers door vreemde werknemers vervangen moeten worden". Dit doet denken aan de toespraak van den Statenvoorzitter tot Prins Bernhard bij diens bezoek.

Als samenvatting van het gesprek van de Democratische partij met de Parlementaire commissie leest men in de *Democraat* ,,de mededeeling, dat wij, overeenkomstig de beginselen vervat in ons programma, ons op het standpunt stelden, dat wij iedere inmenging of schijn van inmenging van Nederlandsche wetgevers in onze inwendige aangelegenheden principieel onjuist achtten."

Een heel ander geluid laat het *Dagblad voor Nijmegen* van 18 Maart 1947 hooren. Daar is de heer E. Winters, oud-hoofd van den Gouvernementspersdienst in Curaçao aan het woord. Deze schrijver ziet achter het autonomie-masker een anti-katholieke hetze, waaraan ook katholieken meedoen, de katholieje dissidentenpartij van mr. Da Costa Gomez, die geld gegeven heeft aan de Democratische partij, welke laatste op haar beurt den meester-doctoor niet zou kunnen missen. Wat zal de Curaçaosche pers zeggen van dit openhartige stuk, dat misschien onuitgesproken gedachten, die ook op Curaçao gevoed worden, weergeeft?

In de Waagschaal van 28 Febr. 1947 schrijft K. H. K. over West-Indië:

> ,,Het is een gebied, dat evenzeer geleden heeft onder de koloniale status als het voormalige Nederlands Oost-Indië, en dat, zoveel kleiner als het is, veel langzamer tot eigen politiek besef ontwaakte dan Indonesië...... Het staat vast, dat in West-Indië krachtige staatkundige hervormingen nodig zijn, waardoor de autochtone bevolking daadwerkelijk in mede-verantwoordelijkheid deel kan nemen aan het leven van het gemenebest. Op het oogenblik heerst er, voorzover onze inlichtingen strekken, met name sinds de oorlog tegen Duitsland, tengevolge van de dubieuze politieke houding van het merendeel der Nederlandse gezagdragers en hogere functionarissen, een zo diep wantrouwen bij de bevolking jegens deze Nederlandse groep, dat o.a. de betiteling van den doorsnee Nederlander als ,,landverrader" een gewoon verschijnsel vormt."

Althans wat Curaçao betreft schijnt hier geen woord bij, dat geen commentaar behoeft!

Ten slotte zij vermeld, dat een rapport van de heeren Goudriaan en Dresden, dat hier niet te krijgen is, verkort wordt weergegeven in *Curaçao* van 8 Maart 1947 en uitvoerig in de *Amigoe di Curaçao.* Het vereischt meer deskundige bespreking dan in dit bestek kan gegeven worden.

Reeds op 12 Augustus 1947 is opgericht de stichting ,,Fondo di Autonomia organiza pa Doctor M. F. da Costa Gomez", kortweg in het Nederlandsch ,,Autonomiefonds" geheeten, met een kapitaal van eenduizend gulden. Doel der stichting is de bevordering van de sociale, hygiënische en economische belangen van het Curaçaosche volk. Er is reeds sprake geweest van den aankoop van een pand, maar dit is afgesprongen.

Het bestuur bestaat uit 5 regenten, van welke mr. Da Costa Gomez voorzitter is.

Het trekt de aandacht, dat in de stichtingsakte allerlei bevoegdheden zijn gegeven of, wil men, verplichtingen opgelegd, aan de Staten van Curaçao of het daarover in de plaats tredend college. Deze Staten toch kunnen, of moeten, regenten tot aftreding dwingen, nieuwe regenten benoemen, goedkeuring geven voor wijziging van de stichtingsakte en voor opheffing der stichting enz. Dit is een wel zeer ongebruikelijke figuur, de inschakeling van een politiek regeeringslichaam in het particuliere vereenigingsleven. Het brengt bovendien de rechtszekerheid der stichting in gevaar. Wat moet er gebeuren, wanneer de Staten eens niet bereid blijken een taak, als hun hier toegedacht, op zich te nemen? Stel, dat de Staten van vandaag wel, maar die van morgen niet, hun medewerking willen geven. Of, nog eerder misschien mogelijk, dat de personen van voorzitter, ondervoorzitter en griffier der Staten, weigeren als Commissie van toezicht der stichting op te treden. Wat en wie moet dan voorzien in al die gevallen?

De figuur, dat stichtingsakten bepaalde voorzieningen opdragen (sic!) aan de rechterlijke macht, is in de rechtspraak niet onbekend. Aangenomen wordt, dat, wanneer de rechter in dergelijke gevallen medewerking verleent, dit een welwillendheid zijnerzijds is, en hij daartoe niet kan verplicht worden. Te sterker schijnt dit te gelden voor een lichaam als de Staten, welks taak op geheel ander gebied ligt.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Echo's uit de missies. 26 Februari 1947, no. 3. Statistiek van onze missies op 1 Januari 1947. 1. missie van Curaçao. 2 missie van Suriname- De intocht van onzen nieuwen Bisschop, Z.H. Exc. Mgr. Kuypers, door Soeur Maria Clotilda. — Een nieuwe stichting op Nickerie, door Soeur Marie Dulcina.
Idem. 25 Maart 1947, no. 4. Bonairiaanse wederwaardigheden van 1940-1945, door Sr. Marie Bernarda.

Gereformeerd Weekblad. 28 Februari 1947. Kerkelijk leven in de West, door A. de Bondt.

Haagsche Post. 1 Maart 1947. Uit Curaçao. De parlementaire Commissie.

Horizon. Maandblad gewijd aan levensvragen. Februari 1947. no. 2. „Niet sprokkelingen maar flitsen", door dr. A. de Bondt [indrukken van bezoek aan Curaçao].

Maandblad voor berechting en reclasseering. Maart 1947. Curaçao, Nationale Federatie de Nederlandsche Bond tot kinderbescherming.

Naar ruimer horizon. Februari 1947, no. 4. Arubo of Aruba, door P. J. Q. Kwartsz.
Idem. Maart 1947, no. 5. Herinneringen aan het bezoek van H.K.H. Prinses Juliana aan de West, door Hendrik de Wit.

Nieuw Suriname. 15 Maart 1947, no. 38. Grootscheepse kolonisatie in Suriname (Radiocauserieën van dr. B. Raptschinksy en den heer W. L. Salm). — Begeerige blikken op Suriname. — Curaçao en de parlementaire commissie, door F. L. de Rooy. — Cultureel comité Nederland. — West-Indië. — Paramaribo. — Nickeri. — Gesprek met Berto Pasuka, danser uit West-Indië, door Jeannine. — Surinaamse tentoonstelling te Utrecht. — Anansi in de kou.
Idem. 29 Maart 1947, no. 39. Mr. Dr. J. A. E. Buiskool toekomstig Gouverneur? — De Surinaamsche Bank 1940-1945. — Anansi en de Porto-Rikakoe's, door Albert Helman.

Oost en West. 14 Maart 1947, no. 6. Kroniek van Curaçao. — Districts-Commissarissen te Suriname [bedoeld is in Suriname].
Idem. 28 Maart 1947, no. 7. Voorlichting over de West, door El.

Op Wacht. 27 Februari. Surinaamsch perspectief, door Reman Irus.
Idem. 20 Maart 1947. Surinaamsche perikelen, door Reman Irus.
Idem. 21 Maart 1947. Korte golfjes uit de West.

Ons Suriname. Februari 1947, no. 2. Kerkinwijding in het oerwoud, door P.M. Legêne. — Van kinderen en menschen [stadszending], door J. W. van Lynden.
Idem. Maart 1947, no. 3. Een volk in nood [de Boschnegers] door P. M. Legêne. — Welkom te Ganzee, door P. A. de Groot, Grepen uit 't leven op Leliendaal. door J. Eringa.

O.D.

KIESVEREENIGINGEN IN SURINAME

DOOR

PH. A. SAMSON

Suriname heeft thans drie politieke partijen.

In Mei 1946 werd de *Moeslim Partij Suriname* gesticht.

Daarna volgde op 25 Augustus 1946 de officieele oprichting van de *Progressieve Surinaamsche Volkspartij*, gevolgd door de in de vergadering van 29 September 1946 gestichte *Nationale Partij Suriname.*

Door de oprichting dezer politieke partijen behooren de kiesvereenigingen tot het verleden.

Het heeft dan ook zijn nut om de geschiedenis van de in Suriname bestaan hebbende kiesvereenigingen vast te leggen, temeer nu in de vraagbaak over Suriname, de Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië, over dit onderwerp niets te vinden is.

Van een volledige weergave van die geschiedenis kan geen sprake zijn; de bronnen, waaruit moet worden geput liggen verspreid en zijn niet gemakkelijk te raadplegen.

Vooraf moge het volgende worden opgemerkt.

De verkiezing voor leden van de Koloniale Staten geschiedde vóór 1906 zonder voorafgaande candidaatstelling. De candidaatstelling werd ingevoerd bij de wijziging van het Kiesreglement bij verordening van 9 November 1905 (G.B. 1906 No. 4) [1]).

Tevoren begaf zich de kiezer naar de stembus en kon zijn stem op elken persoon, die de vereischten om gekozen te worden bezat, uitbrengen.

---

[1]) Opgemerkt moge worden, dat tot 1937 de toestemming van den candidaat voor de candidaatstelling niet vereischt werd.

In 1929 werd een candidaat gesteld, die tevoren verklaard had geen verkiezing te willen aanvaarden; gekozen zijnde liet hij op herhaald aandringen van vele kiezers zich de keuze welgevallen.

Artikel 22 van het vigeerend Kiesreglement (G.B. 1937 no. 153) eischt de overlegging van een schriftelijke verklaring van iederen candidaat, dat hij bewilligt in zijn candidaatstelling.

Vóór de stemming verschenen in de plaatselijke bladen onderteekende of anonieme advertenties, waarin bepaalde personen werden aanbevolen, doch die kwamen alleen in aanmerking, omdat eenige vooraanstaande personen, in de samenleving wel eens als „Statenfabrikanten" aangeduid, meenden, dat zij geschikt waren om de bevolking in het college te vertegenwoordigen.

Het spreekt vanzelf, dat bij deze methode vaak groote versnippering van stemmen plaats had. Om een voorbeeld te noemen: bij de verkiezing in de vacature-Bergen in 1905 werden 209 geldige stemmen uitgebracht. De candidaat, die gekozen werd, kreeg 128 stemmen, een ander 48 stemmen, terwijl op andere candidaten 19, 3 en 2 stemmen werden uitgebracht, en zelfs 9 candidaten 1 stem verkregen.

Van bepaalde eischen, aan de candidaten gesteld, of beginselen, waarvan zij aanhangers waren, blijkt uit de advertenties niets, terwijl ook wenschen ten aanzien van de te volgen bestuurspolitiek niet tot uiting kwamen.

De eerste poging, die werd aangewend om eenige desiderata te formuleeren, ging uit van het lid der Koloniale Staten Th. Libertador Ellis, Redacteur-Uitgever van de *Nieuwe Surinaamsche Courant*, die in een open brief in zijn blad van 9 Mei 1897 zich wendde tot de kiezers van Nederland en de leden van de Nederlandsche kiesvereenigingen.

In dien brief vraagt de heer Ellis om bij het kiezen van de leden van de Tweede Kamer ook aan Suriname te denken en in het programma van de verschillende kiesvereenigen maatregelen op te nemen, die er toe zouden kunnen leiden dat:

1. de jaarlijksche subsidiegift aan Suriname zou ophouden,
2. de procureur-generaal bij en de voorzitter en leden van het Hof van Justitie van het lidmaatschap van de Koloniale Staten werden uitgesloten,
3. leden en plaatsvervangende leden van het Hof van Justitie niet werden benoemd tot lid van den Raad van Bestuur,
4. kiesrechtuitbreiding werd verkregen in den zin van de Nederlandsche grondwet en het aantal leden der Staten met drie vermeerderd,
5. Nederlandsche rechters van middelbaren leeftijd en gehuwd als leden van het Hof van Justitie naar Suriname zouden worden gedetacheerd en wel voor ten hoogsten vijf jaar,
6. alle vonnissen in strafzaken, door het Hof van Justitie gewezen, aan een eindbeslissing van den Hoogen Raad zouden kunnen worden onderworpen,

7. het traktement van den gouverneur door de kolonie zou worden betaald,

8. de kolonie evenals de Fransche koloniën leden voor de 2e- en 1e Kamer zou kunnen afvaardigen,

9. de duur van het lidmaatschap der Koloniale Staten op 4 in plaats van 6 jaar werd gesteld,

10. voorzitter en ondervoorzitter der Staten door den gouverneur zouden worden benoemd uit een voordracht van 3 leden, door de Staten opgemaakt.

Met de invoering van de candidaatstelling kwam er behoefte aan een kiesvereeniging.

In *Onze West* van 22 Februari 1908 verscheen een artikel waarin werd gewezen op de geringe belangstelling bij de verkiezingen voor leden van de Koloniale Staten, een belangstelling, welke weinig evenredig werd geacht aan het groote voorrecht van te mogen kiezen. Aangekondigd werd, dat een kiesvereeniging zou worden opgericht, die geen partijpolitiek zou voeren volgens de onderscheidingen, in de politiek voorkomende, en geen onderscheid van godsdienst zou maken, terwijl de hoop werd uitgesproken, dat door meer waardeering van het kiesrecht het aanzien van de volksvertegenwoordiging zou stijgen.

De initiatiefnemer tot het oprichten der vereeniging was de heer C. C. M. Ligtenberg, hypotheekbewaarder in Suriname.

Op 9 Maart 1908 werd de vereeniging gesticht; 34 leden traden toe [1]).

Nauwelijks was deze *Algemeene Kiesvereeniging* opgericht, of in de plaatselijke bladen werden de ontwerp-statuten van een andere kiesvereeniging *Eendracht maakt macht* afgedrukt [2]).

Volgens artikel 3 dier statuten zou de vereeniging krachtig de handen in elkaar slaan ter verkrijging van:

a. een zoo vrijgevig mogelijke toekenning van kiesrecht, onafhankelijk van elken cijns en met capaciteitskenmerk tot grondslag;

b. schadeloosstelling voor de leden der Koloniale Staten;

---

[1]) Oprichters waren de heeren: S. Beck, H. F. Esser, D. Fernandes Jr., R. J. Gravenbergh, C. M. H. Kroesen, C. C. Ligtenberg, W. R. Menkman, B. Morpurgo, J. E. de Neef, S. H. Pos, G. J. Vanier en J. H. Wijngaarde.

[2]) De Statuten van *Eendracht maakt macht* werden o.m. gepubliceerd in Onze West van 21 Maart 1908. Als bestuursleden werden voor den eersten maal gekozen J. A. Polak, S. F. Duurvoort, J. R. Thomson, P. A. May, H. J. van Ommeren, Wong Lun Hing en R. H. de Vries.

c. een gezondere inrichting van het Hof van Justitie;

d. cassatie door den Hoogen Raad der Nederlanden van strafvonnissen, gewezen door het Hof van Justitie;

e. voorwaardelijke strafoplegging;

f. beperking van de uitzending van ambtenaren uit het Moederland tot het strikt onvermijdelijke;

g. jaarlijksche gelegenheid tot het afleggen van het examen voor praktizijn bij het Hof van Justitie; [1])

h. goedkoop, doelmatig ingericht landbouw-, vak- en ambachtonderwijs;

i. opvoering van het onderwijs in de kolonie zoo hoog als haar middelen het toelaten;

j. naast het grootbedrijf in de goud- en balatawinning bevordering van het kleinbedrijf, en over het algemeen bevordering in elken tak van nijverheid van het kleinbedrijf naast het grootbedrijf;

k. goede wetten, welke de positie van de arbeidersklasse rechtvaardig regelen, haar veiligheid bij den arbeid verzekeren; bij ziekte, invaliditeit of ouderdom haar leden tegemoetkoming doen genieten; het laatste natuurlijk in overeenstemming met de middelen der kolonie;

l. financieele onafhankelijkheid der kolonie door krachtige ontwikkeling van haar productieve krachten en een beleidvol beheer der financiën;

m. contrôle van de koloniale uitgaven door een eigen rekenlichaam;

n. bezoldiging van den Gouverneur door de kolonie, zoodra de middelen der kolonie het toelaten;

o. bevordering van handel en nijverheid door het oprichten van Kamers van Koophandel en van Arbeid;

p. uitbreiding van de leerplicht tot den 14 jarigen leeftijd;

q. verbod van arbeid van kinderen beneden den leeftijd van 14 jaren;

r. bevordering der volksgezondheid;

---

[1]) Dit punt vereischt toelichting.

Tot 1914 bestond er slechts gelegenheid voor het praktizijnsexamen, als het Hof van Justitie daartoe de gelegenheid openstelde.

Volgens de heerschende gewoonte werd het examen door twee praktizijns afgenomen. Het is voorgekomen, dat de praktizijns weigerden te examineeren, omdat er naar hun meening geen behoefte aan nieuwe leden van de balie bestond.

Bij besluit van 22 December 1914 (G.B. no. 80) werd bepaald, dat tot het afleggen van het praktizijns examen eenmaal 's jaars gelegenheid moet worden gegeven.

s. verbetering van den rechtstoestand der gehuwde vrouw;
t. bescherming van verwaarloosde kinderen, en
u. in het algemeen: wijziging van het Regeeringsreglement en van de koloniale verordeningen, welke belemmerend blijken voor den maatschappelijken en huishoudelijken vooruitgang der kolonie, voor zooveel en zoodra de in Art. 117 Regeerings Reglement geboden overeenkomst met de in Nederland bestaande wetten het een en ander toelaten.

Ondanks daartoe in het werk gestelde pogingen bleek het niet mogelijk om tusschen de beide kiesvereenigingen overeenstemming te bereiken. De redactie van *Onze West* schreef in een artikel in het nummer van 21 Maart 1908: „Sedert geruimen tijd bestaat er een nagenoeg volslagen gebrek aan belangstelling bij de verkiezingen voor de Koloniale Staten. De candidaten worden gesteld door een klein clubje kiezers in een onderonsje en komen meestal zonder veel strijd in de Staten. Een dergelijke uitoefening van het kiesrecht kan echter niet in de bedoeling liggen van het Regeeringsreglement. En het was om aan dien toestand een einde te maken en de bevolking tot meerdere belangstelling voor de verkiezingen op te wekken, dat eenige heeren het initiatief namen tot oprichting van een algemeene kiesvereeniging. Nauwelijks was dit geschied, of het clubje, dat tot dusverre de leiding had, ontpopte zich tot een vereeniging, die onder den naam *Eendracht Maakt Macht* dezer dagen hare ontwerp statuten wereldkundig maakte en thans ijverig doende is om leden te werven."

De schrijver van het artikel betreurde het, dat men geen poging had gedaan om te komen tot samenwerking en samensmelting, daar de concurreerende vereenigingen hetzelfde goede doel beoogen, en sprak den wensch uit, dat, indien er wrijving zou ontstaan, de strijd zakelijk en joviaal zou worden gevoerd.

De aangekondigde strijd zou niet gaan om bepaalde beginselen, zelfs niet voor of tegen bepaalde personen.

Merkwaardig is in dit verband de volgende zin uit de redevoering van den heer J. A. Polak, Voorzitter van het Comité, dat de vereeniging E. M. M. oprichtte in de vergadering van 29 Maart 1908:

„Ik geef verder bij deze de verzekering en, naar ik meen, na-
„mens de groote meerderheid, dat, mochten door de andere kies-
„vereeniging candidaten worden voorgedragen, van wie wij we-
„ten, dat zij in het algemeen ons beginselprogram onderschrij-
„ven en naar ons oordeel alle geschiktheid hebben tot het ver-
„vullen van het mandaat van volksvertegenwoordiger, wij deze
„met alle kracht zullen ondersteunen."

Het is mij niet bekend wat van de *Algemeene kiesvereeniging* is geworden. In *Onze West*, de promotor der vereeniging, werd noch door de redactie noch in advertenties propaganda gemaakt voor de candidaten, die op 31 Maart 1908 werden gekozen, en van een verder optreden van de vereeniging vind ik niets in de nieuwsbladen, die ik kon raadplegen. *Eendracht Maakt Macht* gaf van 1908 tot 1914 leiding aan de verkiezingen. De vooraanstaande figuren dezer kiesvereeniging waren de heeren H. J. van Ommeren en P. A. May, redacteuren van het nieuwsblad *Suriname* en leden van de Koloniale Staten.

Deze heeren meenden in 1914, toen een hun niet welgevallig en door hen heftig bestreden candidaat tot lid der Staten werd gekozen, door eigen partijgenooten in den steek te zijn gelaten en trokken zich gedurende eenigen tijd terug als leiders van verkiezingen.

Het duurt tot 1917, eer er weer van eenige „politieke" activiteit sprake is.

Op 5 Januari 1917 gaf de heer J. J. Leys, hoofd van het Landbouwonderwijs in Suriname, voor het Comité Volksbelang een lezing over het onderwerp „De politiek in onze kolonie". Na een inleiding, waarin Surinaamsche toestanden besproken werden, betoogde de heer Leys de wenschelijkheid in Suriname een politieke kiesvereeniging op te richten en ontwikkelde hij het programma dier vereeniging. Het bleek dat de bedoeling van den spreker was een anti-revolutionaire kiesvereeniging op te richten. Hij ontwikkelde nl. een programma, waarin als stellingen werden naar voren gebracht, dat alle gezag van God uitgaat, de Koning bij de gratie Gods regeert, en dat hij, die de wetten, door het gezag gesteld, overtreedt, een zonde tegen God begaat. Het programma beoogde verder in hoofdzaak verandering van kiesrecht, dat niet langer aan de belastingen behoorde vastgekoppeld te blijven; hoofden van gezinnen, ook weduwen, behoorden kiesbevoegd te zijn; de financieele gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs, vrijheid van godsdienst zonder staatskerk, bestrijding van het concubinaat, zelfbestuur, voor zoover de ontwikkeling der bevolking dit toelaat, invoering doodstraf, invoering militieplicht, beperking gebruik van sterken drank.

Bij de debatten naar aanleiding der lezing werd algemeen aangevoerd, dat de behoefte aan politieke partijen in Suriname niet gevoeld werd en van een politieke partij slechts tweedracht en scheuring was te verwachten.

In een voordracht „De lezing Leys beschouwd", die de heer R. D. Simons op 31 Januari d.a.v. hield, betoogde hij, dat poli-

tieke strijd in Suriname niet gewenscht werd geacht, en bestreed hij in den breede het door den heer Leys aangevoerde.

De heer Simons verkondigde hier met de stelling, dat politieke partijen niet gewenscht waren, geen communis opinio. *De West* van 6 Februari 1917 schreef naar aanleiding van de vraag of er partijen in Suriname moesten komen:

„Wij beantwoorden met den heer Leys deze vraag bevestigend. En dit verklaart onze belangstelling in zijn streven.

De politieke partijen, die wij wenschen, zullen zeker geen copie moeten zijn van de Nederlandsche partijen. Ieder land heeft zijn eigen politiek. En de rol, die godsdienst en onderwijs in de Nederlandsche politiek spelen, zullen zij gelukkig hier niet behoeven te spelen, evenmin als wij gaarne zien dat rasgeschillen onze politiek beheerschen.

Wij wenschen partijen, die ieder voor zich trachten de beginselen van koloniaal bestuursbeleid, die hun best voorkomen, uit te drukken in programma's die het uitgangspunt kunnen vormen voor den politieken strijd, „welke tot dusverre loopt over personen."

Van een oprichting van een anti-revolutionaire kiesvereeniging kwam niets en voorloopig moest de landbouw-leeraar Leys zich houden aan de geestige raadgeving van den heer Simons om in het waarachtig belang van het Surinaamsche volk liever kwekers te kiezen dan kiezers te kweken.

In 1918 herleefde de politieke strijd in Suriname; als candidaat voor de Staten was door E. M. M. een Kantonrechter gesteld, terwijl de „planterspartij" een planter in het College wenschte.

Een hevige persoonlijke strijd werd gevoerd in de plaatselijke bladen *Suriname* en *De West*.

Pamfletten werden uitgegeven, van weerskanten grove hatelijkheden gedebiteerd; voor de eerste maal in de geschiedenis van Suriname werd door E. M. M. een verkiezingspropagandabijeenkomst uitgeschreven, waarop evenwel — vreemd genoeg — de gestelde candidaat niet het woord voerde.

Interessant zijn de in de kranten van die dagen verschenen verkiezingsadvertenties, vol van scherpe persoonlijke aanvallen.

Intusschen bleek meer en meer, dat men de wijze, waarop het bij de verkiezingen toeging, niet algemeen goedgekeurde. De reeds in 1908 geuite grief, dat de candidaten door een bepaalde groep werden gesteld, werd wederom gehoord en in *De West* van 26 Juli 1918 verscheen een hoofdartikel, waarin o.m. werd geschreven:

„De toenemende belangstelling voor de publieke zaak doet

als van zelve de vraag rijzen, of de verkiezingen thans plaats vinden zooals het behoort.

Door de onverschilligheid van de meerderheid hebben enkele personen als het ware het monopolie gekregen in het afvaardigen van de Statenleden; zij stellen candidaten en brengen die als regel ook in de Staten.

De sterke reactie bij de jongste verkiezingen bewijst dat vele kiezers met dien gang van zaken niet tevreden zijn.

Men wenscht, dat het stellen van candidaten niet afhangt van het goedvinden van enkele z.g. Statenfabrikanten, doch dit geschiedt door overleg van een groot aantal kiezers."

Het gevolg van de geuite critiek was, dat op 11 September 1918 de *Surinaamsche Kiesvereeniging* werd opgericht [1]).

Deze kiesvereeniging, waarvan de statuten werden goedgekeurd in de algemeene vergadering van 10 September 1918, stelde zich ten doel bekwame mannen af te vaardigen naar de Koloniale Staten, mannen, van wie verwacht mocht worden, dat zij de belangen van de kolonie en het moederland zouden behartigen door mede te werken o.m. tot:

a. het in het leven roepen of bevorderen eener goede verstandhouding tusschen de verschillende rassen in de kolonie met terzijdestelling van elk verschil in godsdienst en afkomst,

b. het nemen van maatregelen en het maken van wetten, die het algemeen belang beoogen en alles wat belemmerend werkt op de organische ontwikkeling der kolonie tegengaan.

Van den candidaat werd verlangd mede te werken tot:

a. het vormen van een corps ambtenaren, volkomen berekend voor zijn taak;

b. het maken van wetten, waardoor de ontwikkeling van landbouw, handel en nijverheid wordt bevorderd en de belangen van werkgevers, kleine en groote, zoowel als die van arbeiders en ondergeschikten, op rechtvaardige wijze worden behartigd;

c. het verkrijgen van financieele onafhankelijkheid van het moederland door zuinig beheer en het opvoeren der koloniale inkomsten: het laatste met inachtneming van de draagkracht der bevolking en der bedrijven;

d. het voeren van een krachtige onderwijspolitiek, die zich uitstrekt ook over de jeugd, die de school reeds verlaten heeft, een politiek, die het onderwijs zooveel mogelijk aanpast aan de eischen van het praktische leven der bevolking;

[1]) Bestuursleden van de vereeniging waren de heeren: W. P. Hering, Voorzitter, J. J. Leys, E. A. Brunings, J. A. van Emden en J. W. Gonggrijp.

e. het bevorderen van immigratie en kolonisatie;

f. het krachtig propageeren van hygiënische maatregelen;

g. het verbeteren van de verkeersmiddelen in de districten en het binnenland;

h. kiesrecht uitbreiding;

i. het nemen van maatregelen ter bescherming van het verwaarloosde kind;

j. geleidelijke decentralisatie van het Bestuur.

Bij vergelijking van de programma-punten van E.M.M. en S.K.V. valt dadelijk het verschil op.

Eerstgenoemde partij was de z.g. volkspartij, de partij, waar van de leden in de nieuwsbladen en, voor zoover zij lid der volksvertegenwoordiging waren, in de Koloniale Staten, verklaarden op te komen voor de economisch zwakkeren, en van welke velen op scherpe wijze stelling namen tegen de wijze, waarop de zg. Groote landbouw werd uitgeoefend.

Het was bekend, dat twee der leidende figuren van de kiesvereeniging bij de S.D.A.P. in Nederland waren aangesloten.

S.K.V. daarentegen was de planterspartij die vooral de ontwikkeling van den landbouw voorstond.

De strijd bij de stembus ging dus tusschen de candidaten van E.M.M. en S.K.V.

In 1920 beleefde Suriname een politieke crisis.

Naar aanleiding van de z.g. „Rorac-kwestie" traden eenige leden, die zich niet met de politiek van het gouvernement in zake de uitgifte van terreinen voor onderzoek naar bauxiet konden vereenigen, uit de Staten, en de kiesvereeniging *Eendracht Maakt Macht* besloot zich te onthouden van het stellen van candidaten.

De *Surinaamsche Kiesvereeniging* hield een algemeene vergadering en zond aan de pers bericht, dat zij afkeurde de wijze, waarop in de pers en elders stemming tegen het gezag werd gemaakt naar aanleiding der Rorac-kwestie en gepoogd werd stremming te brengen in de werkzaamheden der Staten. Gesproken werd over „een politieke staking."

Uit de locale pers bleek, dat het de bedoeling was om een Statenloostijdvak in te luiden en daardoor Nederland te dwingen aandacht te schenken aan de herhaald maar vergeefs geuite grief, dat Bestuur en Opperbestuur de rechten van het College vaak onvoldoende eerbiedigden. Bij de verkiezingen werden alleen door de S.K.V. candidaten gesteld; de tegenpartij gaf aan het college den bijnaam van „groepjes Staten."

In 1922 herleefde de strijd tusschen E.M.M. en S.K.V. E.M.M.

stelde weer candidaten. In totaal kwam 70% van het aantal kiezers op; van de kiezers te Paramaribo 80% ,een ongekend hoog percentage. S.K.V. leed een gevoelige nederlaag. In 1924 namen beide kiesvereenigingen deel aan den stembusstrijd; daarna werd van S.K.V. niets meer vernomen.

Doch ook E.M.M. was geen lang leven beschoren. In de *Suriname* van 11 Januari 1926 plaatste de heer P.A. May de volgende bekendmaking:

„Ondergeteekende, gezien de houding der leden bij de verkiezingen, meer speciaal de laatste, en lettende op de gedragingen in het College der Koloniale Staten van de meeste personen, die hun zetel en misschien meer nog aan *Eendracht maakt macht* te danken hebben, geeft bij deze kennis, dat hij ophoudt secretaris der vereeniging te zijn en zich *niet* zal inlaten met de a.s. verkiezing."

Aan de verkiezingen in 1926 nam E.M.M. geen deel.

Redacteuren van bladen en kleine groepen ambtenaren stelden candidaten. De belangstelling voor de verkiezingen verslapte merkbaar. Als een bewijs van het persoonlijke van den strijd aan de stembus moge dienen de foto, die in Juli 1926 in het weekblad *Het Leven* verscheen, voorstellende een versierde autotruck met studenten, die propaganda maakten voor de verkiezing van hun leeraar, dokter F. P. Schuitemaker.

Een in Februari 1930 bij enkele candidaatstelling gekozen candidaat vernam op den morgen van de verkiezing, dat hij candidaat zou worden gesteld.

Terecht kon dan ook in het Surinaamsch Verslag 1932 onder het hoofd „Koloniale Staten" worden geschreven: „In Suriname ontbreekt vrijwel elk politiek leven onder de kiezers, met het gevolg dat de leden der Koloniale Staten in het algemeen niet verkozen worden op grond van een politiek-programma, hetwelk zij zich als richtsnoer hebben gesteld."

Van die weinige politieke belangstelling blijkt ook uit de als bijlage van dit artikel opgenomen staat betreffende aantal kiezers en uitgebrachte stemmen bij verkiezingen gedurende de laatste 25 jaren.

Op 1 April 1937 trad de Surinaamsche Staatsregeling in werking. Ingevolge de overgangsbepalingen zouden binnen een jaar na de inwerkingtreding dier regeling alle leden van de Koloniale Staten aftreden, en de eerste verkiezingen geschieden overeenkomstig de bepalingen van het gewijzigde Kiesreglement. De candidaatstelling voor 10 leden van het nieuwe college werd bepaald op 7 Januari 1938. Tot eind November 1937 was er van

eenige politieke activiteit in Suriname niets te bespeuren. De oude kiesvereenigingen waren ingeslapen en geen der vroegere leden dacht er blijkbaar aan om de slapenden te wekken. Toch moest er iets gebeuren, wilde men voor het nieuwe college candidaten stellen. Het initiatief om te handelen kwam ditmaal van een geestelijke Ds. D. Mulder, Predikant bij de Hervormde Gemeente, die eenige heeren in comité bij elkaar riep om hen te raadplegen over candidaten, die voor de nieuwe Staten zouden moeten worden gesteld. Op uitdrukkelijk verzoek van Ds. Mulder [1]) werd zijn naam niet genoemd en nam hij geen zitting in het voorlopige comité dat werd gevormd [2]). Dit comité richtte zich per strooibiljet tot de kiezers, en riep hen op tot een op 8 December 1936 te houden vergadering teneinde te bespreken: 1. de

---

[1]) Het is misschien de moeite waard te vermelden, dat er in Suriname steeds verzet is geweest tegen het feit, dat een geestelijke tot lid van de Staten wordt gekozen. Bij de samenstelling van het Regeeringsreglement was oorspronkelijk voorgesteld de geestelijken of bedienaren van den godsdienst van het lidmaatschap der Staten uit te sluiten, doch bij nadere overweging vond de Regeering geen afdoende reden voor die uitsluiting (Bordewijk pag. 534).

Voor zoover wij hebben kunnen nagaan, zijn in den loop der jaren slechts drie geestelijken candidaat gesteld. In 1913 de heeren P. A. Hilfman, leeraar der Nederl. Port. Israelietische Gemeente, en L. C. Schutz, zendeling der Evangelische Broeder Gemeente, die echter niet werden gekozen.

De eenige geestelijke, die lid der Staten werd, was J. Vogt, zendeling bij de Evangelische Broedergemeente, die, in Maart 1920 gekozen, slechts enkele vergaderingen der Staten bijwoonde en niet meer dan eenmaal het woord voerde. De heer Vogt vertrok in Juli 1920 naar Nederland en bedankte in Mei 1921 als lid der Staten in verband met zijn benoeming tot vertegenwoordiger der Evangelische Broedergemeente in Wurtemberg.

Bij de candidaatstelling van de heeren Hilfman en Schutz schreef de „spotdichter" Emanuels:

De kansel en de groene tafel
Is eender hier in onze tijd.
Men spreekt van God en dient de wereld
Verloren is het onderscheid.

Een „leriman" wil in de Staten.
Straks pater, dominee, rabbijn.
In het parlement van 13 leden
Zal dat een heel vroom troepje zijn.

[2]) Het comité bestond uit de heeren: Dr. J. W. del Prado, C. R. Biswamitre, J. Chin Ten Fung, J. F. D. Haenen, C. H. H. Jong Baw, F. H. R. Lim Apo, W. K. A. Moll, A. J. Morpurgo, Ph. A. Samson, H. J. de Vries en A. L. Waaldijk.

richtlijnen voor de a.s. candidaatstelling; 2. de werkzaamheden voor de eerstvolgende verkiezing.

Het voorloopig comité drukte in dit strooibiljet eenige ontworpen richtlijnen af, bevattende desiderata, betreffende sociale verzorging, landbouw, arbeidswetgeving, hygiëne, onderwijs, nijverheid en handel, belastingen en rechtswezen.

Niet minder dan twee en twintig candidaten dongen naar de 10 zetels.

In *De West* voerden twee praktizijns een debat over de vraag: Mogen alleen personen, die op de kiezerslijst staan, candidaat worden gesteld?

Sonja dichtte in *De West*:

De stembusstrijd is daar, wij krijgen nieuwe Staten.
En 't lidmaatschap scheen nooit zoo fel begeerd als thans.
Het vroede vaderschap had nooit zooveel bekoring.
't Is compleet gedrang, een ware stoelendans.

Het comité stelde candidaten, van welke bij de eerste stemming er 6 en bij herstemming 2 gekozen werden.

Wie gedacht had, dat dit groote succes tot verdere actie zou leiden, heeft het mis. Bij de inleidende besprekingen was vooropgesteld, dat onmiddellijk na de verkiezing er een kiesvereeniging op breeden grondslag zou worden gesticht, en een orgaan uitgegeven. Na de verkiezingen werd verder van het comité niets meer gehoord.

Bij de algemeene verkiezingen in 1942 werden door verschillende groepen candidaten gesteld; 18 candidaten dongen thans naar de 10 vacatures in de Staten.

Een comité voor democratische belangen inderhaast opgericht, richtte zich onder de leuze *Vrijheid en Democratie* tot de kiezers.

Voornamelijk werd gestreefd naar de verkrijging van een reëele volksvertegenwoordiging (een critiek op het instituut van benoemde leden); arbeidsvereenigingen bevalen in advertenties en pamfletten „volksvrienden" aan, openbare vergaderingen werden gehouden, prijsvragen uitgeschreven.

Plotseling ontwaakte een in Suriname ongekende politieke activiteit. Van politieke beginselen blijkt evenwel niets uit de talrijke aankondigingen.

Uit een verzameling van krantenuitknipsels en uitgegeven geschriften, die schrijver dezer bewaard heeft, blijkt, dat „vele kiezers", „ernstige kiezers" „vele landbouwers en pellers", „de groep van het gezond verstand", „de democratische groep",

„partij algemeen belang", „kiezersgroep Nationale Opbloei", „Volkspartij Algemeen Belang", „weldenkende kiezers", „waarschuwende kiezers," „vele bewuste kiezers" zich per advertentie of strooibiljet tot de kiezers richtten om een of meer candidaten aan te bevelen.

De kiesvereeniging *Eendracht maakt macht* (waarvan niet blijkt, dat zij een voortzetting van de oude kiesvereeniging van dien naam is) publiceert een verkiezingslied, waarin speciaal een der candidaten wordt aanbevolen.

De strijd om de 10 zetels bij de periodieke verkiezingen in 1946 werd niet zoo heftig gevoerd als vier jaar tevoren, ondanks het feit dat er niet minder dan 22 candidaten waren gesteld, waarvan 7 bij stemming werden gekozen.

De Surinaamsche Arbeids Centrale trad op als propagandist voor 10 candidaten en noodigde de „weldenkende kiezers" uit om de keuze te doen op de door hem gestelde personen.

De ambtenaren kwamen met een candidaat; een verkiezingsvergadering, die door meer dan 1000 personen bezocht werd, werd door een comité voor Nationale Opbloei gehouden, waarin de door haar gestelde candidaten hun „programma" konden ontwikkelen. Uit geen der aankondigingen blijkt welke en hoeveel kiezers tot de groep behoort.

Een aardig intermezzo was een publicatie van een der candidaten, dat een zaakwaarnemer zich tot hem gericht had met het verzoek om binnen twee dagen *f* 50.— te storten, bij gebreke waarvan hij door middel van de Pers een anti-propaganda zou maken wegens woordbreuk en geleden schade in zijn werk.

Het bleek dat de candidaat voor propaganda doeleinden *f* 50.— bij den zaakwaarnemer had gestort, doch de belofte om een saldo te betalen werd pertinent ontkend.

Hevig werd gedebatteerd over de vraag of de candidaat, gekozen zijnde, den eed zou kunnen afleggen aan niemand iets gegeven of beloofd te hebben om tot lid der Staten te worden gekozen. Hij leed echter de nederlaag.

Suriname heeft nu politieke partijen; verwacht kan dus worden dat in de toekomst candidaten zullen gesteld worden door de besturen der partijen, die bepaalde beginselen belijden en met een bepaald programma te voorschijn komen.

Afgewacht zal moeten worden hoe zich een en ander zal ontwikkelen.

Bijlage:

Aantal kiezers en uitgebrachte stemmen bij verkiezingen gedurende de laatste 25 jaren.

Jaar	Kiezers in alle stem-districten Aantal	Datum der verkiezing	Aantal geldige stemmen in alle districten	
			Aantal	Percentage
1921	966	3–8–1921	geen stemming	
		26–8–1921	Idem	
1922	1499	27–3–1922	1051	70.6%
		4–5–1922	988	65.8%
1923	1598	12–12–1923	geen stemming	
1924	1598	27–3–1924	1023	64 %
		1–5–1924	971	60.6%
1925	562	13–7–1925	geen stemming	
1926	849	29–3–1926	578	66.8%
		4–6–1926	geen stemming	
		29–9–1926	Idem	
1927	1345	4–2–1927	geen stemming	
1928	1391	27–3–1928	838	60 %
1929	1223	15–4–1929	361	29.6%
		16–5–1929	geen stemming	
		1–7–1929	389	31.8%
		9–8–1929	503	41.2%
1930	1210	25–2–1930	geen stemming	
1931	1406	geen verkiezing		
1932	1338	19–2–1932	556	41.5%
		13–6–1932	619	46.2%
		13–6–1932	614	45.8%
		9–9–1932	geen stemming	
1933	1006	geen verkiezing		
1934	972	3–4–1934	418	43.1%
1935	941	11–2–1935	geen stemming	
1936	998	20–2–1936	Idem	
1937	844	geen verkiezing		
1938	1706	15–2–1938	1237	72.3%
		24–3–1938	979	57.2%
1939	1972	17–7–1939	953	48.3%
		21–8–1939	820	41.6%
1940	2120	geen verkiezing		
1941	2214	Idem		
1942	2314	13–2–1942	1066	46.1%
		21–3–1942	959	41.6%
1943	2490	28–9–1943	1329	53.1%
1944	2578	geen verkiezing		
1945	2524	8–5–1945	1220	48 %
		18–6–1945	922	36.5%
1945 (Nov.)	2945	geen verkiezing		
1946	2995	14–2–1946	1454	48.4%
		21–3–1946	1318	43.9%

SURINAAMSCHE ALMANAKKEN

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

In de *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië* komt onder „Tijdschriften en Periodieken"[1]) een opgave voor van de Surinaamsche almanakken. Deze lijst is — zooals er bij staat — onvolledig en eindigt vanzelf met 1917, het jaar, waarin dit deel van de encyclopaedie verscheen. Wij hebben thans een volledig overzicht van deze almanakken opgesteld, hetwelk hieronder volgt. Van de almanakken van vóór 1917 werden in de Encyclopaedie niet vermeld de nrs. 6 (in ons bezit), 13 en 19.

		Aantal Deelen
1.	Surinaamsche Almanach op het schrikkeljaar 1788, Paramaribo.	1
2.	Surinaamsche Almanach op het jaar onzes Heere Jesu Christi, Anno 1789. Paramaribo, gedrukt bij W. H. Poppelmann ter Geprivileerde Drukkerij der Ed. Directie en 't Land.	1
3.	De Lantaarn. Almanak gedrukt bij van Woenzel te Paramaribo, 1792—1801.	10
4.	Surinaamsche Staatkundige Almanach voor den jaare 1793–1796, door Charles Brown[2]). Paramaribo.	4
5.	Surinaamsche Almanak op het jaar onzes Heere Jesu Christi, Anno 1793, bij de Wed. Beeldsnijder.	1
6.	Surinaamsche Almanach voor den jaare 1798. Paramaribo, ter Gepriviligeerde Drukkerij van W. W. Beeldsnijder.	1
7.	Surinaamsche Almanach voor den jaare 1799. Paramaribo.	1
8.	Surinaamsche Staatkundige Almanak voor den jaare 1818, Paramaribo.	1
9.	Surinaamsche Almanak voor het jaar 1820 en 1821, Paramaribo en Amsterdam, bij E. Beijer en C. G. Sulpke.	2
10.	Surinaamsche Almanak uitgegeven door het Departement Paramaribo der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Amsterdam. 1825, 1827–1843, 1845–1847.	21
11.	Almanak voor de Nederlandsche West-Indische Bezittingen en de Kust van Guinea voor het jaar 1856, uitgegeven op last van Z. E. den Minister van Koloniën bij Gebroeders Van Cleef, 's-Gravenhage.	1

[1]) Blz. 679.

[2]) Ook geschreven Brouwn.

Aantal Deelen

12. Almanak voor de Nederlandsche West-Indische Bezittingen en de Kust van Guinea voor het jaar 1859–1861, uitgegeven met toestemming van Z. E. den Minister van Koloniën bij Gebroeders Van Cleef, 's-Gravenhage. 3
13. Suriname, Jaarboekje uitgegeven door het Letterlievend Genootschap ,,Oefening kweekt Kennis'' te Paramaribo, bij L. J. Verhoeven, 's-Gravenhage, 1856 en 1857. 2
14. Surinaamsche Almanak. Uitgegeven door de Erve J. Morpurgo, Paramaribo, 1888–1906. 19
15. Surinaamsche Almanak. Uitgegeven door B. H. Heyde, Paramaribo, 1907–1911, 1913. 6
16. De Vraagbaak. Almanak voor Suriname. Uitgegeven door H. J. van Ommeren, 1913, 1915, 1916, 1918–1920, 1925–1928. 9
17. De Gids. Almanak van Suriname door J. F. G. Hillers en A. W. Marcus, Paramaribo 1916 en 1917, gedrukt bij A. W. Marcus; 1935–1937 gedrukt bij B. H. Heyde. 5
18. Adresboek voor Suriname. Directory for Suriname. Uitgegeven door J. Morpurgo Dzn. 1917.
19. Israëlietische Almanak voor Nederlandsch West-Indië 1
1868-1920. Uitgegeven door de Collectanten Vereeniging der Ned. Portugeesch Israëlietische Gemeente in Suriname ten bate van het Armenfonds dier Gemeente, gedrukt bij H. J. van Ommeren van 1868 tot 1931 en bij J. H. Oliviera van 1914 tot 1920. 53

Tezamen 142

BOEKBESPREKING

M. D. Latour, *Santa Monica Patrona di tur Mama Christian*. Drukkerij St. Vincentiusgesticht Curaçao, 1946.

De meeste leesstof in de landstaal van Curaçao komt van de Roomsch-Katholieke pers en bevat kerkelijke stof. Dit is ook het geval met dit boekje van den aan de lezers van *De West-Indische Gids* geenzins onbekenden pater Latour. Het is een handig en prettig leesbaar geschreven geschrift over de moeder van Augustinus, dat hier geboden wordt. Pater Offermans heeft aan deze vrouw, die hier aan alle christen-moeders tot voorbeeld wordt gesteld en haar schutsvrouwe wordt genoemd een ,,himno" gewijd, die op de laatste bladzijde is opgenomen.

B. D. G. F.

Tuyuchi *Jeanne d'Arc*. Casa editorial ,,Leon", Willemstad-Curaçao, 1946.

Ook dit boek is met kerkelijke goedkeuring uitgegeven. Het geeft in 85 bladzijden de bekende geschiedenis van Jeanne d'Arc. en verrijkt aldus de Papiamentsche literatuur voor oud en jong.

Proverbionan Papiamento. Paulus-drukkerij Curaçao, 1946

Dit boekje bevat 1364 Papiamentsche ,,spreekwoorden". De reactie van *La Cruz*, het Papiamentsche weekblad, had haar lezers opgewekt om spreekwoorden in te zenden en ontving er meer dan 4000, waarvan de hier afgedrukte een greep zijn.

De beteekenis van dit boekje ontgaat mij. Ook al wil men het met de uitgeefster beschouwen als de voorloopster van een andere uitgave, dan is het nog niet duidelijk waarom deze spreekwoorden — en zegswijzen, die geen spreekwoorden zijn, zooals het voorwoord zelf zegt — gedrukt moesten worden. Stond de Nederlandsche tekst er bij, dan zou het boekje als studiemateriaal beteekenis kunnen hebben, wanneer men het gebruikt aan de hand van de inleiding, die dr. ir. P. Cohen Henriquez en dr. D. C. Hesseling geven in hun wetenschappelijke bijdragen over ,,Papiamentse en Negerengelse spreekwoorden" in *De West-Indische Gids* XVII en XVIII. De uitgeefster zal daar vermoedelijk nog verscheidene spreekwoorden vinden, die zij in *Proverbionan Papiamento* niet opgenomen heeft. Ik herinner ook aan de lijst van ,,Curaçaose spreekwoorden" in de *Amigoe Di Curaçao* in September 1944, waar echter alleen de Nederlandsche vertaling wordt gegeven.

B. D .G. F.

Curaçao. De parel der Nederlandsche Antillen
door Amilco (z.j., 1947).

Een der Curaçaosche bladen heeft verraden, dat zich achter den schuilnaam Amilco verbergt de heer Van Asbeck, die in de oorlogsjaren Algemeen militair commandant van Curaçao was; en mevrouw Van Asbeck dan, die de schetsjes verzorgde. Twee „macamba's" dus, die als anderen vóór en met hen het Curaçaosche land hebben lief gekregen en deze liefde vertolken in 26 bladzijden proza, gedicht en teekening. Die aardige teekeningen kunnen hier niet worden weergegeven, maar wel een indruk geven van de stijl van het proza de poëzie, waarin dit boekje geschreven is.

Een morgenbezoek aan de Christoffelberg, een klimtocht tot op den top: „Het waait behoorlijk op de top en de zon heeft nog niet veel kracht, zodat een overjas geen luxe is. Het uitzicht is daverend; aan alle kanten de blauwe zee; in het Westen, als het goed helder is, Aruba; in het Oosten Bonaire. Ze zijn er dus nog alle drie, de eilanden onder de wind. Als Ge tijd hebt, ga ze bezoeken, Aruba met zijn machtig oliebedrijf van de Lago, Bonaire met zijn onvergelijkelijke bocht van Kralendijk, als een droombeeld uit een ver verleden, toen de mensheid nog geen haast had. "Op den terugweg wordt het landschap om Knip bewonderd en daar een „zwemstrandje" uitgekozen. „Het water is kristalhelder, de lucht blauw, de zon warm. Uw geluk is volkomen. Neen toch niet, er is een partner nodig om erin te delen. En als Ge die hebt, kom dan nog eens terug op een mooie maanavond en Ge zult iets beseffen van het gevoel dat dit gedichtje inspireerde:

AAN DE BOCA

. . . .
Gearmd hebben wij aan den oever gestaan;
Daarna zijn wij heim'lijk te water gegaan
In de maneschijn;
Als twee kleine mensen,
Die niet anders wensen
Dan samen te zijn."

B. D. G. F.

Suriname. Verhalen en Schetsen uit de Surinaamsche Geschiedenis. Deel II. Afl. 4. De slavernij in de 17e en 18e eeuw door M. F. Abbenhuis. Drukkerij Leo-Victor. Paramaribo 1946.

Niettegenstaande den titel is een deel van dit werkje (het eerste hoofdstuk) gewijd aan de slavernij in de algemeene geschiedenis; de schrijver geeft een overzicht van de slavernij in oudheid en middeleeuwen. Dit overzicht te vergelijken met hetgeen er over het onderwerp in kwestie te vinden is in bekende standaardwerken (Saco, Peytraud, Scelle e.a.) zou de grenzen dezer bespreking verre te buiten gaan.

Twee opmerkingen: frater Abbenhuis verliest misschien uit het oog dat er in Europa, speciaal in de zuidelijke landen, zelfs nog na de mid-

deleeuwen echte slavernij bestaan heeft, een andere soort onvrijheid dan de lijfeigenschap. Verder hebben wij de getuigenis van een vroeg zeventiende eeuwschen Nederlander (Dirck de Ruyter), welke een verre van gunstig beeld geeft aangaande de behandeling der negerslaven in het Portugeesche Brazilië, een Kath. kolonie (bl. 14).

Hoe komt onze Surinaamsche schrijver aan de opvatting dat het woord knecht iets te maken zou hebben met zoon = slaaf (bl. 3)?

Over het verschil op sociaal gebied in de slavenkoloniën der zuidelijke Europeesche landen met de Britsche en Nederlandsche zou veel meer te vertellen vallen dan in hoofdstuk II te vinden is. Wanneer de schrijver bedoelt het verschil in dit opzicht tusschen de koloniën der R.K. en der Prot. naties, dan had hij wel bijzondere aandacht mogen schenken aan de toestanden op de Fransche Antillen, Saint Domingue in de eerste plaats.

Wat den slavenhandel betreft (hoofdstuk III) is het bepaald onjuist dat Suriname ook door asientos voorzien werd. Trouwens alles wat er hier over de asientos gezegd wordt, juist en minder juist, staat met den invoer van slaven in Suriname niet of niet in rechtstreeksch verband.

Aan menschenroof (bl. 23 en 33) hebben Nederlandsche slavenhalers zich, voor zoover bekend, niet schuldig gemaakt, wat natuurlijk niet beteekent dat een onderzoek naar de herkomst der zwarte koopwaar aan de Kust ingesteld werd, of ingesteld kon worden. Elmina (bl. 33) was de hoofdvestiging der West-Indische Compagnie in West-Afrika, niet een verzamelnaam voor de Nederlandsche factorijen aldaar. Leverbare slaven en stukken van Indië tegenover elkander te stellen (bl. 37) lijkt ook niet juist.

Een beschrijving van den overtocht per slavenschip van West-Afrika naar de nieuwe wereld laat in het midden of zij ook van toepassing is op het vervoer naar Suriname, dat toch, na den Engelschen en den Zeeuwschen tijd, door West-Indische Compagnie en Sociëteit voorzien werd.

Uit de door Abbenhuis geraadpleegde levensbeschrijving van den gewezen slavenhaler Joachim Nettelbeck kan natuurlijk een ieder zijn eigen conclusies trekken. Hetzelfde geldt voor de slavenreglementen, door den schrijver in zijn werkje opgenomen, alsmede voor de geschriften van Stedman, Fermin, Van Berkel, Herlein, Blom e.a. waarvan een meer of minder ruim gebruik gemaakt is; wij missen echter Teenstra's „De Negerslaven" van 1842.

In een paragraaf over de tucht onder de slaven vertelt de schrijver dat de uitoefening der huiselijke jurisdictie maar al te dikwijls op kwellingen en wreedheden neerkwam, zelfs tot vlak voor de emancipatie. Het staatje in het Koloniaal Verslag van 1862 vermeldende de straffen opgelegd aan slavenhouders, wegens het te buiten gaan hunner disciplinaire bevoegdheid, intusschen verleent aan deze bewering geen steun. De bepalingen betreffende de slaven in het regeeringsreglement van 1828 worden niet genoemd.

Frater Abbenhuis eindigt met een verzameling Surinaamsche dichtwerken, waarin van de slaven sprake is.

Februari 1947. M.

Departement van Landbouw-Economische Zaken in Suriname. *Verslag over de jaren 1942–1944.*

Teekenend voor den economischen toestand van het nog altijd als een agrarisch land geldende Suriname is dat het aandeel der landbouwproducten in den totalen uitvoer volgens dit verslag bedroeg: in 1942 10.3%, in 1943 2% en in 1944 1.2%. Ten aanzien van den export, zonder de bauxiet in aanmerking te nemen, waren de cijfers resp. 64%, 28.4% en 13%. In 1943 en 1944 derhalve een scherpe daling in de absolute cijfers der waarde van de uitgevoerde landbouwproducten, niettegenstaande de stijging der uitvoerprijzen per eenheid van suiker, koffie en rijst. De achteruitgang was dus te wijten aan daling der exportproductie.

Het verslag vermeldt een reeks van verrichte chemische onderzoekingen, betrekking hebbend op allerlei stoffen, van grondmonsters tot garnalenafval; ijzererts en kaolin werden niet vergeten. Er blijkt nog één rubberaanplant te bestaan zijn gebleven, uit den tijd toen de plantages zich op de Heveacultuur toelegden.

Natuurlijk besteedt het verslag veel aandacht aan den rijstbouw, welke een areaal van 11 à 12.000 ha in beslag neemt, opleverend 32 à 38.000 ton per jaar. Met de mechanisatie werden nog steeds proeven genomen.

Wat de citruscultuur betreft blijkt dat het plantagebedrijf anderhalf maal zooveel kweekmateriaal betrok als de kleine landbouw; de geheele aanplant besloeg een areaal van circa 1200 ha. De uitvoer was in de verslagjaren gericht op Britsch Guyana en Curaçao.

De koffiecultuur moest in 1943 gesteund worden door aankoop van gouvernementswege; onvoldoende verschepingsgelegenheid en een tekort aan arbeidskrachten belemmerden afzet en productie. Door dezelfde oorzaken ging de suikercultuur sterk achteruit.

De cocoscultuur bleef hoofdzakelijk kleinbedrijf, Coronie het voornaamste productiegebied. Toch ging in vier andere districten de cultuur goed vooruit.

Overige cultures bleven van ondergeschikt belang.

Wat de irrigatiewerkzaamheden betreft wordt een vervolg geleverd op het verslag van 1940 en worden thans de drie volgende jaren behandeld.

Zeer uitvoerig is het verslag aangaande de veeteelt en wat daarmede in verband staat. De rundveestapel was in 1944 aangegroeid tot 26831, tegenover ruim 22000 in 1938.

Aangaande de visscherij lezen wij dat deze zich, als gevolg der overheidsbemoeienis met het bedrijf, aanmerkelijk uitgebreid had.

Het boschwezen wordt niet besproken, aangezien dit in 1942 bij een andere bestuursafdeeling ondergebracht was.

Eenige productie- en uitvoerstatistieken, alsmede een opsomming van enkele wettelijke regelingen, het economische leven betreffend, besluiten het verslag.

Februari 1947. M.

J. WARREN NYSTROM, (1943?). *Surinam — A geographic study*. Booklets of the Netherlands Information Bureau, no 6, New York; 109 bladz., 19 fig. w.o. 3 kaartjes en 3 grafieken.

Dit boekje is kennelijk geschreven op verzoek van het bovengenoemde bureau en bedoeld om Suriname beter bekend te maken in de Engelsch sprekende landen. De nadruk is gelegd op de economische geografie.

Hoewel de keuze van een auteur in de oorlogsjaren natuurlijk beperkt was, doet het toch vreemd aan, dat het schrijven van een dergelijk werkje werd overgelaten aan iemand die vrijwel zijn geheele stof door literatuurstudie heeft moeten verkrijgen en deze, blijkens het resultaat, lang niet altijd goed heeft verwerkt. Waarom werd hiervoor niet iemand uit Suriname gevraagd? Daar was ongetwijfeld een competente schrijver te vinden geweest.

De lezer heeft uit het bovenstaande wel reeds begrepen dat ik NYSTROM's werkje niet als een aanwinst van onze „Suriname-literatuur" beschouw. Het is des te merkwaardiger, daar de uitgevers van deze reeks zelf verschillende tekortkomingen in het boekje hebben opgemerkt en deze in voetnoten min of meer hebben rechtgezet. Dit maakt een uiterst zonderlinge indruk, waar het hier niet gaat om zaken waarover men op wetenschappelijke gronden met elkaar van meening kan verschillen, maar echte fouten betreft. Zoo is er b.v. één geval (op bladz. 45) waar de auteur de weinig intensieve ontwikkeling van de landbouw aanroert maar vergeet (?) het vraagstuk van de geringe bevolking en het tekort aan arbeidskrachten te bespreken, hetgeen door de redactie in een voetnoot wordt hersteld. Zooiets had toch zeker in de tekst moeten worden verbeterd. — Een wonderlijke foutieve vermelding (niet verbeterd door de redactie!), op twee plaatsen in het boek, betreft de Boschnegers. Deze bestaan volgens de schrijver voor een deel uit nakomelingen van de in 1863 vrij gekomen slaven, die er de voorkeur aan gaven het bosch in te gaan. Men vraagt zich af hoe de schrijver aan een dergelijke meening is gekomen.

Hoewel het boekje een „Geographic Study" heet, komt de gewone geografie er erg kaal af en ik betwijfel of een onbekende met het land er eenigszins wijzer van zal worden. Het eenige kaartje van Suriname, dat het boek bevat, is zoo slecht dat ik maar niet zal pogen de fouten toe te lichten. En dat in een aardrijkskundeboek!

Andere tekortkomingen stilzwijgend voorbijgaand moet ik als botanicus nog iets signaleeren op blz. 98. Het gaat over een onderwerp dat op het oogenblik in ieders belangstelling staat, het hout. NYSTROM schrijft (volgens een voetnoot overgenomen uit FINCH & TREWARTHA, Elements of geography, p. 673) dat in Suriname, op een bepaalde concessie (welke? en hoe groot?) 2500–3000 verschillende soorten boomen voorkwamen maar dat 20 soorten, waarvan de meesten niet door de handel gewenscht werden, 80% van de totale houtopstand uitmaakten. Dit moet zonder meer nonsens worden genoemd! Het totaal aantal in geheel Suriname voorkomende plantensoorten (Angiospermen) wordt nl. — lianen, kruiden, palmen enz. dus inbegrepen — geschat op 5000.

Natuurlijk staat er ook nog wel wat goeds in het boek; iets oorspron-

kelijks heb ik echter daarbij niet kunnen vinden. De foto's zijn goed — maar die zijn dan ook van den auteur van „Netherlands America" dat hieronder wordt besproken, alleen zijn ze heel wat minder mooi gereproduceerd dan in dit werk van HISS.

Het is gelukkig dat kort na het verschijnen van het boekje van NYSTROM dit voortreffelijke boek van HISS aan het Amerikaansche publiek werd aangeboden, al beslaat het laatste niet geheel hetzelfde gebied en is daarin b.v. de economische geografie minder uitgebreid. Laten wij hopen dat er binnenkort nog eens een werkelijk goede geografische studie wordt geschreven over Suriname, welke wij met een gerust hart elke buitenlander in handen kunnen geven.

J. LANJOUW.

PHILIP HANSON HISS, 1943. *Netherlands America — The Dutch territories in the West.* Duell, Sloan & Pearce, New York; XIII + 225 bladz., 3 kaartjes, 64 platen buiten de tekst. ($ 3.50).

Het uiterlijk van dit kloeke boek met het omslag in rood, wit en blauw, een foto van Willemstad en het Nederlandsche wapen met „Je Maintiendrai" eronder, doet direct weldadig aan, vooral als men bedenkt dat het in 1943 in Amerika verscheen. Daar werd onze vlag in die donkere tijd ook door een Amerikaan hoog gehouden! Bij het openslaan wordt deze prettige indruk versterkt door de opdrachtpagina: „To the gallant Dutch people". Papier en typografie zijn zeer goed. Maar het is niet alleen door dit uiterlijk dat het boek van HISS zich onderscheidt van het hierboven besproken werkje van NYSTROM. Het is populaire voorlichting in de Engelsche taal over De West van de beste soort. HISS heeft veel gereisd en verstaat de kunst om ooren en oogen goed open te houden blijkbaar uitstekend. Verkeert men na lezing van het boek van NYSTROM nog steeds in onzekerheid of de schrijver wel ooit in het land geweest is, bij HISS behoeft het er heusch niet bij te staan dat hij de landen waarover hij vertelt ook heeft bezocht. Dat blijkt op iedere bladzijde, ja vrijwel in elke zin. Evenzeer voelt men dat de auteur land en bevolking met belangstelling en sympathie heeft bekeken en aangehoord en de literatuur met begrip heeft verwerkt. Hij heeft zich ingeleefd in zijn onderwerp en daardoor is — mede door zijn vlotte schrijftrant — het boek zeer leesbaar en boeiend geworden.

In 14 hoofdstukken verdeeld over 5 hoofdafdeelingen worden achtereenvolgens behandeld: Ligging en korte beschrijving van de Nederlandsche Antillen en Suriname, de historie tot omstreeks 1775 (periode van ontwikkeling), de historie van 1775–1915 (periode van neergang), de periode van 1915–1940 (wedergeboorte) en, in de laatste afdeeling, het heden, de invloed van den oorlog (dus tot 1943) en een blik in de toekomst. Dan volgen in een groot aantal tabellen, statistische gegevens over bevolking, klimaat, invoer en uitvoer, producten, handel, scheepvaart, luchtvaart, onderwijs, veeteelt en slavernij. Het boek is geïllustreerd met een groot aantal prachtige foto's van de schrijver, die op mooi, mat papier uitstekend gereproduceerd zijn. Voorts een tweetal kaartjes van de eilanden en Suriname; eenvoudig maar overzichtelijk en zonder fouten, en keurig geteekend (ook eigen werk).

Men moet vooral niet denken bij het lezen van dit overzicht, dat de schrijver min of meer „droge" geschiedschrijving geeft. Integendeel, trouwens het blijkt ook al uit de titels van de onderafdeelingen, er wordt een uiterst levendige beschrijving gegeven van leven en werken van de bevolking, van de opkomst, verval en wedergeboorte van cultures en handel.

Actueel is voor dit oogenblik nog steeds het laatste hoofdstuk „Netherlands America and the future", waar de vraagstukken „autonomie" en „koloniale regeering" worden aangeroerd. Voor velen zal het interessant zijn te lezen wat een Amerikaan daarover in 1943 te zeggen had en voor Nederlanders zal het prettig aandoen het prijzende oordeel van een buitenlander over hun bestuur te vernemen. Dit vooral, daar HISS, blijkens de vergelijkingen die hij geeft, niet oppervlakkig oordeelt.

De bibliografie aan het eind van het boek is onvolledig en geeft vnl. in het Engelsch geschreven literatuur. Een nuttige index besluit het werk.

Het is te hopen dat velen in Amerika van dit boek kennis hebben genomen en het zou nog meer te hopen zijn dat de leerlingen op onze Nederlandsche Middelbare Scholen en Gymnasia verplicht zouden worden een Nederlandsche vertaling (hier en daar aangevuld en verbeterd) van dit boek te lezen. Het begrip van deze deelen van het Rijk bij de jongere generatie zou er aanmerkelijk door worden verbeterd.

J. LANJOUW.

Vis met de vissen, door FRANS VAN VENLO (VITUS BRENNEKER). (Privé uitgave; Paulus-Drukkerij, Curaçao) 72 bladz., 1946. (*f* 1,—, verkrijgbaar bij Sporthuis „La Bonanza", Bredestraat 35, Curaçao).

„U moet dit boekje niet lezen", — staat er in het voorwoord — „wanneer U denkt daarmee op de hoogte te zijn van wat er in de zee leeft. Wat hierin beschreven staat, is er nog geen duizendste deeltje van. We willen enkel trachten U een heel klein beetje te laten meegenieten van wat twee natuurliefhebbers met primitieve middelen hebben genoten van de wonderschone wereld onder de oppervlakte van een tropenzee, en U aansporen hun voorbeeld te volgen".

Die twee natuurliefhebbers zijn FRANS, de schrijver, en ANDRÉ, zijn vriend. Het is een publiek geheim dat achter deze namen zich verschuilen p. VITUS BRENNEKER O.P. en JULES HEITKÖNIG, boekhouder te Kralendijk.

Zij vertellen U eerst hoe Ge een eenvoudige duikerbril moet maken die niet lekt en gaan dan met U de zee in: Eerst bij Plaja Lechi, later ten Zuiden van Santa Barbara, op Lac, bij Punt Vierkant en bij Klein Bonaire.

FRANS en ANDRÉ zijn prettige gidsen, die U op een pretentielooze manier allerlei mooie, merkwaardige en wonderlijke dingen weten te vertellen over het leven van de visschen. „Wij zijn natuurliefhebbers, geen professoren" schrijven zij met nadruk — en inderdaad: Hun wijze van de dieren te bestudeeren is wel héél erg verschillend van

de wetenschappelijke! Al zullen de feiten ongetwijfeld juist zijn — en zelfs in het verhaal van de ,,drukbezochte kapsalons" onder den zeespiegel klinken zij niet onwaarschijnlijk — de vermenschelijkte interpretaties zijn niet erg in de lijn van wat wij weten.

Wie zal hun dit echter kwalijk nemen? Niet de recensent, die dankbaar is dat op de Benedenwinden iemand als BRENNEKER zijn weg naar de onderzeesche natuur heeft gevonden — niet de lezers van de *Amigoe di Curaçao*, waarin alle 17 hoofdstukken reeds eerder verschenen — en stellig óók niet de eilandbewoners die, de aansporingen van den schrijver volgend, de wonderwereld onder het wateroppervlak in al haar pracht voor zich zagen ontsloten.

P. WAGENAAR HUMMELINCK

KRONIEK

SURINAME

Wat in een dichtbij gelegen verleden ondenkbaar geweest zou zijn, is thans mogelijk gebleken; men steekt in drie dagen naar Suriname over, blijft daar twee weken — en verzamelt de gegevens voor een belangrijk rapport over veel en velerlei, dat gebied betreffend.

Dit krachtstuk is gepresteerd door de Parlementaire Commissie, bestaande uit vier leden der Tweede en twee leden der Eerste Kamer van onze Staten Generaal, wier verslag thans bij de Landsdrukkerij verschenen is.

Een commisie van bezoek heeft de minister van Overzeesche Gebiedsdeelen de P.C. genoemd; gegeven de tijdsomstandigheden — en de kring waaruit zij voortkwam — was zij een politieke commissie bij uitnemendheid. Het verslag maakt dan ook gewag van de op straat vertoonde spandoeken en de verspreide pamphletten, ter gelegenheid van de aankomst der commissie te Paramaribo. Het kan haar getroffen hebben, dat zoowel uiting gegeven werd aan den wensch naar autonomie, zelfbestuur, baas in eigen huis, als aan het gevoel van verbondenheid met Europeesch Nederland. Pas later zou, in besprekingen met de vertegenwoordigers van partijen en groepen, vernomen worden welke denkbeelden verschillende elementen der Surinaamsche politieke wereld zich gevormd hebben, aangaande de mogelijkheid het eene te verkrijgen, zonder het andere los te laten. Op zich zelf beschouwd niet een mogelijkheid, maar een onmogelijkheid, want algeheele onafhankelijkheid sluit nu eenmaal het deelgenootschap in een grooter geheel uit, terwijl de leden eener politieke gemeenschap ieder voor zich altijd slechts een beperkte zelfstandigheid kunnen genieten. Tenzij in het geval eener unie, slechts door traditie, sentiment en geestelijke verwantschap bijeengehouden, een figuur welke zich moeilijk denken laat, in betrekking tot de toekomstige verhouding Suriname-Nederland.

Teekenend wellicht is, dat de P.C. allereerst besprekingen voerde met de Moeslim Partij Suriname, met een Aziatische partij dus. Haar vertegenwoordigers bleken voorstanders van algemeen kiesrecht, doch allereerst met het doel kleinere gemeenschappen op te voeden tot zelfwerkzaamheid en zelfbestuur, als basis voor regionale en ten slotte voor algemeene Surinaamsche zelfstandigheid. Zij zien de Surinaamsche volksgemeenschap in de toekomst het liefst als een sterk gedecentraliseerde, maar desniettegenstaande als een territoriale eenheid, onder een centraal Nederlandsch gezag.

Op het punt der justitie zouden de Moeslims het strafrecht (meer dan tot dusver?) overeen willen zien komen met het moederlandsche, terwijl zij, wat de strafvordering betreft, de voorkeur zouden geven aan

het Engelsche systeem. Deze punten worden door de P.C. — althans in haar verslag zelf — niet nader toegelicht.

Zeer goed bleken de woordvoerders der Moeslims in te zien, dat algeheele zelfregeering voor Suriname niet mogelijk is, zoolang het land economisch niet onafhankelijk is.

In groote meerderheid districtsbewoners zijnde, hebben de Moeslims alle nadeelen ondervonden van het beperkt lager onderwijs, in de bestuursperiode-Rutgers ingevoerd, waardoor hun kinderen voor een groot deel verstoken blijven van de gelegenheid tot intellectueele ontwikkeling naar westersch begrip. Zij bepleiten U.L.O. ook in de districten.

Verder ondervinden zij het als een achterstelling, dat nog altijd, bij de subsidieering uit de openbare geldmiddelen, verschil gemaakt wordt tusschen erkende en niet erkende kerkgenootschappen. Met de uitzonderings-wetgeving betreffende de Aziatische huwelijken — in 1940, ondanks tegenstand in de Staten, ingevoerd — bleken de Moeslims tevreden; alleen zou de organisatie te wenschen overlaten — en, speciaal in het belang der berechting van Aziatische huwelijksaangelegenheden, opneming van een Islamietisch jurist in het Hof van Justitie aanbeveling verdienen.

Na de Moeslim Partij kwam de Progressieve Surinaamsche Volkspartij aan de beurt, wanneer wij de plaatselijke nieuwsbladen goed gelezen hebben door de andere groepen beschouwd als een partij van Roomschkatholieke allure. Ook zij staat algemeen kiesrecht voor, in verband met regionale decentralisatie, verder gelijkstelling van alle geloofsgemeenschappen ten aanzien van de subsidieering, vernieuwing van het onderwijs, verbetering der beroepsopleiding en sociale maatregelen.

De Nationale Partij Suriname ten slotte — in de plaatselijke pers wel de partij der Creolen genoemd — liet een eigen geluid hooren. Zij staat op het assimilatie-standpunt en is van meening dat tijdens het Kielstra-bewind de Aziatische bevolkingsgroepen een naar voren geschoven plaats in de samenleving verkregen hebben.

Algemeen kiesrecht wil zij slechts geleidelijk ingevoerd zien, doch zij wenscht een volwaardige volksvertegenwoordiging, met (aan dat college) verantwoordelijke centrale bestuursorganen — en, wat de verhouding tot Nederland betreft, politieke zelfstandigheid binnen het Rijksverband. Hoe deze desiderata met elkander in harmonie te brengen zouden zijn, wordt uit het verslag der P.C. niet geheel duidelijk.

Ten aanzien van onderwijs, sociale voorzieningen en bevordering der welvaart staat de N.P.S. vrijwel op hetzelfde standpunt als de andere groepen; het geprojecteerde welvaartsfonds echter acht zij onvoldoende, om den noodzakelijken economischen opbouw van Suriname te financieren.

Met de Nederlanders wil de partij niet breken, maar wel wil zij dat functionarissen slechts met instemming der eigen Surinaamsche organen benoemd zullen worden.

Door de uitzonderingsmaatregelen ten gunste der Aziaten ziet de N.P.S. het aloude assimilatieproces onderbroken; de tegenstellingen ten aanzien van ras en godsdienst zullen er door verscherpt worden, vreest zij.

Veel aandacht heeft de P.C. geschonken aan het Surinaamsche onderwijsvraagstuk. De desascholen in de Javaansche dorpen en de missie- en zendingsscholen bij de Boschnegers stelt zij buiten het eigenlijke schoolsysteem; de scholen voor beperkt lager onderwijs welke zij bezocht konden h.i. nauwelijks den naam van scholen dragen.

Voor het geheele onderwijs buiten de stad constateerde de P.C. groote moeilijkheden ten aanzien van de voertaal, hoog percentage absenteïsme bij de leerlingen, overbevolking der klassen en onvoldoende opleiding der leerkrachten.

Natuurlijk verkreeg de commissie van het onderwijs te Paramaribo een gunstiger indruk, maar tot tevredenheid werd zij niet gestemd. Er ontbreekt een gelegenheid tot middelbaar onderwijs, er wordt te veel gestreefd naar concordantie met het onderwijs in Nederland, de opleiding voor beroepen en bedrijven, alsmede huishoudonderricht voor meisjes, zijn onvoldoende, lichaamsoefening heeft niet de vereischte plaats.

In het algemeen behooren de leerkrachten beter voorbereid te worden op hun taak.

De P.C. had de bekende klachten aan te hooren betreffende de moeilijkheden van den laatsten tijd voor abituriënten der geneeskundige school te Paramaribo om in bekwamen tijd in Nederland het radicaal van arts te verkrijgen. Verder meent de commissie dat er meer contact behoorde te bestaan tusschen de genoemde school en de moederlandsche faculteiten.

Op cultureel gebied moet, volgens het verslag der P.C., nog veel opbouwend werk verricht worden. Zij pleegde overleg met kerkelijke autoriteiten — en ook met de jonge en krachtige Unie Suriname, die naar assimilatie streeft en in de cultureele nooden der bevolking eenigermate tracht te voorzien.

Ten einde zich van de sociale verhoudingen op de hoogte te stellen pleegde de P.C. overleg met die talrijke unies, bonden, vereenigingen, federaties en andere organisaties, welke Suriname rijk is. Vele wenschen en verlangens kwamen naar voren — waaronder ook wel van politiek karakter — levende onder arbeiders, personeel in overheidsdienst, militairen, gepensioneerden enz. Onder de materieele nooden waarvoor aandacht werd gevraagd, speelde de onbevredigende toestand der volkshuisvesting een voorname rol.

Ook in verband met dit laatste onderwerp werd een vergadering belegd met een aantal medici, apothekers en tandartsen. Behalve verbetering der woningtoestanden, werd gepleit voor het aanleggen eener rioleering in de stad, voor uitbreiding der drinkwatervoorziening, voor verruiming der gelegenheid tot hospitaalverpleging, reorganisatie van schoolhygiëne en ziekenfondswezen — en nog het een en ander meer, op de volksgezondheid betrekking hebbend.

Een deputatie van Indianen gaf te kennen dat de oorspronkelijke bewoners van het land ter eventueele rijksconferentie vertegenwoordigd behooren te zijn; verder had men klachten over belasting, medische verzorging en onderwijs.

Bij een gedachtenwisseling met het bestuur der Surinaamsche Landbouw Vereeniging kwamen de algemeen bekende nooden van het plantagebedrijf ter sprake. Ook bij deze gelegenheid werd er op gewezen

dat er onder de Javaansche kolonisten een neiging zou bestaan tot terugkeer naar het stamland. Van de pogingen om de cacaocultuur te doen herleven, werd door de P.C. met belangstelling kennis genomen.

Met de kleine Aziatische landbouwers in het Saramaccadistrict werd de behoefte besproken aan meer bouwland; in Nickerie werden de aspecten der rijstcultuur bestudeerd.

Aangaande de z.g. „Hollandsche boeren" bevat het verslag der P.C. niets.

De handel gaf zijn meening over de moederlandsche deviezen-, prijzen-, en fiscale politieke, voor zoover Surinaamsche belangen daarbij betrokken zijn, over de regelingen betreffende het overmaken van gelden over en weer, alsmede over de bestaande scheepvaartverbindingen met de omliggende landen en met Nederland.

De commissie kon constateeren dat ook verbetering van het wegennet in Suriname als een noodzakelijkheid gevoeld wordt, in verband met de openlegging — en dus de mogelijkheid tot exploitatie — van het binnenland.

Belanghebbenden bij den houthandel bleken van meening dat Suriname zich althans de eerstvolgende vijf jaren wel als hout exporteerend land zal kunnen handhaven, wat echter vooral afhankelijk zou zijn van de ontwikkeling der plaatselijke industrie (houtbewerkingsfabriek). De bekende bezwaren tegen het toewijzen van een te groot concessieterrein aan één combinatie werden ook aan de commissie voorgehouden.

Om ten slotte weder op de politiek terug te komen, kan uit het verslag aangehaald worden dat de P.C. een zitting der Staten van Suriname bijgewoond heeft. Verzwegen wordt — begrijpelijkerwijze — dat zich bij die gelegenheid een merkwaardig incident voorgedaan heeft, uit de Surinaamsche pers bekend. Een der Statenleden sprak er zijn verwondering over uit, onder de bezoekers den fractieleider der C.P.N. in de Nederlandsche Tweede Kamer op te merken. Waarop een beschouwing volgde van de vroegere in Suriname tegen Communisten aangenomen houding van overheids wege — of tegen hen die als Communisten aangemerkt werden —, met vermelding van namen en toenamen van hen die — ook na 1941 — als zoodanig door het gouvernement in verzekerde bewaring gehouden werden. Of het in verband met dit intermezzo was dat de Heer Wagenaar in de pauze de vergaderzaal verliet, vermeldden de kranten niet.

Ieder volk heeft zijn problemen, zijn nooden en behoeften, zijn wenschen en verlangens, politieke en andere. Men zou zich op het standpunt kunnen stellen, dat de Surinaamsche vraagstukken in hun geheel bekend zouden kunnen zijn, of behooren te zijn, bij de volksvertegenwoordiging in Nederland, als college. En dat het individueele Kamerlid, die zich in details op de hoogte wil stellen, daartoe thuis ruimschoots gelegenheid heeft. Het is een feit, dat hij die sedert het herstel der verbindingen opnieuw de Surinaamsche pers- en andere berichten is gaan lezen, in het verslag der Parlementaire Commissie niet veel zal vinden dat hem onbekend was.

Metdatal geeft dat verslag een bruikbaar résumé van het Suriname-vraagstuk in zijn tegenwoordigen omvang.

April 1947 M.

NEDERLANDSCHE ANTILLEN

Hoe ver de herziening der Curaçaosche staatsregeling gaat en hoe snel zij gaat, in welk stadium van voorbereiding zij zich bevindt, weet de niet-ingewijde niet. Dat het niet zoo hard gaat, als velen zich hadden voorgesteld, is zeker.

Eén punt is intusschen in de Aprilmaand tot oplossing gebracht: de aanwijzing van een .,vertegenwoordiger" van de Nederlandsche Antillen in Nederland. Ik gebruik hier aanhalingsteekens, omdat aan den in Nederland aangekomen heer Da Costa Gomez deze titel niet gegeven is. Hij is toegevoegd aan den minister van Overzeesche gebiedsdeelen met opdracht dezen desgevraagd van voorlichting te dienen en opdrachten van den gouverneur en van de Staten uit te voeren. Dit beantwoordt niet aan wat in een der ,,Politieke praatjes" in DE NIEUWE TIJD van 1 Februari 1947 werd gedacht van den nieuwen functionnaris: ,,De Curaçaosche Vertegenwoordiger zal geheel onafhankelijk staan, los van den Minister, los van den Gouverneur, los van de Staten." Desniettemin kan waar worden wat hierop volgt: ,,Hij kan veel doen. vooral wanneer de Staten-Generaal het wetsontwerp voor onze autonomie gaan behandelen."—

Het verslag der Parlementaire commissie is onder dagteekening van 2 April 1947 verschenen. Wat de Nederlandsche Antillen betreft geeft het allereerst een overzicht van de werkzaamheden der commissie ter plaatse, van haar bezoeken en besprekingen, daarna wordt de inhoud der besprekingen en worden de waarnemingen der commissie vastgelegd, waarbij reeds vóór de conclusie hier en daar van eigen opvatting der commissie blijkt.

Wat het overleg met de politici betreft, trekken de aandacht enkele uitlatingen, die, naar ik meen, hier nog niet bekend waren. Zoo liet het bestuur der R.K.partij en de R.K. Statenfractie zich uit tegen mr. Da Costa Gomez' gekozen staatshoofd. De woordvoerders van deze en van de Democratische partij betreurden het, dat bij de besprekingen in Indië geen Curaçaosche waarnemers aanwezig zijn geweest. Het bestuur van laatstgenoemde partij is van oordeel, dat de door de Statenafvaardiging verleden jaar in Nederland naar voren gebrachte wenschen te verwezenlijken zijn binnen de grenzen van de bestaande grondwet en Curaçaosche staatsregeling. Tegen het onderwijs heeft dit bestuur het bezwaar, dat het op Nederlandsche leest is geschoeid en dat niet Spaansch de hoofdtaal is. Woordvoerders uit het 2de en het 3de district op Curaçao bepleiten de wenschelijkheid van dorps- en wijkraden. Belangrijk is voorts, dat de Vereeniging van practizijns zich verklaarde voor de invoering van cassatie, waarbij niet blijkt, of zij daarvoor een Nederlandsche of Curaçaosche instantie wil, en voor .... concordantie van de rechtspleging met het moederland, die — hier wordt daaraan niet herinnerd — door de Statenafvaardiging juist losgelaten is.

Van het onderwijs geeft de commissie een eigen opvatting. Zij wijst daarbij op de meening van tot oordeelen bevoegden, dat niet, overeenkomstig de grondbeginselen der didactiek, in de lagere leerjaren de moedertaal de voertaal kan zijn, daar de hulpmiddelen om goed algemeen vormend onderwijs te geven in deze taal ontbreken. Naar

het gevoelen der commissie mag — zal Nederlandsch de voertaal zijn — methodisch gegeven spreekonderwijs ter voorbereiding niet ontbreken.

De vertegenwoordigers der kerken, met welke de commissie sprak, klaagden over de mentaliteit der nieuw uitgekomen Nederlanders, die een zedelijken terugslag teweegbrengt. Men stond in deze kringen terughoudend tegenover de bestaande politieke activiteit en oordeelde, dat deze bevorderd werd door het superioriteitscomplex van vele der genoemde Nederlanders, wat ook den antimacambageest tengevolge gehad heeft. Uit het verband is niet duidelijk, of dit een klacht van oudsher is, of dat vroegere antimacambageesten ook wel andere oorzaken hebben gehad.

Gewezen wordt op het vraagstuk der dubbele nationaliteit (Nederlandsche en Venezolaansche), die de R.K.partij als uitsluitingsgrond van het passieve kiesrecht wil.

Op Bonaire, zegt het verslag, bleek weinig behoefte aan bestuursvernieuwing te bestaan. Het trekt de aandacht, dat in het heele verslag — ook niet in het gedeelte, dat meer bepaald Aruba behandelt — de heer Eman niet genoemd wordt. Dacht men, dat op dit eiland bijzondere Aruba-autonomie onbestreden gewenscht werd, de commissie spreekt van een „groep ingezetenen", die „eenigermate sceptisch tegenover de autonomie" staat.

Het meest stellig laat de commissie zich uit over de Bovenwindsche eilanden. Hier is praktisch geen politiek leven, zegt zij; de groote wensch is hier betere scheepvaartverbinding onderling en met de Benedenwindsche eilanden. „Bij de doorvoering van de bestuursvernieuwing ware het, naar het oordeel van de Commissie, gewenscht, ten aanzien van de Bovenwindsche eilanden een bescheidener opzet toe te passen dan op Aruba, Curaçao en Bonaire."

In het laatste stuk van haar verslag geeft de commissie eenige conclusiën en opmerkingen. Zij oordeelt, dat de politieke partijen nog in haar eerste ontwikkeling zijn, en dat aan vele gedachten en plannen nog een concrete vorm moet worden gegeven. Nadere vormgeving en uitgroei verwacht zij eerst, nadat deze partijen politieke verantwoordelijkheid gaan dragen. Vandaar dat zij hierin geen redenen ziet, die zouden kunnen pleiten tegen de spoedige verwezenlijking van de toegezegde hervormingen. Behalve een herinnering aan het eerder opgemerkte over de herziening van het onderwijsstelsel, vindt men in dit gedeelte een pleidooi voor veel nauwer aanraking met Nederland voor de cultureele verzorging, voor uitbouw der sociale wetgeving, en de opstelling van een welvaartsplan.—

Het schijnt aan de Parlementaire commissie niet opgevallen te zijn, dat een nieuwe partij in, of misschien voorloopig nog maar alleen: op, Curaçao in wording is. Deze plannen nu hebben in de laatste weken meer vasten vorm gekregen. Men spreekt van een „derde partij" naast de Roomsch-Katholieke en de Democratische partijen.

Het ditmaal levendig blijven van de politieke belangstelling in tegenstelling met hetgeen na de verkiezingen van 1937 en 1941 het geval is geweest, kan mede hieraan toegeschreven worden, dat al dadelijk nieuwe verkiezingen verwacht worden als gevolg van de toegezegde herziening der Curaçaosche staatsregeling. Zal deze herziening

algemeen kiesrecht brengen, dan zal de verkiezingsstrijd groote administratieve voorbereiding van het gouvernement eischen, en zeker niet minder politieke inspanning van de partijen.

Men schijnt van de zijde der bestaande politieke partijen de nieuwe partijvorming niet prettig te vinden en moeite gedaan te hebben om haar te voorkomen. Voor de ontwikkeling van een gezond politiek leven kan men haar nochtans onontkoombaar achten. Er zijn te veel politiek-dakloozen. Aan de Christelijk Protestantsche partij is blijkbaar de moed in de schoenen gezonken; men hoorde van haar niet meer, tot nu de Parlementaire commissie meedeelde met een vertegenwoordiger van haar aanraking te hebben gehad. Het is niet te boud gesproken, als men hen, die op haar candidaten stemden, dakloos noemt. Dan is er de groep-Van Eijk, die zich uitspreekt in het weekblad *Curaçao*. En ten slotte moeten genoemd worden de R.K. kiezers, die de leiding van mr. Da Costa Gomez niet willen volgen. Dit zijn aanwijsbare groepen; dus zijn nog buiten beschouwing gebleven degenen, die niet-georganiseerd zijn of geweest zijn, omdat zij in de beginselprogramma's of programma's van actie der bestaande groepeeringen geen weerklank van hun „beginselen en eischen" vonden, en degenen, die buiten partijverband hun politieke houding willen bepalen. Ook in de Staten is een, waarschijnlijk het grootste, getal der leden niet aangesloten bij een der bestaande partijen.

Het zal intusschen niet gemakkelijk zijn aan die derde partij het aanzijn te geven, in een vorm, die zoo onderscheiden kiezers trekken kan. Haar beginselverklaring zal sober moeten zijn, en haar kracht zal zij moeten zoeken in de oplossing van de praktische vragen van den dag en van de toekomst. Ten aanzien van deze kan bij verscheidenheid van beginsel op tal van punten overeenstemming bestaan.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

Acta Tropica 3, 1946. Schweizer Tropenkaufleute und Plantagenbesitzer in Niederländisch-Westindiën im 18, und zu beginn des 19, Jahrhunderts, door W. Bodmer, (geïll.).

Echo's uit de Missies. 25 April 1947, no. 5. Bonairiaanse wederwaardigheden van 1940–1945, door Sr. Marie Bernarda.

Economische Voorlichting. 28 April 1947, no. 91. Openen van zakenrelaties met Curaçao. [Mededeelingen Economische Stichting West-Indië-Nederland].

Foreign Affairs. 24. 1946. A four-power program in the Caribbean, door Ch. W. Taussig.

Haagsche Post. 3 Mei 1947, Suriname's toekomst.

Indisch Missietijdschrift. Maart–April 1947. Een Amerikaan vol lof over Curaçao [overgenomen uit de „Jamaican Coöperator", Kingston, Jamaica]. — Z.H. Exc. Mgr. P. J. van Niewindt en de Broeders van Maastricht, door P. G. Brada O.P. [brief van 8 Juni 1858].

Je Maintiendrai. 25 April 1947. Geheimen der West-Indische politiek, door W.

Kerknieuws, 12 April 1947, Gereformeerd leven op Curaçao, door S.

Linie. 8 November 1946. Reacties op een ondeskundig antwoord [op de petitie van Suriname en Curaçao].

Nederlandsch Zendingsblad. Mei 1947, no. 5. De zending onder de Javanen in Suriname, door B. J. C. Rijnders.

Nieuw Suriname, 12 April 1947, no. 40. Suriname's Taak in de Wereld, door F. Blyd. — Kolonisatie-problemen (radiorede van den heer W. L. Salm. — Staten van Suriname geopend, door Ad Rem. — Paramaribo-Nickerie (slot). — Slaven en Meesters in de Achttiende Eeuw, door H. — Anansi gaat preken.

Idem. 26 April 1947 no. 41. Verraad! door dr. L. A. G. O. Lashley. — Joodse immigratie. [Rede van den heer W. Bos Verschuur in de Staten van Suriname]. — Vertrouwen en afwachten. [Radio-causerie van den heer W. L. Salm]. — Hoe de slaven leefden. „Domme beesten". — Het rapport-De Niet. — Anansi werkt voor de kost. — Paramaribo–Nickerie.

NATUURBESCHERMING OP DE NEDERLANDSCHE ANTILLEN, HAAR ETHISCHE, AESTHETISCHE, WETENSCHAPPELIJKE EN ECONOMISCHE PERSPECTIEVEN

(Met 6 platen buiten de tekst)

DOOR

DR. J. H. WESTERMANN [1]

Het is wellicht niet overbodig als inleiding tot deze verhandeling in het kort uiteen te zetten welke de algemeene beteekenis is van het beschermen der Natuur — en daarmee bedoelen we dan de anorganische wereld met de daarop levende planten- en dierengemeenschappen — tegen het ingrijpen, bewust of onbewust, door den mensch.

Natuurbescherming als wijdvertakte organisatie is betrekkelijk jong. We kunnen haar beschouwen als een reactie op de onbezonnen verwoesting van bosch en bodem, en een verzet tegen de noodelooze vernietiging van de in het wild levende dieren en planten.

Vooral sedert het midden der 19de eeuw is enorm veel verloren gegaan. Teneinde een besef te krijgen van de urgentie van het probleem, denke men maar eens aan de verschrikkelijke slachtingen destijds aangericht onder de Amerikaansche bisonkudden, aan de ontstellende achteruitgang van de groote Afrikaansche zoogdierfauna, de snelle verdwijning der hoogstmerkwaardige buideldiergemeenschap in Australië, de onverzadigbare behoeften van de pelterijenhandel, de moderne, geperfectioneerde walvisch- en robbenvangst. Inderdaad nadert het einde van het tijdperk der wilde zoogdieren met rassche schreden, en dat is te erger, omdat het geheel op rekening moet worden geschreven van onze eigen kortzichtigheid.

Wat de vogels betreft, de mode van veeren op de hoed leidde destijds tot de vernietiging van millioenen der fraaiste en meest interessante medeschepselen. De geschiedenis van de paradijsvogelhandel in Nieuw-Guinea geeft daaromtrent een duidelijke getuigenis, en het is jammer te moeten constateeren, dat de Nederlandsch-Indische autoriteiten lange tijd in gebreke zijn gebleven deze vogels te bescher-

[1]) Directeur van het Internationaal Bureau voor Natuurbescherming, Heerengracht 540, Amsterdam.

men tegen de winzucht van belanghebbenden. De paradijsvogeljacht was een typisch voorbeeld van hetgeen de Angelsaksische volken aanduiden met „commercialization of game", dat is dus „het systeem om de wilde dieren tot voorwerp van de koophandel te maken", neerkomend op het roekeloos vangen en dooden terwille van een zoo groot mogelijke directe winst.

Niet alleen de dieren worden ten zeerste bedreigd. Ook het voortbestaan der plantenwereld vervult ons met groote zorg. De uitroeiïng van bosschen in alle werelddeelen, zonder dat hiermee gepaard gaat een verantwoorde uitbreiding van het landbouwareaal — een zuivere roofbouw derhalve — samengaand met intensieve bodemverarming, beteekent een hoogst ernstige economische achteruitgang, afgezien nog van het onherstelbare verlies van tal van levensvormen.

Het zal dus duidelijk zijn, dat de natuurbeschermingsbeweging — die zich keert tegen het wanbeheer der natuurlijke rijkdommen en tegen de misdaden, bedreven door den mensch tegen zijn lager-ontwikkelde medeschepselen in de vrije natuur — verschillende aspecten vertoont. Er is de ethische kant, de eerbied voor de schepping om haars zelfs wil; de aesthetische waarde, die uitstekend vertolkt wordt door de naam van de Amsterdamsche dierentuin „Natura Artis Magistra" (de Natuur is de leermeesteres der Kunst); de wetenschappelijke zijde, strevend naar het behoud van de studie-objecten, die de natuur ons nog zoo rijkelijk biedt en welker navorsching zulke ver-rijkende en heilzame consequenties voor de menschheid kan meebrengen. En dan is er nog de economische beteekenis.

Wat nu in het bijzonder betreft de Nederlandsche Antillen, is het zonder meer duidelijk, dat op de bewoners de plicht rust de natuurlijke schoonheid der eilanden zooveel mogelijk intact te houden; een plicht, die niet alleen voortvloeit uit het besef, dat ook de toekomstige generaties moeten kunnen genieten van hetgeen ons heden boeit en geluk schenkt, maar die ook sterk bepaald wordt door de overweging, dat wij tegenover de buitenwereld, de internationale wereld, verantwoordelijk zijn voor het juiste beheer en de bescherming onzer nationale natuurschatten. De overweging, dat de natuur der eilanden een onderdeel vormt der schepping en dat wij haar als zoodanig in eere dienen te houden, gekoppeld aan onze verantwoordelijkheid ten aanzien van hen, die komen, en aan onze internationale verplichtingen, deze drie zaken bij uitstek vormen het e t h i s c h m o t i e f voor het streven naar natuurbehoud binnen het gebiedsdeel.

Onverbrekelijk hiermede verbonden is het aesthetische beginsel, dat geen samenleving — ook niet de Curaçaosche — gezond en gelukkig kan zijn, indien zij niet in harmonische wisselwerking staat met de haar omringende natuur. Te weinig menschen beseffen nog de groote en gezegende invloed, die uitgaat van de vrije en ongeschonden natuur op den stadsbewoner en den landman, een invloed, die in zijn zuiverste vorm een voortdurende herschepping is, een wezenlijke *re-creatie*.

De reeks wetenschappelijke onderzoekingen, die sedert jaren zijn uitgevoerd op de Nederlandsche Antillen, op geologisch, botanisch en zoölogisch gebied, bewijzen hoezeer deze eilanden de belangstelling hebben van Nederlandsche en buitenlandsche natuuronderzoekers. Het is hier niet de plaats om uit te weiden over deze onderzoekingen. Wel kan hier naar voren gebracht worden, dat de drie Benedenwindsche Eilanden van bijzondere wetenschappelijke beteekenis zijn. Dit is eenerzijds het gevolg van hun ligging in een langgerekt gebied met tropisch steppenklimaat, dat zich Oost–West uitstrekt in het zuidelijk gedeelte der Caraïbische Zee en langs het Zuid-Amerikaansche kustland. Immers daardoor heeft de natuurlijke vegetatie der eilanden een typisch xerophiel (d.i. droogteminnend) karakter en is o.a. gekenmerkt door een bij uitstek interessante cactusflora, de vertegenwoordigers waarvan vrijwel alle reeds in de tijd van den grooten systematicus LINNAEUS (1707–1778) beschreven waren. Onafhankelijk van de invloed van het klimaat heeft de plantenwereld echter tevens een zekere zelfstandigheid ontwikkeld, zoodat sommige soorten alleen op de Benedenwindsche Groep worden gevonden. Sterker komt deze zelfstandigheid nog naar voren in de dierenwereld, die vele endemische vormen kent, beperkt tot één of meer der eilanden [1]). Het is dus wel haast overbodig hieraan toe te voegen hoezeer ook de wetenschap gediend is met de bescherming van de natuur onzer eilanden. In dit verband is het aangenaam te kunnen constateeren, dat de „*Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao*” bij haar oprichting in Augustus 1945 het belang van de natuurbescherming voor de wetenschap heeft erkend, en dat zij krachtens de acte van stichting haar doel — d.i. de uitbreiding van de kennis der natuurlijke gesteldheid, zoowel met het oog op de belangen der wetenschap als op die van haar toepassing — onder meer

[1]) Zie bijvoorbeeld het artikel van P. WAGENAAR HUMMELINCK „Zoögeografische opmerkingen over de Nederlandsche Benedenwindsche Eilanden”, *W. I. Gids* jrg. 25, dl *26*, 1943; p. 168.

tracht te bereiken door medewerking bij het stichten van natuurreservaten.

Ten laatste, maar niet het minste, verdient onze aandacht de economische zijde van het natuurbeschermingsprobleem der eilanden. Een nadere uiteenzetting hiervan is gewenscht.

Een ieder, die met de eilanden bekend is en die eenigszins op de hoogte is van de historische ontwikkeling, zal moeten toegeven, dat de natuurlijke begroeiïng in de loop der jaren niet onaanzienlijk is achteruitgegaan. Weliswaar heeft de vegetatie der Benedenwindsche Eilanden van nature een betrekkelijk armoedig, droogteminnend karakter — zooals reeds boven opgemerkt werd — terwijl dichte, vochtig-tropische wouden er altijd hebben ontbroken, maar dat neemt niet weg, dat in de afgeloopen eeuwen een veel dichtere begroeiïng de vlakten en heuvels heeft bedekt. Dit laatste geldt ook voor de Bovenwindsche Eilanden, waar van de oorspronkelijke vegetatie — die dank zij de grootere regenval het karakter van tropisch regen- of seizoenbosch had — slechts hier en daar resten zijn overgebleven, met name op Saba en St. Eustatius. Op St. Maarten hebben, ten behoeve van de veeteelt, groote grasvlakten van het guineagras de plaats der weggekapte bosschen ingenomen, terwijl de heuvels thans goeddeels bedekt zijn met weliswaar vrij dicht maar niet-oorspronkelijk bosch. Ook Saba en St. Eustatius dragen buiten de cultuurgronden veel secundair bosch.

De Indianen, die de eilanden vroeger bewoonden, zullen vermoedelijk niet ernstig ingegrepen hebben in het landschaps- en begroeiïngsbeeld. TEENSTRA [1]) vermeldt bijvoorbeeld, dat COLUMBUS in het jaar 1493 St. Maarten door Caraïben bewoond vond, „die onder bedekking van hooge bosschen, waarmede hetzelve begroeid was, hunne hutten hadden opgeslagen" [2]). Pas de komst der Spanjaarden bracht aanzienlijke veranderingen, allereerst door de kap van het kostbare verfhout of campèshi (*Haematoxylon brazilletto*) en het pokhout (*Guaiacum officinale*), bestemd voor de uitvoer, en door de winning van brandhout en houtskool. Ingrijpend ook was de aanleg van plantages, die na de

[1]) M. D. TEENSTRA „De Nederlandsche West-Indische Eilanden" 1836–1837 (twee stukken), II; p. 270.

[2]) Het zij hier echter vermeld dat men tegenwoordig niet meer gelooft, dat het San Martín van COLUMBUS' tweede reis het tegenwoordige eiland St. Martin geweest zou zijn.

verovering der eilanden door de Hollanders [1]), groote arealen in beslag gingen nemen, en voorts de invoer van geiten en schapen.

Al deze factoren zijn verantwoordelijk voor de achteruitgang en de plaatselijk bijna volledige verdwijning der begroeiïng. Pater P. A. EUWENS O P. achtte voor Bonaire het kappen voor export en het houtskoolbranden het meest ingrijpend.

Het is de moeite waard om eenige zijner belangwekkende beschrijvingen uit ,,De tegenwoordige economische toestand van Bonaire" (Bonaire-nummer van *Neerlandia* jrg. *II* no 12, 1907; p. 202–203) hier over te nemen:

,,Er is een tijd geweest, dat Bonaire dicht begroeid was met heestergewas en laag geboomte. Zelfs nu, nadat jaren lang overal in het wild is weggekapt, steekt Bonaire in dit opzicht nog gunstig af bij de twee naburige eilanden. Reeds in de tijd der Spanjaarden leverde Bonaire jaarlijks een aanzienlijke hoeveelheid hout, waarvan het Braziliehout, ook stokvisch- of rood verfhout genaamd, en het pokhout handelswaarde bezaten."

,,Sinds eenige jaren heeft alle uitvoer van dit hout opgehouden. Al de dikke en zware stammen van Brazilie- en pokhout zijn geveld. Op vele plaatsen ziet men nog een spichtig stammetje. Doch bij den langzamen groei van dit hout en de tegenwoordige grootere bevolking, in aanmerking genomen ook, dat alle timmerhout van Noord-Amerika moet worden ingevoerd, is het geenszins te verwonderen, dat die weinige stammetjes maar zelden den vollen wasdom bereiken, niettegenstaande de strenge straffen van gouvernementswege op het kappen van boomen uitgevaardigd."

,,Ook wordt op Bonaire veel houtskool gebrand, en hieraan vallen jaarlijks heel wat boomen ten offer. Wel is waar wordt een permit, om houtskool te branden, in de laatste jaren niet gemakkelijk gegeven, terwijl bovendien toch slechts minderwaardig hout — zooals doode stammen en takken en oude boomstronken — daarvoor mag gebruikt worden. Eensdeels echter is het gouvernement in tijden van misoogst en gebrek dikwijls gedwongen aan de noodlijdende bevolking een dergelijk permit uit te reiken. Andersdeels valt het niet zoo bijster moeilijk ook zonder permit klaar te komen, bij de onmogelijkheid voor het plaatselijk bestuur om scherp toezicht te houden. Jaarlijks worden ongeveer 30.000 zakken houtskool van Bonaire naar Curaçao uitgevoerd, ongerekend nog de hoeveelheid, die op het eiland verbruikt wordt. Hoe langer zoo meer neemt de boomgroei ook op Bonaire af. Plaatsen, die bij menschenheugenis nog dicht begroeid waren, zijn nu dor en kaal. Reeds in de naaste toekomst zal het gebeuren, dat het eiland ternauwernood brandhout en houtskool voor eigen gebruik zal kunnen opleveren."

Ook in een latere publicatie over ,,De Brandaris, de hoogste bergtop van het eiland Bonaire" (*W. I. Gids*, jrg. 15, dl *16*, 1934; p. 257 en

---

[1]) De drie Benedenwindsche Eilanden kwamen in 1634 onder ons gezag; St. Maarten was Nederlandsch van 1630–1633 en vanaf 1648; St. Eustatius (met Saba) werd in 1636 door de onzen bezet.

289) legde EUWENS de nadruk op de invloed van de houtkap op het landschapsbeeld:

„De top mag zeer zeker kaal worden genoemd; zeer verspreid staan er slechts enkele windboompjes en hier en daar wat lage struiken. Eén man kan hier in korten tijd méér kappen dan de natuur er in tientallen van jaren weer kan opbrengen. Met dit kappen zullen we trouwens steeds rekening moeten houden; dit heeft het plantendek dezer eilanden, inzonderheid Bonaire, in den loop der jaren, stellig op een zeer nadeelige wijze beinvloed."

Naast de houtkap is het echter de vraatzucht der tallooze, vrijwel wild rondzwervende geiten en schapen, die tot de verarming der vegetatie aanzienlijk heeft bijgedragen en nog bijdraagt. Ook elders in de wereld is de teugellooze veeweide oorzaak van groote landverwoesting. Frappante voorbeelden kennen we uit Australië. Het is misschien niet aan velen bekend, dat geiten in hooge mate mede-verantwoordelijk zijn voor de denudatie en algemeene verarming van het Middellandsche Zee-gebied en de landen rondom de Sahara.

Uit de gegevens in de Koloniale Verslagen zou men zich een beeld kunnen vormen van de fluctuatie der aantallen geiten (cabrieten) en schapen. In het jaar 1634 (het jaar van de verovering van Curaçao) zouden er ongeveer duizend geiten en negenduizend schapen op dat eiland geweest zijn. Dit aantal is in de loop der eeuwen aanmerkelijk toegenomen, en wij vinden bijv. voor 1863 opgegeven 22615 geiten en 30224 schapen, voor 1899 respectievelijk 43638 en 23440. Waren oorspronkelijk de schapen in de meerderheid, later is dat anders geworden, en in 1930 werden op Curaçao driemaal zooveel geiten als schapen geteld, respectievelijk 21000 en 7100. De fluctuaties in de aantallen dezer halfverwilderde dieren hangen uiteraard sterk samen met de klimaatstoestanden. Hoewel geiten en schapen (vooral de eerstgenoemde) beter dan ander vee droge tijden kunnen doorstaan, zoo hebben zij toch van langdurige droogte te lijden. De droge periode 1899–1903 toont dat zeer duidelijk: het aantal geiten liep terug van 43638 tot 24054, dat der schapen van 23440 tot 13462! Onder gunstige omstandigheden stijgt hun aantal echter weer snel, dank zij hun goed voortplantingsvermogen. Bij de cabrieten zijn twee jongen per worp geen uitzondering en soms vinden zelfs twee worpen per jaar plaats.

In hoeverre is nu de verarming van de vegetatie door de boven besproken oorzaken een economische achteruitgang?

Zeer in het kort komt het hierop neer. Een behoorlijk planten-

dek en een goed boschbestand vormen een wezenlijke voorwaarde voor, ten eerste, het behoud van de bodem, ten tweede, de instandhouding van een voldoend hoog grondwaterpeil. Planten, struiken en boomen beschermen de bodem tegen afspoeling en tegen uitdroging door zonnebestraling, en bevorderen voorts de opname van het regenwater in de grond, zoodat dit water zoo weinig mogelijk over de oppervlakte wegstroomt. Hierdoor wordt de hoeveelheid water in de bodem grooter dan anders het geval zou zijn, en omgekeerd kan de vegetatie zich beter handhaven, zelfs indien voor economisch gebruik een beperkte hoeveelheid water aan dit natuurlijk reservoir wordt onttrokken.

Met andere woorden, de bescherming der vegetatie tegen mensch en dier bevordert de water- en bodemconservatie, twee zaken, die van direct en toekomstig economisch belang zijn voor het gebiedsdeel. Toenemende ontwouding daarentegen zal leiden tot een achteruitgang der hydrologische condities en zal de bodemerosie sterk bevorderen. Grasland — zooals op St. Maarten — moge een tamelijk goede beschutting vormen voor de bodem, het kan onmogelijk de water- en de bodem-conserveerende functie van bosch geheel vervangen.

Tot goed begrip dient hieraan toegevoegd te worden, dat het natuurlijk niet aangaat om terwille van de bodem- en waterconservatie onevenredig groote arealen uit te sluiten van cultivatie. Echter zal er naar moeten worden gestreefd om een juist grootte-evenwicht te bereiken tusschen de zoo goed mogelijk begroeide watervanggebieden en de landbouwarealen, d.z. de water-„consumptie"-terreinen. De watervanggebieden liggen natuurlijk bij voorkeur in het heuvel- en bergterrein, en in het algemeen ware dus de ontwouding en de cultivatie boven een nader vast te stellen hoogtelijn geheel te verbieden, ten behoeve der hydrologische boschreservatie. Deze hooger-gelegen terreinen zullen op die wijze goede, natuurlijke waterreservoirs vormen, zelfs in de droge tijden, en daardoor de cultivatie van de lagere gronden blijvend mogelijk maken, eventueel door irrigatie uit putten.

Er is nog een ander economisch voordeel verbonden aan het behoud van natuurterreinen. Deze vormen immers het woon- en broedgebied van zoovele voor de landbouw nuttige vogels. Hiertoe behooren niet alleen de insectenetende soorten, zooals de vliegenvangers (*Tyrannidae*), de ani's, de para-di-misa's, maar ook de kini-kini's en killy-killy's (*Falco sparverius*). Deze laatstgenoemde roofvogeltjes, waarvan een aparte ondersoort voorkomt op zoowel de Benedenwindsche als de Bovenwindsche Ei-

landen, maken zich nuttig met het verdelgen van sprinkhanen en andere insecten, muizen en hagedissen.

Indien wij ons afvragen of op de Nederlandsche Antillen in de loop der jaren een grondpolitiek is gevoerd, die met het bovenstaande rekening hield, dan moeten we die vraag ontkennend beantwoorden. Wel bestaan er enkele Verordeningen en Keuren, die, indien doelbewust en op de juiste wijze toegepast, zeker tot een bevredigend resultaat hadden kunnen voeren. Van reeds lang geleden dateert de „Verordening van 8 Mei 1867 op de uitgifte in eigendom of pacht van publieke gronden in de kolonie Curaçao" (*Publicatieblad 1867* no *4*; gewijzigd in *Publicatieblad 1894* no *26*). Met de in artikel 5 hiervan voorkomende bepalingen ten aanzien van het huurcontract, is door den wetgever beoogd een zooveel doenlijk intact laten van het opgaande hout, naast een zoo rationeel mogelijke ontginning der uitgegeven gronden:

B. Geene opgaande boomen mogen geveld of uitgeroeid worden.
C. De huurder moet, in de plaats van doode boomen, krachtige levende boomen planten en onderhouden.
D. Bij het kappen van brand- of verfhout (d.i. de brasiya of campèshi, *Haematoxylon brazilletto*), indien de bevoegdheid daartoe aan den huurder toegekend is, mag geen ander hout dan snoeisel worden ingezameld; de stam of stammen moeten in behoorlijken wasdom worden gelaten.
E. Gronden, voor landbouw verhuurd, moeten bij het eerste daarvoor geschikte seizoen beplant worden, en zulks overeenkomstig de eischen van den landbouw.

Weinig of niet is echter de hand gehouden aan deze toch zoo redelijke voorschriften. De nieuwe Agrarische Wetgeving zal, naar te hopen is, eveneens regelend optreden ten aanzien van de bescherming van grond en begroeiïng. Zonder strikte naleving zal zij echter, evenals de Verordening van 1867, gedoemd zijn een doode letter te blijven.

Er zijn nog eenige andere wetgevende bepalingen, die van belang zijn voor de natuurbescherming. De *Keuren* van *22 December 1877*, *30 Jan. 1903* en *25 Maart 1918*, art. 2 en 4 (Aruba) en, laatstelijk gewijzigd, *13 Juni 1918* (Bonaire), regelen de pluk, de verkoop, het vervoer en de uitvoer van onrijpe divi-divi (watapana) peulen, groeiende op Gouvernementsgrond. Deze keuren beoogen in de eerste plaats een bescherming van het handelsproduct; echter zijn zij ook van belang voor de instandhouding van de divi-

diviboom (*Caesalpinia coriaria*), één der belangrijkste elementen der natuurlijke vegetatie [1]).

De *Keuren* van *2 Mei 1908* en *25 Maart 1918*, art. 6 (Aruba), en, laatstelijk gewijzigd, *13 Juni 1918* (Bonaire), bevatten bepalingen omtrent het houtkappen en kolenbranden op Gouvernementsgronden, en het vervoer van brandhout en houtskool. In art. 1 dezer keuren is het kappen van groen hout, cactus daaronder begrepen, en snoeisel op Gouvernementsgronden, verboden, tenzij daartoe door of namens den Gezaghebber een „permit" is verleend. Eveneens is een „permit" benoodigd voor het aanleggen van kolenmeilers en het uitbranden van houtskool op Gouvernementsgronden. Door een beperking van de uitgifte der vergunningen heeft het Gouvernement het dus in de hand de aantasting van de houtopstanden belangrijk te verminderen.

Bepalingen inzake het weiden en schutten van vee zijn opgenomen in de *Keuren* van *21 Juli 1908* en *25 Maart 1918*, art. 5 (Aruba) en, laatstelijk gewijzigd, *13 Juni 1918* (Bonaire). Art. 1 luidt: „Niemand mag vee op publieke gronden laten weiden, zonder een daartoe strekkende vergunning, door den Gezaghebber af te geven". Ook aan de hand van deze keuren kan een betere bescherming van de vegetatie der publieke gronden verzekerd worden, en wel door het beperken van de uitgifte der weide-vergunningen en door daaraan te verbinden een restrictie van plaats en tijd.

Het is goed het veeweide-probleem nog even nader te beschouwen, gezien de groote economische belangen, die verbonden zijn aan de geiten- en schapenhouderij, met name op de Benedenwindsche Eilanden. Belangrijke inkrimping dezer veeteelt is zeer zeker onwenschelijk, zoolang deze dieren nog zulk een waardevol bezit der bevolking vormen [2]). Slechts is het noodig de veeweide aan restrictie te binden. Zulk een restrictie zal van belang zijn voor het behoud van de natuurlijke begroeiïng en alzoo indirect een gunstige invloed hebben op de landbouw, zonder dat dit per sé een aanmerkelijke achteruitgang van het aantal dieren tot gevolg behoeft te hebben. Men kan op die manier „de geit en

[1]) Interessant is te weten, dat in de droge jaren 1901–1902 de Bonaire-keur tijdelijk geschorst is, in verband met de vernieling op groote schaal der onrijpe dividivipeulen door parkieten, die tengevolge van het mislukken van het gewas weinig ander voedsel konden vinden.

[2]) Vergelijk A. G. Statius Muller „De Economische beteekenis van Landbouw en Veeteelt voor Curaçao", *Beurs- & Nieuwsberichten* van *21 April, 5 Mei* en *20 Mei 1941*.

de kool sparen"! Op het oogenblik is de toestand dusdanig, dat uitgestrekte terreinen, behoorende tot het Gouvernementsdomein, vrijwel kaal zijn, als gevolg van ongecontroleerde houtkap en veeweide door de bevolking [1]). Willen wij deze toestand verbeteren, dan zal dat het gemakkelijkst geschieden door perceelen te omrasteren en het vee te weren. Een natuurlijke herbebossching zal dan volgen. Door dit omrasteren in étappes uit te voeren, zal aan de bevolkingsveeweide zoo weinig mogelijk in de weg gelegd worden. Nadat de begroeiïng zich wederom hersteld zal hebben, kunnen bij afwisseling perceelen voor veeweide en beperkte houtkap opengesteld worden.

Eenerzijds erkennend de economische noodzaak van de bescherming der natuurlijke vegetatie en aan de andere kant beseffend, dat over het algemeen de domeingronden veel minder aantrekkelijk zijn voor conservatie dan de uitgestrekte particuliere landerijen met hun rijkere begroeiïng, kunnen wij ons afvragen op welke wijze deze laatste in het kader van een, het geheele gebiedsdeel omvattend conservatie-schema kunnen worden betrokken. Uiteraard zal hierbij een ingrijpen in de eigendomsrechten niet vermeden kunnen worden, al zal dit in geenen deele het karakter van „onteigening ten algemeenen nutte en in het publiek belang" behoeven te hebben (art. 1 der Onteigeningsverordening van 13 Juli 1887). Toch zou wellicht op een andere wijze hier iets bereikt kunnen worden, en we willen in

[1]) Wanneer men op Curaçao van Savonet naar Westpunt rijdt, is het verschil tusschen de goed-begroeide plantage Savonet, ter linkerzijde, en de vrijwel kale Gouvernementsgronden, ter rechterzijde, opvallend. Dit wordt niet veroorzaakt door verschillen in bodemgesteldheid maar door het verschil in beheer. De landbouwkundige R. H. RIJKENS typeert in zijn bekend geschrift „Curaçao. Verbetering van den landbouw aldaar als middel ter verheffing der Kolonie", 1907 (reeds eerder gepubliceerd in *Cultura*, jrg. *1905*, onder de titel „De landbouw van Curaçao en zijn toekomst"), heel aardig de gesteldheid der publieke terreinen:

„De gouvernementsgrond komt in eenige complexen over het geheele eiland verspreid voor. Voor zoover hij niet in perceelen van 1 à 2 HA. of ook wel kleinere stukken, verhuurd is, ligt hij nog geheel woest en dient tot gemeenschappelijke weide voor het vee van plantagebezitters en van hen, die van het gouvernement grond in huur hebben. — Verreweg het grootste gedeelte van deze gemeene „weide" ziet er dan ook zoo uit, dat men niet kan begrijpen hoe zelfs de genoegzame geit er nog iets vindt om af te weiden. Heele uitgestrektheden zijn zoo kaal als de palm van een hand; zelfs de cactussen zijn schaarsch."

verband daarmede eens nagaan hoe deze materie in Nederland en op enkele Caraïbische eilanden geregeld is.

Nederland kent sedert 1928 de Natuurschoonwet. Deze wet schept de mogelijkheid voor eigenaren van landgoederen om de fiscale lasten rustend op hun bezit (vermogens-, personeele, inkomstenbelasting; successie- en zegelrecht), in belangrijke mate te verminderen, door hunne landgoederen uit vrije wil te rangschikken onder deze wet, daarmee te kennen gevende de bereidheid om het goed als zoodanig in stand te houden. Toelating van het publiek beteekent een extra verlaging der vermogensbelasting. Het totale aantal landgoederen, waarop de faciliteiten, welke de wet biedt, van toepassing zijn, bedroeg op 31 December 1945: 625, met een gezamenlijke oppervlakte van ongeveer 78.084 ha. — Intusschen heeft de wet voor een duurzame bescherming van het natuurschoon geen waarde, aangezien iedere eigenaar zelf aan de aanwijzing een einde kan maken, en dan weer de vrijheid heeft om aan zijn landgoed een andere bestemming te geven, zonder dat de reeds genoten financieele voordeelen voor hem verloren gaan; een uitzondering alleen vormt de eventueele vermindering van successierecht, die door den eigenaar moet worden gerestitueerd, indien onttrekking aan de wet binnen 25 jaar plaats heeft.

De Nederlandsche Boschwet van 1922, ingesteld in het belang van de boschbouw alsmede tot behoud van bosschen terwille van het natuurschoon, stelt slechts bosschen van publiekrechtelijke lichamen en van vereenigingen en stichtingen van algemeen nut onder toezicht (van het Staatsboschbeheer). Echter voorziet art. 9 in het behoud van alle met ondergang bedreigd wordende bosschen, dus ook die in particulier eigendom, namelijk door onteigening ten name van het Rijk, een gemeente of een rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging of stichting, uitsluitend in het belang van het natuurschoon werkzaam. Zulk een onteigening kan echter alleen plaatsvinden terwille van het algemeen nut, en uiteraard tegen een billijke schadeloosstelling. Verscheidene malen werd in Nederland zulk een onteigening toegepast.

In 1942 werd — door aanvulling van de Onteigeningswet — de mogelijkheid geschapen om in het belang van de natuurbescherming ook dan tot onteigening over te gaan, wanneer het natuurschoon niet door houtopstanden gevormd wordt, maar bijv. door duinen, heiden, plassen, vennen.

Ook op verschillende Antillen-eilanden bestaan bepalingen, die dienen om de houtopstanden te conserveeren. Barbados vaardig-

de in 1875 een Act uit, die bepaalt, dat voor land, hetwelk met bosch (of boomen op een bepaalde afstand) beplant wordt, een jaarlijksche bijdrage van £ 1.–.– per acre wordt betaald, gedurende zeven jaar. Tevens geniet de eigenaar vrijdom van grondbelasting, zoolang het bosch in stand gehouden wordt. Op het Fransche territorium van St. Martin (behoorende tot het Departement Guadeloupe) is van kracht het *Règlement relatif au régime forestier de la Guadeloupe, voté par le Conseil général le 28 Novembre 1923*, dat de rechten van de particuliere eigenaren op hunne bosschen aan restricties bindt, al moet het voorbehoud worden gemaakt, dat niet steeds — met name niet door de bezitters van kleine terreinen — de hand hieraan wordt gehouden. Het is o.m. verboden het bovenste derde gedeelte der berg- en heuvelhellingen en de ravijnhellingen van meer dan 45 graden te ontginnen.

Een uitmuntend voorbeeld van boschbescherming wordt gegeven door het Britsche eiland St. Kitts, alwaar het behoud der berg- en heuvelbosschen ten behoeve van de water- en bodemconservatie, de landbouw (hoofdzakelijk suikerteelt) en de houtproductie reeds sedert vele jaren als een belang van de eerste orde wordt gezien en nagestreefd. Evenals op St. Martin bevinden zich hier de bosschen vrijwel geheel in particuliere handen. De eigenaren zijn zich de gevaren van ontbossching — voor het eiland in het algemeen en voor de suikercultuur in het bijzonder — zoozeer bewust, dat zij ten volle samenwerken met de „Forestry Board". Op grond van de *Forest Ordinance* no *10* van *1903*, aangevuld door no *22* van *1921* en no *5* van *1928*, waakt deze Board voor de instandhouding der grootendeels particuliere „schermbosschen", die alleen met uitdrukkelijke toestemming gekapt mogen worden voor ontginning. Wel echter is het den eigenaren steeds toegestaan bouw- en brandhout uit hunne bosschen te halen, mits dit alleen gebruikt wordt op eigen landerijen. In een nieuw-voorgestelde *Forestry Ordinance* [1]) is een bepaling opgenomen, die den Gouverneur het recht verleent om terreinen, al of niet beboscht, te bestemmen tot „Forest Reserve". Dit zou dan gepaard gaan met kwijtschelding der grondbelasting.

Vergelijking met Nederland en de genoemde Caraïbische eilanden leert dus, dat prijsgave van een deel der eigendomsrechten ten behoeve van het algemeen belang (landbouw-, bosch-, bodem-

[1]) Deze gegevens zijn ontleend aan een rapport van den Conservator of Forests, Trinidad and Tobago, getiteld „Forestry in the Leeward Islands", Serie *Development and Welfare in the West Indies, Bulletin* no *7*, Febr. 1944.

en natuurbescherming) een normale op wet gebaseerde procedure dient te zijn, waartegenover billijkerwijs een schadevergoeding moet staan. Zoodoende ware onteigening in vele gevallen te vermijden. Dit neemt echter niet weg, dat het Gouvernement in de komende jaren zooveel mogelijk van vrijwillige verkoop zal moeten gebruik maken voor het verkrijgen van waardevolle natuurterreinen.

Tot nu toe is onze aandacht grootendeels gewijd geweest aan het reserveeren van beboschte terreinen ten behoeve van economische doeleinden: water- en bodemconservatie, landbouw. Zulke reserves zouden met de naam „Hydrologische Boschreserves" betiteld kunnen worden. We willen echter daarnaast een plaats opeischen voor de eigenlijke natuurreservaten, alwaar flora en fauna om haars zelfs wil en voor de wetenschap beschermd dienen te worden. Zouden de Hydrologische Boschreserves op grond eener Boschverordening gesticht kunnen worden (naar het voorbeeld van St. Kitts), zoo zouden Natuurreservaten tot stand kunnen komen op basis van een Natuurbeschermingsverordening. In natuurreservaten zal strikt verbod van houtkap, veeweide, verzamelen, vangst, jacht, zoo noodig van toegang, gelden; in het kort, de menschelijke invloed zal er zooveel mogelijk uitgeschakeld of beperkt dienen te worden. Uiteraard geldt voor de natuurreservaten eveneens, dat in het algemeen de mooiste, best-begroeide en meest wildrijke terreinen deel vormen der particuliere landerijen. Ook voor de natuurreservaten zal derhalve een tijdelijke regeling moeten worden getroffen, waarvan zoowel het Gouvernement als de eigenaren profijt hebben, terwijl op den duur het Gouvernement zich bij vrijwillige te koop aanbieding van het bezit der belangrijkste terreinen zal dienen te verzekeren.

Als we spreken over natuurreservaten, dan kunnen we daarmede allerlei soorten terrein bedoelen. In dit opzicht is het goed ons te laten leiden door de terminologie, vastgesteld door de 1 Mei 1942 in werking getreden *Pan-American Convention on Nature Protection and Wild Life Preservation in the Western Hemisphere*, waartoe de meeste Amerikaansche republieken, behoorende tot de „Pan-American Union", toetraden. Deze Conventie onderscheidt „National Parks", „Strict Wilderness Reserves", „Nature Monuments" en „National Reserves".

Het begrip „National Park" — omvattend de uitdrukkelijke bepaling, dat het landschap, de flora en fauna er weliswaar beschermd zijn, maar tevens dienen voor „enjoyment,

benefit, recreation and education of the general public" — is voor de eilanden wel wat grootsch van conceptie, en zou in de toekomst slechts in aanmerking komen voor een uitgestrekt en fraai-begroeid heuvelcomplex in het Noordwesten van Curaçao of Bonaire, terreinen, die thans voor het allergrootste gedeelte in particulier bezit zijn. „Strict Wilderness Reserves" vragen strikte bescherming tegen alle menschelijke invloed en impliceeren bovendien een soort oertoestand van de begroeiïng en het dierenleven, die op de eilanden feitelijk niet meer aanwezig is. Dit soort reserve komt dus evenmin in aanmerking.

De meeste der te beschermen natuurterreinen zullen derhalve gerangschikt moeten worden onder „Nature Monument" (volgens de definitie kleine terreinen, planten- en diersoorten, objecten van aesthetische, historische of wetenschappelijke waarde) en „National Reserve" (gebieden, beschermd voor „conservation and utilization of natural resources", waarin dus het economische motief naar voren komt). Terreinen speciaal voor de cactusflora, onbenutte bronnen en waterputten met omgeving, broedplaatsen van bijvoorbeeld flamingo's, reigers, Jan van Genten, zullen moeten worden vastgelegd als natuurmonument. Evenzoo geldt dit voor geologische en landschappelijke objecten. Historische en ethnologische objecten zooals oude forten, landhuizen, grotten met Indianenteekeningen, zouden volgens de definitie der Western Hemisphere Convention eveneens beschermd kunnen worden als natuurmonument, hoewel de naam Cultuurmonument hier beter op zijn plaats zou zijn [1]).

Met de „National Reserves" komen we terecht bij de hoofdzakelijk voor economische doeleinden te reserveeren gebieden, waarover boven reeds geschreven werd. Met name vallen hieronder de „Hydrologische Boschreserves", die van zulk een groot belang zijn voor de waterhuishouding, het behoud van de bodem en

[1]) De instandhouding van cultuurmonumenten ligt feitelijk buiten het kader van deze verhandeling, maar toch moge hier de aandacht gevestigd worden op de noodzaak om, terwille van de historische wetenschap, oude bouwwerken als forten, kerken en plantagewoningen, stammende uit vorige eeuwen, in redelijke staat te bewaren. Sommige der forten worden voldoende onderhouden en zijn nog in gebruik bij marine, leger of politie (Willemstad, Kralendijk, Fort Oranje op St. Eustatius). Andere forten en batterijen bevinden zich echter in sterk verwaarloosde toestand of zijn vrijwel geheel tot ruïnes vervallen. Dit laatste geldt ook voor kerken en andere gebouwen op St. Eustatius.

derhalve ook van de landbouw. Echter behooren hier evèneens toe „Boschreserves", ten behoeve van de boschbouw (productie van hout en houtskool); „Jacht- en Vischreserves", voor de instandhouding van het jachtwild en de vischfauna; „Mijnreserves".

Bij de aanwijzing van natuurmonumenten en reservaten zal dus nauwkeurig in overweging moeten worden genomen voor welk doel deze worden geschapen en de classificatie daarvan moeten afhangen.

Een inventarisatie van te beschermen terreinen op de Nederlandsche Antillen zal een vrij uitgebreide lijst opleveren. Het is hier niet de plaats een volledige opsomming te geven, maar een uitzondering kan worden gemaakt voor een aantal prominente objecten. We noemen de Hooiberg op Aruba. Het is een 165 meter hooge kegel, bestaande uit een merkwaardig donker, graniet-achtig gesteente, dat voorzoover bekend, elders ter wereld nog niet is gevonden, en waaraan derhalve een eigen, lokale naam is gegeven: Hooibergiet [1]). Ook landschappelijk en om zijn begroeiïng is de Hooiberg waard te worden „verheven" tot natuurmonument.

Een ander geologisch en geomorphologisch monument is de Ronde Klipberg op Curaçao. Deze is een diabaasheuvel, bedekt met een Noordwaartshellende kalksteenplaat, welke laatste een rest is van de voormalige Kwartaire kalksteenkap, die vele eeuwen geleden vrijwel het geheele eiland bedekte; het is een zoogenaamde „getuigeberg".

Op St. Eustatius, aan de Zuidkust, vormt de Whitewall, met het Sugarloaf, een prachtobject voor een geologisch natuurmonument. De formatie bestaat hier uit steil-hellende platen van afwisselend koraalkalksteenen, kalkige tuffen, dacietpuimsteen, andesiettuffen en -breccia. We mogen aannemen, dat deze platen een deel vormen van een nog in het Kwartaire tijdvak op een onderzeesche bank afgezette sedimentformatie (afwisselend vulkanische en mariene fossielhoudende sedimenten), die door een Pleistocene of Jong-Kwartaire (sub-recente) uitbarsting van de Quill-vulkaan opgetild zijn en nu in een hellende positie tegen het vulkaanlichaam rusten (men zie de afb. op blz. 216) [2]).

---

[1]) Zie J. H. Westermann „The Geology of Aruba", Utrecht 1932.

[2]) Deze configuratie toont aan, dat wel degelijk somtijds het vulkanisme plaatselijk belangrijke opheffingen kan teweegbrengen, al wil dit uiteraard niet zeggen, dat de oude Opheffingstheorie van L. von Buch er door in eere hersteld wordt. Vermoedelijk is de Brimstone

Naar aanleiding van de genoemde geologische monumenten willen wij nog op het volgende de aandacht vestigen. Het spreekt vanzelf, dat de industrieele ontwikkeling der eilanden niet mag worden geremd door een te ver doorgevoerde piëteit voor het natuurlijke landschap. Wel moeten we echter opmerken, dat iedere afgraving (bijvoorbeeld ten behoeve eener cementindustrie) van de voor het landschap der eilanden zoo karakteristieke gesteentelagen, die ons over de geologische geschiedenis zooveel te vertellen hebben, zou betreurd worden door hen, die er de wetenschappelijke en aesthetische waarde van erkennen. Het is daarom te hopen, dat bij de aanwijzing van de eventueel te ontginnen lagen niet alleen de economie, maar ook de wetenschap en de aesthetica een woordje zullen meespreken.

Als natuur- èn cultuurmonument vragen dringend bescherming de grotten op Curaçao, Aruba en Bonaire [1]), die bekend zijn om de druipsteenvormingen en het voorkomen van Indiaansche figuren. Helaas zijn deze grotten op ergerlijke wijze bekrast met handteekeningen van ijdele bezoekers, en het is de hoogste tijd, dat aan dit vandalisme een einde wordt gemaakt. Gelukkig heeft sedert kort het Gouvernement zich het lot dezer ethnologisch zoo interessante objecten aangetrokken. De beste wijze van bescherming zou zijn een cactusheg een eindweegs voor de grot aan te brengen en aan weerszijden te laten aansluiten tegen de steile kalksteenwand. Zoodoende zou niet alleen de grot maar ook een aardig terreintje van het begroeide lagere kalkterras gereserveerd kunnen worden (Hato, Curaçao; Fontein, Aruba; Spelonk, Bonaire). Hierdoor wordt bovendien vermeden, dat de grot ontsierd wordt door een zich aan de ingang bevindende afsluiting.

Bij het begrip ,,Jacht- en Vischreserve" denken we o.m. aan het Lac op Bonaire en de Simsons Bay Lagune van Westelijk St. Maarten.

Objecten voor hydrologische boschreserves kunnen zeer goed gecombineerd worden met natuurreservaten. Vele terreinen zouden als zoodanig kunnen worden aangewezen op alle zes eilanden.

Hill op het nabije St. Kitts — eens ,,the Gibraltar of the West Indies" — op soortgelijke wijze ontstaan.

G. A. F. Molengraaff in zijn ,,Geologie van het eiland St. Eustatius", 1886, wijdde veel aandacht aan de bouw en de vermoedelijke geologische verklaring van deze formatie.

[1]) Over hun ontstaan leze men het artikel van P. Wagenaar Hummelinck ,,Over grotten en grottenvorming op Curaçao, Aruba en Bonaire", in de *W. I. Gids* jrg. 25, dl *26*, 1943; p. 365.

Wij willen echter volstaan met het noemen van de krater van Statia's vulkaan, de Quill [1]), zijnde een mooi object voor een natuurmonument.

Deze vrijwel cirkelvormige krater (langste as 750 meter, kortste 737 m) is als studieterrein voor den geoloog, den botanicus en den zoöloog van groote beteekenis. De bosschen aan de buitenhellingen van de vulkaan vertegenwoordigen eveneens een aanzienlijke waarde en zij behooren als hydrologische reserve te worden beschermd ten behoeve van de landbouwgronden der cultuurvlakte. Een fraai aaneensluitend complex zou zoodoende behouden kunnen blijven, welks instelling economisch, wetenschappelijk en landschappelijk volkomen verantwoord zou zijn.

Bij de inleiding werd de aandacht gevestigd op de interessante cactusflora der drie Benedenwindsche Eilanden. Vele publicaties over deze plantengroep zijn reeds verschenen. Recente onderzoekingen zijn hoofdzakelijk verricht door Dr. P. WAGENAAR HUMMELINCK, die in een reeks artikelen (o.a. in het maandblad

[1]) In zijn dissertatie (1886) wijdt wijlen Professor G. A. F. MOLENGRAAFF een beschouwing aan dit plekje, welke wij — om een beeld te geven van de Quill, en evenzoo om den lezer te laten zien hoe in oude wetenschappelijke verhandelingen lyrische ontboezemingen een plaats kunnen innemen naast geleerde beschrijvingen — hier afdrukken:

„Van het geheele eiland St. Eustatius is de kraterrand van den hoofdvulkaan zeker het aanlokkelijkste plekje om te vertoeven; hoog woud en koelte, twee zaken, die men in de vlakte te eenenmale mist, zijn hier overvloedig. De geheele kant is bedekt met een weelderig bosch, waarin o.a. groepen van boomachtige *Clusia's* door hun klimwortels de aandacht trekken en varens en Aroideën overvloedig zijn; geen *Cactus* of *Casha* stoort op gevoelige wijze het genieten van de schatten van de tropische plantenwereld. Telkens geeft een kleine opening in het groen verrassende kijkjes, nu eens over het lichtgetinte eiland en de donkerblauwe zee, dan weder in den krater zelve, waar de tallooze schakeeringen van groen van het hooge geboomte slechts bij enkele loodrechte plekken van den binnenwand voor donkere rotspartijen wijken. Een der fraaiste en aangrijpendste vergezichten geniet men van den hoogsten, zuid-oostelijken top van den kraterrand, waar men zich juist tegenover het eiland St. Kitts bevindt.

De binnenwanden van den krater zijn zeer steil en op de meeste plaatsen door talrijke loodrechte kliffen onbeklimbaar. De kraterbodem is tamelijk vlak, doch zeer oneven door de talrijke rotsblokken, die van den kant naar beneden zijn gestort. De geheele oppervlakte is met eene dikke laag teelaarde bedekt, waarin zich eene zeer overvloedige en veelsoortige vegetatie heeft ontwikkeld. De geoloog kan niets beters doen dan hier van zijn arbeid uitrusten en „to enjoy the tropics". Heeft hij echter ook maar één droppel botanisch bloed in de aderen, dan voorzeker zal zijn rust van korten duur zijn, want Flora wenkt hier van alle zijden".

Succulenta) ons nader vertrouwd heeft gemaakt met de verschillende soorten en hun verspreiding. Zou het niet aardig en ook nuttig zijn een terrein met een fraaie cactusbegroeiïng (en tevens andere typische Curaçaosche planten) te reserveeren als botanisch reservaat? Door de verschillende exemplaren van een naambordje te voorzien, zou tevens een educatief en toeristisch doel gediend zijn. Wellicht is in het kalkgebied van Midden-Curaçao een geschikt terrein te vinden, dat de verschillende kalkterrassen — op zich zelve reeds buitengewoon interessant — omvat.

Zuinig moeten we ook zijn met de nog bestaande broedterreinen van in koloniën nestelende vogels: de flamingo's op Bonaire [1]), de reigers en pelikanen (?) op het met mangrove begroeide Rif langs de Zuidkust van Aruba, en de Jan van Genten van de Bovenwindsche Eilanden.

Jan van Genten of „Brown Boobies" (*Sula leucogastra*) waren eeuwenlang zeer talrijk op de Nederlandsche Antillen, en we kunnen veilig aannemen, dat de phosphaatafzettingen voor een groot deel ontstaan zijn uit de guano dezer vogels. De laatste groote broedkolonie bevond zich op Klein-Curaçao. Een „Plakaat", uitgevaardigd op 29 Maart 1737, verbood het vangen en dooden, en het rapen der eieren op dit eilandje [2]). Hoewel men deze bepaling als de eerste wetgeving op vogelbeschermingsgebied zou kunnen beschouwen, was zij in feite alleen gericht op de vei-

---

[1]) Deze vogels broedden tot voor kort regelmatig in het Pekelmeer en het zoutwatermeer Gotó. Ongelukkigerwijze werden ze in 1944 van Bonaire verjaagd door onverantwoordelijk optreden van leden van de U.S.Army (de vogels werden opgeschrikt en opgejaagd door laag overscherende vliegtuigen, en door onnoodige knalpartijen). In 1945 keerden eenige honderden flamingo's tijdelijk terug, en hielden zich toen op bij het Lac, zonder echter hun broedterreinen te betrekken. Na hun vertrek zijn de flamingo's langen tijd niet meer gezien behalve één exemplaar op Gotó en één in het Pekelmeer. De vrees scheen toen niet ongewettigd, dat de flamingo's voor Bonaire verloren zouden zijn. In 1947 is echter een groot aantal teruggekomen: nog in April en Mei werd door fr. M. ARNOLDO een troep van 30—40 stuks in het Gotó-meer gezien, maar géén nesten. Over de toestand in het Pekelmeer tijdens dit broedseizoen (dat in April begint) zijn geen gegevens bekend.

Het verlies der flamingo's op Bonaire zou des te ernstiger zijn, omdat in de loop der tijden deze vogels ook elders van hun broedplaatsen zijn verdreven. Dit was met name het geval met de Venezolaansche eilandjes oostelijk van Bonaire (Las Aves, Los Roques, Orchila) en misschien ook met Klein-Curaçao.

[2]) De tekst van dit *Plakaat* komt voor in P. A. EUWENS' opstel „Klein-Curaçao", in de *W. I. Gids* jrg. 7, dl *8*, 1926; p. 401.

ligheid van de scheepvaart. Immers door het groote aantal vogels werden de stuurlieden der schepen bijtijds attent gemaakt op de nabijheid van dit kleine, lage, dikwijls slecht zichtbare eilandje. Het verbod werd echter onvoldoende nageleefd en de kolonie ging hoe langer hoe meer achteruit. Wanneer de laatste der Jan van Genten van Klein-Curaçao werd verdreven, is niet bekend. Indien zij niet reeds eerder waren verdreven, heeft in ieder geval de phosphaat- en guano-ontginning in de zeventiger jaren der vorige eeuw een einde gemaakt aan hun aanwezigheid.

Op het oogenblik broeden Jan van Genten alleen nog in gering aantal op de kleine rotsachtige eilandjes ten Oosten van St. Maarten, de zoogenaamde „Keys": Guana Key (Pelikan), Hen & Chicken, Mal Aborder (Molly Beday). Vermoedelijk is ook de Diamond Rock, een kleine, zeer steile rots in zee, ten Noordwesten van Saba, broedplaats van enkele vogels. Er bestaat geen bepaalde handel in booby-eieren, maar toch worden van tijd tot tijd de Keys in het broedseizoen (Juni–Juli) door eierrapers bezocht. Tijdens zulke strooptochten zijn enkele malen ergerlijke gevallen van vernieling van eieren en jonge broedsels voorgekomen. Het is hoognoodig, dat op deze laatste wijkplaats de Jan van Genten zonder overlast van menschen kunnen broeden. Dit kan worden bereikt door de Keys te bestemmen tot vogelreservaat (natuurmonument) en gedurende de broedtijd te laten bewaken.

Niet ver van de Keys ligt op het hoofdeiland St. Maarten het boschrijke Point Blanche-schiereiland, het zuidelijke gedeelte waarvan schrijver graag gereserveerd zou willen zien als refugium voor de intensief vervolgde „Red-tailed Hawk" en de grootere duivensoorten (blue pigeons, mountain doves). Op St. Maarten is dit het eenige Gouvernementsterrein van uitgestrektheid, waar een natuurlijke, zij het ook niet geheel oorspronkelijke houtopstand is.

Bij de bespreking van de te conserveeren terreinen zijn we terecht gekomen bij de vogelbescherming als zoodanig. Vogelbescherming — en in het algemeen faunabescherming — kan niet alleen berusten op het instellen van natuurreservaten en het bewaken van broedterreinen. Ook daarbuiten dienen de soorten krachtens een Vogel- of Faunabeschermings-Verordening bescherming te genieten. In een onlangs gepubliceerd artikel [1]) heeft schrijver zijn ideeën uiteengezet omtrent een toekomstige

[1]) J. H. WESTERMANN „Bird preservation in the territory of Curaçao", 1946, *Uitgaven Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao* no *1* (Jaarboek 1945–1946); p. 78.

Vogelbeschermingswetgeving, waaraan hier een en ander ontleend kan worden.

Het gebiedsdeel bezit reeds een aantal Verordeningen inzake faunabescherming. Op 20 Juli 1926 kwam tot stand de „Verordening tot bescherming van diersoorten, nuttig voor land- en ooftbouw", waarin het verboden werd „in het wild levende dieren, nuttig voor land- en ooftbouw, te vangen, te dooden, te vervoeren, te koop aan te bieden, te verkoopen, af te leveren, ten verkoop of ter aflevering in voorraad te hebben of uit te voeren". Evenzoo geldt het verbod om van de in het wild levende vogels „de eieren uit te halen, te vernielen, te vervoeren, enz.", en „de nesten te verstoren, te vernielen, te verkoopen of af te leveren". Slechts kan voor een wetenschappelijk of opvoedkundig doel ontheffing van deze verbodsbepalingen verleend worden.

Op 28 Aug. 1931 werd de bescherming, neergelegd in deze Verordening, uitgebreid tot de diersoorten, „die langzamerhand uitsterven en op welker voortbestaan prijs wordt gesteld", en werd tevens verboden de beschermde dieren „in gevangenschap te houden". Oorspronkelijk, in 1926, was de Verordening slechts van toepassing op de Troepialen (*Icteridae*). Bij de Besluiten van den Gouverneur van 28 Sept. 1931 en 30 Aug. 1934 werd de lijst der beschermde soorten echter aanzienlijk uitgebreid, en wel met het Curaçaosche Hert (*Odocoileus gymnotis curassavicus*), de Bruine Pelikaan (*Pelecanus occidentalis*), de Flamingo (*Phoenicopterus ruber*), de Reigers (*Ardeidae*), de Tortolica (*Chaemepelia passerina*), de Kolibries (*Trochilidae*), de Tjoetjoebi (*Mimus gilvus rostratus*), de Para-di-Misa (*Dendroica ruficapilla*), de Moffi (*Tiaris bicolor*) en de Barica Heel (*Coereba uropygialis*) [1]).

---

[1]) De „wetenschappelijke" benamingen, gebruikt in de beide Besluiten, zijn ontleend aan een oude beschrijving van Curaçao door den predikant G. J. SIMONS: „Beschrijving van het eiland Curaçou, uit verschillende bronnen bijeenverzameld" (1868). Zij zijn geheel verouderd en in onbruik geraakt, en in dit artikel vervangen door de moderne nomenclatuur. Op één punt is de lijst van het Besluit van 28 September 1931 bepaaldelijk verwarrend, namelijk waar vermeld staan *Certhia longerostris major* (Para carpinteer) en *Certhia longerostris minor* (Para carpinteer chikitoe). *Certhia* is de genusnaam van de Boomkruiper van Noord-Amerika en Europa, terwijl met „Para carpinteer" de Curaçaoënaars aanduiden de Nachtzwaluw of Geitemelker (*Thermochalcis cayennensis insularis*). Moet dus de Nachtzwaluw tot de beschermde vogels worden gerekend?

Bij Besluit van 13 Jan. 1937 is ook de Fazant tot een beschermde soort verklaard. Natuurlijk kan hier alleen sprake zijn van verwilderde geïmporteerde vogels. Overigens wordt in de bestaande beschrijvingen

Als resultaat van de strikte bescherming namen sommige soorten, in het bijzonder de troepialen en tjoetjoebi's zoodanig in aantal toe, dat bij Landsverordening van 7 Mei 1940 aan den Gouverneur de bevoegdheid werd verleend „in het belang van den land- en ooftbouw, ten aanzien van bepaalde dier- en vogelsoorten voor bepaalde eilanden en voor bepaalden tijd bij besluit ontheffing van het verbod" van vangst, jacht, enz. — zooals neergelegd in de Verordening van 1926 — te verleenen. Eenigszins vreemd doet echter de redactie aan, dat in een Verordening, die diersoorten beschermt „nuttig voor land- en ooftbouw", tevens de bepaling voorkomt, dat aan deze soorten „in het belang van den land- en ooftbouw" de bescherming kan worden onthouden!

Op jachtgebied bestaan er nog nauwelijks voorschriften. Het jagen op Gouvernementsgronden is vrij. Jagers hebben geen jachtvergunning noodig, maar alleen een vergunning voor het bezitten van (vuur)wapenen en het dragen dezer op publiek terrein (Wapenverordening van 7 November 1931).

Hoe lofwaardig op zich zelf de bestaande faunabeschermingsverordeningen en -besluiten zijn, toch zijn zij in menig opzicht voor verbetering vatbaar. Schrijver dezes zou gaarne de lijst van beschermde soorten in het belang van de wetenschap en de landbouw aanzienlijk uitgebreid zien. Het meest wenschelijk zou het zijn om — evenals de Vogel- en Jachtwet van Puerto-Rico (1937–1938, 1940) — àlle soorten te beschermen, met uitzondering van eenige met name aan te duiden schadelijke en jaagbare dieren, ten aanzien van welke laatste dan speciale bepalingen in het leven zouden moeten worden geroepen.

Wat de jacht betreft, zou er een gesloten seizoen moeten zijn gedurende dat deel van het jaar, waarin de broed- en voortplantingstijden vallen. Voor de Benedenwindsche Eilanden komt dit in hoofdzaak neer op de maanden October t/m April. Voorts zou het verboden moeten zijn om 's nachts met kunstlicht te jagen en om de jacht en de vangst te beoefenen in de onmiddellijke nabijheid van bronnen en zoetwatervijvers; immers deze laatste zijn schaarsch op de eilanden en daardoor is er een belangrijke concentratie van het dierenleven in de directe omgeving [1]).

van de dierenwereld van Curaçao niet gerept van fazanten; wel daarentegen van verwilderde pauwen.

[1]) Dat het jagen in de nabijheid van zoetwaterputten en tankies geen uitzondering is, kan men o.a. constateeren uit twee door bonafide jagers geschreven artikelen over de jacht op Curaçao: B. JONKERS „Verhandeling over de in het wild levende dieren en de jacht op het eiland Curaçao" (*De Nederlandsche Jager* jrg. *43*, no 46–52; jrg. *44*,

Als jachtwild zijn te beschouwen de konijnen, patrijzen, duiven, strandloopers, plevieren, waterhoenders, eenden en leguanen. De soorten behoorende tot de laatste vier vogelfamilies zijn vrijwel alle trekkers, waarvan sommige in hun broedgebied in Noord-Amerika strikte bescherming genieten. Terecht dienen wij ons dus af te vragen of het wel juist is op deze soorten te jagen terwijl zij trekken naar en van hun overwinteringsgebied. Ook Europa kent het probleem van de bescherming der trekvogels; het is daar door de grootere bevolkingsdichtheid nog urgenter dan in het Westelijk halfrond. Internationale voorziening op dit punt is dringend gewenscht en gewezen moge worden op de te dien aanzien bestaande Conventies voor de bescherming van trekvogels in de U.S.A. en Canada (1916) en in de U.S.A. en Mexico (1936). Het is hier tevens de plaats om nog eens de *Convention on Nature Protection and Wild Life Preservation in the Western Hemisphere* (1942), te noemen, die evenzoo het trekvogelvraagstuk aanroert [1]).

Alhoewel deze conventie voorloopig alleen openstaat voor onderteekening door de Amerikaansche staten aangesloten bij de „Pan American Union", doen we er goed aan haar algemeene richtlijnen reeds thans in ons gebiedsdeel te volgen.

Samenwerking binnen het Caraïbische gebied door middel van de in 1946 gevormde Caribbean Commission en de daaronder ressorteerende Caribbean Research Council is evenzoo hoogstwensche-

5–9; Mei–Aug. 1938), en M. B. Gorsira Azn. „De Curaçaosche Nimrod" (Weekblad *Curaçao, 30 Nov.* en *7 Dec. 1940*). De laatste auteur — hoewel volgens zijn beschrijvingen een weidelijk jager — schrijft notabene van de tortolica, waarvan hij weet, dat het een bij Verordening beschermde soort is: „Als aanhanger van het motto: „leef en laat leven", zou ik toch wel wat totolikas willen schieten, wanneer ik zin heb in een pastei bereid met het vleesch van deze duiven. Ik heb de overtuiging, dat ik hiermede deze vogels niet help uitroeien. Wil men een pastei hebben, waarvan het heele huisgezin mee kan genieten, dan zijn er wel 30 à 40 totolika's noodig. Mogen deze vogels niet te veel aan patronen kosten, dan ga ik bij een open put zitten en paf ze, 3–10 tegelijk, neer, als ze water komen drinken." (!) Het is op z'n zachtst gezegd bevreemdend, dat in de pers dergelijke onwettige jachtpraktijken kunnen worden aanbevolen.

[1]) Art. 7: „The Contracting Governments shall adopt appropriate measures for the protection of migratory birds of economic or aesthetic value or to prevent the threatened extinction of any given species. Adequate measures shall be adopted which will permit, in so far as the respective governments may see fit, a rational utilization of migratory birds for the purpose of sports as well as for food, commerce and industry, and for scientific study and investigation."

lijk. Dit geldt niet alleen voor de trekkende vogels maar ook voor de verschillende soorten zeeschildpadden, die in het geheele gebied al te zeer vervolgd worden om de eieren, het vleesch en de karet, en die als gevolg daarvan op vele eilanden praktisch verdwenen zijn. In vroeger jaren waren verschillende zandige kusten op de Nederlandsche Antillen een legplaats dezer dieren, terwijl thans schildpadden er zelden aan land komen. Strikte reserveering van broedstranden zou misschien na eenige jaren de schildpadden terugbrengen. Voorstellen tot bescherming zijn indertijd gedaan door Pater EUWENS en Dr. BOEKE [1]), terwijl het zeer recente ,,Rapport Welvaartsplan Nederlandsche Antillen 1946" van Prof. Ir. D. DRESDEN en Prof. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN op grond van BOEKE's rapport de schildpaddenkweekerij aanbeveelt.

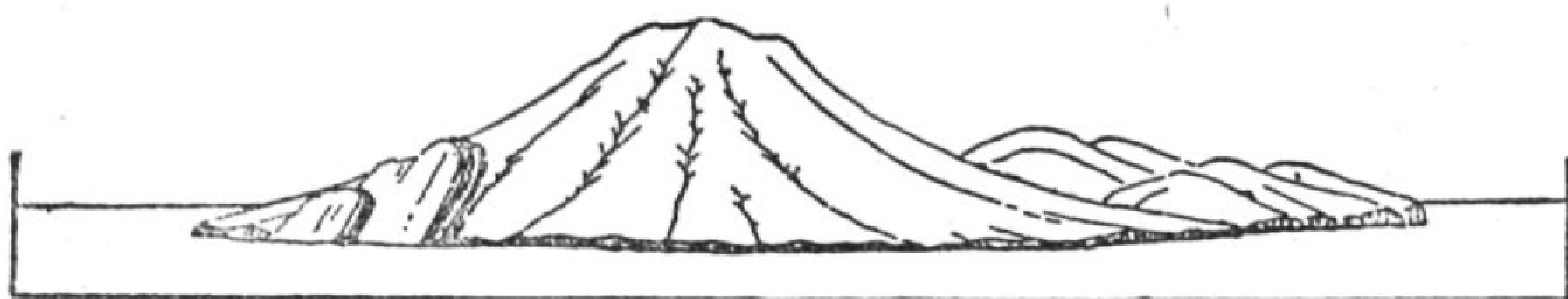
Behalve voor de jachtdieren moet er een speciale regeling gemaakt worden voor de zgn. schadelijke dieren. Bij de vaststelling of een soort al dan niet schadelijk is, moeten we wel uiterst voorzichtig zijn. We weten immers nog zoo heel weinig af van de levenswijze en de voeding der in het wild levende zoogdieren en vogels. Oppervlakkig gezien, bijvoorbeeld, lijken de roofvogels zeer schadelijk, omdat zij voor-de-landbouw-nuttige vogels als prooi hebben en zich ook niet ontzien om kippenkuikens te ,,stelen". Weinig beseffen echter de meesten onzer welk een nuttige rol de roofvogels spelen bij het bewaren van het evenwicht in de natuur. De Kini-kini's en Killy-killy's (*Falco sparverius*) verdelgen tallooze sprinkhanen en voeden zich met muizen en hagedissen; zij zijn derhalve nuttige vogels. De Wara-wara (*Polyborus cheriway*) is een aasvreter en heeft als zoodanig een zeer nuttige taak. In het nabuurland Venezuela komt deze vogel voor op de lijst der beschermde soorten (Annex van de ,,Western Hemisphere Convention"), tezamen met andere aasvogels zooals de Zamuro's en Oripopo's (deze laatste behooren tot de familie der gieren: *Coragyps atratus foetens, Cathartes urubitinga* en *Cathartes aura ruficollis*). Dat de Wara-wara ook wel lammeren en jonge geitjes tot prooi kiest, kan men hem bij het huidige ,,wilde" systeem van veeweide — waarbij zeer vele dieren ook om andere redenen omkomen — bepaald niet kwalijk duiden. De soorten van het geslacht *Buteo*, de Witstaart-Valk

[1]) P. A. EUWENS ,,Schildpadden", Bonaire-nummer van *Neerlandia* jrg. *II*, 1907. J. BOEKE ,,Rapport betreffende een voorloopig onderzoek naar den toestand van de visscherij en de industrie van zeeproducten in de Kolonie Curaçao", dl 1, 1907.

(*Buteo albicaudatus*) en de „Red-tailed Hawk" (*Buteo jamaicensis*), zijn waarschijnlijk de meest vervolgde roofvogels van de Nederlandsche Antillen, omdat zij in een kwaad gerucht staan als kuikendieven. Het aantal exemplaren is echter zoo gering, dat zij als uitstervende soort een, althans gedeeltelijke, bescherming behoeven, zoowel bij Besluit als in uitgestrekte natuurreservaten.

Zeer schadelijk echter zijn zonder twijfel de verwilderde honden en katten en de op St. Maarten voorkomende Zuid-Aziatische Mongoose (*Herpestes mungo*). De mongoose is omstreeks 1885 geimporteerd ter bestrijding der ratten en muizen in de toenmalige suikerplantages. De suikercultuur is reeds sedert jaren verdwenen, en zoowel de ratten als de mongoose hebben zich sterk vermenigvuldigd, tot groote schade van de vogelstand. Vogelbescherming zou er ten zeerste mee gebaat zijn, indien stelselmatig deze verwilderde honden, katten en mongoosen zouden worden weggeschoten of weggevangen.

Wij zijn thans aan het einde dezer verhandeling gekomen en hopen, dat bij den lezer — voorzoover nog geen overtuigd natuurbeschermer — het besef is gewekt, dat het behoud van de natuur, in al zijn aspecten, een wezenlijke voorwaarde is voor een harmonische ontwikkeling van land en volk der Nederlandsche Antillen. Wij mogen ons gelukkig prijzen, dat Gouvernementskringen het belang ervan duidelijk inzien. Moge het zoover komen, dat door onderwijs en door voorlichting in de pers ook de bevolking in al haar geledingen natuurbescherming naar waarde gaat schatten.

Schets van St. Eustatius. Sugarloaf en White Wall in steile stand rustend tegen het lichaam van de Quill-vulkaan (naar Davis).

Afbeeldingen. Fig. 7, 8 en 9 zijn van S. FISCHER te Willemstad, fig. 4 van fr. M. ARNOLDO, de overigen van P. WAGENAAR HUMMELINCK. De cliché's van fig. 7, 8 en 9 werden door de uitgevers van *Ardea*, dat van de tekstafbeelding door die van de *Leidsche Geol. Mededeelingen*, die van fig. 2, 3 en 5 door de drukkers van Realino's boekje over „De Nederlandse Antillen" in bruikleen afgestaan.

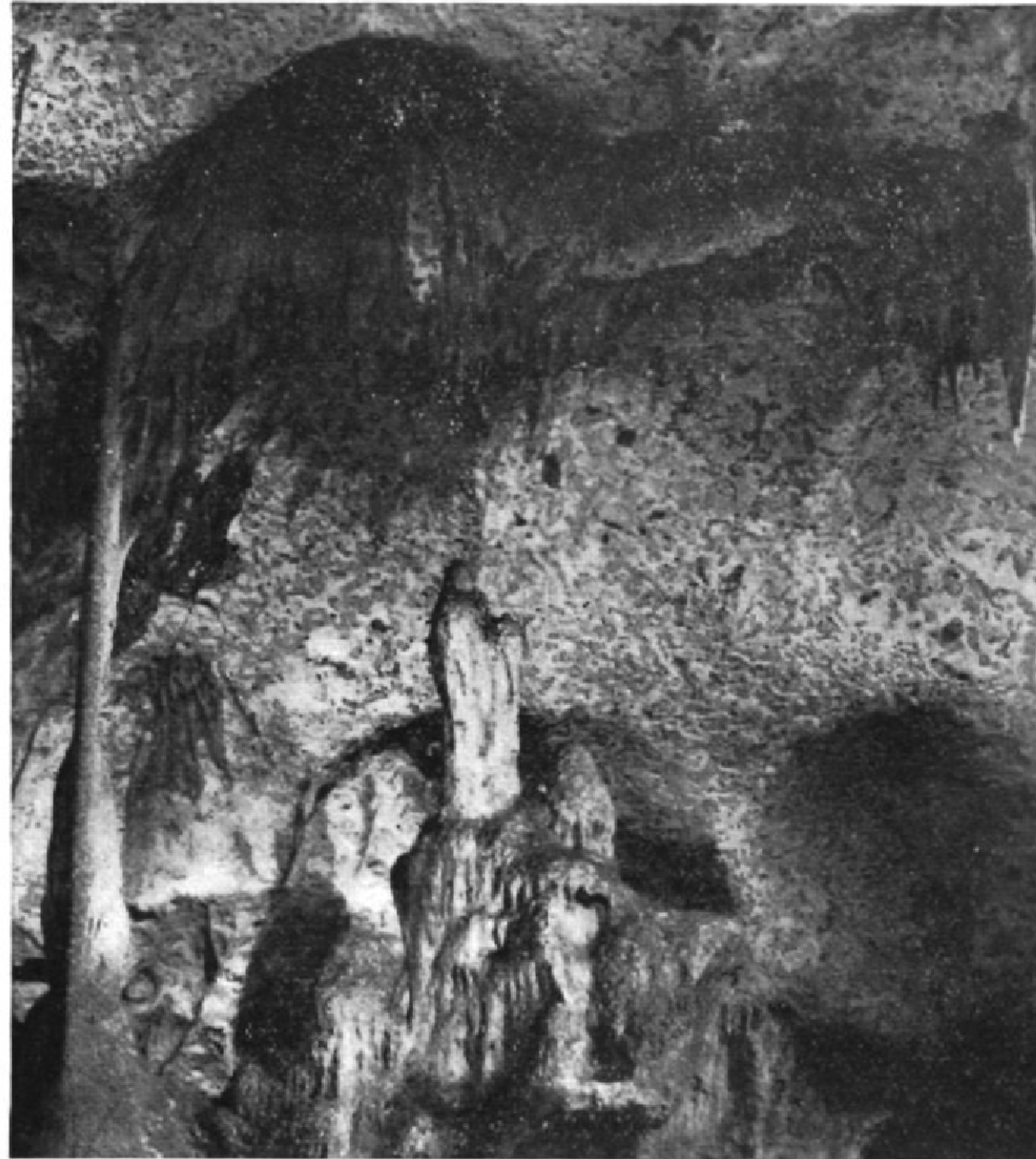

Fig. 1. Druipsteengroepje „Madonna met Kind" in de groote hal van de Grot van Hato, Curaçao. Het natuurlijk beeld van de „Virgen" is, zonder voetstuk, 70 cm. hoog.

Fig. 2 en 3. Roodbruine Indianenteekeningen op het plafond van de Grot van Fontein op Aruba, die beschermd moeten worden tegen vandalisme.

Fig. 4. De merkwaardig gevormde stam van het Verfhout (brasya of campèshi), op het rif achter Marie Pompoen, Curaçao. Verfhout werd vroeger in groote hoeveelheden uitgevoerd.

Fig. 5. Weg van Rincón naar Slagbaai, bij het zoutwatermeer Gotó, op N. W. Bonaire. Vóór 1944 waren op Gotó flamingo's regelmatige verschijningen.

Fig. 6. Typisch Arubaansch landschap, gezien van de nienwe weg tusschen Spaansch Lagoen en Santa Cruz in de richting van de Jamanota (188 m) en de meer noordelijk gelegen heuvels. De voorgrond is begroeid met cactussen (tuna en datoe) en hier en daar een divi-divi-boom; het vlakke terrein daarachter is beplant met „kleine mais".

Fig 7. Pekelmeer op Zuid-Bonaire met de uit slik opgebouwde flamingo-nesten, elk met één ei.

Fig. 8. Pekelmeer op Zuid-Bonaire met opvliegende flamingo's. Flamingo's zijn bij Landsverordening beschermde vogels. Helaas werden zij in 1944 van het eiland verjaagd door onverantwoordelijk optreden van leden van de U.S. Army.

Fig. 9. Flamingo-nest met donskuiken, in het Pekelmeer.

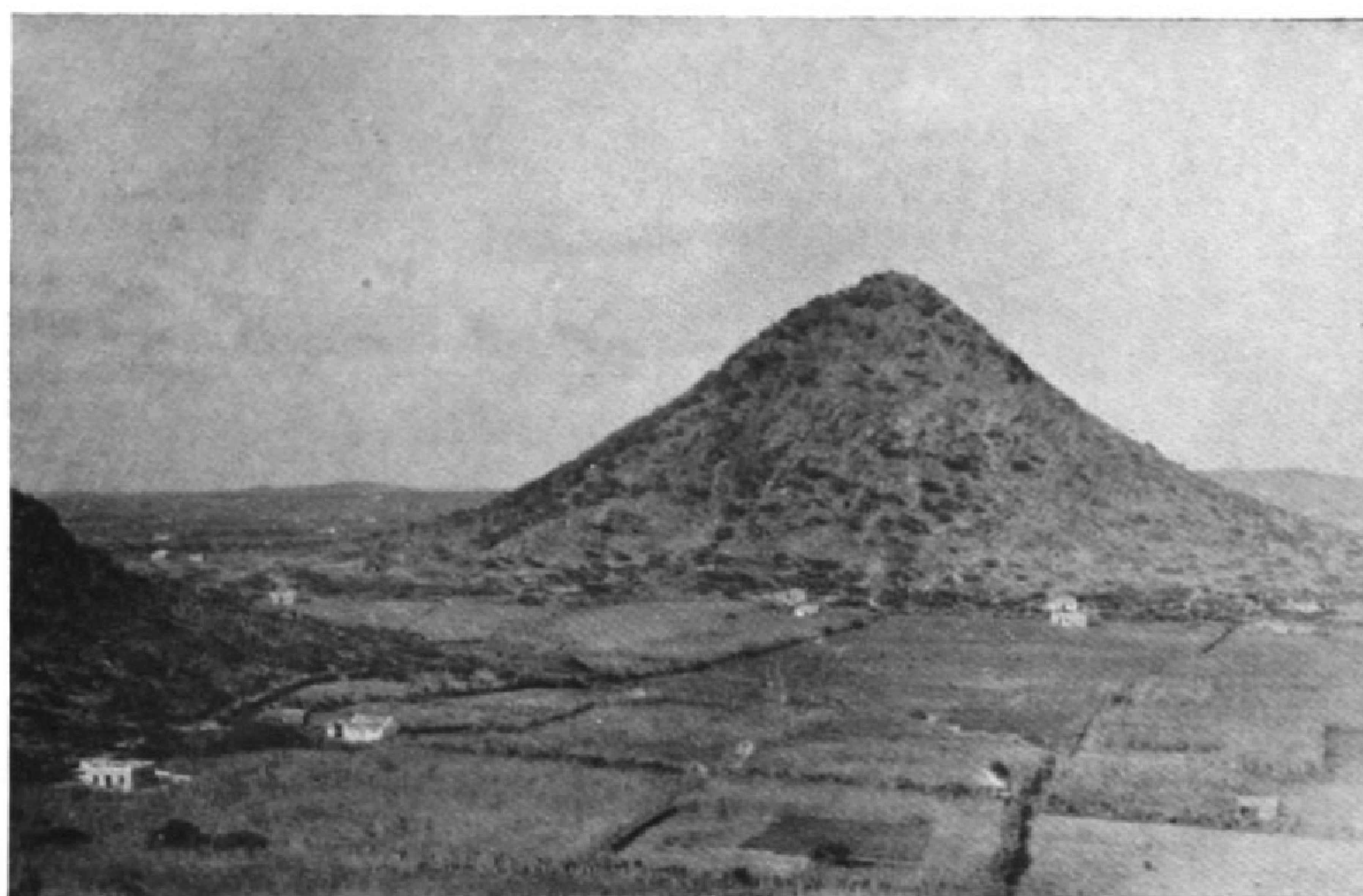

Fig. 10. De Hooiberg (165 m) op Aruba, een geologisch en landschappelijk monument, gezien van de Seroe Canashito. De vlakte is beplant met „kleine mais".

Fig. 11. Strand van St. Eustatius met de ruïne van een gebouw van de voormalige benedenstad. Op de achtergrond het steile klif met horizontale tuflagen van de Quill-vulkaan. - Oranjestad bezit nog vele historisch-belangwekkende overblijfselen uit de tijd toen Statia de Gouden Rots heette. Deze dienen als Cultuurmonumenten voor het nageslacht bewaard te worden.

NEGERS IN AMERIKA

DOOR

C. H. DE GOEJE

Een opstel van Ph. A. SAMSON, Afgoderij als strafbaar feit (*De West-Indische Gids* 1946, pp. 378–81) heeft weer eens de aandacht gevestigd op iets dat schier overal voorkomt bij mensen van Afrikaanse afkomst op Amerikaansen bodem, n.l. de religieuse bezetenheid.

De Surinaamse Neger zegt het zelf: in zo'n toestand is men het *hasi* (paard) van een *winti*; ook op Haïti is deze, uit Afrika afkomstige, beeldspraak in zwang. En *winti* beduidt „geest", n.l. het levensbeginsel van iets in de natuur, dat zich op de wijze van een psychisch complex in een mens manifesteert.

Het Negerengels woord *winti* wordt ook gebezigd om „wind" aan te duiden; dit doet denken aan het Latijn, waarin *spiritus* aanduidt het geblaas van den wind, doch ook een geest en geestvervoering, en *anima* wind, adem en levensbeginsel. Inplaats van *winti* gebruikt de Bosneger het woord *gadu* (*u* Ned. oe-klank) = god. Op Haïti noemt men zulke geesten *loa* of *loi*, vermoedelijk van Frans *roi* = koning; op Cuba en in Brazilië worden zij *santo* = heilige, genoemd.

Met het in Suriname strafbaar gestelde „plegen van afgoderij" wordt in het bijzonder bedoeld het in gemeenschap zich overgeven aan die religieuze bezetenheid, veelal op de wijze van dans begeleid door neger-trommen. Het is een soort rituaal, dat i.h.a. ten doel heeft de betrokken geesten (goden) gunstig te stemmen. Dat was bijv. het geval bij een *gado pré* (goden-spel = *winti*-dans) dat wij in 1907 te Drietabbetje bijwoonden. Bij het schoonbranden van bos om een kostgrond (akker) aan te leggen, had men, zonder het te willen, een heilige *papa*-slang (boa-soort) gedood, en allerlei verschijnselen wezen erop, dat de *papa*-god verstoord was. De dans zou hem verzoenen (Verslag der Toemoekhoemak-expeditie, *Tijdschr. K. N. Aardr. Gen.* 1908).

Wie het aanschouwt, bemerkt dat de deelnemers werkelijk in een bijzonderen toestand verkeren. Moge er misschien wel eens gekunstelde geestvervoering zijn, over het algemeen is het „echt", en deelnemers en publiek zijn overtuigd van de werkelijkheid en hechten eraan. Geestig is wat HERSKOVITS (Suriname Folk-Lore, p. 93) vertelt: een oude man die de trom bespeelde, riep toen verscheidenen bezeten werden: *Presi Gado, afkodrai a no dede yete*! (geloofd zij God, afgoderij is nog niet dood!).

Psychische toestanden waarbij de betrokkene als een medium is, hebben vroeger een zeer belangrijke rol gespeeld. In berichten uit de oudheid wordt er dikwijls melding van gemaakt en in latere tijden is het bij schier alle primitieve of half-primitieve volken aangetroffen. De onderstelling dat het pathologische verschijnselen zouden zijn, moge in enkele gevallen juist zijn, in haar algemeenheid is zij vermoedelijk onjuist.

De Kariben en Arowakken (Indianen) gebruiken om zich in trance te brengen o.a. het sap van den takini-boom, en hoewel de Negers andere methoden hebben, noemen zij dezen boom *mama-wodu*, d.i. de moeder van *wodu*. *Wodu* nu, is vrij zeker hetzelfde als Dahomey (Afrika) *vodu*, de generieke naam voor geest of god, en in de U.S.A. is *vodu* (gespeld *voodoo*) een verzamelnaam voor alle soort neger-bijgeloof en daarmede verband houdende praktijken. Er bestaat ook een roman van GUSTAV MEYRINK, Das grüne Gesicht, spelend te Amsterdam omstreeks 1920, waarin een der hoofdpersonen is een Zulu-neger, priester van de *vidû*-slang, een groene geestslang met mensengezicht.

Met die geesten moet men terdege rekening houden; alles wat er in de natuur geschiedt en alle goed en kwaad in het menselijk leven, komt door hun tussenkomst tot stand. Overal bij volken der oudheid en bij primitieven en half-primitieven is er de overtuiging dat men zich van de natuurgeesten, d.i. van psychische natuurkrachten, kan bedienen; dat is hetgeen wij met het woord „magie" aanduiden. En overal kent men het aanwenden dier magie voor goede, doch ook voor slechte, egoïstische, doeleinden. In Suriname is het de *obia-man* of *gadu-man* die goede magie verricht, de *wisi-man* die boze magie verricht. *Obia* (ook in Brits West-Indië) is vermoedelijk een Afrikaans woord (Ashanti *obayi*?), *wisi* komt vermoedelijk van Engels *witch* of *wizardy*. Op Jamaica heeft *obia-man* een ietwat ongunstige betekenis, *myal-man* een gunstiger betekenis.

Gelijk alle magie was ook dit Neger-bedrijf hoogst waarschijnlijk slechts de technische toepassing van het eerstehands weten

van den primitieven mens. Of het nog immer door werkelijk helderzien of ware ingeving wordt gesteund, staat echter te betwijfelen. Wat van deze praktijken bekend is, lijkt veeleer een proberen en fantaseren door lieden die er niet meer het fijne van weten, en dikwijls laat men er zich goed voor betalen of vordert een andere beloning. In Suriname heet zo iemand ook wel *lukuman* = zien-man, ziener.

Gelijk gezegd, is de afgoderij in Suriname strafbaar gesteld, en dat was ook al zo in den slaventijd, en eveneens in andere landen. Lieden die in een toestand van geestvervoering verkeren, heeft men niet meer in de hand, vgl. het Mohamedaanse *dhikr* (*dikir*). Het geloof van betrokkenen dat zij onkwetsbaar zouden zijn, maakt het nog gevaarlijker. HOSTMAN schreef hierover (1850): „.... dat de voorstanders van dit bijgeloof, hetwelk veel naar krankzinnigheid zweemt, niettegenstaande zij in functie altijd dronken zijn, onder de Negers veel vertrouwen bezitten; dat de geestverrukkingen, waartoe zij zich met behulp van drank weten op te winden, groten indruk op de belijders daarvan maken, en dat de uitspraken, die zij in dergelijken dronken toestand doen, op huns gelijken veelal de kracht van orakels, van godspraken bezitten, en niet alleen voor bijzondere personen, maar ook voor het algemeen de noodlottigste gevolgen kunnen hebben. Het is om deze reden, dat dergelijke afgoderij in vroegere tijden bij zware straffen verboden was."

In verscheidene Amerikaanse landen (echter, v.z.v. mij bekend, juist niet in Suriname) heeft de zaak nog een andere wending genomen, doordien in den Afrikaansen godsdienst Rooms-Katholieke elementen zijn opgenomen (syncretisme). Bepaalde geesten worden gelijkgesteld met R. K. heiligen, engelen of nog hoger machten. Bijv. in Recife (Brazilië), de Afrikaanse god *Ogun* met St. Paulus en in Rio de Janeiro met St. George; de god *Orixala* in Bahia met Senhor do Bomfin. Bij het rituaal ziet men dan ook, in Brazilië en op Haïti nevens allerlei Afrikaanse objecten, R. K. beeltenissen van heiligen enz. In Brazilië is er ook vermenging met Mohamedaanse elementen. Indiaanse elementen spelen in het Negergeloof geen, of bijna geen rol.

In Afrika waren de magisch-religieuse praktijken soms nogal bloedig; ook Haïti staat ten deze in een kwaden reuk. Op Haïti zijn de Negers en mulatten anderhalve eeuw geleden, onder begunstiging der Franse revolutie, „vrij" geworden. Ook daarbij en bij de nadien gekomen politieke verwikkelingen is, tot in recenten tijd, veel gemoord. Moord uit politieke overwegingen konden wij

in modernst Europa van nabij bekijken. Hier was het veelal dat mensen onder den invloed van dwangdenkbeelden, van een psychose, handelden. De overeenkomst met primitieve volken werd nog duidelijker, als men acht sloeg op de werkelijk magische methoden der propaganda. Merkwaardigerwijze geschiedde dit soms onder de leuze van vrijheid!

De Negers hebben in de Nieuwe wereld wel de taal hunner meesters aangenomen, doch de Neger-creoolse talen zijn (volgens Herskovits) eigenlijk een vertaald Afrikaans. Er zijn ook, en in het bijzonder op het terrein van religie en aanverwante zaken, veel Afrikaanse namen in zwang gebleven. Een greep uit vele: *Lebba* = de geest der kruiswegen, *akra* of *kra* = de levensgeest van den mens, iets dergelijks als de *ka* der oude Egyptenaren. Ook het woord *bakra* of *bakara* in Suriname, op Jamaica en in South Carolina *buckra* = een Blanke. Volgens een Amerikaans woordenboek betekent *buckra* white, or belonging to the white men; hence good; strong. 1 white man, master, 2 Old Calabar (in de bocht van Guinea) A powerful demon.

Echt Afrikaans is het gebruik om bij het feest dat ten doel heeft de ziel van een overledene tot rust te brengen, *Anansi-tori's*, te vertellen, dat zijn geschiedenissen van *Anansi*, de slimme spin, een Afrikaans woord. Deze geschiedenissen zijn buitengewoon geestig. Men geeft elkaar ook raadsels op. En de Neger is een virtuoos in pittige spreekwoorden. Voeg daarbij nog aanleg voor muziek, dan heeft men reeds een indruk van het genie van den Neger.

Een ander verschijnsel, dat in verschillende streken genoteerd werd, is dat de Amerikaanse Neger en mulat zeer prijs stellen op een lichte huidkleur. Dat doet zich voor bij mensen die reeds zijn opgenomen in de Europees-koloniale samenleving. Blijkbaar voelen zij, dat het nog niet ten volle is.

Het verschijnsel laat zich op sociale gronden verklaren. Maar misschien is de diepere grond, dat vele Negers voelen dat zij, als zelfbewuste zelfstandige persoonlijkheid bij de Blanken zijn achtergebleven. Hoewel de Afrikaanse Negerstaten en ook de Bosnegergemeenschappen een opmerkelijke prestatie hebben geleverd, is dat toch slechts in theocratisch verband geweest. Ook de aanleg voor bezetenheid, waarbij de zelfbewuste persoonlijkheid tijdelijk verdwijnt, toont dat er een verschil is tussen den Neger en den huidigen Blanke. Alles gemiddeld genomen; de individuele verschillen kunnen dit volkomen uitwissen.

Spreekt men over volken en rassen, dan heeft men het immer

over gemiddelden. Dan echter valt niet te loochenen, dat er behalve in uiterlijke, ook in innerlijke eigenschappen, aanmerkelijke verschillen zijn. Het is beter hierbij het hatelijke „meer" en „minder" geheel terzijde te laten, en in beginsel aan te nemen dat elk volk en elk ras zijn eigen genie heeft. Het algemeen belang zou dan eigenlijk vorderen dat elk volk en elk ras de taak vervult waartoe het bijzonder geschikt is [1]).

Men komt hier aan het vraagstuk of een geleide rassenpolitiek wenselijk zou wezen? Wij weten er echter te weinig van. Er zijn wel meningen: de Angelsaksers zijn voorstanders van raszuiverheid, zij het in den regel niet op zo overdreven wijze als onlangs de nationaal-socialisten. De Nederlanders daarentegen zijn op dit punt zeer vrijzinnig. Maar de zaak wordt doorkruist door nationale en andere invloeden, wat het nog moeilijker maakt.

Wat nationalisme betreft: de Negers zijn als slaaf in Amerika gekomen en ook na vrijlating burgers gebleven van de door Blanke kolonisten gestichte staatsgemeenschappen of gebiedsdelen. Met de Blanke samenleving in de wereld gaat het in deze eeuw niet al te best. Men kan zich afvragen of het wel mogelijk is een samenleving in stand te houden als het cement van gemeenschappelijke religie ontbreekt? Religie echter kan slechts bestaan als de betrokkene er iets bij beleeft. Dat is nog wel enigszins het geval bij de *winti*, *obia* en *vudu* der Amerikaanse Negers. Maar het ziet er toch dermate decadent uit, dat er geen toekomst meer in zal zitten.

---

[1]) Voor een onpartijdig oordeel zie men: O. Klinberg, Characteristics of the American Negro, New York & London 1944. Dit werk citeert ook meningen van Neger-auteurs.

SURINAME'S ONTVOOGDING EN HET WELVAARTSPLAN

DOOR

R. D. SIMONS

De zestiger jaren van de 19de eeuw waren voor Suriname van wel zeer groot belang.

Op 1 Juli 1863 werd daar de slavernij afgeschaft en met 1 Januari 1866 trad een nieuw Regeringsreglement in werking, waarbij aan de kolonie een vertegenwoordigend lichaam, de Koloniale Staten, geschonken werd.

,,Wederom geschonken werd", zouden wij kunnen zeggen, want reeds de ,,Raad van Politie en Crimineele Justitie" onder van Aerssen van Sommelsdijck was een volk-vertegenwoordigend college. De vrije kolonisten kozen met zo goed als algemeen kiesrecht een aantal personen, uit welke de gouverneur de Raden te benoemen had: een getrapte verkiezing.

1863 en 1866 brachten dus emancipaties; het eerstgenoemde jaar voor de slaven, het laatstgenoemde voor Suriname als geheel.

Zoals bekend is, was aan de vrijlating een voorwaarde verbonden: de vrijgelatenen van 15 tot 60 jaar waren verplicht werkovereenkomsten te sluiten. De periode daarvoor, het z.g. Staatstoezicht, heeft 10 jaar geduurd, daarna werden de geëmancipeerden geheel vrije burgers.

Voor de van hun barbaarse ketenen verlosten was dus na 10 jaar het staatstoezicht voorbij, maar voor het geëmancipeerde Suriname duurt het staatstoezicht — al werd dit nergens gestipuleerd, in uitzicht gesteld of verwacht — nog voort tot op deze dag! Naast vrije burgers is het wachten nog steeds op een in staatsrechtelijke zin vrij Suriname. Een wachten, al ruim 80 jaar.

Suriname heeft onder het R.R. van 1866, behoudens enkele wijzigingen daarin, geleefd tot 1937, toen de nieuwe ,,Surinaamsche Staatsregeling" op 1 April in werking trad.

Suriname kreeg in 1866 autonomie — zo werd er gezegd. Op

dit begrip komen wij nader terug. Het is als vele andere begrippen voor verschillende interpretaties vatbaar. Maar hoe ook opgevat, het veronderstelt toch, dat het autonome organieke onderdeel van de Staat of het autonome gebied in hoofdzaak over eigen lot beslist, in het bezit is van zelfbestuur, al dekken, strikt staatsrechtelijk genomen, de begrippen autonomie en zelfbestuur elkaar niet geheel.

Hoe was het nu met de „autonomie" of het zelfbestuur van Suriname gesteld? Schijn voor wezen! Als men wat toen aan Suriname geschonken werd, al autonomie zou willen noemen, is dit toch wel een zeer gedenatureerde autonomie, zoals hieronder blijken zal.

Na een omschrijving te hebben gegeven van de geijkte be tekenis van het begrip autonomie schrijft De Neef dan ook terecht [1]: „Het gebruik van het woord autonomie voor den bestaanden toestand in deze koloniën (Suriname en Curaçao) schijnt mij toe een misbruik te zijn, dat misleidend werkt en tot verkeerde gevolgtrekkingen leidt". De schrijver verklaart dan ook dit woord te zullen vermijden.

Behoudens enkele uitzonderingen (vaststelling van de koloniale rekening, heffing van belastingen en het sluiten van geldleningen) kon elk onderwerp, waarin volgens het R.R. bij koloniale verordening is of kan worden voorzien, geregeld worden bij Koninklijk besluit in de vorm van een algemene maatregel van bestuur, d.i. de Raad van State gehoord.

Dit krachtens art. 48, het artikel, waartegen in Suriname steeds bezwaren werden ingebracht, „de stok achter de deur", die lang niet altijd achter de deur gelaten werd en die het zelfbeschikkingsrecht voor Suriname illusoir maakte. Immers verschillende verordeningen, soms op ondergeschikte punten geamendeerd, werden niet vastgesteld, maar vonden in de oorspronkelijke vorm, dus zoals zij door de gouverneur waren ingediend, via Den Haag haar weg naar Staats- en Gouvernementsblad.

Dat was het amendementsrecht van de Koloniale Staten in de praktijk!

De Suriname-Commissie [2]) stelde dan ook voor art. 48 te ver-

---

[1]) A. A. J. de Neef. *De regelingsbevoegdheid van de Kroon voor de Koloniën.* Ac. Proefschrift blz. 125.

[2]) Ingesteld krachtens Koninklijke machtiging, verleend bij K.B. van 11 Maart 1911 No. 45, bij besluit van de Min. van Kol. van dezelfde dag. Rapport in September 1911 verschenen bij M. Nijhoff te 's Gravenhage.

vangen door een artikel, dat luiden zou als volgt: alle onderwerpen van koloniaal huishoudelijk belang, in welker regeling niet bij deze of een andere wet op andere wijze is voorzien, worden uitsluitend geregeld bij koloniale verordening.

Een goed voorstel, dat echter bij een voorstel gebleven is.

Het zou ons te ver voeren in bijzonderheden te treden over het misbruik, dat de Regering weleens van art. 48 gemaakt heeft. Men leze daarover bij De Neef de bladzijden 130 en vlg.

Ook art. 112, d.w.z. de wijze, waarop dit gehanteerd werd, was een steen des aanstoots.

Dit artikel bepaalde, dat de begroting bij wet wordt vastgesteld, indien tot aanvulling der koloniale middelen een bijdrage uit 's Lands schatkist gevorderd wordt en (dus zelfs als dit niet het geval was) indien de Koning de begroting, zoals die door de Koloniale Staten is aangenomen, niet goedkeurt.

Gedurende de jaren, dat het R.R. van 1866 van kracht is geweest, dus tot 1937 en zelfs daarvóór en daarna (van 1845 tot 1942) heeft Suriname geen sluitende begroting gekend. Alleen 1846 maakte een uitzondering, maar dat in dit jaar geen subsidie nodig was, viel nog aan een bijzondere omstandigheid toe te schrijven. Er was een batig saldo van ƒ 42000 gulden, maar aan opbrengst van oude munten was ruim ƒ 102000 ontvangen; zonder dit meevallertje zouden ook toen de uitgaven de inkomsten hebben overtroffen.

Art. 112 hield dus in, dat ook het budget-recht der Koloniale Staten in wezen niet bestond. Subsidie nodig of niet, de begroting kon bij wet worden vastgesteld, als wat de Staten hadden gevoteerd of hadden gemeend niet te moeten voteren de Regering niet aanstond.

Wat een repressie had moeten zijn om te beletten, dat Suriname financiële bokkesprongen zou maken, werd een middel om het begrotingsrecht der Koloniale Staten aan te tasten tot het illusoire toe.

De bevoegdheid, bij dit artikel verleend, is in Den Haag — al dan niet op voorstel van de gouverneur — vaak „klein" gehanteerd. Bijdragen van soms enkele honderden guldens, door de Staten voor het een of ander nodig geacht, werden geschrapt; andere posten, waartegen de Staten bezwaar hadden, werden weer op de begroting gebracht en ter goedkeuring aan de Nederlandse Volksvertegenwoordiging voorgelegd. Het behoeft geen betoog, dat dit fnuikend was voor het gezag van de Koloniale

Staten, belemmerend voor de goede samenwerking tussen Bestuur en Volksvertegenwoordiging van Suriname, wrevel-wekkend bij de inwoners van het land.

De gouverneur heeft het algemeen bestuur der domeinen (art. 37); al wat betreft de uitgifte in eigendom of pacht en het beheer der dominale gronden en bossen wordt geregeld bij wet en bij gebreke daarvan bij Koloniale verordening (art. 152).

Maar als die regeling bij „organieke" wet of verordening nog niet was geschied?

In ieder geval was het in 1920 mogelijk, dat de wd. gouverneur de bauxiet-concessie van Rorac toewees aan een zeker consortium tegen de krachtigste waarschuwingen en grootste bezwaren van de Koloniale Staten in, één dag nadat door dit college de interventie van de Minister van Koloniën en van de Tweede Kamer telegrafisch was ingeroepen om de uitgifte niet te doen geschieden, althans aan te houden.

Als protest trad een aantal leden van de Koloniale Staten af, maar daarmede was het gebeurde niet ongedaan gemaakt.

Stricto jure was de gouverneur tot de uitgifte gerechtigd. Maar juist dit jus, waardoor één man over de hulpbronnen van het land te beschikken had, was een archaïsme, passend in een tijd, dat het beschikken over koloniën en bezittingen was als een prerogatief van de Kroon. Ook in andere opzichten scheen Suriname „particulier jachtterrein" zoals een statenlid dat eens noemde.

Maar niet alleen de Staten hebben reden tot klacht gehad. Ook de gouverneurs werden door de Regering wel eens bejegend op een wijze, die men niet verwachten zou tegenover de hoogste gezagsdrager in het overzeese gewest, de vertegenwoordiger van H. M. de Koningin.

Men leze de historische toelichting bij de ontwerp-begroting van Suriname voor het dienstjaar 1924 van de hand van gouverneur Mr. A. J. A. A. baron van Heemstra. Dit stuk, even onomwonden van inhoud als krachtig van taal, bij velen ongekend of vergeten, had een vademecum behoren te zijn voor de opeenvolgende ministers van Koloniën en Overzeese Gebiedsdelen.

„Het is een onmiskenbaar feit" — aldus de steller van de memorie — „dat de praktische toepassing van het Regeeringsreglement in den loop der jaren een zoodanige is geweest, dat het Opperbestuur van de Kroon voorzegde machthebbers (Gouverneur en Koloniale Staten) in die mate heeft teruggedrongen, dat daarmee hun toch blijkbaar gewilde zelfstandigheid vrijwel is verdwenen."

Met zes voorbeelden, die, naar de gouverneur schrijft, zouden kunnen worden aangevuld, wordt aangetoond, hoe „de koloniale organen worden uitgeschakeld," hoe „verzoeken, men zou haast zeggen smeekbeden, onverhoord blijven".

Buiten enig overleg met de gouverneur wordt in door hem ingediende en door de Staten goedgekeurde begrotingen geschrapt en bijgeplakt.

De conclusie is dan ook deze:

„De leden van de Koloniale Staten zouden gevoegelijk hun tijd voor anderen meer produceerenden arbeid kunnen besteden, en de vrijwel overbodige gouverneur ware ten spoedigste te vervangen door een willoos agent van het Departement van Koloniën, die automatisch had uit te voeren hetgeen hem van uit Den Haag werd gelast."

Daarop geeft de Gouverneur aan welke voorschriften aan de gewraakte toestand een einde zouden kunnen maken zonder dat daarvoor wijziging van het Regeringsreglement nodig zou zijn.

Gegeven zijn die voorschriften nooit. Wel is in de Tweede Kamer de Gouverneur door enkele leden hard gevallen om zijn cri de coeur, die ook een cri van goed doorzicht en verlicht koloniaal beleid was. Men vond het niet juist, dat hij de spiegel had opgehouden, doch dat het weerkaatste beeld niet zuiver was, dàt kon niet worden aangetoond.

Het besef begon door te dringen, dat de verhouding Moederland-kolonië en Moederland-bezittingen herziening behoefde. Ook in Nederland!

Dit was aanleiding tot de grondwetsherziening van 1922. Er werd een commissie benoemd met opdracht advies uit te brengen omtrent de wijzigingen, die in het R.R. zouden moeten worden aangebracht, de commissie-Staal, die reeds in 1923 haar rapport gereed had.

Het woord kolonie verdween. Later zou men het Nederlandse territoir in Azië en Amerika de „Overzeese Gebiedsdelen" gaan noemen

Het heeft 15 — zegge vijftien — jaar geduurd, tot 1 April 1937, vóór Suriname zijn nieuwe Staatsregeling kreeg. Verwacht zou mogen worden, dat na zoveel tijd van overpeinzing een staatsstuk zou tot stand komen, waarin de verlichte inzichten werden gekristalliseerd. Maar niet aldus geschiedde. Niets werd verbeterd en op twee punten geraakten wij van de regen in de drop.

Bij het R.R. van 1866 telden de Koloniale Staten 13 leden,

van welke er 9 door de kiezers (uitsluitend census-kiesrecht) werden gekozen en 4 door de gouverneur werden benoemd.

Bij de wijziging van 2 Februari 1901 (Stbl. No. 55, G.B. No. 16) werd het instituut der benoemde leden afgeschaft: alle Statenleden werden gekozen.

En nu maakten gekozen leden weer hun entrée. Het aantal leden der Staten van Suriname (het woord „koloniale" was taboe geworden) werd op 15 gebracht, waarvan 10 door de kiezers worden gekozen en 5 door de gouverneur worden benoemd. (Naast het census-kiesrecht werd het capaciteits-kiesrecht ingevoerd evenals het passief vrouwenkiesrecht, terwijl de mogelijkheid voor passief vrouwenkiesrecht werd geopend).

Dit was een stap terug; wat men in 1901 als ondeugdelijk had doen verdwijnen, herleefde. De commissie-Staal had de uitbreiding tot 15 leden voorgesteld, doch allen door de kiezers aan te wijzen.

De Regering motiveerde in de Memorie van Toelichting bij het ontwerp voor de Staatsregeling deze stap terug door er op te wijzen, dat de samenstelling der bevolking sedert 1901 (toen met het instituut van door de gouverneur te benoemen leden gebroken was) belangrijk veranderd was door de vestiging van talrijke Aziatische imigranten, waardoor een geheel andere verhouding tussen de bevolkingsgroepen was ontstaan. Om nu de vertegenwoordiging van alle bevolkingsgroepen zo goed mogelijk te verzekeren, verdiende het aanbeveling terug te keren tot het vroegere stelsel en een deel der leden weer te doen benoemen.

Hoewel dit voorstel in de Tweede Kamer en daarbuiten veel bestrijding vond, kreeg de Regering haar zin.

Maar van groter importantie is dit:

Het beruchte art. 48, dat in de Tweede Afdeling van het Tweede hoofdstuk, handelende over de macht van de gouverneur, te vinden was, verdween, kon niet worden gehandhaafd in verband met het nieuwe art. 61 van de grondwet, waardoor de oude regelingsbevoegdheid van de Kroon was vervallen. Doch daarvoor kwamen in de plaats de artikelen 100 en 101 van de Staatsregeling, de z.g. conflicten-regelingen, naar het voorbeeld van art. 89 der Indische Staatsregeling.

Indien een door de gouverneur ingediende ontwerp-landsverordening door de Staten niet wordt goedgekeurd of indien de gouverneur zich niet verenigt met de door het College aangebrachte wijzigingen, kan hij binnen zes maanden na de verwerping of amendering het ontwerp, al dan niet gewijzigd, opnieuw indienen. Daarbij kan hij, evenals in eerste instantie, krachtens

art. 92 de Raad van Bestuur gehoord, een termijn bepalen, waarbinnen de verordening moet zijn behandeld. Wordt wederom geen overeenstemming bereikt, dan kan de regeling bij algemene maatregel van Bestuur geschieden. Dit is de „lange conflicten-regeling".

Behandelen de Staten een ingediend ontwerp niet binnen de door de gouverneur aangegeven tijd of keuren zij dat niet in alle opzichten goed, dan kan de gouverneur, wanneer dringende omstandigheden een onverwijlde voorziening vorderen, op eigen gezag en verantwoordelijkheid de verordening vaststellen, de Raad van Bestuur gehoord. De „korte conflicten-regeling".

Van de regen in de drop, zeiden wij. Onder het oude R.R. was het de Regering, die bij een conflict tussen gouverneur en Staten besliste, of het verworpen of geamendeerde ontwerp zou worden vastgesteld; dus een arbiter boven de partijen.

Nu wordt het de gouverneur, dus een der partijen zèlf, die kan doorvoeren, wat de Staten niet verlangen of anders verlangen. Zij kunnen de verordening nog eens opgediend krijgen en hebben die te slikken (als de gouverneur dat verlangt nog binnen een door hem vastgestelde tijd) of buiten hun medewerking zonder hoger beroep te zien vaststellen! En als de gouverneur van meening is, dat er haast is bij de zaak, worden de Staten verder niet eens meer geraadpleegd. Wij zouden dit de „wel zéér korte" conflicten-regeling kunnen noemen! Weer „gehoord de Raad van Bestuur", wat nog heel wat anders is dan „zich storende aan het advies van de Raad van Bestuur."

Dan nog van „amendements-recht" te spreken, is een bespotting!

De artikelen 100 en 101 vonden een plaats in het Vierde Hoofdstuk, „Van de Staten" en wel in de Derde Afdeling, „Van hunne macht". Ironie in het staatsrecht! Als deze artikelen èrgens van blijk geven, is het van de ònmacht van het vertegenwoordigende College.

In geval van oorlog of opstand heeft de gouverneur de macht om de bepalingen van alle geldende verordeningen en zelfs van de staatsregeling buiten werking te stellen (art. 31 lid 2). D.w.z. dat hij zich, als hij dat wenst, van de Staten kan „ontdoen", al is dit deel van de wetgevende macht ook in staat ongestoord en ten volle te functionneren.

Tot dit dictatorschap is het in de jaren 1940–1945 niet gekomen maar wel is er ex art. 31 lid 1 veel met „maatregelen" gewerkt. De Staten hadden lijdelijk af te wachten in welke zaken zij wel

of niet zouden worden gekend. Deze maatregelen- regering heeft veel gewrijf veroorzaakt en geleid tot een conflict tussen Staten en gouverneur.

De tijd schreed voort, oude opvattingen smolten weg, een nieuwe Geest waart over de wereld. Het zelfbewustzijn van individuen en volken groeide, het oude *Sit pro ratione voluntas*, vrij vertaald: „Mijn wil is wet," wordt niet meer aanvaard.

Suriname heeft geen krijgsbedrijven doorgemaakt, maar heeft oorlogsjaren beleefd en heeft kennis genomen van wat er alom geschiedt en mede daardoor is ook daar die nieuwe Geest vaardig geworden. Kort maar duidelijk gezegd: men wenst de oude toestand niet langer.

Het Atlantic Charter was de formulering van wat er leefde in de „koloniale volken". De bekende rede van H.M. de Koningin wekte de hoop, dat het nieuwe spoedig komen zou.

Het toekomstige Nederlandse Rijk werd ons als een Viereenheid getekend.

Inmiddels zijn er belangrijke dingen gebeurd; als men het zich dacht, kan het niet worden. Een der paarden van het vierspan brak uit de tomen; hoe het verder draven zal, weten wij niet. Een troïka is overgebleven. Moge die de wagen voeren naar het beoogde doel!

Of er nog iets van een Rijksconferentie komen zal? Of een Ronde Tafel-conferentie zal worden gehouden? En zo ja, wanneer? Wij weten de antwoorden op deze vragen niet. Maar wel weten wij, dat in Suriname het ongeduld wast. Dat men niet langer gelaten zal neerzitten bij het adagium, waarvan gouverneur van Asbeck in zijn eerste rede in de Koloniale Staten gewaagde: „Die geloven, haasten niet".

Wanneer de lange weg van eerst een nieuwe grondwetsherziening en dan een nieuwe staatsregeling zal moeten worden bewandeld, zal, ook al zou die wandeling in snel tempo gaan, het nog geruime tijd duren voor aan de grieven, de rechtmatige grieven, wordt tegemoet gekomen.

Daarom kan en moet er intussen incidenteel iets worden gedaan, opdat de spanning van het geduld niet breke.

Aan de Parlementaire Commissie hebben de Staten in hun vergadering van 23 Januari 1947 een samenvatting meegegeven van de door het College en de bevolking tot uitdrukking gebrachte wensen.

Zij constateren daarbij, dat nog niet verwezenlijkt is de bij her-

haling aan Suriname in uitzicht gestelde staatkundige hervormingen, waardoor Suriname in feite nog steeds verkeert in de koloniale status.

Zij erkennen, dat de omstandigheden er toe kunnen leiden, dat de vorm van het Koninkrijk der Nederlanden wijziging zal ondergaan, maar zij houden vast aan het beginsel, dat Suriname binnen het verband van het Koninkrijk een status moet verkrijgen als volkomen gelijkwaardig en gelijkberechtigd deelgenoot met de andere delen van het Koninkrijk, met vooropstelling van de eis, dat Suriname volkomen zeggingsschap in eigen, inwendige aangelegenheden zal bezitten.

Met deze aanhalingen uit het stuk der Staten willen wij volstaan.

Wat de nieuwe status in de praktijk zal meebrengen, valt nog niet te zeggen.

Er werd een commissie benoemd tot bestudering van Staatkundige Hervormingen (Commissie-de Niet) die een vragenlijst met uitvoerige toelichtingen rondstuurde en tal van personen heeft gehoord. Het rapport is gereed en daarin zullen de vele en velerlei wensen tot uiting zijn gebracht.

De verhouding van gouverneur tot Staten, de samenstelling der Staten, de verantwoordelijkheid van de hoofden der departementen — het zijn enkele der kwesties, die men — de een zus de ander zo — anders dan nu geregeld wil zien.

Het valt buiten het bestek van dit artikel op de desiderata in te gaan. Maar vast staat, dat integrerende wijzigingen zullen volgen, zullen moeten volgen. Want inderdaad verkeert — om met de Staten te spreken — Suriname nog in de koloniale status. Nog is de volksvertegenwoordiging op te enge basis gebouwd, nog is die vertegenwoordiging zonder enig waarlijk recht: zij kan betogen, zij kan verzoeken, doch niets doorvoeren naar eigen wil en inzicht. Een *kroetoe* der Bosnegers heeft meer kracht, feitelijk en moreel.

Dit is zeker geen verwijt aan het College. Het heeft in verschillende samenstellingen, al vele jaren lang, telkens weer geprotesteerd tegen de onmacht, waartoe het was gedoemd. Maar in Den Haag bleef men doof voor alle vertogen. De emancipatie was slechts gekomen in naam, het staatstoezicht is nooit geëindigd!

Nu zal dat eindelijk anders worden. Laat, héél laat.

Uit het vorenstaande blijkt wel duidelijk, dat niemand méér dan wij overtuigd kan zijn, dat het tegenover Suriname gevoerde beleid niet mag en niet kan worden bestendigd. Trouwens het

is reeds vele jaren geleden, toen wij de eer hadden deel uit te maken van de Koloniale Staten (1916 tot 1926) dat wij er meermalen op gewezen hebben, dat de staat van onmondigheid, waarin het land gelaten werd, en de vaak grievende wijze, waarop men het deed gevoelen, dat wat het aan rechten heette te bezitten, in waarheid tòch niet bestond, onduldbaar was en funest.

Suriname moet nu eindelijk erlangen, wat elk volk wenst en zich langzamerhand ziet toebedeeld: het recht om zichzelf te zijn, zijn inwendige aangelegenheden te regelen naar eigen belief, over eigen natuurlijke hulpbronnen te beschikken. Laten wij dit autonomie noemen.

Maar...

Maar nog kan Suriname niet op eigen wieken omhoog, nog behoeft het steun van Nederland en dit is een omstandigheid, die niet uit het oog mag worden verloren.

Wij hopen bij het volgende niet te zullen worden misverstaan. Als wij het naar voren brengen, is het met een tweeledig doel. In de eerste plaats om er op te wijzen, dat de Nederlandse Regering tegenover Suriname zal moeten zijn liberaal en loyaal, breed van inzicht, van bedilzucht vrij. Maar daarnaast om de verwachting uit te spreken, dat men in Suriname reëel zal zijn, de zaken nuchter zal beschouwen en toelaatbare grenzen niet als sarrende staketsels zal zien.

Het is te betreuren, men kan de schuldvraag opwerpen, doch dit neemt niet weg, dat Suriname nog financieel afhankelijk is van Nederland. Sedert 1942 zijn wij „subsidie-vrij", maar dat betekent nog niet, dat Suriname in staat is zichzelf de middelen te verschaffen, die nodig zijn voor zijn materiële en culturele behoeften, voor zijn opgang naar hoger plan.

Nederland heeft in de loop der tijden vaak geholpen: leningen ten behoeve van Suriname, steun aan cultures, enz. „Onvoldoende" zegt de een, „lapwerk" zegt de ander. Daar valt thans niet over de discussiëren.

Nu zal hulp worden gebracht in de vorm van een welvaartsplan, waarvoor de Regering 40 millioen Nederlandse guldens beschikbaar stelt, over vijf jaren te verdelen.

Dit bedrag wordt door sommigen te gering geacht. Buiskool [1]) is van mening, dat zeker 500 millioen zal nodig zijn, wil men

---

[1]) Mr. Dr. J. A. E. Buiskool. *Suriname nu en straks.* Amsterdam 1946. Blz. 120 en 121. Men leze van dezelfde schrijver: *Surinaamsch Staatsrecht.* Amsterdam 1937.

ernst maken met verbetering van Suriname's welvaart. Het verschaffen daarvan acht de schrijver mogelijk: „Minister Lieftinck heeft in de Tweede Kamer meegedeeld, dat circa 5½ milliard gulden ingeloopen kan worden op de staatsschuld door de saneerings-maatregelen in Nederland. Is het nu zoo erg als aan Suriname eens ½ milliard verstrekt wordt en de totale saneeringswinst dan maar 5 milliard is"?

Veertig millioen of vijf honderd millioen, het verschil is wel zeer groot, doch ook het eerstgenoemde bedrag heeft onder de huidige omstandigheden voor Nederland niet weinig te betekenen.

Laten wij het desideratum van een half milliard, dat wel getuigt van de liefde, die de schrijver koestert voor het land, waar hij geboren werd, laten rusten en ons bepalen tot de realiteit: ƒ 40.000.000.

Het is te verwachten, dat bij het schenken van dit bedrag de Regering aan de besteding voorwaarden zal verbinden, daarvoor de grote lijnen zal aangeven en zich in zekere mate het toezicht zal voorbehouden.

Dit is te verwachten en te *billijken.*

Dit laatste nu wordt, naar het schijnt, niet algemeen erkend. Immers — zo luidt de redenering — wanneer de Regering zich met de besteding der gelden van het Welvaartsplan gaat bemoeien, dan grijpt zij in onze zaken in, dan zijn wij geen „baas in eigen huis", dan zijn wij in onze autonomie bekort. Suriname, d.i. de Surinaamse Volksvertegenwoordiging, is het, dat beslissen moet, waaraan en hoe het bedrag moet worden besteed.

Dit nu komt ons voor te veel geëist te zijn. Elke medezeggenschap van de Regering a priori als ongeoorloofd te beschouwen en deze gedachte te propageren, leidt tot ontevredenheid, tot een on-vrede, die niet behoeft te ontstaan.

Buiskool zou, wanneer het door hem nodig geachte half milliard gegeven werd, dit fonds willen doen beheren door een Sociaal-EconomischeRaad, bestaande uit Hollandse en Surinaamse deskundigen op allerlei gebied. Deze Raad beslist ook over de besteding der gelden en de uitvoering der welvaarts-werken. „Deze Raad" — aldus verder de schrijver — „zal dus een autonoom lichaam moeten zijn met verantwoordingsplicht aan de Algemeene Rekenkamer. Dit College zal regelmatig contrôle en toezicht uitoefenen. Dus in geen geval inmenging van politieke colleges noch in Nederland noch in Suriname. Het betreft hier een zaak van deskundigen en niet van politiek. Daarom moet

het fonds los van Regeeringen en Volksvertegenwoordigingen worden beheerd en besteed".

Het is de vraag, of een dergelijke regeling algemene bijval zou vinden, of er niet zouden zijn, die ook dit als een aantasting der autonomie zouden beschouwen.

En hoe zou dit toezicht bij eventuele critiek tot resultaat kunnen leiden, indien de Volksvertegenwoordigingen afzijdig zouden moeten blijven?

Wanneer in Nederland de Algemene Rekenkamer in haar verslag op de ondoelmatigheid van de besteding van gelden kritiek uitoefent, kunnen de Kamers die kritiek tot de hare maken; verschillende repressieve maatregelen staan haar ten dienste, zij kunnen, zo daartoe termen aanwezig zijn, een minister ter verantwoording roepen.

Hoe zal dit voor de Staten van Suriname geregeld moeten worden ten aanzien van de Sociaal-Economische Raad? Verantwoordelijkheid van een minister tegenover de Staten van Suriname lijkt ons b.v. al een onbestaanbare figuur.

Doch laten wij ons niet in de toekomst verdiepen! De vraag aan de orde is, of, indien de Regering zich met de besteding van de gelden van het Welvaartsplan bemoeit, de autonomie wordt aangetast. Het antwoord moet o.i. luiden: dat zal afhangen van de wijze, waaròp en de mate waarin die bemoeiing geschiedt.

En dan komen wij tot deze vraag: wat is autonomie? Dat lijkt zo eenvoudig: knip het woord in zijn twee samenstellende delen; het is het recht om zelf zijn wetten te maken, om eigen baas te zijn.

Maar de praktijk! Zijn de Nederlandse gemeenten autonoom? Het bescheid zal in zijn algemeenheid bevestigd zijn. De gemeente-autonomie is toch gewaarborgd bij Grond- en gemeentewet, al zijn ook bepaalde besluiten onderworpen aan de goedkeuring van de Gedeputeerde Staten of van de Kroon.

Maar hoe herhaaldelijk is het voorgekomen, dat de Regering aan die autonomie is gaan tornen, zich met allerlei zaken ging bemoeien, daartoe in staat gesteld door het feit, dat de gemeenten financiële steun van het Rijk behoefden. Een gebruik, een misbruik, waartegen gemeentebesturen en leden van de Volksvertegenwoordiging meermalen zijn opgekomen.

In Amsterdam werd in December 1946, omdat de Regering dit aan de financieel gesteunde gemeenten had voorgeschreven... de hondenbelasting verhoogd. „Zo gaat het tegenwoordig", schreef het Alg. Handelsblad. Dit „tegenwoordig" is niet op zijn

plaats; zo gaat het al vele jaren. Het is al lang geleden, dat Amsterdam gedwongen werd de salarissen van zijn gemeenteambtenaren te verlagen of dat aan de gemeente Zaandam belet werd de 1 Mei-dag als vrije dag in te voeren. Beide malen met de bedreiging, dat de Regering de ondersteuning zou doen vervallen of die zou verminderen: wie hoge salarissen wil betalen of loon uitkeren op een extra rustdag, moet niet aankloppen om hulp. En op 29 Januari jl. heeft de Burgemeester van Rotterdam, Mr. P. J. Oud, in een rede voor de Nederlandse gemeenten te Nijmegen aangetoond, hoe in verband met de wederopbouw de gemeentelijke autonomie in strijd met de Grondwet wordt aangetast.

Zeiden wij, dat bij de vraag, of de gemeenten autonoom zijn, het antwoord bevestigend zal zijn, hoe zal het wezen, als wij vragen: ,,Is Engeland autonoom?" Het antwoord zal niet anders zijn dan een verwonderde wedervraag: ,,Of Engeland autonoom is"? met daaraan de toevoeging: ,,Wel natuurlijk!"

Maar van de overeenkomst van Bretton Woods, waarbij Albion de helm ophield om een lening van Amerika te ontvangen, was toch een der voorwaarden, dat Engeland invoerbeperkingen van een discriminerend karakter moest afschaffen, d.i. de z.g. imperial preferences moest opheffen. Het machtige wereldrijk, de handels- en koloniale mogendheid bij uitnemendheid, moest toelaten, dat de Verenigde Staten het wetten voorschreef ten opzichte van zijn handelspolitiek! Dit was een gevoelige slag aan de trots der Engelsen en er waren dan ook vele tegenstanders van de lening. Maar het geld was nodig en de voorwaarde werd aanvaard.

Veel zal, als wij zeiden, er van afhangen, welke de door de Regering bij het Welvaartsplan te stellen voorwaarden zullen zijn en welke houding zal worden aangenomen. Een politiek als die tegenover de gemeenten zal te ontraden zijn. Het mag niet wezen, dat bij elke maatregel, die men in Suriname nodig acht, een *veto* dreigt of een *placet* moet worden afgewacht.

Wij nemen aan, dat wat aan Suriname wordt gegeven, gegeven wordt, omdat men er van overtuigd is, dat dit gebiedsdeel daarop aanspraak maakt voor zijn ontwikkeling en omdat een bloeiend Suriname tot heil strekt van het gehele Nederlandse gebied. Het Welvaartsplan te gebruiken om aan verleende rechten te tornen, zou in strijd met alle beloften en dus onaanvaardbaar zijn. Aan de andere kant moge worden ingezien, dat niet elke stem in het kapittel, die Nederland zou willen doen horen, als ongeoorloofd moet worden beschouwd. Goede samenwerking en wederzijds begrip zullen nodig zijn.

Moge dan spoedig de tijd aanbreken, dat ook Suriname, evenals Curaçao, in staat zal zijn zonder hulp van buiten al datgene te doen, wat gedaan moet worden. Dat Suriname niet alleen staatsrechtelijk, maar ook economisch gelijkwaardig zal zijn aan de andere delen van het nu te vormen Geheel!

ORANJEAPPELEN

DOOR

W. M. Hoyer

De oranjeboom, *Citrus aurantium* subspec. *amara* var. *bigaradia*, levert de oranje-appelen, welke op Curaçao bekend zijn onder de naam „laraha". Botanisch nauw verwant aan deze bittere oranje-appel is de ons bekende sinaasappel, *Citrus aurantium* subspec. *sinensis*, op Curaçao „apelsina" genoemd, welke op dit eiland veel vanuit Venezuela wordt ingevoerd.

De oranjeboom schijnt oorspronkelijk afkomstig te zijn uit Voor-Indië (Zuidelijk Himalaja). Waarschijnlijk is deze plant via Mesopatamië naar Palestina gekomen en door Arabieren naar Sicilië overgebracht. In de Middel-Eeuwen was zij reeds in West-Europa bekend. De oude citrusbosschen van Spanje welke nog door de Mooren zijn geplant, zijn van oranjeboomen met bittere vruchten.

De belangrijkste cultuur-centra van de oranje-appelen, sinaasappelen, bergamotje, mandarijn en andere gecultiveerde *Citrus*-soorten vond men dan ook alle rond de Middellandsche Zee (Zuid-Frankrijk, Spanje, Zuid-Italië en Sicilië).... totdat, vooral na den eersten wereldoorlog, men zich ook in vele andere streken op het kweken van *Citrus*-vruchten in het groot ging toeleggen.

Van de oranjeboom gebruikt men de volgende deelen: 1e de bladeren, 2e de bloesems, de nog juist ongeopende bloemknoppen, 3e de onrijpe vruchten („oranjebessen"), die gedroogd worden, 4e de schillen van de vruchten. Voor wat deze laatste betreft wordt de vrucht in vieren gesneden, het vruchtvleesch verwijderd en de schil gedroogd. De handel onderscheidt: Malaga, Sevilla, Fransche en Siciliaansche oranjeschillen. Als bijzonder merk kent men ook de *Cortex Fructus Aurantii viridis* of *Curassaviensis*, oranjeschillen afkomstig uit Curaçao.

Bovengenoemde deelen bevatten vluchtige olie en een bittere stof.

In de geneeskunde vinden deze bestanddeelen toepassing als stomachium en aromatisch corrigens; voor de essence- en parfumerie-industrie zijn zij van belang vanwege de aetherische olie. Verder dienen de bittere oranjeschillen voor de bereiding van de welbekende likeur Curaçao en geconfijte oranjeschillen.

Oranjeschil-olie (*Oleum Aurantiorum*), zoowel van de oranjeappel als van de sinaasappel, wordt verkregen door persen en niet door destillatie uit de versche schillen. Alleen op deze wijze bleek het mogelijk de hoogst aromatische en natuurlijke geur te behouden. Men werd hierdoor gedwongen een procédé te volgen, dat met groot verlies aan olie gepaard gaat en bovendien veel kostbare handen-arbeid vordert.

Oranjebloesem-olie (*Oleum Neroli*) wordt daarentegen verkregen òf door destillatie met oververhitten stoom òf door enfleurage. Hoofdzakelijk vindt dit plaats in Zuid-Frankrijk (Cannes, Grasse, Nice). Als bijproduct krijgt men dan oranjebloesem-water (*Aqua Florum Aurantii* of *Aqua Naphae* of *Aqua Neroli*). De naam *Aqua Neroli* werd omstreeks 1680 gegeven, daar de tweede gemalin van Flavio Orsini, Prins van Nerola of Neroli, het oranjebloesem-water gebruikte voor het parfumeeren van haar handschoenen.

Als officieel geneesmiddel vindt men in de *Nederlandsche Pharmacopee* ed. 5, het volgende [1]:

a. Cortex Fructus Aurantii (Oranjeschil).
De schil bestaat uit twee lagen; de buitenste, geelbruine laag (flavedo) die talrijke klieren bevat en de binnenste, sponzige laag (albedo). De Nederlandsche Pharmacopee zegt uitdrukkelijk: „ten gebruike dient alleen de flavedo en moet de albedo der handelswaar verwijderd worden."

b. Aqua Florum Aurantii (Oranjebloesem-water).
De Ned. Pharm. eischt: „bereid door destillatie uit versche oranjebloesems." In Nederland is dus eigen bereiding van dit aromatisch water praktisch uitgesloten.

c. Oleum Aurantiorum (Oranjeschil-olie).
De Ned. Pharm. zegt: „de vluchtige olie door persen bereid uit versche oranjeschil."

d. Sirupus Aurantiorum (Oranjeschil-stroop).

e. Tinctura Aurantiorum (Oranjeschil-tinctuur).
Een alcoholisch aftreksel van oranjeschil.

f. Tinctura Chinae composita (Samengestelde kina-tinctuur).
Een alcoholisch aftreksel van kinabast, oranjeschil en gentiaanwortel.

g. Vinum Amarum (Bitterwijn of *Elixer Viscerale Hoffmanni*).
Een aftreksel van oranjeschil en verschillende andere kruiden met medicinale wijn.

[1]) Naar inlichtingen van den heer Goei The, B. S., apotheker.

Gouverneur Jan Doncker — zegt J. H. J. Hamelberg in zijn bekende boek „De Nederlanders op de West-Indische Eilanden", deel 1 blz. 85 (1901) — „was de man, die.... limoensap en oranjeappelen naar Holland overzond, zoodat het niet gewaagd is hem de man te noemen, die den eersten stoot aan den kolonialen landbouw heeft gegeven. De door hem overgezonden oranjeappelen werden beter bevonden dan die uit Spanje en aan het Curaçaosche limoensap werd de voorkeur gegeven boven dat van de kust van Guinea, zoodat aan *Doncker* werd gelast met de cultuur van oranjeappelen en limoenen door te gaan." (Brief Kamer van A'dam, dd. 16 Mei 1679). „Later werd aan *van Liebergen* opgedragen citroen- en oranjeappelboomen alsook „heggen" van de kleine limoen aan te leggen."

Waarschijnlijk mag wel worden aangenomen dat men in „'t Lootsje" der Erven Lucas Bols te Amsterdam de eerste likeur uit oranjeschillen van Curaçao heeft bereid.

Op Curaçao zelf hielden zich, tot voor kort, verscheidene firma's (waaronder veel botica's, apotheken) bezig met het bereiden van de likeur „Curaçao"; een der laatste werkelijke distillateurs was de Botica Excelsior. Thans bezit Willemstad een fabriek van Senior & Co waar deze likeur wordt vervaardigd.

De voornaamste plantages waar thans nog oranjeappelen worden gekweekt zijn: Groot St. Joris, Van Engelen, Santa Barbara, Brakke Put en Santa Marta.

In „Curaçao in 1817. Medegedeeld door Dr. J. de Hullu" leest men op bladz. 582 „dat er waren op de plantagies van Curaçao 2256 oranjeboomen." Thans is dit aantal ongetwijfeld belangrijk minder. Dank zij de bemoeiïngen van het Departement van Landbouw, Veeteelt en Visscherij is de cultuur van oranjeappelen den laatsten tijd weer sterk toegenomen, zooals uit de volgende uitvoercijfers voor oranjeschillen blijkt:

1935	*f* 5271.—	1940	*f* 2561.—
1936	- 7243.—	1941	- 7555.—
1937	- 2537.—	1942	- 9565.—
1938	- 243.—	1943	- 22111.—
1939	- 180.—	1944	- 30157.—

Zoolang wij echter niet beschikken over de hoeveelheden van oranjeschillen welke werden uitgevoerd zeggen deze cijfers weinig en zijn wij — in het bijzonder wat betreft de verklaring van de sterke daling vlak vóór 1940 — slechts op gissingen aangewezen.

BARBADOS AAN DEN VOORAVOND VAN VERANDERINGEN

I

DOOR

J. V. D. WALLE

In vele opzichten zijn de moeilijkheden, waarvoor de bevolking van Barbados zich gesteld ziet, kenmerkend voor de toestanden, die op de „suikereilanden" in de Caraibische zee heerschen. Deze moeilijkheden vertoonen demografische, economische, sociale, politieke en raciale aspecten. Wenscht men de maatschappelijke omstandigheden, die op Barbados heerschen, nader te analyseeren, dan is het noodzakelijk om rekening te houden met al deze verschillende en uiteenloopende factoren, teneinde een overzicht van het geheel te kunnen verkrijgen.

Daarbij is het wenschelijk om de „riots", die in 1937 plaats hadden tot uitgangspunt te nemen. Onmiddellijk nadat het plaatselijke Bestuur er in slaagde aan de opstandige beweging van die dagen een einde te maken, werd een commissie benoemd, die tot opdracht kreeg een onderzoek in te stellen naar de oorzaken, die tot deze ernstige sociale moeilijkheden hadden geleid.

De commissie wees in haar verslag in duidelijke taal op de zeer lage loonen, die in Barbados betaald worden, waardoor het den arbeider praktisch onmogelijk was om een eenigermate redelijk bestaan te vinden.

Kort daarna werd een officieel onderzoek ingesteld door Major G. St. J. Orde Browne, die tot de conclusie kwam, dat het gemiddelde weekloon van de arbeiders op Barbados (acht shilling) juist twee shilling beneden het wekelijksch budget van het arbeidersgezin bleef. Hij concludeerde dan ook in zijn in 1939 uitgegeven rapport, dat „de Barbadiaan een inkomen geniet, groot genoeg om op een zeer primitieve basis te leven, verondersteld, dat hij niet werkeloos is, doch de marge voor het instandhouden van een familie is zeer duidelijk te gering. Daar echter de overgroote meerderheid van de vrouwen uit werken gaat, en de oudere kinderen

dikwijls reeds op een of andere wijze geemployeerd zijn, wordt het mogelijk om in het huishouden de eindjes aan elkaar te knoopen; men beschikt echter niet over middelen in geval van ziekte, terwijl allereerst de kinderen op ernstige wijze slachtoffers worden van deze toestanden."

De schrijver meent, dat deze ongunstige omstandigheden het gevolg zijn van uitsluitend economische oorzaken. Het probleem zou zijns inziens opgelost worden, als de bestaande bedrijven hoogere loonen zouden kunnen betalen [1]).

Anderen echter meenen, dat de moeilijkheden zeker niet alleen voortkomen uit de omstandigheid, dat de bestaande bedrijven, waaronder suiker, een bijna allesbeheerschende positie innemen en lage loonen uitbetalen, doch wijzen eveneens op het feit, dat de suikerplantages slechts seizoen-arbeid kunnen geven, waardoor de ruim negentienduizend suikerarbeiders periodiek aan werkloosheid zijn blootgesteld, terwijl men geen middelen heeft om hun arbeidskrachten op andere wijze aan te wenden.

Daarnaast wijst men, natuurlijk niet ten onrechte, op het feit, dat Barbados, dat slechts 166 vierkante mijlen groot is, door niet minder dan 203.000 zielen bewoond wordt. Dit bevolkingscijfer is in alle opzichten uniek, zelfs voor het Caraibische gebied, en het is noodig, om, teneinde de toestanden op Barbados beter te kunnen begrijpen, iets uitvoeriger stil te staan bij de demografische omstandigheden, die op dat eiland heerschen.

Er zijn weinig plaatsen in de wereld, die grooter bevolkingsdichtheid vertoonen dan nu juist Barbados. Volgens de gegevens van het in 1945 te Genève uitgegeven jaarboek van den Volkenbond [2]) overtreft de bevolkingsdichtheid van Barbados zelfs de Japansche. Zij is met ongeveer 1.200 personen per vierkante mijl bijna zes keer hooger dan die van West Europa, en ook hooger dan in eenig ander gebied in West Indië, zelfs vergeleken bij Puerto Rico, waar de Amerikaansche regeering reeds met zeer ernstige overbevolking heeft te kampen.

Er is echter geen sprake van, dat de bevolking, ondanks de buitengewoon ongunstige omstandigheden, waarin men leeft, kinderbeperking toepast. Volgens Orde Browne wordt beperking van het kindertal niet toegepast, omdat de negervrouw haar kinderen

---

[1]) Zie Labour Conditions in the West Indies, report by Major G. St. J. Orde Browne, O.B.E., printed and published by his majesty's stationairy office, London 1939, page 59, paragraph 20.

[2]) Annuaire statistique de la société des nations, 1942/44 Société des nations, service d'études économiques.

liefheeft en de geboorte harer kinderen met blijdschap verwacht. Hij meent, dat een belangrijk deel van de gemeenschap zich met hand en tand zou verzetten tegen het nemen van maatregelen, die kinderbeperking zouden bevorderen.

Een zeer uitvoerig en recent onderzoek, dat in opdracht van den Volkenbond door de afdeeling voor bevolkingsonderzoek van de Princeton University (U.S.A.) werd verricht en in 1944 werd gepubliceerd, heeft echter een nieuw licht op deze verhoudingen geworpen, dat aanvaardbaarder is dan de stelling, dat negermoeders met blijdschap kinderen baren [1]).

Volgens dit onderzoek staan sociale toestanden en bevolkingsdichtheid in nauw verband met elkaar. „The emergence of the small family pattern is in major part due to the voluntary control of fertility, principally through contraception. *The driving force stimulating such control lies in social-economic incentives.* Modern urban society places a high value on the individual as opposed to the family or other groups, sets great store by the advancement of the individual in health, education, social and economic status, *and makes childrearing an expensive undertaking.* The simple fact is that it places heavy economic and social penalties on the parents of large families. There are strong inducements to parents to have only a few children to whom they can give „every advantage". These inducements have been strong enough to bring the fertility of upper and middle classes of the urban population to very low levels. *The hopes and aspirations of these classes are sweeping rapidly into the lower economic groups and rural populations. With them is carried the small family ideal*".

Beschouwen wij de toestanden op Barbados, dan zien we, dat „the driving force stimulating (birth)control" eenvoudig ontbreekt, daar de „social-economic incentives", waarop de rapporteurs van de Princeton University wijzen, in Barbados niet bestaan [2]).

Zeer in het kort kan de Barbadiaansche maatschappij als volgt worden ingedeeld: A. een zeer kleine kapitaalkrachtige groep, B. een, eveneens kleine doch iets grootere, middenstand,

---

[1]) The Future Population of Europe and the Soviet Union, Population Projections, 1940–1970, by Frank W. Notestein, Irene B. Taueber, Dudley Kirk, Ansley J. Coale, Louise K. Kiser.

[2]) Tengevolge van het optreden van diverse zeer nuttige sociale instellingen op Barbados, die het lot der arbeidersvrouwen ter harte nemen, is „childrearing" in deze maatschappij wel zeer weinig „expensive"!

C. een zeer groote, overwegend zuiver proletarische, massa.

Dr. Frederic Benham, economisch adviseur van de „Comptroller of the Development and Welfare Committee in the West Indies" heeft in een in 1943 gepubliceerd Memorandum de individueele inkomsten van de Barbadianen aan de hand van de beschikbare belastinggegevens over 1942 uitgewerkt [1]).

Van de 3.404 belastingbetalers blijken slechts 68 een inkomen van meer dan 2500 pond sterling te genieten, 1106 personen hebben inkomens tusschen de 410 en 2500 pond sterling, en 2410 personen een inkomen van minder dan 200 tot 400 pond sterling per jaar.

Indien de vertegenwoordigers van de op Barbados levende „upperclass" en middenstand, evenals in andere gemeenschappen, voorbeelden zouden zijn voor de bevolking als geheel, dan nog zouden de maatschappelijke drijfveeren, die ook de proletarische massa tot kinderbeperking zouden kunnen bewegen, zij het zeer zwak, in zekeren zin aanwezig zijn.

Gezien echter de raciale indeeling, die op Barbados, in sterkere mate nog dan op de eilanden Aruba en Curaçao, in het oog wordt gehouden, is er weinig sprake van een innerlijk contact tusschen de Afrikaansche bevolkingsmeerderheid en de blanke, of zeer licht gekleurde, welvarende minderheid.

* * *

In zekeren zin terecht, heeft men Barbados bij herhaling het „meest Britsche eiland" van Br. West Indië genoemd. Doch het is noodzakelijk om na te gaan, waarin dat „Britsche karakter" bestaat en door welke factoren het gevormd wordt. Prof. Dr. J. C. Kielstra heeft in een opstel over de „Economische mogelijkheden voor Suriname" in het *Haagsch Maandblad* van November 1925 terloops een der oorzaken aangewezen, toen hij er op wees, dat de ingezeten plantagebezitter van Barbados na de groote landbouwcrises in West Indië, „gewoon exploitant" van eigen plantage bleef, en zich, zij het verarmd, heeft kunnen handhaven [2]).

[1]) The National Income of Barbados, 1942. Memorandum by Frederic Benham, Ph. D. B. Sc. (Econ) bulletin no. 9, Development and Welfare in the West Indies.

[2]) Hoewel de afstammelingen der oorspronkelijke kolonisten Barbados trouw bleven, verhinderde dit niet, dat het landbezit zich ten slotte concentreerde in handen van slechts enkele blanke plantage-eigenaren of buitenlandsche corporaties. Als gevolg hiervan kent Barbados ook een klasse van „poor whites".

Evenals op sommige andere van de kleinere West Indische eilanden wist zich op Barbados een kleine blanke, pro-Britsche bevolking te handhaven, die behalve belangrijke economische tevens groote staatkundige voorrechten genoot, in tegenstelling tot de Afrikaansche bevolking, die voor het grootste deel noch economische hulpmiddelen noch politieke voorrechten verkreeg.

Het Britsche karakter van Barbados doet gelijk op vele andere West Indische eilanden het geval is, ook al nadert men alom het moment, waarop aan deze toestanden een einde gaat komen, eenigszins denken aan het karakter van de Britsche „provinciën" in Amerika, vóór de Amerikaansche Revolutie het aanschijn schonk aan de Vereenigde Staten. Evenals in die toenmalige provinciën is de kiesbevoegdheid op Barbados gebonden aan door inkomen of landbezit bepaalde grenzen. In het achttiende eeuwsche Pensylvanië bijvoorbeeld kon slechts acht percent van de landelijke bevolking aan de verkiezingen deelnemen en in Philadelphia slechts twee percent. „Indeed", zoo schrijft Prof. John C. Miller [1]), „the upper class had almost everywhere entrenched itself so firmly in power that aristocracy rather than democracy seemed likely to be the coming order in America". Wat echter in de Vereenigde Staten niet tot stand kwam, werd in West Indië, en zeer in het bijzonder op Barbados, een door de bevolking bijna als natuurlijk aanvaarde „orde", waartegen nauwelijks strijd is te voeren.

Daarenboven had de blijvende vestiging van de oorspronkelijke plantagehouders slechts in geringe mate raciale vermenging met de Afrikaansche Barbadianen tot gevolg. Het aantal mulatten op Barbados is, in vergelijking tot andere West Indische gebieden, zeer gering.

Hoewel de sociale en politieke ontwikkeling van Curaçao eenigszins parallel loopt aan die van Barbados (ook daar voltrok de ontwikkeling zich in meer aristocratische dan democratische richting), had op onze eilanden een veel zichtbaarder vermenging tusschen beide raciale elementen plaats dan op Barbados. Het gevolg echter van de raciale zuiverheid, die zwarte en blanke Barbadianen tot op groote hoogte respecteerden, was, dat Barbados den „gekleurden middenstand" mist, die in deze dagen van toenemende sociale en ook politieke verschuiving dikwijls de „buffer" vormt tusschen de ongeorganiseerde, politiek onbevoegde, soms

[1]) Origins of the American Revolution, by John C. Miller, Little, Brown and Company, Boston, 1943.

tot revolutionaire daden geneigde, zwarte massa's en de blanke kaste van West Indische „overlords".

De afwezigheid van deze gekleurde tusschenklasse, die in vele West Indische landen, in overheidsdienst, een sociaal aanzienlijke positie veroverde, beteekent, dat de blanke bevolking van Barbados in een bijzonder kwetsbare positie komt, nu enkele mulatten, die op Barbados zelf of in Engeland hun intellectueele vorming genoten, de zijde kiezen van de overigens ten deele nog ongeorganiseerde proletarische massa's, in de overtuiging, dat de ondernemers, die op Barbados werkzaam zijn, door het betalen van betere loonen, de toestanden in het algemeen zouden kunnen verbeteren.

De „riots" in het jaar 1937, die tegelijk het leven schonken aan een links georienteerde beweging, hadden immers een officieel rapport tot gevolg, waarin deze ondernemers volkomen in gebreke gesteld werden.

Wij respecteeren het standpunt, zoo schreef de door het Gouvernement benoemde commissie, dat de rechten van aandeelhouders in Barbadiaansche suikerondernemingen gewaarborgd moeten zijn, doch bij een uiteindelijke analyse van deze rechten dienen we toch in te zien, dat de kapitalisten slechts recht hebben op een redelijke interest. Zonder arbeid zou dit kapitaal waardeloos zijn en de menschelijke behoeften van de arbeiders, die aanspraak mogen laten gelden op een redelijke levensstandaard, zoowel wat comfort als wat bestaanszekerheid betreft, dienen eveneens in overweging genomen te worden. Het is noodzakelijk, zoo schreef men, dat fundamenteele veranderingen in het leven worden geroepen ten aanzien van de verdeeling der inkomsten tusschen werknemers en werkgevers, teneinde haat en verbittering uit het gedachteleven der werknemers te bannen ....

Kort na het uitbreken van de opstandige beweging in 1937 vormde zich onder leiding van een neger, Grantley H. Adams, een „progressive league". De heer Adams, die in Oxford rechten studeerde, maakte in hetzelfde jaar, waarin hij de „progressive league" oprichtte, in Engeland kennis met de denkbeelden, die het politieke streven van den linkervleugel der Britsche Labourparty beheerschen. Hij erkende, dat hij een uiterst links georienteerd socialist is, en, om begrijpelijke redenen, is hij een overtuigd aanhanger van de socialisatie-denkbeelden, die men in sommige „Labour"-kringen ook ten aanzien van het nationaal bodembezit koestert. Herhaaldelijk sprak hij als zijn meening uit, dat het grootlandbezit in Barbados de bron van alle kwaad is,

en, zooals vanzelf spreekt, is hij een groot voorstander van een sociale landverdeeling. Hij is een verwoed anti-imperialist en als zoodanig alles behalve een bewonderaar van het Britsche imperium, doch met evenveel kracht verzet hij zich tegen Amerikaansche invloeden, en, hoewel verlangend naar staatkundige onafhankelijkheid, meent hij tegelijk vóór alles „Brit" te zijn, om duidelijk te maken, dat hij, als het er op aan komt, de voorkeur geeft aan een leven in een gefedereerd Britsch West Indië, dat uiteindelijk een soort van dominion status zou kunnen verkrijgen, dan in een „onafhankelijk" Barbados, dat echter het willoos slachtoffer kan worden van Amerikaansch dollarimperialisme.

Naast Grantley H. Adams speelt ook Hugh Springer, eveneens een kleurling, die in Engeland rechten studeerde, een rol van beteekenis, terwijl, hetgeen gezien de ontwikkeling van de linksche stroomingen in West Indië bijna onvermijdelijk mag heeten, beide leiders een anderen, eveneens links georienteerden, politicus tegen zich in het harnas joegen, met name W. A. Crawford, redacteur van een links gericht blad, dat, ondanks het feit, dat het van wel zeer weinig eruditie getuigt, toch belangrijken invloed heeft.

Behalve dat de arbeidersmassa's na 1937 zich politiek organiseerden, trachtte men zich ook op sociaal terrein te vereenigen. In het jaar 1941 werd de „Barbados Workers Union" met 23 aangesloten vakbonden, die ieder een bepaald bedrijf vertegenwoordigen, officieel erkend.

Eenerzijds politiek georganiseerd, zij het innerlijk verdeeld, anderzijds sociaal vereenigd in een, grootendeels nog in embryonalen toestand verkeerende, vakbeweging, maakten de massa's van Barbados zich, na de emotioneele uitbarstingen van 1937, gereed om sociale en politieke verbeteringen te bereiken, welke verbeteringen, zoo meende men, tot stand zouden kunnen komen, als men, eventueel met medewerking van de Britsche overheid, de maatschappelijke bovenlaag tot zekere concessies zou kunnen dwingen.

Op politiek gebied wist de „progressive league" belangrijke hervormingen te bereiken. Grantley H. Adams, die het universalisme van een leider als Norman Washington Manley mist, streefde niet, zooals de Voorzitter van de Peoples National Party op Jamaica, naar diep-ingrijpende bestuurshervormingen, doch voelde, dat een uitbreiding van het bestaande kiesreglement, de macht van de aristocratische bovenlaag uiteindelijk zou beknotten. Tegelijk wist hij, dat de economische en sociale problemen van het eiland op z'n best eerst na langen tijd zijn op te lossen, zoodat hij,

om de massa's tot politieke activiteit te prikkelen, in de eerste plaats uitbreiding van het kiesrecht als onmiddellijk te verwezenlijken doel, moest propageeren.

Bovendien had Adams een ernstigen tegenslag ondervonden, tengevolge van het feit, dat hij den tegenzin, die de proletarische massa tegen de „ruling classes" koestert, onderschatte. Onmiddellijk na de moeilijkheden van 1937 groeide de „progressive league" aan tot een beweging van voor Barbados en zelfs voor geheel West Indië ongewone proporties. In betrekkelijk korten tijd kon Adams rekenen op een drieëntwintigduizend volgelingen, die, hoewel praktisch niet kiesgerechtigd, in den politieken strijd een belangrijke macht vertegenwoordigden. Vervolgens werd Adams benoemd tot lid van de „Executive Council", hetgeen dezen leider in de oogen zijner volgelingen degradeerde tot een marionet in handen van het Gouvernement. In snel tempo liep het ledental van de „progressive league" tot vijfduizend man terug [1]).

Nu kent Barbados een tweekamer-volksvertegenwoordiging, die bestaat uit een „Legislative Council" van benoemde leden en een „Assembly" van 24 leden, die iedere twee jaar gekozen worden. Tot 1943 was de censusgrens voor het uitoefenen van het kiesrecht op een inkomen van vijftig pond sterling per jaar vastgesteld. Daarnaast was het ook mogelijk op grond van landbezit of van intellectueele capaciteiten, het kiesrecht te verwerven. Onder deze voorwaarden was aan directe vertegenwoordiging van de arbeidersklasse moeilijk te denken, daar de arbeiders noch aan de census- noch aan de capaciteitseischen voldeden, terwijl men om lid te worden van de volksvertegenwoordiging, een inkomen van minstens tweehonderd pond moest genieten.

Evenals op Curaçao het geval was, vóór de Bestuursregeling 1936 aan een door census- en capaciteitsgrenzen zeer beperkt kiesrecht het leven schonk, waren de volksvertegenwoordigers in Barbados praktisch uitsluitend blanken, die dan ook boven alles de specifieke belangen van de bezittende klasse representeerden.

Reeds vóór, doch vooral tijdens den oorlog, bleek het Conservatieve Kabinet onder leiding van Premier Churchill bereid om aan de bevolking van de West Indische koloniën uitgebreider kiesrecht te verleenen, hetgeen op Jamaica en Trinidad leidde tot algemeen kiesrecht en in Britsch Guiana tot belangrijke uitbreiding, terwijl Barbados, zeker niet in het minst onder invloed van

[1]) Zie hieromtrent het artikel van Joseph M. Jones: Caribbean Laboratory, there we can learn the potentials of U.S. influence on world colonial policy, in Fortune, February, 1944.

het streven van Adams en zijn ,,Progressive League", niet achterbleef.

Was daar vóór 1943 het kiezerscorps nog geen zesduizend man groot, na dit jaar werden veranderingen in het leven geroepen, waardoor het kiezerscorps tot dertigduizend had kunnen uitgroeien, hoewel in 1944 slechts zestienduizend kiesbevoegden naar de stembus trokken. Gedurende deze verkiezingen werden acht leden van de ,,Progressive League", acht concurreerende arbeidersvertegenwoordigers van de Crawfordgroep, en acht ,,conservatieven" gekozen.

Tengevolge van het feit, dat de beide secties van ,,Labour" uitermate verdeeld zijn, waren de planters en kooplieden niet ontevreden over den uitslag, hoewel men de houding van de Britsche Regeering, die in uitbreiding van het kiesrecht toestemde, ten sterkste afkeurde.

Allerlei Britsche ambtenaren, die zich innerlijk niet konden vereenigen met de achttiende eeuwsche koloniale structuur van deze gemeenschap en duidelijk hun afkeuring lieten bemerken, verweet men op bittere wijze, dat zij, eenmaal teruggekeerd in Londen, hun vooruitstrevende denkbeelden niet onder stoelen of banken staken, met het gevolg, dat de blijvende ,,locale burgerij" met moeilijkheden heeft te worstelen, die, zoo meent men, eenerzijds met het oog op de opstootjes van 1937, anderzijds in verband met de bijna onoplosbare sociale en economische problemen, op den duur een herhaling van 1937 in het leven zullen roepen.

Er heerscht op dat meest Britsche West Indische eiland onder de lijnrechte afstammelingen van de vroegere kolonisten groote vrees voor de toekomst. Tijdens een debat in ,,Legislative Council", dat in Maart 1942 plaats had, wezen verschillende sprekers op het feit, dat de ,,massa's van Barbados ontrouw zijn, dat zij allen eerbied verloren en gelijktijdig ongelukkig zijn", terwijl een der leden beweerde, ,,dat 25 tot 50 percent van de inheemsche zwarte bevolking het niet eens meer noodig acht om den hoed af te nemen en eerbiedig te luisteren als het Britsche volkslied gespeeld wordt" .

Dit werpt een ander licht op het meest Britsche eiland van West Indië. De oorzaken, die tot deze houding leidden, worden ons duidelijk als wij ons iets meer verdiepen in de economische verschijnselen die deze gemeenschap beheerschen.

* * *

Uiteraard worden deze verschijnselen primair beheerscht door den natuurlijken rijkdom van het eiland. In een studie van de United States Tariff Commission [1]) wordt opgemerkt, dat groote, natuurlijke belemmeringen de economische ontwikkeling van Barbados beperken. De bodem is dermate schraal, dat vele normale landbouwvormen slechts op beperkte schaal kunnen worden toegepast, daarnaast heeft het eiland geen speciale eigenschappen, die het een sterke concurreerende positie ten aanzien van eenig product zouden kunnen verleenen. Barbados bezit geen rijkdommen noch aan mineralen noch aan bosschen.

Ongeveer de helft van het totaal aan beschikbaar land op het eiland wordt in beslag genomen door suikerplantages. In aanvulling daarop bestaan achttienduizend kleine landbouwperceelen in privaat bezit, waarvan veertienduizend minder dan een acre groot zijn [2]).

Hoewel de plantageeigenaren de meeste loonen op het eiland uitkeeren, hebben zij gedurende het hoogtepunt van het suikerseizoen slechts negentienduizend werknemers in dienst, daarnaast duurt de oogstperiode slechts vier maanden. Tengevolge van het feit, dat een zoo groot gedeelte van het eiland in cultuur gebracht is voor het winnen van suiker, gepaard aan de geringe werkgelegenheid en een bevolkingsdichtheid van 1200 zielen op een vierkante mijl, heeft het eiland ten alle tijde te worstelen met een arbeidsoverschot eenerzijds en een landtekort anderzijds. Ongeveer 68 percent van de gezinnen leeft in houten hutten van een of twee kamers. Men produceert niet voldoende groenten om tegemoet te komen aan de behoeften van de bevolking, vee- en vruchtenteelt zijn praktisch onbekend. De belangrijkste importartikelen zijn voedingsmiddelen.

Tot zoover de mededeelingen, die in dit rapport zijn opgenomen.

(*Slot volgt*).

---

[1]) Commercial Policies and Trade Relations of European Possessions in the Caribbean Area, a report on Recent Developments in the Trade of the European posessions in the Caribbean area, with special references to Trade with the United States, report no. 151, second series, 1943.

[2]) In meer radicale kringen wordt aangenomen, dat men op Barbados, teneinde een familie te voeden, minstens 3 acres in cultuur moet brengen.

KRONIEK

SURINAME

Bij allerlei gelegenheden is en wordt ons verteld dat het Suriname-probleem is een bevolkingsprobleem. Waarmede niet bedoeld wordt een tegenstelling aan te geven tot andere problemen, welke bij de beoordeling der voor enig land geldende omstandigheden in het oog gehouden behoren te worden, a.d.z. problemen met betrekking tot klimaat, bodemgesteldheid, ligging enz., maar meer speciaal het probleem der te weinig talrijke bevolking, in verhouding tot de oppervlakte van het gewest.

Nu is inderdaad Suriname het op één na dunst bevolkte der Zuidamerikaanse landen; alleen Frans Guyana heeft per oppervlakte-eenheid nog minder inwoners, Brits Guyana is naar verhouding slechts weinig dichter bevolkt en dan volgt, als mensenarm land, de republiek Bolivia, met haar bergachtige bodem, gevormd door de hoge plateaux der Cordilleras.

Dat juist de Guyanas de geringste bevolkingsdichtheid hebben behoeft geen verwondering te wekken. Zij immers hebben in historische tijden nimmer een ook maar enigszins belangrijk aantal inwoners geherbergd — en in praehistorische vermoedelijk ook niet. Deze landen zijn van buiten af bevolkt, voor zover en naar mate de Europese exploitanten werkkrachten van node hadden.

Verder voortgezette immigratie is dus het enige middel om de Surinaamse bevolking in een enigermate snel tempo te doen aangroeien. De vraag is maar van wie het initiatief zal moeten uitgaan, van de overheid, van ondernemers, of van onderdak zoekenden en hun leiders.

Vóór alles dient in het oog gehouden te worden dat, in onze tijd en waar het een tropisch land betreft, de immigratie een in dat land aanwezige basis behoort te hebben. Tot dusver was dit het plantagebedrijf, dat de nieuwkomers (negerslaven en Aziatische contractarbeiders) opnam, ten behoeve van welk bedrijf de immigratie zelfs in het leven geroepen was. Moet er opnieuw een zodanig bedrijf opgebouwd worden — en de post van zeven millioen, de hoogste der begroting van het welvaartsplan, uitgetrokken ter financiering ener nieuwe bananencultuur, wijst in die richting — dan zal wederom de aanvoer van plantage-arbeiders georganiseerd moeten worden. En dan zal, aangezien voor het ogenblik op Aziaten niet te rekenen valt, het oog gericht moeten worden op de Antillen.

Nu is het dichtsbevolkte — en zeker niet het welvarendste — eiland in de Caraibische Zee het sedert kort ook al politiek geëmancipeerde Porto Rico, met zijn grote contingent blanke, voor blank doorgaande,

of bijna blanke, op handenarbeid aangewezen inwoners, Inderdaad zijn er aldaar reeds stemmen opgegaan voor verhuizing naar Suriname, een denkbeeld echter waaraan een ander verbonden scheen te worden, dat n.l. van annexatie. Aangenomen mag worden evenwel, dat Suriname onder de Nederlandse vlag verlangt te blijven en slechts immigranten zal willen toelaten, die bereid zijn onder die zelfde vlag te leven en te werken.

Intussen is er de laatste tijd ook weder veel te doen geweest over het vraagstuk der versterking van de bodemvaste bevolking door immigratie van Europeanen, nadat het ook in de zeventiende, de achttiende en de negentiende eeuw herhaaldelijk onder de ogen gezien was.

Met stilzwijgen kan voorbijgegaan worden het in een onzer Zuidelijke provincies gerijpte denkbeeld om plattelanders met vijf honderd gulden op zak naar Suriname te laten trekken, om aan de Coppename te gaan koloniseren.

Ernstiger lijkt het plan van de Freeland League om Suriname tot toevluchtsoord te bestemmen voor Joden uit Oost Europa, die in hun nieuwe woonoord industrieën zouden moeten vestigen. Industrieën waarvoor in Suriname geen enkele zichtbare basis aanwezig is. Dat de intocht zelfs van een betrekkelijk klein aantal nieuwkomers, die niet van de aanvang af productieve arbeid te verrichten zouden vinden, in een economisch zoo kwetsbare samenleving als de Surinaamste eigenaardige gevaren zou kunnen opleveren, zal natuurlijk eventueel voor de verantwoordelijke autoriteiten een punt van overweging zijn. Om niet te spreken van de mogelijkheid dat een soort staatje in de staat ontstaan zou, een herhaling dus van het geval der zogenaamde Hollandse boeren van 1845.

De laatste faze nu in de geschiedenis der „blanke" kolonisatie is het onderzoek dat ingesteld is naar de mogelijkheden van de mechanische landbouw in Suriname. De conclusie waartoe de deskundigen gekomen zijn is deze, dat zodanige landbouw met succes zou kunnen uitgeoefend worden door Nederlandse boeren, met rijst als voornaamste product. Om als vestiging van blanken te kunnen voortbestaan zou de kolonie uit ten minste honderd gezinnen samengesteld moeten zijn — en om een behoorlijk levenspeil te kunnen handhaven zou ieder bedrijf honderd H. A. groot moeten zijn. Aangezien de kolonisten hun bedrijf direct na aankomst ter hand zouden moeten kunnen nemen en er geen voor onmiddellijke vestiging geschikte terreinen te vinden zijn, zouden tienduizend H. A. te voren ontgonnen moeten worden, af- en toevoer van water geregeld, huizen gebouwd enz. Dit alles zou een niet onbelangrijk hogere uitgaaf vorderen dan hetgeen in het welvaartsplan ten behoeve van immigratie en transmigratie voorzien is, terwijl bovendien de kolonist zelf nog over een kapitaal zou moeten beschikken, voor machines, gereedschap enz., groter dan de meesten der gegadigden zelf zouden kunnen of willen fourneren.

Men vraagt zich af waar het om te doen is, Suriname te helpen, of Nederland. Dat de uitvoering van het plan aan Suriname groot voordeel zou brengen valt moeilijk in te zien en het aantal Nederlandse boeren en boerenzoons die met smart naar een eigen bedrijf verlangen

is zó groot, dat de uittocht zelfs van enige honderden gezinnen naar Suriname de nood niet in belangrijke mate zou verlichten.

De kansen voor Suriname als rijst exporterend land zijn, althans voor het ogenblik, gunstig en zij zullen gunstig blijven, wanneer werkelijk de rijstbouw in Achter Indië als „paupercultuur" bestemd is om niet te herleven. Onder de tegenwoordige omstandigheden kan elk surplus van Surinaamse padi — tegenwoordig van bestuurswege aangekocht en voor uitvoer vrijgegeven — afzet vinden bij het pelbedrijf, hetzij het Nederlandse, of het nieuwe op Curaçao gevestigde. Voor de inheemse pellerijen blijft zodoende niets anders ter verwerking over dan het voor de locale consumptie bestemde — en het voor de eigen veeteelt nuttige bijproduct gaat grotendeels voor Suriname verloren.

Wanneer er van industrialisatie gesproken wordt, dan valt te bedenken dat zelfs aan de verwerking ter plaatse van eigen bodemproducten in Suriname moeilijkheden verbonden zijn, welke slechts door ervaren deskundigen van elders ten volle overzien kunnen worden.

Het Surinameprobleem is sedert de jaren vóór 1940 in zoverre niet veranderd, dat het nog altijd bij uitstek een van economische aard is, al moge dan na de oorlog het staatkundige, vooral daarginds, de aandacht zijn komen vragen, zo men wil wat luider dan eigenlijk goed en nuttig is.

Een novum in de politieke geschiedenis van Suriname heeft zich in het begin van dit jaar voorgedaan, toen het bestuur van een der inheemse vakbonden zich bij telegram tot H.M. de Koningin wendde, met het verzoek de tegenwoordige president van het hof van Justitie tot gouverneur te benoemen, zodra de ambtstermijn van de huidige landvoogd verstreken zal zijn. Althans twee der politieke partijen in Suriname, de Moeslim Partij en de Hindoe Partij, hebben adhaesie betuigd. Aangenomen mag worden dat men geheel ter goeder trouw gehandeld heeft en zelfs de mogelijkheid niet voorzien heeft dat de kansen voor de Heer Buiskool, mochten deze aanwezig zijn, door de aanbeveling slechts geschaad konden worden.

Deze zeer voor Surinaamse belangen ijverende hoge ambtenaar deed het vorige jaar te Amsterdam een boekje verschijnen, waarin beschouwingen gegeven worden van sociaal-economische en staatkundige aard, ten aanzien van het huidige en het toekomstige Suriname. Men kan in dit werkje o.a. de stelling lezen, dat politieke en economische hervormingen hand aan hand moeten gaan, dat autonomie ook nieuwe economische mogelijkheden zal openen en dat een autonoom Suriname zelf de verantwoordelijkheid voor de eigen economische ontwikkeling zal moeten dragen, ook al zullen de voor die ontwikkeling nodige geldmiddelen geleend moeten worden, eventueel van Nederland.

Men denkt onwillekeurig terug aan de tijd toen de Westindische regeringsreglementen van 1865 voorbereid werden. Ook toen meende men dat Suriname (en Curaçao) door meer zelfstandigheid — en dus meer verantwoordelijkheid — zelf de weg tot het verkrijgen van meer welvaart zouden kunnen vinden.

De uitkomst is een andere geweest.

Mei 1947 M.

NEDERLANDSCHE ANTILLEN

Een van de belangrijke vraagstukken van deze tijd is de voorziening van de Nederlandse Antillen met nieuws uit Nederland en, wat misschien van nog meer betekenis is, de voorlichting van Nederland omtrent de Antillen. Deze laatste is nu zeker niet veel beter dan zij vóór de oorlog was. Na de bevrijding en verleden jaar leek het even, dat het beter zou gaan, maar dat is van korte duur gebleken. *Curaçao*, het weekblad, van 24 Mei 11. doet een boekje open over de aanstelling van correspondenten van Nederlandse bladen in die tijd, en het is maar goed, dat de „brieven uit de West", toen in de Nederlandse pers verschenen, alweer een tijdje tot het verleden behoren.

Uit de kranten van Curaçao en Aruba nemen de bladen in Nederland eigenlijk zo goed als nooit meer iets over, en dat is begrijpelijk, want, als men wachten moet op de zeepost, omdat men niet tot de voor drukwerk zo kostbare luchtpost zijn toevlucht wil nemen, dan is het hopeloos. Om dit duidelijk te maken stel ik vast, dat op heden, 1 Juni, 1947 de laatste door mij per zeepost ontvangen kranten o.a. zijn: *Beurs- en Nieuwsberichten* van 1 April, *La Union* van 24 April en de *Amigoe di Curaçao* van 8 April. Dat wijst er ook op, dat men ginds niet elke gelegenheid aangrijpt om de bladen te verzenden. — Het aangehaalde nummer van *Curaçao* breekt de staf over het werk der Parlementaire commissie en verwijt haar lichtvaardigheid: zij liet zich gebruiken „als een klachtenbureau zonder die klachten te onderzoeken. Wel heeft men aan verschillende groepen en personen gelegenheid gegeven hun meening te uiten, doch men heeft niet gezocht naar een toetsbord, waarop de gegevens gewaardeerd konden worden". Hoe kon het anders, zouden wij willen vragen, waar geen der leden iets meer van Curaçao wist, dan in een paar weken vluchtig bijeen te garen was! Het rapport geeft ten minste geen blijk van meer kennis.

Hoe kan men zich hier te lande van de West-Indische eilanden op de hoogte stellen? Door geregeld *De West-Indische Gids* te lezen, maar een handboek, dat in niet te groot bestek alles geeft, wat men ter orientering nodig heeft, ontbreekt. Levendig herinner ik mij hoe ruim 25 jaar geleden de gouverneur Helfrich zich voorbereidde, door met de *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië* als wegwijzer de verschillende van belang zijnde onderwerpen te bestuderen. Nu heeft deze encyclopaedie niet veel meer dan geschiedkundige waarde, al kan het werk zich als zodanig nog ter dege doen gelden.

Een paar maanden geleden gaf — niet heel duidelijk — de *Amigoe* de raad „de oude encyclopaedie voor West-Indië opnieuw te drukken."

Het was beter bedoeld dan gezegd, want even verder schrijft het blad, dat deze encyclopaedie „zeer sterk verouderd" is, en dat aan de hand daarvan gemakkelijker een nieuwe op te bouwen is. „Gemakkelijker" zeker, maar gemakkelijk allerminst. Het zal een reuzenwerk worden. Er is geld voor te krijgen, zegt het blad. Dan is het te ondernemen, mits Curaçao behalve met geld ook meewerkt door de nodige arbeid, die eraan vastzit, te verrichten. Daartoe is in de eerste plaats

een beroep te doen op het Curaçaos genootschap van wetenschappen en op hen, die hun krachten geven aan het Curaçaos museum.

Beurs- & Nieuwsberichten van ruim een week geleden heeft meegedeeld, dat het „voorontwerp" tot wijziging der staatsregeling bij de Staten is ingediend „ter vertrouwelijke kennisneming". Als „Groot nieuws" neemt het blad deze mededeling „van officiële zijde" op. Maar 7 Mei had het reeds een telegram van zijn „bijzondere correspondent in Nederland" opgenomen met het bericht, dat het wetsontwerp bij de Raad van State was ingediend, zodat het zou zijn „een kwestie van ongeveer zes weken, dat het ter behandeling in het Parlement komt."

Men heeft in deze hele zaak voortdurend met termijnen gegoocheld en daardoor teleurgestelden gemaakt. Het zal wel niet anders zijn, dan dat het ontwerp allerminst ter kennisneming bij de Staten is ingediend, maar om daarop overeenkomstig het grondwettelijk voorschrift van raad te dienen. Men behoeft geen pessimist te zijn, om te veronderstellen, dat de Staten-Generaal vóór het zomerrecès niet veel meer aan deze zaak zullen kunnen doen. Nog twee dingen, die hiervoor van belang zijn, hoorde ik: de heer Da Costa Gomez, die nog altijd lid der Staten is, zou de wens hebben te kennen gegeven, om de behandeling van het ontwerp in de Staten mee te maken, en het ontwerp zou binnenkort openbaar worden gemaakt. Ook de vertrouwensmannenkwestie zou spoedig aan de orde komen.

„In politicis samenvattend is de Parlementaire Commissie van oordeel" zo zegt haar verslag, „dat de politieke partijen .... in de Nederlandse Antillen nog in haar eerste ontwikkeling zijn; aan vele gedachten en plannen moet nog een concrete vorm gegeven worden." Veel meer dan een historisch feit wordt hier niet als oordeel der commissie voorgezet. De Rooms-Katholieke partij is 10 jaar oud en heeft enige jaren daarvan geslapen, en de Democratische partij is ruim twee jaar oud. Andere partijen zijn er nog niet. Vele jaren terug was er de Curaçaosche Vrijheidsbond gedurende korte tijd; deze had geen levensvatbaarheid, niet alleen omdat er geen kiesrecht was. Belangrijker lijkt de vraag, die de Parlementaire commissie niet stelt, of het Curaçaose volk politiek voldoende rijp is. Daarover wordt verschillend gedacht. Chumaceiro en C. D. Meijer gaven vele jaren geleden een bevestigend antwoord, en Da Costa Gomez heeft altijd hetzelfde beweerd, maar *De Branding*, het orgaan van de St. Thomas-kring had het verleden jaar over het volk, „dat wel heeft leren lezen en schrijven maar nog niet zelfstandig heeft leren denken," en *Beurs- & Nieuwsberichten* van 30 Juli 1936 sprak uitdrukkelijk van de politieke onrijpheid van het Curaçaose volk.

Cort van der Linden heeft ter verdediging van het algemeen kiesrecht eens gezegd: „Wat van de kiezer tegenwoordig wordt verlangd is niet bekwaamheid tot oordelen over tal van vragen van staatsbeleid, maar alleen een zodanige belangstelling in de publieke zaak, dat hij zich rekenschap geeft met de beginselen van welke politieke partij hij zich het best kan verenigen." Zoekt men het met deze uitspraak meer in de partij dan in de kiezer, dan is het duidelijk — ook met de uitspraak der Parlementaire commissie — dat er in de Nederlandse Antillen nog heel wat voor de partijen en voor het partijwezen te doen is.

Amsterdam 1 Juni 1947

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

Echo's uit de Missies. 25 Mei 1947, no. 6. Een Amerikaan vol lof over Curaçao [uit Indisch Missietijdschrift 1947, no. 3–4]. — Hoe Monseigneur bij ons verwelkomd werd, door St. Marie Auxilia [in Suriname].

Economisch-Statistische Berichten. 30 April 1947. De dollarvoorziening van Curaçao, door P. G. Ridder.

Haagsche Post. 17 Mei 1947. Uit de Fransche Antillen. Parijs van de Caraibische zee.

Idem. 24 Mei 1947. Uit Curaçao.

Historia. Juni 1947 no. 6. De verkoop van Suriname door Fred. Oudschans Dentz.

Je Maintiendrai. 30 Mei 1947. Het onderwijs in de West. Taal en autonomie der gebiedsdelen, door W.

Nieuw Suriname. 9 Mei 1947, no. 42. Suriname in de komende maanden (radiocauserie) door L. A. M. Lichtveld. — Wat Suriname behoeft (radiocauserie) door W. F. H. Laret. — Paramaribo-Nickerie. — Brief uit Suriname, door Theod. A. Comvalius. — Anansi en Kakalaka.

Ons Suriname. April 1947, no. 4. Javanen-Zending, door H. Hengeveld en C. Hengeveld-Schakel. — God zij steeds met U. (Zuster Nelly's afscheid van Ganzee), door Zr. Lies van Woerden, P. Schüngel en P. A. de Groot.

Idem. Mei 1947, no. 5. Als de dromenden..., door P. M. Legêne [reis naar Suriname]. — De Promin-behandeling van de Leprozen, door P. M. Legêne.

Ons vrije Nederland. 17/31 Mei 1947. Zestig millioen politieke sinaasappelen.

Oost en West. 11 April 1947 no. 8. 25 April 1947 no. 9 en 9 Mei 1947, no. 10. Kroniek van Curaçao, door El.

Op den Uitkijk. Mei 1947. no. 8. Mary Pos interviewt de gouverneur van Suriname, Z.E. J. C. Brons.

The Grace Log. Jan.–Febr. 1947. Colorful Curaçao door Betty Reef.

The Listener. 20 Maart 1947, no. 947. British Colony in South America (British Guiana), door A. J. Seymour. I. The Coastal Strip. II. The Hinterland, door F. A. Fulford.

Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Deel 71, jg. 1946, afl. 23 en 24. Diergeneeskunde in Suriname, door J. Frickers.

Tijdschrift van het Koninklijk Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Maart 1947. Uit de geschiedenis van de hoofdplaats van Suriname en een evacuatieplan in het midden der 18de eeuw, dat geen voortgang had, door Fred. Oudschans Dentz. — De politieke ontwikkeling in het Caribisch gebied (Cuba, Haiti, San Domingo, Curaçao), door Joh. van de Walle [lezing op 9 December 1946 voor het K.N.A.G. en de verenigingen „Oost en West", „Nederland-Indië" en „Onze Vloot"].

Vrij Nederland. 22 Maart 1947, no. 30. Vrijheid in de West, door Lou Lichtveld.

Vrij! Weekblad van de Partij van de vrijheid. 11 April 1947. Een te lang vergeten stuk grondgebied [Suriname].

Wereldspiegel. Emigratie naar Suriname, door F. Blijd.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Black Caribbean, door R. W. Thompson. 1946, geïll. *f* 8,50.

Berichten van de Afdeeling Handelsmuseum van de Kon. Vereeniging Indisch Instituut, no. 211. Enkele opmerkingen over de afzet van het West-Indische zeezout, door ir. W. Spoon [overgedrukt uit „De West-Indische Gids" van December 1946].

Idem. no 212. Houtverkoling in overzeesch Nederland voor metallurgische doeleinden, door ir. W. Spoon [overgenomen uit: „Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift" van December 1946] *f* 0,75.

Bulletin van het departement Landbouwproefstation in Suriname, no. 60, Sept. 1946. Resultaten van een onderzoek naar wilde Heveabomen in het stroomgebied van de Boven-Coppename. Met tabn. en krt. door D. C. Geijskes

Curaçao. De parel der Nederlandsche Antillen, door Amilco [Baron Van Asbeck]. N.V. Curaçaosche drukkerij en uitgeversmaatschappij. 1947.

Israëlietische Almanak voor het jaar 5707, uitgegeven voor Curaçao en Aruba vanwege het Joodsch Hulpcomité. Samengesteld door rabbijn Is. Jessurun Cardozo.

Manuel Carel Piar, door John de Pool. Star & Herald, Panama.

Matoe. [belevenissen van den schrijver in het oerwoud met enkele dieren] *f* 0,75. Verkrijgbaar bij de redactie „Stethoscoop" en „Spectrum" te Paramaribo.

Suriname nu en straks. Een sociaal economische en staatkundige beschouwing door mr. dr. J. A. E. Buiskool. Uitg. W. L. Salm & Co. Amsterdam, 1946, *f* 5.90.

Verslag van de Parlementaire Commissie Suriname en de Nederlandsche Antillen nopens haar bevindingen in de West-Indische Gebiedsdelen van het Koninkrijk der Nederlanden. Vastgesteld 2 April 1947.

Aangeboden aan den Voorzitter der Tweede Kamer. Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen 1946–1947. Tweede Kamer 443–1.2.

Verslag van de Koninklijke Nederlandsche Stoombootmaatschappij over de jaren 1940–1945.

The Negro in the Caribbean, door Eric Williams. Bronze Booklet. Number 8. 1942.

O.D.

BLADVULLING

In het weekblad *Curaçao* van 17 Mei 1947 betoogt K., in een stukje over ,,De Geneeskundige School te Paramaribo", dat de Surinamers, die pogen het Nederlandsche arts-diploma voor den Surinaamschen abiturient gemakkelijker bereikbaar te maken, op den verkeerden weg zijn.

De Surinaamsche gediplomeerde heeft geen Middelbaar of Gymnasiaal onderwijs genoten, maar een Mulo-school gevolgd. Zijn vakkennis deed hij op aan een school, die niet voldoet aan eischen, welke men in dezen tijd stellen mag. Met deze kennis gewapend, komt hij in Nederland, waar men hem van het toelatingsexamen tot de Universiteit vrijstelt en hem bovendien het candidaatsexamen schenkt. Is het nu werkelijk onredelijk, dat de Medische Faculteiten 's mans vakkennis willen toetsen door hem het doctoraal examen, d.w.z. het theoretisch geneeskundig examen, te laten afleggen — waar het allereerst de theoretische grondslagen van het vak zijn, waarin men in Paramaribo te kort schiet?

De Parlementaire Commissie neemt tegen den bestaanden toestand stelling met een langdradige uiteenzetting, met als algemeene strekking: Wat worden die Surinamers toch achteruitgezet!

Verbetering kan echter geen gevolg zijn van verlaging der Nederlandsche eischen, maar kan alleen voortkomen uit verhooging van eigen peil.

P. W. H.

BARBADOS AAN DEN VOORAVOND VAN VERANDERINGEN

II (slot)

DOOR

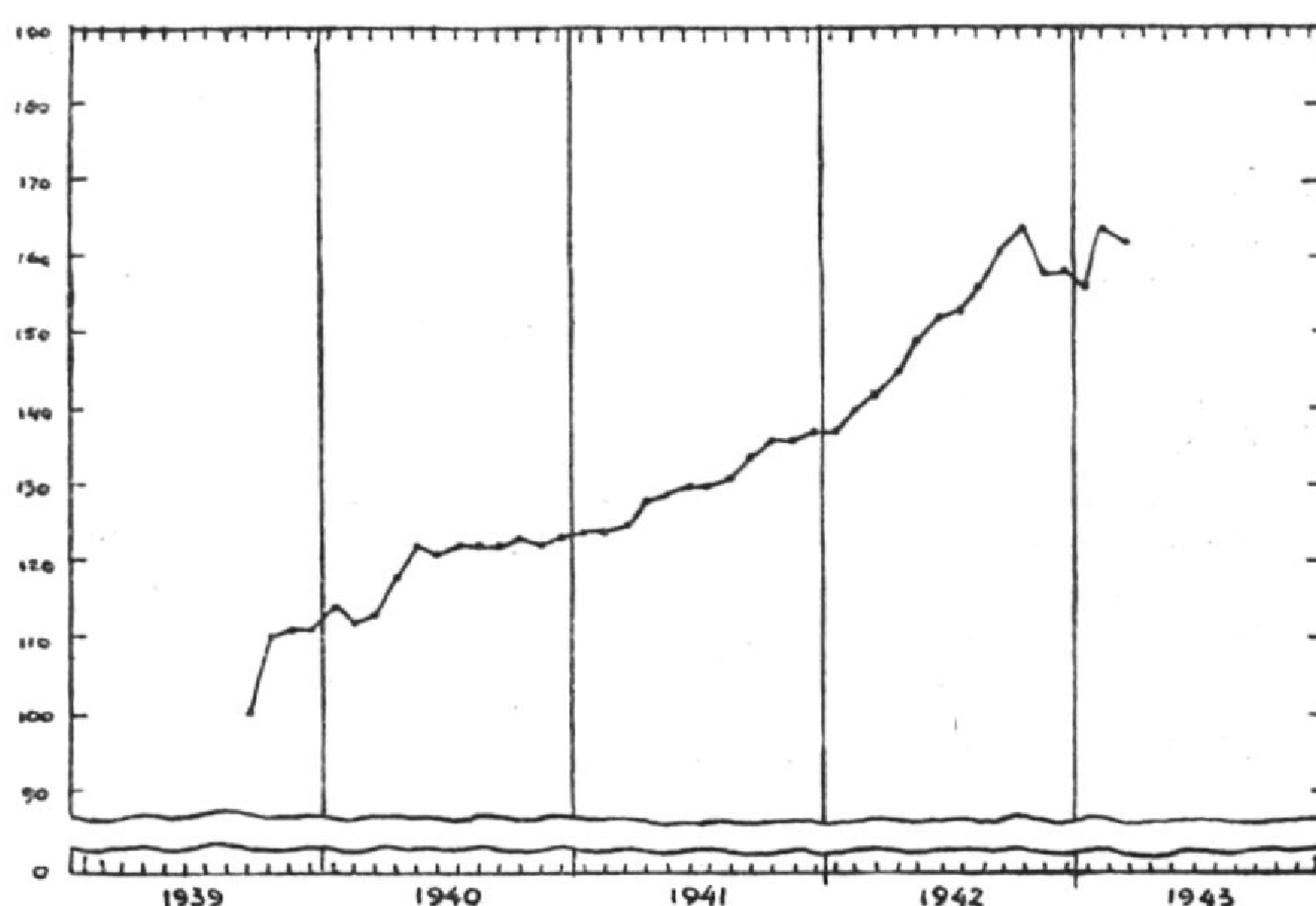
J. V. D. WALLE

Uit andere gegevens blijkt, dat de Amerikaansche rapporteurs de toestanden ten aanzien van de veeteelt iets te somber schetsen. De overige gegevens kloppen geheel met de speciale studie van Dr. Frederic Benham over „Het nationale inkomen van Barbados". Uit tabel 13 van deze studie, waarin een overzicht van de inkomsten over 1942 wordt gegeven, blijken de volgende bijzonderheden:

	aantal	in duizendtallen £
1. Landarbeiders (bijna allen arbeiders op suikerplantages)	21000	450
2. Visschers.	1500	50
3. Arbeiders in suikerfabrieken (3 maanden)	5000	65
4. Arb. in andere fabrieken en openbare bedrijven.	2000	100
5. Havenarbeiders en kruiers	2000	75
6. Transport (inclusief taxis)	2000	100
7. Handwerkslieden (timmerlui, metselaars, kuipers).	5000	200
8. Winkelbedienden	5000	200
9. Gouvernements- en andere kantoorbedienden	5000	400
10. Naaisters, kleermakers etc.	4000	100
11. Politiebeambten.	600	65
12. Hulponderwijzers	700	40
13. Wegwerkers etc..	600	50
14. Gouvernements en gemeentelijke employees, niet elders ondergebracht.	1000	50
15. Huispersoneel.	20000	300
16. Venters, etc.	6000	250
17. Alle anderen (naar schatting)	1500	95
Totaal	82900	2590

Nu spreekt het vanzelf, dat de invoer van levensmiddelen, grootendeels afkomstig uit de Vereenigde Staten van Noord Amerika, tijdens den oorlog een sterke prijsstijging vertoonde. Hoewel de loonen, die Dr. Benham noteerde, in vergelijking tot andere eilanden in West Indië buitengewoon laag zijn, wordt verondersteld, dat het vooroorlogsche loonpeil nog lager was, hoewel de loonstijging tijdens den oorlog geen gelijken tred hield met de stijging van het algeheele levenspeil, die hieronder, dank zij de statistieken, gepubliceerd in de uitgave van het Amerikaansche Staatsdepartement *The Caribbean Islands and the War*, wordt opgenomen.

In het algemeen kan dan ook gezegd worden, dat op Barbados, waar, in tegenstelling tot Trinidad, Jamaica, Britsch Guiana en andere West Indische eilanden, geen buitengewoon belangrijke

Barbados (statistiek)
Stijging van levenskosten gedurende den oorlog......

defensiewerken werden uitgevoerd, de oorlog een vooral sociaal ontwrichtende werking had.

Temidden van dezen oorlog nu traden verschillende denkbeelden naar voren, die tot bedoeling hadden het „Barbados probleem" tot een oplossing te brengen. De gegevens waren, als we het voorgaande in het kort samenvatten:

A. Schrikbarende overbevolking,

B. Buitengewoon lage loonen,

C. Ernstige seizoen werkloosheid, daar de belangrijkste suikerplantages slechts enkele maanden arbeid leveren.

De sociale ontevredenheid, die tengevolge van deze oorzaken ontstond, beperkte zich niet alleen tot de proletarische landbouwersmassa's, doch nam een universeel karakter aan. Ook subalterne ambtenaren, politiebeambten, onderwijzers, kantoorbedienden, handwerkslieden en vele anderen slaagden er slechts matig in om zich een eenigszins redelijk bestaan te scheppen.

De oplossingen, die aan de hand gedaan werden, en die in de pers, zoowel op Barbados als daarbuiten, menigmaal besproken werden, zijn in groote lijnen als volgt te onderscheiden.

Directe steun van Engeland, welke oplossing onder andere werd voorgesteld door de ,,Royal Commission", die onder leiding van Lord Moyne in 1938 een bezoek aan West Indië bracht [1]).

Deze steun zou dan niet alleen tot bedoeling hebben de bevolking als het ware te ,,bedeelen", doch zou vooral moeten dienen om het denkbeeld te verwezenlijken, op Barbados kleinere en ook eenigszins grootere industrieën te vestigen, die gedurende het geheele jaar arbeid zouden kunnen leveren. Dit op zichzelf aanvaardbare plan, stuitte in de praktijk op tal van bezwaren, w.o. ongeschooldheid van de arbeiders en de onmogelijkheid om tijdens den oorlog machines te krijgen, en werd nog niet op noemenswaardige schaal ten uitvoer gebracht.

Een andere oplossing, waarop Orde Browne reeds gewezen had, en waarop ook de gouvernementeele commissie van '37 de nadruk had gelegd, was een vermindering van de winstmarge der particuliere ondernemers, met het doel de loonen te verhoogen. De introductie van dit denkbeeld leidde in 1945, toen de toestand steeds erger werd, tot revolutionaire woelingen, waarbij de arbeiders, die in een gewijzigd betalingsysteems in de plantagebedrijven een loonsverlaging zagen, een voor Barbados ongekende sabotagetechniek toepasten door des nachts de suikervelden in brand te steken. De plaatselijke overheid stond tegenover deze techniek volkomen weerloos, terwijl de plantageeigenaren moesten toezien, dat voor meer dan 260 tot 300 duizend pond sterling aan suiker in vlammen opging [2]).

---

[1]) Zie de ,,Recommendations of the Royal Commission 1938–1939".

[2]) De mededeeling dat in totaal voor 260 tot 300 duizend pond sterling aan suiker verwoest werd is afkomstig van een der conservatieve leden van de ,,Assembly". Het conflict ,dat aan deze ongekende sabotage ten grondslag lag, was ontstaan naar aanleiding van het feit,

Uiteraard echter is het plan om de werkgevers te dwingen tot de uitbetaling van hoogere loonen niet eenvoudig. Hoewel in sommige gevallen — en dat bleek wel uit het onderzoek van de commissie in 1937 — de winstmarge inderdaad groot was, mag toch niet worden vergeten, dat in een tenslotte kapitalistische maatschappij als de Barbadiaansche, de wet van vraag en aanbod een grooten invloed op het loonpeil heeft, terwijl, tengevolge van de overbevolking, het aanbod van arbeid nu eenmaal gewoonlijk grooter is dan de vraag.

De overheid had dan ook tot zeer ingrijpende maatregelen moeten overgaan, die een Gouvernement van een Britsch eiland in West Indië niet kan nemen, zonder in botsing te komen met de Regeering te Londen, terwijl de Conservatieve Regeering van Churchill tijdens den oorlog, hoe progressief deze Regeering in vele opzichten ook was,niet zou hebben medegewerkt aan een poging om de economische verhoudingen op Barbados zoodanig te „leiden", dat men de socialisatie grootendeels had moeten doorvoeren.

Een derde mogelijkheid, die, in tegenstelling met de vorige, tevens met succes in praktijk gebracht werd, was emigratie, zij het tijdelijk, naar de Vereenigde Staten van Noord Amerika, waar men met een tekort aan arbeiders worstelde [1]). Deze mogelijkheid werd door de arbeiders van Barbados gretig aangegrepen. De Gouverneur maakte van de neiging tot tijdelijke emigratie gebruik, door te dreigen, dat men aan de emigratie een einde zou maken, als de arbeiders het in brand steken van suikervelden niet zouden staken. Dit dreigement, hoewel het eenige uitwerking had, was overigens niet sterk genoeg om aan dezen vorm van den socialen strijd paal en perk te stellen.

Voorts lieten de arbeiders weten, dat zij er wel prijs op stelden om naar het noordelijk deel van de Vereenigde Staten te vertrekken, doch zeer ongaarne te werk gesteld werden in de zuidelijke Staten van de Amerikaansche federatie, in verband met de scherpe raciale onderscheidingen, die daar gemaakt worden.

De tijdens den oorlog opgerichte, Anglo Amerikaansche Caraibische Commissie, welke sedert dit jaar, nu Nederland en Frankrijk als gelijkberechtigde partners aan haar werkzaamheden

dat de arbeiders terug wilden naar het „flat rate system". Dit was vervangen door het „sliding scale system", waarmede de arbeiders niet tevreden waren.

[1]) Volgens „Report of the Anglo American Caribbean Commission to the Governments of the United States and Great Britain for the year 1944" waren in dat jaar in de V.S. in totaal 30.365 arbeiders uit Br. West Indie te werk gesteld, waarvan 3605 uit Barbados.

deelnemen, bekend staat onder den naam van „Caraibische Commissie", deed het hare voor de bevordering van de z.g. „inter-island trade", als vierden stap op den weg naar economische verbetering. Het gevolg hiervan was, dat op Barbados een z.g. „schoonerpool" tot stand kwam, een centrum van Caraibische schoenervaart, dat van zeer groot belang was, daar tijdens den duikbootoorlog de vaart met stoom- en motorschepen aan veel grootere gevaren bloot stond, dan de zeilscheepvaart.

Daarnaast, hetgeen ook duidelijk bleek uit een uitvoerig Memorandum van Dr. Frederick Benham [1]), werd de aandacht gevestigd op het feit, dat de Britsche eilanden onderling geen toleenheid vormen, doch invoerrechten heffen op elkanders producten. Dezelfde toestand dus als die betreffende de twee Nederlandsche Westindische gewesten, in hun onderlinge verhouding als afzonderlijke eenheden.

Het optreden van de Anglo Amerikaansche Caraibische commissie had een tweeledige uitwerking, die op den duur misschien het hare zal bijdragen tot de oplossing van het Barbadosprobleem. De commissie wenschte de „Caribbean area" als een „economische eenheid" te zien, hetgeen tot gevolg had, dat men zich, zij het buiten de commissie, afvroeg of de nationaal begrensde gebieden, in casu de Nederlandsche, Fransche, Britsche en Amerikaansche territoria, geen onderlinge federaties zouden kunnen gaan vormen, teneinde onder leiding van *centrale* gouvernementen, gemeenschappelijke economische belangen te dienen.

Er was niets bijzonders in het feit, zoo merkte men in het verslag van de A.A.C.C. over het jaar 1944 op, dat men de Caraibische problemen in het midden der beschouwingen stelde. Die problemen waren bekend en werden reeds sedert jaren door de betrokken regeeringen bestudeerd, doch, zoo schreef men verder: „*What was entirely new in the Caribbean, and largely new in world history was that the Goverments concerned* [2]) *should have made an approach to the problem on a regional basis*; should have taken the view that international cooperation, on that basis, would provide a powerful auxiliary in the fight for progress; and should have set on the necessary machinery for the purpose".

---

[1]) British West Indian Inter Colonial Trade, memoranda by Frederick Benham Ph. D. B. St. (Econ), published by Development and Welfare in the West Indies.

[2]) Hiermede bedoelt men de Regeeringen der respectieve moederlanden.

De Anglo Amerikaansche Caraibische commissie legde tevens veel nadruk op het feit, dat „*The Caribbean territories with few exceptions, rely heavily upon imported food*" [1]).

In het bijzonder had deze uitspraak voor Barbados beteekenis, waar men, teneinde te voorzien in eigen behoeften, tijdens den oorlog poogde een deel van het land, dat gebruikt werd voor de suikerproductie, te veranderen in tuinbouwgebieden, in het belang der locale voedselvoorziening.

Niet zonder trots deelde Mr. H. Hayden, directeur van het departement van onderwijs van Barbados op de tweede West Indische conferentie, die in het begin van 1946 te Charlotte Amalie op St. Thomas werd gehouden, mede, dat in de jaren 1938–39, 42.000 acres op Barbados met suiker beplant werden, terwijl in de jaren 1944–45 het suikerareaal 37.000 acres, en het gebied, bestemd voor de productie van voedselgewassen voor locaal gebruik, 23.000 acres bedroeg [2]).

In feite wijzen deze cijfers niet op een ernstigen achteruitgang van de suikerindustrie op Barbados, doch in werkelijkheid op een intensieveren kleinen landbouw, die reeds vóór den oorlog op Barbados bestond, hoewel hieraan toen minder aandacht werd besteed dan uiteraard tijdens den oorlog het geval was.

En, hoe vreemd het ook moge klinken, men verlangt ook niet naar een verandering, die tot gevolg zou hebben, dat eilanden zooals Barbados compleet van economische structuur zouden veranderen, en de grootere suikerondernemingen universeel zouden moeten plaats maken voor het kleinlandbouwbedrijf, wat tot gevolg zou hebben, dat de proletarische landarbeidersmassa's zouden veranderen in min of meer „selfsupporting" boeren. Men hoopt in den grond der zaak zelfs in links-radicale kringen de beide vormen naast elkaar te handhaven, hetgeen mogelijk zou zijn, gelijk Dr. Chardon, directeur van het Instituut voor tropische landbouw te Mayaguez, Puerto Rico, het op dezelfde W.I. conferentie uitdrukte, door het in cultuur brengen van nog ongebruikte landerijen en deze te verdeelen in klein-landbouwpercelen, welke politiek dan hand in hand zou moeten gaan met een reorganisatie van plantagebedrijven, die economisch en sociaal niet op de meest gewenschte wijze gebruik maken van het beschikbaar areaal.

* * *

[1]) The Caribbean Islands and the War.

[2]) Deze mededeeling is ontleend aan het verslag der W. I. conferentie in de Trinidad Guardian van Zaterdag 2 Maart 1946.

Uiteraard worden nu de verschillende oplossingen, die wij hiervoor in korte trekken uiteengezet hebben in wezen gedragen door geheel verschillende denkrichtingen, die in het praktische politieke leven duidelijker tot uiting komen. Voorstellen om door middel van steun, afkomstig uit het moederland, de toestanden te verbeteren, kunnen aangemerkt worden als voortkomend uit een eerlijk en oprecht gemeend ethisch streven, doch tevens als gebaseerd op het inzicht, dat een kwijnend West Indië op den langen duur de gevoelens in Amerika, dat ten slotte anti-imperialistisch georienteerd is, in een ongewenschte richting leidt.

Men zou ook kunnen zeggen, dat het gebaar van Amerika om arbeiders uit Barbados en andere West Indische gebieden in de Vereenigde Staten toe te laten, zij het dan ook maar tijdelijk, niet alleen bewijst dat Amerika deze arbeidskrachten goed kon gebruiken, maar ook van de oprechte bedoeling getuigt om West-Indië te helpen. Ook het denkbeeld, dat de winstmarges der locale en buitenlandsche ondernemers, die op Barbados bedrijven hebben, te hoog zijn en verkleind dienen te worden ten gunste van de werknemers, is nog niet bepaald een denkbeeld, dat men als zuiver socialistisch zou moeten betitelen, doch met eerbiediging van het privaat-bezit hoopt men slechts betere sociale toestanden te bereiken, die ten slotte zoowel aan de werkgevers als aan de werknemers voordeelen zullen opleveren.

Ook zij, die met de gedachte van een Vereenigd Britsch West Indië spelen, die dus naar een federatieve oplossing zoeken, zijn alles behalve beeldenstormers. Zij wenschen niet in de eerste plaats een politieke en uiteindelijk maatschappelijke omwenteling te bewerken; zij wenschen de invloeden van het moederland en de belangen van het in West Indië belegde kapitaal niet aan te randen; zij zoeken naar een oplossing, die meer gaat in de richting van een geleide economie, zoodat, gelijk ook duidelijk in het boekje van het Amerikaansche Staatsdepartement *The Caribbean Islands and the War* werd uitgesproken, in de toekomst gebroken wordt met het systeem, dat bijvoorbeeld de op Trinidad gewonnen copra in Noord Amerika tot zeep verwerkt wordt, welke zeep vervolgens op Trinidad wordt verkocht.

Een dergelijk systeem is omslachtig. Het doet tengevolge van het scheepsvervoer en andere oorzaken den prijs noodeloos stijgen, en de arbeiders op het betrokken eiland zouden, als men in eigen industrie de inlandsche copra ook tot zeep verwerkte, meer werk hebben. Als daarnevens dan nog in onderlinge samenwerking naar een grooter (West Indisch) afzetgebied gezocht zou

worden dan de locale markt van Trinidad, dan zou zoo'n plaatselijke zeepfabriek tot een aardig bedrijf kunnen uitgroeien, hetgeen tenslotte niet alleen de toestanden op Trinidad ten goede zou beinvloeden, maar tevens een gunstige nawerking zou hebben op het Caraibisch gebied als geheel. Immers elders zou dit voorbeeld, zij het op ander terrein, gevolgd worden, waardoor dan op de verschillende eilanden grootere en kleinere industrieën in het leven geroepen zouden worden, die den inwoners werk geven, en tegelijk de West Indische consumenten van goedkopere producten voorzien, dan bij import, bezwaard met vracht, kosten en rechten, mogelijk is.

Wij moeten nu nog een oogenblik aandacht schenken aan hen, die meenen, dat West Indië — en dus ook Barbados — in belangrijke mate vooruit zou kunnen komen, als men, instede van uitsluitend voor export te produceeren, zich ook zou toeleggen op kleinen landbouw, op veeteelt en op visscherij.

Waarlijk, zelfs de meest conservatieve mensch kan al deze plannen toejuichen. Zij beteekenen geen inbreuk op de bestaande toestanden. Zij wijzen er niet op, dat bij toepassing van dergelijke oplossingen de West Indische Koloniën van het Britsche moederland zouden vervreemden. Het is niet anders dan logisch, dat vooruitstrevende, met eerlijke gevoelens bezielde koloniale ambtenaren dergelijke plannen met hart en ziel voorstaan en zich daar bij gesteund weten door de ethische gevoelens, die zeker de politiek van het Britsche moederland beheerschen.

Er is echter bij dit alles iets, dat óók overwogen moet worden. In het voorgaande schreven we, hoe sedert 1937 de arbeidersmassa's in Barbados zich organiseerden. Hoe zij zich politiek groepeerden rond een „Progressive League", met een leider aan het hoofd, die naar zijn eigen bekentenis uiterst links georienteerd is, en hoe zij zich vereenigden in vakorganisaties, die op zichzelf nog wel in een beginstadium verkeeren, maar juist dientengevolge onmachtig zijn om „leiding" te geven aan massa's, die emotioneel, soms aan werkelijke wanhoop overgeleverd, in het verbranden van suikervelden klaarblijkelijk ook een oplossing zagen!

We hebben gezien hoe op Barbados, ook al is de arbeidersbeweging in zich zelf verdeeld, ook al is zij in alle opzichten politiek onrijp, er toch reeds in slaagde, mede dank zij de democratische gezindheid en ethische gevoelens in het moederland, om het aristocratische bestuursstelsel van Barbados te doorbreken, hetgeen een principieele verandering inluidt, waarvan de konsekwenties vooreerst nog niet te overzien zijn.

En het is juist deze arbeidersbeweging, die, om nog andere redenen, dan die welke vele goedwillende ambtenaren en particulieren drijven, het federatieve streven steunt.

Van 17 tot 25 September 1945 kwam te Barbados de „Caribbean Labour Conference" bijeen. Gedurende de besprekingen werd het woord gevoerd door de meest vooraanstaande links georienteerde volksleiders in Britsch West Indië. De bijeenkomst droeg geen internationaal karakter, hoewel twee Surinaamsche afgevaardigden van den Transportarbeidersbond in Paramaribo aanwezig waren. Voor zoover de politieke zijde van het federatievraagstuk werd behandeld, waarbij bleek, dat men zich unaniem verzette tegen de blijvende vestiging van Amerikaansche troepen in Britsch West Indië voor den tijd van 99 jaar, diene men de besprekingen met een korreltje zout te nemen.

Daarentegen waren de beschouwingen over de economische ontwikkeling van het Caraibische gebied van zeer veel belang. Zelden werd op eenige conferentie in West Indië een zoo duidelijk, en tegelijk zoo redelijk en veelzeggend, program ontwikkeld als gedurende de „Caribbean Labour Conference op Barbados".

Teneinde de economische ontwikkeling van het gebied te bevorderen werden vijf hoofdpunten opgesteld. Deze luiden:

A. Bevordering van agrarische en industrieële ontwikkeling en de exploitatie van minerale rijkdommen, voor zoover beschikbaar,
B. Voorziening in het noodzakelijke kapitaal voor agrarische en industrieele expansie;
C. Versterking van de locale koopkracht, teneinde aan de locale productie afzet te verzekeren;
D. Bescherming van de locale industrie tegen concurreerende import van soortgelijke artikelen;
E. Het in het leven roepen van gunstige handelsbalansen, teneinde de middelen en credieten te verkrijgen om kapitaalsgoederen te kunnen aanschaffen, noodzakelijk voor locale industrieele expansie en den import van consumptieartikelen, die plaatselijk niet geproduceerd kunnen worden.

Trachten we de zeer uitvoerige beschouwingen [1]), die aan deze punten werden vast geknoopt in het kort samen te vatten, dan zien we, dat men van meening is, dat de economische ontwikkeling van de Caraibische area in het algemeen gehinderd wordt door het feit, dat men afhankelijk is van een of twee exportpro-

[1]) Zie hieromtrent *The Barbados advocate* van 27 Sept. 1945.

ducten, die dan op een preferentieele markt een afzetgebied vinden. Het door Engeland in praktijk gebrachte preferentieele systeem acht men zeer instabiel en men vreest, dat de Britten dit systeem onder druk van de Vereenigde Staten eenmaal zullen moeten verlaten. Bovendien bleek tijdens den oorlog, dat afhankelijkheid van enkele uitvoerproducten, bij onderbroken scheepvaart, groote bezwaren met zich brengt, terwijl men tevens in geval van plantenziekten aan groote risico's bloot staat.

Vervolgens wordt op het feit gewezen, dat de handelsbalans van bijna alle Br. West Indische koloniën ongunstig is. In verband hiermede acht men de bevordering van locale productie, ook voedselproductie, noodzakelijk. Men ontkent echter geenszins, dat hiervoor kapitaalsinvesteering noodwendig is.

Men wenscht echter slechts in het uiterste geval een beroep te doen op buitenlandsch kapitaal, doch men zou gaarne willen, dat de diverse plaatselijke overheden alle maatregelen in het werk stellen om binnenlandsch kapitaal tot investeering te noodzaken.

Teneinde het inheemsch kapitaal waarlijk productief te kunnen maken wordt bescherming van locale productie noodzakelijk geacht. Doch naast bescherming van locale productie is tegelijk ook weer een door de overheid uit te oefenen contrôle noodzakelijk teneinde den consument op zijn beurt te beschermen.

Om dit alles te kunnen bereiken acht men zelfbestuur (selfgovernment) gebiedenden eisch. Immers eerst als aan dezen eisch voldaan is, zal men ook zelfstandig maatregelen tot bescherming van een locale markt kunnen nemen en tegelijk internationaal naar buiten kunnen optreden om voor den export gunstige voorwaarden te bedingen. Maar dit zelfbestuur zal eerst mogelijk worden als er een einde komt aan de huidige verdeeling van Britsch West Indië in een aantal kleine territoria. Als daaraan een einde komt, wordt het tegelijk mogelijk plannen te beramen binnen het kader van het regionaal geheel. Er zijn eilanden, die geschikt zijn voor kleinen landbouw en andere, zooals St. Kitts en Barbados, die zich uitmuntend leenen tot het telen van exportproducten (suiker). Teneinde op regionale schaal „planning" te kunnen doorvoeren, is de federatie van geheel Br. West Indië noodzakelijk onder één centraal Regionaal Gouvernement.

Daarbij vormen Br. Guiana en Br. Honduras de gebieden, die, in tegenstelling tot de Caraibische eilanden, tot verdere ontwikkeling gebracht kunnen worden. Zij komen in aanmerking voor emigratie van thans overbevolkte eilanden zooals Barbados.

Tenslotte houdt men zich nog bezig met tal van speciale onder-

werpen, zooals de bevordering van de klein-landbouwkolonisatie, de overheidsbedrijven, waarbij voorgesteld wordt ook suikerfabrieken onder de overheidsbedrijven, evenals gas-, electriciteit- en waterleidingbedrijven, op te nemen, de bescherming van minerale rijkdommen, en de scheepvaart tusschen de eilanden zelf. Men eindigt met den wensch, dat ook de Nederlandsche en de Fransche West Indische gebiedsdeelen zich zullen aaneensluiten, om evenals de Britsche territoria naar een gemeenschappelijke oplossing te zoeken.

Al beoogt dit program de verwezenlijking van algemeene verlangens, welke ook vroeger de gedachten van velen hebben bezig gehouden het is onder den invloed der oorlogsomstandigheden, los van oudere opvattingen, tot stand gekomen. En dat het dézen vorm heeft verkregen zou de juistheid kunnen aantoonen der woorden van den Honourable T. A. Marryshow van Grenada, een der invloedrijkste figuren in het politieke leven van Britsch West Indië, die op het Labour Congress zeide, dat ,,West Indië op den drempel van groote en vitale veranderingen staat".

Misschien heeft de Hon. Marryshow volkomen gelijk. Wellicht staat West Indië op den drempel van groote veranderingen. Doch wie het eiland Barbados kent, wie ook een open oog heeft voor dien hopeloos achterlijken toestand, waarin de arbeidende massa's zich aldaar nog steeds bevinden, ondanks het feit ,dat hun in 1943 een uitgebreid kiesrecht werd verleend; wie ziet, hoe de komende veranderingen zich tot nog toe slechts in geringe mate daadwerkelijk manifesteerden, tenzij men de brandende suikervelden als een gloeiend teeken aan den wand beschouwt, zal zonder twijfel met waardeering vervuld worden voor plannen als het bovenstaande, echter niet zonder tegelijk te erkennen, dat er nog veel werk gedaan zal moeten worden,dat men nog veel teleurstellingen zal ondervinden, dat men nog met veel gevarenen tegenslagen rekening zal moeten houden, alvorens Barbados uit den staat van verval, waarin het verkeert, tot nieuwe welvaart gewekt zal worden

April 1946

Naschrift. Hieronder volgt de tekst der tabel uit ,,The National Income of Barbados, 1942. Memorandum by Frederick Benham Ph. D. B. Sc. (Econ.) bulletin no. 9, Development and Welfare in the West Indies", waaraan de cijfers ontleend zijn.

Bij natelling komt men tot een totaal van 3584 belastingbetalers, in plaats van 3404.

Table 12. *Individuals Paying Income-Tax*

Income Range £	Number	Aggregate gross income £
Under 200	1.202	151.882
201— 400	1.208	299.098
410— 600	501	243.819
601— 800	212	146.122
801— 1.000	112	100.572
1.001— 1.500	181	220.225
1.501— 2.500	100	187.191
2.501— 5.000	51	179.128
5.001— 7.500	9	50.981
7.501—10.000	6	55.015
Over 10.000	2	29.273
Totaal	3.584 [1])	1.663.306

[1]) In addition the incomes of 439 wives were added to the incomes of their husbands.

DE CURAÇAOSE BEGROTING VOOR 1948

DOOR

W. VAN EIJK

Het eerste werk, dat de Staten van het gebiedsdeel Curaçao ter hand moeten nemen in een nieuw zittingsjaar (1 April/31 Maart), is de behandeling van de begroting voor het volgende jaar. De Staatsregeling 1936 bepaalt, dat deze behandeling gereed moet zijn vóór den eersten Dinsdag van Juni. Twee maanden is te kort gebleken om dit werk naar behoren te volbrengen en de nieuwe staatsregeling zal ongetwijfeld meer tijd toestaan, hetgeen aan de degelijkheid der behandeling ten goede zal kunnen komen.

Is de begroting vóór dien fatalen Dinsdag in Juni niet tot stand gekomen, dan gaat zij naar Nederland om aldaar door de Kroon vastgesteld te worden. Dit niettotstandkomen kan veroorzaakt worden door het ontbreken van tijd of door gebrek aan overeenstemming tussen Staten en Bestuur. Dit laatste gebeurt bij een sluitende begroting maar zelden, doch was het geval met de begroting 1946, toen er verschil van mening over de defensie bestond.

Verleden jaar bij de behandeling van de begroting 1947 hadden de Statenleden, die tot de Democratische Partij behoren (drie in getal), aanvankelijk gezegd, dat zij niet wilden meewerken aan de totstandkoming van die begroting, omdat zij deze zeggenschap in het bestuur van het gebiedsdeel niet op prijs stelden, zolang er niet vollediger zelfbestuur bestond. De meer bezadigde leden slaagden er in de heren te overtuigen, dat dit standpunt onjuist was in verband met het voorgenomen bezoek van een Commissie aan Nederland om daar over zelfbestuur te gaan praten. Dit jaar — nu er bijna 12 maanden verlopen zijn sedert dit bezoek — gaf de Statenfractie van de Democratische Partij (door vertrek van het lid Wix geslonken tot twee leden) er de voorkeur aan de begroting in Nederland te doen vaststellen uit

protest tegen het lang uitblijven van de gevraagde „autonomie".

Het eigenaardige was, dat deze houding pas tot uiting kwam bij de openbare behandeling, want vóór dien tijd, bij de schriftelijke voorbereiding, was van deze opzet nog niets gebleken. Wel waren onder de algemene beschouwingen uitdrukkingen opgenomen zoals:

> „vrijwel algemeen sprak men er zijn teleurstelling over uit, dat deze begrooting nog geen aanwijzing geeft, dat Curaçao aan den vooravond staat van een nieuw tijdperk in zijn geschiedenis. Sinds een delegatie uit de Staten naar Nederland is geweest en vandaar met toezeggingen teruggekeerd is, leefde de hoop, dat binnen afzienbaren tijd de gedane beloften ingelost zouden worden. Sedert is bijna een jaar verloopen en alles is nog steeds bij het oude. Velen hadden gehoopt, dat uit de openingsrede waarmee op 1 April j.l. het nieuwe zittingsjaar geopend werd, opgemaakt zou kunnen worden in welk stadium de wettelijke voorbereiding voor den nieuwen toestand verkeert. Slechts teleurstelling is hun deel geworden".

De vraag is meer gedaan: wat betekent „vrijwel algemeen"? en wat „velen"? Deze uitdrukkingen hebben niet altijd de numerieke betekenis, die sommigen er in willen leggen. Ook valt het op, dat bij de begroting verwezen wordt naar de openingsrede van den Gouverneur. De parlementaire gewoonte om deze openingsrede onmiddellijk te beantwoorden wordt hier niet gevolgd, hetgeen jammer is, want daardoor blijft het publiek verstoken van de voordelen van een procedure, die elders van grote waarde wordt geacht. Men bepaalt zich tot een enkele opmerking bij de begroting, een methode, die van oudsher is gevolgd, want reeds lang voor de huidige Staatsregeling bestond het z.g. budgetrecht; dit was vrijwel de enige uiting van zelfbeschikking, welke mogelijk was. Maar dan nog met de zekerheid van een eindbeslissing in Nederland, indien de inkomsten de uitgaven niet dekten!

Het is dus begrijpelijk, dat de begroting, en evenzo de supplementaire begrotingen, belangrijke gelegenheden zijn om meningen te uiten, critiek uit te oefenen of lof te geven, wanneer daarvoor aanleiding is. Waren de Staten zelve vroeger vrij van critiek, dat is den laatsten tijd veranderd, eensdeels door het feit, dat de Staten, althans sommige leden, zich bijzonder daaraan overgeven, anderdeels door de ontwikkeling van de pers, die vroeger ternauwernood bestond of zich afzijdig hield. Met de ontwaking

van het politieke bewustzijn, al is dit niet te vergelijken met wat dit is in landen, waar reeds lang het parlementaire stelsel bestaat, is ook de pers zich gaan uitspreken. Dat is verblijdend, want zonder een goede pers kan dat bewustzijn niet tot ontwikkeling komen, noch is het mogelijk voor het publiek zich een oordeel te vormen. Belichting van verschillende kanten stelt een kiezer of toekomstigen kiezer in staat zijn houding te bepalen, al gaat dit hier onder omstandigheden, die soms het innemen van een zuiver standpunt bemoeilijken.

Bij de begroting voor 1948 zag men het gebeuren, dat op de openbare vergadering van Donderdag 29 Mei 1947 — welke bijna geheel gewijd was aan de algemene beraadslaging — de beide leden van de Democratische Partij verklaarden artikelsgewijze behandeling te zullen eisen met het kennelijk doel de behandeling zodanig te vertragen, dat de begroting de „dead line" (2 Juni) niet zou halen en dus in Nederland vastgesteld zou moeten worden. Bij ontstentenis van algeheel zelfbestuur wilden de beide heren Jonckheer en Maal (dr. H. Maal) het stukje zelfbestuur, dat Curaçao reeds jaren bezat, niet gebruiken.

Dien avond waren 10 Statenleden aanwezig, den avond daaropvolgend 11 (alleen het lid Arends van Aruba was afwezig), en toen stonden de beide tegenwerkers dus tegenover 9 leden, die een andere mening toegedaan waren. Het ging er daarbij niet meer om welke politieke opinies men had, maar zuiver en alleen hierom, of een na wekenlangen zwaren arbeid te elfder ure opgekomen tegenwerking het werk van al dien tijd ongedaan zou maken of niet. En het antwoord was: niet!

In een non-stop vergadering, welke Vrijdagavond 30 Mei om half-negen begon en Zaterdagmiddag omstreeks drie uur eindigde, werd de begroting 1948 aangenomen, nadat er over alle artikelen hoofdelijk gestemd was. Het is een droeve vertoning geweest. Naar de opvatting hier is zij ook als protest een mislukking geweest, en tevergeefs hebben de heren Jonckheer en Maal later in een strooibiljet getracht hun houding te verdedigen.

En nu de begroting zelve. De lezer vindt deze in een samenvattenden, populairen, vorm hier weergegeven. Echter moet men hierbij missen de algemene beschouwingen en de vele verklaringen. de gedetailleerde cijfers, die in het oorspronkelijk stuk te vinden zijn. Natuurlijk, bij deze wijze van voorstellen kleven er enige onvolmaaktheden aan het geheel. De inkomsten van het jaar 1946 staan vast; alle andere cijfers zijn geraamd, ook de uitgaven

van 1946, want de werkelijke cijfers daarvan zijn nog niet gereed op het ogenblik, waarop de begroting samengesteld wordt.

Door gebrek aan werkkrachten is het ook niet mogelijk geweest de werkelijke cijfers van 1945 op te nemen. Het laten uitkomen van krachten van elders is door het Statencollege stopgezet uit vrees voor overbelasting van de pensioenen. Voor een bezuinigingsactie, die de arbeidskrachten zo efficient mogelijk verschuift, waarmede het Bestuur accoord gaat, is op post 8 een bedrag van 25.000 gulden begroot. Wie de bezuinigingsman zal zijn is nog onbekend; zal hij voldoende zeggenschap en de nodige medewerking krijgen?

Zoals de toestand thans is, moeten het Bestuur en de Staten dus de geschatte uitgaven voor het jaar 1948 beoordelen naar vroegere schattingen voor 1947 en 1946. Die van 1946 hebben het voordeel, dat de aanvullingsbegrotingen van dat jaar in de cijfers verwerkt zijn.

Het Bestuur had voorgesteld voor het uitvoeren van grote, nieuwe, z.g. productieve, werken een lening te sluiten van *f* 6.000.000 bij het Algemeen Pensioenfonds tegen 3% en daarvan in 1948 *f* 2.500.000 op te nemen om het geraamd tekort te bestrijden. De Staten waren het daarmee niet eens. Bij het eind van het jaar zal, naar wordt verondersteld, het reservefonds tot 2.4 millioen aangegroeid zijn, en men vond het onjuist geld te lenen terwijl er gelden renteloos aanwezig zijn. Het Bestuur vond hierin niets tegenstrijdigs, maar niettemin werd de lening geschrapt, en *f* 1.000.000 van dat reservefonds aangewezen tot versterking van de middelen van het dienstjaar 1948. Vermoedelijk zal dit niet eens nodig zijn, want de middelen vloeien nog ruim. Reeds hebben de Staten de te verwachten opbrengst van de Inkomstenbelasting met 680.000 gulden verhoogd om met het bovengenoemde millioen de begroting een stevig batig saldo te geven.

Het geschilpunt over lenen of niet lenen is wel interessant. In 1943 is er een millioen, in 1946 zijn er twee millioen geleend. Beide leningen waren vele malen overtekend, hetgeen te begrijpen is, want er is hier geen mogelijkheid om geld te beleggen, terwijl er mede door deviezenbeperking en gedeeltelijke beperking van geldbelegging in het buitenland, een aardige spaarpot aanwezig is. Nu is het eigenaardige, dat van 1944 tot en met 1947 bijna 5 millioen overgeheveld is naar nieuwe rekening. Dat zijn dus de batige saldi van 1940 tot en met 1943, en men vraagt zich af: waarom hebben wij eigenlijk geleend? Hebben wij nu

geleend om volkswoningen te bouwen of om het pensioenfonds te versterken, want (op enkele uitzonderingen na) zijn de batige saldi steeds in het fonds gestort, dat volgens de wetenschappelijke balans een flink tekort heeft. Zo vermeldt de begroting 1948 een bijdrage aan het fonds van ƒ 1.900.000, zijnde het overschot van 1944. Daarbij komt, dat het onzeker is geworden, of de met de leningen bekostigde volkswoningen, die door hogere materiaalprijzen en lonen maar steeds duurder worden, zonder dat de huren evenredig omhoog kunnen gaan, de 3% interest wel opbrengen. In het algemeen tracht men leningen te verdedigen door van productiviteit te spreken, waarvan het nageslacht profiteert en dus ook interest en aflossing mag betalen, maar men is huiverig geworden, nu men ziet hoeveel landen gebukt gaan onder interest- en pensioenlasten, groter dan de vroegere opbrengsten der middelen in het gehele land.

En hoe ziet nu de toekomst van Curaçao er uit?

Aangenomen mag worden, dat de Staten zich wel zullen bedenken, alvorens in te stemmen met nieuwe leningen. Daarbij komt nog, dat vele kapitaalswerken, oorspronkelijk begroot als:

Havenaanleg Curaçao	ƒ 2.000.000
dito Aruba	,, 1.000.000
Algemeen bestuurskantoor	,, 500.000
Oeververbinding Curaçao	,, 1.000.000
Huis van bewaring	,, 100.000

de vraag naar arbeiders, speciaal vaklieden, zal opvoeren, terwijl er niet genoeg vaklieden aanwezig zijn om den huizenbouw bij te houden, laat staan den achterstand in te halen — dus zegt men: waarom uitgaven op de begroting plaatsen voor werken, die niet uit te voeren zijn? Toch hebben de Staten die ramingen niet sterk aangetast. Slechts heeft men die voor havenaanleg te Willemstad met 1 millioen verminderd, en de eerste termijn voor een Algemeen Bestuurskantoor verminderd van ƒ 500.000 op ƒ 250.000.

Er wordt geschat, dat er een achterstand in huizenbouw is van bijna 2 jaar en van scholenbouw van 3½ jaar, een achterstand, die met de aanwezige bouwvakarbeiders slechts in 10 jaren in te halen is, mits de vroegere efficiency terug keert.

De Statenleden maakten hun ongerustheid kenbaar naar aanleiding van den vergelijkenden staat van uitgaven van personelen aard, die aantoont dat deze uitgaven van 8.900.000 gulden in 1944 geklommen zijn tot 15.300.000 gulden in 1948,

en noemden den dienst topzwaar. Het Bestuur antwoordde daarop, dat het jammer was, dat van de juistheid van dezen indruk geen bewijs werd geleverd. „Ongetwijfeld is het juist,

zoo wordt gezegd, dat voortdurend uitbreiding plaats heeft, al is die zeker minder sterk dan men zou verwachten; maar de bevolking steeg van 105.617 in 1940 tot 143.502; de wetgeving breidde zich sterk uit; de wenschen der Staten zijn in de richting van verhooging der uitgaven en steeds verdere overheidsbemoeiïng".

Als enige voorbeelden werd er op gewezen, dat de Staten in het Voorlopig Verslag alleen reeds vragen:

een bezuinigingsinspectie, verhoging uitgaven van de Griffie der Staten, een nieuw gebouw voor de A.M.S., een lyceum, een vakschool, voorbereidend hogeronderwijs, een hospitum, verhoging subsidie Bond voor Lichamelijke Opvoeding, een schoolarts, radium, een röntgenapparaat, een neuroloog, meer straatverlichting, wensen, die aandacht verdienen, maar de diensten zullen uitbreiden en de uitgaven omhoog brengen.

Inderdaad heerst er hier welvaart, maar, terwijl wij kort geleden nog 5 millioen aan defensie-uitgaven en belangrijke bedragen aan het Moederland schonken, uitgaven, welke thans verdwenen zijn, hebben we nu reeds moeite om de touwtjes aan elkaar te knopen. Weliswaar staan er belangrijke kapitaalposten op de begroting, doch de inkomsten zijn de laatste jaren met een gelijk bedrag omhoog gegaan. Er is dus alle reden om zich eens te bezinnen, vooral omdat er verscheidene posten zijn, waarvan men het stijgen niet kan tegengaan, omdat zij lijnrecht in verband staan met bevolkingsvermeerdering. Zo zal men elk jaar een paar ton moeten uitgeven voor scholenbouw om de kinderaanwas onder dak te brengen, en een ton om meer onderwijzend personeel te bekostigen. Sociale voorzieningen eisen ook belangrijke uitgaven, die enige jaren geleden niet bestonden, en zo zijn er verschillende aanwijzingen, dat de uitgaven steeds zullen stijgen. Invoerrechten, inkomsten- en winstbelasting leveren het leeuwenaandeel op van de inkomsten, doch die zullen het eerst dalen, zodra een prijsdaling aan een depressie voorafgaat, en dat kan dadelijk millioenen kosten. Minder dan 15 jaar geleden was de begroting slechts een zesde van wat zij nu is. Toen kochten wij auto's voor 1600 en 1800 gulden, huizen voor 5–10.000, een pak goede witte kleren voor 20 gulden. Thans is dit alles 2–2½ maal zo duur. Hoe meer de prijzen stijgen, des te groter zal uiteindelijk de daling in belastingopbrengst worden.

Met dit toekomstig dilemma voor ogen is het begrijpelijk, dat de Staten op versobering aandringen. Het is misschien onjuist te zeggen, dat de Staten daarin het monopolie hebben — doch het getuigt van wijs beleid, dat men daar een waarschuwende stem heeft doen horen.

Bij de vorige begroting hebben de Staten wel, bij deze echter niet, de opmerking gemaakt, dat de 10% oorlogstoeslag op de invoerrechten en verscheidene andere inkomsten (inkomsten- en winstbelastingen hebben hogere opcenten) dienen te verdwijnen. Het zou, wat invoerrechten betreft, welke, al naar den aard der goederen, schommelen tussen 3 en 15% (plus dan de 10%) een verlies aan inkomsten beduiden van 700.000 gulden. De traagheid, waarmee tijdelijke verhogingen zichzelf tenietdoen, is ook hier de schuld, dat deze tijdelijkheid een blijvend karakter krijgt. Dit is te meer te betreuren, omdat de drang naar meer soberheid het best beoefend kan worden door het doen vervallen van een tijdelijke extra belasting, die de kosten van het leven beïnvloedt. Behalve dat deze 10% naar verhouding het meest drukt op het huishoudelijk budget van den kleinen man, krijgt de handel gelegenheid een extra 280.000 gulden te verdienen, daar aan dezen wordt toegestaan rond 40% bruto winst te maken op de kosten van de goederen, invoerrechten inbegrepen. Er wordt wel eens gelachen om deze redenering, alsof men dan beter consequent alle invoerrechten zou kunnen afschaffen, doch dat is de zaak op z'n kop zetten. Overigens hoort men wel eens zeggen, dat ons Statencollege nog lang niet een werkelijke volksvertegenwoordiging genoemd kan worden, of moet men misschien zeggen, dat het werkelijke volk nog lang niet bewust geworden is van wat er omgaat of zou moeten omgaan?

Kort voor de laatste jaarwisseling gingen van de zijde der arbeiders stemmen op, aandringend op loonsverhoging, gekoppeld aan een meer efficiente prijscontrôle. De eerste is gegeven, en daardoor zijn die stemmen tijdelijk verstomd, doch van scherpere prijscontrôle is niet veel gekomen — of beter gezegd, de prijzen in het buitenland zijn sindsdien nog gestegen. Argentijnse boter b.v. is 50% duurder geworden en het Gouvernement trekt daaruit extra voordeel, want de 10% oorlogstoeslag drukt nu ook op een na-oorlogse prijsverhoging, veroorzaakt door de financieringspolitiek van de Argentijnse regering. En als vele prijzen nog blijven stijgen, vertegenwoordigt deze 10% op den duur een millioen, en wie durft het straks aan om een millioen inkomsten te schrappen?

De lezer, die de hier bijgevoegde populair opgestelde begrotingsvergelijking bestudeert, zal bemerken, dat de gewone middelen een lange lijst van bronnen laten zien. Verscheidene daarvan zijn van betrekkelijk geringe betekenis en zouden, als de drang naar versobering in de administratie werkelijk meer dan een leuze is, beter verdwijnen en vervangen kunnen worden door een verhoging van de inkomstenbelasting. Men zal daartoe niet licht overgaan, want grond-, gebruiks-, overdrachts-, zegel- en dergelijke belastingen, vooral de beide eerstgenoemde, hebben een vrij bestendige opbrengst, terwijl de inkomstenbelasting onderhevig is aan conjunctuurfluctuatie. Niettemin de paperassenwinkel is geweldig, en de kosten van de administratie zelve zijn hoog, zodat een bezuinigingsinspecteur belangrijke ontdekkingen zou kunnen doen. Met de hier heersende hoge lonen kost het aanbrengen van een kwitantiezegel evenveel als de zegel waard is, en de overdrachtsbelasting heeft al jaren de reputatie, dat bezit van den eenvoudigen man, eenvoudig van geest wel te verstaan, vaak *niet* overgedragen wordt, met niet te ontwarren boedelverwikkelingen als resultaat. Deze overdrachtsbelasting is 2½% plus de fameuze 10%, en met prijzen, die *10 maal* hoger liggen dan 30–40 jaar geleden, beschouwt men deze altijd onsympathieke belasting als een ernstige hinderpaal.

Het voornaamste voordeel van deze populaire weergave van de begroting 1948 is, dat men van jaar tot jaar het verloop van de „bedrijven'' kan nagaan. Uitgaven zijn naast de inkomsten van de desbetreffende onderafdelingen geplaatst, zodat men de exploitatie — resultaten enigszins kan vergelijken. Heel zuiver is het niet, want mutatiekosten van het ambtenarencorps ad 700.000 gulden, reglementaire en extra stortingen in het pensioenfonds, alsmede zekere duurtetoeslagen, worden in ramingen op tijdelijke rekeningen geplaatst — mutatiekosten en duurtetoeslagen op algemeen bestuur (nr. 8), pensioenbijdragen op Pensioenen onder Financiën (nr. 49) — en pas bij het definitief afsluiten van de oude begrotingsjaren verdeeld over de verschillende onderafdelingen. Dan blijkt, dat het loodswezen niet 1.000.000 gulden winst laat zien, doch minder, en dat bedrijven als Watervoorziening en Radiodienst met een groter verlies werken, dan deze populaire cijfers aangeven, en dat Telefoon en Posterijen met veel minder winst zullen prijken, wanneer actuele cijfers de ramingen hebben vervangen. Er is zelfs grote kans, dat de beide laatste dan ook met een verlies blijken te werken.

Kleven er dan onvolmaaktheden aan dezen vergelijkenden be-

grotingsstaat, hij heeft reeds belangrijke waarde, omdat hij iederen belangstellende in overzichtelijken vorm inlichtingen geeft, die vroeger niet dan met moeilijken arbeid uit te zoeken was. In de toekomst zal het misschien mogelijk zijn de vergelijkingen met enige jaren uit te breiden — jaren, die dan actuele cijfers laten zien, doch dat was ditmaal nog niet mogelijk, omdat de cijfers 1944 gereed zijn, doch die van 1945 nog enige weken op zich zullen laten wachten.

Als een voornaam onderdeel van de Curaçaose begroting dienen beschouwd te worden de extra stortingen in het Algemeen Pensioenfonds, benevens de duurtetoeslag aan gepensioneerden. De reglementaire stortingen van de zijde van het Gouvernement zijn ten eerste die, welke gelijk zijn aan de stortingen van de pensioengerechtigden (art. 4 P.B., 1936, no. 66) . . *f* 375.000
in de tweede plaats de actuele pensioenuitkeringen
(art. 5 P.B., 1936, no. 66) . . . . ,, 760.000
en in de derde plaats de extra storting, gelijk aan het
batig saldo dienstjaar 1944 . . . . ,, 1.990.000

Totaal *f* 3.125.000

Bovendien eist de duurtetoeslag op de pensioenen. . . . . *f* 450.000
en onderstand bij wijze van pensioen . . . . ,, 45.300

Totaal *f* 495.300

Tot en met het dienstjaar 1937 werden de pensioenuitkeringen op de jaarlijkse begroting vermeld zonder meer. De pensioen-*verplichtingen* waren niet gekapitaliseerd; men beschouwde die als een schuld, welke te zwaar zou kunnen drukken, wanneer de welvaart van het gebiedsdeel zou verdwijnen. Het was begrijpelijk, dat die schuld niet in eens gekapitaliseerd kon worden, vandaar dat de batige saldi naar het pensioenfonds gaan, en vandaar ook dat men die saldi tracht aan te dikken door de inkomsten conservatief te ramen. Het is dus begrijpelijk, dat de handeling van de Staten — die om lenen overbodig te maken enige kapitaalsposten hebben verminderd — uit het reservefonds 1 millioen wensen te putten en ten slotte de raming van de inkomstenbelasting met *f* 680.000 hebben verhoogd, vooral wat dit laatste betreft, met lede ogen door het Bestuur wordt gezien.

Volgens de wetenschappelijke balans van het algemeen pen-

sioenfonds, opgemaakt per 31 December 1944, bedragen de pensioenverplichtingen in ronde cijfers 25% en 6% van de actuele salarissen voor respectievelijk eigen pensioen en weduwen- en wezenpensioen. De stortingen van de ambtenaren en andere deelnemers bedragen slechts 5% en 3%, zodat na de Gouvernementsstortingen van gelijke percentages er voor „eigen" pensioenen nog een leemte is aan te vullen van 15%, hetgeen 1.000.000 gulden eist. Op dit ogenblik zouden de jaarlijkse bijdragen vanwege het Gouvernement dus *f* 1.375.000 moeten bedragen, indien men de stortingspercentages van ambtenaren en andere deelnemers niet wenst te verhogen. Maar bovendien had het fonds eind 1944 een kapitaaltekort van ruim 10.700.000 gulden, waarop in 1945, ondanks grote extra bijdragen, slechts 750.000 is ingelopen. In 1946 is dit inlopen slechts *f* 300.000 geweest; in 1947 zal het daarentegen *f* 2.000.000 bedragen. Het ligt dus voor de hand, dat het Bestuur er op uit is gedurende de thans heersende hoogconjunctuur dit tekort verder aan te zuiveren. Volgens de begroting 1948 zal daartoe *f* 3.125.000 min *f* 1.375.000 vrij komen, terwijl het Bestuur voornemens is, indien *de middelen het toelaten*, daaraan per suppletoire begroting nog *f* 1.000.000 toe te voegen. Lukt dit, dan is er eind 1948 nog ruim 4½ millioen in te lopen.

Als eenmaal deze aanzuivering voltooid is, worden de jaarlijkse kosten ongeveer 1 millioen, dat is het verschil tussen actuele stortingen van de deelnemers ad *f* 375.000 en de actuele, daaruit voortvloeiende, verplichtingen, waarvan in mindering komt de door het fonds te maken interest. Het is onzeker hoe tegen dien tijd de kosten van levensonderhoud er uit zullen zien. Dalen die niet, dan zal de post pensioenen, duurtetoeslag inbegrepen, een uitgave blijven eisen van 1½ millioen, een bedrag, dat de ontwerpers van het pensioenfonds zeker niet hebben voorzien. Verdere kapitalisering van het fonds, waardoor de interest op beleggingen de jaarlijkse lasten helpt verlagen, is hier buiten beschouwing gelaten.

Voor een gebiedsdeel, dat minder dan 15 jaar geleden een begroting had van slechts *f* 6.300.000, zijn de hier genoemde bedragen zeer groot. Voegt men er aan toe de wenselijkheid om huizenbouw voor den minderen man te stimuleren, waarvoor een jaarlijkse subsidie van niet veel minder dan 1 millioen nodig zal zijn, dan is het begrijpelijk, dat Bestuur en Staten zich soms afvragen waarheen dit alles leiden zal.

Bij een inzinking zal drastische versobering nodig zijn,

maar Curaçao zal dat gemeen hebben met alle andere landen! De gebruikelijke goedkeuring van de begroting door het Bestuur is nog niet binnen gekomen, vandaar dat hieronder slechts in ronde cijfers en bij benadering de getallen weergegeven worden, zoals die de Staten verlaten hebben:

Ontvangsten.	ƒ 38.000.000
Uitgaven	,, 36.250.000
Batig saldo.	ƒ 1.750.000

Mocht het Bestuur de verhoging van de inkomstenbelasting met ƒ 680.000 en de overheveling van 1.000.000 gulden uit het reservefonds niet overnemen, dan is er nòg een sluitende begroting.

Curaçao, 20 Juni 1947

VERGELIJKENDE STAAT

van actuële en geraamde ontvangsten en uitgaven van het Gebiedsdeel Curaçao over de jaren 1946, 1947 en 1948

Ontvangsten			Afdelingen en Onderafdelingen			Uitgaven		
1946 Actueel	1947 Raming	1948 Raming				1948 Raming	1947 Raming	1946 Raming suppl. inbegr.
					I. Vroegere diensten			
955.399	1.323.309	1.990.000	Batig saldo 4 jaar terug	1				
83.527	750	750	Ontv. vroegere diensten	2	Uitgaven vroegere diensten	2.500	2.500	102.500
					II. Algemeen Bestuur			
				3	Gouvt. huis en kantoor	15.545	15.545	11.915
				4	Staten	90.255	88.462	75.975
				5	Bestuursdienst	278.040	222.074	209.522
488	100	300	Boeken en drukwerk	6	Gouvt. secretarie	307.508	273.397	205.799
700	600	600	Dienstverlening	7	Bevolkingsbureau	149.705	143.607	119.801
503	250	250	Overige ontvangsten	8	Overige uitgaven	2.204.700	2.044.300	2.387.050
				9	Kapitaaldienst	278.500	17.725	87.650
					III. Justitie			
68.722	40.000	45.000	Boeten	10	Rechterlijke macht	245.210	212.815	186.936
416.163	398.600	398.600	Loterijvergunning	11	Parket	144.028	125.610	119.873
942	500	550	Wapenvergunning	12				
94.803	88.000	90.800	Drankvergunning	13				
62.098	42.000	95.200	Dienstverrichtingen	14	Politie	3.069.183	2.583.592	2.295.678
35.767	20.000	30.000	Keur- en examengelden	15				
313	100	400	Intern. rijbewijzen	16				
				17	Brandweer	15.000	15.000	11.000
				18	Gevangeniswezen	277.125	217.969	186.674
1.011	1.000	1.000	Bijdragen T. en O.	19	Tucht en opvoeding	133.402	128.380	124.943
8.534	3.770	5.705	Overige ontvangsten	20	Overige uitgaven	38.000	37.500	30.500

					IV. Financiën			
				22	Administratie	239.152	210.454	190.439
26.463	28.632	33.603	Curaçaose Bank	23	Curaçaose Bank	33.603	28.632	26.463
				24	Geldwezen	1.000	1.000	1.000
7.400.483	6.043.940	7.542.600	Invoerrechten	25	Inspectie Belastingen	157.873	123.803	72.916
997.555	1.032.500	1.022.500	Benzinebelasting	26	Ontvanger Belastingen	323.540	291.515	276.290
2.451.948	2.310.560	2.550.000	Accijns gedistilleerd	27	Buitend. Belastingen	1.168.743	1.109.961	855.023
31.899	35.310	35.310	Accijns geslacht	28				
179.901	141.000	173.200	Zegelbelasting	29				
180.673	121.880	158.080	Overdrachtsbelasting	30				
879.488	873.000	923.500	Grondbelasting	31				
251.030	228.800	265.900	Gebruiksbelasting	32				
5.124.542	5.285.000	6.615.000	Inkomstenbelasting	33				
6.868.510	6.006.000	6.706.000	Winstbelasting	34				
95.010	36.100	55.100	Successiebelasting	35				
15.487	13.145	13.755	Hondenbelasting	36				
271.160	291.150	298.300	Motorrijtuigbelasting	37				
24.509	—.—	30.000	Uitvoerrechten mijnprod.	38				
34.881	19.325	28.250	Vervolgingsrechten	39				
415.494	366.300	413.040	Dienstverr. Douane	40				
143.820	115.150	145.150	Erfpachtsrecht	41				
				42	Accountantsdienst	101.741	78.287	84.012
				43	Statistiek	38.736	33.010	32.103
34.627	22.900	33.000	Hypotheek en Kadaster	44	Hypotheek en Kadaster	186.091	160.061	137.130
155.332	128.090	141.090	Huur van huizen	45				
105.871	95.105	100.105	Huur domeingronden	46	Domeinwezen	175.492	165.360	137.106
56.000	162.000	170.000	Aflossing bouwfonds	47	Aflossing leningen	170.000	162.000	56.000
88.440	86.760	81.900	Rente bouwfonds	48	Rente leningen	81.900	86.760	88.440
				49	Pensioenen	3.620.900	3.690.909	1.882.255
71.294	7.630	10.210	Overige ontvangsten	50	Overige uitgaven	13.200	13.200	38.200
2.000.000	—.—	—.—	Kapitaaldienst	51	Kapitaaldienst	244.900	75.510	699.510
					V. Onderwijs en Volksontwikkeling			
				52	Bureau	97.718	72.244	68.855
139.010	116.220	128.840	Schoolgelden Openb. Onderw.	53	Openbaar Onderwijs	1.075.683	835.730	594.075
289.998	203.500	235.000	Schoolgelden Bijz. Onderw.	54	Bijzonder Onderwijs	3.883.323	2.962.261	2.621.670
4.017	3.600	3.650	Examengelden, en.	55				
				56				
3.381	4.000	4.000	Leeskaarten	57	Boekerij en Leeszaal	82.080	61.169	42.220
				58	Eredienst	389.437	323.679	307.052
—.—	—.—	1.611	Overige ontvangsten	59	Overige uitgaven	209.610	169.860	255.660
				60	Kapitaaldienst	375.220	302.100	152.900

Ontvangsten			Afdelingen en Onderafdelingen			Uitgaven		
1946 Actueel	1947 Raming	1948 Raming				1948 Raming	1947 Raming	1946 Raming suppl. inbegr.
			VI. Openbare Gezondheidsdienst					
				61	Bureau	61.280	55.528	53.883
5.334	5.320	5.320	Kaarten vrije behandel.	62	Geneeskundige dienst	352.100	263.017	276.551
33.253	33.000	33.000	Onderzoekingen	63	Laboratorium	148.627	131.582	113.249
5.995	2.200	5.000	Havendokter	64	Quarentaine	23.238	2.950	19.752
				65	Ziekenhuiswezen	70.081	66.341	66.355
				66	Tuberculosebestrijding	47.750	47.750	56.000
8.744	8.250	8.250	Verpleeggelden	67	Krankz. wezen	307.958	283.916	274.075
14.625	11.800	13.300	Ontgass. en Ontsmetting	68	Hygiene	120.731	99.299	88.674
138.512	150.700	140.000	Abattoir	69	Veterinaire Dienst	174.899	144.792	145.363
9.110	8.850	8.000	Overige ontvangsten	70	Overige Uitgaven	66.100	66.100	64.800
				71	Kapitaaldienst	37.290	57.100	47.300
			VII. Verkeer en Vervoer					
1.367.715	864.012	1.014.810	Postkantoor en Spaarbank	72	Postkantoor en Spaarbank	838.506	755.593	767.318
				73	Bureau Radio-Telefoon	85.996	85.189	76.537
613.361	872.200	872.200	Radiodienst	74	Radiodienst	907.428	701.782	612.434
319.715	324.500	329.000	Telefoondienst	75	Telefoondienst	280.436	245.417	238.939
2.306.185	1.853.005	2.003.260	Loodsgelden	76	Haven, loodsw. enz.	944.258	759.460	750.972
2.353	2.000	127.000	Luchtdienst	77	Luchtvaart	182.196	112.308	71.254
24.900	6.500	20.000	Busbedrijf	78				
				79	Weerkundige dienst	18.454	2.540	11.502
				80	Overige uitgaven	99.100	89.500	85.375
				81	Kapitaaldienst	4.191.250	1.269.400	1.390.640
			VIII. Water, landbouw, veeteelt					
				82	Bureau	18.840	17.040	16.140
986.892	1.001.000	1.250.000	Waterverkoop	83	Waterdienst	1.393.914	1.001.527	851.478
77.133	72.600	120.700	Rente, voorsch. huur mach.	84	Landbouw	359.980	284.088	243.082
31.745	35.200	36.000	Huur markthallen	85	Markthallen	68.606	60.212	58.749
6.630	11.250	11.250	Ink. veefokkerij	86	Veeteelt	42.364	36.992	50.992
13.302	5.000	5.000	Overige ontvangsten	87	Overige uitgaven	41.000	26.000	21.000
56.925	28.000	53.000	Kapitaaldienst	88	Kapitaaldienst	1.546.950	872.700	1.128.005

					IX. Sociale en Economische Zaken			
				89	Bureau	58.903	67.531	65.218
59.783	64.025	229.000	Verzekeringspremies	90	Sociale Zaken	380.468	201.603	165.314
				91	Economische Zaken	126.984	97.480	93.730
				92	Statistiek	29.252	16.436	15.931
				93	IJkwezen, havencentrale	59.146	15.494	18.837
543	5.000	—.—	Overige ontvangsten	94	Overige uitgaven	48.650	10.150	11.250
				95	Kapitaaldienst	1.000	1.000	1.500
					X. Openbare Werken			
				96	Bureau	59.720	57.920	54.520
				97	Stadsuitbreiding	17.430	14.588	6.810
				98	Nieuwbouw	98.760	70.784	49.955
				99	Onderh. wegen, bruggen	795.872	735.914	612.732
				100	Onderhoud gebouwen	60.120	40.800	44.045
2.661	2.125	2.600	Recognietiën	101	Bouw- en woningtoez.	44.760	64.294	45.820
				102	Werkplaatsen, magazijn	105.972	83.294	68.659
7.015	8.800	7.000	Vergunningsrecht	103	Toez. stoom en electra	38.361	26.228	18.392
				104	Straatverlichting	179.700	148.000	143.800
16.936	7.500	15.000	Rente voorschotten	105	Volkshuisvesting	5.000	5.000	5.000
				106	Reinigingsdienst	508.964	373.500	317.000
3.098	—.—	3.100	Werken voor derden	107				
14.996	1.600	1.600	Overige ontvangsten	108	Overige uitgaven	142.650	142.650	122.650
30.855	15.000	20.000	Kapitaaldienst	109	Kapitaaldienst	1.515.500	1.243.500	2.152.900
					XI. Crisiszaken			
	190.000	190.000	Provisiën	110	Bureau	90.509	128.698	212.116
				111	Bevordering Stabilisatie		100.000	100.000
	8.000	8.000	Formulieren	112	Overige uitgaven	2.000	2.000	2.000
				113	Kapitaaldienst	200	200	500
					XII. Defensie			
				114	Geneeskundige verz.	25.000	—.—	—.—
				115	Materiële kosten	50.000	—.—	—.—
				116	Overige uitgaven	2.500	—.—	—.—
180.000	—.—	—.—	Kapitaaldienst	117				

KRONIEK

SURINAME

Tot de nieuwe begrippen, in Suriname overgenomen, evenals in Brits West Indië, behoort ,,nationalisatie''. Het woord althans werd in de Surinaamse pers gebruikt in verband met de door den gouverneur ter sprake gebrachte overname der aandelen in de N.V. Gemengd Bedrijf Vaartuigendienst Suriname, welke bij de oprichting in 1936 niet in het bezit van het Rijk gekomen zijn. Het bedrijf zou als N.V. op commerciële basis blijven werken, doch het particuliere kapitaalbelang zou geen invloed meer hebben.

Belangrijke commerciële aspecten intussen vertoonde het gouvernementsbedrijf der Koloniale Vaartuigen niet, toen omstreeks 1910 getracht werd het door een particuliere scheepvaartonderneming te doen overnemen en grote veranderingen zijn in bedoeld opzicht sedert niet opgetreden, wat ook niet te verwachten was. In de tien jaar 1926 t.e.m. 1935 liepen de bruto ontvangsten (vracht en passagegelden) van den gouvernementsdienst gestadig terug, van ongeveer 334.000 gulden tot ongeveer 153.000 gulden, maar het totaal der tienjarige periode bedroeg toch ruim 2½ millioen gulden, of omstreeks 250.000 gulden per jaar. Het gemengde bedrijf haalde in de volgende tien jaar (1926 t.e.m. 1935) dit gemiddelde niet eens. Uit den aard der zaak is een vaartuigendienst op de grote rivieren en langs de kust een vereiste, in de eerste plaats ten behoeve der bestuursvoering; de toestand is niet te vergelijken met dien in Ned. Indië, waar de Kon. Paketvaart Maatsch. zoveel heeft kunnen bijdragen tot de economische ontwikkeling van den archipel.

En, wat de overzeeverbinding met andere landen en eilanden betreft, Venezuela en Curaçao b.v., valt te verwachten dat in de toekomst de bekende ,,coasters'' met motorvermogen onzer Noordelijke provincies ook in De West hun intrede zullen doen.

Wellicht heeft het voorbeeld, met betrekking tot het vaartuigenbedrijf gegeven, stimulerend gewerkt, althans er zijn in Suriname stemmen opgegaan om ook de water, gas- en electriciteitsvoorziening der stad in gouvernements beheer te doen overgaan. Het is wel merkwaardig, dat op Curaçao de drinkwatervoorziening een overheidsdienst is, terwijl zij te Paramaribo, waar het hygiënische belang een veel grotere rol speelt dan te Willemstad, in handen ener particuliere onderneming is. De minister van Koloniën van destijds echter had zich blijkbaar laten adviseren dat men in Suriname niet te veel toe moest geven aan de neiging der bevolking om alles van ,,Lanti'' te verwachten.

Lang voordat nationalisatie een slagwoord geworden was kwamen

in het moederland de openbare nutsbedrijven gaandeweg in handen der gemeenten; niet geheel om dezelfde redenen welke hier te lande gegolden hebben moet in een achterlijk gewest als Suriname de overheid vaak monopoliediensten gaan uitoefenen, in het openbaar belang; het alternatief is: het verlenen van aantrekkelijke concessies en moeizaam toezicht op de uitvoering.

Ook met betrekking tot het bankwezen is er groot verschil tussen Curaçao en Suriname; in het eerste gewest een gouvernements circulatiebank en daarnaast een drietal particuliere bankinstellingen, die in de credietbehoeften voorzien, in Suriname een geoctrooieerde particuliere circulatiebank met bescheiden kapitaal en verder vrijwel niets. Zou het echter inderdaad verantwoord zijn De Sur. Bank te machtigen credieten te verstrekken onder garantie van den staat der Nederlanden, zoals in een der moederlandse dagbladen aanbevolen werd? Het zijn in de eerste plaats de plantages welke om crediet zouden aankloppen en over de kwestie of zij daarmede afdoend geholpen zouden zijn — gegeven het arbeidersvraagstuk en andere problemen — kan men verschillend denken.

Van gebrek aan continuïteit en beginselvastheid in ons Westindisch beleid van tot dusver blijkt ook uit de geschiedenis van het bosbeheer in Suriname. Omstreeks twintig jaar geleden werd, om redenen van bezuiniging, de dienst van het Boswezen opgeheven, met opoffering van hetgeen er ten koste van veel geld en persoonlijke inspanning tot stand gebracht was, in het belang van een deugdelijk beheer van een der natuurlijke rijkdommen des lands.

Thans is dan eindelijk de dienst hervat, onder een deskundig ambtenaar. Van de twee houtvesters, die kort geleden een inspectiereis gemaakt hebben in Suriname, had de ene thans voor het eerst met Suriname kennis gemaakt; het was interessant van hem te vernemen hoe hij den toestand bevonden had te zijn. De indruk was in het algemeen niet ongunstig; de exploitatie langs de grote rivieren in het benedenland zou, wat de verscheping betreft, op minder grote moeilijkheden stuiten dan in sommige overeenkomstige landen ondervonden worden. De relatief hoge zeevracht zou het gevolg kunnen zijn van te weinig concurrentie; wellicht zag de spreker over het hoofd dat schepen die in Suriname hout komen laden niet altijd voldoende uitlading hebben en een „one way traffic" is uiteraard niet economisch.

Veel regeling en organisatie zal nodig zijn; de tegenwoordige exploitatie is weinig zuinig en de gebruikte middelen zijn vaak onpractisch. Over de bewoners van het binnenland, als arbeidskrachten en als kenners van de plaatselijke omstandigheden, was het oordeel gunstig.

Een ambtelijk rapport over het onderwijs in Suriname van recenten datum heeft over het geheel dezelfde minder gunstige strekking als het verslag ter zake van de parlementaire commissie van dit jaar, terwijl de beide geschriften ook wel ongeveer dezelfde gebreken in het licht stellen.

Toch helt de buitenstaander allicht tot de mening over dat het met het Surinaamse onderwijs niet zo slecht gesteld kan zijn, gezien

hetgeen een aantal Surinamers, in en buiten hun eigen land, op maatschappelijk gebied hebben weten te bereiken, hoewel de eerste grondslagen hunner ontwikkeling in Surinaamse scholen gelegd zijn, soms zelfs geen ander onderwijs dan het te Paramaribo gegevene genoten is. De vraag of wij hier te doen hebben met phenomenen uit een vroeger tijdperk en de tegenwoordige jeugd minder goed onderlegd is dan de oude garde, vindt men nergens beantwoord en zij láát zich ook waarschijnlijk niet gemakkelijk beantwoorden.

Wat van Surinaamse zijde in druk verschijnt — in het land zelf, in Curaçao en in Nederland — geeft in het algemeen niet den indruk van onvoldoende intellectuele ontwikkeling bij de schrijvers of sprekers, al zal men in de inheemse pers wel eens het een of ander aantreffen dat evengoed van onkunde als van slordigheid zou kunnen getuigen; de moederlandse pers echter is ook niet altijd van zodanige smetten vrij. Hoe goed doet het dan weer aan wanneer men, zoals onlangs, in een te Paramaribo verschijnend blad een bijdrage aantreft, van de hand van een Surinaams onderwijsman (het ging over de begrippen Creool en Surinamer), dat, wat gedachtengang, taal en stijl betreft, in ieder Nederlands tijdschrift een goed figuur gemaakt zou hebben.

Intussen, dit alles heeft misschien met onderwijs als instrument van volksopvoeding en volksontwikkeling weinig te maken en wij moeten wel aannemen dat de grote massa der inwoners van Suriname, zo gedifferentieerd in verscheiden opzichten, beter onderwezen behoort te worden. Ook in verband met de politieke ontwikkeling der bevolking, die wel enige stimulering van node zal hebben.

Over de wenselijkheid van het instellen ener school voor middelbaar onderwijs te Paramaribo zijn de verschillende rapporteurs het wel eens; het is nu negen jaar geleden dat deze wenselijkheid, ook hier te lande, besproken werd.

Opmerkelijk intussen is hetgeen de directeur der A.M.S. op Curaçao te berde bracht in zijn toespraak bij het afsluiten van het vierde schooljaar; hij achtte het niet waarschijnlijk dat het volgende jaar — zelfs het daarop volgende jaar — een twintigtal candidaten het einddiploma zouden behalen, omdat geen zo grote toeloop van leerlingen — van Curaçao zelf, van Aruba en van Suriname — te verwachten valt als tijdens den oorlog, toen andere wegen afgesloten waren.

Men mag wel even bedenken of op den duur twee middelbare scholen in het gebied van Nederlands West Indië niet van het goede te veel zullen geven.

Gemeld werd dat er thans te Paramaribo een auto rijdt met het nummer 1000, hetgeen niet zeggen wil dat er duizend auto's ingeschreven zijn, maar men is er toch niet ver van af.

In het Surinaams Verslag over het jaar 1938 — het laatste dat van de pers kwam — komt een staatje voor van het verkeer op den weg, in en buiten Paramaribo; het geeft voor auto's voor zeven personen of minder in de jaren 1934 tot en met 1938 resp. 171, 194, 188, 195 en 203, voor auto's voor twaalf personen of minder resp. 29, 23, 15, 48 en 25, voor auto's voor meer dan twaalf personen één, in 1938.

31 Juli 1947 M.

NEDERLANDSE ANTILLEN

Het ontwerp-landsverordening tot instelling van een college van gecommitteerden komt hierop neer: Het college zal bestaan uit 5 leden, van welke de voorzitter in overleg met de Staten, en de overige leden in overleg met dien voorzitter, door den gouverneur worden benoemd. Leden van den Raad van bestuur en van de Staten, alsmede landsdienaren in werkelijken dienst zijn niet benoembaar. De zittingsduur der gecommitteerden valt samen met dien der Staten. De gouverneur wijst in overleg met hun voorzitter aan elken gecommitteerde „een of meer takken van dienst als voorwerp van zorg" aan. Ontwerpbegrotingen en ontwerp-landsverordeningen kunnen door den daarbij betrokken gecommitteerde ondertekend worden, of wel deze kan daarbij een nota voegen, waaruit zijn zienswijze blijkt. De gecommitteerde oefent zijn taak uit met inachtneming van de algemene en bij zijn diensttak bestaande bijzondere verhoudingen. Hij is bevoegd over dienstaangelegenheden rechtstreeks overleg te plegen met het hoofd van zijn diensttak. De gouverneur is bevoegd onder zijn voorzitterschap vergaderingen met de gecommitteerden te beleggen. De gecommitteerden kunnen de beraadslagingen der Staten bijwonen en de daar verlangde inlichtingen geven.

Aldus de hoofdtrekken van het ontwerp, dat meer vragen opwerpt, dan het beantwoordt. Omtrent de taak der gecommitteerde laat het ons in het duister. Van die des voorzitters zegt het zelfs niets. De wijze, waarop van overleg met de hoofden der diensten gesproken wordt, doet niet vermoeden, dat aan de gecommitteerden elk een zelfstandig deel van de bestuurstaak onder den gouverneur wordt opgedragen, voor de vervulling waarvan zij verantwoordelijk zijn.

Uit de verbinding van den zittingsduur van het college aan dien der Staten is een politiek karakter van het college en zijn leden af te leiden, maar hoe deze daadwerkelijk een politieke rol zullen kunnen spelen, anders dan door als „bestuursgemachtigden" in de Statenvergadering op te treden, blijkt niet.

Als men ermee rekening houdt, dat dit ontwerp is ingediend vóór dat tot wijziging der Staatsregeling, en bedoeld is om in werking te treden vóór die wijziging haar beslag zal hebben gekregen — om van grondwetswijziging na de rijksconferentie maar niet te spreken — dan is het misschien verklaarbaar, dat niet meer geboden wordt, maar dan rijst toch tegelijkertijd de vraag, of het nu voorgestelde aan redelijke wensen voldoet, en of — om het nu eens huiselijk te zeggen — dit sop de kool waard is.

Deze zaak is door de Staten nog niet afgedaan. Wel hebben deze hun advies uitgebracht over de voorgestelde wijziging der staatsregeling. Daarin wordt het college van Gecommitteerden op belangrijke punten anders geregeld dan in het ontwerp-landsverordening. De benoeming der leden zal geschieden uit voordrachten van de Staten. Als taak van het college wordt genoemd het bijstaan van den gouverneur in de uitoefening van het algemeen bestuur. Verder wordt gesproken van tussentijdse ontslagverlening aan een lid van het college, dat het vertrouwen van de Staten niet langer heeft.

In het advies der Staten worden bezwaren tegen de desbetreffende

artikelen ingebracht; slechts „enkele" leden zouden zich met het voorgestelde kunnen verenigen. Hier — en op vele andere plaatsen in het advies — wordt verwezen naar het memorandum der Staten van verleden jaar. Begrijp ik het goed, dan vrezen de Staten, kort gezegd, dat zij op deze wijze niet zullen krijgen een voor de inwendige aangelegenheden aan de Staten verantwoordelijk Bestuur. Uit de Memorie van toelichting — die hier en elders van zekere geheimzinnigheid, althans onzekerheid, niet vrij is — kan men niet lezen, dat deze vrees ongegrond is. Het gaat om de positie van den gouverneur. Daarvan wordt in deze memorie gezegd, dat de gouverneur ernstig heeft rekening te houden met de adviezen van den Raad van bestuur en met de wensen der Staten, „waardoor dus (?) zijn beleid en optreden bepalend wordt beïnvloed, terwijl hij bovendien verantwoordelijk is aan de Kroon".

Op de artikelen over den „vertegenwoordiger" van Curaçao in Nederland is weinig critiek geuit in het advies.

Zeer kant de meerderheid der Staten zich tegen het instituut van benoemde leden, waartoe het regeringsvoorstel de mogelijkheid opent voor het geval den gouverneur na de verkiezing mocht blijken, dat enig deel van de bevolking niet of niet voldoende is vertegenwoordigd. De meerderheid der Staten noemt dit een anachronisme. Inderdaad behoren deze benoemde leden in beginsel niet thuis in het stelsel, waarvan het regeringsvoorstel uitgaat. Ik zou het echter willen zien in het licht van de opmerking der Parlementaire commissie, dat het partijwezen in Curaçao nog maar in het begin van zijn ontwikkeling is. Nooit zal er een toestand komen, waarin ieder een politiek onderdak heeft, maar dat de twee bestaande partijen in Curaçao niet een zeer groot overschot laten, dat om redenen van politieke beginselen zich niet bij een van haar kan aansluiten, zal evenmin iemand kunnen ontkennen. Niet elke minderheid kan aan ten minste één zetel geholpen worden, maar de ontwikkeling van het partijwezen is nog niet zo ver, dat men zeggen kan, dat elke stem, niet op een der bestaande partijen uitgebracht, als onbetekenend op de grote hoop, verwaarloosd kan worden.

Ook zal wie de „parlementaire" geschiedenis van Curaçao kent, moeilijk kunnen waar maken, dat tot nu toe de benoemde leden minder goed dan hun gekozen collega's hun taak hebben vervuld, al schijnt een meerderheid der Staten van het tegendeel te willen uitgaan in haar „slotopmerking", dat „voor een juiste beoordeling van dit advies rekening moet worden gehouden met het feit, dat $^1/_3$ van de leden van de Staten door den gouverneur zijn [is?] benoemd".

Amsterdam 1 Augustus 1947 F.

TOEPASSINGEN VAN WALABA OF BIJLHOUT [1])

DOOR

ir. W. SPOON

Walaba of bijlhout is een in Suriname veel voorkomende loofhoutsoort. Ook in de beide andere Guiana's treft men haar veelvuldig aan.

Meestal wordt voor walaba de botanische naam *Eperua falcata Aubl.* gebezigd [2]) en vermoedelijk is dit ook wel de meest voorkomende soort van dit geslacht, maar daarnevens komen eenige andere soorten voor. Het Nederlandse Normaalblad N 1015 van November 1941 is dan ook voorzichtig en noemt als botanische herkomst van walaba of bijlhout: *Eperua sp. div.* Kort voordien had A. DUCKE, verbonden aan de Botanische tuin te Rio de Janeiro, Brazilië, een overzicht opgesteld van het geslacht *Eperua*, waarbij hij 11 soorten onderscheidt [3]). De soort, die het meeste bekend is in de Guiana's en het vermaarde walaba- (of zoals de Engelsen schrijven wallaba-) hout levert, is volgens hem *Eperua falcata Aubl.*.

In de „Flora of Surinam", welke te Utrecht onder leiding van prof. dr. A. A. PULLE, wordt samengesteld [4]), worden door de bewerkster van de *Papilionaceae*, mej. G. J. H. AMSHOFF, vijf soorten van het geslacht *Eperua* als in Suriname voorkomend beschreven. Dat zijn *E. falcata Aubl.*, *E. rubiginosa Miq.*, *E. Schomburgkiana Benth.*, *E. grandiflora Benth.* en *E. Jenmani Oliver.*

Enkele van die namen treffen wij dan ook aan in de door prof. dr. G. STAHEL tijdens de oorlog in Paramaribo samengestelde monstercollectie van Surinaamse houtsoorten (alles gedekt door

[1]) Tevens Bericht van de Afdeling Handelsmuseum van het Indisch Instituut no. 218.

[2]) Zie b.v. G. STAHEL, Surinam Timbers, 38 (Paramaribo 1944).

[3]) *Trop. Woods* no. *62*, 21 (1–6–1940).

[4]) Tevens *Meded. Afd. Handelsmuseum 11*.

herbarium), waarvan na de bevrijding ook het Indisch Instituut een exemplaar ten geschenke ontving [1]). Van de vier monsters walaba met verschillende locale namen determineerde het Utrechtse Herbarium (prof. dr. A. A. PULLE) het bijbehorende herbarium als volgt:

no. 22: zwarte walaba *Eperua falcata Aubl.*
no. 23: witte walaba ,, ,, ,,
no. 66: baboen walaba ,, ,, ,,
no. 334: itoeli walaba *Eperua Jenmani Oliver.*

Voordien had ook reeds J. PH. PFEIFFER in het eerste deel van zijn boek ,,De houtsoorten van Suriname" [2]) (blz. 245 e.v.) onderscheid gemaakt tussen het echte of rode bijlhout, volgens hem geleverd door *Eperua falcata Aubl.*, en het witte bijlhout, dat vermoedelijk afkomstig zou zijn van *Eperua Schomburgkiana Benth.* of *Eperua Jenmani Oliver.* In het tweede deel van zijn boek (Een onderzoek naar de technische eigenschappen van acht en twintig van de voornaamste houtsoorten) beschrijft PFEIFFER echter uitsluitend het hout van *Eperua falcata*, dus het volgens hem echte bijlhout of walaba.

Het hout [3]), en dit geldt in het bijzonder voor het kernhout, is zeer duurzaam, daarbij sterk en hard (bouwhout). Het kernhout is donker roodbruin gekleurd, maar veelal ontsierd door olie-achtige strepen en vlekken. Door uitlogen in water is de substantie welke dit veroorzaakt echter weg te nemen. Het wordt verder gebruikt als dakbedekking in de vorm van door splijten verkregen plankjes (shingles of sirappen). Voorts is het een goed brandhout.

Wij hebben nu nagegaan of er nog andere richtingen zouden zijn, waarin walaba met succes is toe te passen. Een onderzoek van de literatuur, gecombineerd met eigen waarnemingen, voerde tot de volgende indeling: 1. Papiergrondstof; 2. Verkoling; 3. Looistofbron.

1. *Papiergrondstof.*

De bruikbaarheid van walaba als papierhout is reeds eerder onderwerp van studie geweest, in het bijzonder in Brits-Guiana.

---

[1]) *Jaarverslag Indisch Instituut 1945*, 28.
[2]) *Meded. Afd. Handelsmuseum 6* (1926/27).
[3]) Zie ook J. B. AITKEN, The Wallabas of British Guiana, *Trop. Woods* no. *23*, 1 (1–9–1930).

Omstreeks 1927 zijn voor dat doel stamstukken van een aantal houtsoorten uit dat land naar het Imperial Institute te Londen gezonden. Elk stamstuk was van herbariummateriaal vergezeld, dat door de Royal Botanic Gardens Kew op naam werd gebracht.

Het als „wallaba" ingezonden materiaal werd daar herkend als *Eperua falcata Aubl.* De met dit hout verkregen resultaten nemen wij hier in tabel I over [1]). Ter vergelijking voegen wij daaraan toe de resultaten verkregen met hout van *Acacia decurrens* (wattle), geteeld op Java en onderzocht in het „Laboratorium voor Technische Botanie" te Delft [2]), omdat die houtsoort onder de bestudeerde Indische loofhoutsoorten een goed figuur sloeg. Verder voegden wij enkele cijfers toe van beukenhout (*Fagus silvatica L.*), een in Europa veel gebezigde loofhoutsoort. Alle ontsluitingen zijn volgens het natronproces verricht (verhitten van de houtspaanders met natronloog of caustische soda — NaOH — onder druk):

Tabel I

Ontsluiting van walaba

Houtsoort	vol. gew. (s.g. luchtdroog hout)	vezellengte mm	opbrengst aan celstof, ber. op het luchtdroge hout	
			ongebleekt	gebleekt
walaba	0.84	0.6–2.0, gem. 1.4	35%	32%
Java-wattle	0.61	0.3–1.0	52%	44%
beuk	0.56	0.6–1.3	—	—

Volgens het Imperial Institute is uit de celstof of pulp een behoorlijke kwaliteit papier te vervaardigen, terwijl ook de bleking van de pulp goed verloopt. Daartegenover oordeelt het Imperial Institute het rendement van de ontsluiting (opbrengst aan celstof) naar verhouding gering. Vergelijking met de resultaten bij Java-wattle bevestigt dit. Het heeft dan ook tot 1939 geduurd alvorens men over plannen om in Brits-Guiana tot celstofbereiding uit walaba te geraken hoort [3]) en ongetwijfeld heeft de in dat jaar uitgebroken tweede wereldoorlog daarop invloed gehad. De bedoeling was niet om in Brits-Guiana papier te vervaardigen, maar om celstof uit te voeren, waarbij hoeveelheden van 200.000 long ton per jaar genoemd werden. Verwezenlijkt zijn die plannen niet. Daarbij moet nog bedacht worden,

[1]) *Bull. Imp. Inst. 26, 7* (1928) en *Trop. Woods* no. *23*, 3 (1–9–1930).

[2]) *Ber. Afd. Handelsmuseum 188*, 11 en 18.

[3]) *Economist* (London) *138*, 856 (1940).

dat het per slot van rekening gaat om celstof uit een *loof*houtsoort, welk halffabrikaat nimmer de waarde heeft van celstof verkregen uit naaldhout.

2. *Verkoling.*

Verkoling van walaba is tijdens de vorige wereldoorlog in Suriname toegepast met de bedoeling het houtgas te winnen. De gasfabriek te Paramaribo kwam in 1917 steenkool te kort en heeft dit tekort toen aangevuld met walabahout. Enkele jaren is zelfs meer van dit hout dan van steenkool verwerkt, tot in 1922 de aanvoer van steenkool weder voldoende werd [1]). Opbrengst en kwaliteit van het gas uit walaba werden gunstig beoordeeld.

Verkoling van walaba ter bereiding van houtskool is in Brits-Guiana vrij veel gedaan. De bevolking verkoolt deze (en enkele andere) houtsoorten nog op zeer eenvoudige manier, nl. in kuilen. Door het Imperial Institute te Londen is reeds tijdig een onderzoek ingesteld naar de kwaliteit van dergelijke door de bevolking gewonnen walaba-houtskool [2]).

In het volgende tabelletje is de uitslag van het onderzoek opgenomen, waaraan wij ter vergelijking hebben toegevoegd het resultaat van onderzoek in ons scheikundig laboratorium van enkele houtskoolmonsters [3]), te weten één uit Suriname (H.M. no. 2817–2) en één van Java (H.M. no. 4665), beide eveneens genomen uit door de bevolking ter plaatse bereid product. De locale en wetenschappelijke namen van de beide walaba's zijn overgenomen uit het verslag van het Imperial Institute.

Tabel II

Samenstelling van walaba-houtskool.

houtsoort				houtskool, luchtdroog					
locale naam	herkomst	wetenschappelijke naam	s.g. luchtdroog	vocht %	as %	vluchtig %	vol. gew.	s.g. schijnbaar	verbrandingswarmte
Soft wallaba	Br. Guiana	*Eperua falcata*	0.85-0.94	4.94	1.00	17.20	0.39[5]	0.64	7320 cal.
Ituri wallaba	idem	*Eperua Jenmani*	idem	5.59	0.99	34.00	0.38	0.70	6450 cal.
tamarinde	Suriname	*Pithecolobium* sp.	0.57–0.82	6.8	4.7	13.6	—	0.60	—
wattle	Java	*Acacia decurrens*	0.6 –0.9	5.8	0.9	25.8	0.26	0.50	—

[1]) Voor uitvoeriger beschrijving zie *Ber. Afd. Handelsmuseum 212*, 2, ook verschenen in *Ned. Bosbouw T. 18*, 273 (1946) en *19*, 17 (1947).

[2]) *Bull. Imp. Inst. 28*, 138 (1930) en *Trop. Woods* no. *23*, 4 (1–9–1930).

[3]) *Ber. Afd. Handelsmuseum 185*, 6 en *212*, 14.

Zoals de bereiding liet verwachten, bevatte de kool nogal wat vluchtige bestanddelen. Toch voldeed de walaba-kool nog alleszins bevredigend als generatorbrandstof voor vrachtauto's, hoewel aanvankelijk met vrij dichte rook, die de filters extra belastte; vollediger verkoling met dus minder vluchtige bestanddelen zou derhalve aanbeveling verdienen. Voor landen als de Guiana's, waar geen aardolie voorkomt, blijft het immers altijd van belang te weten uit welke andere grondstoffen het dan wel motorbrandstof kan verkrijgen (in dit geval hout, dat er overvloedig aanwezig is). Tevens dient dan verontreiniging van de houtskool met aarde en zand voorkomen te worden, zoals ongetwijfeld bij het monster uit Suriname, gezien het abnormale asgehalte ad 4.7%, het geval was.

In verband met een dergelijk gebruik van walaba-houtskool is het verder van belang te weten of en zo ja welke bijproducten van de verkoling met voordeel te winnen zouden zijn. In het scheikundig laboratorium van de Afdeling Handelsmuseum is daaromtrent een apparatuur uitgewerkt [1]), in onderstaande tabel laten wij enkele uitkomsten volgen.

Tabel III

Verkolingsproeven te Amsterdam

opbrengst in % van het luchtdroge hout.

H.M. no.	houtsoort	houtskool	teer, ruw	azijnzuur	methanol
776	walaba	33.7	10.0	2.9	1.6
4665	Java-wattle	27.6	12.3	5.0	1.6
Zweden	beuk	30	4.2 (gereinigd)	6.5	1.7

Wederom voegden wij de uitkomsten van enkele andere loofhoutsoorten ter vergelijking toe; beukenhout wordt in Europa veel voor droge destillatie gebezigd, de getallen zijn van een onderzoekingsinstituut te Stockholm [2]). Het gebezigde monster walaba no. 776 stond in onze verzamelingen te boek als *Eperua falcata*.

Uit de tabel blijkt terstond, dat de verkoling van deze walabasoort geen bijzondere opbrengst aan bijproducten levert [3]).

[1]) A. J. VAN DUUREN, *Chem. Weekbl. 42*, 19 (1946).

[2]) *Ber. Afd. Handelsmuseum 212*, 10.

[3]) Na de oorlog heeft men in Engeland bijzondere aandacht gegeven aan de teer uit beukenhout als bron voor phenol en gesubstitueerde phenolen, het uitgangsmateriaal voor de vervaardiging van persmassa's (kunsthars) op phenolbasis — *T.N.O. Nieuws 2*, 109 (1947) —; misschien, dat zou blijken, dat ook de teer uit walaba in die richting waarde kan hebben.

Speciaal de opbrengst aan houtzuur (azijnzuur) is laag, zoals bij de meeste tropische houtsoorten, een regel waarop het hout van *Acacia decurrens* (wattle) een der weinige uitzonderingen vormt.

Wel zal de walaba-kool zwaar en stevig kunnen zijn, gezien het vrij hoge soortelijke gewicht van het hout (0.85–0.94). Misschien hield de uitvoer van walaba-houtskool naar Engeland, waarmede in 1937 werd begonnen [1]), daarmede verband. Een moeilijkheid was toen de verpakking, aangezien de houtskool door haar zure karakter de emballage aantastte. De houtskool werd door de bevolking bereid en wij zagen reeds in tabel II, dat bij de gevolgde werkwijze de verkoling vaak onvolledig was; vermoedelijk, dat daarin de oorzaak van de moeilijkheden gezocht moet worden. Van verdere uitvoer vinden wij geen melding gemaakt.

3. *Looistofbron.*

Walaba-hout bevat een waardevolle looistof. Deze uitspraak is het resultaat van een uitgebreid tijdens de oorlog in Nederland verricht onderzoek. In het kort laat zich dit als volgt samenvatten.

In 1939 heeft de heer J. W. GONGGRYP in de Afdeling Handelsmuseum van het Indisch Instituut een onderzoek verricht naar het voorkomen van looistoffen in houtsoorten uit de Indische Archipel en uit Suriname. In 1940 was het orienterende onderzoek zover gevorderd, dat een vijftigtal houtsoorten op grond van hun looistofgehalte voor een uitgebreider onderzoek in aanmerking kwamen [2]). Wij traden daartoe in overleg met het Lederinstituut T.N.O. te Waalwijk — destijds nog Rijksproefstation en Voorlichtingsdienst voor de leder- en schoenindustrie genaamd —, welk overleg in 1941 voerde tot looiproeven op semi-technische schaal met een tiental houtsoorten. Er was nl. voor zo'n onderzoek per houtsoort ongeveer 5 kg tot poeder gebracht hout nodig, hoeveelheden die wij in onze verzamelingen, waarvan als gevolg van de Duitse bezetting van Nederland geen aanvulling mogelijk was, niet voor alle soorten meer beschikbaar hadden. Eén der tien houtsoorten was walaba [3]); van het ter beschikking staande

[1]) *Report Forest Dept. Br. Guiana 1937*, 6.

[2]) *Meded. Afd. Handelsmuseum 22*, 30 (1941) („Inlichtingen en Onderzoekingen in 1940").

[3]) *Ber. Afd. Handelsmuseum 176*, ook verschenen in *Ned. Leder-Ind., Techn. Bijblad 371* van 19–11–1941.

hout (H.M. no. 776, *Eperua falcata*) had het kernhout de volgende samenstelling:

totaal in water oplosbaar 13.0%
waarvan looistof. . . . 7.9%, niet-looistof. . . . 5.1%

Uit dit kernhout werd door het proefstation met warm water een extract bereid, dat na concentratie in een speciaal indampapparaat tot 19.4° Bé. de volgende samenstelling bleek te bezitten:

looistof. . . . . . . 25.7%, niet-looistof. . . . 11.1%

Met het extract werden vervolgens kleine stukken rundsbloot (voor zoollederfabricage) gelooid. Het looirendement bedroeg 75%; kwaliteit, uiterlijk beoordeeld, stand en kleur waren normaal.

Het proefstation oordeelde dan ook, dat er alle reden was om aan te nemen, dat het extract van walaba-kernhout geschikt zou zijn als volwaardig looimiddel in de praktijk te worden gebruikt.

In 1943 werd door een in Suriname belangstellende combinatie op dit resultaat teruggekomen, doordat men ons de vraag voorlegde of het mogelijk zou zijn met walaba een volledig semitechnisch looi-onderzoek op te zetten. Finantiële steun werd daarbij toegezegd. Bij overleg met het Lederinstituut T.N.O. bleek, dat voor een zodanig onderzoek tenminste 100 kg hout nodig zou zijn. Uit onze voorraden kon inderdaad 110 kg walaba (H.M. no. 776, *Eperua falcata*) beschikbaar worden gesteld. Voor de bereiding van het looiextract werd de medewerking verkregen van het Laboratorium voor Technische Botanie te Delft (prof. dr. G. van Iterson Jr.); dit laboratorium beschikte nl. over de daartoe geeigende apparatuur. Het werk daar werd uitgevoerd door de heer J. J. Breen.

Een moeilijkheid vormde aanvankelijk de verkleining van het hout, dat wij in de vorm van planken konden verstrekken. Looi-*basten* (zoals eiken-, mangrove-, acacia of wattle-bast) worden vervezeld, een werkwijze, waartoe *hout* zich niet leent. Verkleinen hiervan door hakken en/of zagen geeft uiteindelijk een korrelig product, dat echter in aanraking met water gaat zwellen en samen ballen en zodoende gemakkelijk aanleiding geeft tot verstopping van de extractie-apparatuur. Na enig zoeken werd in Delft een oplossing gevonden door de planken in een bevriend laboratorium op een schaafbank tot kleine krullen te verwerken, welke krullen vervolgens in een houten vat met geperforeerde bodem,

voorzien van een verwarmingsinrichting en van een pomp voor het circuleren van de vloeistof, met water bij een temperatuur van 80° C zijn uitgetrokken. Het extract is daarna in een vacuumpan (simple effect) bij circa 50° C ingedikt tot een concentratie van 25° Bé.

Te Waalwijk zijn met dit extract looiproeven genomen, waarbij quebracho-extract als vergelijking werd gebruikt, omdat het walaba-extract in zijn eigenschappen daarmede veel overeenkomst vertoonde en het eveneens een pyro-catechine-looistof is.

Deze looiproeven verliepen voor het walaba-extract alleszins naar wens, zodat het Lederinstituut T.N.O. kon concluderen „in ieder geval kunnen wij de walaba-looistof een prima, volwaardige looistof noemen, die de quebracho volledig kan vervangen. De laboratorium-looiproeven van 1941 blijken dus door dit semi-technisch onderzoek volledig bevestigd te zijn. Ook het rendement bij de extractie is zeer gunstig".

Bij die extractie blijft een aanzienlijke hoeveelheid verkleind houtmateriaal achter. Terstond vraagt men zich af of dat nog waarde heeft en men denkt dan in de eerste plaats aan omzetting in celstof voor papierbereiding, omdat het reeds verkleind is. Maar die verkleining van hout ten behoeve van de looistofwinning geschiedt volgens geheel andere regels en gaat — zoals wij zagen — veel verder dan ten behoeve van de celstofbereiding gebruikelijk is, waarbij men juist tracht zoveel mogelijk de vezel te sparen. Dan betreft het hier een *loof*houtsoort, terwijl de vraag voor papiercelstof in de eerste plaats naar de *naald*houtsoorten uitgaat. En tenslotte zagen wij in paragraaf 1, dat de celstof uit walaba geen zodanige kwaliteiten bezit, dat bijzondere vraag ernaar gerechtvaardigd zou zijn. Vermoedelijk zal dus de verwerking van walaba op looistof het zonder dit bijproduct moeten doen.

Zoeven hebben wij vermeld, dat het Lederinstituut T.N.O. het rendement van de extractie zeer gunstig oordeelde. Daarmede wordt bedoeld, dat de in het hout aanwezige looistof, die bij de analyse in het laboratorium kwantitatief wordt gewonnen, ook bij werken op praktijkbasis vrijwel volledig is te winnen.

Tot dusverre hebben wij slechts cijfers genoemd verkregen met het walaba-hout uit onze verzamelingen no. 776 (*Eperua falcata*) en daarvan weder het kernhout. Want het spinthout van walaba bevat veel minder looistof. Tijdens de bereiding van het looi-extract te Delft werd in het Laboratorium voor Technische

Botanie tevens een vergelijkende analyse gemaakt van spint en kern afgescheiden uit het door ons voor de proef verstrekte houtmateriaal; het resultaat was als volgt:

	spint	kern
totaal in water oplosbaar	8.26%	13.27%
waarvan: looistof	3.52%	9.71%
niet-looistof	4.74%	3.56%

De analyse van het kernhout komt overeen met onze in de aanvang van deze paragraaf vermelde analyse wat betreft het gehalte aan in water oplosbare stoffen (13.0%), de verhouding van looistof tot niet-looistoffen is bij de nieuwe analyse zelfs nog wat gunstiger.

Om nu een vollediger beeld van het looistofgehalte te verkrijgen hebben wij na de bevrijding terstond moeite gedaan voor nieuwe monsters hout. Dank zij de medewerking van importeurs slaagden wij daarin al spoedig. Het resultaat van het onderzoek in ons scheikundig laboratorium door Mej. W. M. SESSELER, chem. dra., brachten wij in tabel IV bijeen. Tevens was Mej. Dr. A. MENNEGA van het Utrechts Herbarium zo vriendelijk de monsters op naam te brengen. Van alle monsters is slechts kernhout onderzocht, dat voor de analyse werd verkleind op de 5 mm zeef.

Tabel IV

Looistof-analyses van monsters walaba uit Suriname, in %.

H.M. no.	Wetenschappelijke naam	totaal oplosbaar (in water)	looistof (huidpoeder)	oplosbare niet-looistoffen	onoplosbare stoffen	water
776	*E. falcata*	13.0	7.9	5.1	80.8	6.4
1727	idem	11.4	7.9	3.5	78.8	9.8
5192–22	idem	11.6	6.9	4.7	77.6	10.8
5192–23	idem	10.9	7.1	3.8	80.9	8.2
5192–66	idem	10.6	6.0	4.6	81.6	7.8
5192–334	*E. Jenmani*	4.8	—	—	—	—
5278–1	*E. falcata?*	6.3	—	—	—	—
5278–2	*E. Schomburgkiana?*	3.2	—	—	—	—
5294	*E. falcata*	9.1	3.7	5.4	80.9	10.0
5337–4	*E. Jenmani*	5.9	1.5	4.4	80.8	13.3
5349	*E. falcata*	3.8	1.8	2.0	83.0	13.2

Het resultaat van de arbeid van beide dames biedt enige verrassingen. Met een enkele uitzondering (no. 5349) bevatten de als *Eperua falcata* gedetermineerde monsters veel meer looistof dan die van *Eperua Jenmani* en *Eperua Schomburgkiana*. Bij no. 5278–1 tekent Mej. MENNEGA aan, dat dit monster veel op *Eperua falcata* gelijkt, maar toch op een aantal punten afwijkt; afgaande op het lage gehalte zou men geneigd zijn die afwijking te onderschrijven.

Een punt, dat uiterlijk bij de monsters opviel, was het verschil in intensiteit van de donkere olieachtige vlekken en strepen (welk verschijnsel wij in de aanvang van dit artikel als kenmerkend voor walaba beschreven). De monsters 5278–1 en –2, tegelijkertijd ontvangen, vertoonden slechts weinig vlekken en strepen; van de vier monsters uit de collectie Stahel (no. 5192) had no. 334 eveneens weinig vlekken, maar de nrs. 22, 23 en 66 (alle *Eperua falcata*) des te meer. Men krijgt de indruk, dat er verband is tussen de intensiteit van dit verschijnsel en het looistofgehalte. Aangezien de looistof in water oplosbaar is, zou dan tevens verklaard wezen, waarom men met uitlogen van walaba de hinderlijke vlekken en strepen kan doen verdwijnen.

In elk geval zal bij een eventuele exploitatie van walaba voor de looistof goed op de botanische herkomst gelet dienen te worden.

Samenvatting.

Walaba of bijlhout, *Eperua* sp. div., heeft als papiergrondstof geen bijzondere kwaliteiten, het verschilt daarin niet van de meeste loofhoutsoorten.

Walaba levert bij verkoling een technisch bruikbaar houtgas en een goede kwaliteit houtskool, de opbrengst aan houtzuur (azijnzuur) is echter gering en daardoor weinig aantrekkelijk als nevenproduct.

Walaba bevat een waardevolle looistof, vooral in het kernhout. Niet bij alle soorten van het geslacht *Eperua* is het looistofgehalte echter even hoog, vermoedelijk is de soort *Eperua falcata* in dit opzicht de beste.

Applications for wallaba

(Summary)

Wallaba is a broad-leaved tree widely distributed throughout Surinam and the other Guianas. Wallaba belongs to the genus *Eperua*, of which five species are described in the „Flora of Surinam" (edited by dr. A. PULLE) viz. *E. falcata* Aubl., *E. rubiginosa* Miq., *E. Schomburgkiana* Benth., *E. grandiflora* Benth. and *E. Jenmani* Oliver.

Already in 1928 the Imperial Institute, London (Bulletin 26, 7) made a test on the suitability of wallaba as a paper-making material. The wood belonged to *E. falcata* and was treated with caustic soda. The results are given in table I; they indicate that the wood gives a pulp of good quality and readily bleachable, but that the yield is rather lower than from most timbers.

Wallaba burns well and is used throughout the Guianas for fuel. During the first world-war the gas-works at Paramaribo, Surinam, used it with success for the production of illuminating gas. As produced by the natives in sandpits the quality of the charcoal is rather poor, as shown in table II, the amount of volatile matter being too high. Still it may be used as a fuel in portable gas-plants, which is important for the Guianas where there is no petroleum. Therefore an investigation was made by the Royal Institute for the Indies, Amsterdam, on the amount of by-products obtainable when burning wallaba. Table III gives the results; especially the amount of acetic acid is too low for a commercial production.

During the second world-war an investigation was made by the Institute for the Indies on the quality of the tannin occurring in the wood. The result was very encouraging, the tannin being of the same quality as quebracho. Not all species of *Eperua* contain the same amount of tannin, most probably *E. falcata* is the best in this respect. The wood remaining after the extraction of the tannin, has no value as a paper-making material as the fibre of it has been damaged too much in the necessary reduction of the wood.

Amsterdam, Juli 1947.

HET WERK VAN DE EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE IN SURINAME

DOOR

B. J. C. RIJNDERS

Onvergetelijk is de aanblik van Suriname, wanneer ge na een reis van 19 dagen de Surinamerivier opstoomt, die omzoomd wordt door mangroven en rhizophoren, afgewisseld door koningspalmen, met hun statige kruinen, en ge dan onder het stralende zonlicht Paramaribo ziet liggen.

Wondermooi is de plantengroei van dit land waar de schoonste orchideeën en andere tropische gewassen het oog bekoren. Heerlijk zijn de vruchten, de sappige producten van dit tropenland. En toch, wanneer men er enige maanden vertoeft, verstaat men de opmerking van Mr. A. van Traa in diens verleden jaar verschenen boek over Suriname: „Hoe zal het mogelijk zijn dit eertijds welvarende land uit zijn verval op te heffen?" Deze vraag teekent de tegenwoordige toestand van Suriname en beheerst het geheele leven van dit land.

Immers dit land, dat vijf maal zo groot is als Nederland, telt niet meer dan ongeveer 180000 inwoners, waarvan ruim 50000 in Paramaribo wonen. Wanneer men de Bosnegers en Indianen in het binnenland niet mee rekent, komt men tot een bevolkingsdichtheid van 48 per vierkante geografische mijl, terwijl Nederland een bevolkingsdichtheid heeft van 120C0 per vierkante G. M. en Java van 14600.

Het bevolkingsvraagstuk, van belang voor de economische ontwikkeling van het land, heeft ook zijn invloed op het morele en geestelijke peil, waarop de bevolking, bestaande uit zoveel verschillende rassen, staat. Deze invloed is duidelijk merkbaar. Vandaar dat het van zulk een groot belang is, dat Nederland en Suriname trachten de weg te vinden, om dit mooie tropenland economisch uit het moeras te helpen, maar niet minder, dat er geestelijk gearbeid wordt aan de verschillende volken in Surina-

me. Toen ik het voorrecht had in 1946 in Suriname te zijn, heb ik van de arbeid der Evangelische Broedergemeente veel mogen zien: arbeid onder Creolen, Javanen, Hindostani, en Bosnegers; onder kinderen en volwassenen, onder zieken en gezonden. Ik acht het een voorrecht hiervan mijn indrukken te mogen weergeven.

Deze zendingsarbeid is reeds meer dan tweehonderd jaren geleden begonnen van Herrnhut (in Saksen) uit, de stichting van Graaf Von Zinzendorf, en de bakermat van de broedergemeente over de gehele wereld. In 1793 werd te Zeist opgericht een hulpgenootschap voor het zendingswerk in Suriname. Toen in 1928, als gevolg van wereldoorlog en inflatie, de last voor de zendingsdirectie te Herrnhut te zwaar werd, heeft het zendingsgenootschap der Evangelische Broedergemeente te Zeist de gehele verantwoordelijkheid voor de zendingsarbeid in Suriname overgenomen.

Wij willen nu samen een rondreis maken door Suriname, om met de verschillende takken van arbeid van de Broedergemeente in aanraking te komen. Wij beginnen met een wandeling door Paramaribo. Veel moois is er aan de stad niet te zien. Stenen gebouwen zijn er bijna niet. Alles hout en dan nu, na de oorlog, voor het grootste deel erg verveloos. En toch gaat er een zekere bekoring uit van die straten met hoge koningspalmen en brede mahoniebomen, van die markt, waar de marktvrouwen in haar kleurige gewaden u een keur van vruchten, groenten en andere heerlijke en nuttige dingen aanprijzen, een bont gewemel van allerlei landaarden door elkander.

In deze stad werkt de zending der Broedergemeente onder de Creolen.

Reeds in 1735 was de Broedergemeente begonnen met de evangelieprediking onder de slaven op de plantages. Deze arbeid is voortgezet tot 1863, het jaar van de opheffing der slavernij.

Uit dit werk is voortgekomen de Creolenkerk, die haar meeste leden in Paramaribo telt. Wanneer men thans de zes kerken ziet en de statistiek van 1944 ons vertelt, dat het aantal leden der gemeente in Paramaribo 19531 is en de districten 12059, tesamen 31590, tegen 26245 in 1937, dan kan men spreken van een uitwendige groei. Mijn indruk is echter niet, dat met die uitwendige groei de inwendige gelijke tred heeft gehouden. De opkomst in de kerken is, behalve op hoogtijdagen, gering. Behoudens een kleine kern zijn er veel „dede Arnitri's", dode leden der gemeente, die alleen door een uitwendige band nog aan de gemeente verbonden zijn.

Wat is hiervan de oorzaak? Zijn dit de de schaduwzijden van een volkskerk, die zich beginnen te vertonen? Is er niet met geloof en ijver gewerkt?

Dit laatste zeer zeker! Er was en is nog trouwe dienst, waarover straks meer te zeggen valt; er is zegen op het werk, maar het feit, dat er veel dode leden der gemeente zijn vindt, afgezien van de tegenstand van het menselijk hart tegen het Evangelie, als eerste oorzaak, zijn reden in verschillende omstandigheden. Allereerst het gebrek aan voldoende arbeidskrachten in de zending. Wanneer men in het boek van Dr. Steinberg *Ons Suriname* de foto ziet met 43 arbeiders, alle Europese krachten, die in 1897 werkzaam waren op het zendingsveld, en nu ziet hoe er in Paramaribo slechts 7 Europese en Surinaamse predikanten werken, terwijl Paramaribo het grootste gedeelte van de Creolenkerk herbergt, begrijpt men dat het contact tussen voorgangers en gemeenteleden niet voldoende is. Daarbij komt, dat de verplaatsing van de bevolking van het platteland naar de stad nog niet tot stilstand is gekomen.

Daarbij bedenke men, dat, volgens de gegevens van Mr. van Traa, ongeveer 48% van de bevolking van Suriname uit kleinlandbouwers bestaat, een categorie die uiteraard weinig of niet draagkrachtig is, terwijl van de overige 52% het grootste gedeelte tot de on-en minvermogenden behoort. Men zou kunnen vragen: Wat heeft dat te maken met de geestelijke toestand der gemeente? Zeer veel. Want de slechte economische toestand der bevolking in Paramaribo heeft een zeer funeste invloed op het morele en geestelijke leven der gemeente. Het feit, dat er in Paramaribo 3000 eenkamerwoningen zijn, spreekt boekdelen. Als erfenis van den slaventijd zijn bovendien bijgeloof en losbandigheid nog niet verdwenen.

Dit alles maakt, dat de arbeid der Ev. Broedergemeente dringend versterking behoeft van arbeidskrachten, en aan het vraagstuk van opleiding van inheemse krachten alle aandacht moet worden besteed.

Deze Creolenkerk in Suriname stond tot 1946 nog steeds onder het bestuur van Zeist, maar de gedachte aan zelfstandigheid kwam telkens meer naar voren in de loop der jaren. Reeds in het Handboek van 1931 waren vele bevoegdheden van Zeist overgegaan op Suriname. En toen in 1942 de driejaarlijkse kerkconferentie in Paramaribo werd gehouden, kwamen de Surinaamse broeders met een voorstel tot zelfstandigheid, dat evenwel, door gebrek aan alle contact met Zeist, niet in behandeling

kon worden genomen. Het bestuur van het Zeister zendingsgenootschap had echter met het oog op de kerkconferentie in 1946 een uitgewerkt voorstel opgesteld, om de *Creolenkerk* in Suriname zelfstandig te verklaren. Tot begrip hiervan is het nodig ons de ingewikkelde situatie in Suriname voor ogen te stellen. In Suriname is een Creolenkerk, zoals we reeds zagen, ontstaan uit de zendingsarbeid onder de slaven, en na 1863 onder de vrije Creolen. Daarnaast is uit de arbeid onder de Hindostani gegroeid een Hindostanigemeente, en uit de arbeid onder de Javanen een Javaanse kerk. Met het voorstel van Zeist lag nu de bedoeling voor, dat de Creolenkerk zelfstandig zou worden, en tevens de Boslandzending voor haar rekening zou nemen, terwijl het werk onder de Hindostani en Javanen geheel onder de leiding van Zeist zou blijven.

Het bleek echter spoedig, toen de twee bestuursleden van het Z.Z.G. in Paramaribo met verschillende Surinamers daarover besprekingen voerden, dat bij hen een andere gedachte voorlag. Immers de christen-Javanen en -Hindostani en -Bosnegers zijn ook leden van de Evangelische Broedergemeente, en men vreesde, dat bij een zelfstandigverklaring van de Creolenkerk, met uitsluiting van de andere, de eenheid zou worden verbroken. En men verlangde juist die eenheid in de nieuwe plannen te behouden. Dit leidde na zeer veel besprekingen tot een nieuw plan, n.l. de zelfstandigverklaring van de gehele Evangelische Broedergemeente in Suriname.

Maar met deze gedachte kwamen zeer veel problemen naar voren. Hoe zal de verhouding zijn van deze Creolenkerk tot het Zeister Zendingsbestuur daar de nieuwe kerk niet financieel in staat is de Aziatenzending, en zelfs niet de gehele Boslandzending te bekostigen? Al is er hoop, dat eenmaal de Broedergemeente voor zichzelf en het zendingswerk zal kunnen zorgen, momenteel is daarvan nog geen sprake. Vandaar, dat er, rekening houdende met al deze problemen, besloten is tot een zelfstandige Evangelische Broedergemeente in Suriname *in overgangstijd*, en in een afzonderlijke overeenkomst, dus niet in de kerkorde, de verhouding met Zeist is vastgelegd. Deze zelfstandige kerk kiest haar eigen Synode, welke Synode het Kerkbestuur voor de lopende zaken kiest, met dien verstande, dat daarin steeds een zendeling van de Hindostani en van de Javanen zitting heeft. By dit alles komt dadelijk de vraag naar voren, of het gewenst is een kerk zelfstandig te verklaren, zolang ze niet voldoet aan de drievoudige eis van zelfonderhoud, zelf-

regering, en zelfuitbreiding, maar Java heeft ons voldoende getoond, ondanks de bezwaren, die geopperd werden, toen Prof. Kramer er op aandrong de Oost-Javaanse kerk zelfstandigheid te geven, dat ook bij niet-voldoen aan al de drie eisen, toch het tijdstip kan gekomen zijn, om zulk een kerk zelfstandig te verklaren.

Wanneer wij nu onze blik slaan op de districten buiten Paramaribo, en aldaar het kerkelijk leven in ogenschouw nemen, zij allereerst opgemerkt, dat de bewoners van de verschillende districten een duidelijk verschil van mentaliteit vertonen. De bewoners van de Para, Coronie en Nickerie zijn evenveel verschillende typen van mensen. Nickerie en Coronie zijn echte centra, waar de mensen dicht op elkaar wonen, Moengo is een industrieplaats van de Bauxietmaatschappij. De andere districten zijn reisdistricten. De leraar moet uren en uren varen langs de rivieren, om zijn filiaalgemeenten te bereiken, die vaak even klein of even groot zijn als de hoofdgemeenten. Wel valt het daarbij op dat juist in die reisdistricten het christendom in alle eenvoud dieper en echter geworteld is, of, om het te zeggen met de woorden van een der jaarverslagen: er de meeste goede Herrnhutters gevonden worden.

Met welke moeilijkheden de zending hier te worstelen heeft, kan het beste worden gedemonstreerd met het volgende voorbeeld.

Charlottenburg is een der oudste posten der zending in Suriname. Reeds in 1835 werd hier het werk begonnen. Ge ziet er een kerk en een school en een grote zendelingswoning, waar vroeger drie zendelingsgezinnen woonden, die daar overvloedig werk vonden. En nu? Het huis staat onbewoond. De gehele streek is ontvolkt. Toen in de loop der jaren na de opheffing der slavernij de mensen niet langer als vrijen op de plantages wilden werken, waar ze steeds als slaven gearbeid hadden, en bovendien langzamerhand de plantages te gronde gingen door ziekte in de cacao en koffie, vertrok de bevolking naar elders, en werd de trek naar de stad steeds groter. Dit stelt de zending voor de vraag: Wat moeten wij beginnen met zulke posten als niet Charlottenburg alleen maar ook Potribo en Wanhatti? Hoe moet men de verspreide bevolking benaderen en bewerken? Meer evangelisten opleiden, maar waar zijn de middelen, terwijl het leven in Suriname steeds duurder wordt, en bovendien de ongunstige wisselkoers (100 Sur. guldens = 142 Hollandsche guldens) de zending parten speelt. Er zijn voor de kleine christengroepen wel onder-

wijzers, die des morgens voor de klas staan, en daarna geestelijk werk in de gemeente verrichten, maar zij zijn niet in staat zelfs de ouders van hun kinderen te bezoeken. Onder de kinderen, die in Potribo op school gaan, zijn er, die drie en een half uur roeien moeten in een kleine korjaal om van huis naar school te komen en dan terug weer dezelfde afstand moeten afleggen.

Voordat wij van de zending onder de Creolen afscheid nemen, zij nog gewezen op het kinderhuis Saron, gelegen aan de rand van Paramaribo, waar een 70tal creolenkinderen wordt verzorgd en opgevoed. In 1911 werd dit kinderhuis gesticht, dat zijn plaats in de samenleving al heeft veroverd, en in een grote behoefte voorziet.

Wanneer wij voor onze geest de rij der rassen laten passeren, waaronder de Broedergemeente gewerkt heeft of werkt, willen wij even memoreren, dat helaas van de arbeid onder de Indianen, zoals die van 1738–1808 geschiedde in Berbice en Suriname niets meer over is. Wel worden nog enkele protestantse Indianen van Nieuw Nickerie uit op bepaalde tijden bezocht, maar van de drie posten die er vroeger waren, is niets meer over. De meeste Indianen behoren thans tot de R.K. Kerk. De ver in het binnenland, gedeeltelijk pas ontdekte, stammen, zijn nog nooit in aanraking met het Evangelie geweest.

Na de opheffing der slavernij heeft men, zoals bekend, het nijpend gebrek aan arbeidskrachten trachten te ondervangen door het invoeren van Brits-Indische arbeidskrachten. Meer dan 34000 contractanten werden naar onze West vervoerd. Het aantal beloopt tegenwoordig meer dan 45000, dat is 25% der bevolking. Wanneer wij zien, hoe zij zich nu gedeeltelijk als landbouwers hebben gevestigd en b.v. in Nickerie grote rijstvelden hebben aangelegd, gedeeltelijk zich in de handel een plaats hebben veroverd, is het niet te verwonderen, wanneer men meent, dat dit energieke volk in de toekomst een grote, zo niet *de* plaats in Suriname zal innemen. Zij zijn voor 85% Hindoes en voor 15% Mohammedanen.

In 1901 is het werk onder hen door de Broedergemeente begonnen. Deze arbeid, tot heden voortgezet, was en is niet gemakgelijk.

Het Hindoeisme leert, dat de wereldgeschiedenis ook het wereldoordeel is. In de loop der zielsverhuizing krijgt ieder op deze wereld zijn loon en maakt hij tegelijk zijn toekomst. Vandaar vaak fanatieke tegenwerking der Hindoes, want in de lijn van

deze gedachtengang is de ergste zonde: over te gaan tot het Christendom. Toch is er vrucht op de arbeid.

De Brits-Indische gemeente telt ongeveer 400 leden volgens de statistiek van 1944. Verschillende posten aan de rivieren worden door Brits-Indische evangelisten verzorgd. Buitengewoon te betreuren is het, dat voor dit werk, dat zoveel perspectieven biedt, slechts één zendeling staat, terwijl er minstens drie Europese zendelingen moesten zijn. Ook hier is nood aan arbeidskrachten, en aan middelen, om deze te doen opleiden en te salarieren.

Ook deze zending heeft een tehuis voor Brits-Indische kinderen, dat in Alkmaar ligt aan de Commewijne. Een idyllisch plekje. Dit tehuis, dat steeds overvol is, wordt voor een gedeelte door Deense zendingsvrienden bekostigd.

Ook Javanen vindt men in Suriname. Spoedig na de invoer van Brits-Indiërs is men met het invoeren van Javanen als contractanten begonnen ten getale van een 30000. Deze waren niet alle volwaardige arbeidskrachten. In 1905 werd de zendingsarbeid onder hen door de Broedergemeente begonnen, nadat men eerst een poging had gedaan, een Nederlandse zendingscorporatie er toe te bewegen, deze arbeid onder de Javanen te beginnen, welke poging echter geheel mislukte.

Deze arbeid onder de Javanen is wel een van de meest moeilijke, maar daarom niet minder gezegend.

De Javaan in Suriname kenmerkt zich door onverschilligheid op godsdienstig gebied, en zijn Mohammedaans geloof raakt zijn hart en zijn leven niet, en ondanks dat zien we, dat de verhouding, van Christenen tot niet Christenen onder de Javanen is 1 : 100, een verhouding die men op geen enkel ander Mohammedaans zendingsveld aantreft.

Wat bovenal treft is, dat zoveel jonge mensen tot die kleine Javaanse gemeenten behoren, die ondanks de tegenstand van de Javaanse bevolking standvastig blijven.

Op de post Leliëndaal staat een kinderhuis voor Javaanse kinderen, ook al geheel gevuld. Momenteel werken er onder de Javanen twee Hollandse zendelingen, waarvan één nu met verlof in het vaderland is. Ook hier zijn meer krachten nodig om goeroes op te leiden en te leiden.

Het zendingswerk onder de Aziaten heeft mede daardoor zijn eigenaardig karakter, dat de bevolking niet geheel uit gezeten burgers bestaat. Er is veel heen en weer trekken en daardoor veel verandering in de gemeenten.

Van zeer grote betekenis is ook de arbeid onder de Bosnegers. Deze zendingsarbeid heeft zijn bepaald karakter door de strijd met de goden van bloed (voorouders) en van bodem (grond, natuur).

De tegenwoordige Bosnegers zijn de nakomelingen van de zgn. Marrons (weglopers), die zich door ontvluchting aan de slavernij onttrokken en zich in de bossen verscholen. In 1765 begon de Broedergemeente op verzoek van de toenmalige gouverneur Crommelin haar arbeid onder hen, en deze arbeid is sedert die tijd onafgebroken doorgegaan. Reeds spoedig bleek, en menig graf in het Bosland getuigt daarvan, dat Europese zendelingen het klimaat niet kunnen verdragen. Vandaar dat deze arbeid door inheemse krachten wordt verricht. Schrijver dezes heeft in October 1946 in Paramaribo met de evangelisten uit het Bosland vergaderd, en de grootste eerbied gekregen voor deze pioniers, die onder allerlei gevaren van lichamelijke (ziekten, besmetting) en geestelijke (van tooverdokters enz.) tegenstand hun werk in het oerwoud verrichten. Uit hun mededelingen en uit de jaarverslagen blijkt, dat de gemeenten aan de Boven-Saramaca (Matoearis) meer het karakter van christendorpen vertonen dan die aan de andere rivieren. In de meeste dorpen aan de Boven-Suriname (Saramaccanen) is dit heel anders. In totaal zijn er ongeveer 3000 Christenbosnegers op een sterkte van ongeveer 17 à 18000 Bosnegers.

Broodnodig moeten meer evangelisten voor dit werk worden opgeleid, daar het aantal der werkers veel te klein is, en er steeds een zekere reserve voorhanden moet zijn, daar telkenmale blijkt, dat ook van de inheemse werkers vele niet tegen het klimaat van het Bosland bestand zijn. Een eresaluut aan hen, die hun leven geven voor deze arbeid in het oerwoud.

In dit verband mag er nog wel op gewezen worden, dat de verschillende Surinaamse predikanten in Paramaribo zijn aangewezen, om enige malen in het jaar een hun toegewezen deel van het Bosland te bereizen voor inspectie en het toedienen van de sacramenten, wat hen zeker twee maanden in het jaar aan hun werk in eigen gemeente onttrekt. De bedoeling is nu een Europese predikant van de staf der werkers speciaal als inspecteur voor het werk in het bosland aan te stellen, wat een ontlasting van het werk zal zijn voor de andere predikanten.

De gezondheidstoestand onder de Bosnegers is over het algemeen slecht. In een rapport, door den voorzitter van het Zeister zendingsgenootschap uitgebracht aan de geneeskundige inspec-

teur te Paramaribo naar aanleiding van een tweetal reizen langs de Boven-Saramacca en de Boven-Suriname, lezen wij, dat, hoewel de gezondheidstoestand in de christendorpen aan de Boven-Saramacca niet slecht is te noemen, er door inteelt en waarschijnlijk andere oorzaken schrikbarend weinig kinderen worden geboren. Men schat, dat 40% van alle huwelijken kinderloos is, 40% met een of twee kinderen gezegend en 30% met meer dan twee kinderen, maar zeer zelden met meer dan drie of vier. Dat bovendien 60% der geboren kinderen reeds als baby sterft. Indien hier geen hulp komt, zal dit volk uitsterven.

Aan de Boven-Suriname is de toestand anders. Abnormaal veel kinderen worden hier geboren, maar de kindersterfte, gedurende het eerste levensjaar ligt niet ver beneden de 70%.

Daar heerst de lepra en de melaatsen lopen zonder enige isolatie in de dorpen rond. Yaws (framboesia) is er in schrikbarende mate. Mijnwormziekte, oogziekten, venerische ziekten teisteren de bevolking. De medicijnen, die de evangelisten van het gouvernement krijgen, zijn bedoeld voor een heel jaar en voldoende voor een of twee weken. Medische verzorging van het gouvernement is er verder in het Bosland niet.

De Broedergemeente had onder de indruk van deze toestanden reeds enige jaren vóór de oorlog een bescheiden aanvang gemaakt met medisch werk door te Ganzee een zusterhuis en een hospitaaltje te bouwen, waar Zr. Nellie de Borst als eerste Europese vrouw in deze eeuw zich aan die arbeid heeft gegeven, en met grote liefde en zelfverloochening daar tot geestelijk en lichamelijk welzijn der Bosnegers heeft gewerkt. Tenslotte kon zij het ook niet volhouden en heeft het werk enkele jaren stilgestaan. Maar thans is met hulp van *Simavi* een groter plan in wording, nu dokter P. A. de Groot met twee verpleegsters onder de Bosnegers gaat arbeiden en daartoe te Kabel een bescheiden hospitaal met zusterhuis en dokterswoning zal worden gebouwd, waarvoor gerekend wordt op de steun van het gouvernement en de bevolking van Suriname. Te vroeg is het niet, dat er wat aan de medische verzorging der Bosnegers wordt gedaan!

Ten slotte is er nog een tak van arbeid, die we niet genoemd hebben en die toch van buitengewone betekenis is voor het geheel van het werk, n.l. de schoolarbeid. Deze heeft zich in de loop der jaren zeer uitgebreid. Het is interessant om de groei van het onderwijs te volgen van 1738 af, toen een aanvang werd gemaakt met het onderwijs aan slavenkinderen te Poelgeest in Berbice, tot op heden. In 1935 bedroeg het aantal leerkrachten

aan de scholen der Broedergemeente in Suriname 179 met 6959 leerlingen. Het cijfer der leerlingen is nu reeds de 9000 voorbij, en de vraag naar onderwijs der Broedergemeente neemt toe. Dit alles brengt echter voor de Broedergemeente moeilijkheden mede, omdat door deze aanwas verschillende scholen te klein zijn geworden (ik zag eens op een bank voor twee kinderen er vijf zitten!) en om verbouwing vragen, terwijl andere scholen geheel vernieuwd moeten worden. Waar in Suriname nog niet die volstrekte gelijkstelling van onderwijs is, als men hier in Nederland kent, blijven vele zorgen voor rekening van de Broedergemeente. Inmiddels blijft deze schoolarbeid, onder leiding van een eigen inspecteur, een zeer machtig hulpmiddel voor de verkondiging van het Evangelie. Hoe de reorganisatieplannen van het onderwijs er zullen uitzien, na het bezoek van den Heer Dàens, gevolmachtigde van de Nederlandse regering, aan Suriname, en welke gevolgen deze zullen hebben voor het onderwijs van de Broedergemeente, is nog niet te zeggen.

Van veel betekenis is ook de arbeid der stadszending in Paramaribo. Sinds 1921 beschikkend over een nieuw groot gebouw, staat de stadszending in het middelpunt der belangstelling en wordt alle arbeid: Evangelisatie, huisbezoek, verenigingswerk, jeugdwerk in de meest uitgebreide zin, centrale armenzorg, arbeidsbureau, wezenverzorging enz., onder leiding van een nieuwe directeur, met een staf, die voor zijn taak berekend is, verricht.

Deze arbeid onder jeugd en volwassenen, zieken en gezonden. kerkelijken en onkerkelijken, staat midden in het geestelijk en kerkelijk leven van Paramaribo.

En de totaalconclusie der ontvangen indrukken?

Er wordt prachtig, zegenrijk werk verricht in Suriname, maar bij de zeer vele kansen, die geboden worden, ontbreekt het aan geschoolde krachten en aan de nodige middelen. Dit moge Christelijk Nederland wel bedenken.

Is dit het laatste woord? Niet erg bemoedigend, zult ge zeggen.

Mag ik eindigen met een zeer persoonlijke ervaring?

Slechts een negental dagen was ik in Paramaribo, toen ik met de Praeses der zending een bezoek bracht aan de melaatsenkolonie Bethesda. Enkele kilometers buiten Paramaribo ligt daar het oord, waar lepralijders worden verzorgd en in aanraking worden gebracht met de grote Medicijnmeester Jezus Christus, een arbeid, waaraan alle protestantse gezindten in Suriname medewerken.

Mooi is de aanleg van tropische boomen en gewassen waar de koningspalmen hun kruinen hoog naar den hemel verheffen. Paviljoenen voor mannen vrouwen en kinderen, woningen voor directie en zusters, kerk en school, en wat nog meer voor de verzorging van een 180 tal patiënten nodig is, staan schilderachtig gegroepeerd langs de verschillende lanen. Een afgesloten geheel, waar niemand zo maar kan binnenkomen of uitgaan. Want dit liefelijk oord bergt zoveel ellende, smart en besmetting. Een rondgang langs de open paviljoenen en een bezoek in enkele vertrekken grijpt zo aan, dat men dagenlang het beeld van de door melaatsheid verminkten voor zich blijft zien. Blinden, misvormden, vaak reeds op jeugdige leeftijd, vinden hier de lichamelijke en geestelijke verzorging, die zij behoeven.

In een der vertrekken zit een vrouw op de rand van haar bed. Zij mist het licht der oogen, haar gelaat is misvormd en haar geest is niet geheel helder meer. Als ik haar groet, begint ze te spreken en dankt voor alles wat de christenen voor haar hebben gedaan. Ze is zo dankbaar en tevreden, en telkenmale hoor ik haar de naam van Jezus uitspreken. Is ze innerlijk klaar om verder het moeilijke leven te dragen en straks in Jezus te ontslapen? Ik geloof het wel, maar zij kan het niet uiten.

Wij gaan weer verder. Buiten op een der galerijen zit een oude van dagen, ver over de zeventig, een Surinaamse, kind van het oude volk Israël. Zien kan ze niet meer, maar de ziekte heeft in haar uitgewoed, wat wel meer schijnt voor te komen. Ze is nog helder van geest en als ze spreken gaat is het één lofzang aan Hem, die zo goed voor haar is geweest. Zij heeft Gods bedoeling met haar verstaan en dankt Hem daarvoor, want zij heeft in het lijden haar plekje bij het kruis van Christus gevonden en daarin roemt zij.

En terwijl daarbuiten de tropenzon alles in helle gloed zet, vervolgen wij onze weg, geslagen door alle smart, die daar geleden wordt maar dankbaar tevens voor het werk, dat God daar doet ....

Het is enige weken later in December. Weer ben ik op Bethesda. Het is avond. De maan werpt haar stralen over dit rustige oord met zijn tropische rijkdom. Ik mag nu in de kerk aan de melaatsen het Advents-evangelie brengen. Wie enigszins lopen kan, of naar de kerk vervoerd kan worden, is aanwezig. Stil wordt geluisterd naar de aloude boodschap van Christus, komst. Het lied klinkt slechts gebroken, want vele kunnen niet of nauwelijks meer zingen. Als de dienst is afgelopen en ik mij

naar de uitgang van de kerk begeef, is daar één, die iets wil zeggen: Dominee ik ben blind, maar ik wacht op het ogenblik, dat God Zijn hand van mijn oogen zal wegnemen, en dan zal ik Hem zien in heerlijkheid.......

In stilte wandelen wij door de maanlichte lanen naar de uitgang. Hebben wij wel enig idee wat dit lijden betekent voor deze melaatsen, elke dag weer opnieuw? Bij vele sterven de ledematen af, maar terwijl het uitwendige vergaat, wordt ook bij velen het innerlijke vernieuwd, van dag tot dag. En wij danken God voor de les, die Hij ons te leren gaf, en verstonden het: God heeft met Suriname wat goeds voor. Dat is de kracht en bemoediging voor alle zendingsarbeiders en -arbeidsters in Suriname.

BOEKBESPREKING

Bananen. In April 1946 publiceerde het United States Department of Agriculture (Office of Foreign Agricultural Relations) te Washington D.C. een studie, getiteld ***World Banana Production and Trade***, door HUBERT MANESS en RUTH G. TUCKER, met een voorwoord van het hoofd der Division of Fruits, Vegetables and Sugar.

Dat deze publicatie veel bevat dat voor Suriname van belang is, spreekt van zelf.

Al direct treft ons de uitspraak, dat de beruchte Panamaziekte getoond zou hebben zich op zurige, zandige gronden gemakkelijker te verspreiden dan op de zwaardere kleigronden. In Suriname, waar de mislukking van 1906–1912 wel in de eerste plaats te wijten was aan de verwoestingen door de Panamaziekte aangericht, werd indertijd soms de vraag gesteld of de kleigronden der oude suikerplantages wel voor de bacovecultuur geschikt waren.

Vijf en twintig jaar lang, zoo lezen wij, werd getracht de productie van bananen voor de wereldmarkt, ondanks de ziekte, op peil te houden, door steeds meer nieuw maagdelijk land in cultuur te brengen, totdat het omstreeks 1930 aan geschikte ontginbare terreinen begon te ontbreken en men zich moest gaan toeleggen op intensiveering der ziektebestrijding, welke nog altijd geen afdoende resultaten opgeleverd heeft.

Van den tweeden vijand der cultuur, een schimmel welke de bladeren aantast, wordt gezegd dat de bakermat de Sigatoka-vallei (Fiji-eilanden) was, waar de ziekte voor het eerst omstreeks 1910 optrad, terwijl zij in de nieuwe wereld voor het eerst geconstateerd werd in Suriname, in 1932. De bestrijding, door bespuiting, is zoo moeilijk, kostbaar en langdurig, dat zij voor kleine ondernemers — en op heuvelachtig land — ernstige bezwaren oplevert.

Als het land met de grootste productie van bananen ter wereld wordt Brazilië genoemd, dat desniettemin alleen naar het naburige Argentinië een belangrijken uitvoer dezer vruchten had. Brazilië heeft zelf een aantal steden, met talrijke bevolking. De export bestaat hoofdzakelijk uit bananen der Cavendish-variëteit; Panama- en Sigatokaziekten hebben in dit land betrekkelijk weinig schade aangericht.

Bekijken wij de exportcijfers der vijf jaren vóór den laatsten oorlog, dan vinden wij dat in Centraal Amerika de Republiek Honduras de leiding had, gevolgd door Mexico; in Zuid Amerika had Colombia den grootsten uitvoer, in de Caraïbische Zee het eiland Jamaica, ge-

volgd door Cuba. Aan de Westkust van Zuid Amerika is alleen Ecuador van belang, met export naar Chili. Voor al deze landen en eilanden is het vooral, of uitsluitend, de Gros Michel-variëteit welke voor uitvoer geteeld wordt.

Wat het tropische gebied in en om Afrika betreft zijn de belangrijke producenten van bananen voor uitvoer de Canarische eilanden (Cavendish-variëteit), Britsch Cameroon en Fransch Guinea.

Berekend wordt dat in de periode 1934–1938 in totaal 2.700.000 tons van 2000 Eng. ponden aan bananen jaarlijks de internationale markt bereikten, tegenover 1.700.000 tons aan citrusvruchten en 670.000 tons aan appels.

In de Vereenigde Staten, waar de banaan voedingsmiddel is, bedroeg in 1937 de consumptie ongeveer een halve bos (70 vingers) per hoofd der bevolking; in de Europeesche landen geldt de vrucht meer als een luxe-artikel. De grootste consument in Europa was vóór den oorlog het Vereenigd Koninkrijk tevens de tweede na de V.S., doch met een import van slechts één vierde van dien der groote Republiek. De tweede was Frankrijk, de derde Duitschland, de vierde Nederland. Onze invoer bedroeg in de jaren 1934–1938 gemiddeld 1.378.000 bossen (van 50 Eng. ponden), in 1939 nog 852.000 bossen; of hierin de wederuitvoer begrepen was, wordt niet vermeld. Nederland's voornaamste leveranciers waren in 1939 Colombia en West Indië (Jamaica?); terwijl Brazilië met 41.000 bossen op de derde plaats kwam.

De Sigatokaziekte en den tweeden wereldoorlog hebben productie en afzet van bananen sterk achteruit doen gaan, voor zoover betreft de uitgevoerde hoeveelheden. De bestrijding echter der ziekte heeft het noodzakelijk gemaakt de cultuur te stabiliseeren, te intensiveeren en te concentreeren; men heeft opbrengsten weten te verkrijgen van 300 tot 400 marktwaardige bossen per acre, wat overeenkomt met 750 à 1000 per H.A. Opgemerkt dient te worden, dat het Surinaamsche bacoven-contract van 1906 een productie voorzag van 500 bossen per H.A.

Jamaica zag zich in 1940 verstoken van den uitvoer van bananen naar het moederland, sedert 1933 (Imperial preference) met Canada verreweg de voornaamste afnemer. Engeland heeft echter gedurende den oorlog subsidie verleend; desniettemin zou de cultuur geen bijzonder gunstige aspecten meer vertoonen, nu vele kleine producenten haar opgegeven hebben en de productiekosten (verhoogde loonen en uitgaven ter bestrijding der Sigatokaziekte) sterk verhoogd zijn.

Westafrikaansche bananen kunnen verwacht worden een betere kans te krijgen, wegens lagere productiekosten, op de Europeesche markten, ten nadeele der vruchten uit de Latijnsch-Amerikaansche landen.

Vele bananen produceerende landen hebben zich tijdens den laatsten oorlog toegelegd op het verwerken der vruchten tot allerlei voedingsmiddelen in gedroogden staat. Men verwacht niet dat deze industrie een groote toekomst zal blijken te hebben.

April 1947 M.

KRONIEK

SURINAME

De handelsstatistiek van het jaar 1946 is verschenen; invoer ruim 15.700.000, uitvoer ruim 11.500.000 gulden. In dit laatste cijfer zijn begrepen: bijna $8^1/_2$ millioen gulden aan bauxiet, bijna 832.000 gulden aan hout, ruim 703.000 gulden aan balata, bijna 514.000 gulden aan rijst, bijna 435.000 gulden aan koffie en circa 127.000 gulden aan citrus- en andere vruchten. Belangrijker nog dan het nadelige saldo der handelsbalans is de wanverhouding welke uit deze cijfers blijkt tussen de waarde van het voor buitenlandse en die van het voor inheemse rekening geproduceerde.

Er is in Nederland gepleit voor het beschikbaarstellen van veertien millioen uit het ,,welvaartsfonds'' voor landbouwdoeleinden, d.w.z. ter uitvoering van het plan ener vestiging van moederlandse agrariërs in Suriname. Wanneer het plan zou slagen en de blanke kolonisten de thans zo schrale producerende bevolking blijvend zouden versterken, dan zou inderdaad een stap gezet zijn op den weg naar een betere verhouding tussen uitvoer voor eigen en uitvoer voor vreemde rekening.

De ervaringen echter, in drie eeuwen opgedaan in zake den landbouw in Suriname, nopen tot grote voorzichtigheid. En, waarom de thans beschikbare gelden niet in de eerste plaats aangewend ten behoeve van den inheemsen landbouw welke reeds aanwezig is? Ook elders is het gelukt de inheemse agrarische bevolking op te voeden tot het deelnemen aan de uitvoerproductie, of is zij uit zich zelf daartoe overgegaan (Ned. Indië, West Afrika, Haiti, Jamaica) — en in den bloeitijd der cultuur werd in Suriname ook door den kleinen man cacao geteeld. Vooral van de Brits Indiërs is bekend dat zij vlijtig, zuinig en leerzaam zijn.

Ook zonder immigratie neemt de landelijke bevolking in Suriname in aantal toe; op den duur zal deze groep behoefte hebben aan meer bouwgrond, direct heeft zij reeds meer voorlichting nodig, betere verkeersmiddelen, beter onderwijs, meer sociale zorg van verscheiden aard.

Men behoeft niet te zoeken naar objecten waaraan de gelden van het welvaartsfonds - Suriname besteed kunnen worden. Er is ook in de stad nog wel het een en ander te doen, woningbouw b.v. — en wat het binnenland betreft staan wegenaanleg, luchtcartering en exploratie op het programma, als middelen tot het openen van andere hulpbronnen dan de aloude landbouw, in laatste instantie ook in het belang ener betere verspreiding der thans te veel in Paramaribo opgehoopte bevolking.

De zoveel besproken te geringe getalsterkte dier bevolking, in verhouding tot de grootte van het land, is maar een betrekkelijk nadeel, een dat zich in de eerste plaats zou doen gelden bij pogingen om het

plantagebedrijf te doen herleven, in welk geval het thans wel heel moeilijk te ondervangen zou zijn.

Het plan der joodse immigratie heeft niet het primaire doel in dit of in enig ander opzicht het Surinaamse bevolkingsvraagstuk tot oplossing te brengen.

Er is over dit project gesproken en geschreven, hier en ginds- en zelfs op Curaçao; de Centrale Commissie tot de Algemeene Zaken van het Ned. Isr. Kerkgenootschap staat er blijkbaar afwijzend tegenover.

Onze minister van O.G.D. heeft in de Kamer de toezegging gedaan, dat gewaakt zal worden voor het behoud van het „in Suriname zo duidelijk waarneembare Nederlandse karakter (der samenleving)".

Bij de behandeling in de Staten van Suriname bleken twaalf van de vijftien leden aanwezig, waarvan zeven zich vóór, vijf zich tegen de vestiging van 30.000 Europese Joden verklaarden.

Dat de kosten dezer kolonisatie voor rekening zullen komen der Freeland League for Jewish territorial Colonization, is wel zo ongeveer het enige dat vaststaat; van alle verdere bijzonderheden is eigenlijk niets met zekerheid bekend.

Is er wel ooit een voor Suriname even belangrijk besluit met zo weinig omslag genomen? Door de verantwoordelijke autoriteiten wel te verstaan; de uitspraak der zeven Statenleden kan niet als van doorslag gevende betekenis aangemerkt worden, aangezien het Surinamebeleid nog altijd in laatste instantie moederlands beleid is.

De op de overzeese gebiedsdelen betrekking hebbende paragrafen der grondwet zijn immers nog steeds van kracht en de voorgestelde herziening der Surinaamse staatsregeling blijft binnen de perken dezer constitutionele bepalingen.

Belangrijker dan de instelling van een college van gecommitteerden en van de functie van gedelegeerde in Nederland, lijkt het verruimen van het eigen budgetrecht van Suriname, terwijl toch wellicht zal blijken dat vooreerst het land niet aan financiële zelfstandigheid toe is; de maatregelen, uit het welvaartsfonds te bekostigen, zullen zeer waarschijnlijk de eigenlijke huishoudelijke uitgaven duurzaam verhogen.

Dat men de mogelijkheid open wil laten, het uit gekozen leden bestaande Statencollege aan te vullen met door den gouverneur benoemde leden, mag beschouwd worden als een althans bruikbare oplossing der moeilijkheid dat vooreerst uit zekere bevolkingsgroepen wel geen voldoend aantal kiezers zullen voortkomen om eigen vertegenwoordigers in de Staten te brengen; hoewel er ook andere mogelijkheden moeten zijn.

Heeft als resultaat der laatste verkiezing inderdaad de partijpolitiek haar intrede gedaan in het Surinaamse parlement? Het kiesreglement van 1937 is niet principieel gewijzigd en de programma's der huidige partijen wijken niet principieel af van die der oude kiesverenigingen. Misschien kan de Nationale Partij Suriname geacht worden, op grond van het op overheidsbemoeienis in het bedrijfsleven betrekking hebbend artikel van haar beginselverklaring, stelling te nemen tegen een bepaalde ideologie, doch in positieven zin zijn de programma's van alle partijen meer opportunistisch dan iets anders. Dat zij alle met zoveel woorden getuigen van een streven naar een zo groot mogelijke politieke zelf-

standigheid, ligt voor de hand, aangezien de partijen opgericht zijn nà de bekende Koninklijke rede van December 1942.

Waarheen zal die grotere zelfstandigheid leiden op cultureel gebied? Een vraag welke ook met betrekking tot Indië van zo overwegend belang is! Natuurlijk moet vooral gedacht worden aan de taal en aan den geest van het onderwijs.

De tegenwoordige onderwijs-gelijkstelling zou, volgens een persbericht (de hier beschikbare handelingen der Staten zijn maanden achter), soms tot zonderlinge consequenties voeren. Immers, een ULO-school in een der Surinaamse districten zou niet tot stand kunnen komen, omdat men niet alleen het openbare onderwijs aldaar met een zodanige school zou kunnen verrijken.

Intussen zal deze maand de ronde-tafel-conferentie gehouden worden, maar zij zal niet de interne Surinaamse politiek tot programma hebben, doch de nieuwe verhoudingen Nederland–Suriname-Ned. Antillen, in verband met ,,Linggadjati".

Op een bijeenkomst van Javanen te Paramaribo, ter viering der totstandkoming van de overeenkomst van Linggadjati, voerden ook vrouwen het woord; en de Javaanse vereniging geeft een orgaan uit, met een van zelfbewustzijn getuigenden titel.

Een vrij groot aantal Javanen heeft inderdaad besloten Suriname te verlaten en naar het eigen land terug te keren; de repatrierenden behoren juist tot die groep, op welke men grote hoop gevestigd had, t.w. de voor den oorlog aangekomen ,,vrije" immigranten.

Niet alleen in Londen, maar ook in Suriname is tijdens den oorlog met de openbare geldmiddelen royaal — en zelfs op laakbare wijze — omgesprongen, zoals bleek uit het rapport der Alg. Rekenkamer, betreffende de administratie der Genie.

Er is door Europese Nederlanders — en nog wel door officieren — een slecht voorbeeld gegeven aan de ,,Rijksgenoten" aan de overzijde, met betrekking tot integriteit in den overheidsdienst; vaak is zo iets niet voorgekomen, doch ieder geval is er een teveel.

Een Surinaams nieuwsblad heeft opgemerkt, dat de spaarzin in Suriname toeneemt, blijkens het verslag der Postspaarbank over de eerste vier maanden van dit jaar. In de V.S. heeft men hetzelfde verschijnsel waargenomen en men schrijft het aldaar toe aan de vrees van den kleinen man voor een komende depressie.

Met de stadsverfraaiing van Paramaribo gaat het blijkbaar niet voor den wind, of men stelt geen hoge eisen. Een plaatselijk persorgaan vond het de moeite waard te vermelden, dat een voor het doel gevormd comité in Juni j.l. over twaalf honderd gulden beschikte en dat er toe overgegaan was een bank te doen plaatsen op het gouvernementsplein, van welke bank men hoopte dat zij tot de verfraaiing der stad zou bijdragen.

1 September 1947. M.

NEDERLANDSE ANTILLEN

De Curaçaose vraagstukken zijn tegelijk zo talrijk en zo belangrijk, dat men voor het minst een weekblad tot zijn beschikking zou moeten hebben om er de nodige aandacht aan te kunnen geven. Toen de September-kroniek geschreven werd, was de Rondetafelconferentie nog niet in zicht, en als deze kroniek verschijnt, is zij misschien reeds afgelopen. Na de uitvoerige gedachtenwisseling met de Staten afvaardiging, de Staten en den gouverneur is er trouwens zo heel veel niet meer te bepraten. Het komt dan aan op doen; grondwetsherziening, herziening der staatsregeling, en dan het voornaamste: uitvoering. Daarbij zullen telkens weer nieuwe problemen — of oude in anderen vorm — de aandacht opeisen.

In enigzins concreten vorm is daar nu de vraag: Aruba los van Curaçao? „De spanning in Curaçao", daar geloochend, als zou zij uit hoofd van het algemeen politieke aspect reeds zijn ten top gestegen, zal in sommiger oog misschien nu worden geacht als boven den top uitgekomen. Een dergelijke beweging is in de Curaçaose geschiedenis niet onbekend. Vijfentwintig jaar geleden waren er op de Bovenwindse eilanden, op St. Maarten althans, die deze eilanden „los van Curaçao" en rechtstreeks onder het moederland wilden brengen. Daarvoor werden toen beweegredenen aangevoerd, niet ongelijk aan die, welke nu naar voren gebracht worden, waaronder ontevredenheid over de wijze, waarop het hoofdeiland zijn oude „onderhorigheden" behandelde. Gouverneur Helfrich ging er heen, kwam, zag en overwon. Nu zegt het statenlid Eman, dat Aruba „practisch unaniem" zich voor afscheiding van Curaçao heeft uitgesproken. Men zou daarvan iets meer willen weten. Wie — heel persoonlijk — wie hebben zich uitgesproken? De A.A.P.'s, heren Emans arbeiderspartij, telt, naar men zegt, 4500 leden, waarvan $^3/_4$ vreemdelingen zouden zijn. *Beurs- en Nieuwsberichten* zegt over het bezoek ener Arubaanse afvaardiging in de Staten — een wat vreemde figuur — dat de twee aanwezige Arubaanse statenleden stelling namen tegen de opvattingen, door deze afvaardiging naar voren gebracht; slechts een dezer kwam tegen deze voorstelling in verzet. In een rede, die de landraad van Aruba, de heer Wever, in den Raad van politie hield, werden klachten geuit over achterstelling van het eiland ten aanzien van onderwijs en wegenbouw, en de rest was gewijd aan een betoog over de superioriteit van Aruba boven Curaçao blijkens cijfers, die evenzeer door het genoemde dagblad zijn aangevochten. Men had ook graag wat gehoord en gezien over wat het „los van Curaçao" Aruba brengen moet. Hoe men den nieuwen staat Aruba, het nieuwe gebiedsdeel Aruba, als men wil, zich voorstelt op te bouwen.

Intussen, dat er reden is om Aruba — en waarom ook niet Bonaire en de Bovenwindse eilanden? — gelegenheid te geven zich door eigen afgevaardigden aan de Ronde tafel te doen horen, is voor geen betwisting vatbaar. De drie, enige jaren geleden aangewezen en, allen Curaçaoenaars in engeren zin, kunnen best wat versterking, ook in locale kennis gebruiken.

Tot de weinige ter gelegenheid van den verjaardag der Koningin met een ridderorde onderscheidenen behoort de gouverneur van Curaçao.

Een verdiende erkenning van een vijfjarig bestuur. De leden der Statenafvaardiging brachten verleden jaar nogal wat kritiek mee op het beleid van dr. Kasteel, waarmee zij enig vat schenen te krijgen op de persmensen, die ternauwernood naam en plaats der Nederlandse Antillen bleken te kennen, om van de geschiedenis van land en volk niet te spreken. De feiten, die werden genoemd, waren van ondergeschikten aard in betekenis en omvang, en waren zeker niet nodig om de drang naar „autonomie" te verklaren; ook zonder deze werd de begeerte om baas in eigen huis te zijn erkend. In het rapport der Parlementaire commissie mist men elk woord van waardering voor een bestuursbeleid, dat in zeer moeilijke jaren veel goeds tot stand bracht. Misschien achtte deze kamer leden — niet ten onrechte — tot oordelen niet bevoegd. De president van de Verenigde Staten van Amerika ging voor. En nu volgde de Nederlandse regering.

Amsterdam 1 September 1947. F.

DE NEDERLANDSCHE KAMER VAN KOOPHANDEL TE LONDEN

In de vier en vijftigste jaarvergadering der Kamer werd op 19 December 1945 verslag uitgebracht over het jaar 1944. Bij deze gelegenheid werd, in de Connaught Rooms te Londen, o.a. het woord gevoerd door den Britschen minister van Overzeeschen Handel, als gast.

De secretaris sprak in zijn verslag over de neiging welke in Nederland zou bestaan tot economische aansluiting bij de Britsche invloedssfeer, welke neiging de Kamer zou moeten steunen, terwijl de Nederlandsche regeering haar instemming betuigd had met de inzichten der Kamer ter zake.

Het verslag was ditmaal uitsluitend in het Engelsch gesteld; voor den oorlog was het tweetalig.

De Kamer had correspondenten te Paramaribo en te Willemstad; in de ledenlijst van het betreffende jaar vindt men twee Surinaamsche firma's, doch geen Curaçaosche leden.

Juli 1947 M.

Nu de heer OUDSCHANS DENTZ, door zijn vertrek naar Zuid-Afrika, genoopt is zijn werk voor de „*Bibliographie*" — welke hij reeds jaren lang met veel ijver verzorgde — neer te leggen, heeft de Redactie gemeend deze rubriek in enigszins gewijzigde vorm te moeten voortzetten. Bij het vermelden van *Afzonderlijke Uitgaven* is naar volledigheid gestreefd; voor de opname van *Artikelen* werd daarentegen een strengere maatstaf aangelegd dan voorheen. Een publicatie welke de nieuwe bewerker, dr WAGENAAR HUMMELINCK, niet zelf onder ogen heeft gehad, is met een * aangeduid; in dat geval werd de titel vermeld op gezag van één van de medewerkers, òf van het tijdschrift *Documentatie* van de Afd. Handelsmuseum van het Indisch Instituut te Amsterdam, waarop hier, als middel tot verdere oriëntatie, de aandacht zij gevestigd.

AFZONDERLIJKE UITGAVEN

Beknopt handboekje betreffende Suriname. Gouvern. Secretarie (Paramaribo), Mei 1947, 61 pp. gestencild. *

BRENNEKER: *Indianenbeitels. Bonaire.* (Uitg. v. d. schr., Curaçao), 1947, 8 pp., tekening.

Populair schetsje; ongeveer 900 woorden tekst.

BRENNEKER: *Geschiedenis. Bonaire.* (Uitg. v. d. schr., Curaçao), 1947, 18 pp.

Overzicht. (De serie „Bonaire" van deze schr. is verkrijgbaar bij „De Hollandse Boekhandel", Bredestraat-Punda, Curaçao.)

BRENNEKER, VITUS: *Volksgeneeskunde. Bonaire.* Uitg. „Het Curaçaosch Museum" (Curaçao), 1947, 19 pp.

Opsomming van 166 huismiddeltjes en opvattingen over geneeswijzen.

Caribbean land tenure symposium. Caribbean Commission. Committee on Agriculture etc. of the Caribbean Research Council, Washington D.C., 1946, XII + 377 pp. (Bijdragen in de Engelse, Spaanse en Franse taal; samenvattingen in het Nederlands, Frans, Spaans en Engels.)

Gehouden in Mayagüez, Aug. 1944. Op p. 335–355 J. C. KIELSTRA: Application of Netherlands Indies agrarian principles to Surinam (Netherlands Guiana); p. 357–374 L. A. FREEMAN: Land tenure in British Guiana.

DRESDEN, D. & GOUDRIAAN, J.: *Rapport welvaartsplan Nederlandsche Antillen 1946.* Rapport uitgebracht door Prof. Ir. – en Prof. Dr. Ir. – tijdens hun verblijf te Curaçao van 14 December 1946 tot 16 Januari 1947 t.b.v „Het Welvaartsplan Nederlandsche Antillen 1946". (1947), 67 pp. (Verspreid in Nederland door de K.L.M. Afd. West-Indië in Juni 1947.)

Inleiding; bevolking; bescherming van de bodem, waterhuishouding; landbouw en veeteelt; visserij; toeristenverkeer; industrie; electriciteit en gasvoorziening; statistiek; loon- en prijsniveau; slotbeschouwingen.

DROOGLEEVER FORTUYN, A. B.: *Some data on the physical anthropology of Oajana Indians.* Meded. Indisch Instituut 69, 1946, 24 pp.

EERTEN, G. v.: *Algemeen overzicht van het eiland Curaçao*, volgens het aardrijkskunde boek v. Realino met medewerking van R. J. BEAUJON JR., 1 : 85000. Atelier GeVeE, Curaçao, Mei 1947, 106 × 35 cm, op celluloid.

In zelfde uitvoering (volgens prospectus): (a) Kaarten van Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Eustatius, Saba en St. Maarten, Bovenwindse Eilanden, Caraïbisch Gebied, ten dele ook geologisch, breedte 106 cm, lengte 123–165 cm, met stokken en ophangkoord; (b) Kaarten van Curaçao, 106 × 35 cm, en de andere eilanden, 60 × 55 cm, niet-geologische van Curaçao en Saba, geologische van Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Maarten en St. Eustatius; (c) Kaart van Willemstad in 2 delen, 1 : 25.000, Otrabanda 106 × 120 cm, Punda 106 × 145 cm, met naamlijsten, met stokken en koord.

Emergo. Orgaan N.V. Landbouw Maatschappij Emergo (Suriname). Jrg. 1 (1947) no 1, April, 8 pp.

Op p. 1, 3–4: Geschiedenis van Emergo.

Geschiedenis der missie van Curaçao, door enkele paters Dominicanen. Prov. Vic. Paters Dominicanen Curaçao, (1946?), xv + 174 pp.*

In hoofdzaak het werk van M. D. LATOUR.

GEIJSKES, D. C.: *Resultaten van een onderzoek naar wilde Heveaboomen in het stroomgebied van de Boven-Coppename*. Bull. Landbouwproefst. Suriname 60, Sept. 1946, (2 dln), 63 pp. met 7 ongenummerde losse kaarten in aparte omslag als Bijlage.

Grain crops in the Caribbean. Carib. Comm., Comm. Agr. Car. Res. Council, Crop Inquiry Series 3, Washington D.C., 1947, XII + 125 pp., uitslaand kaartje buiten de tekst.

Grotendeels het werk van H. W. MARSTON. Op p. 25–26: Curaçao; p. 85–89: Surinam (Netherlands Guiana).

Handelsstatistiek 1946. Suriname. Staat, houdende overzicht van den in- en uitvoer van goederen. Algemeen Bureau voor de Statistiek (Paramaribo), Juni 1947, (89 pp.)

Het rapport Ellis en het onderwijs. R.K. Vereen. v. Onderwijzend personeel „Don Bosco" (Curaçao, 1947), 211 pp. gestencild. *

Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao over de jaren 1942–1943. Willemstad, Curaçao, Aug. 1944, (VI +) 132 pp.

F. W. P. WINKEL voorz., TH. A. C. BEAUJON secr.

Maandblad voor den handel van Aruba. Officieel orgaan van de Vereeniging van Handelaren op Aruba. Jrg. 1 no. 1, Mei 1947, 8 pp. Tip. „Arubaansche Courant" (Aruba).

Op p. 3–4 PH. VAN LEEUWEN: Iets over de oprichting, geschiedenis en werkzaamheden onzer Vereeniging.

Nederland in de vijf werelddeelen. Samengesteld onder leiding van Dr. C. W. WORMSER. Burgersdijk & Niermans, Leiden, onder auspiciën v. h. Indisch Instituut, 1947, (VIII +) 419 pp., geïllustreerd. (Eerste deel; bijdragen van VAN BALEN, BEZEMER, MENKMAN, RATELBAND en VRANKRIJKER.)

Op p. 277–415 W. R. MENKMAN: Guyanas en Antillen.

SURINAME EN LINGGADJATI

DOOR

C. R. BISWAMITRE

De overeenkomst van Linggadjati is gesloten tussen de regeringen van Nederland en de republiek Indonesië. Partijen werden daarbij geleid door het „oprechte verlangen.... de goede betrekkingen tussen de volkeren van Nederland en Indonesië te verzekeren in nieuwe vormen van vrijwillige samenwerking". Deze vormen van samenwerking zoekt men in de omzetting van het huidige Koninkrijk der Nederlanden in een federale staat, de Nederlands-Indonesische Unie.

Bij de omzetting zijn van zelve ook betrokken de gebieden van het Koninkrijk, die te Linggadjati niet vertegenwoordigd waren: de Malinogebieden, Suriname en Curaçao. Ongetwijfeld werden deze gebieden in bepaalde opzichten door de overeenkomst voor een fait accompli geplaatst, maar toch heeft het niet in de bedoeling gelegen, over hen en zonder hen te beslissen.

Voor de Malino-gebieden zijn bijzondere waarborgen opgenomen in de overeenkomst; over de West-Indische gebiedsdelen bepaalt art. 6, na de vorming van een Nederlands-Indonesische Unie als doelstelling te hebben aangewezen: „Het vorenstaande laat onverkort de mogelijkheid tot nadere regeling van de verhouding tussen Nederland, Suriname en Curaçao". In haar toelichting wijst de Commissie-Generaal ook op het streven naar de veiligstelling van de belangen der te Linggadjati afwezige gebieden.

Theoretisch blijft het dus mogelijk, dat Suriname en Curaçao niet accoord gaan met de te Linggadjati geopende perspectieven en een geheel andere constructie wensen, althans voor zover zij daarbij betrokken zijn. Maar gelijk reeds gezegd, zullen zij daarbij practisch toch ernstig rekening moeten houden met de afspraak tussen de regeringen van Nederland en de Republiek Indonesië. Het is dus gewenst zich de betekenis van Linggadjati

voor de West-Indische gebiedsdelen duidelijk te realiseren. Ondanks de juridische gelijkheid van de positie in het Koninkrijk behoeven voor Curaçao alle aspecten van Linggadjati niet precies dezelfde betekenis te hebben als voor Suriname. Zo zal wellicht in het eerste gebiedsdeel meer belangstelling bestaan voor de nagestreefde federatieve structuur van Indonesië dan in het laatste.

Wij zullen, ons bij onderstaande opmerkingen beperkend tot Suriname, de overeenkomst belichten van Surinaams standpunt.

De betekenis van Linggadjati voor Suriname is voornamelijk gelegen in de voorgestelde structuur van de Nederlands-Indonesische Unie, haar bestuur en statuut, de interregionale verhoudingen en voorts in haar volkenrechtelijke positie.

1. *Structuur.*

Als naam voor de nieuwe federatie is gekozen Nederlands-Indonesische Unie om de gelijkwaardigheid der samenstellende landen tot uitdrukking te brengen, gelijk de Commissie-Generaal in de toelichting vermeldt.

Volgens de Koninklijke belofte van 6 December 1942 kunnen Suriname en Curaçao ook aanspraak maken op die gelijkwaardigheid, en als zij er prijs op stellen, zou in de gedachtengang van Linggadjati, de naam veranderd moeten worden in die van Nederlandse-Indonesische-Surinaamse-Curaçaose (Antilliaanse?) Unie. Erg aantrekkelijk komt zulk een naam niet voor!

Waar de Franse grondwet spreekt van „Union francaise" en niemand aanstoot neemt aan de term „British Commonwealth" zou, zuiver verstandelijk geredeneerd, geen bezwaar behoeven te bestaan tegen een „Nederlandse Unie" of een „Unie der Nederlanden". Maar gevoelsoverwegingen zal men zeker niet altijd ter zijde kunnen schuiven.

Artikel 1 der Grondwet bepaalt: „Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit het grondgebied van Nederland, Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao", doch Artikel 6 der overeenkomst van Linggadjati beoogt Nederlands-Indië van het Koninkrijk af te scheiden en onder de naam van de „Verenigde Staten van Indonesië, als gelijkwaardig deelgenoot in de Nederlands-Indonesische Unie, naast het aldus verkleinde Koninkrijk te plaatsen. „Koninkrijk" (nieuwe stijl) heet dit verkleinde rijk in de regerings-verklaring van 10 Dec. 1946.

Bij de bepaling van de verhouding van de West-Indische gebiedsdelen tot Nederland is een verdere verkleining van dit

Koninkrijk mogelijk. Ook het grondgebied van de verenigde Staten van Indonesië zal niet geheel overeenkomen met de Linggadjati-conceptie.

De Commissie-Generaal wijst in haar toelichting op moeilijkheden t.a.v. Nieuw-Guinea bij de consequente toepassing van die conceptie. En de Nederlandse regering verklaarde, dat zij Nw. Guinea een eigen status wenst te geven t.a.v. het Koninkrijk en de Verenigde Staten, „in het bijzonder immers behoort daar de mogelijkheid opengehouden te worden voor grotere volksplantingen van Nederlanders, op de eerste plaats van Indische Nederlanders, die onder eigen bestel willen leven". Eveneens behoort de toekomstige verhouding tussen de Verenigde Staten en Banka, Billiton, en Riouw nog nader geregeld te worden.

De structuur van de te vormen Unie staat dus nog niet geheel vast. Tot regeling hiervan zullen — voor zover Suriname betreft — 2 conferenties nodig zijn van de vertegenwoordigers der daarbij betrokken gebiedsdelen: één, waarop de verhouding tussen Nederland, Suriname en Curaçao wordt bepaald, en een andere, waarop de structuur van de gehele Unie wordt vastgesteld. De taak der bij de Koninklijke Decemberrede beloofde Rijksconferentie valt dus in twee delen uiteen t.a.v. de West-Indische gebiedsdelen. In de terminologie van Linggadjati zal zij eerst moeten optreden als „Rijksconferentie" en daarna weder als „Unie-conferentie".

De besprekingen, die de West-Indische statendelegaties in Juni 1946 met de Nederlandse regering voerden, kunnen niet in de plaats treden van de eerst bedoelde taak, omdat zij slechts staatsrechtelijke wijzigingen beoogden binnen de grenzen der geldende Grondwet, terwijl bij het bepalen van de verhouding tot Nederland juist de wenselijkheid van een wijziging der Grondwet aan de orde gesteld zal worden.

2. *Bestuur.*

Het bestuur der Unie zal bestaan uit het Hoofd der Unie en verdere gemeenschappelijke organen. Artikel 8 der overeenkomst bepaalt: „aan het hoofd van de Nederlands-Indonesische-Unie staat de Koning der Nederlanden. De besluiten ter behartiging van de gemeenschappelijke belangen zullen door de organen der Unie worden genomen in naam des Konings". Ondanks ernstige bezwaren van Indonesische zijde is vastgehouden aan de handhaving van het oppergezag van den Koning. Daarbij is

inzonderheid gedacht aan de *bestendiging* van de band tussen Nederland en Indonesië. Het recht van dit gebiedsdeel, om zich na een voorbereidingstijd desgewenst die band te verbreken, waarvan in de regeringsverklaring van 10 Februari 1946 sprake was, vindt dus geen erkenning in de overeenkomst. Zulk een „tijdbom" achtte de Commissie-Generaal gevaarlijk voor de goede samenwerking.

De positie van den Koning is niet duidelijk omschreven te Linggadjati.

In het Nederlands staatsrecht wordt met dat woord bedoeld de „Constitutionele Koning", die onschendbaar is en optreedt in overeenstemming met het advies van verantwoordelijke Nederlandse Ministers.

De Commissie-Generaal, vermeldt, dat het onderscheid tussen dezen Koning en het Hoofd der Unie nog geen vast omlijnd begrip was bij de Indonesische delegatie. Maar bij de definitieve regeling van het bestuur der Unie zal een scherpere formulering van de positie van den Koning als Hoofd der Unie niet gemist kunnen worden. Afgezien van mogelijke combinatie's zal men moeten kiezen tussen de volgende drie vormen:

a. het Unie-hoofd handelt op advies van Nederlandse-organen;
b. hij handelt op advies van Unie-organen;
c. hij voert een persoonlijk beleid.

De sub. *b.* bedoelde vorm schijnt voor de hand te liggen. Doch de toestand van de Unie bij het begin van haar levensloop zou ook een tussenvorm noodzakelijk kunnen maken.

Naast het Hoofd beschikt de Unie over andere organen.

De regeringsverklaring van 10 Februari 1946 doelde op wetgevende en uitvoerende organen, maar de overeenkomst van Linggadjati laat zich daarover niet uit. Wel geeft zij enige aanduiding over samenstelling en bevoegdheid van de Unie-organen. Deze organen zullen worden samengesteld door de regeringen van het (nieuwe) Koninkrijk en de Verenigde Staten van Indonesië. Aan de volksvertegenwoordigingen is hierbij slechts een bescheiden taak toebedacht. Zij zullen *eventueel* aan de samenstelling kunnen *medewerken*.

Suriname zal als deelgenoot in de Unie ook moeten medewerken aan de samenstelling der gemeenschappelijke organen. Hier te lande is soms de wenselijkheid betoogd van uitsluitende samenstelling van dergelijke organen door de volksvertegenwoordiging, in tegenstelling met de Linggadjati-conceptie. Nu is een eenvormige regeling voor alle leden der Unie in deze aange-

legenheid niet noodzakelijk, doch het zou toch aanbeveling verdienen deze zoveel mogelijk te betrachten. Wellicht ware hier een middenweg te bewandelen, waarbij aan de samenstelling der gemeenschappelijke organen zowel door de regeringen als door de volksvertegenwoordigers der verschillende deelgenoten wordt medegewerkt op een nader te regelen wijze, b.v. aanwijzing door elk dezer instanties van een, naar aantal of verhouding bepaald, aantal leden in bedoelde organen.

De bevoegdheden van het Unie-bestuur zullen beperkt zijn tot de gemeenschappelijke belangen. Uitdrukkelijk wijst de Commissie-Generaal erop, dat de interne aangelegenheden der Unie-leden buiten deze bevoegdheden vallen. Die gemeenschappelijke belangen vallen in twee groepen uiteen:
a. samenwerking inzake buitenlandse betrekkingen en defensie, zonder enig voorbehoud;
b. samenwerking — voor zover nodig — inzake financiën, alsmede nopens onderwerpen van economische en culturele aard.

Beide groepen betreffen „samenwerking". Deze term is waarschijnlijk gekozen om de gelijkberechtigdheid der Unie-leden en het vrijwillig karakter van hun deelgenootschap vast te leggen. Het kan moeilijk in de bedoeling liggen om een volkenrechtelijke verhouding te scheppen tussen deze leden.

De samenwerking, sub. *b*) bedoeld, zal alleen plaats vinden *voor zover nodig*, dus als partijen zulks goed vinden.

De bovenvermelde bevoegdheden zijn vanzelfsprekend geheel aangepast aan de Nederlands-Indonesische verhoudingen.

Met behoud van het gelijkwaardigheidsprincipe zal echter in deze meer rekening gehouden moeten worden met de eisen en behoeften van de Surinaamse gemeenschap. Met name zal de „samenwerking" inzake de onder *b*) genoemde onderwerpen tussen Suriname en Nederland inniger kunnen zijn dan die tussen laatstgenoemd land en Indonesië. Zulks zou ook mogelijk zijn bij eventueel behoud van de huidige formulering van Linggadjati. Een nauwkeuriger omschrijving der gemeenschappelijke Unie-belangen zal echter niet te vermijden zijn.

3. *Statuut* (*Grondwet*).

In de Unie-grondwet wil de overeenkomst van Linggadjati de verhouding der deelgenoten vastleggen. Op een conferentie van de vertegenwoordigers der deelgenoten (het nieuwe Koninkrijk en Indonesië) zal die grondwet (statuut) worden vastgesteld. Bij regeling van de verhouding van Suriname tot Nederland zal

moeten worden bepaald, welke positie de vertegenwoordigers van Suriname op zulk een Unie-Conferentie zullen innemen. Voor ons lijkt een andere positie dan die van gelijkberechtigdheid niet wel denkbaar. Maar begrijpelijk is, dat Linggadjati zich daarover niet kon uitlaten.

Het vast te stellen statuut zal in werking treden na goedkeuring van de onderscheidene volksvertegenwoordigingen.

Enkele punten van de inhoud worden in art. 10 der bijeenkomst vermeld. Een volledige opsomming heeft niet in de bedoeling gelegen; men heeft blijkbaar meer gedacht aan de onderwerpen, die in de wederzijdse verhouding der contracterende partijen van dadelijke practische betekenis kunnen zijn.

Voor de afwezige belanghebbenden bij Linggadjati zijn de punten *b* en *e* van belang. Deze handelen over het staatsburgerschap en de grondrechten alsmede de bijstand, die Nederland aan Indonesië kan verlenen.

Het statuut zal bepalingen bevatten over de wederzijdse uitoefening van het staatsburgerschap door Nederlandse en Indonesische staatsburgers. Op 10 Februari 1946 verklaarde de Regering: „Er zal ingesteld worden een Indonesisch burgerschap voor allen, die in Indonesië geboren zijn. Nederlandse en Indonesische burgers zullen bevoegd zijn tot het uitoefenen van alle burgerschapsrechten in alle delen van het Koninkrijk". Bedoeld was dus, dat de wederzijdse burgers ook in Suriname alle burgerschapsrechten zouden uitoefenen. Over een Surinaams burgerschap werd niet gesproken; dit ging wellicht schuil onder de term „Nederlandse burgers". De Commissie-Generaal verwijst ook naar de vorenbedoelde verklaring van 10 Februari 1946. Ook te Linggadjati is dus alleen gedacht aan een Indonesisch en een Nederlands burgerschap. Begrijpelijkerwijs is in Suriname echter de kwestie van een eigen burgerschap naar voren gebracht, en zij vormt zelfs een programpunt van een der politieke partijen.

Hoe het ook zij, de huidige regeling van Nederlandschap met daarnaast een mindere soort van staatsaanhorigheid, het Nederlands onderdaanschap, kan niet worden gehandhaafd. Wel is het mogelijk verschillende wegen in te slaan bij de nieuwe regeling. Een algemeen Unie-burgerschap zou daarbij echter niet gemist kunnen worden. Voor de uitoefening van politieke rechten zou Suriname dan nog speciale eisen kunnen stellen, b.v. dat men in het gebiedsdeel geboren is of het ingezetenschap bezit. Onvoorwaardelijke toekenning van alle politieke rechten aan alle Unie-

burgers zal bezwaarlijk gaan. Deze aangelegenheden zijn echter reeds in verschillende vormen geregeld in verschillende federale staten, zodat voorbeelden steeds voor de hand liggen.

Het Unie-statuut zal de in het Handvest der Verenigde Naties bedoelde fundamentele menselijke rechten moeten waarborgen. Dit punt zal in de Unie-Conferentie ook aandacht vragen. Weliswaar waarborgen de Grondwet en bestaande staatsregelingen der overzeese gebiedsdelen reeds de grondrechten, doch nauwkeuriger formulering en ook aanvulling zijn zeker gewenst. In overeenstemming met de hedendaagse inzichten, mede in de organen der Verenigde Natie's, zullen niet alleen de *persoonlijke* rechten van den burger, maar ook zijn *sociale* rechten moeten worden gewaarborgd, o.m. betreffende bestaanszekerheid en behoorlijke arbeidsverhoudingen.

De 6-Decemberrede zinspeelde op de wil der Rijksdelen om elkander bij te staan. Linggadjati roert deze kwestie in één opzicht aan: bijstand van Nederlandse organen aan Indonesië, zolang dit gebied niet of niet voldoende over eigen organen beschikt.

Behalve deze administratieve bijstand kan de goede wil der Unie-leden tegenover elkander op talrijke andere wijzen tot uiting komen.

Vooral Suriname heeft die nodig. Het welvaartsfonds kan als een bijdrage in deze richting worden beschouwd, op economisch gebied. Doch ook aan culturele bijstand moet hier worden gedacht.

4. *Interregionale en Internationale verhoudingen.*

Ter behartiging van de belangen van Indonesië in Nederland en van het Koninkrijk in Indonesië zullen door de onderscheiden regeringen Hoge Commissarissen worden benoemd, zo wordt in Art. 9 bepaald.

Gedacht is dus aan een Hoge Commissaris in Indonesië voor Nederland, Suriname en Curaçao, en een voor Indonesië in Nederland. Deze bepaling bindt de afwezige belanghebbenden niet, en Suriname blijft vrij, zijn standpunt omtrent de interregionale verhoudingen, waaronder wederzijdse vertegenwoordigingen in de verschillende Unie-gebieden, nader onder de ogen te zien. Het wetsontwerp tot wijziging van de Surinaamse Staatsregeling spreekt reeds van een vertegenwoordiger van Suriname in Nederland. Bij de definitieve regeling van de verhouding der Unie-leden tot elkander zal zeker de verdere vertegenwoordiging

ter sprake komen. Deze behoeft natuurlijk niet steeds door Hoge Commissarissen te geschieden.

„Zowel de Staten-Leden als de Unie- zullen deelnemen aan het volkenrechtelijk verkeer", lezen wij in de Regeringsverklaring van 10 December 1946. En twee artikelen der overeenkomst van Linggadjati handelen over deze aangelegenheid, n.l. artt. 13 en 15.

Men heeft wellicht een volkenrechtelijke verhouding voor ogen gehad als in de Sovjet-Unie, waar b.v. én de Sovjet-Unie én twee Unie-republieken lid zijn van de organisatie der Verenigde Natie's. Zulk een volkenrechtelijk verkeer zal formeel kunnen geschieden na de totstandkoming van de „souvereine" Verenigde Staten van Indonesië. Maar nu reeds zal het worden voorbereid door Indonesiërs in de Nederlandse buitenlandse dienst — inzonderheid in de nabuurlanden — op te nemen. Voorts zal Nederland stappen doen om toelating van de Verenigde Staten van Indonesië als lid der Verenigde Natie's te verkrijgen.

Toont dit ook voor Suriname perspectieven?

Enige vertegenwoordiging in de nabuurlanden zou misschien eens ter sprake kunnen komen. Tegen toelating tot de Verenigde Naties zal de kleine omvang der Surinaamse gemeenschap zeker geen bezwaar opleveren, waar IJsland met 120.000 inwoners reeds is toegelaten en San Marino met 15.000 zielen een ernstige candidaat is. En volgens het gelijkwaardigheidsprincipe zou Suriname in de Unie dezelfde status kunnen erlangen als de Verenigde Staten van Indonesië. Maar welk practisch voordeel uit zulk een lidmaatschap kan voortvloeien, is thans moeilijk te zeggen.

Zo vertoont de inhoud der overeenkomst van Linggadjati verschillende aspecten, die ook voor Suriname van belang zijn. Doch ook de *redactie* verdient de aandacht door het gebruik van verscheidene woorden — zoals „republiek", „souverein", „Staat" — in een betekenis, die van de gebruikelijke afwijkt.

Bij de bespreking van de uiteindelijke verhoudingen in het nieuwe Gemenebest zal ook met dit verschijnsel — dat niet op zich zelf staat — degelijk rekening gehouden moeten worden.

Paramaribo, 15 Juli 1947

MEDISCH WERK OP CURAÇAO IN 1939–1946

DOOR

P. WAGENAAR HUMMELINCK [1])

Werd op Curaçao, aan de instellingen waarvan natuurwetenschappelijke onderzoekingen konden worden verwacht, in oorlogstijd weinig wetenschappelijk werk van beteekenis verricht — doordat het werk van deze lichamen geheel op de praktijk was ingesteld en de bezetting met wetenschappelijk personeel tot het uiterste was beperkt [2]) — aan het Departement Openbare Gezondheidsdienst waren gedurende die jaren een aantal personen verbonden die de fakkel der wetenschap in het kleine, nog onbezette deel van het Koninkrijk der Nederlanden brandende wisten te houden. De opsomming van 58 streng wetenschappelijke, medische geschriften, welke in 1939–1946 werden gepubliceerd, spreekt in deze reeds een duidelijke taal.

Tot enkele jaren voor den oorlog was het medisch werk in

[1]) Naar inlichtingen van den patholoog-anatoom van den Openbaren Gezondheidsdienst, PH. H. HARTZ.

[2]) Men raadplege hierover de artikelen over het natuurwetenschappelijk onderzoek in Curaçao gedurende de oorlogsjaren in het Jaarboek van den „Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao" 1945–1946. (*Uitg. Studiekring Suriname Curaçao 1*, 1946) p. 65–70 en in de *W.I. Gids* jrg. 27, dl. *28*, 1946, p. 363–375. — Ten aanzien van het natuurwetenschappelijk werk der medici ben ik hierin zeer onvolledig geweest. Zoo wordt in het Laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst een zeer „natuurwetenschappelijk" gedeelte van de diergeneeskunde verricht, n.l. de bacteriologie (door dr. A. W. POT) en de pathologische histologie, vooral het tumorenonderzoek (door PH. H. HARTZ). Ook de bijdragen voor de „Registry of Veterinary Pathology" kwamen uit dit laboratorium. Bovendien heeft de heer HARTZ bijdragen geleverd voor de „Staining Procedures", waarin hoofdstukken als Plant Cytology en Plant Anatomy voorkomen, welke in de eerste plaats voor biologen zijn bestemd.

Curaçao uitsluitend op de praktijk gericht. Systematisch onderzoek naar de op Curaçao voorkomende ziekten was toen onmogelijk door het ontbreken van een behoorlijk ingericht laboratorium met specialisten voor bacteriologie, serologie en pathologische anatomie, en met goed geschoold technisch personeel. De op het eiland aanwezige artsen waren met werk overladen.

In de periode 1935–1939 werd het personeel van den Openbaren Gezondheidsdienst uitgebreid met een specialist voor inwendige ziekten, wien de behandeling van de hospitaalpatienten werd opgedragen en met een neus-keel- en oor-arts, tevens schoolarts. Het laboratorium kreeg de beschikking over een bacterioloog-seroloog en een patholoog-anatoom, een analyst voor de bacteriologische afdeeling en een amanuensis-preparator voor de pathologische anatomie. In 1941 werd het laboratorium in een ruimer en beter ingericht gebouw ondergebracht. Ook het medische personeel van de Geneeskundige Dienst der Curaçaosche Petroleum-Industrie-Maatschappij werd zoowel vóór als tijdens den oorlog belangrijk uitgebreid. In de beide ziekenhuizen, het St. Elisabeth's hospitaal en het sanatorium „Het Groene Kruis" werden klinische laboratoria ingericht, waarin goed geschoolde analysten te werk werden gesteld. Hierdoor werd het laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst voor al te groote overbelasting gespaard, al had het voortdurend met een tekort aan geschoold personeel te kampen.

Door al deze verbeteringen en uitbreidingen werd het mogelijk, in samenwerking met de in de stad practiseerende artsen, zich een inzicht te verschaffen in de aard en de frequentie van de op Curaçao voorkomende ziekten. Weldra bleek, dat de bacillaire dysenterie, die vroeger niet in de Curaçaosche statistieken voor-. kwam, een der belangrijkste infectieziekten was, en dat er geregeld sterfgevallen aan amoebendysenterie, met of zonder leverabsces als complicatie, voorkwamen. Terwijl vroeger aangenomen werd dat autochthone gevallen van filariasis op Curaçao niet voorkwamen, bleek deze ziekte onder de inheemsche bevolking lang niet zeldzaam te zijn. Het regelmatig voorkomen van rheumatische hartaandoeningen, die volgens de heerschende opvatting in de tropen uiterst zeldzaam zijn, kon door microscopisch onderzoek worden bewezen. Ook werd het voorkomen aangetoond van psittacosis en van de murine vorm van vlektyphus. Onderzoek werd gedaan naar de kankersterfte en verschillende localisatie's van de boosaardige gezwellen, naar de frequentie van de sikkelcelziekte en van de syphilis, en naar het

voorkomen en de oorzaken van de tropische eosinophilie. De op Curaçao voorkomende muskieten werden gedetermineerd en hun verbreiding over het eiland nagegaan. Naast deze meer systematische onderzoekingen werden zeldzame of interessante ziektegevallen nauwkeurig onderzocht en gepubliceerd.

Regelmatig werd laboratorium-onderzoek verricht voor de, tijdens den oorlog op Curaçao en Aruba gestationeerde Engelsche en Amerikaansche troepen. De Geneeskundige Dienst van de C.P.I.M. verrichtte o.a. een zeer belangrijk werk met de behandeling van de gewonden en zieken onder de bemanning der Curaçao aanloopende tankers.

De patholoog-anatoom hield (reeds sinds Maart 1937) een maandelijksche medische causerie voor de Curaçaosche Radio-Vereeniging.

Wat betreft de werkzaamheden „naar buiten" het volgende:

Gedurende de oorlogsjaren werd herhaaldelijk pathologisch-anatomisch onderzoek voor de in Suriname werkzame chirurgen verricht. Ook werd door de bacteriologische afdeeling het Surinaamsche laboratorium verschillende malen geholpen. Toen prof. DROOGLEEVER FORTUYN in 1943 aan de geneeskundige school te Paramaribo werd verbonden en voor het onderwijs in de histologie geen goed geoutilleerd laboratorium en geen behoorlijke verzameling preparaten aantrof, werd hem door „Curaçao" een collectie histologische preparaten en menschelijk materiaal ter beschikking gesteld.

Een aantal honden-tumoren werd afgestaan aan de „Registry of Veterinary Pathology" te Washington D.C., een collectie interessante gevallen welke wordt aangelegd voor studie-doeleinden. Regelmatig werd bijgedragen tot de „Registry of Ovarian Tumors" van de American Gynecological Society te Baltimore. Als lid en vertegenwoordiger voor West-Indië van de Biological Stain Commission heeft de Heer HARTZ bijdragen geleverd voor het loose-leave boek „Stainig Procedures".

Op verzoek werden preparaten en weefsels afgestaan aan: Dept. de Anatomia Patológica de la Universidad Central te Caracas, Dept. of Medicine University of Chicago, Dept. of Surgical Pahology Mac.Gill University te Montreal. De histologische laboratoria van de Gem. Univ. te Amsterdam en de R. Univ. te Groningen ontvingen in het najaar van 1945, een groot aantal in paraffine ingesloten orgaanstukjes ten behoeve van den microscopischen cursus voor medische studenten.

De gouvernements-arts en plaatselijke directeur van den Gezondheidsdienst op Aruba, R. J. ARENDS, bezocht in opdracht van Z.Ex. den Gouverneur eenige conferenties op het gebied van Hygiëne en Quarantaine. In 1946 hield PH. H. HARTZ, in het Pathological Institute van de Mc.Gill University te Montreal een voordracht over „The geographical pathology of Curaçao, N.W.I."

LITERATUUR

PH. H. HARTZ: The incidence of malignant tumors in unselected autopsy material at Curaçao, Netherlands West Indies. *American Journal of Cancer 40*, 1940, p. 355. — Routine staining of the beta cells of the islets of Langerhans with Masson's tetrachrome stain. *Archives of Pathology 33*, 1942, p. 541. — Tumor del ovario del tipo Brenner. *Boletín Clínico* (Medellín, Colombia) *8*, 1943, p. 1. — Quistes dermoideos ovaricos cancerosos. *Bol. Clín. 8*, 1944, p. 561. — Contribution to the histopathology of filariasis. *American Journal of Clinical Pathology 14*, 1944, p. 34. — Caso de una glándula mamaria accesoria retro-anal. *Revista Sudamericana de Morfología 2*, 1944, p. 63. — So-called granular cell myoblastoma of the thigh with organoid structure. *Amer. J. Clin. Path. 14*, 1944, p. 582. — Role of schistosomiasis in the etiology of cancer of the liver in the Chinese. *Arch. Path. 39*, 1945, p. 1. — Proliferation of muscle cells in the myometrium of the nonpregnant uterus. *Arch. Path. 39*, 1945, p. 323. — Cancerous synovial tumors. *Arch. Path. 40*, 1945, p. 88. — Frozen sections from Bouin-fixed material in histopathology. *Stain Technology 20*, 1945, p. 113. — Lymphangioma cavernosum ovarii. *Annales de la Academia de Medicina de Medellín* (*3*) *1*, 1945, p. 500 [1]). — Giant cystic arrhenoblastoma of the ovary containing entodermal epithelium and a carcinoid. *American Journal of Pathology 21*, 1945, p. 1167. — La fijación de las biopsías y de las piezas quirúrgicas para el examen microscópico. *Revista de la Policlínica Caracas 14*, 1945, p. 249. — De kleuring van de alpha-cellen der eilandjes van Langerhans met Lendrum's formolcarbolfuchsine-methode. *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde 90*, 1946, p. 496. — Adenomyoepithelioma of sweat gland. *Amer. J. Clin. Path. 16*, 1946, p. 385. — Human strongyloidiasis with internal autoinfection. *Arch. Path. 41*, 1946, p. 601. — Osteo-sarcoma. *Bol. Clín. 9*, 1946, p. 27. — Development of sebaceous glands from intralobular ducts of the parotid gland. *Arch. Path. 41*, 1946, p. 651.

PH. H. HARTZ & M. J. HUGENHOLTZ: Mitotic activity in uterine leiomyomas. *Amer. J. Clin. Path. 12*, 1942, p. 523.

PH. H. HARTZ & A. VAN DER SAR: Een geval van leiomyoma malignum uteri met zeer groote hartmetastase. *Ned. Tijdschr. Geneesk. 83*, 1939, p. 1746. — Tuberculosis del estómago. *Revista de Sanidad*

[1]) Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ.

y de Asistencia Social 1940 [1]). — Over het voorkomen van de zoogenaamde protozoaire cellen in een ulcus oesophagi. *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië 81*, 1941, p. 1310. — Chloroleukemia. *Amer. J. Path. 18*, 1942, p. 715. — Ulcerative tuberculosis of the stomach. *American Review of Tuberculosis 47*, 1943, p. 46. — Proliferative activity in Brunner's glands. *Amer. J. Path. 20*, 1944, p. 931. — Inclusiones nucleares y protoplasmáticas en el epitelio renal después del tratamiento con bismuto. *Revista Sudamer. Morf. 2*, 1944, p. 268. — Teratoma of the liver in an infant. *Amer. J. Clin. Path. 15*, 1945, p. 159. — Tuberculoid reaction in a retroperitoneal neurocytoma. *Amer. J. Clin. Path. 15*, 1945, p. 473. — Occurrence of rheumatic carditis in the native population of Curaçao, Netherlands West Indies. *Arch. Path. 41*, 1946, p. 32. — Cancerous cyst of the tail of the pancreas simulating carcinosarcoma. *Amer. J. Clin. Path. 16*, 1946, p. 219. — Rare malignant tumors in children. *Amer. J. Clin. Path. 16*, 1946, p. 776.

PH. H. HARTZ & A. VAN DER SAR & A. VAN MEETEREN: The occurrence of mitotic divisions in glomeruli in glomerulonephritis and malignant sclerosis. *Amer. J. Path. 17*, 1941, p. 563.

PH. H. HARTZ & F. R. VAN DE STADT: The occurrence of protozoanlike cells in a biopsy from the anus. *Amer. J. Clin. Path. 13*, 1943, p. 148.

A. VAN MEETEREN & H. G. S. VAN RAALTE: Het bloedbeeld na splenectomie verricht wegens traumatische miltruptuur. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië 81*, 1941, p. 728.

A. W. POT: Difco SS agar in the diagnosis of bacillary dysentery. *The Lancet 1942, 1*, p. 677. — The isolation of Bacterium typhosum. *The Journal of Pathology and Bacteriology 55*, 1943, p. 100. — De soorten en types der op Curaçao gekweekte dysenteriebacteriën. *Ned. Tijdschr. Geneesk. 90*, 1946, p. 650.

A. W. POT & A. VAN DER SAR & H. G. S. VAN RAALTE: Bijdrage tot de kennis der bacillaire dysenterie op Curaçao. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië 82*, 1942, p. 234.

H. G. S. VAN RAALTE: Methylchloride intoxication. *Industrial Medicine 15*, 1945, p. 436 [1]). — De infectieuze hepatitis. Diss. Leiden, 1946; E. J. Brill, Leiden, 115 pp.

H. G. S. VAN RAALTE & A. VAN MEETEREN: Aniline-vergiftiging en haar behandeling naar aanleiding van een geval. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië 81*, 1941, p. 771.

A. VAN DER SAR: Lues ventriculi. *Ned. Tijdschr. Geneesk. 83*, 1939, p. 5254. — Anemia con eritrocitos en forma de hoz en la gestación. *Revista Policl. Caracas 12*, 1943, p. 1 [1]). — El síndrome bocio exoftálmico, carditis reumática aguda y bloque cardíoco. *Revista Policl. Caracas 12*, 1943, p. 213 [1]). — Lepra en las Antillas Neerlandesas *Revista Policl. Caracas 13*, 1944, p. 76 [1]). — The Pelger-Huet's familiar nuclear anomaly of the leukocytes. *Amer. J. Clin. Path. 14*, 1944, p. 544 [1]). — Un caso de meningitis causado por el Bacillus proteus. *Revista Policl. Caracas 14*, 1945, p. 243. — Pulmonary ascariasis; its relationship to the eosinophil lung and Löffler's

[1]) Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ

syndrome. *Amer. Rev. Tuberc. 13*, 1946, p. 440 [1]). — De behandeling van de pneumococcus-meningitis met de gecombineerde penicilline-sulfonamidetherapie. *Ned. Tijdschr. Geneesk. 90*, 1946, p. 572.

A. VAN DER SAR & PH. H. HARTZ: Leucemia y embarazo. *Revista Policl. Caracas 12*, 1943, p. 325 [1]). — The syndrome: tropical eosinophilia and microfilaria. *American Journal of Tropical Medicine 25*, 1945, p. 83. — Mycetoma pedis. *Amer. J. Clin. Path. 16*, 1946, p. 129. — El síndrome eosinofilia tropical y microfilaria. (Informe de un nuevo caso). *Revista Policl. Caracas 15*, 1946, p. 183. — Skeletal lymphosarcomatosis with secondary hyperparathyroidism. *Amer. J. Clin. Path. 16*, 1946, p. 701.

H. SPITZER: Lues in het derde district van het eiland Curaçao, Nederlandsch West-Indië. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië 81*, 1941, p. 2199. — De mijnworm-bestrijding in Simpsonbaai (St. Maarten) Nederlandsch West-Indië. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië 81*, 1941, p. 2255. — Protein depletion in pregnancy toxemia. *Western Journal of Surgery, Obstetrics and Gynecology 54*, 1946, p. 39[1]).

---

[1]) Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ.

CURAÇAOSCHE GEGEVENS OP ECONOMISCH GEBIED

DOOR

W. R. MENKMAN

Sommige Westindische publicaties bereiken ons met groote vertraging. Zoo beschikken wij eerst thans over het *Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao* over de jaren 1942 en 1943, in Augustus 1944 te Willemstad verschenen.

Het eerste hoofdstuk behandelt de huishoudelijke aangelegenheden der Kamer, het tweede geeft verslag van haar werkzaamheden.

Zooals van zelf spreekt had de Kamer in de oorlogsjaren veelvuldig contact met het gouvernement, in verband met allerlei overheidsmaatregelen, door de tijdsomstandigheden vereischt. Wij lezen ook dat de Handel zich kon vereenigen met een plan om de klok één uur vooruit te zetten, in het belang van een economisch gebruik van het daglicht in de na zonsondergang verduisterde stad, terwijl het oliebedrijf het gewenscht bleek te achten dat de Benedenwindsche eilanden denzelfden tijd zouden hebben als westelijk Venezuela, met het oog op de vaart der tankschepen op Maracaibo.

Zeer belangrijk lijkt het advies, door de Kamer uitgebracht, betreffende het ontwerp eener landsverordening houdende regelen nopens de burgerrechtelijke aanspraken ten gevolge van ongevallen met of door motorrijtuigen — en wat daarmede in verband stond.

Een nijpend tekort aan pasmunt op Curaçao noopte de Kamer er toe bij het gouvernement aan te dringen op het in omloop brengen van hetgeen er nog in reserve gehouden werd, wat echter op het bezwaar bleek te stuiten dat op de uitvoering eener in de V.S. geplaatste bestelling gewacht werd, zoodat voorzichtigheid geboden leek. Intusschen is uit het *Curaçaosch Verslag* 1945, t.w. het op Curaçao zelf samengestelde en door middel van den cyclostyle vermenigvuldigde, gebleken dat in 1944 voor een bedrag van 330.000 gulden aan Curaçaosche munt in de V.S. geslagen, in omloop gebracht werd; hierin zal wel pasmunt begrepen geweest zijn.

Een vraag, in 1943 door de inspectie van het Onderwijs tot de Kamer gericht, of de Curaçaosche Handel het voorbeeld van het gouvernement zou volgen, wanneer dit de spelling-Marchant zou aanvaarden, werd in afwijzenden zin beantwoord.

In behandeling bij de Kamer was nog steeds het geschil tusschen den Handel en de petroleum-maatschappij, ter zake van de commissariaatsplannen (eigen winkelnering van het bedrijf).

Ter zake van het vaststellen van maximumprijzen van niet-alcoholische dranken, in café's verkocht, bleef de Kamer het standpunt innemen dat in het algemeen zoodanige prijzen slechts behooren te gelden voor den verkoop van noodzakelijke levensbehoeften.

Na de opsomming der wel zeer uiteenloopende aangelegenheden waarmede de Kamer in de verslag-periode bemoeiïngen gehad had, volgt in het derde hoofdstuk een overzicht van den economischen toestand van het eiland Curaçao in 1942 en 1943.

Deze toestand wordt als in het algemeen bevredigend beschreven, behoudens de moeilijkheden, inhaerent aan de oorlogs-omstandigheden, als daar waren tekort aan scheepsruimte, te gering aanbod van arbeidskrachten, langdurig oponthoud bij leveringen uit het buitenland enz.

Hoe belangrijk Curaçao voor de oorlogvoering was kan hieruit blijken, dat alle technische benoodigheden der oliebedrijven regelrecht door de War Petroleum Administration in de V.S. geleverd werden.

De V.S. en Engeland trokken zich bij onderlinge overeenkomst de geheele overige goederenvoorziening, niet alleen van Curaçao, maar van geheel Nederlandsch West Indië aan. Veel dat vroeger uit Noord Amerika geïmporteerd werd echter moest nu uit Argentinië en Brazilië betrokken worden; het inter-Caraibische verkeer werd geheel van de zeilvaart afhankelijk.

Voor de jaren 1941, 1942 en 1943 vinden wij de waarde van den invoer op Curaçao aangegeven met resp. ruim 26¾, ruim 24½ en bijna 36 millioen gulden, waarin niet begrepen de „aardolieproducten"; waarschijnlijk worden onder deze laatste benaming verstaan in de eerste plaats ruwe olie en verder de verschillende derivaten en residu, afkomstig van elders gevestigde raffinaderijbedrijven. Afzonderlijk wordt genoemd de waarde der ten behoeve van de Curaçaosche petroleumindustrie ingevoerde materialen, zijnde resp. ruim 5, ruim 19½ en ruim 21¼ millioen gulden, blijkbaar niet begrepen in de hooger genoemde totaalcijfers.

Bij de gespecificeerde invoerlijst wordt aangeteekend dat invoercijfers van „aardolieproducten" niet vermeld mochten worden.

De uitvoertabellen geven voor 1942 en 1943 totalen aan van resp. nog geen 1¾ en bijna 1½ millioen gulden, zonder „aardolieproducten".

Twee andere staten ten slotte specificeeren den invoer voor 1942 en 1943 naar de landen van herkomst, totaal resp. ruim 44 en ruim 64¼ millioen gulden, zonder „aardolieproducten", maar blijkbaar met inbegrip van de „materialen" voor het petroleumbedrijf; voor 1943 is het totaal belangrijk hooger dan men verwachten zou (bijna 36 millioen plus ruim 21¼ millioen geeft ongeveer 57 millioen). In beide jaren staan het Britsche Imperium, de V. S. — plus territories — en de Rep. Argentinië bovenaan; de invoer uit Nederland was uit den aard der zaak onbeteekenend.

De doorvoer via het eiland Curaçao beliep in 1942 nog 107.250 ton (à 1000 K.G.), doch in 1943 nog geen 66.000 ton. Hoewel vermeld wordt dat doorvoercijfers betreffende „aardolieproducten" niet gepubliceerd mochten worden, geeft de staat voor 1942 nog ruim 41.000 ton gasolie en ruim 2300 ton gasoline.

Het reeds genoemde *Curaçaosche Verslag* licht ons, met betrekking tot het jaar 1944, als volgt in:

a. invoerwaarde eiland Curaçao bijna 176 millioen gulden, waarin begrepen „aardolieproducten" ruim 118 millioen en niet nader omschreven goederen bijna 29½ millioen; voor het eiland Aruba waren de cijfers resp. ruim 208 millioen, ongeveer 174¾ millioen en ruim 21 millioen, voor het geheele gebiedsdeel ruim 385 millioen, bijna 293 millioen en bijna 51 millioen gulden.

b. uitvoerwaarde eiland Curaçao ruim 135 millioen gulden, waarin begrepen ruim 131 millioen aan „Olieproducten"; voor het eiland Aruba waren de cijfers resp. ruim 162 en bijna 160 millioen, voor het geheele gebiedsdeel bijna 297½ millioen en ruim 291 millioen gulden.

c. voornaamste landen van herkomst der ingevoerde goederen: Venezuela circa 195½ millioen, Ver. Staten en territories circa 163½ millioen, Br. imperium 10¼ millioen gulden; Suriname een klein bedrag, Nederland nihil.

d. van den export van het geheele gebiedsdeel werd voor een waarde van bijna 273 millioen met onbekende bestemming uitgevoerd en voor een waarde van bijna 19½ millioen aan schepen geleverd, zoodat iets meer dan 5 millioen gulden door met namen genoemde landen afgenomen werd, hoofdzakelijk de V.S. en Venezuela.

Wat den financieelen toestand betreft leert het *Verslag van de Kamer van Koophandel* ons dat, volgens voorloopige begrootingen en ramingen, de cijfers der uitgaven en inkomsten van het geheele gebiedsdeel zich in 1942 bewogen om de 19 en in 1943 om de 26½ mililoen gulden. Volgens het *Curaçaosche Verslag* 1945 werden voor 1944 de uitgaven begroot op ruim 26 millioen en de inkomsten geraamd op iets meer; de opbrengst der middelen echter zou hebben bedragen: voor den gewonen dienst bijna 28¼ millioen en voor den kapitaaldienst ruim 4 millioen gulden.

Aan de burgerlijke openbare werken, zegt de Kamer van Koophandel, kon in 1942 en 1943 weinig gedaan worden, omdat de militaire voorzieningen alle krachten opeischten; voor 1944 is de toestand, volgens het meergenoemde verslag, blijkbaar niet in belangrijke mate veranderd.

Aan phosphaat werd van Curaçao in 1942 nog een kleine hoeveelheid uitgevoerd, in 1943 bijna niets meer; hieraan kan nu, aan de hand van het *Curaçaosche Verslag*, worden toegevoegd dat in 1939 uitgevoerd werd ruim 64.000 ton, in 1941 bijna 112.000 ton — en dat de uitvoercijfers van 1940, 1943 en 1944 onbeteekenend waren.

De zoutwinning zou, volgens de Kamer van Koophandel, in 1942 en 1943 een bloeiperiode beleefd hebben en cijfers worden gegeven betreffende den uitvoer van de gezamenlijke zoutproduceerende Nederlandsche Antillen; voor 1944 vinden wij nu eenige gegevens betreffende productie en uitvoer van Bonaire en Sint Maarten.

Beleefden in 1942 en 1943 de kleine plaatselijke industrieën in het algemeen een goeden tijd, van 1944 kan blijkbaar hetzelfde gezegd worden. De aloude hoedenvlechterij evenwel heeft weinig meer te beteekenen.

De handel ondervond in 1942 en 1943 nog meer belemmeringen dan in de voorafgegane oorlogsjaren; desniettemin waren de resultaten voor de kooplieden ter plaatse toch gunstig. Voor 1944 geldt dit laatste blijkbaar eveneens, niettegenstaande de onvrijheid, door reglementeering en andere ongunstige factoren.

Wat de scheepvaart betreft vermeldt de Kamer van Koophandel groote veranderingen in 1942 en 1943, wegens duikbootgevaar en noodzaak van convooi. De lijnvaart verminderde, doch de tankvaart nam sterk toe en de zeilvaart bloeide. In het gunstige jaar 1938 werd het eiland Curaçao bezocht door 6872 stoom- en motorschepen, met een totalen netto inhoud van 41.635.399 cub.M.; deze cijfers liepen in 1942 terug tot resp. 3210 en 20.150.476, doch klommen in 1943 weder tot resp. 3863 en 41.443.855. Uit het *Cur. Versl.* kan hieraan toegevoegd worden:

a) aangekomen in 1944 op Curaçao 4144 stoom- en motorschepen, met een totalen bruto inhoud van 48.954.149 cub.M.

b) aangekomen in 1944 op Aruba 5402 stoom- en motorschepen, met een totalen bruto inhoud van 96.818.553 cub.M.

Het aantal zeilschepen dat op Curaçao aankwam was in 1943 slechts 723, tegen 1974 in 1942, 1819 in 1940 en 1822 in 1937; in 1944 bedroeg het 2378. Op Aruba kwamen in 1944 1273 zeilvaartuigen binnen. De gouden tijd was voor de zeilvaart in 1944 voorbij, wegens afschaffing van het convooisysteem, waardoor de stoomvaart meer vrijheid van beweging kreeg.

Touristenschepen lieten zich uit den aard der zaak gedurende de oorlogsjaren niet zien. Het aantal aangekomen, vertrokken en transitopassagiers op Curaçao bedroeg in 1942 resp. 17.187, 15.409 en 6183, in 1943 resp. 20.270, 19.545 en 4361, in 1944 resp. 25.627, 23.211 en 10.392. Wat het jaar 1942 betreft komen de cijfers in het *Verslag van de Kamer van Koophandel* niet met die in het *Curaçaosche Verslag* overeen.

Waarschijnlijk hebben de genoemde cijfers alleen betrekking op scheepspassagiers; immers de K.L.M. vervoerde in 1942 25.117 passagiers, in 1943 33.152 en in 1944 33.741; uit de verdere gegevens echter schijnt wel te concludeeren te zijn dat het hier de totale aantallen op de rondvluchten geldt. De P.A.A. nam in 1944 (sedert begin Februari) mede 1996 passagiers, naar Laguaira, de Dom. Republiek, Haiti, Cuba en Miami; bovendien werden op de lijn Miami-Laguaira-Miami, heen en terug via Curaçao (sedert 1 April 1944 dagelijksche dienst), 7206 transitopassagiers vervoerd.

Een tekort aan arbeidskrachten kon in 1942 en 1943, doch ook nog in 1944, geconstateerd worden, als gevolg vooral van het onder de wapenen houden van dienstplichtigen.De in 1943 ingevoerde arbeidsplicht-verordening behoefde evenwel niet toegepast te worden; zelfs konden in 1944 een aantal bedrijven afgevoerd worden van de lijst der overheids- en particuliere instellingen waarin verplichte arbeid verricht zou moeten worden.

Wat het bankwezen betreft kunnen wij beschikken over gegevens aangaande de circulatiebank en twee der drie particuliere bankinstellingen op Curaçao; alles over de jaren 1942, 1943 en 1944.

De billettencirculatie liep op van *f* 18.634.812 in 1942 tot *f* 29.422.822 in 1944, alles per 31 December. De metaaldekking was steeds begrepen in de kassaldi op de balansen.

De depositorekeningen van de Curaçaosche Bank en de twee particuliere banken gaven een gezamenlijk saldo verschuldigd aan van bijna 42 millioen op het eind van 1942, ruim 57 millioen op het eind van 1943 en bijna 73 millioen op het eind van 1944.

Het tegoed der inleggers bij de Curaçaosche Postspaarbank steeg van nog geen 1¾ millioen op 31 December 1942 tot ruim 4 millioen op 31 December 1944. De instelling werkte met verlies, wegens gebrek aan beleggingsmogelijkheden en relatief te hooge rente, aan de inleggers verschuldigd; de rentevoet werd dan ook in 1944 sterk verlaagd. Andere banken op Curaçao vergoedden heelemaal geen rente, evenmin trouwens als die in Nederland.

De Spaar- en Beleenbank op Curaçao bleef ook gelden in deposito aannemen; het bedrag bleef in de jaren 1942–1944 steeds beneden het millioen; het totaal der hypotheken, bij de Curaçaosche Hypotheekbank

ondergebracht, bewoog zich gedurende dezelfde periode om de 1½ millioen gulden.

Al de hierboven genoemde instellingen — met uitzondering misschien van de Spaar- en Beleenbank — kunnen geacht worden de gezamenlijke Nederlandsche Antillen tot arbeidsterrein te hebben. Er is echter ook bekend een balans van de N.V. Aruba Bank, gevestigd te Oranjestad, wier depositorekening op 30 Juni 1944 een saldo aangaf van bijna 6½ millioen gulden. Er wordt aangeteekend dat, vergeleken bij 1939, het bedrag der depositos verdrievoudigd was — en dat, ondanks het beleggingsprobleem, nog altijd rente aan depositarissen vergoed werd.

Ten slotte kreeg schrijver nog de beschikking over een op Curaçao samengesteld en niet gedrukt verslag, waarin de onderstaande economische gegevens betreffende het jaar 1945.

Scheepvaart:

Aangekomen op Curaçao 5166 stoom- en motorschepen, met een gez. bruto inhoud van 63.931.068 cub.M.

Aangekomen op Aruba 5669 stoom- en motorschepen, met een gez. bruto inhoud van 69.861.037 cub.M.

Invoer:

Waarde invoer eiland Curaçao ongeveer 208¼ millioen gulden, waaronder ,,aardolieproducten'' ruim 159 millioen en niet gerubriceerde goederen ruim 20 millioen.

Waarde invoer eiland Aruba ruim 264 millioen gulden, waaronder ,,aardolieproducten'' ruim 219 millioen en niet gerubriceerde goederen bijna 30¼ millioen.

Uitvoer:

Waarde uitvoer eiland Curaçao ruim 186 millioen gulden, waaronder ruim 162¼ millioen aan ,,aardolieproducten'' en ruim 2½ millioen aan niet gerubriceerde goederen.

Waarde uitvoer eiland Aruba bijna 274½ millioen gulden, waaronder bijna 272 millioen aan ,,aardolieproducten'' en ruim 1½ millioen aan niet gerubriceerde goederen.

Doorvoer met overlading:

Op Curaçao bijna 57.500 ton, waaronder 390 ton ,,olieproducten''.

Op Aruba bijna 475 ton, geen ,,olieproducten''.

De overlading van ,,olieproducten'' is op Curaçao begonnen in 1939, grootste hoeveelheid ruim 44.000 ton in 1942.

Op Aruba hield deze soort overlading op met het jaar 1943, grootste hoeveelheid bijna 585.000 ton in 1920.

De cijfers der overlading zijn in tonnen van 1000 K.G.

De bevolkingssterkte op 31 December 1945 zou voor de zes Ned. Antillen te zamen statistisch gesteld zijn op 133.799, maar met 7000 verhoogd kunnen worden, wegens tijdelijk aanwezige arbeidskrachten voor de oliebedrijven op Curaçao en Aruba.

Voor 1946 verwacht men een aanwas van circa 5000 zielen.

De cijfers der inkomsten en uitgaven vinden wij voor 1945 gesteld op ongeveer 29½ millioen, voor 1946 op circa 34½ millioen en voor 1947 op omstreeks 30 millioen, in het laatste geval evenwel zonder dat met suppletoire begrootingen rekening gehouden kon worden.

Juli 1947.

VOORBEREIDING VAN EEN NATUURWETENSCHAPPELIJKE SURINAME-EXPEDITIE

Op initiatief van de „Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao" wordt in samenwerking met de „Maatschappij ter Bevordering van het Natuurkundig Onderzoek der Nederlandsche Koloniën" [1]) en het „Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap", een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid van een natuurwetenschappelijke expeditie in Suriname.

In de „Commissie ter voorbereiding van een Suriname-Expeditie", welke op 14 Juli voor de derde maal bijeen kwam, hebben zitting voor het K.N.A.G. prof. dr J. P. BAKKER, prof. C. H. DE GOEJE en de heer A. J. H. baron VAN LYNDEN, voor de Mij. prof. dr H. BOSCHMA, mr A. VAN TRAA en dr P. WAGENAAR HUMMELINCK, voor de Studiekring prof. dr A. A. PULLE (voorz.) en dr J. LANJOUW.

De Commissie stelt zich op het standpunt dat deze expeditie geen topografische doeleinden zal nastreven, doch dat een grondig plantkundig, dierkundig en bodemkundig [2]) onderzoek van bepaalde daarvoor geschikte, betrekkelijk kleine gebieden, zowel uit wetenschappelijk oogpunt als om praktische redenen tot de taak der expeditieleden zal behoren, waarbij het belang dat de resultaten voor Suriname zelve kunnen hebben voortdurend in het oog zal moeten worden gehouden. Het hoofddoel zal dus moeten zijn: het onderzoek van enkele landschapstypen in het Noorden (b.v. zwamp, polder, savanne, bos) welke voor de ontwikkeling van Suriname het meest van belang zijn.

[1]) Deze Mij. is niet zoo behoudend als haar ouderwetse naam doet vermoeden! In beginsel werd reeds tot naamsverandering besloten, doch het Bestuur wil met het kiezen van een nieuwe naam wachten tot de definitieve vorm van de nieuwe staatkundige verhoudingen zich scherper zal aftekenen.

[2]) Dit bodemkundig onderzoek zal onafhankelijk moeten worden opgezet van het plan voor een bodemkaartering van Suriname dat in een Memorandum van de „Studiekring" aan de Minister van Overzeese Gebiedsdelen van 29 April 1946 werd uiteengezet.

De Commissie is van mening dat deze expeditie — waarvoor men in beginsel de tijdsduur op 5 maanden beneden en 2 maanden boven de vallen vaststelde — het best kan worden uitgevoerd door 6 academisch gevormde personen, waarvan er drie resp. de leiding hebben over het botanische, zoölogische en morphologische-bodemkundige deel.

Gaarne had men in Maart 1948 willen beginnen, wat echter om verschillende redenen onmogelijk bleek. Thans wordt aangenomen dat de deelnemers niet later dan 1 Augustus 1948 uit Nederland vertrekken.

P. W. H.

BOEKBESPREKING

Mr. dr. J. A. E. Buiskool, *Suriname Nu en Straks — een sociaal-economische en staatkundige beschouwing*, W. L. Salm & Co, Amsterdam, 1946, 247 blz.

Er is sedert en na de oorlog een onmiskenbare versterking van het politieke bewustzijn zowel in Curaçao als in Suriname. De min of meer officiële uitingen daarvan vinden wij in het uitbrengen van rapporten over de politieke wensen en verlangens (ter voorbereiding van de Rijksconferentie), in Curaçao door een commissie onder voorzitterschap van dr W. Ch. de la Try Ellis, in Suriname door een commissie onder presidium van mr M. de Niet. Daarnaast zien wij de roerselen des volks in de vorming van politieke groepen en de oprichting van partijen. Het spreekt vanzelf dat er meer uitingen zijn, al naar gelang de politiek meer in het dagelijks leven doordringt: in de betogen der Statenleden, in de uitgifte van vlugschriften en partijbladen, in dagbladartikelen (die van eigen of anderer politieke zienswijze getuigenis geven). De politiek verspreidt zich snel. Maar de snelheid van deze verspreiding is nog geen maatstaf voor de kracht van het politieke bewustzijn. (Dan zouden de gesprekken — en geruchten — de toon aangeven.) Die maatstaf vinden wij eerder in de schrifturen, die een poging zijn de politieke ontwikkeling samen te vatten en te interpreteren. Zulke schrifturen vinden wij de laatste tijd in Curaçao in de gedrukte redevoeringen en verhandelingen van mr. dr. M. F. da Costa Gomez en in Suriname in een boek als het jongst verschenen van mr. dr. Buiskool. De inhoud van zulk een boek is in zekere zin een spiegel, waarin de gedegenheid van de grondslag van de politieke ontwikkeling kan worden herkend.

Het geheel van de opgang der tegenwoordige politieke ontwikkeling (het is in waarheid niet de eerste) kan worden teruggevoerd tot de Koninklijke rede van 6 December 1942, die in niet geringe mate symbolisch in het tegenwoordige streven is geworden. En dat niet alleen omdat het een uiting was van het hoogste gezag, doch in de eerste plaats omdat de structuursverandering, die wij thans beleven, toen reeds — in zo duidelijke termen — werd voorzien. Het is een structuursverandering, die verder reikt dan het politieke leven van Curaçao en van Suriname, doch die ook Indonesië en Nederland en daardoor het gehele Rijk raakt. Dr. Da Costa Gomez zag dat goed, toen hij zijn laatste boekje „Curaçao in het Koninkrijk" noemde, maar ook het boek van dr. Buiskool is van dat inzicht een weergave — met dit verschil, dat hij ook (wat Da Costa Gomez niet deed) de sociaal-economische kant van het proces in beschouwing neemt, welk laatste op dit ogenblik in Suriname van heel wat groter belang is dan in Curaçao.

De bedoeling van deze bespreking is tevens de betekenis van een verschijnsel tot zijn juiste proporties terug brengen. Het boek van dr. Buiskool is daarbij eensdeels een uiting van persoonlijk inzicht, anderdeels van wat er onder de bevolking (en daarbij in sterke mate in een bepaalde groepering) leeft. De invloed van de gedachten der bevolking vinden wij niet alleen in de ontwikkeling van sommige ideeën, doch ook in het gebruik van een bepaalde terminologie, zoals het „baas in eigen huis zijn", „eigen meester in inwendige aangelegenheden", „op

eigen benen staan", maar ook in zinnen als „daarvoor heeft Nederland tot nu toe niet gezorgd", „Suriname kan de middelen niet zelf verschaffen". „Zij, die zich voor dit land verantwoordelijk achtten, enz". Dit, en mededelingen als „De Surinaamse geneesheren hebben bewezen voor hun taak berekend te zijn", „De Creolen zijn de oudste bevolkingsgroep", „Wij willen de Staten niet onaangenaam zijn", wekken de indruk, dat de schrijver bij de bevolking (of bij de groep, waarin hij het meest verkeert) in het gevlij tracht te komen, welke indruk evenwel niet gerechtvaardigd lijkt, door de brede zienswijze, die herhaaldelijk elders worden ontwikkeld. De schrijver critiseert verscheidene plaatselijke toestanden, zoals de woeker, de volkshuisvesting, de veronderstelling dat de neger lui zou zijn, waarin hij min of meer een schuld van het bestuur of van Nederland betrekt, maar daarnaast heeft hij een open oog voor de Nederlandse cultuurinvloed, die zich in de loop der jaren heeft doen gelden: „het Nederlands karakter van de bevolking is te danken aan het onderwijs", „Het Nederlandse volk weet niet hoe „Nederlands" Suriname wel is". Wij zullen niet treden in een beoordeling van het al of niet juist zijn van des schrijvers meningen; hij heeft zonder twijfel getracht een zo duidelijk mogelijke uiteenzetting voor zijn directe omgeving te geven en dat is in ieder geval aan de vlotheid van het boek ten goede gekomen.

Het eerste deel van zijn boek besluit dr. Buiskool met een krachtig betoog, dat Suriname door de ontwikkeling van drie factoren: Volksgezondheid, Volkshuisvesting en Volksontwikkeling, sociaal-economisch vooruit moet worden gebracht. Hij bepleit daarvoor vergroting van studiegelegenheid voor Surinamers in Nederland, maar ook de belegging van grote kapitalen door de Nederlandse regering in Suriname. Dit is buiten twijfel het beste gedeelte van zijn boek, al kunnen wij het niet waarderen, dat hij het bestaande plan voor het beleggen van 40 millioen in een Welvaartsfonds, zonder meer ter zijde stelt voor het noemen van een ander bedrag, namelijk een half milliard, zonder over de wijze en duur van besteding van dit laatste bedrag ook maar enige richtlijnen te geven. Dit vertoont een soortgelijke zwakte als het betoog, dat de Surinaamse gulden „dank zij krachtig verzet van de Surinaamse bevolking" niet zou zijn gedevalueerd. Suriname en Nederland hebben beiden rechten en plichten. Men kan te veel de plichten van de een en teveel de rechten van de ander noemen.

In het tweede deel van zijn boek geeft dr. Buiskool een overzichtelijke inleiding van de staatkundige positie van Suriname en van de politieke spanningen, die wij thans in het land kunnen aantreffen. Ten rechte critiseert hij, dat de Nederlandse regering in de jaren na de Koninklijke rede te veel de aandacht op de Oost en te weinig op de West gericht had, dat men de gebiedsdelen over één kam schoor. Daarnaast legt hij wat veel nadruk op constateringen, „dat Nederland in gebreke is gebleven de feitelijke bestuursvorm gelijke tred te doen houden met de voortschrijding der democratische ideeën", en te weinig op de bestaande grondslag, waarop niet morgen, maar reeds vandaag (zij het misschien niet veel) gebouwd kan worden. In Nederland zou men bijvoorbeeld wel eens duidelijk willen weten, waarom wél een geïmmigreerde Javaan en niét een Creool op een plantage kan werken?

Uitvoerig gaat hij in op de plaats van het kiesstelsel in het tegenwoordig maatschappelijk geheel (waarbij hij — hòe weten wij niet — bepaalt, dat alleen zij kiesrecht moeten krijgen, *die weten waarom het gaat?*), maar hij gaat hier toch niet zo uitvoerig op in, dat wij ook begrijpen, waarom de Staten een voorstel tot verbetering van dat kiesstelsel hebben verworpen. Hij noemt dit slechts jammer en onbegrijpelijk.

De draad van het staatkundig betoog, zowel in de verhouding tussen Suriname en Nederland als in de inwendige aangelegenheden, is de toepassing van een (grotendeels zelf ontworpen) theorie van tegen elkander opwegende krachten (balanced powers). Aan de top van het Rijk de Kroon, regerend in samenwerking met een Kroonraad, waarin ook gedelegeerden van Suriname zitting hebben. Hoe deze Kroonraad tot stand moet komen en daarbij dus in het regeringsbeleid corrigerend in het belang van de bevolking moet optreden (of, zoals de schrijver zegt, als barometer voor de Kroon moet werken) wordt niet uiteengezet. Daarnaast zal het bestuur moeten worden gevoerd door een Ministerraad voor het gehele Koninkrijk, waarvan de ministers door de Kroon moeten worden benoemd, terwijl in de departementen staatssecretarissen de belangen der afzonderlijke gebiedsdelen behartigen. Als wij het goed begrijpen, zal er in deze Ministerraad voor het gehele Koninkrijk een minister voor Suriname moeten worden benoemd, naast een minister voor Curaçao, voor Indonesië, voor Nederland, voor Defensie, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, enz. Naast of onder deze ministerraad zullen dan nog de ministerraden voor de inwendige aangelegenheden van de verschillende gebiedsdelen functionneeren.

Voor de regering van Suriname doet de schrijver de suggestie, dat de Gouverneur als Hoofd des Bestuurs en Vertegenwoordiger van de Kroon *niet zelfstandig* verantwoordelijk zal zijn aan de Staten en voor het bestuursbeleid eigenlijk in het geheel niet (aan dit college) verantwoordelijk, want daarvoor wil hij de departementshoofden verantwoordelijk stellen, die overigens door de gouverneur benoemd en ontslagen worden. Het komt ons voor, dat het systeem, dat hij aangeeft, niet altijd in overeenstemming met de leer van de tegen elkander opwegende krachten is.

Indien wij in onze opmerkingen wat critisch zijn, dan is dat niet, omdat wij dit boek niet waard achten om gelezen te worden, doch wel omdat degene, die zich meer dan oppervlakkig voor Suriname interesseert, hier en daar een toon aantreft, die in een „boek" niet thuishoort. Er zijn over de toekomstige structuur van het Koninkrijk en van de delen daarvan oordeelkundige rapporten opgesteld, waarvan het rapport over de staatkundige opvattingen in Suriname bij het ter perse gaan van dit boek in dat land gereed lag. Bij het verschijnen van dit Surinaamse rapport (waarin de meningen van de heer Buiskool wél thuis behoren) is de betekenis van de door hem afzonderlijk op schrift gestelde staatkundige wensen tot een geringe afmeting teruggebracht.

Wij geloven, dat dr. Buiskool een helder overzicht van het Suriname *nu* heeft gegeven, doch dat zijn interpretatie van het Suriname *straks* wel wat erg „persoonlijk" is. H. DE WIT.

KRONIEK

SURINAME

Sedert 1939 beschikken de leden der Israelietische gemeenten in Suriname (de Nederl. Isr. en de Nederl. Port. Isr.) over een maandblad, *Teroenga* (= Bazuingeschal). De beide geloofsgemeenschappen tellen te zamen een duizendtal personen, niet veel in verhouding tot de totale bevolking, maar toch weer wèl belangrijk, wanneer men let op de eigenaardige samenstelling dier bevolking, b.v. wanneer men het aantal Joden stelt tegenover het getal der in Nederland en elders geboren Europeanen, volgens de statistiek niet meer dan een dikke twee duizend (met of zonder het garnizoen?).

In *Teroenga* is ook het vijftigjarig bestaan herdacht der Zionistische Wereldorganisatie (17 Aug. 1897–1947), tevens van de Zionist Organisation of America. Onder de Surinaamse Joden vindt men een kleine groep aanhangers der Zionistische leer, die sedert 1941 een eigen vereniging hebben, de Sur. Zion. Bond.

Het spreekt vanzelf, dat de Sur. Zionisten, evenals de Nederlandse, principieel afwijzend staan tegenover het plan der Freeland League, omdat immers Erets Israel het natuurlijke tehuis der Joden is en kolonisatie in andere landen geen oplossing geeft voor het brandende vraagstuk van een eigen vrijen joodsen staat — slechts de aandacht van dat vraagstuk af kan leiden.

De meerderheid der Surinaamse Joden intussen zou, evenals de redactie van *Teroenga*, van mening zijn dat, moge dan ook het plan der Freeland League een lapmiddel zijn, niets onbeproefd gelaten mag worden om de joodse D.P.'s te redden uit hun hogen nood. Het opportunistische standpunt dus.

Een nieuw gezichtspunt in zake de joodse kolonisatie werd in April van dit jaar geopend door verschillende (verscheiden?) leden der Tweede Kamer, die zich, blijkens het V.V. op het wetsontwerp tot stichting van het Sur. Welvaartsfonds, huiverig voelden tegenover het denkbeeld ener joodse kolonisatie, omdat de Joden in de Surinaamse geschiedenis geen al te goeden naam zouden hebben. Gelukkig is bij de mondelinge behandeling tegen deze tirade opgekomen, zowel uit den boezem der Kamer, als van de zijde der regering. In Suriname zelf is wel heel duidelijk betoogd, dat het al dan niet instemmen met het kolonisatieplan niets met antisemietisme te maken heeft.

Zou, bij een bepaalde indeling der Surinaamse bevolking, de joodse groep als de kleinste moeten worden opgenomen, als de grootste zou kunnen gelden de Aziatische, wanneer men nl. Brits Indiërs, Indonesiërs (en Chinezen) bij elkander telt. In de politiek gaan blijkbaar Aziaten van Britsindischen en van Nederlandsindischen landaard sa-

men, gezien de Hindostans-Javaanse Politieke Partij, die echter in de eerste plaats een Surinaamse partij wil zijn. Dit laatste volgens *Prakash* het sedert vorig jaar bestaande periodiek, dat zich een algemeen maandblad noemt en in het Nederlands (een zeer goed Nederlands) geredigeerd wordt.

Er bestaat ook een Surinaamse Hindoe Partij die in Augustus jl. een aantal Aziatische organisaties, politieke en niet politieke, uitnodigde tot een gezamenlijk overleg, in zake de wijze waarop de onafhankelijkheid van India gevierd zou worden. Men kreeg nul op rekest, wat verband zou gehouden hebben met het afwijzende standpunt de S.H.P. ten opzichte van algemeen kiesrecht voor Suriname, voor buitenstaanders een niet wel begrijpelijk argument.

En dan is er nog een Moeslim Partij Suriname; het islamietische element der Aziatische bevolkingsgroep bestaat in hoofdzaak uit Indonesiërs, want de Brits Indiërs zijn in meerderheid Hindoes. Bij een discussie in de Staten brak de woordvoerder der M.P.S., teven sprekend namens de Progressieve Surinaamse Volkspartij en de Hindostans-Javaanse Politieke Partij, een lans voor de aanvaarding van het Nederlandse voorstel in zake wijziging der Surinaamse staatsregeling, dat in een zeer vergaande verruiming van het kiesrecht voorziet; de Nationale Partij Suriname daarentegen is van algemeen kiesrecht afkerig.

Het was te voorzien dat, zodra de zg. „autonomie" aan de orde zou komen, zich, scherper dan te voren, een tegenstelling zou gaan aftekenen tussen de twee talrijkste bevolkingsgroepen, die der inboorlingen of creolen en die der Aziaten. Aziatische immigranten en hun afstammelingen werden tot dusver — in ieder geval demografisch — niet als inboorlingen aangemerkt, al zullen zij thans toch wel voor het overgrote deel geboren Surinamers zijn.

Met dezen laatsten naam hebben zich steeds bij voorkeur zij getooid, die de bevolkingsstatistiek als inboorlingen aanduidt, de groep waaruit steeds het grootste deel der inheemse intellectuelen voortkwam. Het is begrijpelijk, dat voor hen, juist wanneer verruiming van het kiesrecht ter sprake komt, het steeds wassende getal der Aziaten reden geeft tot bezorgdheid.

Het zijn in de eerste plaats de Brits Indiërs die maatschappelijk naar omhoog streven. Met gerechtvaardigde trots wijst *Prakash* er op, dat uit deze groep, aanvankelijk gevormd door immigranten, die met ledige handen aankwamen, om op de plantages voor een loon van zestig centen per dag te arbeiden, nu ook medici en juristen, technici enz. voortkomen. Veertien jongelieden van Surinaams-Hindostanse geboorte gingen, sedert de bevrijding, op kosten hunner ouders in Nederland studeren.

Ook in de kwestie der joodse immigratie speelt de hierboven bedoelde tegenstelling wellicht een rol; er is beweerd dat de „creoolse" partij de komst van een groot aantal Europese Joden gaarne zou zien, omdat daardoor een groter tegenwicht gevormd zou worden tegen het Aziatische element. Bij de stemming in de Staten intussen verklaarde altans één der Britsindische leden, ook overigens een figuur van betekenis onder zijn stamgenoten, zich vóór het plan.

De regering in Den Haag geeft zich wel moeite om in Suriname (en Curaçao) haar voornemens en bedoelingen duidelijk te maken. Een departementale commissie bezocht de beide gewesten, tot het geven van

toelichting op het voorstel tot wijziging der staatsregeling; de Surinaamse Staten evenwel hebben volhard in hun voornemen om een tegenvoorstel aan te bieden. En, door tussenkomst van den gouverneur, werd aan de Staten een exposé verstrekt der tegenwoordige politiek ten opzichte van Indonesië!

September 1947 M.

NEDERLANDSE ANTILLEN

Het vraagstuk ,,autonomie" is ginds geheel naar den achtergrond gedrongen. Dat schrijft men uit Curaçao, en de inhoud der plaatselijke bladen bevestigt het. Wat de belangstelling heeft is de ,,dollarkwestie" en de afscheiding van Aruba. De redactie van *De West-Indische Gids* heeft tevergeefs getracht over de eerste kwestie deskundige voorlichting te krijgen, en den ondeskundigen buitenstaander past hier geen oordeel.

Een Arubase ,,Afscheidings-Commissie" heeft met bekwamen spoed een voorstel gedaan. Wordt dit verwerkelijkt, dan komt er op het rechtstreeks onder de Nederlandse Kroon staande eiland een gouverneur-generaal als Kroonvertegenwoordiger, die een vetorecht heeft ten aanzien van besluiten van den Volksraad, op de overige rijksdelen mede betrekking hebbende, en over een niet-sluitende begroting, recht van gratie en het opperbevel over de krijgsmacht. Bij den Volksraad van 15 leden, gekozen in den weg van algemeen actief en passief mannenkiesrecht en passief vrouwenkiesrecht (niet op Aruba geboren Nederlanders krijgen eerst kiesrecht na een 10 jarig verblijf op het eiland), berust de wetgevende macht. Een gouverneur, op voordracht van den Volksraad door de Kroon te benoemen, is voorzitter met raadgevende stem. Deze gouverneur heeft tevens met 2–4 commissarissen, uit en door den Volksraad te benoemen, het dagelijks bestuur, dat alle ambtenaren benoemt, de hoofden van diensten op voordracht van den Volksraad. Een procureur-generaal is hoofd der politie.

De uitvoerende macht (wat daaronder naast het dagelijks bestuur moet worden verstaan, blijkt niet) berust bij den gouverneur.

De zittende leden van de rechterlijke macht worden benoemd door de Kroon, de staande door den gouverneur op voordracht van den Volksraad. Er komt een Hof van Justitie als beroepsrechter, en cassatie bij den Hogen raad. Aruba zal 5% van zijn bruto inkomsten afstaan aan de rijkskas en bijdragen voor den gewonen dienst van Bonaire en de Bovenwindse eilanden.

,,Ze kunnen er wel een keizerrijk van willen maken", riep iemand uit, die van het desbetreffende staatsstuk had kennisgenomen.

Er is ook nogal wat persoonlijke deining over het geval. De gezaghebber is uit het afscheidingscomité getreden, en nu vecht men erover, of hij ooit vóór de afscheiding is geweest.

Twee der Arubase vertegenwoordigers in de Staten hebben hun lidmaatschap neergelegd: het gekozen lid, omdat de bevolkingsgroep, die hem had afgevaardigd, zoals hijzelf zegt, met de afscheiding een weg opgaat, waarvan hij funeste gevolgen vreest. Voor het afgetreden gekozen lid benoemde de gouverneur een op Curaçao gevestigd candidaat der (voormalige?) Curaçaose Protestantse partij, die, als zij nog bestaat, haar eerste zetel krijgt. Aruba is zo van 4 op 3 zetels gekomen.

Dit alles, en de uitlandigheid van 3 leden, heeft het quorum der Statenvergaderingen in gevaar gebracht.

In het moederland wordt aan de autonomie voor de Nederlandse Antillen voortgewerkt. De herziening der Curaçaose staatsregeling is hangende. Naast de commissie-Van Helsdingen ter voorbereiding der Rijksconferentie, werkt sinds enigen tijd een kleine commissie-Kranenburg aan de voorbereiding van de Rondetafelconferentie, waarin de „macamba" mr. Desertine met dr. Da Costa Gomez als Curaçaoenaar zou zitting hebben, als men de kranten geloven mag; er is daartegen reeds bezwaar gemaakt. Ten onrechte dunkt me, als het tegen meer dan de kwalificatie „Curaçaoenaar" zou gaan. En dan is er de grondwetsherzieningscommissie, waarin helaas de Nederlandse Antillen niet vertegenwoordigd zijn.

De wijze van samenstelling der Rondetafelconferentie is niet eenvoudig. 23 leden, 11 voor Nederland en 12 voor West-Indië, zullen in Den Haag beginnen te vergaderen, en misschien ook in Paramaribo en Willemstad bijeenkomsten, openbare vergaderingen, houden. Van de 6 leden voor de Antillen zullen er, door de Kroon, 4 uit dubbeltalen, door de Staten gemaakt, worden benoemd, en 2 uit een lijst van tenminste 4 namen, door de Raden van politie samengesteld. Meer dan een zal benieuwd zijn wie er zo uit de bus komt. Mr. Kropman stelde een gebrek aan politieke belangstelling buiten Curaçao en Aruba vast.

Gaarne had ik nog iets gezegd van twee uitgaven uit den allerlaatsten tijd. Het *Curacaos verslag* over 1944, genaamd 1945, is in 1947 verschenen en is belangwekkend op het eerste gezicht. De Curaçaose Roomsch-Katholieke partij gaf onder den titel *Curaçao rijp voor autonomie* enige redevoeringen van dr. Da Costa Gomez in de Staten uit. Ik hoop op plaatsruimte hiervoor in de volgende kroniek.

Amsterdam 5 Oct. 1947 F.

BIBLIOGRAFIE

AFZONDERLIJKE UITGAVEN

PEREA Y ALONSO, S.: *Filología comparada de las lenguas y dialectos Arawak*. Tomo *I*. Instituto de Estudios Superiores de Montevideo. Sección Filología y Fonetica Experimental. Montevideo, 1942, cx + 684 pp., 2 kaartjes.*

Behandelt de Arawakse taal volgens de werken der Herrnhutter zendelingen Schumann, Schultz en Quand.

Report of the West Indian Conference, second session. St. Thomas, Virgin Islands United States of America, February 21 to March 13, 1946. Dep. of State (Washington D.C.) Publ. 2615, Conference Series 88 (1946), VIII + 86 pp., 2 foto's.

Op p. 78–81: Address of Minister J. C. KIELSTRA, Chairman, Netherlands Section, Caribbean Commission.

RICH, J. L.: *The face of South America*. Spec. Publ. American Geogr. Soc. 26, New York, 1942, 301 pp., 325 phot., 15 kaartjes.

Verklarende beschrijving van 325 luchtfoto's, in 1939 genomen op een rondvlucht met gewone lijntoestellen. In het 1e hoofdstuk is de kuststrook van Suriname met 10 foto's vertegenwoordigd. (Naar een ref. in *Geologie & Mijnbouw* 1947, p. 176.)

SCHIPPER, B. A.: *Historia di parokia Santa Maria na·ocasion di centenario 1847–1947* pa rev. past. — O.P., (Curaçao), 1947, 48 pp., 3 tekeningen, 12 platen buiten tekst.

SIMEY, T. S.: *Welfare and planning in the West Indies XI*. Clarendon Press, Oxford, 1946, XII + 267 pp., kaartje.

Heeft geen betrekking op de Nederlandse Gebiedsdelen.

SIMONS, R. D.: *Paramaribo. Over den oorsprong en de beteekenis van den naam*. 3e druk. W. van Hoeve, Den Haag, (1947), 35 pp.

Bevat slechts enkele nieuwe toevoegingen.

STAHEL, GEROLD: *Cacao*. Meded. Landbouwproefst. Suriname 10, 1947, 32 pp.

Overzicht van de cacaocultuur voor landbouwers in Suriname.

STAHEL, GEROLD: *De herleving der cacao-cultuur*. Lezing gehouden voor den AVROS zender op 1 Mei 1947. Landbouwproefst. Suriname, (1947), 12 pp.

Over de proeven met cacao in de Cultuurtuin en de vooruitzichten der cultuur voor Suriname.

STAHEL, GEROLD: *Taohoe en tempe. Twee voedingsmiddelen uit soya bereid*. Meded. Landbouwproefst. Suriname 11, Mei 1947, p. 3–20, 9 foto's.

Engelse tekst; overgedrukt uit *J. New York Bot. Gard.* met verandering van paginering en nieuwe titel.

Stichting van een „Welvaartsfonds Suriname". Handelingen der Staten-Generaal 1946–1947 II, vel 486–491. (Notulen der Tweede

Kamer) 64e vergadering. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, (1947), p. 1877–1897.

Reden van BIEREMA, JONKMAN, DE KORT, LOGEMANN, MEIJERINK, en NEDERHORST.

Stichting van een „Welvaartsfonds Suriname". Zitting Tweede Kamer der Staten-Generaal 1946–1947, 370. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, (1947), 7 pp.

Surinaamsch verslag 1939. (2 dln) I. Tekst van het verslag van bestuur en staat van Suriname over het jaar 1938; 91 pp. II. Statistisch jaaroverzicht van Suriname over het jaar 1938. Surinam report 1939. II. Statistical annual of Surinam for the year 1938; 186 pp. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, 1946.

Surinaamsch verslag 1940. (2 dln) I. Tekst van het verslag van bestuur en staat van Suriname over het jaar 1939; 96 pp. II. Statistisch jaaroverzicht van Suriname over het jaar 1939. Surinam report 1940. II. Statistical annual of Surinam for the year 1939; 180 pp. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, 1947.

Suriname en Curaçao. Geillustreerd Maandblad. *1*e Jrg. No *1* Sept. 1946, omslag + 10 pp., 10 foto's, kaartje. No *2* Oct. 1946, omslag + 16 pp. (kleiner formaat), 8 foto's, omslagtekening. (Hoofd-redacteur J. J. DE VRIES, Amsterdam).

VENLO, FRANS VAN (Vitus Brenneker): *Vis met de vissen.* (Uitg. v. d. schr., Paulus-Drukkerij, Curaçao), 1946, 72 pp.

Schr. gaat met een vriend (Jules Heitkönig) te water en vertelt van allerlei over het leven der zeevissen op Bonaire. Alle 17 hoofdstukken verschenen reeds eerder in de *Amigoe.*

VENLO, PAUL VAN (Vitus Brenneker): *Vissen van Curaçao.* (Uitg. v. d. schr., Curaçao), 1947, 8 pp.

Alfabetische opsomming van 287 namen van vissen en andere zeebewoners, geleverd door vissers van Boca St. Michiel, verder niets.

Verslag van de Algemene Rekenkamer, bedoeld in artikel 36 der Surinaamse Comptabiliteitswet, betreffende haar werkzaamheden over het jaar 1946. Zitting Staten-Generaal 1946–1947, 514. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, (1947), 8 pp.*

Verslag van de Commissie tot Bestudering van staatkundige Hervormingen in Suriname, ingesteld bij Gouvernementsresolutie van 19 September 1945 No 2930. Deel II. A. Verslag van het onderzoek naar de wensen en meningen v. d. Surinaamse bevolking. B. Beschouwingen omtrent de wensen en meningen v. d. Surinaamse bevolking. Drukkerij „Het Nieuws" Paramaribo, Suriname, (z.j.), 140 pp.*

Verslag van de Parlementaire Commissie Suriname en de Nederlandse Antillen nopens hare bevindingen. Zitting Tweede Kamer der Staten-Generaal 1946–1947, 443. Rijksuitgeverij 's-Gravenhage, (1947), 32 pp.*

WAALDIJK, EUGENE TH.: *Surinamedorp. Nederzetting van Surinamers in dienst van de C. P. I. M.* (Curaçao), 1947, 47 pp., 27 foto's.

Een eenvoudig boekje dat werd geschreven teneinde enige bekendheid te geven aan dit grootste centrum van Surinamers op Curaçao.

Welvaartsplan voor de Nederlandsche Antillen. Economisch Bericht Eswin 3, Mei 1947, 14 pp.
Ontleend aan een weergave van dit rapport in *Curaçao 1947, 10.*

WESTERMANN, J. H.: *Natuurbescherming op de Nederlandsche Antillen, haar ethische, aesthetische, wetenschappelijke en economische perspectieven.* West-Indische Gids 28, 1947, p. 193–216, 1 tekening, 11 foto's op 6 platen buiten de tekst. (Als overdruk met speciale omslag verspreid door de „Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao" en het „Indisch Instituut", Aug. 1947.)

ARTIKELEN

ALVARES CORREA, W. M. J.: Onze toekomst. I Primum vivere, deinde philosophari. II. Wetsontwerp wijziging staatsregeling. Weekblad *Curaçao 1947* no *35,* 30 Aug., p. 3–4; *36* p. 1–2.

Brief uit Suriname. *Curaçao 1947,* elk nummer vanaf *6,* 8 Febr.

BRUIN, P. DE: Industrie en Curaçao. *Curaçao 1947 2* p. 7.
Propageert een kleinindustrie van verpakkingsmaterialen.

BYE, R. DE: Vernieuwing en reorganisatie van het onderwijs in Suriname. *Nieuw Suriname* no *49,* 1947, p. 3.
Behandelt het Rapport D'HAENS.

CALOR, A. T.: Ons verweer. *Nw Sur. 44,* 1947, p. 3–4.
Over de begrippen Surinamer en Creool, naar aanleiding van een artikel van SAMSON in *De West* van 6 Mei 1947.

Commissie RADULPHUS verdedigt zich. *Amigoe di Curaçao* no *5114,* 20 Mei 1947, p. 2; *5115* p. 4.
Tegen de opvattingen van VAN STUIVENBERG inzake het grondwater.

COMVALIUS, THEOD. A. C.: Brief [Brieven] uit Suriname. *Nw Sur. 43,* 1947, p. 3; *44* p. 2; *46* p. 4; *47* p. 4.

Curaçaosch dagboek. *Curaçao 1947,* elk nummer vanaf *30,* 26 Juli; niet in *36.*

De verschillende aspecten der houtindustrie in Suriname. *Meded. Bedrijfsgroep Houtindustrie,* Aug. *1947,* no *22.*
Kort overzicht met resultaten van de reis van GONGGRYP & BURGER.

DEBROT, COLA: Wanda. *De Stoep* (2e Serie) no *8,* Mrt 1947, p. 18–36.
Proza. Op p. 17 ook een gedicht: Maartsch refrein.

DEBROT, I. C.: Sociale wetgeving. *Maandbl. Handel Curaçao 1,* 1947, no *9* p. 4–5; *10* p. 3–4.*

DEURNE, D. VAN: De echtscheidingskwestie in Nederland naar aanleiding der Curaçaose praktijk. *Kath. Cult. Tijdschr. 76,* 1947, (2e halfjaar) p. 387–392.*

E.: Een blik in de Curaçaosche sociale wetgeving. *Curaçao 1947 12* p. 3–4.

EL. (Elias): Kroniek van Curaçao. *Oost en West 40*, 1947, elk nummer, vaak geillustreerd.

Een stukje geschiedenis over huizenbouw op Curaçao. *Curaçao 1947 32* p. 1–2; *33* p. 1–2; *34* p. 1–2.

EIJK, W. VAN: Landsverordening tot verdeeling van Curaçao in bestuursressorten en tot instelling van zelfstandig bestuur in die ressorten. *Curaçao 1947 3* p. 1–4.

Critische beschouwingen van het voorlopig verslag op dit ontwerp van de Staten.

FANSHAWE, D. B.: Arawak Indian plant names. Nombres de las plantas segun los indios arawacos. *Caribbean Forester 8*, 1947, p. 165–181.

GAAY FORTMAN, B. DE: Curaçao en zijn gouverneurs. *Curaçao 1947 23–24, 26–37*, portretten in *29, 30, 33–37*.

GEIJSKES, D. C.: Notes on the neotropical Anophelinae in Moengo, Surinam. *Mosquito News 6*, 1946, p. 113–118, diagram. Summary; resumen.

GONGGRYP, J. W. & BURGER, D.: De houtvoorziening van Nederland. *Econ. Statist. Berichten 32*, 1947, no 1574 p. 547–549.

Vervolg op artikel van GONGGRYP in *E. S. B. 1480*, 20 Sept. 1945.

HARDY, F.: The need for soil surveys in the Caribbean region. *Tropical Agriculture*, Trinidad, *23*, 1947, p. 197–200.

Heeft geen betrekking op de Nederlandse gebiedsdelen.

HARTOG, JOH.: Nederland in de West. *Op de Uitkijk 12*, Sept. 1947.*

HARTZ, PHILIP H. & HUGENHOLTZ, M. J. & SAR, ARY VAN DER: Helminthic infection of the wall of the gallbladder. *Archives of Pathology 43*, Apr. 1947, p. 408–411, 2 figg.

Herinnering aan Curaçao. *Curaçao 1947 12* p. 1–3; *14* p. 1–3; *15* p. 3–4; *16* p. 2–4; *20* p. 5–6; *21* p. 3–4.

Werd ongeveer 10 jaar geleden geschreven voor een toeristenboek dat niet is verschenen.

HOOG, P. H. VAN DER: De Curaçaosche watervoorziening! *Curaçao 1947 13* p. 2–4.

Rede van de dir. Openbare Gezondheidsdienst, uitgespr. op 10 Aug. 1926, met naschrift v. d. red. Naar aanleiding hiervan in *14* p. 3–4: Watervoorziening.

HUNTER: Economische organisatie dringend nodig. *Nw Sur. 48*, 1947, p. 2.

Industrie in de West. *Curaçao 1947 28* p. 1–2; *31* p. 1–2.

Joodse immigratie in de Surinaamse staten. *Nw Sur. 46*, 1947, p. 3–4.

Redevoeringen van WIJNGAARDE en FINDLAY, uit *De West* van 2 Juli 1947.

KANTEN, LUDWIG VAN: Over Surinaamse „displaced persons" en nog wat. *Nw Sur. 45*, 1947, p. 1–2.

Heeft vooral betrekking op de trek van Surinamers naar Curaçao en Aruba.

ONDERWIJSHERVORMING IN SURINAME

DOOR

H. VAN BOHEEMEN

Men kan over het rapport van de Parlementaire Commissie oordelen zoals men wil, vast staat, dat door zijn ruime verspreiding een groot deel van het Nederlandse publiek althans geen onbekendheid meer kan voorwenden met wat er in Suriname nog te doen valt.

Een vrij belangrijke plaats nemen in dat rapport de opmerkingen over het onderwijs in. Ontegenzeggelijk is dat te danken aan het feit, dat een der leden van de Parlementaire Commissie, de heer Meyerink, een wel bij uitstek deskundige is op onderwijsgebied in Overzeese Gebiedsdelen. De heer Meyerink was immers lange tijd werkzaam bij het onderwijs op Java, laatstelijk als directeur der Christelijk Hollandse Kweekschool te Solo. Toch zou het bezoek ten aanzien van het onderwijs niet zo vruchtdragend geweest zijn, als niet te zelfder tijd iemand in Suriname vertoefd had, die met een speciale opdracht t.o.v. het onderwijs aldaar verblijf hield. Dit was de heer W. H. M. d'Haens, Algemeen Inspecteur van het Westers Lager, Meer Uitgebreid Lager en Kweekschool Onderwijs in Nederlands-Indië.

De aanwezigheid van de heer d'Haens in Suriname was niet toevallig. Men mag aannemen, dat de vorige Minister van Overzeese Gebiedsdelen, prof. Logemann, toen hij tijdens een bezoek van Gouverneur Brons in Den Haag op de hoogte kwam van de moeilijkheden op onderwijsgebied in Suriname, begreep, dat deze moeilijkheden op wel zeer veel punten overeenkwamen met die, welke men in Oost-Indië had ontmoet en.... althans gedeeltelijk opgelost had. En toen de in Nederland vertoevende Ned.-Indische Onder-Directeur van Onderwijs en Eredienst, Dr. J. W. van Diffelen, zelf in de onmogelijkheid verkeerde een bezoek aan Suriname te brengen, wist men de hand te leggen op de, eveneens met verlof in Nederland verblijvende, inspecteur d'Haens.

Het gevolg van een en ander was, dat bij ministeriële beschikking de heer d'Haens opgedragen werd zich naar Suriname te begeven, studie te maken van de toestand van het onderwijs aldaar en een rapport uit te brengen over de mogelijkheid tot algehele reorganisatie. Begin Augustus 1946 uit Nederland vertrokken, verbleef de heer d'Haens tot eind Januari 1947 in Suriname. Bij zijn terugkeer in Nederland werd een omstandig rapport aan de Minister uitgebracht. Dit rapport werd verder de Gouverneur van Suriname aangeboden, die het ten slotte ter kennisname de Staten van Suriname aanbood. Indien binnenkort het rapport de Landsdrukkerij verlaat, zal in bredere kring bekendheid gegeven kunnen worden aan een belangrijk stuk werk, waarvan wij in korte trekken hieronder de hoofdinhoud zullen trachten weer te geven.

* * *

Toen de heer d'Haens voet aan wal zette in Paramaribo, vond hij geen onbereide akker. De toestand van het onderwijs was zó, dat in de Staten van Suriname meermalen noodkreten geslaakt waren en aangedrongen was op verbetering. Zeer constructief werk was verder verricht door de Samenwerkende Onderwijzersorganisaties, die in October 1945 een onderwijscongres belegden, waarin de gebreken van het onderwijs niet alleen besproken werden, maar tevens de weg tot verbetering gewezen werd.

Toch is het te begrijpen, dat de rapporteur (reorganisator werd al spoedig de naam, waarmede hij in Suriname werd aangeduid) behoefte gevoelde aan oriëntatie en dus begon met het plegen van overleg met diverse instanties, die belang hebben bij het onderwijs. Dit overleg heeft hij tot het eind toe volgehouden, ook toen de richtlijnen van zijn rapport uitgezet waren en er kan van getuigd worden, dat deze werkwijze niet alleen vruchtdragend was, maar ook in Suriname grote voldoening schonk.

Naast het plegen van overleg was scholenbezoek noodzakelijk. Het eerste hoofdstuk van het rapport, dat hoofdzakelijk een *weergave* is van het gepleegde overleg en van het scholenbezoek, bevat een respectabele lijst van bezochte scholen. Hoewel de bezoeken uiteraard kort waren, mag worden aangenomen dat zij voor de ervaren inspecteur voldoende waren, om een juist beeld te krijgen van de toestand, waarin het Surinaamse onderwijs verkeerde. Ruim veertig scholen kregen een beurt.

In dat eerste hoofdstuk van zijn rapport, hetwelk bovenstaande gegevens verschaft en dat een inleiding tot het rapport zelve vormt, toont de rapporteur zich dankbaar voor de geest van grote welwillendheid en belangstelling voor het onderwijs en de opvoeding der Surinaamse jeugd, waardoor het hem mogelijk is geworden een juist beeld te vormen van de grote moeilijkheden op allerlei gebied, waarmede het onderwijs in Suriname te kampen heeft.

Voordat wij overgaan tot een overzicht van het rapport zelve, is het niet ondienstig een korte schets te geven van de opbouw van het Surinaamse onderwijsstelsel, dat in enkele opzichten zeer sterk van het Nederlandse b.v. afwijkt.

Buiten elk verband vallen de zogenaamde Boslandscholen, schooltjes in nederzettingen van Bosnegers en Indianen, welke onderhouden worden door Missie of Zending. Er zijn er een 32-tal met ongeveer 950 kinderen. Hoofddoel is kerstening en beschaving. De onderwijzer is in de meeste gevallen ook de godsdienstleraar; een onderwijsbevoegdheid bezit hij niet. Er wordt naast het Neger-Engels vrij veel Nederlandse taal geleerd, alhoewel de resultaten uiteraard zeer pover zijn. De enige bemoeienis van het Bestuur is het verlenen van een subsidie van *f* 600.— per jaar per school.

Eveneens geheel losstaand is een viertal dessascholen, een schepping van gouverneur Kielstra, die, zijn Oostindische jaren indachtig, meende, de Javaanse immigrantenbevolking geen betere dienst te kunnen bewijzen dan hun de school te schenken, die zij op Java hadden achter gelaten. Was echter op Java deze dessaschool al een zeer aanvechtbaar instituut, paedagogisch bekeken, in Suriname mag wel van een totale mislukking gesproken worden. Dit werd mede veroorzaakt door een verkeerd begrip van het instituut Schakelschool,dat men eveneens uit Oost-Indië meende te kunnen overnemen, maar dat zelfs geen begin van uitvoering heeft beleefd. Er is dan ook niet veel verbeeldingskracht voor nodig om te kunnen voorspellen, dat de dessascholen hun langste tijd gehad hebben.

Het overige onderwijs valt scherp uiteen in twee delen: dat in Paramaribo en dat in de districten. Paramaribo telt 28 scholen voor Gewoon Lager Onderwijs, 4 scholen voor Uitgebreid Lager Onderwijs en 4 scholen voor Meer Uitgebreid Lager Onderwijs. De districten hebben slechts scholen voor Beperkt Lager Onderwijs, behoudens enkele uitzonderingen, in Coronie en Nieuw-Nickerie voornamelijk.

Beperkt Lager Onderwijs betekent: op papier zes leerjaren met onderwijs in lezen, taal, rekenen, schrijven, Surinamekennis. Verder: grote klassen, veel geheel onbevoegde leerkrachten. Voor alle leerkrachten een speciale lagere salarisregeling. Ten slotte: onderwijs in het Nederlands aan kinderen, die van huis uit een andere taal (i.c. Hindostani, Neger-Engels of een der Javase talen) spreken. Aantal scholen 67. Aantal leerkrachten 185, waarvan 44 niet bevoegd. Aantal leerlingen 9043.

Gewoon Lager Onderwijs: zes leerjaren; onderwijs in lezen, taal, rekenen, schrijven, aardrijkskunde, geschiedenis, natuurkunde, zingen en handwerken. Aantal leerkrachten 252, waarvan 49 met de hoofdacte, 85 met de onderwijzersacte en 108 met de hulponderwijzersacte, een speciale Surinaamse onderwijsbevoegdheid, te behalen na een vrij summiere opleiding. Aantal scholen 38.

Uitgebreid Lager Onderwijs. Acht leerjaren, waarvan het eerste gelijk is aan het eerste van het G.L.O. In klas 4 wordt begonnen met Frans, in 5 met Engels en in 7 met wiskunde. Aantal scholen 4. Aantal leerkrachten 105 (42 met h.a. en 56 met l.a., terwijl er nog 7 de hulponderwijzersakte hebben). Aantal leerlingen 3733.

Meer Uitgebreid Lager Onderwijs. Acht leerjaren, waarvan het eerste gelijk is aan het derde van het G.L.O. In klas 2 wordt begonnen met Frans, in 5 met Engels, Duits, wiskunde, natuurkunde en algemene geschiedenis. Aantal leerkrachten 87 (waarvan 47 met h.a. en 40 met l.a.). Aantal leerlingen 2440. Aantal scholen 4.

Tot zover het algemeen vormend onderwijs. Vakonderwijs vindt men alleen in Paramaribo. De voornaamste inrichtingen zijn:

a. De Geneeskundige School, die in een 7½-jarige cursus (na het Mulo-diploma) opleidt tot geneesheer in Suriname.

b. De Landsnormaalschool, die in 2, 4 en 6 jaar opleidt tot respectievelijk hulponderwijzer, onderwijzer en hoofdonderwijzer. Er zijn ook Protestantse en Rooms Katholieke opleidingen.

c. De machinistencursus, die in 3 jaar (na 't Ulo-diploma) opleidt voor een diploma, dat behoudens de praktijk gelijk staat met het voorlopig machinistendiploma.

d. De ambachtsschool, die twee afdelingen telt: een voor smeden en een voor houtbewerking.

e. De surnumerairscursus, een opleiding voor bureau-ambtenaren.

f. Een tweetal huishoudscholen voor meisjes.
g. Een hoeden-vlechtschool voor meisjes.
h. Een aantal particuliere cursussen voor boekhouden, typen e.d.g.

* * *

Aan het rapport is als bijlage toegevoegd een verslag van het bezoek aan diverse scholen, een soort inspectierapport dus. Uiteraard zeer belangwekkend voor insiders; voor hen, die niet dagelijks met de school te maken hebben, vrij ver in details afdalend. Daarom heeft de rapporteur van dat verslag een korte samenvatting gegeven in het tweede hoofdstuk, hetwelk hij noemt een „*samenvattend oordeel over de toestand van het onderwijs*". Hij komt allereerst tot de conclusie, „dat de klachten over de inrichting en de resultaten van het onderwijs, welke de laatste jaren in de Pers, in de Staten en niet in het minst van de zijde der Onderwijzersvakverenigingen gehoord worden, niet overdreven zijn". Daarna geeft hij in een vijftiental punten kort zijn bevindingen op de scholen, waarin tevens opgenomen zijn de oorzaken, welke geleid hebben tot de onbevredigende onderwijsresultaten. Wat de mensen betreft zoekt hij de fout zowel bij de leiding als bij het personeel. „Geregeld toezicht door een deskundige inspectie, die zowel contrôlerend als instruerend optreedt, heeft reeds jarenlang ontbroken". Noodzakelijk gevolg hiervan was: verslapping der plichtsopvatting. Bij de schoolhoofden constateert de rapporteur, dat van hen te weinig leiding uitgaat; bij de leerkrachten ontbreekt er te veel aan ijver en plichtsopvatting. Dit is mede veroorzaakt door een minder goede salarisregeling, chronisch gebrek aan leermiddelen, te grote klassen, onvoldoende opleiding, voornamelijk voor de hulponderwijzersacte, in Suriname nog veel de „vierde rang" genoemd.

De grootte der klassen, is, vooral buiten Paramaribo, inderdaad opvallend. De rapporteur vermeldt, dat op 15 September 1946 in Suriname waren: 76 klassen met 49 tot 60 ingeschreven leerlingen, 51 klassen met 61 tot 80, 15 klassen met 81 tot 100 en 13 klassen met meer dan 100 leerlingen. Dat bij deze aantallen van vruchtdragend onderwijs geen sprake kan zijn, is duidelijk. Een zeer remmende factor is bovendien het schoolverzuim, opmerkelijk genoeg in een land, dat er zich op beroemt, lang vóór het Moederland de leerplicht te hebben ingevoerd. Dit

verzuim is het grootst in de districten. Een overzicht-staatje in het rapport laat zien, dat de percentages aldaar variëren van 10 tot 55, waarbij aangenomen moet worden, dat een verzuim van 40% veel voorkomt. Hier komt nog bij, dat het steeds andere kinderen zijn, die wegblijven. Waren bijv. van de 100 leerlingen steeds dezelfde 40 afwezig, dan zou met de overblijvende 60 leerlingen rustig doorgewerkt kunnen worden. Daar is echter geen sprake van.

Er zijn tal van oorzaken aan te wijzen voor dit hoge verzuim. De scholen liggen ver verspreid en zijn vooral in de regentijd zeer moeilijk te bereiken. Armoede aan kleren bevordert het schoolbezoek niet, terwijl zeer vaak hulp verleend moet worden thuis en op het land. In zaai- en oogsttijd is het verzuim zó groot, dat speciale vacanties gegeven worden, omdat er anders toch geen leerlingen op school komen. Al deze oorzaken werken des te dieper door, omdat bij de ouders, bij zeer vele althans, niet het besef leeft dat onderwijs voor hun kinderen een noodzakelijk iets is. Vroeger greep de politie nog wel eens in bij opzettelijk schoolverzuim en hadden vervolgingen plaats; door bezuiniging óók op het politiekorps is daar al sinds lang geen sprake meer van. Uiteraard is het verzuim in de stad Paramaribo geringer: op ULO- en MULO-scholen is het percentage ongeveer acht; op de GLO-scholen echter nog ongeveer twintig percent. Ook hier spelen armoede èn onverschilligheid een grote rol. De weinige kleren moeten bijv. in het verleden ook geleid hebben tot de schoolvrije Zaterdag, om de moeders althans de gelegenheid te geven het enige stel kleren te wassen voor de Zondag....

Over de opleiding der leerkrachten en hun salariëring kan de rapporteur niet veel goeds zeggen. Uit de hier boven gegeven cijfers blijkt, dat naast totaal onbevoegde leerkrachten een zeer groot aantal „onder"-bevoegde leerkrachten in de school staan, wier opleiding onvoldoende is en die in de huidige school ook niet leren, hoe het eigenlijk wel moet. De salariëring der leerkrachten is een doolhof van bepalingen, die sterk de indruk van „verdeel en heers" maakt.

Plaatsing in de districten betekent practisch stilstand van diensttijd en verhogingen. Gevolg van een en ander is „dat de lust om voor onderwijzer(es) te studeren in de kringen, waaruit als regel in vroegere jaren de leerkrachten werden gerecruteerd, de laatste tijd sterk is afgenomen".

Ten slotte wordt in dit tweede hoofdstuk gewezen op het onderwijs zelve. We citeren hiervoor het rapport:

„Door het te zeer gericht zijn op het aanbrengen van „parate kennis, door het vele memoriseren, vaak van onbe- „grepen stof, door onvoldoende aanschouwelijkheid, een „algemeen erkende voorwaarde voor goed onderwijs, draagt „het gehele onderwijs een sterk verbalistisch karakter".

„Als gevolg van de uitgesproken intellectualistische in- „slag van het onderwijs komen de zedelijke en de lichame- „lijke opvoeding in het gedrang. Hoewel als regel in de „eerste plaats de ouders verantwoordelijk gesteld moeten „worden voor de zedelijke vorming hunner kinderen, dient „de school er rekening mede te houden, dat zij in dezen een „aanvullende taak heeft te verrichten en in meerdere ge- „vallen tengevolge van huiselijke omstandigheden, zelfs „de enige plaats is, waar aan dit onderdeel der opvoeding „aandacht kan worden geschonken".

Als allerlaatste bezwaar wordt dan nog aangevoerd, dat zo goed als alle der in gebruik zijnde methoden te Hollands zijn georiënteerd. Illustratie van de gevolgen hiervan zou ons op anecdotisch terrein voeren; een terrein dat als bekend verondersteld mag worden.

* * *

Om in deze toestand verbetering te brengen, ziet de rapporteur als oplossing: grondige reorganisatie. Hij is echter overtuigd, dat deze niet op stel en sprong gereed kan zijn en beveelt daarom in het derde hoofdstuk van zijn rapport een aantal maatregelen aan, die reeds bij de huidige organisatie tot verbetering kunnen leiden. Van die aanbevolen maatregelen releveren we o.a.

1. Versterking van het inspectie-apparaat. (Hiermee is bereids een aanvang gemaakt door de benoeming van een adjunct-inspecteur; meerdere krachten zullen stellig nodig blijken).
2. Deskundige voorlichting van het onderwijzend personeel; duidelijke omschrijving van de taak der schoolhoofden; practische vorming der hulponderwijzers. (Het departement van onderwijs is reeds begonnen met de uitgifte van een maandblad „De Wegwijzer", waarin didactische, methodische en opvoedkundige problemen besproken worden.)
3. Verbetering van de salarissen der leerkrachten. Rapporteur dringt vooral aan op het innemen van het standpunt, „dat aan onderwijzers, evenals aan alle andere landsdienaren, die

plaats in het bezoldigingsstelsel moet worden gegeven, waarop zij door hun opleiding en maatschappelijke positie aanspraak doen gelden".

4. Bestrijding van het schoolverzuim en aanvulling van het tekort aan leermiddelen; samenstellen van op Suriname-georiënteerde schoolboekjes.

De eigenlijke reorganisatieplannen, welke in hoofdstuk 4 en 5 worden uiteengezet, vormen uiteraard het belangrijkste deel van het rapport; ruim honderd getikte vellen. We menen er goed aan te doen deze plannen zoveel mogelijk in eigen bewoordingen weer te geven.

Er zijn in het onderwijssysteem van Suriname enkele markante. punten, die ook even zovele objecten van reorganisatie inhouden

Daar ligt allereerst het Beperkt Lager Onderwijs in de districten (d.i. buiten de stad Paramaribo, met een paar uitzonderingen). Dit Beperkt Lager Onderwijs (B.L.O.), op zich zelf een gevolg van bezuinigingsmaatregelen, is toch niet geheel los te maken van de ietwat bijzondere samenstelling van Suriname's bevolking. Deze bestaat uit 78.000 Creolen, (waarvan 55.000 in Paramaribo woonachtig), 57.000 Hindostani en 34.000 Javanen, terwijl Bosnegers en Indianen gemeenschappen op zich zelf vormen, vaak diep in de binnenlanden. Het overgrote deel van de Hindostani en Javanen leeft in de districten van de kleine landbouw. De oudere generatie is geïmporteerd; daarnaast leeft alweer een generatie, die in Suriname geboren en getogen is, en het land van herkomst alleen nog maar kent uit verhalen der ouderen. Het leven in de districten is sober, verstoken van veel dat wij „beschaving" plegen te noemen. De afstanden zijn groot, de verbindingen te land zeer slecht. De arbeid op de rijstvelden vraagt in plant- en oogsttijd aller handen, óók van de kinderen; de kleineren moeten passen op de allerkleinsten.

Deze situatie brengt voor de school mede: leerlingen, die op school onderwijs ontvangen in een andere (i.c. de Nederlandse) taal dan die, welke thuis gesproken wordt; leerlingen, die vaak vele kilometers langs modderige binnenpaadjes of in bootjes over brede rivieren moeten afleggen, tweemaal daags, of in brandende hitte of door plensbuien; leerlingen, die naast de gewone vacanties nog wekenlang de school verzuimen om op het land te werken.

Wie met schoolzaken enigszins op de hoogte is, kan uit deze situatie-schets wel opmaken, welke resultaten dit onderwijs

moest opleveren. Deze waren slecht; zo slecht, dat men dacht, dat zeer veel geld, aan dit onderwijs besteed, als weggesmeten moest worden beschouwd en dus in tijden van bezuinigingsnoodzaak een dankbare argumentatie vormden voor een zeer ver doorgevoerde bezuiniging op de onderwijsuitgaven in de districten. Deze bezuiniging, die gevonden werd in een sterke beperking van het leerprogramma (vandaar de naam), een versobering van de personeelsformatie in aantal en bevoegdheden, een rigoureuse besnoeiing van de salarissen der onderwijzers, aan deze scholen verbonden, hadden tot gevolg een zòdanige achteruitgang in de reeds minimale resultaten, dat thàns met recht kan woden gevraagd, in hoeverre de aan dit onderwijs bestede gelden nog enig rendement hebben. Het regende klachten over dit onderwijs en algemeen werd als eis gesteld: oòk in de districten Gewoon Lager Onderwijs. Géén achterstelling van het land bij de stad, werd de leus.

Begrijpelijk is deze leus, maar toch houdt zij een miskenning in van de bijzondere omstandigheden, waaronder in de districten gewerkt moet worden. De deskundige rapporteur is dan ook niet gezwicht voor deze algemene drang naar *gelijkschakeling*, die volgens hem géén *gelijkwaardigheid* kan brengen. Wanneer voorop gezet wordt, dat dit onderwijs geen bezuinigingsobject meer mag zijn, dan geldt verder deze eis: het onderwijs in de districten moet, met inachtneming van het streven naar gelijkwaardigheid, rekening houden met de sociale en paedagogische moeilijkheden, welke de districtsscholen opleveren. Dus:

geen hogere leerlingenschaal;

geen on- of onderbevoegde leerkrachten;

geen speciale salarisregeling voor districtsonderwijzers;

maar:

wèl een deskundig uitgevoerde beperking in de omvang van het onderwijs;

wèl een taalmethode, die speciaal tegemoetkomt aan de bovengenoemde moeilijkheden op taalgebied;

wèl de waarborg voor intellectueel begaafde leerlingen van verder kunnen studeren.

De uitvoering van deze taak alleen al zal veel arbeid, veel geld en.... veel tijd kosten.

* * *

In de tweede plaats vraagt het U.L.O.- en M.U.L.O.-onderwijs de aandacht. Een wel zeer specifieke Paramaribose regeling geeft

U.L.O.- en M.U.L.O.-scholen te zien, die in feite lager- en voortgezet onderwijs in één school samenvatten. De U.L.O.-school telt acht leerjaren, waarvan het eerste gelijk gesteld kan worden aan het eerste van een gewone lagere school; de M.U.L.O.-school telt eveneens acht leerjaren, maar begint twee jaar later. De nadelen van dit systeem zijn groot en klaarblijkelijk. De voornaamste zijn:

een samenbrengen van leerlingen van te ver uiteenlopende leeftijden;

een op te jeugdige leeftijd beginnen met onderwijs in vreemde talen;

een te vroeg beginnen met het vaklerarensysteem;

een ontbreken van selectiemogelijkheden;

een gaan en komen in de U.L.O.-school, waardoor een rustig afwerken van het leerplan onmogelijk is;

een onmogelijkheid in de lagere leerjaren van de M.U.L.O.-school om ook maar enigszins homogene klassen te vormen.

Het rapport stelt voor, met dit soort van scholen grondig af te rekenen. Voorgesteld wordt een school voor Gewoon Lager Onderwijs, die in verband met het verschil in taalbeheersing, verdeeld wordt in een A en een B school. De A school met leerlingen uit een goed Nederlands sprekend milieu telt zes leerjaren en geeft aan het eind de mogelijkheid van overgang naar een drie-jarige M.U.L.O.-school. De B. school, met zijn eigen taal methodiek, geeft deze overgang slechts via een jaar onderwijs in een vervolgschool, welke zelf twee leerjaren telt en in de plaats gedacht kan worden van de huidige U.L.O.-school. Dit zelfde tussenstation is bestemd voor begaafde leerlingen van de districtsscholen, die naar de M.U.L.O.-school willen. Een centraal zevende leerjaar is verder gedacht als een schakel tussen de G.L.O.-school en het vakonderwijs in ambachts- en huishoudscholen.

De M.U.L.O.-school zelf zal drie-jarig worden, gesplitst in een A en een B afdeling. De A-afdeling, met zijn lichter programma voor de wiskunde-vakken, geeft in een toegevoegd vierde jaar nog een zgn. kantooropleiding, terwijl de B-afdeling de weg is naar het verdere onderwijs.

* * *

Suriname heeft — behoudens een helaas al weer tot het verleden behorende poging tijdens de oorlog — geen verdergaand

algemeen vormend onderwijs gekend. Leerlingen, die verder wilden studeren, moesten naar elders vertrekken. Begrijpelijk is dus de aandrang tot de oprichting van een school voor dit onderwijs, welke tot uiting kwam in de leus: *een H.B.S. voor Suriname.*

Leuzen hebben de aantrekkelijkheid van de eenvoud; ze zouden anders niet spreken. Een rapporteur over onderwijs-reorganisatie moet echter wel iets dieper gaan om tot een conclusie te komen. De heer d'Haens komt in zijn rapport tot de slotsom dat, beter dan een H.B.S., voor Suriname een Algemene Middelbare School (A.M.S.) bevrediging kan geven aan het verlangen naar verdergaand onderwijs. Deze A.M.S. telt drie leerjaren; toegelaten worden uitsluitend bezitters van het eind-diploma M.U.L.O.-B., die bij het eindexamen, naast tenminste een vijf voor Nederlands, dusdanige cijfers behaald hebben, dat op grond hiervan verwacht kan worden, dat zij het onderwijs in de hoogste drie leerjaren van een H.B.S. met succes kunnen volgen. Het leerplan voor deze school omvat dezelfde vakken als de hoogste drie leerjaren van een Hollandse H.B.S.-B met vijfjarige cursus. Aangezien de leerlingen reeds drie jaar M.U.L.O. hebben gevolgd, zullen zij voor verschillende vakken verder zijn dan de H.B.S.-leerlingen bij de bevordering van het 2e naar het 3e leerjaar. Dit maakt het mogelijk de leerstof in een iets rustiger tempo te verwerken, hetgeen ongetwijfeld de resultaten ten goede zal komen.

Hoewel de concordantie niet zover behoeft te worden doorgevoerd, dat de leerstof voor iedere klas hier geheel parallel loopt met die van de overeenkomstige klasse in Holland, kan die voor het einddiploma niet worden losgelaten. De Hollandse Hogescholen stellen hun toelatingseisen, en hieraan zal ook een Surinaamse middelbare school hebben te voldoen.

Bij de beantwoording van de vraag, of aan een geheel op Hollandse leest geschoeid(e) Hoogere Burgerschool of Lyceum dan wel aan een z.g. Algemeene Middelbare School, zoals Curaçao die thans in navolging van Nederlands Indië kent, de voorkeur moet worden gegeven, speelt naast de paedagogische ook de financiële zijde een niet onbelangrijke rol. Bij laatstgenoemd stelsel genieten de leerlingen gedurende de Mulo-periode onderwijs volgens een beperkt vaksysteem, hetgeen betekent, dat niet voor elk vak een afzonderlijke leraar is aangewezen. Dit heeft in de eerste plaats het grote voordeel, dat meer verband tussen de vakken onderling kan worden gelegd, en in de tweede

plaats, dat de eigenlijke klasseleerkracht als regel in veel nauwer contact tot zijn leerlingen zal staan, waardoor hij hen beter zal leren kennen, en de zedelijke opvoeding meer tot haar recht kan komen.

Voorts geeft de Mulo een afgerond geheel, waarmede de leerlingen, die wegens bepaalde omstandigheden niet verder kunnen studeren, meer gebaat zijn dan met een afgebroken H.B.S.-opleiding.

Aangezien het in de bedoeling ligt bezitters van het einddiploma Mulo niet zonder meer toe te laten tot de A.M.S., doch aan deze toelating naast het bezit van genoemd diploma nadere voorwaarden te verbinden, mag verwacht worden, dat het nuttig rendement dezer middelbare opleiding gunstiger zal zijn dan op de Hollandse H.B.S., waar volgens de laatste ten dienste staande gegevens niet meer dan 25% zonder doubleren het einddiploma behaalt.

Voor wat de financiële consequenties betreft zij het volgende opgemerkt. Bij de opzet van het nieuwe plan is gedacht aan een gecombineerde Middelbare School en Kweekschool voor onderwijzers, m.a.w.: de A.M.S. en de onderwijzersopleiding komen onder leiding van dezelfde directeur te staan en de lessen worden door dezelfde leerkrachten gegeven. Dit is voor bijna alle vakken mogelijk, wanneer de Middelbare School niet meer dan drie leerjaren met nog een enkele parallelklasse heeft, echter niet bij een volledige H.B.S., waarbij gerekend moet worden op meerdere parallel lagere klassen. In het laatste geval zouden voor een combinatie van H.B.S. en Kweekschool voor verschillende vakken twee leraren nodig zijn.

* * *

Het onderwijs in Suriname is in zoverre een getrouwe copie van dat in Nederland, dat er bijna uitsluitend Nederlandse leerboeken in gebruik zijn. Voor rondreizende bezoekers moge het een aantrekkelijkheid vormen op een school in het binnenland boekjes te zien gebruiken, die zij — soms lang geleden — zelf op school in handen hebben gehad, een onderwijsdeskundige als de heer d'Haens slaat zijn handen van verbazing ineen bij het kennisnemen van een dergelijke wantoestand. We behoeven hier niet het arme Bosnegerkind ten tonele te voeren, dat geplaagd wordt met de wrede hertog van Alva en zijn tiende penning, hoewel dit tot op de huidige dag het geval is. Funester is

bijvoorbeeld het totaal ontbreken van een voor Suriname geëigende taalmethode, waardoor de resultaten van het taalonderwijs aan kinderen, wier moedertaal een andere dan de Nederlandse is (en dat is bij het merendeel der leerlingen het geval!) nooit bevredigend zullen kunnen zijn. Hetzelfde kan gezegd worden van de leesboekjes. Nodig zal zijn de samenstelling van schoolboekjes, speciaal gericht op de behoeften van Suriname. Begrijpelijk is het, dat de rapporteur, Oost-Indisch onderwijsinspecteur, wijst naar de resultaten welke in Oost-Indië bereikt zijn met de speciaal voor dat gebiedsdeel geschreven taalmethoden.

Suriname echter is een klein land. Het debiet voor uitgevers van schoolboeken is gering. We hebben openbaar en bijzonder onderwijs, het laatste met zijn eigen eisen ten aanzien van schoolboeken. Dit alles maakt de oplossing van dit vraagstuk moeilijk en duur. Doch waar een wil is, is een weg. En ook hier zal een weg gevonden *moeten* worden, ook al is men zich bewust van de grote moeilijkheden.

* * *

Het vakonderwijs in Suriname is goed en slecht beide. Beziet men de mogelijkheid, dat ijverige en begaafde bezitters van het huidige M.U.L.O.-diploma in 7½ jaar de graad van Surinaams geneesheer kunnen behalen, dan is dat geen kwaad aspect, hoeveel desiderata men ook nog t.a.v. de tegenwoordige geneeskundige school mag hebben. Zet men daarnaast de opleiding van onderwijskrachten in middaglessen en de armetierige ambachtsschool, dan is het duidelijk hoeveel ook nog aan het vakonderwijs verbeterd moet worden.

Zeer veel aandacht wordt in het rapport gewijd aan de opleiding voor onderwijzers. Zeer begrijpelijk: geen onderwijsreorganisatie zal kunnen slagen, indien, niet de vakopleiding tegelijkertijd grondig verbeterd wordt. Misschien is deze verbeterde opleiding wel primair te achten.

De rapporteur heeft zich een kweekschool voor onderwijzers gedacht, bedoeld als dagschool. Als minimum-eis voor de toelating is gesteld het einddiploma M.U.L.O.-B met tenminste zes voor lezen en Nederlandse taal. Dat aan de kennis van het Nederlands hogere eisen worden gesteld dan voor de toelating tot de A.M.S. is geheel verantwoord, wanneer men in aanmerking neemt, dat de kweekschool niet enkel is een onderwijsinrichting voor algemeen vormend onderwijs, doch tevens opleidt voor

een vak voor welks uitoefening een goede, natuurlijke beheersing van het Nederlands onmisbaar is. Bij het leerplan moet speciale aandacht besteed worden aan de bijzondere eisen, die het onderwijs aan de Surinaamse jeugd stelt; ook aan de tot nu toe bijna geheel verwaarloosde practische vorming dient grote aandacht besteed te worden.

De rapporteur heeft deze kweekschool geprojecteerd naast en in combinatie met de op te richten A.M.S. Een aantal vakken zal door dezelfde leraren gegeven kunnen worden.

Naast de algemene opleiding, welke een grote vooruitgang zal betekenen, vergeleken bij de tegenwoordige, wordt in het rapport nog gesproken over de hoofdacte-opleiding, welke in verband met de hoge kosten en gebrek aan leerkrachten nog gegeven zal moeten worden in de namiddaguren. Tenslotte is er nog een opleiding geprojecteerd voor de onderwijzeres-A, welke een bevoegdheid zal geven zowel voor het geven van fröbelonderwijs als voor het onderwijs in de laagste twee klassen van de lagere school. Deze opleiding is op twee jaar gesteld; de daarvoor op te richten Normaalschool is toegankelijk voor bezitsters van het einddiploma M.U.L.O. A. of B. met minstens een zes voor Nederlands. De rapporteur is zich bewust, dat deze opleiding niet ideaal zal zijn; hij zegt o.m. dit:

> „Ofschoon ik mij niet ontveins, dat op deze opleiding vele „gemotiveerde critiek mogelijk is, ben ik er niettemin van „overtuigd, dat zij, vergeleken bij de tegenwoordige opleiding „voor hulponderwijzer(es), een belangrijke verbetering be„tekent. Met de op deze wijze gevormde onderwijzeressen „is het, alle theoretische beschouwingen ten spijt, mogelijk „het peil van het onderwijs in de lagere klassen belangrijk „op te voeren en dit is de hoofdzaak".

De verbetering van het eigenlijke vakonderwijs, met name de ambachtsschool, is eveneens zeer urgent. Wat thans gegeven wordt mag op geen enkele naam aanspraak maken, hoe goed de bedoeling van de Vereniging voor Ambachtsonderwijs ook is. Nodig zal zijn een gouvernements Ambachtsschool, welke zodanig gedifferentieerd is, dat opleidingen gegeven worden ook in vakken, waarvan nu nog geen sprake is. Het ziet er naar uit, dat Suriname in de naaste toekomst enige industrieën zal bezitten. Wil het landskind hiervan ten volle profijt kunnen trekken, dan moet het daarvoor bekwaamd worden; cursussen voor timmerman, smid of metaalbewerker, schilder, metselaar-stucadoor,

motormonteur en electricien zullen ingesteld moeten worden. Dit eist in feite een geheel nieuwe ambachtsschool, nieuwe gebouwen, nieuwe inventaris, nieuwe leraren. Een kostbare geschiedenis, maar onafwendbaar.

* * *

Wij hebben in het bovenstaande getracht enig begrip te geven van wat het rapport d'Haens ten aanzien van de reorganisatie van het onderwijs in Suriname inhoudt. Uiteraard zijn we daarbij aan vele, op zichzelf toch wel belangrijke zaken voorbijgegaan. Het rapport bevat tal van beschouwingen en gegevens, welke het gemaakt hebben tot wat het inderdaad is: een deskundig overzicht van wat er is en van wat er komen moet aan onderwijs in Suriname. Het zal daarom voor lange tijd een vraagbaak zijn voor een ieder, die deel zal hebben aan dat onderwijs of er belangstelling voor heeft.

Paramaribo, Juli 1947

FEDERALISME EN SEPARATISME IN WESTINDIE

DOOR

W. R. MENKMAN

Een dertigtal jaren geleden vertoonde zich op de Bovenwindsche Eilanden (noodlijdend) een beweging tot afscheiding van de rest der Nederlandsche Antillen, thans komt op Aruba (50.000 à 60.000 inwoners) een zelfde streven tot uiting. Verandering van vlag werd en wordt niet beoogd.

Tegenover dit separatisme stond en staat, in zeer duidelijke tegenstelling, de federatieve gedachte, met betrekking tot de Britsche West Indiën, thans opnieuw aan de orde gesteld.

Het vraagstuk wordt behandeld in een verzameling stukken, uitgegeven door het Colonial Office, onder den titel *Closer Association of the British West Indian Colonies*, in Mei van dit jaar aan het Parlement aangeboden.(*Cmd.* 7120 London, His Majesty's Stationery Office, ninepence net). In het voorbijgaan zij opgemerkt, dat in het Britsche imperium nog altijd plaats is voor koloniën. En, wat steekt er eigenlijk voor verwerpelijks in dit woord?

De publicatie, hier besproken, bevat twee boodschappen aan het Parlement, een van 14 Maart 1945 van den toenmaligen en een van 14 Februari 1947 van den lateren Secretary of State for the Colonies.

In het oudere staatsstuk wordt de kwestie der Westindische federatie genoemd één met een lange geschiedenis en verwezen wordt naar het plan eener vereeniging der Leeward en Windward Islands, indertijd door de West India Royal Commission aanbevolen. De minister van 1945 stelde als einddoel van iedere federatie volledig zelfbestuur, binnen het Britsche Gemeenebest. Zouden de diverse koloniale wetgevende colleges in principe het denkbeeld eener algemeene federatie aanvaarden, dan zou later een conferentie belegd kunnen worden, ten einde voorstellen tot een nauwere vereeniging te formuleeren.

Uit de boodschap van 1947 blijkt, dat inmiddels in alle betreffende koloniën het vraagstuk besproken is; op de Bahamas stond men afwijzend tegenover iederen vorm van nauwere aaneensluiting der Br. Westindische koloniën, overal elders (Barbados, Britsch Guiana, Britsch Honduras, Jamaica, Leeward Islands, Trinidad) verklaarde men zich bereid deel te nemen aan een conferentie, als voorgesteld, in de maand September van dit jaar.

De minister stelde nu voor, dat ieder gebied een klein aantal gedelegeerden aan zal wijzen en dat de vier leden der Britsche afdeeling van de Caribbean Commission uitgenoodigd zullen worden de conferentie bij te wonen, als waarnemers, tenzij in het geval dat een niet officieel lid dier afdeeling tot vertegenwoordiger van eenige kolonie zou benoemd worden. Volledigheidshalve zij hier aangeteekend, dat indertijd de C.C., waartoe thans, behalve de V.S. en Gr. Brittannië, ook Frankrijk en Nederland behooren, voorgesteld is als een niet-politiek, of a-politiek lichaam.

Nogmaals wordt er de aandacht op gevestigd, dat indertijd in het rapport der Royal Commission de vereeniging der Leeward en Windward Islands aanbevolen werd als een practische proefneming op het gebied der federatie. In Januari en Februari van dit jaar is dit project besproken in een bijeenkomst op Saint Kitts en toen is, met een groote meerderheid, instemming betuigd met een zoodanige federatie op beperkte schaal, met inachtneming der aanbevelingen van de R.C., voor wat betreft constitutioneele hervormingen en het instellen van een sterk centraal bestuur.

De minister acht het thans niet meer noodzakelijk, of zelfs wenschelijk, om de resultaten der kleine federatie af te wachten, nu er aanwijzigingen zijn dat men bereid is de vereeniging van alle Br. Westindische koloniën, met uitzondering dan van de Bahamas, in overweging te nemen, een vereeniging waarin de Leeward en Windward Islands als één eenheid zouden optreden. De minister van 1945 had reeds de aandacht gevestigd op de moeilijkheid, onder moderne omstandigheden, voor kleine gebiedsdeelen, om volledige onafhankelijkheid te handhaven in alle bestuursaangelegenheden. Terwijl de zoozeer verbeterde communicatiemiddelen (vliegdienst) vereeniging vergemakkelijkt. Nadrukkelijk wees de bedoelde bewindsman er op, dat politieke en economische zelfstandigheid twee verschillende aangelegenheden zijn — en dat er naar gestreefd zou moeten worden

te bewijzen dat de federale administratie het stellen kan zonder voortdurenden finantieelen steun van buitenaf. Ook zou rekening gehouden moeten worden met de betrekkingen van iedere individueele kolonie tot haar niet-britsche naburen, in welke federatie dan ook.

Aan de beschouwingen betreffende het federale vraagstuk zijn als bijlagen toegevoegd een overzicht van de constituties der onderscheiden Britsche Westindische koloniën, van de bevoegdheden der gouverneurs, de samenstelling en de macht van de uitvoerende en wetgevende colleges, alsmede van de regelingen van het kiesrecht. Het is opmerkelijk hoeveel verschil er bestaat ten opzichte van al deze punten. Waar tegenover gesteld kan worden de uniformiteit welke altijd betracht is, ten aanzien van óns koloniale staatsrecht; bij de formuleering der laatste Westindische staatsregelingen is blijkbaar zelfs rekening gehouden met de voor Nederlandsch Indië geldende normen.

Een ander bijvoegsel geeft de financieele posities, volgens laatste gegevens, van alle Br. Westindische koloniën, behalve de Bahamas. De inkomsten liepen van 3 à 4 £ tot bijna 55 £, de uitgaven bewogen zich ongeveer tusschen dezelfde grenzen, de openbare schulden tusschen enkele ponden en 60 £, alles per hoofd der bevolking.

Ten slotte wordt een overzicht gegeven der machtsverdeeling in Australië, Canada en India, waarschijnlijk ter vergelijking.

* * *

Het gouverneur generaalschap der Ned.Westind. bezittingen van 1828 bleek al spoedig geen practische combinatie te zijn; thans schijnt het denkbeeld eener federatie van de twee Britsche vastelands- en nagenoeg alle insulaire koloniën in tropisch Amerika uitvoerbaar geacht te moeten worden. In ons West Indië was de schepping van Koning Willem I alles behalve een federatie, terwijl het, wat het Britsche rijk betreft, tot het eind der vorige eeuw geduurd heeft, voordat de federale gedachte bewust in practijk gebracht werd (Federated Malay States). Om dan eindelijk in de allerlaatste jaren ook in ons staatsbestel, althans theoretsch, ingang te vinden, met betrekking tot Nederlandsch-Indië, of Indonesië, zooals het thans vrij algemeen genoemd wordt.

Wat onze West aangaat, zou de gunstige factor der verbeterde verkeersmiddelen evengoed van belang zijn als zij dit ten opzichte van Britsch West Indië is.

Wordt het voorstel van den Engelschen minister aangenomen,

dan zal de federatieconferentie op Jamaica gehouden worden. Het zal ook voor ons van groot belang zijn te vernemen, hoe de gedelegeerden der Br. Westind. koloniën denken over de groote vraagstukken van centraal bestuur, financiën, wetgeving en rechtspraak, in een unie van continentale en insulaire, individueel zelfstandige territoria in tropisch Amerika, als onderdeel van het Britsche Gemeenebest.

September 1947.

BOEKBESPREKING

W. R. MENKMAN, *Guyanas en Antillen*, in: *Nederland in de vijf werelddeelen*, samengesteld onder leiding van Dr. C. W. Wormser, uitg. onder auspiciën van het Indisch Instituut door Burgersdijk en Niermans, Leiden, 1947 (*f* 20,–); blz. 277–415 afb. 59–84, Kaart.

Het onderdeel, dat door de heer Menkman is bewerkt, loopt van de tijd, dat de Nederlanders als ,,indringers" in de Indias kwamen (16e eeuw) tot 1940. De koloniale geschiedenis in Amerika is grondig behandeld op een wijze, die zich aangenaam lezen laat. Maar daarnaast doet de schrijver nog heel wat de revue passeren en er zullen zeer veel bronnen moeten zijn geraadpleegd om tot dit goede te komen.

De belangstelling voor ,,de West" is groeiende, de literatuur daarover breidt zich uit en de publicatie van de heer Menkman kan daarbij een goede aanwinst worden genoemd.

Bij het lezen plaatsten wij enkele vraagtekens. De volgende opmerkingen zijn niet van veel belang, doch bij een eventuele herdruk wil de schrijver die misschien in overweging nemen.

Op blz. 353 wordt meegedeeld, dat gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck met een aantal Bosnegers aan de Commewijne een soort verdrag had gesloten. De Marrons onder de Cromantijnse neger Jermes, met wie v.A.v.S. vrede sloot, waren gevestigd aan de Suriname-, de Saramacca- en de Para-rivier. Na het verdrag vestigden zij zich aan de Coppename. Het was juist aan de Commewijne, dat zich in de aanvang geen Bosnegers ophielden.

Op blz. 364 lezen wij, dat de landvoogd sedert 1738 de wijdse titel van gouverneur-generaal droeg. 1738 is het jaar, waarin Gerard van de Schepper definitief tot gouverneur-generaal werd benoemd. Maar deze nieuwe titel werd hem al gegeven in- en dateert dus van het jaar 1737, toen hij na de dood van Jean Roye ad interim met het bestuur werd belast.

Op blz 370: ,,In 1734 begonnen de bemoeienissen der Herrnhutters (Moravische Broedergemeente) in Suriname." Nu moeten wij één jaar later zijn. Het was in 1735, dat drie broeders uit Herrnhut naar Suriname werden gezonden om daar de toestand op te nemen. Het was dan ook in 1935, dat de Broedergemeente haar twee eeuwen zendingsarbeid in Suriname herdacht.

Blz. 393: ,,Nederland sloot in 1818 een wederkerigheidsverdrag met Engeland ter zake van de beteugeling der slavenvaart".

Nadat Engeland en Amerika in 1807 besloten hadden met ingang van 1 Januari 1808 de slavenhandel af te schaffen, werd bij besluit van de souvereine vorst, Willem I, van 15 Juni 1814 verboden slaven uit

Afrika te halen. Op 13 Augustus *van hetzelfde jaar* kwam tussen Engeland en Nederland een tractaat tot stand om de slavenhandel tegen te gaan. 1818 was het jaar, waarin het toen dus al vier jaren oude verdrag gewijzigd of door een ander vervangen werd, waarbij o.a. de strafbepalingen werden verscherpt.

Op blz. 407 wordt vermeld, dat Engeland in 1915 de bestaande overeenkomst over de aanvoer van Brits-Indische immigranten deed eindigen. De opzegging van het immigratietractaat had plaats op 17 Maart 1918.

Blz. 408. ,,Intussen was reeds in 1915 de aanwezigheid van bauxite in het Cottica-district de aandacht gaan trekken.

Het komt gewoonlijk voor, dat in verband met de bauxiet in Suriname het jaar 1915 wordt genoemd, alsof in dat jaar de aandacht op dit mineraal in Suriname werd gevestigd. In 1915 ving de Aluminium Company of America met een onderzoek aan, dat later tot de oprichting van de dochter-maatschappij, de Surinaamse Bauxiet Maatschappij, zou leiden en een zo belangrijk uitvoer-product zou opleveren. Maar reeds vóór 1915 exploiteerde en exporteerde de Norton Company (Worcester Mass.) bauxiet (Para-district). De Norton Company, die er later werd uitgewerkt (Rorac-kwestie!) was de pionierster, maar zij ziet zich in de literatuur bijna steeds deze eer onthouden worden.

Dit zijn — als wij zeiden — enige opmerkingen, die niets afdoen aan de waarde van het werk. Zij nog vermeld, dat er interesante illustraties aan zijn toegevoegd.

R. D. S.

Graaf von Zinzendorf; de man die maar één passie had, door P. M. LEGÊNE. Den Haag. J. N. Voorhoeve. 1947. 189 blz., geïll.

Op eenvoudige wijze wordt in dit boek het leven van Ludwig, graaf von Zinzendorf, beschreven, een man, die van jongsaf aan gestreden heeft voor de ,,Una Sancta'', en door zijn geweldige geestdrift en overtuiging zich vele mede-strijders en -strijdsters verworven heeft.

Daar hij met het oog op zijn adellijke titel een ambt aan het Hof moest aanvaarden, terwijl hij zelf zich geroepen voelde tot den dienst van God, kwam hij in conflict met zijn familie. Na moeilijke jaren, waarin hij verdeeldheid zag in Herrnhut, de eerste gemeente, door hem, kort na zijn huwelijk gesticht, kreeg von Zinzendorf ontslag aan het hof, nu kon hij zich geheel aan zijn passie wijden. Van Herrnhut uit breidde zijn gemeente zich uit en in verschillende landen werden gemeenten gesticht. Vervolging bleef niet uit, vele broeders kwamen in den vreemde om het leven. Von Zinzendorf zelf werd verbannen uit Saksen, en later, toen hij de broeders op St. Thomas wilde redden, daar in de gevangenis geworpen.

Maar hij draagt alle tegenslag voorbeeldig in het vaste geloof, dat God hem dit oplegt en hem niet verlaten zal. Ook zijn verzen, waarvan enkele in dit boek zijn opgenomen, spreken daarvan.

De teekeningen doen wat sentimenteel aan en konden best gemist worden.

N. A. R. - D. G. F.

Mr. dr. L. MARGADANT. *Inleiding tot de Indische Staats- en administratiefrechtelijke publicaties.* Uitgeverij Paul Brand, Bussum, 1946. (36 bladz., *f* 1.25).

Dit handige en bruikbare boekje komt goed van pas in dezen tijd, waarin tal van publiekrechtelijke vragen nieuwe oplossing vragen. Er is ook behoorlijk aandacht gewijd aan de West-Indische publicaties. Echter vallen enige leemten in het oog. Niet genoemd wordt Keslers, Supplement op het alphabetisch register op de Publicatiebladen van de hand van Van Romondt over de jaren 1904 tot 1931. Naast de *Javase Courant*, die haar officiële betekenis verloren heeft, hadden genoemd moeten worden *De Curaçaose Courant* en het *Gouvernements-Advertentieblad* van Suriname.

In de literatuurlijst mis ik het vlugschrift van mr. dr. J. M. H. Dassen: *De staatsrechtelijke verhouding tusschen Nederland en de overzeesche gebiedsdeelen*, 1946. Blijkbaar is ernstig ernaar gestreefd om ook de West-Indische literatuur zoveel mogelijk te vermelden, maar dan had naast het overeenkomstige Ned.-Indische rapport, dat der commissie-Staal van 1923 niet mogen ontbreken, naast het rapport-Visman niet dat van de commissiën-De Niet en -De la Try Ellis, ook niet het rapport der commissie-Oppenheim over de indeling van Curaçao in bestuursressorten, en zeker niet het viertal geschriften, waarmee mr. Da Costa Gomez in 1945 en 1946 deze literatuur verrijkte.

B. d. G. F.

PAUL A. ZAHL, *To the lost world.* Alfred A. Knopf, New York — Londen 1939; 268 pp. (prijs gebonden $ 2.50).

In dit boek vinden we het reisverhaal van een Amerikaansch student door de jungle van Br. Guiana naar Mt. Roraima (the lost world), een der twee ruim 2600 m hooge zandsteenplateau's op de Venezolaansch-Braziliaansche grens. Voor den schrijver is het de verwerkelijking van een zijner jeugddroomen, die zich op de college-banken onder het gehoor van Prof. Wheeler, de bekende mierenkenner aan de Harvard University, in zijn avontuurlijken geest rijpten. Het boek is vlot geschreven en het doet vooral prettig aan, omdat de schrijver zijn fantasieën in toom heeft weten te houden en een zeer reëel, onopgesmukt verhaal geeft van zijn ervaringen en indrukken, waarbij humor en lyriek niet ontbreken. Het getuigt van moed en doorzettingsvermogen om een dergelijken tocht door een der moeilijkste en onbekendste gedeelten van Demerara te ondernemen en te volbrengen.

Natuurlijk had de schrijver daarmede ook een doel voor oogen, nl. het bestudeeren, verzamelen en levend meebrengen van de grootste, gevaarlijkste en primitiefste mieren *Paraponera* en *Dinoponera*. Maar ofschoon de schrijver zelf tracht aan te geven, dat dit doel geen masker was voor zijn daden, is het duidelijk, dat de zucht naar rimboeavontuur hem hier parten speelt, want met heel wat minder moeite en kosten had hij anders hetzelfde kunnen bereiken.

Zijn schilderingen van het leven der gouddelvers en diamant-

gelukzoekers geven een uitstekenden kijk op het boschleven in het algemeen, terwijl de notities over de Akawai-Indianen van een goede opmerkingsgave getuigen. Een der hoofdpunten vormt de ontdekking, van een groote, meer dan 300 m hooge waterval in de Uitshi-River, die aan Koning George VI wordt gewijd. „The lost world" zelf wordt in de laatste 40 blz. afgedaan; geen levende mesozoïsche fossielen trof hij er aan (als in Conan Doyle's verhaal van Prof. Challenger), maar slechts naakte rotsen en funeste mistwolken, naast idyllische bloemenweidjes aan een meertje, op een der meest beschutte plaatsen op het plateau.

Een goede kaart van de reisroute en 15 fotopagina's met meerendeels zeer fraaie foto's verluchtigen den tekst.

D. C. GEIJSKES.

MR. B. DE GAAY FORTMAN, *Schets van de politieke geschiedenis der Nederlandsche Antillen in de twintigste eeuw* (*Curaçao*). Uitgeverij W. van Hoeve, 's Gravenhage 1947, 72 bladz., 4 foto's.

Dit geschriftje van het oud-lid der bekende Commissie-Staal, bedoeld als voorlichting bij de a.s. Rijksconferentie voor West-Indië, beschouwe men niet in de eerste plaats als een begin, doch veeleer als vervolg op des schrijver 's artikel over „de Bestuursinrichting van Curaçao" in het *Gedenkboek Nederland-Curaçao 1634–1934*, waarin hij, naar eigen omschrijving, bedoelde te laten zien, „hetgeen voor 1865 is geweest, voorts om den toestand van het oogenblik in theorie en praktijk te schetsen, om ten slotte eenige aandacht te wijden aan belangrijke vraagstukken, die de herziening der Staatsinrichting voor Curaçao eerlang onder de oogen zal moeten zien".

Dit „eerlang" doelde toenmaals op de herziening der Regeringsreglementen voor Suriname en Curaçao, welke in 1936 tot stand zijn gekomen.

Thans staat de schrijver voor een nieuw tijdperk: „het hiervolgende" — aldus leidt hij zijn boekje in — „bedoelt niets anders te zijn dan een schets. Het ligt in de bedoeling uit de politieke geschiedenis der Nederlandsche Antillen vooral datgene naar voren te brengen wat verband houdt met de politieke vraagstukken, waarvan in dezen tijd de oplossing wordt voorbereid". En dan geeft hij, ter inlossing van deze belofte, een overzicht van de politieke geschiedenis der Curaçaose eilanden onder het bestuur der Gouverneurs van 1900 tot 1946, met twee belangrijke bijlagen.

Er zit lijn in de beide artikelen van den Heer DE GAAY FORTMAN. De nadruk valt thans echter op de „politieke" geschiedenis; het overzicht van het bestuur van Curaçao is niet langer een overzicht, bestemd voor een vriendelijk ingesteld herdenkingsfeest, het is geworden toegepaste, strijdbare geschiedenis. Andermaal — als in 1936 — staan wij, maar thans algemeen gevoeld, voor de vraag, hoe de saamhorigheid tussen de West en Nederland kan behouden en verstrekt worden door wettelijke maatregelen, zonder dat de goede verstandhouding worde verstoord. Het boekje wil daartoe wegwijzer zijn.

Met die opzet staat het niet alleen. Ik herinner aan het rapport van

de Curaçaosche commissie-Ellis, „tot onderzoek en bestudeering van de in Curaçao levende politieke opvattingen en wenschen ter voorbereiding van de Rijksconferentie". Dit rapport, gedateerd 18 Mei 1946, is minder recent dan dat wat voor ons ligt; men vergete bovendien niet, dat het van de bevolking zelf uitgaat en daardoor uit den aard der zaak minder objectief is. En dan, praktisch gesproken; officieele verslag bereikt slechts een zeer klein publiek, terwijl de belangstelling voor de aanhangig vraagstukken groot is.

Men is nu bezig de Rondetafel te dekken voor de conferentie. Dit boekje, waarvan de inhoud de meesterhand verraadt, moge op de plaats van geen der aanzittenden ontbreken; het ontbreke evenmin bij hen, die de ernst der komende dingen beseffen.

MR F. G. SCHALKWIJK.

Paramaribo. Over den oorsprong en de beteekenis van den naam, derde druk, door R. D. SIMONS. Uitg. W. van Hoeve, Den Haag, z.j. (1947), 35 blz. (*f* 1,50).

Het schijnt uiterst moeilijk te zijn de tallooze plaatsnamen van Indiaanschen oorsprong welke in de nieuwe wereld tot op heden zijn blijven voortleven, thuis te brengen en te verklaren. De Heer Simons houdt zich in het hier besproken werkje bezig met Paramaribo en dat er een derde druk verschenen is bewijst dat er voor den oorsprong van den naam der hoofdplaats van Suriname belangstelling bestaat.

Twee en twintig paginas met uiteenzettingen, twee paginas literatuurlijst en negen paginas noten — wij mogen veilig aannemen dat daarin alles bijeengebracht is wat er over den naam Paramaribo gezegd is en te zeggen valt. De schrijver heeft daarmede blijk gegeven van veel speurzin en onze Westindische literatuur met een nuttige bijdrage verrijkt, al moet hij erkennen dat zijn onderzoek geen positief resultaat heeft opgeleverd.

Hoe zou het ook anders kunnen?. De Indianen hebben ons geen geschreven bronnen nagelaten en dat de blanken in Amerika zich allerlei vrijheden veroorloofd hebben met de inheemsche namen, is overbekend.

Dat aan een anderen oorsprong van den naam in kwestie dan den Indiaanschen niet gedacht behoeft te worden, kan men gereedelijk met den Heer Simons eens zijn, zooals dat ook met den naam Curaçao het geval is. En dat in zoo talrijke Zuidamerikaansche plaatsnamen de lettergroep para (water) voorkomt, is zeker een belangrijke aanwijzing. Aan de gegeven voorbeelden kunnen nog ettelijke andere toegevoegd worden, als Parahiba (provincie en stad in Brazilië, aan den Atl. Oceaan) en Paraguaná (schiereiland van Venezuela in de Caraibische Zee).

Het is een aanwinst dat thans ook de tekst bekend is van de andere notarieele acte van 1617, waarvan Van Brakel melding maakte in de *Bijdr. en Mededeelingen v. h. Hist.Gen. van 1914*. Blijft nog de vraag wat in de twee actes in kwestie bedoeld werd met Maribo (Marujin). Wellicht Marowijne?

Sept. 1947.

M.

KRONIEK

SURINAME

De rijksconferentie, welke nu eindelijk in September plaats had moeten hebben, is niet in die maand gehouden en ook niet in October. Wanneer zal men ten slotte bijeenkomen, wie zullen de Surinaamse gedelegeerden zijn en wat zal er behandeld worden?

Intussen heeft de R.K. Volkspartij hier te lande een resolutie aangenomen, waarin haar standpunt vastgelegd wordt, ten aanzien van den nieuwen politieken status van Suriname (en Curaçao). De beide rijksdelen in Amerika zullen een hogere positie moeten verkrijgen dan die van provincies, doch een lagere dan die van staten. De plaatselijke besturen zullen verantwoordelijk moeten zijn tegenover op basis van algemeen kiesrecht tot stand gekomen volksvertegenwoordigingen. Dit is wel het belangrijkste deel van het genomen besluit.

Wat Suriname betreft is de resolutie in overeenstemming met de wensen der Progr. Volkspartij aldaar en van de meerderheid der in partijen en verenigingen georganiseerde Aziatische inwoners. De Nationale Partij daarentegen ziet voorshands in algemeen kiesrecht een gevaar, als oorzaak tot verscherping der raciale en religieuse tegenstellingen.

Een moeilijkheid zal bovendien nog blijven die der bevolkingsgroepen met een klein aantal leden van enige intellectuele ontwikkeling. Niet in de handhaving van het instituut der benoemde vertegenwoordigers zou de oplossing gezocht worden, zoals ten onrechte op bl. 315 van dezen jaargang gesteld, wat natuurlijk in strijd zou zijn met het begrip algemeen kiesrecht, doch eerder is gedacht aan een soort getrapte verkiezing, d.w.z. dat de stemgerechtigden uit de groepen in kwestie, niet uitsluitend Aziaten, kiesmannen zouden aanwijzen.

Hoe het zij, een redelijke oplossing zal wel moeilijk te vinden zijn en het is daarom dat de rijksconferentie met zoveel belangstelling tegemoet gezien dient te worden.

Het zeer gematigde maandblad *Prakash* (Licht) van September sprak de mening uit dat het wenselijk zou kunnen zijn de definitive regeling der verhouding Nederland-Suriname uit te stellen totdat het land in betere sociale en economische omstandigheden zal zijn komen te verkeren.

In *Teroenga* van dezelfde maand wordt de vraag besproken, naar aanleiding van de bekende opmerkingen in de Tweede Kamer bij de behandeling van het wetsontwerp betreffende het Sur. Welvaartsfonds, of inderdaad de Joden in den slaventijd zich zoveel slechter meesters betoond hebben dan anderen. Natuurlijk moest het antwoord luiden, dat destijds geen enkele groep van slavenhouders het monopolie had van wreedheid en zelfzuchtigheid.

In September is het aantal ,,werkbare" inwoners van Suriname in

niet onbelangrijke mate afgenomen, door het repatriëren van ruim 750 Indonesiërs. Het arbeidersvraagstuk houdt nog altijd de gedachten bezig. Een commissie uit Suriname heeft de Br. Windward Islands bezocht, een commissie uit Barbados is de toestanden in Suriname komen bestuderen. Voorshands is geen ander resultaat bereikt, dan dat enkele immigranten van het eiland Dominica gearriveerd zijn, die in de suikerindustrie te werk gesteld werden, maar heel spoedig weder naar hun woonplaats teruggekeerd zijn. Van particuliere Surinaamse zijde is de vraag gesteld, waarom vreemde werkkrachten aangevoerd moeten worden, zolang er talrijke werklozen in het land zijn, aan wie niet de kans gegeven zou zijn in den groten landbouw de lonen te verdienen welke aan de vreemdelingen aangeboden worden.

Opperbestuur en gouvernement schijnen het er over eens geworden te zijn, dat het ter hand nemen van Suriname's opbouw ook een reorganisatie van het overheidspersoneel zal vereisen. Nieuwe krachten zullen aangesteld behoren te worden en de extra uitgaven zullen voorlopig uit het Welvaartsfonds bestreden worden. Dat de „opbouw" de gewone bestuursuitgaven verhogen zal, was te voorzien.

De Staten hebben het oorbaar geacht den gouverneur te verzoeken de aandacht van den minister van Overz.Gebiedsdelen te vestigen op wat zij, de Staten, de „inefficiënte" werkwijze noemen van de zevende afdeling van het departement. De gouverneur heeft goedmoedig geantwoord het verzoek te zullen overbrengen.

Al geruimen tijd is de kwestie hangende der bezittingen welke aan de Evangelische Broedergemeente in de oorlogsjaren, als vijandelijk eigendom, ontnomen zijn, met name de activa der bekende firma C. Kersten & Co. Belanghebbenden betogen dat winsten welke met handelstransacties gemaakt mochten zijn, steeds door de Brüder Unität in het belang van Suriname aangewend zijn.

De gouverneur heeft aan de Staten medegedeeld dat, naar aanleiding van het rapport der Algemene Rekenkamer in zake de administratie van den dienst der Genie gedurende de oorlogsjaren, door het Parket te Paramaribo een onderzoek ingesteld is en dat daarbij niet gebleken is van enige strafbare feiten of opzettelijke misdragingen van de zijde van den door de Rekenkamer genoemden ex-officier, thans in Surinaamsen civielen dienst. Gelukkig maar!

1 November 1947 M.

NEDERLANDSE ANTILLEN

De Curaçaose pers neemt een eigen plaats in de Curaçaose samenleving in, en ook een eigen plaats in de perswereld. Sinds dr. Hartog enige jaren geleden zijn boek schreef, zijn er al weer heel wat nieuwe bladen verschenen en andere verdwenen; ook de „eendagvlinders" ontbreken nog niet, evenmin als de gestencilde blaadjes. Redacteuren zijn gegaan en niewe gekomen. Er waren in den laatsten tijd een paar jubilea. *Beurs- en Nieuwsberichten* vierde haar $12^1/_2$ jarig bestaan. Opgericht door den heer W. van Eyk, die nu zijn krachten wijdt aan het weekblad *Curaçao*, bracht *Beurs- en Nieuwsberichten* den eersten geschoolden journalist op Curaçao in den heer J. v. d. Walle, die, via

den gouvernementspersdienst in Nederland teruggekeerd, in de leiding van de West-Indische afdeling van de Wereld-radio-omroep zijn kennis en belangstelling voor de beide West-Indische gebiedsdelen te hunnen bate benut. Het 1-Octobernummer van *Beurs- en Nieuwsberichten* vertelt de geschiedenis van het blad en geeft beloften voor de toekomst, waarvan de inlossing op grond van het verleden mag worden verwacht.

Zijn 25 jarig bestaan vierde drie weken later *La Union*, het geheel in het Papiaments geschreven orgaan van den Curaçaosen Rooms-Katholieken volksbond, geboren uit het bootwerkersgeschil van 1922. Wij zagen het feestnummer nog niet; alleen krantenknipsels van andere bladen vermeldden het jubileum.

En dan was er bijna nog een jubileum geweest. *La Cruz* verscheen 17 September met een mooi feestnummer bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de parochie van Santa Maria — waarover pastoor Schipper een keurig gedenkboekje schreef — dat door *Beurs- en Nieuwsberichten*, die waarschijnlijk geen Papiaments kent en de aanduidingen „Centenario" en „1847 1947" begreep, aanzag voor een herdenkingsnummer van *La Cruz*' eeuwfeest ,waaraan het hartelijke gelukwensen wijdde. Over 2 jaar zal *La Cruz* zijn vijftigjarig bestaan kunnen vieren.

Ik maak van de gelegenheid het gebruik melding te maken van het frisse jeugdblad het veertiendaagse *Hou en trouw*, waarvan de redactie ons een drietal nummers van den met September ingeganen 20sten jaargang toezond ter kennismaking.

Naar het oordeel van sommigen is de politieke voorlichting der Curaçaose pers onvoldoende, niet zozeer wat de feiten betreft, als wel wat de eigen politieke beoordeling van en beschouwing over die feiten aangaat. Het weekblad *Curaçao* maakt hierop een uitzondering, en *Beurs- en Nieuwsberichten* laat in zijn humoristische, dikwijls politiek getinte, weekrubriek, soms niet moeilijk zijn gevoelen raden. Daarom vermeld ik met waardering (wat niet hetzelfde is als instemming) een artikel in de *Amigoe di Curaçao* van 24 Oct. ll., waarin de medewerking aan de keuze van afgevaardigden ter Rondetafelconferentie door de Raden van politie wordt gegispt. —

Een vraag, die veel gesteld is door hen, die menen of vrezen, dat mr. Da Costa Gomez en de zijnen te veel „baas in eigen huis" willen zijn, is die, of dezen heren zich wel voldoende voor ogen stellen de in meer dan een opzicht bestaande onzekerheid omtrent Curaçao's enige welvaartsbron, de olie. Daarom is lezenswaardig de rede van den heer Da Costa Gomez, 8 Juli 1946 voor de Nederlandse radio gehouden en voorkomende in de den vorigen keer genoemde uitgave *Curaçao rijp voor autonomie*, waarin aangedrongen wordt op veiligstelling van de toekomst van Curaçao door nieuwe welvaartsbronnen, waarvoor hulp van het moederland wordt ingeroepen. Deze woorden treffen in die rede: „Wij Curaçaoenaars dragen diep in ons binnen(ste?) de vrees, dat wij het lot van St. Eustatius zullen delen, niet door het geweld van Rodney, maar door de natuurlijke uitputting van onze „welvaartsbronnen".

F.

BIBLIOGRAFIE

ARTIKELEN

KANTEN, L. H. VAN: Spes patriae (De hoop van het vaderland). *Nw Sur. 46*, 1947, p. 2–3.
Over de jeugdvereniging van deze naam in Suriname.

KANTEN, LUDWIG H. VAN: Zó moeten de millioenen worden besteed. *Nw Sur. 50*, 1947, p. 2.
Naar aanleiding van de plannen van de „Stichting Landbouw Suriname".

KEUSKAMP, W. J.: De Curaçaose ongevallenregeling. *Sociaal Maandblad 2*, 1947, p. 161–169. *

KIELSTRA, J. C.: Application of Netherlands Indies agrarian principles to Surinam (Netherlands Guiana). In *Caribbean land tenure symposium*, 1946, p. 335–355. Samenvattingen in het Spaans, Frans en Nederlands.

KRAFFT, A. J. C.: De gegoede familie Rijke-Reijken. *Beurs- & Nieuwsberichten* no *3776*, 1947, p. 3, portret.

KRAFFT, A. J. C.: De oude gouverneurs familie De Veer. *Beurs Nwsber. 3789*, 1947, p. 3, portret.

La quatrième réunion de la Commission des Caraibes. *Bull. Inform. France Outre-Mer 106*, 28 Juli 1947, p. 5–7.
In Kingston, 23–27 Juni 1947.

LARET, W. F. H.: Nogmaals Slootwijk. *Nw Sur. 51*, 1947, p. 2.

LARET, W. F. H.: Bananen en Suriname. *Nw Sur. 52*, 1 Nov. 1947, p. 1–2.
Bezwaren tegen de ontwerp overeenkomst welke de financiële verhouding zal regelen tussen partijen welke betrokken zijn bij de plannen om in Suriname op grote schaal de aanplant van bananen ter hand te nemen.

La session de la Commission des Caraibes. *Bull. Inform. France Outre-Mer 94*, 1947, p. 7-8. *
Op Curaçao, 9–10 Dec. 1946.

LASHLEY, L. A. G. O.: Tegenwerking of medewerking. *Nw Sur. 46*, 1947, p. 1.
Over de houding van *Nw Sur.* tegenover de Nederlandse regering.

LASHLEY, L. A. G. O.: Nederland en Suriname. *Nw Sur. 51*, 25 Oct. 1947, p. 1.
Over de verhouding Nederland-Suriname, waarbij gemeenschappelijke haat in Suriname in minder dan geen tijd zou kunnen worden aangekweekt.

LICHTVELD, LOU: Turfmolm voor zaagsel. De Surinaamse staatsregeling op de helling. *Nw. Sur. 47*, 1947, p. 1–2.

Memorie van Antwoord. *Amigoe 5115*, 21 Mei 1947, p. 1–2.
Curaçao.

MENKMAN, W. R.: Guyanas en Antillen. In *Nederland in de vijf wereld-*

deelen, 1947, p. 277–415, uitsl. kaart en afb. 59–84 op 12 platen buiten de tekst.

MENKMAN, W. R.: De West en de federalistische gedachte. *Nieuw Nederland 2* no *39*, 3 Oct. 1947, p. 4. *

MONACHINO, JOSEPH: A new species of Xylosma from Curaçao. Una nueva especie de Xylosma de Curaçao. *Car. Forester 8*, 1947, p. 237–239.
Een tweezaadlobbige plant, Flacourtiaceae.

NENE: Anansi en smul-maar-raak; Anansi en bofro; Timmerman of smid?; Anansi als arts; Anansi neemt afscheid. *Nw Şur. 43*, 1947, p. 4; *44* p. 4; *45* p. 4; *48* p. 4; *50* p. 4.

N.M.C.: Onze financieele en economische politiek. *Curaçao 1947 6* p. 1–3, *8* p. 1–4.

N.M.C.: Nederlandsch als voertaal. *Curaçao 1947 11* p. 1–2.

Onze drinkwatervoorziening. *Beurs Nwsber. 3667*, 10 Mei 1947, p. 1 en 3, 2 foto's; *3673* p. 1, 4; *3675* p. 3; *3676* p. 2.
De strijd over grond- of zeewater; het rapport Radulphus; het rapport Van Stuivenberg; methoden waarmede de productie kan worden opgevoerd.

(Opmerkingen betreffende het ontwerp van wet nopens de stichting van een „Welvaartsfonds Suriname" aan Zijne Excellentie de Minister van Overzeese Gebiedsdelen.) Bijlage V. *Notulen Ledenvergadering Ondernemersraad Suriname 15 Sept. 1947*, (1947), p. 14–21.

OUTSIDER: Overpeinzingen van Outsider. *Nw Sur.*, 1947, in elk nummer p. 4.
Over Surinaamse aangelegenheden.

PANHUYS, L. C. VAN: A most remarkable obeah from Suriname. *Ethnos* Stockholm *1947* p. 93–94, fig.
Vijf Deense shillingen van 1717 en 1721.

Plannen voor de toekomst. *De Surinamer* 4 Sept. 1947.
Tekst van een brief van de Gouverneur van Suriname aan de Staten betreffende reorganisatie van het bestuursapparaat.

P.M.L. (Legêne): Waar Suriname behoefte aan heeft. *Ons Suriname 1947*, Juni, p. 87–90.
Aan zendelingen, kindertehuizen, medische hulp en voorbede.

Prosperity in Curaçao. *West India Committee Circular 62*, 1947, *1189* p. 14.
Kort verslag van een lezing van A. A. L. RUTGERS te Londen over: Developments and prospects of the Netherlands West Indies.

Rapport Frater Radulphus. Over het grondwaterprobleem. *Amigoe 5106*, 9 Mei 1947, p. 4; *5107* p. 3.

Rapport „Welvaartsplan Nederlandse Antillen" 1946. *Curaçao 1947 10* p. 1–8.
Beknopte weergave van het rapport uitgebracht door J. GOUDRIAAN en D. DRESDEN.

Rede van Zijne Exellentie den Gouverneur van Curaçao in de plech-

tige vergadering van de Staten op Dinsdag 1 April 1947 bij de opening van het nieuwe zittingsjaar. *Curaçaosche Courant 135*, 1947, no *14* p. 1–2.

REIJERS, MARIANNE W.: Bibliografisch overzicht. Suriname en Curaçao .*Tijdschrift v. h. Kon. Nederl. Aardrijkskundig Genootschap* (*2*) *64*, 1947, p. 149–150, 406–407, 531, 795.

Rondetafelconferentie. *Weekoverzicht Overzeese Gebiedsdelen 2* no *42*, Oct. 1947, p. 14–17, 17–18; *44* p. 13–15.

Rondom de Joodse kolonisatie. *Nw Sur. 43*, 1947, p. 2, 4.
Ingezonden stukken van B. RAPTSCHINSKY en J. L. TEENGS, naar aanleiding van een artikel van LASHLEY in *Nw Sur. 41*, beantwoord door L. A. G. O. LASHLEY.

SALM, W. L. :Waarom Suriname niet langer kan wachten! *Nw Sur. 45*, 1947, p. 3.
Over de behoefte aan een nieuwe staatsregeling.

SALM, W. L.: De aanstaande Ronde-tafel conferentie. *Nw Sur. 51*, 1947, p. 1–2.

SIMONS, A. L.: Aantekeningen bij een collectie luchtfoto's van Suriname. *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen.* (*2*) *64*, 1947, p. 577–605, kaartje in de tekst, 4 foto's en uitslaande kaart buiten de tekst. Summary.

SPOON, W.: De voorziening met derriswortel voor en na den oorlog. *Econ. Wkbl. Indonesië 13*, 1947, p. 253 (Nederl. p. 127) e.v.
Waarbij Suriname terloops wordt genoemd.

SPOON, W.: Sinaasappelen uit Suriname. *Voeding 7*, 1947, p. 245 e.v.

STAHEL, G.: A new method of rooting cuttings of Hevea and other trees. *Trop. Agric. 24*, 1947, 1/3 p. 4–6.

Stichting van een „Welvaartsfonds Suriname". *Handel. Staten-Gen. 1946–1947* II vel 486–491 (1947. Notulen Tweede Kamer).
Reden van BIEREMA p. 1877–1880, MEIJERINK p. 1880–1883, DE KORT p. 1883–1886, LOGEMANN p. 1886–1889, NEDERHORST p. 1889–1892, JONKMAN p. 1892–1896.

Stichting„Voor Suriname". Haar werkprogram. *Nw Sur. 49*, 1947, p. 4; *50* p. 3; *52* p. 2; *53* p. 3.

Surinaamsch hout voor kleinere toepassingen. *Inlicht. Onderz. Handelsmus. Ind. Inst. 1946*, 1947, p. 8–9.

Surinaamsche sinaasappelen. *Inlicht. Onderz. Handelsmus. Ind. Inst. 1946*, 1947, p. 37–39.

Suriname in rijksverband. *Politiek en Cultuur* Oct. 1947. *
Algemeen artikel.

TOURNIER, LUC. (C. J. H. Engels): [Twaalf gedichten]. *De Stoep* (*2*) *8*, 1947, p. 7, 40–47. Op p. 3–5 ook proza: Spineiland.

UTERMARK, W. L.: Verslag van een studiereis naar West-Indië, 26 September–21 December 1946. *Zes en dertigste Jaarverslag 1946 Indisch Inst.*, 1947, p. 73–86.
Suriname p. 73, Nederlandse Antillen p. 79, verhouding Suriname -Curaçao p. 85. In hoofdzaak op economisch gebied.

V.E. (van Eijk): Joodsche immigratie in de West? *Curaçao 1947 8* p. 4–5.
Er wordt gedacht aan de Bovenwindse Eilanden, in het bijzonder aan St. Eustatius.

V.E. (van Eijk): Huizen- en scholennood. *Curaçao 1947 22* p. 5–7; zie ook *23* p. 2–4; *24* p. 2–3; *28* p. 3; *31* p. 6; *32* p. 6.

V.E. (van Eijk): Middelbaar Onderwijs. *Curaçao 1947 27* p. 1–2.
Naar aanleiding van het Rapport Welvaartsplan Ned. Antillen 1946.

V.E. (van Eijk): Ontwerp wijziging Curaçaosche Staatsregeling. Advies van de Staten. *Curaçao 1947 27* p. 6–7; *28* p. 6–7.

V.E. (van Eijk): Een belangrijk rapport. *Curaçao 1947 29* p. 1–4; *30* p. 1–3.
Het Landbouw-Rapport VAN DER MEER & DIJKHUIS.

V.E. (van Eijk): Massale woningbouw. De Ambtenarenbond doet een beroep op de Staten! *Curaçao 1947 40* p. 1–2.

Veel geld noodig om Suriname bruikbaar te maken. *De West 4589*, 12 Maart 1947, p. 4.
Verslag van een lezing van W. L. UTERMARK.

Vergelijkend onderzoek naar de duurzaamheid tegen paalworm van Indisch hout in Nederland, achtste verslag. *Inlicht. Onderz. Handelsmus. Ind. Inst. 1946*, 1947, p. 9–16, foto.
Waaronder demerara-greenheart en basralocus.

Verslag van de Parlementaire Commissie Suriname en de Nederlandsche Antillen nopens hare bevindingen. Bezoek aan Curaçao. *Curaçao 1947 17*, 26 Apr., p. 1–8. Met opmerkingen v. d. red.

VOS, H. C. P. DE: Landbouw en immigratie in Suriname. *De Surinamer 6238*, 17 Mei 1947, p. 1–2.
Radiorede.

WAGENAAR HUMMELINCK, P.: Biologisch onderzoek van de Nederlandse Antillen. *Beurs Nwsber. 3750*, 18 Aug. 1947, p. 4. Ook in *Amigoe* 18 Aug. p. 2.
Radiorede.

WALLE, JOH. V. D.: De politieke ontwikkeling in het Caribisch gebied (Cuba, Haïti, San Domingo, Curaçao(?)). *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen.* (*2*) *64*, 1947, p. 281–285.
Verslag van een lezing.

Wat de Deviezencommissie bericht. *Curaçao 1947 23* p. 7–8.

Wat er op Aruba. *Amigoe 5114*, 20 Mei 1947, p. 4.
Rapport VAN STUIVENBERG.

Watervoorziening van Curaçao. *Amigoe 5106*, 9 Mei 1947, p. 1–2.
Met een samenvatting van het Rapport KRUL.

Welvaartsfonds Suriname. *Suriname 99*, 9 Mei 1947, *59* p. 1–4.
Voorlopig verslag op het Wetsontwerp tot Stichting van een Wel-

vaartsfonds Suriname. Algemene beschouwingen, geraamde bedragen, schematische opstelling.

Welvaartsplan Nederlandsche Antillen. *Econ. Voorl. 41*, 12 Apr. 1947, 78 p. 583–584.

Welvaartsplan Suriname. *Econ. Voorl. 41*, 22 Aug. 1947, 188 p. 1361.
Uiteenzetting van L. J. DIJKHUIS over de voorbereidingen welke de Stichting Landbouw Suriname heeft getroffen in verband met plannen tot vestiging van nieuwe landbouwbedrijven in Nickerie.

West-Indië wordt op kaart gebracht. *Helmondse Courant* 25 Oct. 1947.
Over de luchtkaartering door de K.L.M. *

WIT, HENDRIK DE: Het jongste werk van Cola Debrot. *De Stoep (2) 8* p. 48–52.

AFZONDERLIJKE UITGAVEN

Caribbean Commission. Monthly Information Bulletin. Vol. 1 no 1, Aug. 1947, 21 pp. met omslag. English edition. [Op omslag: Monthly Bulletin.] Commission des Caraibes, Bulletin mensuel. Comision del Caribe, Boletin mensual. Caraibische Commissie, Maandelijks Bulletin. Gedrukt in Port-of-Spain, Trinidad.
Naast een rubriek voor mededelingen welke de C.C. betreffen bevat deze aflevering o.a. de rubrieken: Social; economic; notes of Caribbean interest; metropolitan governments announcements; international agencies.

COSTA GOMEZ, M. F. DA: *Curaçao rijp voor autonomie.* (Uitgegeven door de R.K. Curaçaosche Partij te Willemstad, Curaçao), (z.j.), 94 pp. *
Redevoeringen in de Staten van Curaçao, in 1942–1946, met voorwoord van het bestuur der R.K. Cur. Partij; bijlagen: petitie der Staten, adres Raad van Bestuur, antwoord van H.M. de Koningin.

Curaçaosch verslag 1945. (2 dln) I. Tekst van het verslag van bestuur en staat van Curaçao over het jaar 1944; 211 pp. II. Statistisch jaaroverzicht van Curaçao over het jaar 1944. Curaçao report 1945. Statistical annual of Curaçao for the year 1944; 316 pp. Rijksuitgeverij, 's-Gravenhage, 1947.

Documentos Holandeses. Vol. I. Ministerio da Educação e Saúde. Serviço de Documentação (Brasil), 1945, 166 pp. *
Geeft in Portugese vertaling enige te Rio de Janeiro aanwezige Nederlandse documenten betreffende het vroegere Nederlands-Brazilië.

DROOGLEEVER FORTUYN – VAN LEYDEN, C. E.: *Waarnemingen omtrent het legeren van zeven variëteiten van rijst in Suriname.* Meded. Landb. Econ. Zaken Suriname 5, Apr. 1946, 57 pp., 4 tabellen buiten de tekst, waarvan 2 uitslaande.

Economisch Bericht No. 4. Eswin, 's-Gravenhage, Aug. 1947, 12 pp.
Vestiging van bedrijven op Curaçao. Openen van zakenrelaties met Curaçao. Houtverschepingen uit Suriname. De veeteelt in Suriname. Internationale cacaosituatie. Hout, plantenvet en dierlijk eiwit uit Suriname. Een landbouwkundige studiereis naar Suriname (Verslag van een lezing van W. C. VAN DER MEER). Uit *Ec. Voorl*